

ACTA ERUDITORUM

ANNO M DC LXXXXI

publicata,

ac

POTENTISSIMO SERENISSIMO-QUE PRINCIPI AC DOMINO

DN. JOHANNI GEORGIO IV

S. R. IMPERII ARCHIMARE-SCALLO & ELECTORI &c. &c. &c.

DICATA.

Cum S. Cæsareæ Majestatis & Potentissimi Electoris Saxoniæ Privilegiis.

LIPSIÆ.

Prostant apud J. GROSSII HÆREDES & J. F. GLEDITSCHIUM.

Excusa typis CHRISTOPHORI GUNTHERI.

Anno M DCXCI.

KAISERLICHE KOENIGLICHE
WIEN

POTENTISSIMO AC SERENISSIMO PRINCIPI AC DOMINO

DN. JOHANNI GEORGIO IV

Duci Saxoniæ, Juliæ, Cliviæ & Montium, ut & Angriæ ac Weſtfaliæ, S. R. Imperii Archimareſchallo & Electori, Landgravio Thuringiæ, Marchioni Miſniæ, Superioris item ac Inferioris Luſatiæ, Burggravio Magdeburgico, Comiti Principali Hennebergico, Comiti Marcæ, Ravensbergi & Barbiæ, Dynaſtæ in Ravenſtein &c.

DOMINO NOSTRO CLEMENTISSIMO.

Ubditorum Tuorum, qui hoc tempore simul & luctum suum ob Divum PARENTEM orbi ereptum, & gaudia ex Te Successore concepta, in sinum veluti Tuum effundunt, POTENTISSIME ELECTOR, ultimi fortasse nos sumus, ast utriusque affectus sinceritate & magnitudine nemini omnium secundi. Amisimus in JOHANNE GEORGIO III Romani Imperii prægrande columen: & eo amisimus tempore, cum post tot insignia ab Ipso edita imperterriti animi prudentiaque bellicæ adversus Turcarum pariter atque Gallorum furorem documenta, spes & vota publica in Eo vel maxime recumberent: Amisimus Patrem patriæ indulgentissimum, sub cujus non diuturno quidem, at faustissimo regimine, per Æterni Numinis gratiam, intemerata apud nos floruit orthodoxa Religio, & regionibus his nostris pax ac tranquillitas publica stetit inconcussa. Sed istam quidem lugendi causam cum Germania universa: hanc cum omnibus ditionum harum incolis habemus communem. Peculiaris & propria quasi nos tangit, quod Principem amisimus, qui tametsi gerendis armis factus natusque unice videretur, ingenuis tamen mitibusque litterarum studiis addictos gratia sua & clementia nunquam non complexus est, & nostrum etiam institutum, quo Orbi Erudito suimet ipsius Historiam utcunque condere allaboramus, per annos non paucos munificentia tanto Principe digna promovit. Verum enim vero, ut dolori

lori

lori nostro seu publico, seu privato modum ponamus, & squalore luctuque procul habito, non fucatis nunc indulgeamus gaudiis, Tu efficis, POTENTISSIME ELECTOR, quo exoptatior Beatissimo Parenti Successor ab exorato communibus omnium precibus Numine dari nemo potuisset. Nactum enim est Romanum Imperium in Te Heroëm fortissimo Parenti prorsus parem, qui tyrociniis militiæ sub tanto Imperatore præclarissime dudum positis, ætate & corporis animique vigore florens, sustinebit Germaniæ decus, & victorias a Divo Genitore cœptas impigre prosecuturus, de profligatis proculcatisque hostibus gloriosissime triumphabit. In Te porro, PRINCEPS SERENISSIME, recepere ditiones Tuæ Dominum, pietate in Deum a teneris imbutum; a qua vere principe virtute cum velut ex propria perennique scaturigine reliquæ, quæ bonum Principem constituunt, deriventur omnes, Te optimum non voto, non spe futurum contendimus, sed oppido tenemus, inæstumabilique hoc Divini Numinis beneficio perfruimur. Prudentiam porro regnandi qua polles, quotusquisque nobiscum non admiretur, qui quam provide sapienterq; sub ipsis imperii auspiciis maxima ejus momenta dispofueris, secum expendat, illumq; Aulæ tuæ decorum splendorem, & quandam sine exemplo sanctitatem atq; innocentiam intueatur? Sed erunt alii, qui has cæterasque laudes Tuas, nostro præconio utique majores, & loco alio atque tempore persequentur uberius. Nos vero, uti virtutes Tuas omnes atque dotes

Divinitus concessas profunde veneramur: ita inusitatam præcipue eruditionem, quam cum in omni literarum cultiorum genere, tum in arduo cumprimis Matheseos studio, & cujus peritiam Summi Orbis Terrarum Magnates laudi gloriæque sibi nunquam non duxere, utraque Architectonice dudum ostendisti, exosculamur impensissime, novique adeo Solis, benignissimos undiquaque radios sparsuri, jubar Parnasso nostro merito gratulamur. Ea certe fiducia Opus hoc nostrum, cujus decimum nunc volumen SERENITATI TUÆ humillime consecratum volumus, quodque finire cum hoc anno tantum non decretum nobis erat, sub Tuis, Literatissimi Principis, auspiciis porro sumus prosecuturi, & studio quidem atque industria tanto majore, quanto persuasum firmius habemus, nolle Te abrumpi a nobis laborem, quem Reipublicæ Litterariæ hactenus non sine omni doctorum virorum applausu impendimus. Quod superest, Deum Optimum Maximum devotis veneramur precibus, ut millies millena vota, quæ hoc inprimis tempore, quo recipiendis in clientelam Tuam & sacramento devinciendis provinciis occuparis, pro salute Tuâ & felici regimine, inter faustas acclamationes funduntur, rata esse cœlitus clementissime jubeat.

Dabamus Lipsiæ exeunte A. 1691.

Potentissimæ Serenitati Tuæ

devotissimi

ACTORUM COLLECTORES.

L. B. S.

Sistimus Tibi, LECTOR BENEVOLE, decimum Actorum Eruditorum volumen, sicque absoluta per Dei gratiam Decennali Rei Litterariæ Historia, datam fidem maxima parte liberavimus. Neque enim superest aliud, quam ut Supplementorum quoque tomum, cujus hactenus nonnisi Sectiones novem prodierunt, adjectis tribus reliquis compleamus, eoque facto universalem rerum undecim illis voluminibus contentarum Indicem, qui duodecimum velut tomum constituat, publicæ luci exponamus. Atque ita defuncti nobis hoc labore videri poteramus, eoque deinceps supersedere nos honeste posse arbitrabamur, quod nec ad perpetuandum eum unquam nos obstrinxissemus, & persuasum haberemus, defuturos quocunque loco alio non esse, qui partes nostras strenue integrisque viribus occuparent. Ast dissimulare tamen non possumus, proposito illi nostro, quod in præmisso Actis anni superioris ad Lectorem Benevolum alloquio non obscure innueramus, intercessisse non paucos eosque præstantissimos viros, & quod citra jactantiam dictum sit, non in Germania tantum, sed exteris etiam regionibus, qui ne a studio Reipublicæ Litterariæ tot annis non infeliciter impenso desisteremus, graviter nos & serio sunt hortati; seu quod ex quodam in nos singulari affectu operam illam nostram pluris quam merebatur, facerent; seu quod putarent, minori cum molestia & sumptu continuari a nobis opus hoc posse, quam ab aliis inchoari, commerciorum inprimis cum exteris commoditate, qua in celeberrimo hoc emporio nos gaudeamus, destitutis. Nec

defue-

defuere qui adjunctis minis, desidiam nobis exprobratum iri publice, plusque nos ab Orbe Erudito contemptus & odii per intermissum opus reportaturos, quam laudis ob non impigre hucusque gestum videri possimus promeruisse, contenderent. Admirati sumus optimorum virorum honestissima de nobis judicia, qui nunquam ipsi de his Actis magnifice senseramus, nec adhucdum sentimus, probe gnari, quantum in iis desiderari jure meritoque valeat: ast cum compertum hac ratione habeamus, operam hanc nostram aliquo in pretio a doctis etiam viris haberi; facile excitari nos passi sumus, ut mutata sententia accingeremur iterum labori pristino, prosequendo deinceps quoque strenue, nec temere abrumpendo, nisi ubi insuperabilis nos adegerit necessitas. Insistemus etiam rationi hucusque servatæ, nec Orbi Literato, quod sciamus, improbatæ: nisi quod singulis inposterum Actorum annis, cum id videatur ex usu plurium futurum, peculiarem justumque rerum & Auctorum indicem sumus subjecturi. Tu modo, Lector Benevole, porro huic instituto nostro faveto, & quod jam ante annum Te enixe rogavimus, & denuo obtestamur, si quid in recensendis libris vel obscurius a nobis dictum, aut erratum etiam animadverteris, de eo per literas candide nos ac liberrime admoneto. Cum enim non gloriæ privatæ, sed unice boni publici studio ducamur, nunquam vel pigebit nos, vel pudebit, παροράματα quæcunque nostra publice agnoscere ac emendare. Ita vale!

ACTA

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Januarii Calendis Anno M DC XCI.

CAROLI CÆSARIS MALVASIÆ MARMORA FELSINEA.

Bononiæ, typis Pisarianis 1690. in 4. chartæ augustæ; plag. 85.

ILlustris Comes, *Carolus Cæsar Malvasia* Bononiensis, utriusque Juris & Sac. Pag. Doctor Collegiatus, in patrio Archi-Gymnasio horis vespertinis legum interpres primarius ac emeritus, nec non cathedralis ecclesiæ Bononiensis Canonicus, plus simplici vice famam sibi in orbe literario perennem publicis ingenii monumentis parare feliciter studuit. Pridem enim edidit *Felsinam Pictricem*, quod est, vitas pictorum Bononiensium. Ante septennium *Æliam Læliam Crispidem* exposuit, prout prolixe memoravimus anno 1684. p. 263. Plura etiam, tum vorsa, tum prorsa, scripsisse, Illustrissimus Comes *Franciscus Mediobarbus Biragus*, in indice posteriori operis laudatissimi de *Imperatorum Romanorum numismatibus* docuit. Hæc nunc excipiunt *Marmora Felsinea,* h.e. *Bononiensia.* Bononiam enim *Felsinam vocitatam, cum princeps Hetruriæ esset,* auctoritate *Plinii* l. III. H.N. c. XV. firmatur. Monumenta isthæc *decem classibus* absolvuntur. Harum prima complectitur inscriptiones templis appositas, Deastrorumque honori sacras. Altera indicat collegia Sacerdotum. Tertia aquæductus & thermas. Quarta inscriptiones sistit Consulibus, Imperatoribus, itemque Seviris & Magistratibus municipalibus aliis, ac postremo Longobardorum Regibus dicatas. Quinta illas, quibus virorum eruditione, artibus aut virtute bellica præstantium memoria ad posteros transmittitur. Sexta est privatorum, qui sibimetipsis viventibus de sepulcro prospexerunt. Septima & octava privatorum, qui mortuis suis monumenta statuerunt, societate olim aut paterna, aut conjugali, aut

 herili

herili sibi junctis. Nona nonnulla obscura continet marmora, de quibus nec a quo, nec quibus posita fuerint, constat. Ultima ænigmaticis, suppositiitiis & aliunde Bononiam tralatis operi, cui a tot figuris ligno aut æri incisis magna gratia accedit, colophonem imponit. Dum vero doctissimus Actor his antiquitatum patriarum ruderibus claram lucem fœneratur, plerumq; quidem proprio Marte id facit; alicubi tamen, non sine grati animi & encomii præfatione, utitur meditationibus ingeniosis *Reinesii, Liceti, Cottunii, Legati, Caponii, Kircheri, Montalbani*, itemque, (quorum opuscula integra primus edidit ac syntagmati suo inseruit Noster,) Alexandri de *Nigris*, Petri *Menguli*, Antonii Felicis *Marsilii*, Josephi Mariæ *Bellini* ac Valerii Comitis *de Zanis*. Quemadmodum autem antiquiores solum inscriptiones *Felsinæ* extantes illustrandas in se suscepit *Malvasia*; ita de inferioris & recentioris ævi lapidibus Bononiensibus peculiari libro agere constituit Franciscus Maria *Bordocchius* JCtus ac Antecessor in eadem Academia meritissimus.

THE JESUIT'S MEMORIAL FOR THE INtended Reformation of England, &c.

id est:

Jesuitæ libellus memorialis de Reformatione Angliæ, quamprimum Pontificium Principem nacta fuisset, instituenda. Editus ad exemplar nupero Regi Jacobo II. oblatum, cum Introductione & animadversionibus *Eduardi Gee.*

Londini, apud Richardum Chisvvel. 1690. in 8. plagul. 22.

UT fraudum politicarum, hypocriseos atque πολυπραγμοσύνης Jesuitarum Societatem convinceret, hunc *Roberti Personii* libellum memorialem e tenebris in lucem publicam protrusit *Eduardus Gee*, Rector ecclesiæ, quæ in *S. Benedict Pauls-Wharf* colligitur, ut & utrique Regiæ Majestati Britannicæ a sacris ordinariis. Præmisit autem ipsimet operi *Introductionem* de vita *Personii*. Natus is esse dicitur, non, ut ipse ferebat, in *Stockersey*, sed in *Nether-Stowey*, obscuro Comitatus Somersetensis loco. Liberaliter tamen educatus, *Socius* ac tutor studiosæ juventutis in collegio Balliolensi, quod Oxonii est, evasit.

evasit. Verum die 13. Febr. anno 1573. ei valedicere jussus est ob crimen peculatus, & quæ tunc demum innotuerat, illegitimorum natalium maculam. Ut igitur ignominiosæ hujus expulsionis memoria eo facilius obliteraretur, Oxonio Londinum abiit, moxque Italiam, & in hac Bononiam petiit, studio Juris civilis sese addicturus. Mutato tamen consilio *Anglicanam religionem* ejuravit, & mense Julio 1575. in Collegium *Jesuitarum* Romanum receptus est. Anno 1580. 14. Apr. cum *Edmundo Campiano* in Britanniam missus fuit, ut Anglis Romano-Catholicis in Elizabetham insurgendi autor, fax & tuba esset. Sed cum Campianus, antequam annus in orbem rediisset, machinationes suas capite luisset, Personius fugam arripuit, in patriam nunquam reversurus, variosque libellos contra Elizabetham Reginam ejusque religionem, procul a fulmine in Gallia, Hispania, Italiave constitutus, exaravit, quorum aliqui fictitium *Andreæ Philopatoris, Hovvleti, Dolemanni*, aliqui verum sed commodatum Cardinalis *Alani*, aliqui proprium *Personii* nomen præ se ferre dicuntur. Varios hominis conatus, quibus modo Mariæ Stuartæ, modo Isabellæ Hispaniarum Infanti, modo Arabellæ Stuartæ causam juvare, utut frustra, annisus fuit, *Eduardus Gee* prolixius enarrat, testimoniis potissimum hanc in rem petitis ex epistolis Cardinalis *Ossati*, & scriptis sacerdotum secularium *Romanensium* in Anglia, Personium odio habentium, quod turbulentis & vehementibus consiliis suis pacem & tranquillitatem, qua hactenus gavisi erant, eversum iret, adeo ut sæpe in animum induxerint, eum, cum adhuc in Anglia sub militis, nobilis, aut apparitoris veste ageret, Reginæ prodere. Sane si hos audias, longe aliam de Jesuita sententiam feres, quam qualem vir ejusdem societatis, Henricus *Morus*, Essexiensis Anglus, in *Historia Missionis & Provinciæ Anglicanæ Societatis Jesu ab anno 1580 usque ad 1635*. de eo ferri cupivit. Decessit tandem *Personius* 20. Apr. 1610. ætatis 64. societatis 36. Nunc ad fœtum illius posthumum accedendum, cui, raro exemplo, *adversarius* obstetrices manus adhibuit, eumque *Wilhelmo Lloyd* Episcopo Asaphopolitano & Eleemosynario regio, non majori politices Jesuiticæ fautori dedicavit. Is hoc titulo insignitur: *Libellus memorialis, de Reformatione Angliæ, continens notas quasdam ac monita, quæ proponi posse videntur in proximo Parlamento & Concilio nationali patriæ nostræ, quamprimum Deus ex misericordia sua Catholicæ fidei eam restituerit, ad meliorem restaura-*

tionem & conſervationem modo dictæ fidei. Congeſtus ac conſcriptus a R.P. 1596.

Abſolvitur tribus omnino partibus, quarum prior univerſum Angliæ regnum, altera clerum, tertia laicos ſpectat. Interpolatur quandoque animadverſionibus editoris, qui modo Jeſuitæ aſſerta refellit, modo ejus conſilia cum nuperis Jacobi II Regis Britanniæ geſtis confert, modo denique colligit ex iis, quæ jam paſſa eſt Anglia, quid juxta ſeriem monitorum Perſonianorum expectare aut metuere debuiſſet, circa reſtitutionem bonorum eccleſiaſticorum, juramentum religionis Romanæ a membris Parlamenti præſtandum, tribunal inquiſitionis poſt hæreticos per annos ſex circiter toleratos erigendum, confirmationem omnium legum de hæreticis olim latarum ac dehinc abrogatarum, & id genus alia, niſi *Wilhelmus III* divino beneficio in *Jacobi II* locum ſucceſſiſſet. Sed his immorari nolumus, ſatis eſſe rati, ea vel duobus quaſi verbis indicaſſe. Hoc unicum tamen notatu dignum videtur, *Eduardum Gee* in poteſtate ſua habere Hiſtoriam Regni Jacobi II, ab ejus Confeſſario, Patre *Warnero* Jeſuita *manu propria* conſcriptam. Hinc ridet ille ſimplicitatem Presbyterianorum, Tremulorum aliorumque Non-conformiſtarum, qui cum Patribus *Petro* & *Warnero* arctiorem amicitiam coluerint, & inſignibus de libertate religionis promiſſis ludibrio ſeſe haberi paſſi ſint, cum tamen, quid *Warnerus* privatim ſenſerit, in *Apparatu* ad hiſtoriam ſuam, hunc in modum de Presbyterianis loquendo, prodiderit: *Pervicaciſſima iſta factio, omni imperio adverſa, populorum exitio nata, & Romæ & patriæ communis Erynnis.* Ex ejusdem MSCti libro VIII. verba excerpſit, quibus refertur, *Comitem de Caſtlemaine Romam deſtinatum anno 1686, obedientiam canonicam, Jacobi & Catholicorum regni nomine, teſtaturum.* His non ſine lepido ſale refutare ſtudet modo dictum Comitem, Jacobi II ad Romanum Pontificem Oratorem Extraordinarium, utpote qui coram Parlamenti Londinenſis inferiori Domo gloriatus fuerat, ſe cum Papa non aliter ſubmiſſiusve collocutum, ac Principem cum Principe colloqui deceat, hocque patere potuiſſe e ſchedis ſuis, niſi eas antea combuſſiſſet. Optandum foret, ut Warnerum eodem ſtudio, quo Perſonium, in publicam eruditi orbis ſcenam protraheret Noſter. Tanto enim gratior futurus eſſet, quanto plures dantur, qui Latinam, quam qui Anglicam callent linguam.

BISHOP

BISHOP OVERALL'S CONVOCATION-book MDCVI.

id est:

Johannis Overalli Liber Convocationis anni 1606; agens de gubernatione catholicæ DEI ecclesiæ ac regnorum totius mundi.

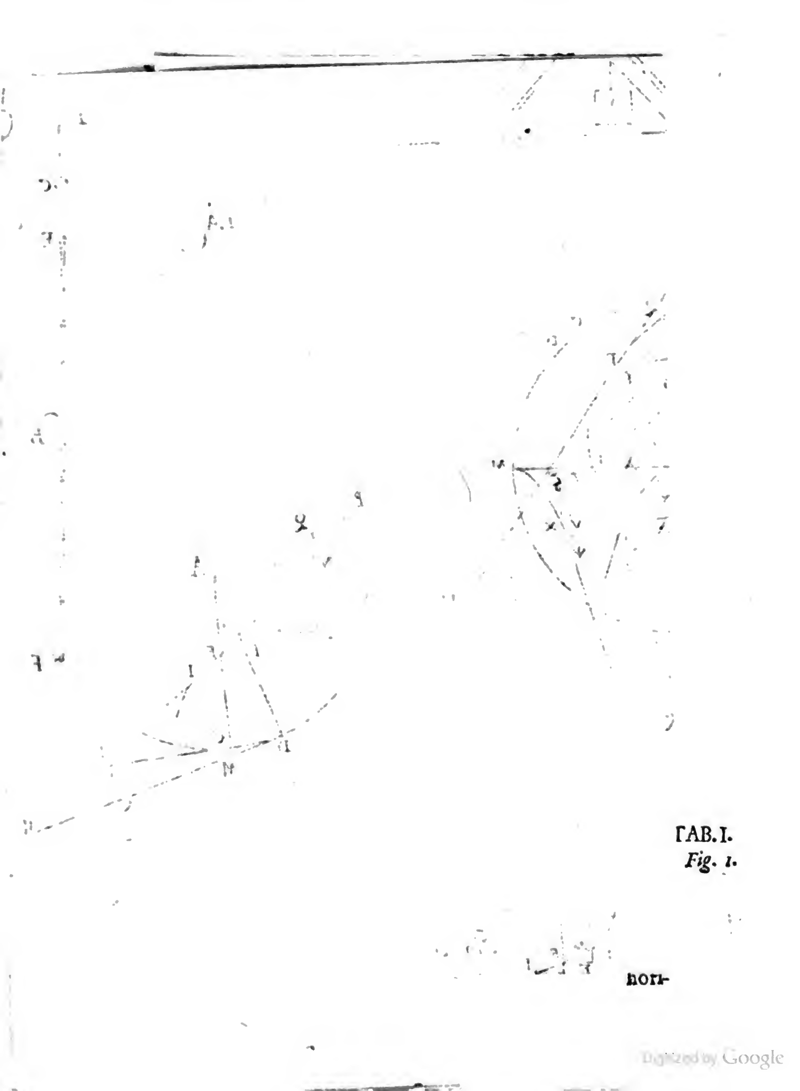
Londini, impensis Gualteri Kettelby 1690. in 4.

Constat plagulis 45, & effigiebus *Gulielmi Sancroft*, moderni Archiepiscopi Cantuariensis, ac *Joannis Overalli*, auctoris.

SI *Eduardus Gee* recte fecisse putandus est, quod adversarium disciplinæ ecclesiasticæ Anglicanæ *Personium* publica luce frui voluit; idem non minus dicendum fuerit de *anonymo* editore *Joh. Overalli*, strenui & *monarchiæ* & *hierarchiæ* Britannicæ promachi. Fuit is primum Decanus ad D. Pauli Londinensis, deinde Episcopus Coventriensis, postremo Norvicensis. *Prolocutoris* officio functus est in *Convocatione Eboracensi*, auspiciis *Jacobi I.* Magnæ Britanniæ Regis, ab anno seculi hujus tertio ad decimum usque agitata. Is igitur a. 1606. Regi Ordinibusque regni exhibuit libros hosce tres, nuper demum typorum ope publici juris factos. In illis cum primis refelluntur partim *Pontificii*, Papæ suo universalem monarchiam in ecclesiam catholicam vindicantes, partim *Non-Conformistæ*, divinam originem ac hinc pendentem auctoritatem tum *Regum* in civilibus, tum *Episcoporum* in spiritualibus agnoscere renuentes. De hoc duplici argumento libro I. ex V. T, libro II. ex Novo, libro III. ex historia Ecclesiastica, *ἀνασκευαστικῶς* æque ac *κατασκευαστικῶς* agitur, idque diversis *capitibus*, quorum singulis in prioribus duobus libris *canon* inde fluens substernitur, una cum hac approbationis nota, sub tertii quoque libri capitibus reperiunda: *Placet eis;* membris puta Convocationis. Non autem est, quod contenta sigillatim enarremus, cum nihil novi contineant, & tantum eo nomine doctis Viris grata esse debeant, quod non solum perspicue ac methodice exarata sint, sed & ob suffragia totius *Convocationis* autoritatem *Concilii* alicujus *nationalis Anglicani* obtinuisse videri queant.

MECHANICORUM DE VIRIBUS MOtricibus ſententia, aſſerta a D. Papino adverſus Cl. G. G. L. objectiones.

Vidi nuper *in Act. Erud. A. 1690. pag. 228*, clariſſimi Viri G. G. L. meletemata *de cauſa gravitatis &c.* ipſique gratias habeo maximas, quod dubiis meis, circa rationem æſtimandi vires motrices reſpondere voluerit: quodque præterea novas, adverſus meam diſſertatiunculam dignatus ſit movere controverſias: quibus ego varia habeo reponenda, & reponere peroptarem: mihi enim honorificum duco cum tam celebri Antagoniſta contendere: at mihi cavendum eſt, ne Lectorum patientia abutar: quapropter circa novas illas quæſtiones controverſiæ noſtræ minus eſſentiales, id unum Lectores monuiſſe mihi ſufficiat, quod in acutiſſimo Ill. Hugenii tractatu *de cauſa gravitatis* (qui nuper apud Petrum Vander Aa Lugduni Batavorum prodiit) plurima lectu digniſſima ad hanc materiam ſpectantia reperiantur. Ibi 1. obſervare poterunt, velocitatem materiæ gravitatem efficientis eſſe multo minorem quam ego in Act. Erud. retuleram: quum enim experimentis ad ipſam indagandam inſtitutis non interfuiſſem, facile factum eſt, ut tractu temporis memoria me fefellerit: hunc autem lapſum eo facilius excuſatum iri ſpero, quod etiamſi dicta velocitas multo minor ſit quam crediderам; illa tamen tanta eſt, ut conſequentiæ, quas inde deduxi, a vero perparum aberrent. Per dictæ materiæ velocitatem explicat celeberrimus Autor gravium in deſcenſu accelerationem: moxque (pag. 148.) oſtendit, a mediocri velocitate eundem effectum non poſſe expectari, ſicque manifeſtiſſime refellit Cl. L. argumentum (in Act. Erud. A. 1690. p. 231.) ex tubo fig. 3. deſumptum. Deinde, per idem principium, gravi deſcendenti æqualibus temporibus æquales velocitatis gradus accreſcere demonſtrat: vel, ſi mavis, oſtendit quod ille effectus neceſſario ſequi debeat ex cauſa quę exiſtit. In eodem libro inveniuntur ſolutiones difficultatum tum ipſius clar. Leib. tum celeberrimi Bernoullii contra explicationem cauſæ gravitatis per vim centrifugam materiæ circulantis: atque ita Lectoribus qui librum Hugenianum nondum pervolverint, ego facili negotio indicavi, quomodo circa prædictas omnes quæſtiones ſibi ſatisfacere queant. Reſtat, ut ad controverſiam noſtram veniamus: utrum ſcilicet quantitas virium motricium quantitate motus recte æſtimetur: atq; hic eidem methodo

TAB. I.
Fig. 1.
nori-

virium motricium quantitate motus recte æstimetur: atq; hic eidem methodo

thodo inhærebo, quam ipſe cl. Leibnitzius ſequutus eſt: 1. nimirum definitionem dabo: deinde ex definitione quam defendo ſententiam demonſtrabo: ac poſtremo erroris fontem detegam.

Hic 1. obſervabo: ſecundum communem omnium notionem, quantitatem virium quantitate effectus æſtimari: petere enim, quantum aliquis poſſit efficere? aut quanta ſit ipſius potentia? prorſus idem eſt: potentiæque quantitatem ſic eſſe æſtimandam ipſe Cl. Leib. ſummopere urget. Ut igitur habeatur definitio brevis, clara, atque a nemine reſpuenda, debet eſſe in hunc ſenſum: *Duorum corporum in motu illud habet plus potentiæ, quod poteſt plus effectus producere: ſi vero neutrum ſit ejusmodi, illa corpora habent vires æquales.* Notandum autem eſt, quod legitima menſura quantitatis effectus non eſt quantitas ſpatii a corpore decurſi, neque quantitas temporis per quod motus continuatur: ſed eſt reſiſtentia quæ vincitur. Id ex eo patet, quod in Mechanica ſpatia quantacunque cenſentur horizontaliter poſſe percurri, & motus horizontalis per ſæcula poſſe continuari ſine potentiæ imminutione: quia ſcilicet ad motum horizontalem continuandum ſupponimus nihil efficiendum eſſe, id eſt, nullam reſiſtentiam debere ſuperari. Conſtat igitur, quod in definitione ſupra allata, in locum hujus phraſis, *quod poteſt plus effectus producere,* poſſet tuto ſubſtitui hæc altera, *quod poteſt plus reſiſtentiæ vincere:* effectum enim producere, & reſiſtentiam vincere, ſunt unum & idem. Reliquæ vero definitiones ab altitudine aſcenſus perpendicularis, vel a duratione temporis aſcenſus, vel ab impoſſibilitate motus perpetui petitæ, non poſſunt admitti, niſi prius conſtet, quod illæ revera idem illud ſignificant vel inferunt quod noſtra hæc definitio: quæ proinde cæteris omnibus merito anteponenda eſt. Hinc mihi facillimum erit demonſtrare quantitatem virium quantitate motus, juxta Carteſii mentem, eſſe æſtimandam: etiam adhibendo illud ipſum exemplum, quod affert cl. Leibn. ut contrarium probet.

Ponamus globum 1 A. 4 librarum (fig. 1) ex altitudine AE per lineam inclinatam 1 A 2 A. deſcendere, donec in planum horizontale EF perveniat, ibique procurrat ex 2 A in 3 A, uno celeritatis gradu per deſcenſum quæſito. Porro in eodem plano horizontali quieſcat alius globus B unius libræ in loco 1 B. Ponamus jam porro, omnem potentiam globi A transferri debere in globum B, ita ut A quieſcente in hori- TAB. I. *Fig. 1.*

horizontis loco 3 A, solus deinde moveatur globus B, quæritur quantum celeritatis accipere debeat globus B, ut tantundem virium accipiat, quantum globus A habuit. Respondeo cum Cartesianis aliisque fere omnibus Mechanicis, globum B quadruplo minorem ipso A accepturum celeritatem 4 graduum, seu quadruplo majorem celeritate ipsius A: sic enim potentiæ sunt utrinque æquales. Hoc sic probo: Notum est corpus B cum celeritate 4 graduum debere ascendere, quamque offendit gravitatis resistentiam vincere per 4 tempora: si corpus A cum 1 gradu celeritatis & in plano similiter inclinato potuisset ascendere per 1 tempus: certum est præterea corpus B intra 4 tempora eandem resistentiæ quantitatem offendere ac corpus A intra 1 tempus, in planis similiter inclinatis: ergo cum supra dictis celeritatis gradibus neutrum horum corporum plus resistentiæ vincere poterit quam alterum, ipsorumque potentiæ erunt æquales, per definitionem supra positam. Si mihi negetur minor, facillime probabitur. Constat enim quantitatem resistentiæ hic non oriri ex quantitate spatii decursi, sed ex impressionibus gravitatis deorsum prementis: quum autem impressionum illarum velocitas censeatur infinita, manifeste sequitur, quod impressiones in corpus B per 4 tempora, erunt quadruplo numerosiores quam in corpus A per 1 tempus: & vicissim impressiones in corpus A 4 librarum (modo eadem sit plani inclinatio) erunt quadruplo validiores quam in corpus B 1 libræ: quum igitur illarum numerus harum validitatem præcise compenset, sequitur quod resistentia utrinque æqualis vincitur, quodque proinde potentiæ sunt utrinque æquales. q.e.d. Hinc facile patet, quod si (juxta cl. Leibn. definitionem) minor celeritas in corpus B translata fuisset, non tantam resistentiam potuisset vincere: ac proinde non habuisset potentiam potentiæ ipsius A æqualem.

Si quid in hoc discursu reprehendendum judicat cl. Leibn. rogo ut expresse ostendere dignetur, quænam mearum propositionum falsa sit, aut quænam consequentia non legitime deducta: sic enim recta, sine ambagibus, ad controversiæ finem progrediemur Lectorumque tempori parcemus. Ne autem existimet me leges aliis proponere, quibus ipse ego non obsequar: attendat, quæso, quomodo Objectioni quam in *Act. Erud. mens. Maji Anno 1686* proposuerat, ego *in mens. April. A. 1689* responderim. Ipsius objectio nitebatur hac hypothesi, quod

quod *spatia ascendendo percursa sunt inter se sicut vires motrices*. Ego autem propositionem illam expresse negavi, negatique rationem reddidi: videbit ergo an jure dixerit, *pag. 229, A. 1690*, me statum controversiæ non satis attigisse: profecto nihil potuerat magis ad rem responderi. Jam non minus stricte novam ipsius ratiocinationem attingere satagam, erroremque in ea detegere.

Proponit Vir clar. *pag. 235, A. 1690*, illud ipsum exemplum a me supra allatum, annexumque Cartesianorum responsum absurdum esse asserit: quia scilicet inde sequeretur motus perpetuus, quem absurdum esse omnes intelligentes fatentur. Quomodo autem per translationem totius potentiæ corporis A in corpus B, juxta Cartesium, obtineri possit motus perpetuus, evidentissime demonstrat: atque ita Cartesianos ad absurdum reductos arbitratur. Ego autem & motum perpetuum absurdum esse fateor, & cl. Viri demonstrationem ex supposita translatione esse legitimam; sed Hypothesis ipsius possibilitatem, translationis nimirum totius potentiæ ex corpore A in corpus B, pernego: manifestum autem est, quod si dicta translatio in rerum natura nullibi & nulla ratione fieri posset, qui ab ea sperabatur motus perpetuus remanet etiam impossibilis, neque Cartesiani ad illud absurdum rediguntur.

Possem hic subsistere: hactenus enim validissimis demonstrationibus suffulta Mechanicorum sententia ab adversariorum telis inconcussa remanet: Dominoque Leibn. incumbit probandum, vel quam nego translationem in natura esse possibilem; vel saltem ipsius possibilitatem sequi ex adversariorum suorum doctrina: mihi autem sufficeret palam hic promittere, quod si mihi indicet rationem aliquam qua tota vis motrix, sine miraculo, ex corpore majori transferri queat in corpus minus & quiescens: Ego vel motum perpetuum effectum, vel manus victas dabo. Verumtamen, quo me possit aptius & tutius impugnare, non abs re fore existimo, si specimine aliquo hic ostendam, quomodo me defendere parem.

Primo: si dicat, quod tota vis motrix ex corpore A 4 librarum (fig. 2.) potest transferri in corpus B. 1 libræ, modo adhibeatur vectis CB mobilis circa axem in C: si enim corpus A feriat punctum E, & distantia CB sit quadrupla distantiæ CE, corpus 1 libræ in B, idem præstare debet quod corpus 4 librarum in E sine vecte: corpus autem 4 libra-

TAB. I. *Fig. 2.*

librarum in E accipere posset totam vim corporis A: ergo & corpus 1 libræ in B totam eandem vim debet accipere. Respondeo negando corpus 1 libræ in B idem præstare quod corpus 4 librarum in E: dum enim corpus 1 libræ quiescit in B, & corpus A impingit in punctum E, potentia corporis A non agit in punctum B solum: sed etiam sese exerit in fulcrum C eo efficacius, quo distantia CE minor est quam distantia CB, juxta notissimam Mechanicæ regulam. Quod si quis instet, fulcrum C esse immobile, ac proinde nullum accipere motum aut potentiam a corpore A. Resp. nihil dari immobile nisi quoad sensus: Certissima enim est, contra Cartesium, Hugenii regula, quod *Corpus utut exiguum lentoque motu latum, si aliud offendit corpus quantæcunque molis & quiescens, aliquem ipsi motum imprimit.* Hoc igitur artificio, totius potentiæ corporis A in corpus B requisita tranlatio nequaquam obtinebitur.

Jam si vectem alterius generis adhibeamus, efficiendo nimirum ut corpus A percutiat vectem in D ab altera parte hypomochlii, secundum directionem 2 AD. Respondeo: hic corpus B in contrariam partem pelli per reactionem hypomochlii C: quæ reactio tanto magis recipitur in corpore A, quo distantia DC minor est quam distantia BC: hoc igitur artificium nihilo felicius quam prius succedet.

Posset adhuc proponi alia ratio, qua motus perpetuus secundum Cartesianos facillime effici posse videtur, non obstante impressione illa quam hypomochlium recipit: producatur enim vectis CB usque in F, adeo ut FC sit dupla longitudinis BC: tum remoto corpore B 1 libræ, ipsi substituatur $\frac{1}{2}$ libra in F: pro certo habetur, quod $\frac{1}{2}$ libra in F tantundem præstabit ac 1 libra in B: ac proinde eadem semper fiet impressio in fulcrum C: nihil igitur impediet, quominus reliqua potentia quæ transitura erat in corpus B, transeat jam in corpus F: sicque ulterius producendo vectem, & minuendo in eadem ratione corpus movendum, habebimus eandem potentiam translatam in corpora minora, & pro lubitu semper minora: si igitur potentia & motus essent unum & idem, in corporibus minoribus deberet accrescere velocitas in eadem ratione, qua moles decresceret: altitudo vero ascensus in ratione duplicata celeritatis augeretur: atque ita dicta corpora facillime perduci possent ad tantam altitudinem, ut, non obstante molis decremento, motus perpetui possibilitas sequutura esset, juxt-

demonstr

demonstrationem a cl. Leibn. traditam p.235. Ad id respondeo negari non posse validitatem hujus argumenti, si supponamus vectem perfecte durum & rigidum, adeo ut potentia motrix eadem facilitate transferatur ad partes remotas ac ad partes vicinas: verum non datur in rerum natura ejusmodi perfecta durities: & vectes ex quacunque materia, sive sustinendo pondus appensum (prout Dominus Mariottus explicuit in suo tractatu *du mouvement des eaux* pag.373.) sive vincendo quamcunque aliam resistentiam, necessario patiuntur gradum aliquem tensionis proportionatum resistentiæ vincendæ. Jam quo vectis longior est, eo plures partes ad tensionem illam reducendæ sunt & in ea conservandæ, quamdiu actio durat: ex. gr. si resistentia sit in B, sola longitudo CB tendenda erit: si vero resistentia sit in F, vis insumenda erit non solum ad partem CB, sed etiam ad partem BF tendendam: & quo diutius durabit actio, eo plus potentiæ requiretur ad vincendos nisus continuos partium illarum tensarum quæ elasticitate sua se restituere conantur: manifestum est igitur, quod si pro corpore majori B, aliquod aliud minus, ut F, substituatur magis distans a centro C; corpus illud necessario accipiet partem potentiæ corporis A eo minorem quo major erit distantia: reliquum enim potentiæ insumetur ad supra dictam tensionem efficiendam & conservandam; falsum est igitur eandem quantitatem potentiæ in corpora minora & semper minora posse transferri. Res posset ulterius dilucidari afferendo Hypothesin aliquam, qua & tensio & elasticitas clare & mechanice explicarentur: verum talia suscipere non est hujus loci: tum brevitatis causa; tum quod mihi satis sit aliquid in cl. Leibn. argumento dubium ostendere: quum enim supra allata demonstratio, qua Cartesianorum sententia probatur, sit evidentissima: modo adversariorum opinio eadem certitudine non gaudeat, satis liquet priorem esse præferendam.

Quoniam multis mirum forsan videbitur, quod postrema hæc resistentia ex tensione vectis petita a nemine, quod sciam, hactenus observata fuerit, rationem hic breviter subjungam. In statera scilicet fig. 1, si appendamus, ex. gr. pondus A 4 librarum ad distantiam 1 digiti a centro C: atque ab altera parte annectamus B 1 libræ ad distantiam 4 digit. habebimus æquilibrium, & statim duo brachia reducentur ad tensionem requisitam, ut duo pondera sustineant, & sic

tensa manebunt, quia impressiones gravitatis in pondera annexa semper continuantur: jam si unam unciam ponderi 4 librarum addamus, illud statim deprimetur: quanquam enim augenda sit tensio vectis ad motum ponderi opposito imprimendum, quia tamen lentus est ille motus, tam exiguum requiritur tensionis incrementum, ut 1 unciæ pondus ad id efficiendum sufficiat. Si vero pro una libra ad distantiam 4 digit. annexa, semilibram ad distantiam 8 digit. in G annecteremus, faceret quoque æquilibrium cum 4 libris ad distantiam 1 digiti: & una uncia iisdem 4 libris addita ad ipsas deprimendas itidem sufficeret, sed motu paulo lentiori quam quum 1 libra ad distantiam 4 digitorum hærebat: quoniam enim apposito minori pondere longior pars vectis tendenda est, potentia motrix nimium offenderet resistentiam, nisi motus tardior resistentiam vicissim minueret. Datur ergo revera differentia aliqua celeritatis in duobus hisce casibus: quia tamen differentia illa est admodum exigua, vix unquam observata fuit: & vulgo pro certo habetur quod, sive appendamus 1 libram ad distantiam 4 digit. a centro stateræ; vel $\frac{1}{2}$ libram ad distantiam 8 digit. idem prorsus effectus sequetur. Fit revera, ut dum vectis tensus longior est, proindeque magis resistit, magis itidem retardetur pondus descendens, & tanto plures a gravitate impressiones accipiat, quæ vincendo resistentiæ incremento sufficiunt: adeo ut pondus ascendens longiori brachio annexum sub finem ascensus ad eandem pertingat altitudinem, ac si nulla ex tensione vectis procederet resistentia, quæ proinde in Machinis illis nullius est momenti: illarum autem machinarum effectus facillime sub exactam mensuram cadunt, unde error invaluit. Attamen in machinis quæ velocitatem præsertim requirunt, dicta resistentia maxime spectanda est: prout videre licet in examine ejaculatoriæ Machinæ Domini Perrault (mens. Apr. A. 1689.) ibi enim vectem consideravi tanquam perfecte durum, nulla attentione facta ad tensionem de qua hic agitur, atque ita effectum dictæ machinæ ascripsi multo majorem quam in praxi reperiretur:
TAB. I. quia scilicet tensio illa per totam longitudinem vectis CD (fig. 3) con-
Fig. 3. servanda descensum ponderis A plurimum retardaret, unde & velocitas globi D, & multo magis ipsius ascensus altitudo imminueretur. In eodem examine potest etiam reprehendi, quod non attenderim ad gravitatem qua globus D nititur deorsum, & detrahit de efficacia ponderis

deris A, adeo ut si ad 200 libras augeretur globus, pondus A prorsus in æquilibrio sisteretur. Verum existimavi, posse hoc loco vectem considerari quasi moveretur horizontaliter: posset enim machina facili negotio ita disponi, ut vectis motu horizontali celeritatem globo imprimeret, qui deinde occursu plani alicujus inclinati ad destinatum scopum dirigeretur: patet autem quod in tali dispositione globus nulla gravitate ponderi A resisteret, nec unquam faceret æquilibrium, sed solum mole sua procul a centro posita augeret molem movendam a momento gravitatis, quo pondus A deprimitur. Brevitatis autem & facilitatis causa horum mentionem ibi facere neglexi, quia intentum tamen meum satis obtinebam: animus enim erat comparare inter se effectus quos machina illa producere posset, si a tubis evacuatis, aut si a ponderibus vulgaribus in motum ageretur, ut inde tuborum evacuatorum præstantia elucesceret: illa autem præstantia perinde apparebat, ac si nihil esset omissum: quia scilicet in utraque dispositione eadem omissio facta est, sicque eadem semper effectuum inter se ratio resultabat. Nihilominus tamen, hac occasione data, hæc breviter monere non inconsultum duxi: quum præsertim omissiones istas Lectoribus negotium facessere posse intellexerim ex literis, quas Ill. Hugenius ad me dare nuper dignatus est.

In Novellis Reip. Literariæ A. 1687, pag. 141 & seqq. extant difficultates nonnullæ quas movet ipse cl. Leibn. quasque ex sua doctrina necessario sequi fatetur: an autem quæ ibi profert æque sint clara & intelligibilia, ac illa quæ hic ego propono, Lectores dijudicent.

SPECIMEN CALCULI DIFFERENTIALIS in dimensione Parabolæ helicoidis, ubi de flexuris curvarum in genere, earundem evolutionibus, aliisque J. B.

CUm ex Actis nuperis conjecerim, Celeb. Dn. L. Analysin Problematis a se propositi calculo suo differentiali institutam minime displicuisse, credidi nec ægre laturum sequens illius specimen, quod in gratiam Lectorum nostrorum, quibus calculum hunc agitare volupe fuerit, in lucem emitto: ut si forte mentem Viri Acutissimi, ex iis quæ

in Actis 1684 de Invento isthoc suo edidit, ob summam brevitatem non satis assecuti sint, vel hinc ejus applicandi methodum discere possint. Quanquam, ut verum fatear, qui calculum *Barrovianum* (quem decennio ante in Lectionibus suis Geometricis adumbravit *Auctor*, cujusque specimina sunt tota illa propositionum inibi contentarum farrago) intellexerit, alterum a Dn. L. inventum ignorare vix poterit; utpote qui in priori illo fundatus est, & nisi forte in differentialium notatione, & operationis aliquo compendio ab eo non differt.

Fig. IV. Cum axis vulgaris Parabolæ curvatur in peripheriam circuli BDM, curva BFGNA, quæ per extremitates applicatarum CF, DG, in centrum circuli A vergentium transit, dicitur nobis *Parabola helicoïdes*, vel si mavis, *Spiralis parabolica*, cujus propositum sit investigare Tangentem LH, spatium curva comprehensum, curvæ longitudinem & flexuram &c. Esto hunc in finem AB = r, BDMB = c, Arcus BC = x, CF=y, & ducantur CL, AH, perpendiculares ipsi AC, sitque CD particula circumferentiæ infinite parva, cui sit similis & concentricus arculus GE. Natura Curvæ, $lx = yy$, adeoque $ldx = 2ydy$; & $dy, dx :: l, 2y$.

I. Tangẽs: AD, AG :: DC, GE. | FE, EG :: FA, AH :: FC, CL.

$r, \; r-y :: dx, \frac{rdx-ydx}{r}$ | $dy, \frac{rdx-ydx}{r} :: r-y, \frac{dx\square}{rdy} : r-y :: y, \frac{rydx-yydx}{rdy}$.

Ut generalis expressionis fiat specialis applicatio ad Curvam propositam, ponantur loco dy & dx, ipsorum proportionalia l & $2y$, fietque AH $= \frac{2y^3 - 4ryy + 2rry}{lr}$ = (substituto lx pro yy) $\frac{2xy}{r} + \frac{2ry}{l} - 4x$, & CL $= \frac{2ryy - 2y^3}{lr} = 2x - \frac{2xy}{r}$.

Maxima AH (CL) reperitur, si ejus differentiale, puta $\frac{6yydy - 8rydy + 2rrdy}{lr}$ $\left(\frac{4rydy - 6yydy}{lr}\right)$ æquetur nihilo: unde habetur $y = \frac{1}{3}r$ $(\frac{2}{3}r)$ ipsaque proin tum AH tum CL maxima $= \frac{8rr}{27l}$. *Coroll*: Si ponatur latus rectum $l = \frac{rr}{c}$, scil. ut circumferentiæ integræ respondens

applicata

applicata sit ipse radius, ut in præsenti schemate, erit AH vel CL maxima $= \frac{8}{27} c$.

Maximus angulus tangentis & applicatæ AFH seu CFL invenitur, ponendo rationem $\frac{CL}{CF} \left(\frac{2ry - 2yy}{lr}\right) =$ maximæ, hoc est, ejus differentiale $\frac{2rdy - 4ydy}{lr} = 0$: unde resultat $y = \frac{1}{2} r$; ac proinde $\frac{CL}{CF} = \frac{r}{2l}$: Speciatim vero in hypothesi $l = \frac{rr}{c}$, exit $x \left(= \frac{yy}{l} = \frac{cyy}{rr}\right) = \frac{1}{4} c$, & $\frac{CL}{CF} = \frac{c}{2r}$. *Coroll:* si in puncto I, ubi curva radium AM intersecat, ipsam tangat recta IK, secans diametrum productam BAK in K, erit AK æqualis quartæ parti peripheriæ circuli.

2. *Spatium:* DC + GE in $\frac{1}{2}$ DG = CDGE

$$\frac{2rdx - ydx}{r} \text{ in } \frac{1}{2} y = \frac{2rydx - yydx}{2r} =$$ (substituto $\frac{2ydy}{l}$ pro dx) $\frac{2yydy}{l} - \frac{y^3 dy}{lr}$, cujus igitur integrale $\frac{2y^3}{3l} - \frac{y^4}{4lr}$ seu $\frac{2}{3} xy - \frac{lxx}{4r}$ æquatur spatio curvilineo BFGDCB: quocirca posito $y = r$ fiet spatium totum BANGFBCDMB $= \frac{5r^3}{12l}$, hoc est (in casu $l = \frac{rr}{c}$) $\frac{5}{12} rc$; cumque circulus integer BDMB sit $\frac{1}{2} rc$ seu $\frac{6}{12} rc$; erit dictum spatium ad circulum, ut 5 ad 6 ideoque spatium reliquum BANGBA sexta pars circuli.

3 *Longitudo curvæ:* FGq = FEq + EGq $= dyq + \frac{dxq : rr - 2ry + yy}{rr} =$ (substituto $\frac{2ydy}{rrl}$ loco dx) $\frac{rrll + 4rryy - 8ry^3 + 4y^4}{rrll} dyq$; hinc FG $=$ $dy \sqrt{\frac{rrll + 4rryy - 8ry^3 + 4y^4}{rrll}}$, cujus quantitatis integrale si dari posset, exhiberet longitudinem curvæ BFG; quæ tamen utcunque sic cognoscetur: Diametro AB describatur semicirculus ATχB & abscindatur

ſcindatur $A\alpha = l$; hinc ductis perpendicularibus indefinitis quibuslibet WV, ZY, æquidiſtantibus ab A & B, & ſecantibus peripheriam ſemicirculi in T & χ, agatur recta χTS, & juncta Sα, ſumtaque AK = AS fiat KR parallela ipſi αS, & ducatur in centrum ſemicirculi recta R$\mathfrak{C}$, cui abſcindantur æquales WV, ZY, eruntque puncta V, Y, ad curvam quandam γVYδ, quæ ejus eſt naturæ, ut abſciſſa BZ = DG, ſpatium BZYδB applicatum ad $A\mathfrak{C} = \frac{1}{2}$ AB, exhibeat rectam curvæ BFG æqualem. *Dem:* $AK = AS = WT = Z\chi = \sqrt{BZA} = \sqrt{y \text{ in } r-y} = \sqrt{ry-yy}$;

& $A\alpha$ (l) AS ($\sqrt{ry-yy}$) :: AK ($\sqrt{ry-yy}$,) $AR = \frac{ry-yy}{l}$; quare

$ZY\ (= WV = R\mathfrak{C} = \sqrt{A\mathfrak{C}q + ARq}) = \sqrt{\frac{\frac{1}{4}rr + rryy - 2ry^3 + y^4}{ll}}$;

unde portio ſpatii ZYδB latitudinis $dy = dy\sqrt{\frac{rrll + 4rryy - 8ry^3 + 4y^4}{rrll}}$,

quæ applicata ad $A\mathfrak{C} = \frac{1}{2}r$ exhibet $dy\sqrt{\frac{rrll + 4rryy - 8ry^3 + 4y^4}{rrll}} =$

FG; & proin componendo totum ſpatium ZYδB ad $\frac{1}{2}r$ applicatum = portioni curvæ BFG. *Q. E. D. Coroll:* Sumtis BZ, AW æqualibus, ſi centro A radiis AZ, A$\mathfrak{C}$, AW, deſcribantur arcus ſecantes curvam in G, I & N (NB media interſectio I, in caſu præſentis ſchematis, incidit in radium AM) portiones curvæ BG & AN, GI & NI, nec non BGI & ANI inter ſe æquantur: unde patet, quod in curvis etiam illis, quæ rectificationem nondum acceperunt, nonnunquam partes æquales diſſimilares aſſignari poſſunt.

Id cum Fratrem monuiſſem, in his quoque non leviter verſatum, protinus animadvertit ille, poſſe cuilibet fere ſpirali æquatione Algebraica expreſſæ aliam curvam geometricam æqualem aſſignari: Deſcriptis enim centro A intervallo AF & AG arcubus Fϱ, Gπ, ſi concipiatur curva Mψ talis, ut applicatarum $\varrho\varkappa$, $\pi\psi$ differentia $\nu\psi$ æquetur arcui EG; erit propter $\nu\varkappa = \pi\varrho$ = EF, & $\nu\psi$ = EG, & angulos $\psi\nu\varkappa$, FEG, utrinque rectos, etiam $\psi\varkappa$ = FG, & proinde componendo, tota portio curvæ Mψ = toti portioni ſpiralis BG. Ad inveniendam autem naturam curvæ Mψ, ſubſtituendus tantum in quantitate $\frac{rdx - ydx}{r}$ (quæ ſemper exprimit ipſam EG vel $\nu\psi$) valor ipſius dx, qui in

qui in nostra curva est $\frac{2ydy}{l}$, ut habeatur $\frac{2ydy}{l} - \frac{2yydy}{rl}$, cujus integrale $\frac{yy}{l} - \frac{2y^3}{3rl}$ denotat longitudinem applicatæ $\pi\psi$, quæ si vocetur z, habebitur æquatio inter z & $\frac{yy}{l} - \frac{2y^3}{3rl}$ seu $3rlz + 2y^3 - 3ryy = 0$, quæ relationem exprimit inter abscissam $M\pi$ (y) & applicatam $\pi\psi$ $(z.)$ In genere vero spiralis Parabolica gradus cujusvis, hac ratione commutatur in aliam Paraboloidem geometricam uno gradu altiorem. Sed & hoc observavimus, quod si curva ANIGB sit *spiralis Archimedæa*, & describatur centro A ad axem AK communis Parabola $A\mu$, cujus parameter sit quarta proportionalis ad peripheriam, diametrum & radium circuli BDM, erunt, quod memoratu dignum est, & curvæ & illis comprehensa spatia æqualia: nim. sumto in recta AM quovis puncto λ, si ad illud applicetur recta $\lambda\mu$, secans parabolam in μ, & ducatur arcus λN concentricus peripheriæ circuli BM, secans helicem in N, æquabitur perpetuo portio helicis AN portioni curvæ parabolicæ $A\mu$; & spatium AN, recta AN & spirali comprehensum, spatio parabolico $A\lambda\mu A$. Quam miram Parabolæ & spiralis convenientiam postmodum apud *Wallisium* deprehendimus, qui de ejus detectione *Hobbium* & *Robervallium* inter se disceptasse refert; quasi non possint plures & tempore & loco dissidentes in idem inventum suopte ingenio incidere.

4. *Flexura:* Quod curva in partes contrarias flecti debeat, evidens est: quia enim peripheria BC a vertice B aliquousque a linea recta sensibiliter non differt, sequitur ex natura Parabolæ, curvam in partibus vertici proximis versus circumferentiam, in reliquis vero ob curvaturam BC versus centrum, cavam esse debere.

Si G sit punctum flexus contrarii, erit AO segmentum radii centro & tangenti interjectum Minimum (M.) Producatur GE in P, & ducatur PQ parallela ipsi EF; sitque secans arcus BD $= s$, & tangens $= t$: sic erit r, $r-y$ (AG) :: t, $\frac{tr-ty}{r}$ (GP) :: s, $\frac{sr-sy}{r}$ (AP) Deinde

GE, EF :: PG, PQ. AF, PQ :: AO, PO (AO−AP)

$\frac{rdx-ydx}{r}$, dy :: $\frac{tr-ty}{r}$, $\frac{tdy}{dx}$. Denique $r-y$, $\frac{tdy}{dx}$ :: M, M $- \frac{sr-sy}{r}$

Unde obtinetur $M = \frac{rrsdx - 2rsydx + syydx}{rrdx - rydx - rtdy}$, positoque $\frac{ldx}{2y}$ loco dy, & facta divisione per dx, $M = \frac{2rrsy - 4rsyy + 2sy^3}{2rry - 2ryy - rlt}$: hujus igitur differentiale debebit esse $= o$; at fractionis differentiale tum est $= o$, cum termini ejus ducti in alterna differentialia æquantur (etenim fractionis $\frac{y}{z}$ differentiale est $\frac{\pm zdy \mp ydz}{zz}$, unde si sit $= o$, erit & $\pm zdy \mp ydz = o$, hoc est, $zdy = ydz$.) qua duce regula pervenitur ad æquationem 16 membrorum, ad quam reducendam notanda sunt sequentia: Differentiale arcus ad differentiale tangentis & secantis rationem habet cognitam, puta ad different: tang: quam quadratum radii ad quadratum

Fig. V. secantis; & ad different. Secantis, quam quadratum radii ad rectangulum sub tangente & secante. Nam in quadrante ABD, dx, dt :: DC, EF :: DC, GE + GE, EF :: AD (AB), AG + AB, AF :: ABq (rr), AFq (ss); quare $dt = \frac{ssdx}{rr}$ = (in præsente curva) $\frac{2ssydy}{lrr}$. Iterum dx, ds :: DC, GF :: DC, GE + GE, GF :: AD (AB), AG + AB, BF :: ABq (rr), AFB (st); quare $ds = \frac{stdx}{rr} = \frac{2stydy}{lrr}$: quibus valoribus pro ds & dt in æquatione substitutis, ut & $ss - rr$ loco tt, prodibit alia quæ dividi poterit per $stdy$, sic ut literæ s, t & dy prorsus evanescant, remanente sola incognita y, fiatque æquatio talis: $y^6 - 3ry^5 + 3rry^4 - r^3y^3 + \frac{3}{4}rrllyy - r^3lly + \frac{1}{4}r^4ll = o$, quæ facta ulterius divisione per $y - r$, reducitur ad hanc: $y^5 - 2ry^4 + rry^3 * + \frac{3}{4}rrlly - \frac{1}{4}r^3ll = o$, cujus æquationis radix punctum flexus contrarii prodit, quod quidem in casu $l = \frac{rr}{c}$ quam proxime habetur, ducendo radium AC, sic ut applicata CF sit $\frac{1}{6}r$, vel arcus BC $= \frac{1}{36}c = 10\ gr.$

Hæc methodus pro curvarum flexuris inveniendis cum admodum prolixa & minus naturalis mihi videretur, ex eo quod literas

Fig. VI. superfluas & in æquatione evanescentes adhibet, ansam nobis præbuit easdem, alia breviore & faciliore via investigandi, hoc modo: Flexum contrarium in eo curvæ loco concipio, ubi duæ particulæ contiguæ infinite

infinite parvæ in directum jacere intelliguntur, ut sunt FG, FI, reliquis ad unam partem sursum, ad alteram deorsum flexis. Sequitur hinc I, quod in curvis, quarum axis rectus est & applicatæ parallelæ, anguli acuti EGF, MFI, seu DGL, CFL inter se æquales sunt, & eorum quos applicatæ cum curva hinc inde constituunt, maximi vel minimi, prout curvæ portio, quæ ad partes horum angulorum est, intra vel extra eosdem cadit; unde & ratio $\frac{DG}{DL}\left(\frac{y}{t}\right)$ minima vel maxima, adeoque per supra ostensa $ydt=tdy$, sed cum etiam sit ubique $tdy=ydx$, ut constat, erit $dt=dx$, differentiale scil. portionis axis inter applicatam & tangentem æquale differentiali abscissæ: quod & sic liquet: Quia GF, FI, jacent in directum, tangentes GL, FL, secabunt axem in eodem puncto L, & proinde differentiale abscissæ DC ipsarum quoque DL, CL, differentia est. Aliud Theorema in Actis dedit celeb. calculi Auctor: nempe cum Triang: EGF, MFI, ob angulos EGF, MFI, æquales sint similia, sequitur, si EF, MI, hoc est, ipsa dx sint æqualia, futura quoque æqualia EG, MF, seu dy; adeoque $ddy=0$.

2. In curvis, quarum applicatæ tendunt in commune punctum A, angulus EGF = GAF + GFA = DAC + CFL: unde cum CL sit Tangens anguli CFL ad radicum CF, & DH Tangens anguli EGF vel DGH ad radium DG, erit differentia rectarum CL, DH, æqualis differentiæ Tangentium duorum angulorum, qui differunt angulo DAC, & quarum una est ad radium CF, altera ad radium DG: nam quanquam differentia radiorum EG ratione totius radii vel tangentis evanescat, non tamen negligenda est, si cum ipsorum differentiis comparetur. Esto AC $=r$, DC $=dx$, CF $=y$, CL $=t$: adeoque FL $=\sqrt{yy+tt}$; fiatque AC (r), DC (dx) :: CF (y), $\frac{ydx}{r}=$ arcui, qui est mensura anguli DAC in radio CF: hic per § 4 ad differentiam Tangentium est in ratione duplicata radii ad secantem; quare FCq (yy), FLq $(yy+tt)$ :: Arcus inventus $\frac{ydx}{r}$, $\frac{yydx+ttdx}{ry}=$ differentiæ duarum tangentium, quarum utraque est ad radium CF, cui si addatur EF $=\frac{rdx-ydx}{r}$ (utpote quæ est ad EG, sicut DH ad DG, seu CL ad CF, Fig. VII.

 tangens

tangens ad radium) erit aggregatum $\frac{rydx + ttdx}{ry}$, seu $dx + \frac{ttdx}{ry}$ differentia duarum Tangentium, quarum altera convenit radio DG, hoc est, differentia rectarum CL, DH (t): ac idcirco $dt = dx + \frac{ttdx}{ry}$.

Idem clarius ostenditur, descripto super C, radio CL, arcu LK: nam ang: ACL + LCK = AMH = ADM + DAC = ACL + DAC, & propterea ang. LCK = DAC: (nota, CM hic negligi, punctaque C & M pro coincidentibus haberi: eo quod ipsa ob CM differentialibus DC, LK, EG utut infinite exiguis infinities minor existit) unde AC (r), CD (dx) :: CL (t), $\frac{tdx}{r}$ = LK; iterumque GD (y), DH (t) :: LK ($\frac{tdx}{r}$), $\frac{ttdx}{ry}$ = KH; quocirca dt = (DH − CL = DH − CK = DC + KH =) $dx + \frac{ttdx}{ry}$. *Cor.* si sit r = infin. hoc est, CA, DA, parallelæ, evanescet $\frac{ttdx}{ry}$, eritque $dt = dx$, ut supra.

Frater meus loco rationis $\frac{GD}{DH}$ vel $\frac{GA}{AP}$ assumit $\frac{GE}{EF}$, vocando AF = y, AP = t, & EF = dz, & sic invenit $dt = \frac{dzc}{dyq}$: quæ Theoremata ob universalitatem suam merentur observari.

Fig. IV. Applicatio specialis ad Parabolam helicoiden: Quoniam CL (t) supra reperta fuit $\frac{2ryy - 2y^3}{lr}$, erit $dt = \frac{4rydy - 6yydy}{lr}$, cumque dx sit = $\frac{2ydy}{l}$, erit substitutis valoribus tt, dt & dx, factaque divisione per dy, & reducta æquatione, $y^5 - 2ry^4 + rry^3$ &c. = o, ut prius.

5. *Summum curvæ punctum* supra radium BA invenitur, faciendo nuper inventam AO ($\frac{2rrsy - 4rsyy + 2sy^3}{2rry - 2ryy - rlt}$) infinitam, hoc est, ponendo $2rry - 2ryy - rlt = o$, seu loco y substituendo $\sqrt{lx}$, $2r\sqrt{lx} - 2lx - lt = o$

$k=o$, aut in casu $l=\frac{rr}{c}$, $2\sqrt{cx}-2x=t$; quæ æquatio Geometricè resolvi nequit, ob ignoratam rationem x ad t, arcus ad tangentem; Mechanice prope verum invenitur numerando a B versus M, 72°. 12′. Obiter noto, hinc etiam ostendi posse, quadraturam circuli indefinitam, & in genere rectificationem ullius curvæ Geometricæ in se redeundis impossibilem esse. Hæc enim si possibilis esset, dari posset relatio inter curvam & applicatam vel abscissam, cumque & harum relatio tum inter se, tum ad tangentem data ponatur, data quoque foret ipsius curvæ ad tangentem ratio; quare si æquatio quæ relationem hanc exprimit, cum ista $2\sqrt{cx}-2x=t$ juxta notas Analyseos leges debite conferretur ad eliminandum alterutram indeterminatarum x vel t, prodiret alia æquatio certi & definiti gradus, cujus radices, quarum nunquam plures esse possunt, quam æquatio dimensiones habet, determinarent omnia curvæ nostræ suprema puncta, sed hoc fieri nequit, quoniam spiralis ista, si continuetur, infinitis gyris circa radium AB circumvolvitur, in quibus singulis aliquod punctum supremum existit, quorumque adeo punctorum numerus infinitus est.

De Curvarum evolutionibus: Si DC curva sit peripheria circuli, Fig. VIII. coibunt quæ ipsi normaliter applicantur DA, CA, KA &: in communi puncto A, eruntque singulæ æquales eidem constanti rectæ: at si DC sit quæcunque alia curva, erunt dictæ perpendiculares indeterminatæ, & intersecabunt sese in totidem diversis punctis AVXI, quæ juncta novam curvam efficiunt, cujus natura nunc indaganda est. Invenienda vero primo longitudo indeterminatæ CA ita: Esto curva proposita RCD, cujus axis RB, abscissæ RN, RM, applicatæ NC, MD, tangens DCT, sitque RN $=m$, CN $=p$, NT $=q$: unde porro

TN, NC :: NC, NP = MO :: SD, SQ | QS + SC = QC

$q,\quad p \;::\; p,\quad \frac{pp}{q} \;::\; dp,\ \frac{pdp}{q}$ | $\frac{pdp}{q} + dm = \frac{pdp+qdm}{q}$

OP = MN + OM − PN = dm + differentiali ipsius $\frac{pp}{q} = dm \frac{\pm 2pqdp \mp ppdq}{qq} = \frac{qqdm \pm 2pqdp \mp ppdq}{qq}$

QC − OP, QC :: CA − PA

$\frac{ppdq - pqdp}{qq},\ \frac{pdp+qdm}{q} :: \sqrt{\frac{ppqq+p^4}{qq}}$

 (CP

(CP=$\sqrt{CNq + NPq}$), CA. $\dfrac{\overline{pdp + qdm}\sqrt{pp + qq}}{pdq - qdp}$.

Applicatio ad Parabolam: Si RCD ſit Parabola, cujus latus rectum l, adeo ut ſit $lm = pp$, erit $ldm = 2pdp$, & $dm = \dfrac{2pdp}{l}$, & $q = 2m$: quibus ſubſtitutis invenitur CA = $\dfrac{\overline{ll + 4pp}\sqrt{ll + 4pp}}{2ll}$, hoc eſt, quia PN = $\frac{1}{2} l$, & PC = $\sqrt{\frac{1}{4} ll + pp}$, erit CA = $\dfrac{PCc}{NPq}$; ſive quarta proportionalis ad PN & PC. Ad inveniendam naturam curvæ AVX, quam formant interſectiones perpendicularium DA, CA, ratione axis RB, abſcindatur RH = $\frac{1}{2} l$ = PN, & dicatur HB y, & BA, z; eritque

$$\begin{array}{cccc} AB + NC, & AC & :: NC, & CP \\ z + p, & \dfrac{\overline{ll + 4pp}\sqrt{ll + 4pp}}{2ll} & :: p, & \sqrt{\frac{1}{4} ll + pp} \end{array}$$

& invenitur $\dfrac{llz}{z} = 2p^3$; iterum

$$\begin{array}{cccc} NC, & AB & :: PN, & PB \\ p, & z & :: \frac{1}{2} l, & \dfrac{lz}{2p} \end{array}$$

ſed y = HB = PB + PH = PB + NR = $\dfrac{lz}{2p} + \dfrac{pp}{l}$, ſeu $2p^3 \left(= \dfrac{llz}{z}\right) = 2ply - llz$, hoc eſt, $\dfrac{3lz}{4y} = p$, & $4p^3$ $(llz) = \dfrac{27l^3z^3}{16y^3}$, hoc eſt, $16y^3 = 27lzz$.

Præterea quia AD, AC ſunt perpendiculares curvæ DC, & particula DC infinite parva, erit AD = AC = AV + VC, ſed propter eandem rationem VC = VX + XK, & XK = XI + &c. quare AD = AV + VX + XI, &c: = curvæ AIH + HR, cumq; curva AIH naſcatur ex interſectionibus minime diſtantium DA, CV, KX, ſequitur illam ibidem ab iis tangi, & propterea curvam RKD eſſe eam ipſam, quæ deſcribitur ex evolutione ipſius HIA. Unde uno quaſi oculi ictu manifeſta ſunt ea omnia, quæ de evolutis publicarunt *Hugenius* aliique: aditus etiam patet ad præclara *εὑρήματα* Celeb. Virorum *Tſchirnhauſii* &

Leib-

Leibnitii, quæ circa curvas per intersectiones radiorum reflexorum formatas in *Actis* ediderunt.

BIBLIOTHECA SLUSIANA, SIVE Librorum Catalogus quos Jo. Gualterus S.R.E. Cardinalis Slusius Leodiensis sibi Romæ congesserat. Petri Aloysii Baronis Slusii Fratris jussu, studio Franc. Deseine digesta.

Romæ apud Jo. Crozier 1690, in 4. Constat 3 Alphabet. & 18 plag.

QUantum ad comparandam librorum notitiam, quæ magnam eruditionis partem constituere multis creditur, Bibliothecarum locupletiorum Catalogi faciant, nudos licet librorum titulos exhibentes, nemo ignorat; nec quisquam diffitebitur, viros doctrinæ adminiculo ad opes paulo lautiores, ac ad dignitatis aliquod fastigium evectos, memoriam sui multo relinquere celebratiorem, ubi Bibliothecam copiosam ac selectam, publico inprimis usui comparaverint. Utrumq; stimulos addidisse videri potest Perillustri Baroni *Slusio*, ut præsentem fraternæ Bibliothecæ Catalogum doctissimi viri *Francisci Deseine* studio confici typisque exscribi curaret. Ita enim eadem opera & Fratri Cardinali, dum viveret, eminentissimo monumentum erexit marmore perennius, & consultum iis ivit, qui τῆς ἐμπειρίας βιβλιακῆς studio ducuntur, tanto majorem ex perlustratione Catalogi hujus utilitatem percepturis, quanto ordinatius in eo libri, quorum plusquam 21000 sunt, recensentur. In quinque nimirum partes generales Catalogus distinctus est, quorum I Theologiam, II Jus utrumque, III Philosophiam, Medicinam & Mathematicam, IV Historiam sacram & profanam, V Litteratores & Miscellaneos complectitur: in singulis vero partibus diversæ iterum librorum classes, pro argumenti quod pertractant diversitate, comparent. Ita e.g. in parte I, post Biblia Sacra, seorsim & servato quidem ordine Alphabethico, exhibentur Interpretes atque Commentatores S. Scripturæ; dein Sancti Patres Græci & Latini; post Ascetici, Mystici & Concionatorii; inde Dogmatici & Polemici; Scholastici porro & Casuistæ; Theologiæ item Marianæ Scriptores; libri in causa Janseniana editi; Heterodoxi &c.

Quin

Quin & eam adhibitam rationem videas, ut primo ubique loco Latini, dehinc Galli, post Itali, & denique Hispanici libri sistantur. Cumque postremorum (Italicos innuimus & Hispanos) haud contemnendam copiam in omni litterarum genere Bibliotheca hæc contineat; vel eo nomine quoque gratus nostratibus futurus iste Catalogus est, quia horum idiomatum libri paucissimi hactenus ad nos pervenerunt.

CENSURA CELEBRIORUM AUTHORUM: sive Tractatus in quo varia Virorum doctorum de Clarissimis cujusque Seculi Scriptoribus judicia traduntur. Omnia collegit Thomas-Pope Blount, Anglo-Britannus Baronettus.

Londini apud Rich. Chiswel 1690, in fol. Alphab. 8. plag. 6.

QUod *Tobiæ Magiri* olim in Eponymologio Critico A. 1644 edito, nuperque *Christiani Wilhelmi Eybenii* in nova Eponymologii illius, sed duplo quam olim auctiore editione (quæ A. 1687 Frid. Ludervvaldii Bibliopolæ Helmstadiensis sumptibus prodiit) institutum fuit, doctorum virorum de doctis viris aliis eorumque scriptis judicia colligere; idem Nobilissimus Anglus, *Thomas-Pope Blount*, in præsenti opere, sed majore haud parum apparatu aggressus est. Cum enim, ut in Præfatione ad Lectorem ipse innuit, observasset, *Acta Eruditorum* aliosque id genus libros, avide ab hominibus, non solum qui infimum subsellium occupant, sed qui primum inter eruditos locum tenent, arripi: rem litterariam & ipse laudabili prorsus consilio promoturus, quæ ad suum usum congesserat, varia doctissimorum hominum de optimis Auctoribus, quorum notitiam comparasse utile æque ac necessarium est, judicia in vulgus emittere non dubitavit. Delectum vero in hoc opere eum instituit, ut ex infinito illo Scriptorum, qui ab Hermete Trismegisto ad hæc usque tempora nostra, orbem libris ditarunt, numero, nonnisi quingentos & viginti octo produxerit, non alphabethico ordine, quem subjectus tamen index supplet, sed juxta temporis, quo quisque floruit, seriem dispositos. De iis vero ita non tam suo, quam aliorum (inter quos recentissimos quoque, Guilielmum Cave, Dan. Morhofium, Bailletum, Diariorũ Eruditorum auctores,

autores, aliosque deprehendas) ore differit, ut, quæ ipsius sunt in præfatione verba, *habeat hic Lector quandam quasi imaginem cujusque Autoris, unde deprehendere possit, quando floruerit, & plerumque etiam, quando obierit; quænam fuerint ab ipso scripta, vel saltem quæ primum obtinuerint locum; qua valuerit authoritate in orbe Literatorum; num plagiarius fuerit, & cujus scrinia compilaverit; num prohibitus sit indice expurgatorio; denique quænam sit optima cujusque Autoris editio.*

Probatur nobis ingenua Autoris sententia, quando rationem redditurus, cur in tanta præclarissimorum Scriptorum copia, qui in Anglia floruerunt, tam paucos attigerit, illud unum excusationis loco affert, quod lingua vernacula exteris Eruditis ignota scripserint, deque iis adeo judicia, censuras aut observationes inter Literatos (exteros præsertim) reperire haud facile fuerit. Ex quo capere id monitum non Angli solum, sed & exteri alii possunt, ut si non de patria tantum sua, sed de orbe erudito universo bene mereri desiderant, lucubrationes suas aut Latino idiomate, quod omnibus studia litterarum professis familiare est, componant, aut saltim in illud ex vernacula lingua fideliter traduci curent.

HISTOIRE DES REVOLUTIONS ARRIvées dans l'Europe en matiere de Religion, par Mr. Varillas. Tome cinquiéme & sixiéme.

id est:

Antonii Varillasii Historia de Revolutionibus Europæ in materia religionis, sive de hæresibus. Tomus V & VI.

Ad exemplar Parisiense, 1690. in 12. plag. 32.

PRimum & secundum Operis hujus tomum recensuimus in *Actis anno 1686, p. 506. sqq.* Tertium & quartum *anno 1687, p. 455 & 492.* Succedit *quintus*, in quo gesta ab anno 1554 ad annum 1563 enarrantur, libros quinque continens. Autor Regi suo, ut solet, in epistola dedicatoria laudes accinit, quod quæ *Henricus II* post pacem Cameracensem Hispanis restituerit, ipse ex parte recuperaverit, aliaque acquisiverit, quibus regnum egregie firmetur: quod protervia subditorum

ſuorum Reformatorum, qui olim *Rupellæ*, *Montalbani* aliisque locis exercitium religionis Catholicæ intra octo dies ſuſtulerint, non imitatus, in quadraginta Belgii urbibus, A. 1672 occupatis (ſed & poſtea amiſſis) ſtabilito quidem cultu Catholico, Reformatis tamen ſuum reliquerit; imo, in regno ſuo quadraginta trium annorum tolerantia erga eos uſus, tandem etiam inſtructionem hæreticis obtulerit, quod illi erga Catholicos nunquam fecerint. Subjungit alia, ut Reformati copias auxiliares ex Germania acciverint, portus Normanniæ Anglis tradiderint, Jacobum I Regem Britanniæ pacis ſponſorem aſſumſerint, ab Hiſpanis ſumtus ad bellum civile pacti ſint: Rex vero e contrario Germanos Proteſtantes ab auxilio Reformatis in Gallia ferendo detinuerit, *Dunkerkam* ab Anglis acquiſiverit, eorumque ſponſionem & pactionem cum Hiſpanis extinxerit. Poſt hæc in præloquio nova Operis ſui fundamenta oſtendit, & induſtriam in eruendis ſecretis venditat. Multa ſe didiciſſe ſcribit ex *Antonii Novallii*, Legati Gallici in Angliam ad *Eduardum VI & Mariam* miſſi, relatione. Ex ſcriptoribus aliis non vulgatis aut tritis, arcana de *Catharina Medicea* Galliæ Regina, & de *Bartholomæo Caranza* Archiepiſcopo Toletano prodit. Hunc ab Inquiſitoribus Hiſpanis hæreſeos reum factum Pontifex, licet innocentem eum deprehendiſſet, ne Hiſpanos offenderet, captivum Romam duci juſſit, nec abſolvere auſus eſt. Veram infortunii ejus cauſam indicat Autor, quod Philippus II Hiſpaniæ Rex, dum Caranza in vinculis eſſet, per multos annos opimis Archiepiſcopatus reditibus ad hæreticos in Belgio opprimendos uſus ſit, quorum ſummam ad octo milliones aſcendiſſe refert. Famam Viri vindicat, & honorabile ejus epitaphium, quod Romæ (ubi anno 1576 deceſſit) *in æde S. Mariæ ſupra Minervam* legitur, adſcribit. In enarratione *Tomi I. d. l. Act. p. 507.* notavimus, quæ de mutata Sleidani editione Varillaſius tradiderit. Idem in hac præfatione, ſed indicio non parum diverſo, repetit. Neque enim jam exemplar anno 1553 *in fol. min.* literis Italicis excuſum allegat, ſed aliud deſcribit, quod ſolum genuinum & incorruptum eſſe aſſerit, anno 1555 editum, dein Gallice verſum & Lutetiæ a *Roberto Prevotio* publicatum. In his exacte reperiri ait, quæ *Laurentius Surius* ex Sleidano excerpta taxaverit, in aliis exemplaribus non extantia. Nos hæc in medio vel ideo relinquimus, quia editiones, quæ nunc citantur, fortaſſis haud minus difficiles inventu

ſunt,

ſunt, quam illa, quæ prius indicata & huc usque fruſtra inquiſita eſt, jam vero ab ipſo Varillaſio deſeritur. Poſt hæc *Popelinerium* Hiſtoricum Reformatum plagii accuſat, quod duorum aliorum libros minime allegatos exſcripſerit, & neſcio quid objicit *Creſpino* martyria Reformatorum deſcribenti. De *Antonio* Navarræ Rege, de *Briſſaco* Franciæ Mareſchallo, de *Guilielmo Naſſovio* Belgicæ libertatis vindice, multa commentatur, in quibus ſunt, quæ contradictionem, ut videtur, haud levem patientur. In *Buchanani* hiſtoriam Scoticam acrem ſtringit cenſuram. Scriptoribus Belgicarum rerum omnibus præfert *Conneſtagium* Italum. Ex Gallis vix ullum majori elogio mactat, quam *Timoleontem Briſſacum*. Excuſat, quod in hoc Opere diverſa ab iis referat, quæ in hiſtoria *Caroli IX.* dudum edita, & a nobis *anno 1684. p. 275.* relata tradiderit, & in iis, quæ de *Henrico I*, *Franciſco II*, & *Henrico III* promittit, traditurus ſit. Cauſam indicat, quod in hiſtoria Regum uſus ſit Manuſcriptis bibliothecæ regiæ, in hoc autem de hæreſibus opere aliis documentis & memorialibus adjutus ſit, Abbatis puta *Delbene*, *Alberti Gondii*, *Caroli Biragii*, aliorumq; quorundam Italorum ex interiori Catharinæ Mediceæ admiſſione. Sperat diverſitatem hanc gratam futuram eſſe lectoribus, cum varia ex variis autoribus percipiant. Si non placeat, operam ſe daturum eſſe pollicetur, ut poſthac conſententia ſcribat. Gratias ſe debere profitetur *Gayo*, Canonico & Vicario Epiſcopi Genevenſis, ob communicatam ſecum egregiam de introductione & progreſſu Calvinismi in urbe Genevenſi narrationem. Hæc, quæ ad dignoſcendum Autoris propoſitum faciunt, & adminicula ejus aperiunt, paulo fuſius attulimus, breviores in recenſione ipſorum voluminum, tot rerum compilatione turgentium futuri.

Lib. XXI, (qui Tomi V primus eſt,) ſive ex *Noallio*, ſive ex ſcriptoribus Anglis, quos ſequitur, multa refert, quæ poſt obitum Eduardi VI, & initio regni Mariæ geſta ſunt, inprimis de ſupplicio *Suffolcii*, ejusque filiæ *Johannæ Grajæ* infeliciter ad regnum evectæ; de nuptiis *Mariæ* cum *Philippo* Caroli V filio, & hujus moribus & actis parum gratis Anglicæ genti. Ex *Henrici II* Galliæ Regis hiſtoria de genio ejus & aulicorum præcipuorum, *Guiſii*, *Mommorancii* & *Coliniorum* multa profert, quæ pro ſecretis habet, aut ſolerter conjicit; Lutheranis & Calvini diſcipulis in Gallia ubique parum æquus. Narrat primos Calvinianorum, quos vocat, in urbe Pariſienſi conventus, & quo-

modo *Johannem Maſſonium Andegavenſem*, viginti duorum annorum juvenem, qui nomen *de la Riviere* aſſumſerit, concionatorem & Eccleſiæ miniſtrum conſtituerint: ut *Ludovicus Borbonius Condeus* ab uxore *Helionora Roja*, ejusque matre, *Coliniorum* ſorore, ad Calviniſmum perductus ſit: ut *Clemens Marotus* adjuvante ex Hebraicis fontibus *Franciſco Vatablo*, viro licet Catholico, ſed Maroti ad hæreſin defectionem ignorante, partem Pſalmorum Gallicis rhythmis expresſerit. Non diſſimulat, paraphraſin illam poeticam etiam a Catholicis & in aula cum applauſu exceptam fuiſſe, ita ut proceres utriusque ſexus pro ſuo ingenio modulos muſicos, profanarum cantionum imitatione addiderint. Maroti mores parum pudicos, infamemque pœnam non tacet. Ex rebus Germanicis & Hiſpanicis aliquid memorat de comitiis anni 1555, quibus pax in cauſa religionis per Germaniam firmata eſt; de morte *Caroli V*, & colloquio ejus cum *Caranza*, de quo in præfatione egerat; de *colloquio Wormatienſi* inter Theologos inſtituto, ejusque ruptura; de importunitate *Pauli IV* Pontificis, abdicationem *Caroli V*, & electionem *Ferdinandi I* impugnantis. Hæc & alia ita tractat, ut intima Principum & aliorum conſilia perſcrutetur, & ad ſcopum ſuum trahat atque interpretetur.

Lib. XXII de *Mariæ* Angliæ Reginæ morte, *& Eliſabethæ*, quæ illi ſucceſſit, initiis multa congerit, quæ fortaſſe doctis & hiſtoriæ patriæ peritis in Anglia viris parum probabuntur. Tenet & hic inſtitutum ſuum Autor, ut reformationem Anglicanam non niſi politicis reſpectibus tribuat. Ex geſtis Gallicis, *Henrici II* ſeveritatem in Reformatos, maxime in Senatores & nominatim *Annam Burgum*, tum Cardinalis Lotharingi rigorem prolixe enarrat. Recenſet contenta confeſſionis, quam Reformati in media perſecutione anno 1559 Lutetiæ in ſuburbio Sancti Germani conſcripſerunt, vel, ut Autor conjicit, Genevæ compoſitam acceptarunt, tutiores latebras nacti in urbe, in qua minime tunc quæſiti fuiſſent. Refert etiam induſtriam, qua Rex interceſſiones Germanorum Principum pro captivis Senatoribus eluſerit; deinde mortem Regis narrat, quam is in ludo equeſtri, infelici caſu invenit.

Lib. XXIII *Antonii* Navarræ Regis virtutes & vitia deſcribit, utque Reformatorum cauſam deſtituerit. Aperit ſecreta *Guiſiorum* & *Mommorancii*; illos vero contra *Puteanos* fratres viros doctos defendit,

dit, qui ex historia MS. *Ducis Nivernii* in Bibliotheca sua tunc asservata referre, ut ait, solebant, deliberasse Guisios, annon majori cum rerum suarum utilitate Reformatorum partibus accedere possent. Fidem iis derogat Autor, quia edita postea Nivernii historia, nihil tale repertum in ea fuerit. Argumentum tamen hoc non multum movebit illos, qui sciunt, in librorum editione sæpe omitti, quæ tutius taceri posse videantur. Fatetur tamen Autor, & *Catharinam* Reginam, & omnes fere ingenio & doctrina præditos, ad partes Reformatorum illo tempore propendisse. Quæ de *Burgi* actis, & de Reformatorum flagitiosis ad eum a supplicio liberandum conatibus addit, ex scriptoribus obnoxiis hausisse judicabitur ab iis, qui oppositæ partis relationes æstimant. Idem illis videbitur de narratione conjurationis, quæ dicitur *Ambosiana*, & crimine Principi Condeo imputato, nec non de invidia, qua Calvinum onerat Autor, quod consilii illius particeps fuerit, ut regnum Galliæ in formam Reipublicæ mutaretur. Sequuntur multa de Lutheranismo in Belgio & in Hispania, diverso quidem cum eventu, infestato; de morte *Caroli V*, & colloquio ejus cum *Caranza*, hujusque infortunio in præfatione memorato; de combusto religionis causa *Joh. Poncio* Comite Balenio, & statua *Constantini Poncii*, qui Carolo V a confessionibus fuerat. Notat Hispanos plurimos, & nobiles maxime, Lutheranæ religioni addictos fuisse, sed inexorabili Philippi II Regis severitate territos secretum summa cum solertia custodivisse. Celebrat Autor felicitatem Regis Hispaniæ, quod duris licet mediis hæresin oppresserit, doletque quod idem in Gallia non sit factum. Culpæ magnam partem conjicit in *Michaelem Hospitalium* Galliæ Cancellarium, Calvinismo, ut putat, occulte addictum. Notat natalium ejus vilitatem, quod avum Judæum *Avenione* habuerit. Præterimus cætera de tumultibus anno 1560 in Gallia excitatis, tot aliis scriptoribus memorata. Reliquam libri hujus partem Scoticarum & Anglicarum rerum expositione implevit Autor, multa ac solicita cum investigatione consiliorum Elisabethæ Angliæ Reginæ, & curiosa de illis conjectura.

Liber XXIV incipit a rebus Gallicis, traditque captivitatem & liberationem Principis Condei, mortemq; Francisci II Regis, cujus caussam chirurgo Calviniano imputat Autor, omniaque Reformatorum consilia & facta satis acriter perstringit, unam laudans militaris disci-

plinæ curam illo tempore ab iis adhibitam, ſed non diu ſervatam. Pares affectus in narratione rerum Germanicarum oſtendit, ut & Suecicarum, dira de *Guſtavi* Regis morte referens. Deteriora ſunt & ex falſiſſimis relationibus temere arrepta, quæ de *Melanchthone* hoc anno 1560 mortuo affert. Tradit illum quatuordecim vicibus doctrinam de juſtificatione mutaſſe; moriturum matri, (quam tamen conſtat triginta ante eum annis deceſſiſſe) interroganti reſpondiſſe, novam religionem plauſibiliorem eſſe, ſed Romanam tutiorem. Omnium vero putidiſſimum eſt, quod poſt cladem *Joh. Friderici* Electoris, *Melanchthon* ſalario deſtitutus victum manuum labore quæſiviſſe, & coctori cereviſiæ annos integros tres operam pro mercede locaſſe dicitur. Piget reliqua ſubjungere, quæ de *Flacio* & *Strigelio* (ipſe *Spingelium* vocat) de *Centuriatoribus Magdeburgenſibus*, de quatuordecim Lutheranorum *rigidiorum*, decem *molliorum*, & ſeptem *mediorum* ſectis, itemque de actis in conventu Proteſtantium *Numburgenſi* anno 1561 commentatur, audacter quidem & liberrime, ſed nullo, quod allegare auſus ſit, aut quod, ſi producatur, ab odio & calumnia excuſari poſſit, teſtimonio. *Valdenſium*, quos ad Calviniſmum tunc tranſiiſſe dicit in vallibus Alpinis, victorias anno 1561 adverſus copias Sabaudicas obtentas non tacet, nec quod ſævitiæ in miſeram illam plebem exercitæ inſtigator fuerit Pontifex, cujus tamen pœnituerit Sabaudiæ Ducem, ita ut contradicente licet illo, tandem tamen connivente, exercitium religionis ſubditis iſtis indulſerit. Hi ſunt majores *Waldenſium*, quos ante paucos annos denuo duriſſime habitos & extrema paſſos eſſe intelleximus; ex reliquis, qui fuga ſibi conſuluerunt, aliquos etiam in Germania vidimus; ſuperiore vero anno regreſſos in patriam arma pro Principe ſuo contra Gallos, calamitatis ſuæ pararios, fortiter arripuiſſe audivimus. Reliqua libri parte *Catharinæ* Reginæ artes, quibus inter factiones de religione & potentia in aula certantes, ſua procuravit commoda, dein acta colloquii *Poſſiaceni* ejusque ſequelæ recenſentur, quas eas fuiſſe judicat Autor, ut ex colloquio illo, & edicto menſe Januario 1561 pro tolerantia Reformatæ religionis publicato, omnia mala derivet, quæ per annos quadraginta florentiſſimum Galliæ regnum ad incitas pene redegerunt. In fine *Gothardi Ketleri* Livonici Ordinis Magiſtri acta, in religionis mutatione & accepto a Rege Poloniæ *Curlandiæ* Ducatu, ſatis odioſe referuntur.

Lib.

Lib. XXV laniena Vassiaci in Reformatos, sacris suis occupatos exercita, ita narratur, ut Guisius a culpa liberetur, magnæque violentiæ & crudelitatis accusentur proceres & cœtus Reformati, qui sævitia ista irritati arma per totum fere regnum sumserunt. Cardinalis Lotharingus taxatur, quod Lutheranis in Germania, ut eos ab auxiliis in Galliam mittendis averteret, plusquam fas fuerit, indulserit. Multo magis Condeus reprehenditur, qui ut auxilia ab Anglis impetraret, *Portum Gratiæ* & *Dieppam* in littore Normannico illis tradidit. Concilii Tridentini decreta contra Protestantes, & irriti Ferdinandi I Imperatoris ad impetrandum conjugium Cleri & usum integri Sacramenti conatus prolixe recensentur. Sequuntur reliqua in Gallia gesta: expugnatio urbis *Rothomagensis*; mors *Antonii* Navarræ Regis; auxilia Condeo ex Germania adducta; periculum ab eo Lutetiæ intentatum; tractatus pacis inter illum & Catharinam Reginam, absque effectu quidem tunc susceptus; clades & captivitas Condei in prælio Drocensi, aliique cruentæ illius pugnæ casus; cædes Guisii in obsidione Aurelianensi; pacificatio denique Reginæ & Condei studiis anno 1563 mense Martio inita.

Liber XXVI, qui sexti Tomi primus est, tumultus & bella civilia Galliæ A. 1563 & sqq. continet; de quibus utpote satis notis multa referre supersedemus. Inter alia quæ ad rem literariam pertinent, observavit Autor, quod jussu Reformatorum, qui tunc urbem Lugdunensem in potestate habebant, liber *Caroli Molinæi* celebris JCti Parisiensis de potestate Principum per lictorem combustus fuerit, non tam quod seditiosæ ejus opinioni non accederent, quam quod Molinæus ipsis invisus fuerit, quia unus ex omnibus Gallis Lutheranismo addictus esset, & ? Reformatorum communione abhorreret. Eundem tamen librum ab aliis Ecclesiastæ cuidam Reformato attributum esse non tacet, & ex *Manuscriptis Lomenianis* decretum Synodi a Reformatis *Catalauni* habitæ allegat, quo contra regiam potestatem statuerint, *æqualitatem conditionis humanæ inter potissima privilegia libertatis Evangelicæ esse, quam Christus suo sanguine veris Christianis promeruerit*. Post hæc *Pii IV* Pontificis zelum refert, Cardinalem *Castillonium*, item Archiepiscopum Aquensem & octo alios Episcopos Gallos, imo & *Johannam Albretanam* Navarræ reginam, propter hæresis crimen Romam citantis; utque illi rigori, avertendi præjudicii causa, Rex Galliæ

Galliæ per Legatum intercesserit. Ex Episcopis non nisi tres in Calvinismo perseverasse scribit, interque hos Uticensem *Johannem Sangelasium*, qui concionator inter Reformatos factus fuerit, enthusiastæ similis. De *Maximiliani II* Imperatoris ad Lutheranismum propensione, utque juramentum consueta formula Pontifici non præstiterit, narrat quædam, quæ cum aliis autoribus collata forsitan non carebunt dubitatione. *Sebastiani Castalionis*, qui anno 1563, postquam Geneva discessisset, in summa miseria obiit, versione Latina Biblica judicium fert, quod autor styli elegantia alios omnes superaverit, sed affectatione, & depravatione nativi sensus, laudem illam corruperit, polygamiam etiam probaverit,& Canticum Salomonis profana interpretatione dehonestaverit. In actis anni 1564 iterum mentionem facit Caroli Molinæi, quod *Hospitalii* Galliæ Cancellarii sententiam de non recipiendis in regno Concilii Tridentini decretis scripto defenderit, Regi approbato. Mortem ejus per anticipationem memorat; obiisse enim dicitur anno 1566, abjurato sex ante mortem mensibus Lutheranismo. De colloquio Maulbrunnensi conjecturas potius quam historiam sequi videtur, secreta pandens de Protestantium consiliis, ipsis fortasse incognita. Primas in colloquio illo partes tribuit *Joh. Brentio*, quæ *D. Jacobo Andreæ* assignandæ erant. In relatione obitus Joh. Calvini, qui in hunc annum 1564, d. 27. Maji incidit, calumniam rejicit, quam alii illi impegerant, & iterum citat *MSS. Lomeniana*, in quibus acta duarum inquisitionum, Francisci I & Henrici II Regum jussu factarum, reperiri dicit, ex quibus constet, nihil explorari potuisse de crimine, cujus in adolescentia sua *Novioduni* publice condemnatum fuisse Calvinum adversarii ejus tradiderunt. In censuram quoque vocat, qui vitam ejus scripserunt. Inter eos *Bezam* panegyricum composuisse dicit, non historiam; præfert illi *Drelincurtium*,quanquam & hunc ab adulatione non absolvat, sicut nec ab odio & acerbitate Lutheranos *Schlusselburgium* & *Hesbusium*,in cujus nomine hæsitat, Jacobusne an Tilemannus dicendus sit. Eodem loco habet *Franciscum Balduinum*, & *Hieron. Bolsecum* ejusque interpretem Latinum *Jacobum Laingium* Scotum. Probat *Gillotii* elogium de Calvino, quod omisso autoris nomine inter *Petri Massonii* scripta extare notat. In *MS. Grotii, de vita Calvini*, cujus mentionem facit, candorem desiderat, & Arminianismi studium taxat. De *Georgii Cassandri* actis & libris

libris, itemque de *Friderico Staphylo* subjungit, quæ lectu haud indigna sunt, vix tamen cum aliorum traditis satis convenientia, qualia nec ea sunt, quæ de reformatione Palatinatus ex actis anno 1546. per occasionem commentatur, inter quæ typographi forte errore pro *Frider coII Electore* nescio quem *Volfandum* nominat.

Libro XXVII ad anni 1566 historiam progressus, causas & primordia motuum Belgicorum exponit. Ista, licet ab innumeris pene scriptoribus tradita sint, nova tamen specie induit, eaque narrat cum varietate & industria, ut absque fastidio legantur. Incipit a consilio Philippi II Hispaniæ Regis, de novis in Belgio Episcopatibus ad extinguendam hæresin instituendis, & inquisitionis tribunali erigendo, quali a Ferdinando Arragonico, sub prætextu exstirpandæ impietatis Judaicæ & Muhamedanæ, Nobilitatem Hispanicam, ad rebelliones antea pronam, in ordinem redactam esse tradit. Inquisitionis vero illius historiam a *Sancto*, quem vocant, *Dominico* repetit, cujus rigore ab Albigensibus purgata esse dicitur Gallia. Sed processum Hispanicæ inquisitionis iis depingit coloribus, ut sine horrore vix dimittat legentes. Calvini postea artes refert, quibus, per discipulos suos, Belgas a Lutheranismo ad suam traduxerit sectam, & Philippi Regis severitatem narrat, qua, posthabito Theologi, quem a confessionibus habebat, mitiori consilio, & probata Albani Ducis sententia, in Belgas uti decreverit, unde florentissima illa regio theatrum sævitiæ & belli acerrimi facta est. Id providentiæ divinæ tribuit, impenso in eam rem auro Philippi, ex India advecto, quo totam Europam subjugare potuisset. Ex rebus Gallicis annorum 1566 & 1567, continuata bella cum Reformatis, artificia Catharinæ Mediceæ, simultates inter Regem *Carolum IX*, & *Henricum* fratrem Ducem Andegavensem, pacta denique cum *Condeo* recensentur, satis trita omnia aut pleraque. Absolvit tamen Autor *Condeum* a crimine, quo eum *Surius*, *Natalis Comes*, & *Michaël ab Isselt* infamarunt, ac si Regem Carolum IX solio dejicere, & in ejus locum assurgere voluerit: negat enim monetam ab illis indicatam, in qua *Ludovici XIII* nomen sumserit, reperiri; neque inter tot alia a Gallis Catholicis tale quid illi objectum unquam fuisse ait.

Liber XXVIII, cum parte aliqua sequentis, narratione rerum Scoticarum occupatus est. Orditur Autor a temporibus Jacobi III, anno 1488 cæsi, qui nominationem Episcoporum ad se traxerit, easque

& alias præcipuas functiones in Ecclesia familiaribus suis tribuerit, indoctis & impiis, unde secuta sit populi corruptio. Sed mala ista reformationis autores etiam in illis locis deprehenderunt, ubi jus eligendi & præsentandi integrum *Capitulis*, quæ vocant, aut aliis, ad quos ab antiquo pertinebat, mansit. Altiores itaque radices habuit Ecclesiæ calamitas, primariaque ejus causa fuit neglectus verbi divini & catecheseos. Agnoscit hoc Autor, cum tradit, statim atque versiones Biblicæ & libelli catechetici in Scotiam illati fuerint, avide ad doctrinam percipiendam homines concurrisse. Primum Evangelicæ doctrinæ in Scotia præconem *Patritium Hamiltonum* in academiis Lutheranis Germaniæ instructum, dein & alios nominat, quos Jacobus V Scotiæ Rex supplicio religionis causa affecit; meminit etiam *Alexandri Alesii*, quem in Lipsia nostra Professoris munus gessisse notum est. Is ex Scotia, ut Franciscani instituti monachus, profugus, nomen illud, quod olim *Thomæ Aquinatis* præceptor habuit, dissimulato vero, assumsisse dicitur. Insectatur *Joh. Knoxum*, quem itidem in Germaniam, inde vero Genevam profectum, & Calvini disciplina & consiliis instructum in Scotiam rediisse & hæresin propagasse, moribus etiam (sic referentibus, ut ipse addit, Catholicis) infamem fuisse scribit. At neminem mortalium sceleratiorem fuisse oportet, si Varillasio, & quos ille sequitur, autoribus credendum est, quam *Jacobum Moraviæ Comitem*, filium Jacobi V naturalem. Huic enim omnia flagitia aulæ Scoticæ, cædem etiam *Henrici Stuarti* (quem Maria Regina maritum sumserat, Jacobi Magnæ Britanniæ postea Regis patrem) & infame *Jacobi Bothuelli* cum Maria Regina connubium, imo quicquid alii Mariæ exprobrant, confidentissime attribuit. Nec Elisabethæ Angliæ Reginæ parcit, imo omnium fere motuum, quibus Scotia afflicta illo tempore est, ream facit; Mariæ vero non solum pulchritudinem, morum venustatem, ingenium, animumque tam hilarem, ut ne infans quidem plorasse visa sit, sed & pietatem aliasque virtutes mire prædicat.

Libro XXIX, post ea, quæ ad res Scoticas & Anglicanas pertinent, & quorum mentionem fecimus, iterum de Imperatoris Maximiliani II miti ingenio & inclinatione ad Lutheranismum, tum, quomodo Pontifex Pius V per Cardinalem *Commendonum*, frustra eum a proposito dehortatus sit, Philippus vero II Hispaniæ Rex nuptias

nuptias filiæ ejus ambiens illud impediverit, ita commentatur, ut de suo non pauca admiscere videatur. Hac occasione tragicum casum Caroli, Philippi Regis filii narrat, ut & Isabellæ novercæ ejus. Ad Belgica progressus, Albani Ducis, postquam *Margaretha Austriaca Parmensis* gubernatione sese abdicasset, acta anno 1568 refert; supplicia nempe procerum *Egmondani* & *Hornii*, imo promiscuam sævitiam, interfectis carnificum manibus multis millibus ex populo, confiscatis bonis, & abolitis privilegiis; prostratas fugatasque copias Nassoviorum; donatum Albano a Pontifice præmii & honoris loco gladium; erectam denique Antverpiæ statuam, qua miseris superbe insultabatur. De rebus Gallicis exponit *Catharinæ Medicea* jam serium ad opprimendos Reformatos propositum; *Hospitalii* Cancellarii exilium ab aula; *Caroli Lotharingi* Cardinalis fervorem, & obtrusam proceribus & magistratibus juramenti, quo in Reformatorum cladem obstringebantur, formulam; commissam Henrico Regis fratri vicariam in regno potestatem, cum exercitus in Reformatos ducendi imperio; submissas Condeo, qui Reformatorum caput erat, auxiliares ex Germania copias, causasque novi belli acri scripto ab illo publicatas. A rebellionis quidem crimine minime absolvit eum Autor, neque tamen fidem adjicit illis, qui tradiderunt, missum fuisse ab illo & Reformatis, qui auxilia Turcica Constantinopoli imploraret. Refert, quomodo quibusque conditionibus a Pontifice Rex obtinuerit, ut ex Cleri bonis reditus annui quinquaginta scutatorum millium alienarentur, unde sors decies centenorum millium confici potuit. Successus belli hoc & sequenti anno is fuit, ut Condeus quidem in prælio ad Jarnacum occubuerit, partes tamen Reformatæ fractæ illo casu non fuerint, neque magnum ex morte Condei dolorem, ut Autor putat, conceperint. Ille enim (ut dicit) religionem obtentui habuisse, neque alia mente caput factionis fuisse videbatur, quam ut ambitioni suæ satisfaceret, in Guisios ultionem exerceret, & denique impediret, ne Reformati rempublicam in regno constituerent. Unanimi inde decreto *Casparo Colinio* Thalassiarchæ regni, sive *Admiralio* delatum est Ducis munus: sed hic tam cautus fuit, ut rem teneret, titulum in Henricum, Navarræ Regem, quindecim tunc annos natum, devolveret.

Libro XXX res Suecicas tractat Autor, sed ita, ut memoriæ & actis Gustavi Regis haud parum detrahat, quædam etiam tradat, quæ,

 si cum

ſi cum aliis ſcriptoribus conferantur, contradictiones non parvas ſubibunt. De Erici quidem Regis moribus & exitu multo meliora referre non potuit, præſertim de vili conjugio, quo ſe ipſum dehoneſtavit, & fratrem omnesque regni proceres in ſe concitavit, eo ipſo tempore, cum Landgravii Haſſiæ filiam miſſa legatione uxorem peteret, pro qua Varillaſius, qui vel ex Thuani *Lib. XXXII* rectiora diſcere potuiſſet, Electoris Saxoniæ filiam ſubſtituit. Dein ubi *Ponti de la Gardie*, magnæ virtutis & dignitatis viri adventum in Sueciam, quamque ibi fortunam invenerit, refert, non tacet quidem Gallum fuiſſe, ſed in pago quodam natum eſſe dicit, omiſſa nobiliſſimæ familiæ, ex qua genus duxit, mentione. Commune hoc habet cum Maimburgio & quodam Typotio, de cujus calumniis queritur inſignis hiſtoriæ de *Ponti* vita nuper editæ, & in Acta noſtra anno 1690, p. 197. relatæ autor, *Claudius Arrhenius*, in qua etiam Maimburgio reſpondetur. Quæ vero poſt iſta de colloquio Altenburgenſi, inter Theologos Saxonicos anno 1568 habito, commemorat Varillaſius, ſpecialem refutationem fortaſſis provocabunt. Nos omiſſis cæteris, errores ſaltem hiſtoricos duos adhuc paucis notamus. In Saxonia Electorali (p. 284.) tres nominat Academias, *Wittenbergenſem*, *Lipſienſem* & *Miſniam:* in Saxonia Ducali duas, *Jenam* & *Thuringiam*. Incredibile profecto eſt, virum tot librorum autorem tam confidenter de rebus, hominibus & locis, ſibi ut apparet, ignotiſſimis, & inconſultis tot peritiſſimis ſcriptoribus, commentari. In eadem narratione ex *Johanne Guilielmo* Duce Saxoniæ primogenitum Johannis Friderici Electoris filium facit, ſecundumque m fuiſſe nemo neſcit. Vocat eum *Ducem Altenburgenſem*, cum tamen non niſi poſt annos plusquam triginta, diviſione inter illius & fratris filios inita, Altenburgum ſedem & nomen Ducatus obtinuerit. Conjici hinc poteſt, quam vera & accurata ſint reliqua, tum etiam quæ de colloquio Cracovienſi recenſet. Certiora ſunt, modo affectibus carerent, quæ de bello in Gallia continuato congeſſit, acri quidem cum Reformatorum & *Colinii* inſectatione. Hujus non tantum acta, ſed & cogitationes examinat & interpretatur. Interſerit multa de Valdenſium in vallibus Alpinis motibus & cum Sabaudiæ Duce conflictibus, ſecutaque eo tempore pacificatione. Reliqua exhibent obſidionem Pictavienſem a Reformatis fruſtra ſuſceptam, clademque illorum ad *Montconturium*, aliosque funeſtos illius belli caſus.

Joh.

JOH. CHRISTOPH. VVAGENSEILII DE Hydraspide sua, ad Pet. Valkenierium Epistola.

Altdorffi Noricorum, apud Joh. Hofmannum, 1690. in 4. Plagulis 12.

QUamvis primarium hujus epistolæ argumentum concernat *Hydraspidem* sive inventum ab Autore celeberrimo adversus extrema aquarum pericula munimentum ac præsidium; tamen cum plura insuper alia contineat notabilia scituve jucunda, non incongruum fore putamus, si paucis ea prælibaverimus, antequam ad illud propius accedamus. Scilicet promiserat Noster non ita pridem Ratisbonam transiens, *Petro Valckenier*●, Potentissimorum Fœderati Belgii Ordinum ad S. R. Imperii Comitia Legato, itineris sui, Viennam Austriæ indeque porro in Hungariam, negotiorum quorundam causa suscepti, rationem reddere ejusque eventus perscribere. Hoc ergo quod pollicitus tum fuerat, jam executurus, primo exponit, quam jucundum sibi Viennæ commoranti fuerit cum *Daniele Nesselio*, Augustæ Bibliothecæ Cæsareæ Præfecto, familiariter conversari. Inde commemorat *suburbanam*, quæ ibi non ita pridem institui cœperit *Nobilium literariam & equestrem Academiam:* de cujus futuro splendore & egregia utilitate plura graviter disserentem inducit illustrissimum ejus Directorem *Ottonem Ehrenricum, Abensbergium ac Traunium Comitem;* cujus nempe suasu potissime magnificum illud opus occœptum fuit in gratiam generosæ Austriacorum Procerum sobolis, ut & adolescentum ingenuorum aliorum, ex remotioribus regionibus illuc se conferre cupientium; ne videlicet (ut hactenus fere factum ex inveterata opinione, ac si in Gallia tantum discere liceret, quomodo mentem sanam corpusque sanum tractare oporteat,) opus haberent longinqua cum in finem itinera ingredi & maria transmittere, non exiguo patrimonii, quin & morum sæpius ac probitatis dispendio; sed propius offenderent, unde omnem hunc cultum, minimis etiam sumtibus, (scilicet trecentis circiter in singulos annos florenis) sibi comparare possent. Inter cæteras Urbis Viennensis munditias, quas novas ibi repererit, speciatim recenset *Lucernas*, quæ nocturno tempore nunc totam per urbem ac-

cendantur, ejusdem figuræ omnes ac æquis ſpatiis diſpoſitæ, quo tutior per plateas & compita ſit ambulatio: item *ſuburbiorum* novam ſpeciem, dum in locum everſarum nuper ab hoſte ædium, meliores paſſim ac majores ſubſtituantur: locum inprimis, ubi Judæi quondam habitaverint, ita ait mutatum eſſe, ut non amplius eum cognoverit. Recordatus vero hac occaſione familiaritatis ſibi quondam cum Rabbinis ibidem habitæ, plura de Judæis diſſerit, ac imprimis perhibet, ſe in Hungaria, Moravia, Bohemia pleroſque eorum reperiſſe valde ignaros rerum ſuarum, libriſque pauciſſimis inſtructos: creditque ex tædio potiſſimum tamdiu fruſtra expectati Meſſiæ provenire, quod ſegnius nunc literis ſuis incumbant fere, nihilque præter quæſtum dulce habeant. Unde teſtatur in ipſa etiam Praga, quæ Academiæ vicem iis ſemper hactenus ſubierit, admodum inſcitiam & πατερωπαραδόσεων ignorationem dominari; judicatque fieri aliter non poſſe, quam ut futura ipſorum progenies multo evadat imperitior, poſtquam quicquid ibi fuerit librorum Hebraicorum una cum civitate eorundem incendio nuper perierit: arſiſſe enim ibi plures omnino tales libros, quam, ſolam Poloniam ſi excipiamus, reliqua complectatur Europa univerſa. Qua occaſione arcanam illam artem reſtinguendi incendia, quam jactare Judæi conſueverunt, exagitat. Refert porro, in itinere per Hungariam dono ſe accepiſſe a viro quodam antiquæ virtutis fideique, *Nadrugalam* radicem, in ſolo monte Carpatho provenientem, præſentiſſimum novumque adverſus immedicabiles, ut hactenus creditum, *Podagræ* dolores remedium, & cujus ipſe, qui dederat, non ſine numine compos factus fuerit. Nimirum certis nuntiis ad ipſum eſſe perlatum, Sarmatiæ quendam accolam, omnibus membris ita extortum ac ægrum jacuiſſe, ut ne in lectulo quidem, niſi ab aliis, moveretur: hunc adhibuiſſe iſtam medicinam (quod fiat, epotando lac, in quo probe contuſa radix ad dimidias percocta ſit) atque tum in ſoporem prolapſum per univerſas XLVIII horas jacuiſſe, ut caudicem & ſtipitem; nec alio indicio, præterquam ſolo anhelitu, vivere ſe declaraſſe: cum vero denique evigilaſſet, non crediđiſſe, ſe eundem eſſe, omnis nempe ægrimoniæ jam expertem: hinc e ſtrato ſurgentem ſtupentibus amicis ac neceſſariis, quid de ſe factum ſit narraſſe, paratoque convivio, cum in cœna ſe invitaſſet pluſculum, in multam noctem ſaltaſſe ac tripudiaſſe. Exiſtimat vero Noſter, cruciatuum impotentem

intendiſſe

intendisse medicamentum ultra præscriptum; & parcius illo usuros æque bene, utique citra lethargum, paulo tamen tardius convalescere posse. Denique memorat Nicolaiburgi in Moravia semet inter indocti cujusdam Judæi libros, multo consitos pulvere, quædam non contemnenda reperisse & comparasse: Speciatim vero *Bibliorum binos Codices* manuscriptos, *Hebræum* alterum, alterum *Latinum*, ob auctaria præcipue notabiles: *illi* enim additum esse libellum Chaldaicum, qui *Historiam Antiochi Epiphanis* recenseat, eoque sermone nunquam hactenus apud nos fuerit visus: licet Hebraice extet in quarundam Precum Judaicarum editionibus, ac legi soleat a Judæis in Festo Encæniorum. *Alteri* vero codici, Biblia Latina vulgata complectenti, post Vetus, ante novum Testamentum adhærere libellum, prorsus quasi sacer foret, cui nomen, *Morale Somnium Pharaonis:* ac autorem ejus esse *Johannem Lemovicensem*, qui ingenium exercendo, Epistolas aliquot, quasi a Pharaone, Ægypti Rege ejusque ministris ad Josephum Jacobi Filium, & ab hoc ad illos ultro citroque missas, pro eruditione & genio superiorum seculorum effinxerit: scriptum vero librum esse ad *Theobaldum*, *Navarræ Regem*, *Campaniæ Briæque Comitem Palatinum:* eum ipsum; qui Blancam, Sanctii IV filiam unicam sibi connubio jungendo Navarræ regnum nactus, anno epochæ Christianæ 1216 diem supremum obierit. Hunc ipsum vero libellum, doni cujusdam loco, epistolæ huic ad *Valckenierium* subnectere, adeoque typis exscriptum, antiquitatis veneratione, ab interitu vindicare placuit, licet mutilum quodammodo, cum in eo duæ circa calcem (nempe *XIX*, *Detractorum ad Joseph super Regis Reformatione, & XX*, *Josephi ad ipsos, super eorum Consolatione*, perscripta (prout ex earum Syllabo circa frontispicium exhibito apparet,) desiderentur epistolæ. Alios præterea duos libros, Hebraicos itidem ac ineditos, ibidem se redemisse perhibet, quorum alter *Apologos Sandebaris, viri Sapientissimi*, alter (cui titulus, *Templum Domini*) ritus ac Ceremonias sacras antiquæ Judaicæ Ecclesiæ complectatur. Spondet vero sese utrumque eorum, cum otium & opportunitatem nactus fuerit, publici juris facturum. Quod superest, pluribus commemorat, quanta comitate, ad Cæsaream audientiam admissus semel iterumque, ab Imperatore Clementissimo exceptus fuerit, cui munusculi loco attulerat aliqua ex lucubrationibus, ut & *Hydraspidis* suæ iconismum, cujus jam, a se inventæ, occasionem ac utilitatem latius exponit,

exponit, utpote quæ, teste rubrica, primarium hujus epistolæ argumentum est.

Scilicet ad eam comminiscendam inductum semet primum perhibet ex considerato anserum anatumque natatu, unde in mentem venerit reputare, annon fieri posset, ut homines ista quoque animalia natando imitentur, prout pisces hactenus magistros & in arte natandi & in navigiorum, remis clavoque instruendorum, fabrica fuerint secuti. Et mox quidem se recordatum esse technasmatis illius, quod in *Schwenteri Deliciis Physico-mathematicis Part. XII. probl. 15. 16 & 17.* propositum extat: ubi nempe docetur, qua ratione perizonium caligæve, bulgis vento farctis muniri queant, quibus instructo aquis inambulare absque submersionis periculo liceat. Re tamen penitius perpensa subortam suspicionem, nihil fortean istic experti cognitique proditum esse, sed tantum, quid fieri possit, edoceri, relicta cuique potestate, ut successus pariter eventusque faceret experimentum: deprehendisse præterea, si vel maxime res procederet, ipsum tamen multiplicem apparatum, qui ad machinam parandam exigatur, eam permolestam ac fragilem reddere periculisque & incommodis variis obnoxiam, maxime cum adhibendi insuper sint cothurni plumbei æqualis fere cum natatore ponderis, non absque notabili utentis carnificina. Subiisse proinde animo, tentare, annon e ligno parari machina posset hominem in aquis sustentans, & id amplius conferens, ut in natando paria cum cygnis, anseribus & anatibus facere is valeret: atque sic post aliquammultas periclitationes prodiisse tandem machinam, quam in adjecta *Tabula* delineatam dedit: cujus quidem eam palmariam bonitatem existimat, quod semel illam vel limis oculis e longinquo vidisse sufficiat, ut integra pernoscatur: cum nil plane reconditi aut difficultatis habeat, prorsus ut illius conficiendæ rationem ex natura ipsa hausisse & arripuisse videri queat, ac bis mirum sit, haud quenquam ante ipsum tale quid advertisse, cum ad hunc natatum vere non docti, sed facti, non instituti, sed imbuti esse dici valeamus. Nimirum machina *ABCD*, quæ pectus cingit, alvum aquaticarum avium æmulatur; structura quidem adeo simplici constans, ut nemo fabrorum lignariorum & ferrariorum tam rudis existat, qui non operam suam in ea paranda locare possit: id tamen simul commodi habens, quod ejus cavitas, ad quam per fenestellas *E* & *F* aditus patet, alimoniam, parce ea usuris in mul-

TAB. II. *Fig. 1. & 2.*

Fig. 1.

L I K A M F B H

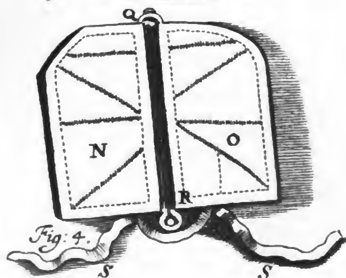

Fig: 4.

in multum tempus suffecturam admittat, aut auri & argenti, gemmarum aut syngrapharum, diluvio in casu necessitatis eripiendarum, bonam copiam capere queat. Perinde vero esse ait, sive utrinque ejusdem generis fibulatione *GH* claudatur, sive in parte anteriori uncini *IK* retinaculo; ansas denique *LM* ad hoc inservire, ut quis ab aliorum auxiliis desertus commode *hydraspide* hac munire se, & onus extra aquam (intra eam enim, cum fluitet machina, gravitatis nullum sensum esse) allevare nonnihil possit, ne nimis lumbi prægraventur. His porro accedunt *pedum remigia*, anserum anatumve pedibus gemella, dum prout usus exposcit, aut pandunt sese aut contrahunt; quorum species in *Figura III & IV*, altera nempe pronam, altera supinam eorum faciem exhibente sistitur. Hæc ipsa vero a quolibet sutore parari facile queunt, constantque ex triplicis corii crassissimi alis mobilibus *NO*, explicantibus se & coarctantibus, soleæque ligneæ *P*, cui pes insistit, ferro, cardines illarum permeante, *QR* adaptatis: quanquam nihil impedire putet, quo minus alæ quoque, ut reliqua fere universa ex ligno fieri valeant: his tandem accedunt ligamenta *S*, quibus ea pedibus adstringuntur. Sed istis etiam palmipedalibus calceis prorsus carere quem posse innuit, & nihilosecius nudæ *hydraspidis* adminiculo pericula impetuosi maris, aut alveum egressi ac demissioribus terris alte superfundentis sese fluminis effugere: quandoquidem isti haud admodum necessarii sint, nisi cum placidum ventis mare, aut stagnantes undas quis emetiri, vel currentem fluvium prævertere instituat: motum enim in latera & circulum quod attinet, eum jam ex sententia citra adjumentum vel solis corporis agitationibus peragi posse. Ne vero res in mera speculatione subsistere videretur, non omisit Autor enarrare, quomodo Imperator (cui nempe, uti dictum, *hydraspidis* iconismum cum ea muniendi homuli simulacro, attulerat secum) jusserit, ut justæ magnitudinis machina parata, in ipso Danubio deponeretur rudimentum speciminis; præstitum vero id ait in loco, ubi fluvius ex divergiis suis eluctatus ac in se collectus faciat gurgitem, rapidaque deinde celeritate sese provolvat, ventis etiam tum impetuose flantibus: cui adfuisse perhibet primarios tres aulæ Cæsareæ Ministros, magnamque præterea plebis inusitata noscendi studio excitæ, frequentiam. Vidisse vero omnes, homini eo scuto armato nullum ab aquis esse periculum, quantocunque etiam impetu ferantur; prætereaque illo, quo properet

TAB. II. *Fig. 3. & 4.*

fluvius, aut aquarum eluvies, nullo negotio posse quem evadere: licet ex una ripa in oppositam, aut contra flumen contendens non parum difficultatis experiretur: quod quidem minus mirum videri debere arguit, cum alioqui parvus etiam amnis ægerrime remis, contis, remulco vel equis, adversus superetur, ne dum solorum pedum remigio.

Usus jam novæ hujus machinæ per se quidem satis evidens est: *quadruplicem* vero potissimum Noster in vernacula dedicatione, qua suam Hydraspidem (*Wasser-Schild*) inscripsit Majestati Cæsareæ, commemorat. Scilicet 1. insignis ejus utilitas esse potest naufragii tempore, dum ea instructus ab immensis undarum fluctibus non majus periculum sustinet, quam quale cygni anatesque inde persentiscerent, hoc est, nullum: præterea nec vestibus se nudare opus habet, nec inediam tolerare, cum vel ad 14 & plures dies victum secum portare valeat. 2. inservit ad effugiendam subitam aquarum vim, impetuoso diluvio decliviora loca pervadentium: si enim ibi habitans talem machinam, in superiori ædium parte ad futuros casus asservatam, in promtu habeat, facile & semetipsum eripere, & unum alterumve e tenellis liberis, quin & pretiosissima quæque cimelia secum absportare potest. Præter duplicem hunc usum primarium adhiberi eadem apta est 3. in bellis, si qua militum manus ad occupanda loca hostilia, aut explorandi gratia clam flumen aliquod transmittere jubenda sit: (maxime cum facta exscensione Hydraspidis pondus portantium humeros vix tantum gravare queat, quam antiquorum clypei) denique 4. ad varias recreationes lususve in aquis peragendos, dum ita & personatas Sirenes, musico cantu aures oblectantes repræsentare, & aquaticis avibus aliisque animalibus insidias commodissime struere in proclivi est. Cæterum non dissimulat Autor, quid aquilex Cæsareus, qui experimento simul adfuerat, in ea desiderarit: causatum nempe fuisse, simplicitatem machinæ habere aliquid inelegans ob imæ partis rotundam æqualitatem: convexam enim fieri potuisse, ne illud quodammodo capsulæ genus referret, quod Italis *una Scatola*, Germanis *Schachtel* dicitur. Placuisse hoc sibi Noster ait, quod ex eo argumentum ceperit, probare illum cætera, quia aliquid reprehendisset: attamen parum nos de cultu aut specie solicitos esse debere judicat, ubi de claustris erebi effugiendis agatur: si tamen maxime ornatus causa *hydraspidem* subtus arcuare quis mallet, præterquam quod pretium ita una cum labore & artificio augeatur,

geatur, verendum putat, ne crescente sic mole coxendices impediantur in remigando commovere se, & gradum, cum opus fuerit, accelerare: quamobrem suadendum haud existimat, ut pulchrior componatur machinæ forma, nisi ad utilitatem simul id conducat insigniter: non vetat tamen, quin (præterquam quod fabri dexteritas machina leviori parata ejus molestiam multum allevare queat: unde testatur eam quam apud se servet Hydraspidem, ista quæ Viennæ confecta fuerat, duplo leviorem esse) delicatam quis magis faciat, emolliendo intimam partem, quæ pectus ambit, corio, quod pilis cervinis aut gossipio suffarcinari possit. Quod superest, finale Inventoris votum & nostrum facimus, ut nempe homines imposterum quamplurimi *hydraspidis* hujus auxilio salvi sanique ex undis minacibus & mortiferis ad tellurem enatent, Deumque Servatorem inde celebrandi amplissimum nanciscantur argumentum.

OBSERVATIONUM MEDICINALIUM CENTURIA, a D. Paulo Spindlero Posonii quondam consignata, nunc collecta, in ordinem redacta, scholiis propriisque observationibus aucta &c. Studio & opera Caroli Raygeri M. D.

Francofurti ad Mœnum. Typis & Sumpt. Philippi Fievez. A. 1691. in 4. Constat plagulis 86.

PArciora ex Hungaria Scripta hactenus vidit Medicina, neque alia, quam *Cöberi Decades Observationum Castrensium*, sparsæque Observationes Miscellaneis Celeberrimæ Naturæ Curiosorum Academiæ insertæ, innotescunt; vel quod nemo Hungarorum literis quidpiam consignavit, vel quod ea, quæ a nonnullis congesta fuerunt, continui bellorum tumultus distraxerunt ac pessum dederunt, quemadmodum Clarissimo nostro Editori videtur. Etenim hic, ne similem præsens Consanguinei sui Observationum Centuria experiretur sortem, tanto promtius eam cum publico communicare communicatamq; Scholiis illustrare voluit, quo pluris etiamnum in Hungaria ipsius Autoris, Ratisbonæ qui vivere desiit, & nomen & medicamenta æstimantur; posthac Georgium quoque Wernherum de admirandis Hungariæ aquis, propriumque de Eudemiis & Epidemiis Hungariæ fœtum exhibiturus. *Observatione prima*, quam cum paucioribus aliis delibabimus,

mus, mendicus publicus, cranio licet exeso cerebroque partem mediam putredine consumpto, supervixisse, aphonus tamen, perhibetur. *Obs. 2.* cephalalgia sistitur diuturna, verme lato per superiora ab usu Gummi Guttæ ejecto, inducias concedens. *Obs. 12.* vertigo pertinacissima indigitatur, a polypo utrisque naribus succrescente sedata. *Obs. 14.* in catharris materiam interdum exspui puriformem absque phthisi, duobus exemplis evincitur. *Obs. 19.* obauditionem in febribus malignis non salutare semper signum, sed triste sæpius præsagium esse gravissimi capitis affectus traditur. *Obs. 27.* bini phthisici colica enarrantur allevati. *Obs. 29.* pulmonum vomica asphyxiæ in infante causa per Anatomen detegitur. *Obs. 37.* febrem petechialem in principio aliquando videri catharralem innuitur. *Obs. 39.* præter alia, quæ circa pestem Posoniensem A. 1644. annotantur, oleum juniperinum nonnullis unice profuisse, ac vespillonem quendam solo oleo scorpionum interne & externe adhibito restitutum fuisse, commemoratur. *Obs. 48.* miles quidam, olim sclopeto sub costis nothis trajectus, vestigium vulneris monstrasse fertur, fæces alvinas saltem, ubi nimium cibi vel potus assumptum fuit, eructantis. *Obs. 52.* in vidua, post asthma diuturnum ascitica, porus aliquis cutis sponte recensetur apertus, tantum seri profundens, ut toto abdomine subsidente illa ex solo Rob sambuci vel ebuli usu reconvaluerit. *Obs. 65.* vir quidam ob amnium uxoris, quod hæc periapti loco gerebat, impotens conjicitur. *Obs. 74.* mentio injicitur molæ carneæ, intus cavæ & aqua multoque sabulo arenoso, quin & lapillis friabilibus, instar pisorum, repletæ. *Obs. 88.* variolæ describuntur epidemiæ A. 1660, cum petechiis & vesiculis nigris ægros corripientes, licet anno proxime præcedenti satis benignæ extiterint. *Obs. 98.* vulnus a cane nondum rabido, qui a rabidis tamen aliis sæpius morsus credebatur, inflictum atque incautius tractatum exhibetur lethale. Cæterum singulæ observationes concisis propositæ verbis, Scholiis prolixioribus a *Nobilissimo Editore* ita dilucidantur, ut ubivis fere affectuum morbidorum non saltem natura & medela uberius declarentur, sed & casus cumprimis paralleli aliorum æque Autorum ac proprii adducantur. v. g. ad *Obs. 10.* quæ varia circa apoplexiam annotat, propriis exemplis, tum pulsum fortissimum in plurimis apoplecticis ad mortem usque perseverasse, tum sæpius pulsum alium in carpo dextro, alium in sinistro deprehendi, potissimum in sauciatis & male curatis, com-

proba-

probatur. Ad *Obs. 12.* Errhinum singulare docetur, Empirico cuidam quondam arcanum, ex Euphorbio præparandum. Ad *Obs. 26.* a vermibus affectum interdum produci, qui pleuritidem mentiatur, aliquot exemplis confirmatur. Ad *Obs. 31.* asthmatis causam primariam sæpissime in abdomine delitescere, dissectione duorum asthmaticorum demonstratur, ceu in quibus pulmones sani, intestina vero ad rupturam usque inflata apparuere. Ad *Obs. 42.* acidulæ in cholera humida commendantur, exemplo cujusdam podagrici, qui diu lecto affixus, cum derepente bilem per superiora & inferiora, torminibus, præcordiorum compressionibus, & siti maxima concomitantibus, ejiceret, ab usu acidularum Rohitschensium, tantum fallendæ sitis gratia primum præscriptarum, convaluit. Ad *Obs. 72.* febris alba non tam a mensibus suppressis, quam digestionis primæ derivatur vitio, eo quod chalybeata proficua deprehendantur, p. n. ventriculi acidum absorbentia, semperque pica præcedat, multarum virginum testimonio, quas inter desponsata quædam refertur, prohibita saltem glacie, cujus esu mire delectabatur, & matrimonio subsequente restituta. Ad *Obs. 96.* dum mira ex terrore symptomata exponuntur, præter alia mentio fit Illustrissimæ cujusdam Comitissæ, ob arcis, quam inhabitabat, invasionem nocturnam aphonæ redditæ, absque eo, ut loquelam unquam recuperarit. Attamen dispositionem omnino ad hunc vel illum morbum jamjam in corporibus subesse animadvertitur, cum peste præterita plurimi ob visos elatos demortuos aut in platea cadentes perterriti, haud tamen peste correpti fuerint. Tandem *Martini Rulandi* Sen. adjicitur *Thesaurus Medicus*, pro filiis suis charissimis quondam conscriptus & Spindlero ab Autoris ex filio Martino Rulando Medico Cæsareo nepote, Joh. Davide Rulando per testamentum relictus, plerorumque morborum, secundum alphabeti seriem digestorum, succinctam medelam tradens, nonnullaque medicamenta singularia demum describens, prout in autographo inventa fuerunt.

LIBRI NOVI.

Veteres Arcus Augustorum Triumphis insignes, ex reliquiis quæ Romæ adhuc supersunt, cum imaginibus triumphalibus restituti, antiquis nummis notisque Joh. Petri Bellorii illustrati. Romæ 1690. in fol.

Tacite avec des Notes Politiques & Historiques, par Mr. Amelot. A Paris 1690. in 4.

Traité Historique & Theologique touchant l' état des ames apres la mort, par Mr. de la Conseillere. A Hambourg 1690. in 8.

Histoire des Perruques: où l' on fait voir leur origine, leur usage, leur forme &c. par Mr. Jean Baptiste Thiers. A Paris 1690. in 12.

Petri Danielis Huetii Episcopi Abrincensis designati Demonstratio Evangelica. Tertia Editio ab Autore recognita, castigata & amplificata. Parisiis 1690. in fol.

Epistola Judæ Commentario explicata & tempori præsenti accommodata; cum Appendice de Agapis: per Philippum Joannem Tileman dictum Schenck B. Theol. D. &c. Marburgi Cattorum 1690. in 8.

Lettres du Cardinal Mazarin, ou l' on voit le secret de la Negotiation de la Paix des Pyrenées &c. A Amsterdam 1690. in 12.

Nicolai Gurtleri Historia Templariorum Observationibus Ecclesiasticis aucta. Amstel. 1691. in 8.

La Vie de Charles V Duc de Lorraine & de Bar, & Generalissime des troupes Imperiales. A Amsterdam 1691. in 12.

Testamentum & Pactiones initæ inter Muhammedem & Christianæ Fidei Cultores. Arabice & Latine. Hamburgi 1690. in 4.

C. Suetonius Tranquillus ex recensione Joh. Georgii Grævii. Editio secunda auctior & emendatior. Hagæ Comitis 1691. in 4.

Thomæ Godwini Moses & Aaron, seu Civiles & Ecclesiastici Ritus antiquorum Hebræorum; cum notis perpetuis Joh. Henrici Reizii. Ultrajecti 1690. in 8.

Dissertation sur le Chenix de Pythagore; par J. du Rondel. A Amsterdam 1690. in 12.

Summa totius doctrinæ de Pontificis authoritate & infallibilitate, a nuperis cavillationibus Natalis Alexandri & Felicis Deschamps vindicata: authore P. F. Francisco Janssens Elinga. Brugis 1690. in 4.

Dissertation touchant l' Usure si elle est mauvaise de sa nature, ou l' Usure considerée selon les lumieres de la raison naturelle. A Bruxelles 1690.

* * * * * * * * *

LECTOR BENEVOLE.

Qui Diaria Eruditorum hactenus ediderunt, id egisse videntur unice, ut notitia librorum, qui recens editi jam sunt, Lectores suos imbuerent.

rent. Vicit vero eorum omnium induſtriam clariſſimus Baſnagius *in Hiſtoria Litteraria* (Hiſtoire des Ouvrages des Sçavans) *primum quidem per menſium, inde per trimeſtrium intervalla, Roterodami hactenus edita; dum non contentus libros qui jam dum prodierunt recenſuiſſe, ex Amicorum inſuper epiſtolis Excerpta Lectoribus communicat, quibus de iis etiam quæ deinceps proditura ſunt, aut in quibus elaborandis docti hoc tempore viri occupantur, fiant certiores. Nobis utique inſtitutum hoc probatum ita fuit, ut imitandum illud nobis propoſuerimus, certi rem gratam nos quamplurimis facturos, ſi inpoſterum non Acta tantum ſed & Agenda Eruditorum publicaverimus, id eſt, ſi indicaverimus, paucis licet, quænam undequaque expectanda cum tempore ſint doctorum virorum litteraria monumenta. Neque deſunt nobis in exteris etiam regionibus Viri Clariſſimi, qui ad nos ſubinde perſcribunt, quid ſuo loco Eruditi moliantur & ſub manibus habeant; quos ægre non laturos ſperamus, ſi eorum, quæ neſcire nos noluerunt, notitia noſtro ſtudio propagetur ad omnes, qui Acta hæc legere dignantur. Et nunc quidem exhibemus tantum*

NOVA LITTERARIA EX ITALIA.

ROmæ typis Collegii de Propaganda Fide brevi abſolvetur quartus isque poſthumus tomus Bibliothecæ Rabbinicæ *Julii Bartoloccii de Celleno.* (De tribus tomis prioribus videantur Acta Erud. A. 1686, pag. 588) *Joannes Petrus Bellorius* prælo dudum ſubjecit opus de Lucernis veterum, figuris ornatum bene multis, illuſtratumque commentariis ſuis. *Johannes Ciampinus* Veterum Monumentorum tomum ſecundum, antiquitates Baſilicarum D. Petri & S. Johannis Lateranenſis complectentem prælo parat. *Emanuel a Schelſtrate*, Bibliothecæ Vaticanæ Præfectus, abſolvit primum tomum Antiquitatis Eccleſiaſticæ, quo ſex priorum ſeculorum res Chronologicæ continentur. Opus vero illud typis deſcribere incipiet, ubi ſecundum tomum de Inſtitutionibus Eccleſiarum, & tertium de Conciliis & Collectionibus Canonum tranſcribi curaverit. *P. Marraccii* contra Alcoranum opusculum propediem publici futurum juris eſt. Ejusdem argumenti opus magnum idem adornat, cum tempore edendum. *P. Hieronymus Vitalis*, Theatinus, recudi curabit duobus tomis Lexicon ſuum Mathematicum, multis acceſſionibus auctum. Numiſmata majora Cardinalis *Carpinei* proditura denuo ſunt, ſed plurimis aliis aucta.

Neapo-

Neapoli eruditus in Horatium commentarius ſub prælo eſt. Ibidem *Gregorii Caloſreſii* Diſcurſus pro Arioſto adverſus Taſſum imprimitur. *Antonius Buliſon* Hiſtoriam Neapolitanæ urbis & regni a nato Chriſto usque ad A. 1690 compoſuit, ſuisque ſumptibus editurus eſt. Sex illa tomos complectetur, quorum primus typis jam deſcriptus dicitur. *Pompejus Sarnellius* de Epiſcopis & Archiepiſcopis Beneventanis Commentarios Chronologicos Italico idiomate edit.

Saladinus Epiſcopus Parmenſis novam editionem meditatur poematum Latinorum civis ſui *Pacifici Maximi*, eaque non a mendis tantum typographicis, ſed & quibuslibet obſcene dictis purgare allaborat. Parmæ aut Patavii proxime prælo ſubjicietur *Salvianus* de Piſcibus, cum iisdem figuris æneis, quæ in prima editione Romana habentur.

Florentiæ typis maximam partem jam exſcriptus eſt liber, cui titulus: *Della Serie degl' antichi Duchi e Marcheſi di Toſcana &c.* i.e: De Serie priſcorum Ducum & Marchionum Hetruriæ, cum aliis memoratu dignis de Imperio Romano & Regno Gothorum ac Longobardorum, Pars I ab exilio Fl. Momylli Auguſtuli pertingens usque ad exceſſum Ottonis III Imperatoris; auctore *Coſmo de Rena* Academico Florentino ac Furfurario. *Henricus Noriſius* Appendicem ad Annum & Epocham Syro-Macedonum (quem librum in Actis A. 1690, p. 425 recenſuimus) edit, qua præcipue de cyclo Paſchali agitur.

Papiæ ſub prælo eſſe dicuntur quædam Reſponſa Juridica JCti *Trincadini*, ut & JCti *Peckii* (qui auctor eſt 4 tomorum de Aquæductibus) Opus integrum de Servitutibus.

Scire etiam B. L. volumus, Problematis in Actis præteriti anni menſe Majo p. 219 a Clar. Dn. Jacobo Bernoulli *propoſiti, ſolutionem a Fratre ejus Dn.* Johanne Bernoulli, *currente adhuc menſe Novembri anni ſuperioris nobis tranſmiſſam; quam tamen tantiſper premere nos juſſit, donec celeberrimus* Leibnitius *ſuam, in Actis dicti anni menſe Julio p. 360 promiſſam, publico impertiverit: ne ſcilicet Cel. Viro vel gloriam inventionis præripere voluiſſe exiſtimetur, vel omnino anſam præbuiſſe ſua ſupprimendi.*

ERRATA.

In Actis Anno 1690, pag. 221 irrepſit ſphalma: Duæ primæ lineæ inſerendæ medio paginæ poſt *Summam Soluti*, & corrigendæ ita: *Hæc ſi ſubtrahatur a ſumma debiti, remanet &c.* Pag. 431. verſu 3 pro *Hadriani* lege *Antonini pii.* Pag. 432. v. 10 & 11 pro *prænomen* lege *nomen.* Nummum Tripolitarum pag. 429. memoratum cum epocha ΓΛΦ modo eſſe in Cimeliis Mediceis, a Joſepho Magnavacca cum aliis eo delatum, Clar. Noriſius nobis indicavit. Pag. 603. l. 3. pro *quos* lege *quæ.*

Poſt octiduum proditura eſt Sectio VII Supplementorum.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Februarii Anno M DC XCI.

BARTHOLOMÆI LEONHARDI SVENDENdörfferi, Jure-Consulti & Antecessoris Lipsiensis Senioris, Processus Fibigiani Editio Secunda.

Lipsiæ, impensis Joh. Christoph. Tarnovii, 1691. in 4. Plagul. 118.

QUid in sinu suo Processus Fibigianus foveat, notius est in terris maxime Saxonicis, quam ut multis explicari indigeat: cum passim omnium, quos judiciaria praxis exercet, manibus liber hic utilissimus teratur. Unde non tam circa ipsum ejusque contenta, quam potius circa additamenta, quibus nunc denuo locupletatus in lucem prodit, nostra hæc relatio versabitur. Scilicet ediderat *Gothofredus Fibigius*, JCtus quondam & Antecessor in Academia Salana haud incelebris, anno primum 1659 Processus in foro cumprimis Saxonico recepti succinctam delineationem, exiguo satis volumine, quippe vix viginti plagulis constantem. Hanc dein, ante hos quindecim annos celeberrimus Svendendörfferus, Academiæ nunc nostræ Senior suspiciendus, observationibus quibusdam practicis formulisque stylo judiciorum Saxonicorum approbatis, quas privatim antea suis auditoribus communicaverat, illustratam & non parum adauctam in publicum denuo prodire jusserat. Sed ecce nunc iterum liber hic in lucem emittitur, adeo quidem mutato habitu, ut vix Fibigius ipse, si ad auras superas remeare daretur, suam hancce prolem, tam divite additionum apparatu excultam agniturus foret: certe enim, teste vel ipso plagularum numero, plus quam decuplum nunc pristinæ suæ molis implet. Nimirum varia, tam Observationes quam Formulas processuales concernentia, quæ priori illi a se adornatæ editioni adhuc deesse animadverterat Consultissimus Auctor, supplere hic sategit, partim ex probatissimis quibusq;

ſcriptoribus, partim ex propriæ experientiæ penu: quam nempe locupletiſſimam facile congerere licuit jam ultra quatuor luſtra in Suprema Curia Provinciali, qua Lipſia noſtra ornatur, munere Aſſeſſoris defungenti; quem proinde tam expertum viæ ducem nemo facile ſequi recuſabit, genuinam ac modernam noſtrorum dicaſteriorum, tam in advocando, quam judicando praxin addiſcere geſtiens. Quo vero additamenta, quæ nunc de novo acceſſerunt, mox a prioribus illis notis Fibigiano textui adjectis ſecerni poſſent, ea ſingula præfixis ordine cyphris ſignantur; quibus computatis pateſcit, eorum numerum uſque ad 742 adſcendere. Præter varia vero alia non ubivis obvia (quorſum etiam referimus diſtinctionem iſtam *pag. 8.* ex *Joſ. de Seſſe* adductam, qua Proceſſus vel Ciſternus, vel non Ciſternus dici perhibetur: ille ſcilicet, qui ab alio dependeat, tam quoad cauſam agendi & petendi, quam quoad rem & quoad partes litigantes; hic vero, ubi diverſa cauſa allegetur,) paſſim in iis continentur breves reſolutiones quæſtionum in cunctis proceſſus judiciarii, noſtratis præſertim, partibus incidentium: quarum aliquas, quæ librum perluſtrantibus nobis ante alias ſe obtulerunt, ſpeciminis ergo in gratiam Lectoris attuliſſe haud erit dividiæ. Sic v. g. definitur, Commiſſarium non poſſe declinare juramentum teſtimoniale ſuper iis, quæ proceſſum & ordinationem commiſſionis concernant, *pag. 18.* Procuratorem hodiernis moribus non fieri Dominum litis, *p. 23.* Notarium in cauſa, in qua Inſtrumentum confecit, non poſſe advocati munere fungi, *p. 71.* Actione reali in loco rei ſitæ inſtituta, non recte citationem inſinuari immediate in rem, de qua litigetur, *p. 118.* Mulcta licet, ob continuatam contumaciam, in pœnali citatione duplicata vel triplicata, & quidem cum expreſſa reſervatione prioris, non tamen niſi pœnam ultimo commiſſam eſſe exigibilem, *p. 125.* Citationem non quolibet in loco poſſe fieri, ubi citandus deprehendatur, niſi & ibi domicilium habeat, *p. 140.* Commiſſam cautionem de judicio ſiſti non pertinere ad judicem, ſed actorem, *p. 142.* Beneficii excuſſionis & diviſionis renunciationem in conſtitutione Syndici a parte Actorum quidem neceſſariam eſſe, Reorum vero non item, *p. 207.* Cautionem rati oretenus tantum, non etiam per ſcripturam præſtari poſſe, *p. 251.* Contra liberos in judicio Patris inquiſitionem recte inſtitui, *p. 304.* De feudo Amtſaſſio etiam ſimultanee inveſtitum his in terris conveniri poſſe coram judicio Electorali vel Curiali, *p. 308.* Per areſti impoſitionem non produci litiſpen-

tispendentiam, *p.323*. Fidejussorem conventum non teneri ad litis denunciationem faciendam, *p.406.* item, hanc ipsam non rite fieri posse per literas privatas, *p.416.* Executionem non impediri ab interventione, *p.451.* Litem pro affirmative contestata haberi ob contumaciam, respectu istorum quoque articulorum, qui negati fuerint, *p.524.* Probationem ad perpetuam rei memoriam etiam per documenta aliquando fieri valere, *p.539.* In probatione ordinaria non licitum esse renunciare publicationi examinationis testium jamjam factæ, altera parte invita, *p.545.* In juramento minorationis locum non habere jurejurandum calumniæ, *p.552.* Eum, qui sese cum alio hereditati immiscuit, non posse ab altero illo exigere juratam specificationem, *p.580.* Termini probatorii cursum incipere, non a die exhibitarum Remissorialium, sed latæ sententiæ appellationis: item in casu desertæ leuterationis vel appellationis, non a tempore finiti decendii post sententiam super probatione latam, sed a die pronunciatæ desertionis in rem judicatam transeuntis, *p. 617.* Sententiam sine publicatione attestatorum latam non esse nullam, *p. 657.* Literarum etiam ignarum, linguæve peregrinæ imperitum documenta recognoscere teneri, *p. 672.* Juratam diffessionem ob alterius contumaciam non haberi pro præstita, *p. 737.* uti nec juramentum calumniæ, perhorrescentiæ, minorationis, editionis, in litem, & ob neglectum inventarium, *p. 1327.* Literarum comparationem locum non invenire in executivis, *p.744.* Juramentum calumniæ speciale præstandum esse, licet generale jam ab initio litis præstitum sit, *p. 751.* Litis reassumtionem etiamnum in executione necessariam esse, *p.770.* Reconventionis reconventionem non admitti, *p.789.* Registraturam publicatæ sententiæ, partibus utrinque in termino emanentibus, nullum habere effectum, *p. 805.* Sententiam leuteratam pro re nata in deterius mutari posse, *p. 822.* Non admissibilem esse leuterationem contra sententiam ignotam, quæ in contumaciam publicata fuit, *p. 827.* Fatale interponendæ leuterationis non posse prorogari, *p. 832.* In concursu leuterationem concreditoris non haberi aliis creditoribus communem, *p. 841.* Leuterationem in processu quidem inquisitorio non admitti; bene tamen contra sententiam, quæ velit inquisitionem instituendam, *p. 844. sq.* Ante impetratam etiam de admissa leuteratione resolutionem, peti debere citationem ad ejus prosecutionem, nisi deserta esse debeat, *p. 849.* Appellationem aliquando fieri posse ad non superiorem, *p. 855.* Per antici-

pationem quoque justificationis desertam fieri appellationem, *p. 871.* Renunciationem appellationis, in instrumento obligationis factam, non impedire appellationis interpositionem, *p. 879.* Heredes non teneri ad solutionem expensarum contumacialium, *p. 921.* Licitatione subhastationem præcedente non acquiri jus præcedentiæ, *p. 1000.* Pro debito etiam fidejussorem & heredem debitoris posse incarcerari, *p. 1032.* Jus retractus ejusque fatale cursum incipere non nisi a tempore finitæ subhastationis, *p. 1054.* Renunciationem separationis bonorum a majori creditorum parte factam aliis non nocere, *p. 1098.* Creditorem aliquando contra debitoris quoque debitorem petere posse arestum, *p. 1174.* Arestum ex certa causa impetratum non porrigi ad alia credita, *p. 1193.* Infamem non prohiberi a juramenti delatione, *p. 1294.* Post factam juramenti præstationem, ejus desertionem ulterius urgeri non valere, *p. 1316.* Relationem juramenti, super fidei commisso relicto delati, non habere locum, *p. 1361.* Testem haud posse depositionem suam corrigere, nisi in continenti, *p. 1464.* Causam ad judicem appellationis non devolvi, si sententia ex nova causa reformetur, *p. 1488.* In actionis injuriarum in heredes continuatæ sententia defuncti mentionem fieri debere, *p. 1542.* Diffamanti licitum esse ante injunctam probationem deferre Juramentum super veritate diffamationis, *p. 1570.* Sed quorsum provehimur, materiarum amœnitate illecti? certe enim exempli loco longe pauciora allegare suffecisset. Quod si tamen quis, nondum hisce satiatus plura discupit ejusmodi, eum ad ipsius libri fructuosissimi evolutionem ablegamus: in cujus fronte mox amplum offendet catalogum quæstionum hoc in opere pertractatarum: quemadmodum & in calce locupletissimus rerum & verborum index subjungitur.

DISQUISITIO DE LINGUA GERMANORUM Veteri & Hodierna Christiani Grubelii Gymnasii Visurgini Rectoris.

Mindæ impressa a Joh. Piler 1690. in 4. plag. 10.

Disquisitio hæc Cl. Autoris, jam XX abhinc annis in Academia Salana delineata, sed ex eo tempore in majus aucta, in V. capita dispertita deprehenditur. In I. quod *de præcipuis rerum Germanicarum*

rum ſcriptoribus inſcriptum eſt, antiqui pariter atque recentiores illarum autores memorantur. E vetuſtiſſimis eſſe Autor ait, *Plinium Secundum* & *Aſinium Quadratum* (nam illius *Tacitum*, hujus *Agathiam* meminiſſe) ſed quorum libri de bellis Germanorum peculiares interierint. Hos excepiſſe *Julium Cæſarem*, qui primus reliquerit, quæ ad gentis Germanicæ illuſtrationem facerent; verum in hoc quoque *Aſinium Pollionem* diligentiam apud *Suetonium* in Julio *c.56* deſideraſſe. Fide igitur præ illo dignos eſſe *Plutarchum*, *Dionem*, *Tacitum*, & *Ammianum Marcellinum*, & hunc quidem maxime, utpote qui non audita tantum enarret, ſed & viſa, & quibus ipſe interfuerit. Poſt Carolum autem M. ſcriptores exſurrexiſſe non paucos in Germania, qui illuſtrandæ patriæ impenderint operam. Imperatorem inprimis hunc ipſum non religionem tantum Chriſtianam propagandi, ſed & linguam hiſtoriamque Germanicam excolendi zelo quodam flagraſſe, teſtibus tot membraneis diplomatis ex Bibliothecis vetuſtis hinc inde erutis. Illos inter principe loco referendum eſſe *Eginhardum*, qui præter vitam Caroli M. & Annales ſcripſerit, qui vulgo perperam *Adelmo* vel *Adelmaro* tribuantur. Hunc ſecutos fuiſſe plures, & ſeculo quidem X *Reginonem*, *Luitprandum*, *Wittichindum* & *Dithmarum*; ſeculo XI *Wipponem*, *Lambertum* Schafnaburgenſem, *Brunonem* belli Saxonici ſcriptorem, *Marianum* Chronographum, *Sigebertum* Gemblacenſem & *Adamum* Bremenſem; XII *Ottonem* Friſingenſem, *Godofridum* Viterbienſem, *Helmoldum* hiſtoriæ Slavicæ conditorem; XIII *Conradum a Lichtenaw*, *Albertum* Stadenſem, *Godofridum* Colonienſem, *Vincentium* Bellovacenſem &c. XIV *Siffridum*, *Eberhardum*, *Steronem*, alios. Sed his ſeculis XV & XVI ſucceſſiſſe plurimos, quorum poſt *Trithemium*, *Nauclerum* & *Kranzium*, XL referuntur; nec defuiſſe huic ſeculo XVII rerum Germanicarum illuſtratores, *Cluverum* imprimis, *Strauchium*, *Conringium*, *Winckelmannum*, *Bæclerum*, & hodieque ſuperſtitem illuſtrem *Pufendorffium*; quibus & Actorum eruditorum, quæ Lipſiæ eduntur, conditores annumerare Autori placuit. Præ cæteris autem linguæ Germanicæ ſtudioſiſſimum fuiſſe Carolum M. Hunc enim non Latinæ tantum ac Græcæ linguæ fuiſſe gnarum, ſed in poeſi quoque Germanica ſe exercuiſſe; quin & ex ſtudio pietatis tam novum Teſtamentum, quam Pſalmos Davidis Teutonice reddidiſſe. Hujus veſtigia legiſſe filium non degenerem Ludovicum Pium, cujus opera & uni-

versus Codex sacer redactus in rythmos Teutonicos fuerit. His addendos esse ob singularem patriæ linguæ curam Rudolphum I & Maximilianum I; sed horum laudes in caput ultimum dum rejicit Grubelius, commendat interim præter *Lexicon* veteris *Sermonis Germanici* a *Lindenbrogio* concinnatum, *Origines* item *Germanicas* celeberrimi *Morhofii*, quas in Præfat. Lib. de German. Ling. & poesi promisit, præclarum *Justi Georgii Schottelii* opus, non sine insigni linguæ Germanicæ encomio ex Conringiana præfatione desumpto. Caput II agit *de Germanorum nomine*. Recensentur hic diversæ autorum de eo sententiæ, rejectisque illis hæc tandem eligitur, quod origo vocis hujus sit Germanica, ut Germanus idem sit quasi Weerman/ vel German/ quasi Garman/ ὁλόανδρος; & de voce man ostenditur insimul, quod non in Germanica tantum, sed aliis etiam linguis ducem vel præfectum denotet. Nec ignotam esse vocem *Manni* vetustissimi Germanorum Regis, ut & *Tuisconis* vel *Teutonis*, prisci Germanorum Dei, a quo & ipsa Germanorum lingua Teutonica sit appellata. Caput III *linguæ Germanicæ originem* excutit. Refellitur hic primum Goropius Becanus, qui Cimbricam seu Belgicam linguam facit omnium antiquissimam, adeoque & ipsius Hebrææ matricem, cujus a sententia Triumviri Suecorum doctissimi *Schrieckius, Stiernhelmius* & *Rudbeckius* non videntur alieni. Deinde & eorum sententia non admittitur, qui linguam nostram recentiorem, quam par est, statuunt, ejusque natales vel ex Græca vel ex Latina lingua arcessunt. Quamvis enim similitudo quædam eluceat inter vocabula quædam Germanica & Græca Latinave, originationem tamen unius ex altera extorqueri idpropter non posse. Repetitur tandem origo linguæ nostræ a γλωττοσυγχύσει seu confusione linguarum a Deo ipso immissa. Nam inde natam quoque Scythicam, quæ non aliarum tantum Europæarum, sed & ipsarum Græcæ ac Latinæ mater fuisse *Morhofio, Plempio, Praschio* aliisque videatur. Scythicæ autem linguæ autorem vel disseminatorem non tam Chamum esse, quam Gomerum, a quo & Cimmerii dicti sint quasi Gomerii, qui iidem sint cum Scythis & Celtis, Germanis omnium vetustissimis. In Capite IV agitur *de modis conservandi ac propagandi linguam Germanicam*. Modus autem hic duplex advertitur, naturalis alter, qui fiat beneficio linguæ, & quidem sono rebus significandis exprimendisq; apto; alter artificialis per stylum, instrumentum olim scripto-

rium

tlum, per chartam, per tiliæ corticem, coria boum & pelles ovium, plumbum, linteum, ceram, ebur, lapides, ligna, arundinũ involucra &c. Nam in his omnibus ſtylo adhibito literæ olim fuerunt conſignatæ. Cum vero literas Germanicas ex Latinis demum poſt Caroli M. tempora aut Friderici II demũ ætate enatas eſſe, ſint qui ſtatuant, Autor eas ævo Carolino longe antiquiores agnoſcit, quamvis literæ Latinæ per Germaniam ad Rudolphum I usque in uſu fuerint. In C. V differit Autor *de mutationibus linguarum, deque variis linguæ Teutonicæ ætatibus atque dialectis.* Et vero ut res aliæ, ita linguæ quoque variis mutationibus ob varias cauſas ſunt expoſitæ. De Germanica lingua luculentisſime id demonſtrat Morhofius in aureolo libello jam laudato, cumque eo Grubelius. Primam ejus faciem ſeu ætatem exhibent carmina antiquisſima, quæ annalium inſtar erant apud temporum illorum Germanos. Nam illa rude & inconditum quid præ ſe ferunt, quanquam præter hiſtoriam temporum, & religionem & vitæ morumque regulas continebant. Hanc periodum excepit melior Caroli M. tempore, qui & carmina, quæ in laudem Heroum decantari ſueverant, abrogavit (loquimur ex mente Autoris) novosque cantus Chriſtianiſmo dignos inſtituit. Et huc referuntur carmina teutonica *Othnidis* Longobardi & *Gibiti* Vangionis apud Goldaſtum, *Aroſvicæ* apud Taubmannum & *Willerami* ac *Otfridi* apud Joh. Iſaac. Pontanum. Tertia linguæ Germanicæ ætas cœpit ſecundum Grubelium imperante Friderico II; quo tempore & in Galliis provinciales poetæ effloruere, qui ſuam tamen rythmometriam non aliunde quam a Germanis acceperant. Nam poſtquam omnia ante ipſum inſtrumenta publica non alia quam lingua Latina fuiſſent concepta, primus hic Imperator conſtituit, ut conſtitutiones deinceps omnes ſermone patrio ſcriptæ publicarentur: quod & ipſum poſt eum Rudolphus I novo edicto confirmavit. Ex eo tempore, ſed maxime poſt Maximilianum I, qui Rudolphinam Conſtitutionem repetiit, Germanicæ linguæ flos magis magisque increvit, editis ſcriptis Germanicis tam ſacris, inter quæ chorum ducunt Biblia Lutheri Germanica, quam politicis, qualia præ cæteris ſunt Goldaſtina atque Hortlederiana. Sed florem hunc longe ampliorem illuſtrioremque ſeculo reddidit Illuſtrisſimus Frugiferorum Ordo anno 1617 inſtitutus, qui non præſides tantum tres huc usque habuit celſisſimos, Ludovicum Principem Anhaltinum, Ducesque Saxoniæ duos Wilhelmum atque Auguſtum, ſed & inter mem-

ter membra Regem unum, E ectores III, Duces XLIX, Marchiones IV, Landgravios X, Pfalzgravios VIII, Principes XIX, Comites LX, Barones XXXV, præter sexcentos alios & Nobiles & viros doctos. Horum enim omnium id erat studium aut labor, ut divitias linguæ nostræ ex abdito quasi sinu expromerent, majestatemq; ejus orbi universo ostentarent.

JOHANNIS HOORNBEKII SOCINIANISMI Confutati Compendium, ipsissimis Cl. Autoris verbis concinnatum.

Lugd. Batav. apud Felicem Lopez 1690. in 12. chartæ augustæ.
Continet Alphabeta 2.

Tribus olim tomis Socinianismum confutare aggressus fuit doctissimus, dum viveret, Theologus Batavus *Johannes Hoornbeck*: quorum primus Ultrajecti A. 1650 prodiit, quo tempore Pastorem & Professorem in Ecclesia & Academia Ultrajectina agebat; alter Amstelodami A. 1662, cum Pastor jam esset ac Professor in Ecclesia & Academia Lugduno-Batava; tertius Amstelodami A. 1664. Magno autem in pretio opus illud non apud Batavos tantum, sed & exteros fuit, ut distractis dudum exemplaribus, de eo, & in folio quidem, ut loqui amant, recudendo sæpius cogitarint Bibliopolæ Batavi. Quod tamen institutum cum nescio quibus sufflaminatum hactenus fuisset impedimentis, & necessarium tamen videretur, studiosam Sacrarum Litterarum Juventutem ad gravissimas, quæ cum Socinianis intercedunt controversias mature præparari, inque iis exerceri probe, quod ista pestilentissima secta hic illic, in Hollandia cumprimis, incrementa indies caperet: bene se de Ecclesia meriturum censuit *David Knibbe*, Hoornbeckii ante triginta annos discipulus, si opus paulo prolixius contraheret, ejusque Compendium privatis olim usibus concinnatum publici juris faceret, quod & comparari sic leviori pretio, & breviori tempore pervolvi, eoque a pluribus legi posset. Quo instituto quin multis consultum fuerit, non est cur dubitemus.

SAMUELIS BOCHARTI HIEROZOICI COMpendium, a Stephano M. Vecsei Ungaro adornatum.

Franequeræ apud J. Gyselaer. 1690. in 4. Constat Alphabet 4. & plagulis 13.

En aliam

EN aliam doctissimi Operis, quod a celeberrimo olim Bocharto de Animalibus, quorum in S. Scriptura mentio fit, compositum, ac Londini primum A. 1663 typis descriptum, inde Francofurti ad Mœnum A. 1675 recusum fuit, Epitomen. Præfixa huic legitur Theologi Franequerani D. *Johannis Vander Wayen* Epistola, qua magnam is rixarum ac altercationum abominationem professus, iram tamen in adversarios, *Huberum*, *Witsium*, *Spanhemium* collectam parum dissimulat; *Vecsei* interim, discipuli sui, in concinnando hoc Hierozoici Compendio studium ac industriam ex merito deprædicans. Hanc brevior alia Theologi Groningensis *D. Johannis Braunii* Epistola excipit, commendans itidem Autoris nostri institutum. Ad calcem vero hujus operis *Vecseus* ipse succinctam in Prophetiam Obadiæ Paraphrasin, nec non Theses in illustriores Evang. D. Matthæi ac Lucæ parabolas, in Epistolam item D. Judæ, & Apocalypsin adjecit. Cæterum de *Bocharto* plura dicendi occasio nobis præbebitur, ubi universorum ejus operum, tum quæ edita jam antehac fuere, tum quæ in scriniis hactenus doctorum virorum latuerunt, editio, quæ in Hollandia adornatur & propediem aspectura lucem dicitur, ad nos pervenerit.

PRAXEOS MAYERNIANÆ IN MORBIS internis præcipue gravioribus & chronicis Syntagma.

Londini apud Sam. Smith, 1690. in 8. plagul. 32.

SI prudentum censura vultus animi characterem depingit, mirum non videbitur, si, quæ libro præfixa imaginis sculptura est, magnificum Auctoris ingenium cuilibet facile insinuet. Fuit autem ille, cum in vivis esset, vir summus, *Theodorus Mayerne*, Eques auratus, Baro Albonæ, & in aula Magnæ Regis Britanniæ Archiatrorum Comes. Et enimvero amabilitatem cum gravitate temperatam ita exhibet effigies, ut & gratiam formæ grandæva ætas, & singulare simul judicii acumen subinnuat. Nec dubium est, quin singularem Viri eruditionem ex præsentis scripti relectione quilibet facilius collecturus fuisset, si editionis curam ipse suscipere vivens potuisset. Nunc vero cum saltem ex adversariis, consiliis, epistolis, schedisque rejectaneis compositum sit, ac ipso jam diu defuncto prodeat, non mirum est, referente celeberrimo *Charletonio* in praeloquio, quod passim lacunæ & chasmata reperiantur, illa vero

majestas & perfectio hic desit, quam in aliis ejusdem herois ingenii monumentis, dum vixit, in publicum emissis, cernere est. Nos ad amussim instituti nostri opus ipsum pede levissimo percurremus.

Continet autem tres in universum libros, juxta tres corporis regiones, capitis videlicet, thoracis, & abdominis affectus complectentes. Primus 19 omnino capitibus circumscribitur, agitque de frigida cerebri intemperie, paralysi, epilepsia, tremore, vertigine, apoplexia, mania & melancholia, capitis dolore, catarrho, gutta serena, ophthalmia, suffusione, hypopyo, epiphora, ægilope, ozæna, surditate, dentium dolore, scrophulis. Alter 8 capita includit, ac cordis palpitationem, tussim & asthma, nec non hæmoptoen & pleuritidem, empyema itidem & phthisin, ac tandem pectoris hydropem exponit. Tertius 26 capitibus absolvitur, in quibus de ventriculi affectibus, de vomitu, de diarrhœa, dysenteria, tenesmo, lumbricis, hæmorrhoidum fluxu, fistula in ano, hepatis affectibus in genere, & in specie de obstructione, ictero, hydrope, de tumore lienis, melancholia hypochondriaca, scorbuto, abscessu mesenterii, nephritide, inflammatione & ulcere renum, mictu cruento, ardore urinæ, vesicæ calculo, ictero virgineo, mensium fluxu immodico, & eorundem suppressione, passione hysterica, fluore albo, scirrho & cancro uteri, curatio traditur; in capite antepenultimo autem regimen fœminarum liberos gignere volentium & remedia salutaria proponuntur, ac ultimo loco appendix de variolis. Horum omnium non eadem invenitur tractandi methodus. In quibusdam enim, utut admodum paucis, brevis quædam affectus descriptio, in aliis signa, in pluribus indicationes curativæ præmittuntur medicamentorum apparatui, quem satis amplum & ad Galeni maxime palatum, ex apozematibus, electuariis, sirupis, tabellis &c. expositum invenimus. Insertæ hinc inde sunt epistolæ & observationes ab Auctore consignatæ, nec non consilia pro ægrotis ab aliis Medicis expetita. Nos spicilegii instar sequentia huc inferimus.

pag. 10. In epilepsia commendatur syrmaismus, nec non pulvis quidam
p. 13. raro fallens, ℞. Corn. Rhinocerot. cran. human. præp. a. ʒij. nepenth.
Quercetan. pulv. cordial. Banisteri a. ℈j. M. F. P. in vitro exactissime
clauso asservandus. Dos. ℈ß ad ʒj. in vehiculo idoneo. Nepenth. au-
p. 16. tem & pulveris Banisteri descriptiones statim subjunguntur. Cæterum
baccis juniperi singulari modo præparatis dicuntur epileptici curati,
quos

quos, cum quævis alia essent irrita, nemo non pro deploratis habuerit. Empiricus insuper allegatur, qui epilepsiam cum admiratione curarit p. 34.
candela cerea incensa & nuchæ inusta, datis simul ad comedendum radicibus pæoniæ in patella cum butyro frictis. In vertigine curanda p. 43.
secretum asseritur consistere in calamo aromatico, quocunque modo p. ead. &
sumatur. Quidam vero Germanus Londini curavit vertiginem, exhi- seq.
bendo pilulam unicam granorum 5, Auctoris judicio ex saccharo hi p. 46.
cum terebinthina Veneta vel Cypria coagmentatam. In apoplexia laudatur oleum antimonii, cujus cita & seria operatione multi fuerint excitati. Dæmoniacos dignoscendi geminum tantummodo fertur p. 54.
signum; quando nimirum variis, iisque sibi ignotis loquantur linguis, deque scientiis nunquam salutatis solide disserant, ac quando corpus grave in sublime raptum diu in aere hæreat. In palpebrarum pruritu p. 79.
summo, inflammatione, tumore, lippitudine, Auctor sibi ipsi admovit spongiam mollem liquore sequenti tepidulo imbutam quavis hora diei, maximo cum levamine: R. ovum recens, coqu. in cineribus ad duritiem, aperiatur, extrahatur vitellus, cujus vice cavitas repleatur pulvere ex vitrioli albi & sacchari candi a. part. æqu. Claudatur optime, ponaturque in lbj. ▽ rosar. atque in ea infus. stet per dies duos naturales, hinc F. colatura ad usum. De muliere quadam Angla memoratur, p. 84.
quod in filio Comitis Warvvick operationem admirandam peregerit, aperiendo corneam tunicam supra pupillam, ad totalem humoris aquei effluxum, qui post aliquot dies postliminio succreverit. Hinc repleto oculi globo, puncturaque occlusa & consolidata, restitutam fuisse visionis aciem, ægrumque perfecte curatum. Atque hic annotatum ab Auctore, corneam non sentire. In surditate commendatur suffitus p. 96.
siccus surdis auribus insufflatus, ut ex tabaco vel ipso sulphure, si pertinacius malum hæserit, imo incassum omnibus, æger mitti jubetur ad p. 97.
thermas sulphureas, ut longa capitis irrigatione humor impactus liquetur, & spiritui animali detur per auditus organum liber commeatus. In odontalgia illico dolor sistetur oleo tabaci, cujus cum gossypio col- p. 99.
ligendi modus traditur. De opio pulchrum, ait Auctor, secretum non p. 101.
esse revelandum omnibus, quomodo nimirum fœtor ab ipso removeri queat, si ejus ℥j. cum duobus capitibus allii destilletur per alembicum, & aqua prolecta in potu detur, mirabiliter somnum provocans. Ex p. 102.
ranis viridibus describitur dentium evulsivum, quo si lignellum illinatur,

p. 105. & circa dentem ducatur, hic facile separetur. In scrophularum cura Clar. Auctor ☿ crudum propinavit in conservis vel electuario idoneo ex specificis concinnato, idque per plures septimanas sine ullo discri-
p. 110. mine. Ellebori nigri vis deprædicatur in eradicandis morbis pertinacissimis, & renovatione corporis universali, si foliorum pulvis aliquot
p. 124. granorum pondo quotidie assumatur. Ex bufonibus autem aliisque
& 125. curationes scrophularum haud infelices recensentur. Ad tussim pue-
p. 137. rorum convulsivam panis tostus cum butyro & melle pro jentaculo laudatur; præ omnibus tamen mures exenterati detracta cute, vino abluti, detersi & exsiccati in clibano, donec possint in pulverem redigi, ad no. 2. aut 3. intra 3. dies, mane, a prandio, & sub lecti ingressu su-
p. 144. mendi commendantur. Ex pulmonibus vel hominis, vel aliorum animalium mumia docetur præparari, cui insignis efficacia tribuitur.
p. 149. In asthmate & dyspnœa laudibus evehitur fumus sequenti modo adhibendus: ℞ rad. enul. sicc. fol. marrub. alb. & hyssop. a. ʒij. tabaci Indic. ʒiij. auripigm. ℥ß. F. omnium pulvis subtilissimus, qui excipiatur vitello ovi, & lævigetur in porphyrite instar pigmenti pictorum, atque extendatur penicillo in foliis tussilaginis, & sinantur omnia siccari perfecte. Incidantur folia usus tempore instar tabaci, & fumus excipiatur ex tubo seu fistula mane jejuno ventriculo, & paulo ante ingres-
p. 166. sum lecti valde extussiendo. A succo urticæ urentis fluxum sanguinis ex quacunque causa, sive per os, sive per nares, sive per menstrua, sive per hæmorrhoides, sive per plagas erumpat, optime restringi affirma-
p. 167. tur. Sputum vero sanguinis, in maxima quantitate prodiens, extemplo substitisse per fumum a calce viva humectata cum aqua & aceto in-
p. 170. ter respirandum copiosissime haustum. In pleuritide irritis omnibus aliis vesicatorium amplum dolenti parti applicatum, ingentem seri seu ichoris copiam per plures dies evacuasse, ægrumque variis morbis at-
p. 177. tritum ac moribundum, sic esse restitutum. In empyemate tabacum compositum, quod inter alia auripigmentum flavissimum scintillans recipit, per fistulæ fumum hauriendum esse, paulo ante assumptionem
p. 182. apozematum pectoralium, bis terve in die. In pulmonum, aliisque omnibus internis ulceribus perfecte per strenuam exsiccationem cu-
p. 183. & randis, nulli secundum esse guajacum; radicem tamen chinæ illius usui
seq. aliquot dies præmittendam. In phthisi ex lacte ebutyrato specificum
p. 186. parari, quod desperate laborantibus profuerit plurimis. Contra diarrhœ-

diarrhœam & dysenteriam, ovum recens ab albumine vacuatum, spiri- p. 226.
tu vini impletum, & per se coctum, certissimum esse remedium. Lum- p. 232.
bricos fugari ab aqua portulacæ, in qua plumbum liquefactum septies
vel octies extinctum sit. Vernicem pictorum esse singulare remedium p. 241. &
curandarum hæmorrhoidum, eoque Carolum V a muliere restitu- seq.
tum, cum ope nulla sanari posset. Unguentum quoque anodynum p. 246.
instar miraculi potens in hæmorrhoidibus cæcis, parari ex stramonio spi-
noso Peruviano. Ptisanam gratam, quæ eximie sitim sedet & refrige- p. 262.
ret, confici posse ex solo pulvere glycyrrhizæ in aqua citra calorem ma-
cerato ad tincturæ extractionem; imo impensius refrigerantem fieri, si
quinta pars prunellæ lapidis adjiciatur. Turcarum Sherbet ex suc- p. 264.
cis acidis berberum, ribium, citri &c. cum saccharo elaborari, cujus
quoq; parandi paradigmata exponuntur. Puellam ictericam 18 annorum p. 276.
præmissa purgatione felicissime convaluisse, poto vino albo per qua-
tuor dies, in quo maceratum fuerit per diem pomum aurantium inte-
grum caryophyllis & cinamomo transfixum, deinde sub prunis lenissi-
mo igne coctum. In ascite mercurium dulcem cæteris vacuantibus, sicut p. 286.
nitrum diureticis, præferri omnibus. Suppositorium ex rad. cucume- p. 288.
ris asin. vel ebuli 6. digit. longum mirabiliter aquas extrahere. Rosas p. 289.
moscatellinas albas conditas, ut acetaria solent, oleo, aceto, sale, & co-
mestas initio pastus ad Mj. hydragogon εὐπόριστον efficax præbere.
Ex ovis autem formicarum in lacte ebutyrato coctis diureticum egre- p. 291.
gium concinnari, ita ut inde copiosæ urinæ aliquando totam matulam
sæpius repleverint. Hydropicorum tibiis applicandam esse chartam p. 298.
bibulam aceto ebriam. Contra flatus ventriculi capiendum esse coch- p. 307.
lear unum infusionis theriacæ in vino albo, vel aqua cardui benedicti.
In ardore urinæ injici posse per syphonem liquorem ex decocto lenien- p. 372.
tium & emollientium cum lacte vaccino, & mucilaginibus malvæ, cy-
don. &c. mistum. In vetula generosa fere nonagenaria, quæ cum ul- p. 378.
cere renum & vesicæ conflictata sit, provocatam fuisse salivationem, ita
ut sedatis omnibus symptomatibus, annum integrum satis vixerit sana.
Observationem Auctor perelegantem allegat cujusdam laborantis ca- p. 379.
runcula in urethra, & ischuria correpti, partim a fungosæ carnis infla-
tione, partim a grandiori arenæ grano meatum jam pene occlusum
penitus obstruente. Hunc scilicet de vita desperantem, & consilii in-
opem, assumpto syphone, seu syringa stannea, aerem saltem ex vacuo

syringæ corpore in meatum impulisse cum aliqua violentia. Sic dilatato ductu successive multum aeris intrasse vesicam, qui ne erumperet, quoties syphonis apicem seu fistulam extrahebat ad novum aerem captandum, arcte digitis pressisse urethram. Tandem satis oppleta vesica, laxato & remoto obice, flatus cum impetu erumpentes arenam expulisse, & prorupisse urinam satis copiosam maximo cum levamine. Deinde quoties aliquam expertus sit difficultatem, recurrisse ad hanc sacram anchoram nunquam fallacem. Qua vero ratione adhuc emen-
p. 380. dari operatio possit, clarissimus Auctor statim subjicit. Cæterum Scoti cujusdam lithotomi, indocti alias, methodus, qua post extractionem lapidis, vulneri & vesicæ felicissimo cum successu prospexerit, delineatur.
p. 392. In ventriculi, lienis & uteri affectibus inveteratis & pertinacibus sæpe
p. 404. & seq. vinum chalybeatum per annum integrum Noster præscripsit. Quid faciendum fœminis sit studentibus liberos progignere, operose satis describitur, atque ad conceptum retinendum jubetur cancros fluviati-
p. 408. les vivos in olla vitreata post panis extractionem clibano immitti, dum redigi possint in pulverem subtilissimum, cujus ʒ ij. mane & sero in ci-
p. ead. bis sumantur. In nausea gravidis familiari vel millies sine ulla noxa, imo summo cum levamine, pilulas pro gravidis Riverii Auctor exhibu-
p. 413. it. Ab oleo autem seminis napi per vetustatem albido, sumpto cum
p. ead. & sequ. aqua pulegii regalis, conceptus falsos, molas, excludi putat. Contra tormina puerperarum suadetur pulvis sequens immediate post partum assumendus: ℞ rad. consolid. maj. ʒj. nucleor. Persicor. nuc. mosch. a. ℈ij. succin. ʒß. ambr. gryс. ℈ß. F. P. de quo capiatur ʒj. ex vino albo. Si hic in primo partu exhibeatur, nunquam in sequentibus pertimenda esse tormina asseritur: si in aliis, illa saltem imminui.
p. 416. In papillarum fissuris ℞ pingued. ex segminib. coriorum in aqua coctis supernatantis (Gallis *surpoint*) q. v. liquefiat sæpius, & abluatur aqua rosarum ad coloris & odoris mutationem; F. instar pomatæ: illi-
p. 419. nantur papillæ, quas cito siccat & cicatrizat. Quodsi infans nascatur debilis, percutiendas esse nates pedumque plantas, ori autem taleolam
p. 428. cepæ indi, quod præsens sit remedium excitans. In fluore albo præmissis præmittendis laudatur sperma ranarum idoneo tempore collectum, & diligentissime exsiccatum citra adustionem, ita ut possit in pul-
p. 434. verem redigi. In scirrho & cancro uteri si quid valeat in discussione, certe ☿ crudus creditur prodesse permixtus in parva quantitate pilulis

fœtidis

fœtidis vel floribus ſulphuris. Audacter jubetur dari ſæpius ſine metu ptyaliſmi, qui quamvis ſuperveniat, nihil nociturus ſit. Carnem quoque viperarum in cancri cura prodeſſe vel exinde judicatur, quod magni momenti auxilium præbeat elephantiaſi laborantibus, quæ tamen ſit cancer univerſalis. Præterea chalybeata cum menſes moventibus principem locum obtinere perhibentur, cum ad internos ſcirrhos emolliendos & abſumendos chalybe reperiatur potentius nihil. Hinc paſſulatum ex aqua chalybeata utiliter pro potu ordinario laudatur. In variolis ab initio, & ubi adeſt magna plethora, quamvis illæ jam incipiant erumpere, mitti ſanguis e brachio jubetur. In magno autem periculo veſicatoria magna & plura applicanda humeris, carpis, genibus, malleolis eſſe, traditur. Quodſi brevis & difficilis reſpiratio cum metu ſuffocationis, aut inflammatio ſumma in variolarum maturatione ingruat, aut tumor eryſipelatodes caput occupet, ſine mora præſens præcavendum ſuadetur periculum applicatione hirudinum ſub auribus ad venas jugulares, aut ranularum apertione. Tandem methodus medendi annectitur cicatricibus & maculis variolas ordinarie conſequentibus. Ad calcem libri inveniuntur quoque medicamentorum deſcriptiones, quæ in contextu paſſim extant vel præſcripta, vel tantum memorata.

p. 435. p. 436. p. 446. p. 448. p. 450.

G. G. L. ARS COMBINATORIA.

Francofurti apud H. C. Crökerum. 1690. in 4. plag. 11.

Libellus ab Autore admodum juvene anno 1665 compoſitus & anno 1668 Lipſiæ editus, nunc ipſo inſcio inconſulte recuſus eſt. Tametſi enim applauſu non vulgari eruditorum fuerit exceptus, & novas complures meditationes non pœnitendas, quibus ſemina artis inveniendi ſparguntur, contineat, atque inter cæteras palmariam illam de Analyſi cogitationum humanarum in Alphabetum quaſi quoddam notionum primitivarum; judicat tamen celeberrimꝰ Autor libellum non ſatis eſſe limatum, nec præſentibus ejus cogitatis ac perſonæ ubique reſpondentem, & veniam olim annis datam, in quibꝰ aliqua interdum luxuriantis ingenii audacia laudatur, nunc a ſe peti non poſſe. Itaque per nos moneri lectores cupit, ne putent talia nunc a ſe protrudi; & in eo imprimis editorem, quiſquis eſt, in ſe injurium fuiſſe cenſet, quod ne verbulo

bulo quidem indicarit hanc editionem eſſe novam, ex priore tot ante annis publicata expreſſam. Et præter œconomiam operis, in qua multa poſſent mutari in melius, ſpeciatim quædam corrigenda indicare voluit. Ita ſchema elementorum & qualitatum pro luſu ingenii magis eleganti quam vero habet; ſtatuit etiam colores ex ſola miſtura lucis & umbræ non oriri, ſed alia lucis modificatione opus eſſe. Agnoſcit, problemata quædam numerica longe perfectius ſolvi, & ſolutiones accuratius demonſtrari poſſe; nam illo tempore Autor profundiorem Matheſin vix eminus ſalutaverat, itaque ignarus alienorum inventorum, nec ſatis analyſeos compos, quædam de ſuo extuderat, feſtinata meditatione, & adhuc tironem ſapiente. Lapſus quoque commiſſus eſt in Modis, quos figuræ ſyllogiſticæ habent, determinandis: etſi enim veriſſimum ſit (quod hic fortaſſe primum eſt obſervatum) in quavis ex quatuor figuris modos utiles reperiri totidem, nempe ſex; in quarta tamen unus feſtinatione quadam eſt male poſitus, & pro OAO (ubi major PN ſeu O, minor UA ſeu A, concluſio PN ſeu O) qui locum non habet, ſubſtitui debet modus AEE, ubi major UA, minor UN, concluſio UN, adeoque pro Colanto juxta Bocardo, poni debet Calerent juxta Cameſtres. Et hoc quidem in utraq; editione eſt corrigendum pag. 12. Fortaſſe etiam nomina quorundam modorum melius formari deberent, ſi tanti eſſet. Sed in editione nova novus ibidem admiſſus eſt error; nam Friſeſmo poni debet ſub figura o ſeu nulla, non ſub 4 ſeu quarta. Neque enim in ulla figura dari poteſt modus IEO, in quo major PA, minor UN, & concluſio PN. Aliaque paſſim ſphalmata nova occurrunt; tantum abeſt ut priora ſint correcta. Denique demonſtratio exiſtentiæ Dei, libello adjecta, tametſi aliquid boni contineat, ipſi Autori numeris omnibus abſoluta nunc non videtur.

DISSERTATIO CHYMICO-PHYSICA DE Effervescentia & Fermentatione, nova hypotheſi fundata, cum deſcriptione alicujus perpetui mobilis pure artificialis, autore Johanne Bernoulli Baſilienſi.

Baſileæ typis Jac. Bertſchii, 1690. in 4. plag. 4.

INgenioſus Autor & doctiſſimi fratris veſtigia premens, fermentationem & efferveſcentiam gradu tantum diſtinguit, illam lente incipere, mo-

re, moderatam magis esse, & diutius durare, hanc contra. Duo ait esse corporum genera ad eas concurrentia, unum *agens*, cujus particulæ sint tetraedræ triangulis isopleuris contentæ, alterum *patiens*, cujus particulæ sint ex talibus tetraedris hedras sibi obvertentibus compositæ, & ita sinuositates inter se relinquant, quibus inserti apices prioris ipsas partes patientis frangant, & ita aeri compresso incluso exitum præbeant. Agens putat esse *acidum*, & patiens esse *alcali*. Notat ex Bartholino Act. Med. p. 2. obs. 70, regulum antimonii cum mercurio sublimato bene mistum & in arctum compressum incalescere & fumum emittere, idque unum novit exemplum solidi cum solido effervescentis. Disputat contra Borellum, qui de Mot. Anim. p. 2. pr. 29. statuebat, partes inter effervescendum dilatatas mox rursus concidere; cum tamen experimentis constet, aerem a fermentantibus emissum non evanescere rursus, sed colligi posse. Et contra Mayovv statuit, esse verum aerem; & experimento Clar. fratris probat, aerem in pulvere pyrio plusquam centies naturali esse densiorem. Postremo subjicit constructionem motus perpetui pure artificialis, quæ huc redit. Duos liquores dari supponit diversæ gravitatis specificæ, qui misceri invicem, rursusque per filtrum aliquod separari possint. Jam vas aliquod liquore ex ambobus in proportione æquali (si placet) mistis composito implet: deinde tubum sumit utrinque apertum, sed orificium inferius filtro duos illos liquores separare apto obturat; & ita tubum vacuum vasi perpendiculariter immergit, ita tamen ut pars tubi emineat super liquorem in vase contentum. Tubi tamen longitudo non debet esse nimia, sed talis, ut si plenus poneretur liquore leviore, non tamen in æquilibrio esset cum columna liquoris misti in vase contenti, sed levior. His positis tubus vacuus implebitur liquore leviore per filtrum, & quia in æquilibrio non est cum liquore misto, minus quidem alto, sed tamen magis gravi, ideo liquor levior a columna misti ex tubo expelletur, & ita continue tubus per superius orificium apertum exonerabitur in subjectum vas, & per orificiũ inferius ex vase per filtrum vicissim continue implebitur. Atque ita nunquam ex Autoris sententia circulatio ista cessabit. Eoque modo putat etiam originem fontium & elevationem aquæ marinæ per subterraneos meatus percolatæ in montes, explicari posse. Ubi tamen considerandum erit, an gravioris liquoris actio per filtrum intercepta intervenire nihilominus ad levioris separati impulsum, adeoque

an ultra ſuperficiem liquoris miſti in vaſe poſiti liquor levior in tubum attolli, & ſic ex tubo expelli poſſit.

FREDERICI RUYSCHII, ANAT. CHIRURG. & Botan. Profeſſoris, Obſervationum Anatomico-Chirurgicarum Centuria. Accedit Catalogus Rariorum, quæ in Muſeo Ruyſchiano aſſervantur. Adjectis ubique iconibus æneis naturalem magnitudinem repræſentantibus.

Amſtelodami apud Henricum & Viduam Theodori Boom. 1691. in 4.

Conſtat plagulis 36, & Figurarum ænearum plag. 11.

NObiliſſima artium Anatome, nova quæ indies ſeculo hocce incrementa ſedulo Proſectorum dexterrimorum labore capit, permulta inter hos celeberrimo noſtro Autori fert accepta, utpote qui in eo haud acquieſcens, quod vaſculorum lymphaticorum & lacteorum valvulas nervoſo jamjam ſcripto A. 1665 dilucidaverit, arteriam bronchialem denudaverit, multasq; Obſervationes Anatomicas rariores propalaverit; incomparabile porro de Anatomia æq; ac Chirurgia bene merendi ſtudium in Obſervationibus præſentibus, quoad partem pro more a nobis perluſtrandis, liquido commonſtrat. *Obſ. 1.* mirabilem in octogenaria quadraginta duorum calculorum, eadem forma & ſuperficie admodum æquali gaudentium, utero cum portione veſicæ foras propendente ſecundum longitudinem inciſo, extractionem edocet, atrocibus, de quibus diu conqueſta fuerat, doloribus ilico evaneſcentibus, & conſolidatione ipſius membranoſæ veſicæ partis vulneratæ, poſt adaptationē annuli plumbei, quoad extremitates recurvatas filo conſtringendi, feliciter inſequente. *Obſ. 6.* varios polypos membranaceo-carnoſos ex interiori uteri prolapſi orificio propendentes delineat, adeo dolorificos, ut intuitu humoris aquoſi & acris, copioſe ab utero profuſi & ulcus malignum excitantis, ægra brevi poſt defecerit. Verum veri ſubinde uteri e corpore prolapſum *Obſ. 7.* & 9. confirmat; ab eo tamen totalem uteri inverſionem, in aut mox poſt partum ſaltem contingentem, reſpectu oris uterini hic non conſpicui diſcrepare, *Obſ. 10.* declarat. *Obſ. 14.* embryonem ſiſtit, ſex horis poſt partum alterius infantis robuſti & viventis in lucem editum, ac funiculo umbilicali ex meris hydati-

Fig: 3.

hydatidibus compaginato, nec non placentula ejusdem magnitudinis & crassitiei, ac fœtus trimestris esse solet, instructum. *Obs. 16.* ipsum ovarium post abscessum inferioris & lateralis partis hypogastrii nimis profunde apertum cum pure erupisse, feliciter tamen fuisse repositum innuit. *Obs. 18.* in hydropicæ omento digitum crasso & carnoso tumorem describit, præter materiam pultaceam & albam, minus fœtentem, capillis cumprimis intricatis & crispis in glomum durum convolutis turgidum. *Obs. 19.* in virgine ex hydrope itidem & orthopnœa defuncta, præter alia omentum scirrhosum, peritonæum cum hepatis & renum membranis incrassatum, renem dextrum inversum, venas spermaticas crassitiem calami scriptorii excedentes, cor solito majus & aquam pericardii copiosiorem, pulmonem pleuræ adnatum, & in aliqua hujus parte vesicularum pellucidarum acervum ab aere expansarum & ita obstructarum, ut levi negotio aer neutiquam exprimi valuerit, indigitat. *Obs. 22.* vaginam uterinam in parturiente a duplici membrana perquam crassa, hymene scilicet ipso, & alia præternaturali profundius delitescente, forsan post imprægnationem ab excoriatione quadam inducta, clausam annotat, quibus demum membranis successive incisis fœtus vivus & robustus prodierit. In partu portionem quoque uteri tantum lateralem prolabi, *Obs. 24*; aliquando vero os uteri procidere, *Obs. 25.* patefacit. *Obs. 27.* in asthmaticæ cadavere saccum membranaceum crassum, magnitudine ventriculum, cui incumbebat, exprimentem ac hydatidibus repletum detegit. *Obs. 30.* penis virilis desperate corrupti, æque ac uteri prolapsi & in prodigiosam molem aucti, extirpationem non solum affirmat, sed & modum eandem operationem cum successu perficiendi ingenue communicat. *Obs. 31.* vesiculæ felleæ humanæ A, quæ intus cellulis B distincta, & calculosa crusta C obducta apparuit, aliam vesiculam felleam bovinam A summopere angustatam, cum B ductu cystico, C radicibus ejusdem ductus, DD poro biliario crusta calculosa intus obsesso, & E ductu communi ad intestinum tendente, eum in finem adjicit, ut folliculus felleus bili, quam & hic, & in poro biliario naturaliter ejusdem crassitiei censet, diverticuli tantummodo esse vice elucescat. Placentæ uterinæ quemadmodum retentæ interdum pseudomolas secundum *Obs. 28.* constituunt; ita in hydatides quoque limpidas easdem aliquando degenerare, quæ nihil aliud quam minutissimæ earum glandulæ degeneres videntur,

TAB. III. Fig. 1. Fig. 2.

 Obs. 33

Obſ. 33. evincit. *Obſ. 37. & 38.* mira ipſius aortæ aſcendentis recenſet aneuriſmata, coſtas una corrumpentia. *Obſ. 40.* in cephalæa ſetaceum aliis irritis unice proficuum commendat. *Obſ. 44.* globulum ſuccini diu in naribus hærentem, ſternutatione demum rejectum, topho exhibet obductum. *Obſ. 48.* fungum palati cum carie ſcalpello & cauteriis feliciter extirpatum refert; ſine quibus in alio ſubjecto mortem eundem ob medicaſtrorum inſcitiam acceleraſſe, *Obſ 49.* profitetur. *Obſ. 51.* lienem cum hepate & renibus ſuccenturiatis ad mentem *Malpighi* pro glandula ſanguinea venditat, a cujus ſtructura tam glandulæ lieni ſæpius adſitæ, quam thyroideæ rite examinatæ parum videantur diſcrepare. *Obſ. 56.* in cadavere mulieris aſthmate mortuæ bronchia & cellulas pulmonum membranoſas aqua ſpumoſa repletas, ventriculum cum inteſtinis hypogaſtrium occupantem, nec uterum in pelvis medio, ſed latere ſiniſtro ſitum, renem denique ſiniſtrum ejusque pelvim prodigioſo calculo, magnitudinem & formam ingentis radicis zinziberis apprime referente, obſeſſum commemorat. Molas decantatas nil eſſe, niſi carnoſas uteri excreſcentias, aut placentulas retentas & ab utero compreſſas, neutiquam vero e mala conceptione oriri, cum & a virginibus, ac vetulis cum viris haud cohabitantibus, interdum excerni ſoleant, *Obſ. 58.* adſtruit. *Obſ. 63.* tumores illos duros & oblongos in abdomine mulierum poſt partum ſæpius ſuperſtites, omento a viſceribus circumjacentibus compreſſo, & ab inflammatione ſuperveniente incraſſato per autopſiam adjudicat. Corpora aliquot vertebrarum dorſi in gibboſis nonnullis poſt nativitatem adeo in ſe invicem adigi poſſe, ut vix unius vertebræ corpus naturale adæquent, proceſſibus ſpinoſis in formam ſemicirculi diſpoſitis, atteſtatur *Obſ. 67.* In cadavere aſthmatici, pulſu perceptibili ultimis diebus deſtituti ac lipothymiis continuis divexati, thoracem latice aquoſo repletum, cordisque valvulas ſemilunares oſſificatas, & penitus coalitas, nullum tranſitum ſanguini concedentes, *Obſ. 69.* demonſtrat. *Obſ. 70.* in hydropica itidem diſſecta peritonæum variis in locis duris particulis, arenulas mentientibus, conſperſum, venamque portæ ex parte oſſeam factam obſervat. Famem caninam relaxato interdum pyloro deleri, *Obſ. 74.* prodit. *Obſ. 77.* polypos protrahit in antro Highmori hærentes. *Obſ. 78.* veſicæ digitum præternaturaliter craſſæ internam oſtendit ſcabiem, ceu quæ anſam ſimul præbeat excreſcentiis glanduloſo-carneis ex interiori

riori veficæ tunica propullulantibus ac prope collum hujus hærendo tantam fæpe ifchuriam inferentibus, ut cathetere faltem immiffo lotium reddi queat. Alveolos dentium interdum non in fenibus modo, fed & in junioribus, tam poft dentium cafum, quam ante horum evulfionem, penitus ob varias caufas aboleri, ut dentes frequentius non nifi membranis cohæreant, gingivis pariter deficientibus, *Obf. 82.* comprobat. Uti fterilitatis caufis tubarum quoque Fallopianarum *Obf. 83.* accenfet claufuram: ita per easdem tubas lochia non minus, quam menftrua in abdominis cavitatem aliquando erumpere, *Obf. 84. & 85.* annotat. *Obf. 91.* affectionem iliacam, tanquam inteftinorum atoniam, ab obftructione nervorum, inteftinis a fæcibus vel deglutitis folidioribus obturatis, inteftini ingreffu, coarctione ejusdem naturali, hernia inteftinali, inteftinorum denique inflammatione deducit. *Obf. 94.* mentionem injicit ureteris dextri prope veficam calculum recondentis, ac in parte media prodigiofe extenfi, puris pintam ad minimum continentis, e quo innumerabilia vafcula alba, turgida & fetam tenuem craffa, verfus hypochondrium finiftrum tendentia, fuerint vifa, forfan eadem cum fibris membranaceis, ureteres cum lumbis alligantibus. *Obf. 97.* placentam uterinam ob centralem funiculi in eandem infertionem difficilius extrahi animadvertit. *Obf. 95.* herniam cyfticam proponit a veficæ in fcrotum prolapfu enatam, nec non bubonocelen ex terrore combinatam lethalem, cum inteftini ilei portio gangrænata per exilem circa tendines mufculorum abdominis dilatationem nullo reponi modo valuerit. Tandem *Obf. 100.* glandis penis ftructuram accuratius evolvens, non tam carnem eum effe, quam veram nervoforum æque penis corporum, atque fpongiofi corporis urethræ continuationem, fine ulla fubftantiæ mutatione, inflationis & exficcationis beneficio demonftrat: quorum illa, corporis nerveo-fpongiofi majoris & craffioris nomine a noftro indigitata, interiorem glandis portionem efforment; hoc vero, five corpus nerveo-fpongiofum minus & tenuius, exteriorem ejusdem partem conftituat & undiquaque ambiat, adeoque in glande obliterari falfo a *Regnero de Graaf* perhibeatur. Etenim nec venarum per penem diftributarum foramina vifibilia, quibus inftar cribri pro refluxu fanguinis accelerando pertufæ deprehenduntur, ab ullo hactenus expofita fuiffe, dum emolumentum e nova glandis penis textura in praxin Medicam redundans fcrutatur, fcita

penem inter & lienem vitulinum comparatione inſtituta, & quoad fibras nerveas, & quoad venas perforatas, omnino perſuadet.

Splendidum vero Muſeum adnexum quæ rariora exornant, ac tum in tumba erecta, tum thecis & repoſitoriis, tum theculis denique collocata & digeſta reperiuntur, maximam partem ſceleta ſunt, oſſa, partesque innumeræ hominis pariter atque brutorum nonnullorum nitide admodum præparatæ, ac lemmatibus deſuper ſive inſcriptionibus ingenioſis condecoratæ. Solas vero thecas E & F triginta & quatuor Herbaria viva ab Autore tribus noviſſimis annis, quibus Botanices Profeſſione præter Anatomicam & Chirurgicam Amſtelodami defunctus eſt, confecta occupant, tam indigenas, quam exoticas plantas ſine numero comprehendentia. In rariorum autem præparatorum corporum ingenti multitudine, jamdum a *Schwammerdammio Miracul. Natur. p. 36.* celebratorum, quamvis ſingula facillime arrideant, oculos
p. 10. tamen noſtros ac mentem in præſenti recreant, quæ ſequuntur. Duo videlicet maxillæ inferioris oſſa in ſceleto octo menſium membranæ
p. 12. ſaltem interventu cohærentia. Os pectoris in alio ſceleto pueri qua-
p. 21. driennis ex undecim oſſiculis rotundis conflatum. Uterus cum fœtu quadrimeſtri incluſo per viginti ſex annos adeo curioſe conſervatus,
p. 23. ac ſi recens exſiccatus eſſet. Ren humanus prodigioſæ magnitudinis,
p. 30. lagenæ figuram referens. Membrana vaſculis minutiſſimis ditata, quorum extremitates ceracea licet materia infarctæ, ob ſubtilitatem
p. 32. tamen abſque microſcopio in oculos haud incurrunt. Uterus cochleæ marinæ gravidæ, aſperæ arteriæ æmulus, e multis annulis cartilagineis coagmentatus, ac cochleis exiguis, interpoſita materia ſpongioſa, intus refertus. Ligamentum teres tertium, præter naturam utero humano, in ſiniſtrum locum retracto, connatum, *Obſ. 88.* quoque commemo-
p. 34. ratum. Sequioris ſexus fœtus humanus ſex menſium cum dimidio, in liquore a multis annis nitide conſervatus. Cerebrum humanum balſamo lapidis inſtar induratum, glandulam pituitariam cum infundibulo, medullam oblongatam & decem nervorum paria luculenter
p. 38. exhibens. Portio peritonæi cujusdam hernioſi, tum peritonæum ſaltem dilatatum, tum vaſa ſpermatica ſub peritonæo, non vero inter
p. 40. duplicaturam ejus decurrentia oſtendens. Particulæ pulmonis e viro
p. 41. inflatæ bronchia, calculo ingenti obſeſſa. Lien vitulinus a parenchymate glanduloſo ſeparatus & inflatus, per cujus ſuperficiem vaſa lym-

lymphatica numerosa flatu turgida disseminantur. Vascula sanguinea per membranas dispersa, mercurio vivo repleta. Varia vascula sanguinea a materia ceracea distenta, & ab omnibus adhærentibus membranis penitus separata. Omenti portio, ut sericum referat, præparata. Cutis in filamenta, veluti fila sericea, dissoluta. Intestini jejuni humani portio, cujus valvulæ conniventes plane obliteratæ. Hepatis portio glandulas hujus visceris luculentissime repræsentans. Renes ovini prodigiosi, pintam aquæ cum dimidia capientes, inflati ac balsamo cum annexis ureteribus præparati. Qualis expansio enormis, ob continuum & irritum urinam stagnantem expellendi conatum hernia renalis salutanda videtur. Vas lymphaticum per pelvim & renem dispersum. Vesica humana tribus ureteribus, seorsim sese in ejusdem cavitatem exonerantibus, instructa. Valvulæ coli in equo recens in lucem edito ita coalitæ, ut excrementorum transitus in totum fuerit impeditus, adæquata mortis subitaneæ causa. Triplex ligamentum in colo equino, sicut in homine, cum triplicibus valvulis conniventibus cellulas repræsentantibus. In intestini ilei humani portione diverticulum præternaturale satis magnum. Septum lucidum cum cerebro hydrocephali octo annos nati. Leporis parastatæ mercurio vivo repletæ, in quibus notatu dignum est, mercurium per vasa ejaculatoria adactum non solum parastatas, verum etiam alia quædam vascula minutissima versus abdomen tendentia replevisse. (Forsan hæc ipsa lymphatica sunt vasa, cum quibus vasa deferentia communicare, *Nobiliss. Camerarius Misc. Acad. Nat. Curios. Dec. II. A. VII. p. 432.* recens detexit.) Gigantis os syncipitis sinistrum. Gemellorum placenta uterina duplex. Anastomoses arteriam inter bronchialem & pulmonalem intercedentes. Embryo grani secalis magnitudine, cum annexa placentula e funiculo umbilicali jam a viginti quinque annis conservatus & induratus. Musculi brachii & pedis præparati ac balsamo per plures annos conservati. Testium virilium vasa repleta. Hominis os palati, e cujus medio dens molaris prorupit. Portio intestini jejuni humani admodum crassi & quasi congelati, quatenus omnia in eodem subjecto intestina gelu velut indurata ipso tempore æstivo apparuere. Vesicula fellea humana a fundo ad extremum usque serpentino ductu repens &c.

p. 44. p. 45. & 109. p. 48. p. 53. p. 55. p. 60. p 61. p. 62. p. 67. p. 65. p. 63. p. 68. p. 70. p. 81. 82. p. 66. 67. & 94. p. 90. p. 102. p. 110.

De cætero quemadmodum e Figuris 85, quibus observationes dilucidantur

p. 103. dantur, duas huc transscribi curavimus, ita e Figuris II Museum pariter illustrantibus eam hic communicabimus, quæ in sterno partim ligamenta cartilaginum, costas cum eodem arctissime connectentium, partim in-
Fig. 3. finitos ramusculos arteriosos, elegantissime depingit. Scilicet A sternum est, ab antica parte sese exhibens. aaaa ligamenta denotantur, quorũ fibræ instar stellæ aut striatim exporrectæ & a nemine hactenus (quantum Autori constat) descriptæ aut observatæ. bbbb innumerabiles existunt ramusculi e vasis mammariis oriundi.

AQUARUM FLUENTIUM MENSURA NOVA methodo inquisita Autore Dominico Gulielmino M. D. Bononiensi, in patrio Archigymnasio Scientiarum Mathematicarum primario Professore, & aquarum Bononiensium Superintendente.

Bononiæ ex typographia Pisariana, 1690. in 4. plag. 8. & 4. Tab. æn.

AUtor in præfatione notat, in hoc quod tractat argumento P. Benedictum Castellum omnes quidem anteriores superasse, sed duo tamen dubia reliquisse, unum quod non distinxit diversas aquæ in diversis ejusdem loci partibus velocitates, cum alia sit versus superficiem, quam prope fundum, (quanquam Autor infra notet, in fluminibus discrimen non esse magni momenti;) alterum quod in propositione secunda libri secundi demonstranda nec sibi ipsi, nedum aliis satisfecit. Hæc igitur supplere & perficere cogitans Autor Clariss. plures libros composuit, ex quibus tres nunc in publicum emisit, reliquis judicium lectorum, & diuturniores, ut ait, cogitationes expectantibus. His autem prioribus libris simpliciores casus considerasse, in sequentibus magis complicata, quemadmodum revera occurrunt in fluminibus, expositurum. Adhibet autem pro variis aquæ *velocitatibus mediam* quandam, id est, quã si aqua uniformem per totam sectionem perpendicularem seu per totam altitudinem fluminis in dato loco haberet, tantundem aquæ transiret, quantum
TAB. III. nunc velocitate difformi. Itaque (fig. 4.) si aquæ velocitates in altitu-
Fig. 4. dinibus A, G, F, D, B, essent AK, GI, FH, DE, BC, velocitas media erit FH, posito (ut ait defin. 7.) excessum KLH esse æqualem defectui HMC. Figuram autem ABCHK vocat *complexum velocitatum*, & punctum F centrum velocitatis. Et lib. 1. prop. 1. ostendit post Castellum in sectio-

sectionibus ejusdem fluminis velocitates (medias) esse in proportione reciproca sectionum, & prop. 6 per sectiones ejusdem vel diversorum fluminum quantitates aquæ eodem tempore fluentes esse in ratione composita sectionum & velocitatum mediarum. Unde prop. 7. intumescente flumine erit quantitas aquæ fluens in intumescentia ad priorem, in ratione composita velocitatum (intellige semper medias) & altitudinum. *Sectio* hic intelligitur *artificialis* seu regularis, quasi fundo per transversum horizontali, & ripis parallelis, & normaliter erectis. Altitudo autem intelligitur *viva*, aquæ scilicet fluentis, omissis depressionibus & quasi lacunis, quas fundus habere potest. Unde sectio est in ratione composita altitudinis & latitudinis seu baseos. Ex his constat, quod si (prop. 10) fluminis aqua aliud flumen ingrediatur, altitudo quam habet in secundo flumine, ad eam quam habebat in proprio alveo est in ratione composita velocitatum & latitudinum. Et (prop. 12) notat complexus velocitatum esse in ratione composita altitudinum AB, & velocitatum mediarum FH, cum complexus iste utique sit ut rectangulum AM; quæ quidem omnia ex figura sunt satis manifesta. Atque his tradendis absolvitur liber primus. Deinde in *lib. 2* tractat de *Canalibus* inclinatis, iisque *solitariis*, quos ita appellat, cum canalis ab ipso initio totam suam aquam recipit, quam ad terminum usque fluxus defert, nullis novis canalibus durante fluxu receptis; si vero novi canales in priorem influant, canalis dicetur *unitus*. *Lumina* sunt foramina insculpta in lateribus vel fundo vasis, per quæ aqua repleto vase potest fluere. Propositione 1 continetur libri secundi fundamentum, nempe si ex vase aqua pleno effluat aqua per lumina similia & æqualia, sed inæqualiter infra superficiem aquæ sita, erunt quantitates aquæ eductæ inter se in subduplicata ratione altitudinum incumbentis aquæ, dummodo tamen semper perseveret supra lumina æqualis aquæ altitudo. Eam propositionem ab aliis jam positam, & a Mariotto observationibus comprobatam, etiam sese veram experimento comperisse ait in cœnobio D. Bernardi PP. Olivetanorum, cum defuncto Abbate D. Tadæo de Pepulis & D. Joh. Ludovico Donello Philos. & Med. Doct. collegiato, in Mathematicis laudabiliter versato. Ex demonstrationibus tutiorem sibi visam Torricellianam, quam subjicit. Cum vero jam perinde sit, ubicunque foramen, infra an ad latus, & quorsum vergat: itaq; Autor ipsam sectionem fluminis per quam effluit, tanquam lumen

K consi-

considerat, elevationem autem initii canalis, tanquam altitudinem; & quoniam in eo videtur contineri nervus sententiæ Autoris, placet prop. 2. cum sua demonstratione & figura ipsiusmet verbis subjicere, ut lector judicare possit: Eadem est Velocitas aquæ fluentis per aliquam sectionem canalis inclinati, ac si fluxerit e vase per lumen simile & æquale sectioni, tantundem a superficie aquæ remotum; quantum sectio ab horizontali per initium canalis. Sit canalis inclinatus AB, per quem fluat aqua in sectione B, & sit AE horizontalis per initium canalis, dico in sectione B eandem esse velocitatem aquæ, ac si flueret per eandem sectionem B tanquam lumen, e vase clauso ABE, in quo aquæ superficies sit AE. Quoniam enim aqua est corpus grave, si intelligatur ab A fluxisse in B per planum inclinatum AB, erit eadem velocitas in B ac in D, si ex A in D cecidisset (Supponitur enim AD horizonti perpendicularis & secta horizontali DB) vel ex C in B; sed & in vase clauso velocitas luminis B eadem est, ac si aqua a C in B descendisset: Ergo velocitas in B eadem est, sive aqua fluat per canalem AB, sectione B, sive fluxerit e vase ABE, lumine B. Q. E. D.

TAB. III. Fig. 5.

Hinc concludit, velocitates in diversis sectionibus ejusdem canalis, esse in subduplicata ratione perpendicularium a sectionibus ad horizontalem per initium alvei. At porro colligit, in qualibet sectione canalis inclinati majorem esse velocitatem in fundo, quam in aquæ superficie, sed quo major inclinatio canalis, itemque quo magis ab initio alvei receditur, hoc minorem esse differentiam. Hinc fatetur Autor in scholio, in fluminibus velocitatem fundi & superficiei sumi posse physice æqualem; imo ob contactum cum fundo in fluminibus parvæ altitudinis fieri posse, ut aqua sit velocior in superficie. Quoniam autem in parabola ordinatæ sunt etiam in subduplicata ratione altitudinum, hinc comparatione parabolæ Autor dictas proportiones exponit. Ad mensurandas mechanice velocitates pendulum aptat quadranti in gradus & minuta diviso, quod velocitate aquæ a directione dirahitur, velocitatesque ex Herigoni libro 9 Mechanicæ vult esse ut tangentes angulorum inclinationis, quos pendulum scilicet facit ad rectam verticalem.

Denique *liber tertius* tractat de Canalibus tam solitariis quam unitis, sed horizontalibus tantum. Ubi prop. 2 asserit velocitatem, qua fluit aqua per canalem horizontalem, esse eandem cum ea, qua flueret ex vase aqua pleno, cujus altitudo eadem, quæ altitudo viva aquæ in ca-

in canali horizontali: adeoque velocitates esse in subduplicata ratione distantiarum a superficie aquæ. Notat tamen altitudines intelligi vivas; nam si subsit gurges aut impedimentum, non modo retardatur aquæ velocitas, ut superioribus minor sit, sed etiam fit stagnans, imo motum suum retrorsum convertit, quod pendulo se ait expertum. In prop. 5 ostendit ex prædictis, quantitates aquæ in sectionibus canalium horizontalium ejusdem latitudinis, sed diversarum altitudinum fore in triplicata proportione velocitatum mediarum. Quod sic quoque ostendi potest: cum quantitates aquarum sint in ratione composita sectionum & velocitatum mediarum; sint autem sectiones ejusdem latitudinis ut altitudines, & altitudines in duplicata velocitatum mediarum: Ergo composita sectionum & velocitatum, erit velocitatum triplicata. Ex his deinde problemata quædam solvit, nempe: Data quantitate aquæ fluentis in canali horizontali per sectionem datæ altitudinis & latitudinis, & latitudine alterius sectionis, invenire altitudinem ejusdem aquæ in secunda sectione. Datis duobus canalibus horizontalibus notæ altitudinis & latitudinis, quorum unus influat in alium, invenire altitudinem, quam addet canalis iufluens primæ altitudini alterius. Sectionem quamcunque canalis horizontalis ita dividere, ut partes aquam profundant in data ratione.

Atque hæc quidem summa est doctrinæ Autoris nostri, quam agnoscit in fluminibus minus applicabilem esse: & sane in longiore cursu fluminum velocitas attritu ita imminuitur, ut a subduplicata proportione depressionum infra locum originis longissime recedatur, quæ locum haberet, si aqua per exiguum spatium flueret, aut si omnis abesset attritus fundi ac laterum, cohæsioque partium aquæ ac motus ejus non minus liber esset, quam cum globus perfectus in plano inclinato exacte levigato delabitur. Licet enim alias talia accidentia negligantur, in longo tamen cursu accumulata faciunt, ut regula perdat officium. Interim quæ remotis accidentibus, atque adeo in exiguæ longitudinis canali locum habeant, Autor satis eleganter videtur complexus, nec dubium est in sequentibus libris multa etiam praxi apta traditurum, quorum maturata editio omnibus scientiæ tam utilis æstimatoribus gratissima erit.

DISSERTATION SUR LE CHENIX DE Pythagore. par J. Du Rondel. i. e.

J. Rondelli Dissertatio de Chœnice Pythagoræ.

Amstelod. apud Joh. Garrellum, 1690. in 12. plag. 5.

CLarissimus *Rondellus* Professor Trajecti ad Mosam, (quem & anno
1686 p. 382, & anno 1687 p. 395 laudavimus,) epistolicam hanc
p. 3. de *chœnice Pythagorica* dissertationem Petro Bælio, Philosophiæ ac Hi-
storiarum Professori Roterodamensi celeberrimo, inscripsit.

Licet vero in vulgus notum sit, chœnicem mensuræ genus apud
Græcos fuisse, tres frumenti cotylas, sive quantum homini in alimentum
diurnum sufficiebat, capiens; obscurum nihilominus quam maxime est
p. 7. s. Pythagoræ de ea præceptum: *Chœnici ne insideas.* Quid moralis
doctrinæ involucro hoc symbolico abdatur, non pauci veterum recen-
tiumque philosophorum indagare sategerunt. Horum tamen nullus
p. 59. in sententiam suam pertrahere potuit Rondellum, qui ad sola *Bacchi
orgia* effatum illud sapientissimi senis spectare, eruditis persuadere niti-
p. 61. tur. Observat igitur ex theologia Carthaginensi, animas hominum
corpore solutas, si vitam sceleratam vixerint, pœnam luere in Hecates
barathro; sin majorem in modum virtutibus studuerint, in campis Ely-
siis, aut si mediocriter a vitiis sibi temperarint, virtutibusque sese imbue-
rint, in Proserpinæ campo felici vita frui. Vertente dein tempore
animas sive pias, sive impias ex subterraneo orbe in mediam aeris regio-
nem evolare, ac dein in substantiam Lunæ resolvi. Hoc facto, virtute
Solis magis magisque purgari; & divinæ demum vitæ ac purissimi corpo-
ris participes reddi. Quanto autem purius quælibet hoc in orbe vixe-
rit, tanto citius ἀποκαταστάσεως ac ἀποθεώσεως quasi suæ periodum
absolvere. Ideoque immortalitatis ejusmodi defecatæ cupidi omni
studio enisi sunt in id, ut integros vitæ scelerisque puros se servarent.
Et in his vel maxime reponendi sunt Bacchicorum mysteriorum epo-
ptæ. Horum Numen non modo castitatis, sanctimoniæ & hilaritatis ex
conscientia vitæ innocentis oriundæ, sed & mortis vitæque venturæ
præses credebatur, sive, quæ *Eudoxi* phrasis est, τεθνηκότων ἀρχεῖν δυνά-
μενος. Quotquot ergo, meritorum suorum conscii, æternitatis can-
didatos se putabant, spemque conceperant animo, sese Bacchi beneficio
quantocyus ad transmutationis suæ terminum perductum iri, immane
quantum lætari solebant, & extra se quasi rapti, inter compotationes
p. 69. tripudiaque (externa intimi gaudii signa) ingeminabant: *Video! inter-
sum! fruor!* itemque:

Duce

Duce Te, (Bacche,) *semper supremi ferimur spatia poli*
Fruimurque Cœlitum vi fruimurque dape Deum.

Equidem inter Bacchicam religionem professos *multi* erant *thyrsigeri*, p. 67.
pauci Bacchi, multi initiati, pauci epoptæ. Multi nempe in externis
orgiorum ceremoniis hærebant, & ex hilaritate laudabili in belluis
dignam voluptatem prolabebantur. At (si Rondellum audias,) istud p. 59.
religioni Bacchicæ non magis fraudi esse debet, quam religioni Christianæ *ἀσωτία* illorum, qui Christi fidem ore professi Quadragesimam
passionis dominicæ memoriæ sacram Bacchanalibus sobrietati Christianæ maximopere adversis ordiuntur. Etiamsi quoque S. P. Q. R. Bac- p. 73.
chanaliorum sacra urbe sua rigidissimis decretis submoverunt, Noster
tamen confidenter asserit, hoc non factum fuisse, quod scelerum ac
impietatis convicerint orgia celebrantes, sed quod peregrinum Deorum
cultum, (cujuscunque is generis fuerit) intra sua pomœria admittere
noluerint, veriti forsan, religionum diversitatem dissensionibus & seditionibus civilibus ansam daturam. Quia itaque Bacchus intemeratæ ac p. 53.
purioris vitæ studiosorum numen tutelare habebatur, *Λικνίτου* (seu *vanno purgantis*) titulo decorari suevit, eique in symbolum *vannus* adsignata fuit, plane uti Herculi clava, aut lotus Harpocrati. Hanc ob rem l. 1. v. 166.
in Virgilii Georgicis memoratur *mystica vannus Jacchi.* Quemadmodum namque vannus frumentum ventilat ac a paleis secernit: ita Bacchica religio mentem a vitiis abstrahere ac separare existimabatur.
A vanno autem chœnicem forma haud multum discrepasse, & quoad p. 54.
significationem cum ea exacte convenisse, Rondellus censet. Ea- p. 53.
propter effatum Pythagoræ: *Chœnici ne insideas*, exponendum arbitratur: In purificatione vitæ tuæ noli deses esse, quin omnibus viribus
enitere, ut in hac vita ad futuram vitam te rite præpares. Etsi vero
haud negemus, non absque veri specie Bacchanaliorum primam institutionem puriorem ac innocuam magis repræsentari a Rondello, ac vulgo
fit; non tamen defore autumamus, qui a clarissimo Viro locum probati
auctoris desideraturi sint, quo chœnix *αὐτολεξεὶ* Baccho tribuatur aut
cum vanno confundatur. Chœnix quippe inserviebat mensurando, non
item *purgando* frumento, adeoq; mentis purgationi connotandæ, non æque uti vannus, apta fuisse videri posset. Sed cum universam Pythagoræorum philosophiam ab Auctore doctissimo aliquando explicatum iri, a typographo in præfatione spes nobis facta sit haud obscu-

re, nulli dubitamus, fuſius eum hoc argumentum ſuo tempore perſecuturum.

JOHANNIS HEVELII PRODROMUS ASTRONOMIÆ & novæ Tabb. Solares, quibus additus uterque Catalogus ſtellarum fixarum, nec non tabula motus Lunæ libratorii ad duo ſecula proxime ventura. Item Firmamentum Sobieſcianum ſeu Uranographia, totum cœlum ſtellatum quoad ſingula ſidera accurate delineatum exhibens.

Gedani, typis Joh. Zach. Stollii. 1690, fol. conſt. 99 plag. & 59 tabb. æneis.

SIngulari certe divini Numinis cura ex ferali illo incendio, quod anno 1679 menſe Septembri *Hevelianas* machinas Aſtronomicas incredibili ſumtu & labore conſtructas, & quidquid præterea multorum annorum vigiliis & felici induſtria ad Uranien magis magisque exornandam partum erat, momento quaſi diſturbavit, deſtruxit atque perdidit, ereptus eſt *fixarum Catalogus*, qui tot votis eruditorum hactenus expetitus in lucem nuper prodiit publicam. Cum enim loca, quæ nobiliſſimus *Tycho* ſtellis affixis aſſignat, cœlo non ſemper accurate conſentirent, neque tamen cujusvis eſſet rem tantam aggredi, unus inventus eſt *Hevelius*, νῦν ἐν ἁγίοις, qui oneri graviſſimo, Atlantis inſtar, humeros ſupponeret, & loca ſtellarum, quotquot oculos teleſcopiis non armatos haud fugiunt, improbo labore indagaret. Id autem qua ratione factum ſit, *Prodromus Aſtronomiæ*, cui fixarum catalogus
Cap. I. ſubjicitur, latius exponit. Ergo cum omnes ejus obſervationes Gedani peractæ fuerint, ſolicitus primum de vera hujus loci fuit latitudine, deprehenditque ex altitudine maxima & minima ſtellæ polaris, *eleva-*
Cap. 2. *tionem poli Gedanenſis* eſſe $54^{\circ}\ 22', 52''$. Deinde verò ne inſtrumentorum, quibus uſus fuit, fides in dubium vocetur, oſtendit, *quomodo Inſtrumenta & obſervationes exactiſſime poſſint examinari*, demonſtratque organa ſua perfectiſſima fuiſſe, quippe cum octo ſtellarum fixarum circa Eclipticam & Æquatorem exiſtentium totumque cœli ambitum complectentium, quarum diſtantias organis ſuis indagaverat, differentiæ aſcenſionales additæ $359^{\circ}, 59', 56''$, efficerent: $4''$ ſolum ex integro circulo deficientibus

entibus; ut reliqua examina, quibus machinarum suarum bonitatem ostendit, silentio prætereamus. Porro cum ad *obliquitatem Ecliptica*, cap. 3.
cujus cognitio hoc quoque in negotio requiritur, determinandam non solum exacta instrumenta requirantur, sed etiam *Solis genuina parallaxis & refractiones* prænoscendæ sint: de his quoque agit, contendens refractiones veras (quarum Tabulas exhibet) longe minores esse Tychonicis; parallaxi vero Solis horizontali $40''$ posita, salvari posse omnia phænomena, & nihilominus tamen secundum hanc sententiam Solem a Terra removeri in media distantia 5157 S. T, in maxima 5248 S. T, & in minima 5065 S. T. Ipsa autem obliquitas Eclipticæ Hevelio est $23^{\circ}, 30', 20''$, *& annus tropicus Solaris*, quem ex Æquinoctiis observatis deduxit, 365 D. 5 H. $48', 49'', 47''', 23''''$. Sequuntur *nova Solares tabulæ*, cap. 4.
ex quibus assumta longitudine Eden 79°, si rationes subducas, colligitur anno ante Christum natum 3963, 24 Octobr. hora 6 vespertina, Solis longit. in 0 ♎, ejusque apogæum 7 ♈; adeoque hoc tempore Solem fuisse conditum conjicitur. Stellarum fixarum motum quod attinet, eas singulis annis $50'' 52'''$ promoveri statuit, totam vero periodum esse 25478 annorum. Quoniam autem probe perspectum erat Celeb. cap. 5.
Auctori, quanti momenti sint ad fixarum loca restituenda *observationes* cap. 6.
diurnæ & nocturnæ Veneris, has quoque diligenter sectatus, votique sui compos factus, arduum hoc negotium feliciter aggressus est, atque ex observationibus pariter atque calculis sæpius iteratis, longitudines, latitudines, ascensiones rectas & declinationes fere bis mille stellarum cap. 7.
in catalogum retulit. Et quia vulgo non planetæ solum, sed & zodiaci signa *certis characteribus* denotantur, idem ad singulos *asterismos* transtulit, & signa, quibus compendio scribi possint, excogitavit. Sunt cp. 8.
autem asterismi, in quos informes stellas coegit, sequentes: *Canes venatici*, *Asterion & Chara*, Ursam majorem persequentes; *Lacerta* inter Andromedam & Cygnum posita; *Leo minor* inter Ursam majorem & Leonem majorem; *Lynx* inter Ursam majorem & Aurigam supra Geminos; *Urania sextans* inter Leonem majorem & Hydram; *Scutum Sobiescianum* prope Aquilam inter Antinoum & Serpentarium; *Triangulum minus* sub altero Triangulo majore; *Vulpecula cum ansere* inter Aquilam & Lyram sub Cygno; *Cerberus* ab Hercule sinistra manu prehensus; *Mons Menalis* sub pedibus Bootis; *Telum & arcus*, quibus *Antinous* armatus conspicitur. Ratione *magnitudinis fixa* in sex classes

ſes dividuntur, ita tamen, ut *Illuſtr. Auctor* moneat, ſtellas omnes non eandem perpetuo retinere magnitudinem, ſed minui quandoque aut augeri, immo nonnullas plane evaneſcere; & noſtro ævo quinque ſtellas, quarum loca *Tycho* dimenſus fuit, in cœlo fruſtra quæri, licet *Ricciolius* illas in ſuum Catalogum tanquam a ſe obſervatas retulerit. Illud etiam inter maxime memoranda & a nemine hactenus obſervata refer-
cap. 9. tur, quod *in ſtellis undecim aſcenſiones rectæ creſcant*, cum in reliquis decreſcant, illæque motum reciprocationis exerceant, ita ut modo directe, modo retrograde incedant, modo etiam ſint ſtationariæ. Ipſe fixarum *Catalogus duplex* eſt, *major* atque *minor*, quorum prior computatus eſt ad annum 1660 completum, & non tantum loca fixarum quoad longitudinem & latitudinem, Aſcenſ. Rect. & Declinationem ex obſervationibus *Hevelii*, ſed juxta *Tychonis*, *Principis Haſſiæ*, *Ricciolii*, *Ulughbeighi* & *Ptolomæi* quoque placita ratione longitudinis & latitudinis complectitur; ut diſſenſus, qui inter Auctores quandoque non contemnendus occurrit, eo melius intelligi poſſit. Sidera ſecundum alphabeticum ordinem ſunt diſpoſita, & in ſingulis majores & inſigniores ſtellæ reliquas præcedunt, annotata magnitudine & *Tychonica*, & illa, ſub qua *Hevelio* adparuerunt. Poſterior Catalogus ad annum 1700 reductus eſt, eumque ſequitur index *Hallejanus* ſtellarum Auſtralium una cum *Tab. Aſcenſ. & Declinationum 526 præcipuarum fixarum* ad annum 1660 & 1760 completum cum earundem differentia, nec non *Tabula motus Lunæ libratorii* ad bina ſecula proxime ventura prolongata. Ex minori illo Catalogo delineatum quoque eſt *firmamentum Sobieſcianum ſive Uranographia*, tabulis æri inciſis comprehenſa. In hac quælibet pagina plerumque unum primarium ſidus rite adumbratum & delineatum, non nunquam etiam duo minora exhibet; reliqua vero adjacentia ſidera nudis lineolis, absque omni umbra, ſunt ſculpta, ut ex vicinis ſtellis primarium ſidus promtius poſſit dignoſci, quod alias, ſi nudæ tantum ſtellæ, ut in *Bayeri Uranometria*, depictæ ſint, haud ita facile fieri poteſt. In quovis etiam Iconiſmo circuli cœleſtes cum ſuis diviſionibus ſunt deſcripti, & in nonnullis zodiacus quoque eſt repræſentatus. Stellæ autem non quaſi ſub cœli concavo, ſed in convexitate globi cœleſtis exhibentur, quia veteres quoque cœlum ita contemplati fuerunt, ac ſi ejus ſphæram convexam ab extra, ut in globis artificialibus contingit, adſpicerent, atque hinc nomina indidere ſtellis, quæ omnia, ſi aliter jam fieret, inverti atque confundi Auctor opinatur.

Miſcel-

MISCELLANEA AUTORE THOMA SMITH, Ecclesiæ Anglicanæ Presbytero.

Londini impensis Samuelis Smith 1690 in 8.

plag. 21.

NOva sunt hæc Miscellanea, & ab iis diversa, quæ in Actis nostris A. 1687 mense Februario p. 92. recensuimus. Quatuor autem imprimis capita novo hoc Miscellaneorum volumine continentur. Primum est *responsio ad nuperas D. Simonii in libro super fide Græcorum de dogmate Transsubstantiationis cavillationes.* Cum enim Smithus in prioribus Miscellaneis ea, quæ sub nomine *Domini de Moni* latens *Simonius* in libro de fide & ritibus Orientalium, suæ de hodierno Ecclesiæ Græcæ statu epistolæ, circa vocem *μετουσιώσεως* & Græcorum in doctrina transsubstantiationis cum Romana Ecclesia consensum objecerat, refutasset, & paulo post Simonius novum libellum, in quo ad novissimas Smithi objectiones respondet, edidisset, (quem libellum in supplementis nostris Sect. 2. p. 75. retulimus) sententiam suam de voce *μετουσιώσεως* ejusque novitate ulterius stabiliendam, & adversus Simonii exceptiones vindicandam clarissimus Autor censuit. Iterum igitur, post varias de Simonio querelas & expostulationes asserit, Gabrielem Philadelphiensem vel primum, vel saltem inter primos *μετουσιώσεως* vocem usurpasse; quemadmodum apud Latinos Petrus Blesensis, vel potius Stephanus Æduensis primus, vel saltem inter primos, barbarum transsubstantiationis vocabulum aut effinxerit, aut ad Eucharistiam accommodaverit. Objectum a Simonio Gennadii testimonium *ὑποβολιμαῖον* esse, iterum affirmat. Concilii Florentini tempore vocem istam nondum cusam fuisse dum asserit, obiter notat in sessione 25. verba: *ὁμολογοῦμεν διὰ τῶν ῥημάτων τούτων τελειοῦσθαι τὸν θεῖον ἄρτον, καὶ γίγνεσθαι σῶμα χριστοῦ*, pessima fide a *Caryophilo* sic transferri, quasi Græci confessi fuerint, per verba a Sacerdote prolata transsubstantiari sacrum panem, & corpus Christi fieri. Neque dubitat, *Bessarionem* in confessione Græcorum, quæ in *Mabillonii* Museo Italico Latine legitur, *τελειώσεως* voce usum fuisse, ubi Latinus interpres *Nicolaus Sagudineus Euripontinus* dicit, quod verba divina Salvatoris omnem transsubstantiationis virtutem habeant. Unde concludit, *Mabilloni-*

billonium ex illa Græcorum confeſſione perperam probare, quod Græci iſto tempore eandem cum Romanis de Euchariſtia fidem tenuerint; neque validius eſſe argumentum, quod idem Mabillonius in præfatione operis de Liturgia Gallicana pro transſubſtantiationis doctrina ex transformationis aliisque hujusmodi vocabulis depromit. De *Georgio Scholario*, qui ad thronum Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ evectus Gennadii ſibi nomen adſcivit, ejusque ſcriptis obſervat, quod unionis cum Latina Eccleſia, quam patriæ ſuæ proficuam ſperaverit, cupidiſſimus multa in Synodo Florentina præſens Latinis conceſſerit, quæ tamen, poſtquam omnis ſubſidiorum ex Italia ſpes in nihilum abiit, retractaverit, adeoque ex diverſis ejus ſcriptis, ſi vel maxime omnia, quæ ſub Gennadii nomine feruntur, genuina eſſent, haud neceſſario ſequatur, quod *Leoni Allatio* viſum, duos eodem tempore Gennadios vixiſſe, quorum unus infenſiſſimus Latinorum hoſtis inglorie vixerit, & ne pedem quidem ex Græcia moverit, alter vero Latinorum inſignis fautor Concilio Florentino interfuerit, cui omnia opuſcula, quæ Latinæ Eccleſiæ dogmatibus favent, attribui debeant, non item quæ contra Latinos exarata ſunt. Apologiam pro quinque capitibus Concilii Florentini cum *Arcudio* & *Caryophilo* Gennadio abjudicat, cum poſt Concilium Florentinum eorum, quæ olim in gratiam Latinorum conceſſerat, palinodiam cecinerit. Imprimis autem ea Gennadio affingi probat, quæ pro transſubſtantiationis dogmate Meletius Syrigus & Simonius adduxerunt. Refert Archiepiſcopum Tiberiadis urbis in confiniis Macedoniæ ſitæ Oxonii a ſe rogatum, ut de hac controverſia Euchariſtica ſententiam ſuam libere & fideliter proferret, reſpondiſſe: *τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου, καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ ἱερουργούμενον παρὰ τοῦ ἱερέως ἢ ἀρχιερέως οὐ μετουσιοῦται εἰς οὐσίαν σώματος καὶ αἵματος, ἀλλ' ἡ αὐτὴ οὐσία τοῦ ἄρτου, καὶ τοῦ οἴνου πάλιν ἐστὶ* &c. Unde hoc elicit, quod ne hodie quidem meri Græci, quos Romanæ ſuperſtitionis aut educationis lues nondum afflavit, *μετουσίωσιν* agnoſcant. In laudibus *Meletii Syrigi* Simonium immodicum eſſe, ejusque merita ex magnis, quibus apud Græcos ornatur, elogiis perperam metiri cenſet, cum Græcos in titulis nimis liberales eſſe annotet, etſi de cætero debitis ejus laudibus nihil detractum velit, neque neget, eum altius ſapere, quam alii monachi ſolent, qui e Græcia pedem nunquam efferunt, neque domi politioris literaturæ ſtudiis incumbunt. Ne autem Meletii autoritate Simonius

nimium

nimium glorietur, opusculum Meletii ex Bellarmino exscriptum variisque erroribus refertum magnis ejus elogiis non congruere ostendit. Insulsum *Gabrielis Philadelphiensis* de septem mysteriis librum, insipidis allusionibus aliisque ineptiis refertum, Simonio in delitiis fuisse miratur; contra *Cyrillum Lucarin* inculpatæ vitæ non minus, quam excellentis doctrinæ laudem meruisse asserit. Tantum abesse dicit, ut Cyrillus ex utilitate religionem metiri solitus fuerit, ut vitam profundere, quam se Romanensibus accommodare & veritatis prostitutione securitatem sibi acquirere maluerit; nec imposturæ propterea arguendum censet, quod confessionem suam sub Orientalis Ecclesiæ nomine ediderit, cum plures metropolitas & episcopos doctrinæ suæ consentientes habuerit. *Jeremiæ Patriarchæ* & vocem μετεσιώσεως, & rem ipsam incognitam fuisse pronunciat, cum veritatem corporis Christi in sacramento Eucharistiæ figuræ seu typo oppositam tantum asserat, cujus dogmatis apud Græcos originem Smithus ex secundo Niceno Concilio arcessit, cum aliqui imaginum cultum abolituri dixissent, non alia Christi imagine opus esse, quam quæ per sacra symbola in Eucharistia exprimitur; alii autem respondissent, Christum in Eucharistia non typice & figurate repræsentari, sed verum Christi corpus dari, siquidem Christus non dixerit, *hoc est figura corporis mei, sed corpus meum:* quam sententiam vafre potius, ut loquitur, quam vere pro stabilienda iconolatria excogitatam, Græcis occasionem dedisse scribit, ut verum Christi corpus in eucharistia exhiberi statuerent. Reliqua ad Cyrillum ferme spectant, & cum Smithus in prioribus Miscellaneis ex *Petri Scargæ* Jesuitæ fide retulisset, Cyrillum Lucarin in Polonia, ut capitis periculum evitaret, confessionem quandam Romanæ Ecclesiæ principiis conformem Leopoliensi Episcopo obtulisse, & se de rei hujus veritate non parum dubitare indicasset, nunc ex chartis Antonii Legeri a Petro Allixio sibi communicatis refert, Cyrillum, cum ejus facti rumores Constantinopolin delati fuissent, sancte protestatum, totam illam epistolam sub nomine suo a Petro Scarga editam fictitiam esse, nec quicquam illa comprehendi, quod cum mentis suæ sensibus conveniat, vel olim convenerit, cum in Lithuania ageret.

Secundum Miscellaneorum, quæ hoc volumine comprehenduntur, caput est *dissertatio, in qua integritas & authentia celeberrimi istius loci I. Joh. V, 7. a suppositionis nota vindicatur*, quam quatuordecim abhinc

hinc annis Anglicano ſermone Autor ediderat. Agnoſcit, hunc verſiculum cum in multis aliis manuſcriptis codicibus, tum etiam in Alexandrino deſiderari, quem Cyrillus Lucaris ab Alexandrina ſede ad Conſtantinopolitanam translatus ex Ægypto ſecum advexit, & poſtea Regi Carolo in Angliam dono miſit, antiquitate ſua venerabilem, & ultra mille annos aſſurgentem; etſi Autoris noſtri judicio probari non poſſit, quod manu Theclæ nobilis Ægyptiæ fœminæ ſub Diocletiani imperio ad beſtias damnatæ deſcriptus fuerit. Neque negat, plerosque primitivæ Eccleſiæ Patres, & in his etiam *Athanaſium*, nullam ejus dicti mentionem feciſſe. Etſi enim in diſputatione cum Ario Nicææ habita, quæ Athanaſii nomen præfixum habet, nec non in tractatu de Unita Deitate Trinitatis, qui itidem inter Athanaſii opera legitur, dictum illud allegetur, neutrius tamen opuſculi, cum pſeudepigrapha eſſe conſtet, rationem habendam eſſe cenſet. Interim ſufficere exiſtimat, quod non defuerint MSC. codices, in quibus inſignis illa pericope legitur, qualibus codicibus etiam *Cyprianum* & *Hieronymum* uſos fuiſſe probat. Ad ea, quæ contra Cypriani locum *Sandius* excepit, breviter reſpondet, & imprimis *Fulgentii* autoritatem urget, qui hunc ipſum Cypriani locum in libro contra Arianorum objectiones produxit. Quæ contra Hieronymi prologum in epiſtolas canonicas *Eraſmus* & *Socinus* objecerunt, itidem brevi reſponſione diſcutit, & Eraſmum arguit, quod myſteriis Chriſtianæ fidei non integra mente acquieverit, etſi interdum ſatis caute egerit, nec in apertas blaſphemias erumpere auſus fuerit. Poſt Hieronymum, dictum illud Johanneum ab Idacio Claro, item ab Eugenio, & aliis Africæ Epiſcopis in confeſſione Regi Hunerico oblata apud Victorem Vitenſem, nec non a Vigilio Tapſenſi, quem etiam libri Idacio Claro adſcripti autorem cum Chiffletio agnoſcit, uſurpari obſervat, & poſtremo argumenta diluit, quibus Sandius dicti hujus authentiam impugnavit.

Tertium caput Miſcellaneorum eſt *defenſio ſuperioris diſſertationis contra exceptiones D. Simonii in Critica N. T.* In hac primum omiſſionem hujus verſiculi haud difficulter librariorum oſcitantia contingere potuiſſe ſcribit, cum librarius, poſtquam ſcripſiſſet: τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες, præteritis reliquis verſiculi 7. verbis, ad v. 8. in quo itidem iſta verba occurrunt, facile delabi potuerit. Imprimis vero Cypriani & Hieronymi pro authentia hujus dicti Johannei teſtimonia ſtatuminat,

quæ

quæ Simonius in Critica Novi Testamenti labefactaverat. Quantum enim ad *Cyprianum* attinet, dixerat Simonius, Cyprianum eo in loco, qui pro authentia dicti Johannei adduci solet, non ad v. 7. sed ad v. 8. respexisse, & sic *Facundum Hermianensem* verba Cypriani interpretatum fuisse. Respondet Smithus, ex *Victore Vitensi*, *Vigilio Tapsensi* & *Fulgentio* constare, quod in codicibus ante Facundi Hermianensis ætatem scriptis versiculus 7. lectus fuerit, & Fulgentium non tantum hunc textum, prout hodie legitur, adduxisse, sed etiam statim addidisse: *quod etiam beatissimus martyr Cyprianus in epistola de unitate ecclesiæ confitetur.* Suspicatur igitur, Facundum vel mutilatum codicem habuisse, vel inconsulto aut codice sacro, aut Cypriani libello, in cujus titulo etiam aberrat, præ æstu cogitationum & festinante calamo verba Cypriani contra sanctissimi Præsulis mentem explicasse. *Hieronymum* autem quod spectat, ejus in epistolas Canonicas prologum pseudepigraphum esse Simonius judicaverat. Respondet Smithus, id neque ex styli dissonantia, neque ex aliis argumentis solide probari posse, & principium petere Simonium dicentem, quod librorum biblicorum collectores hunc aliosque prologos sub Hieronymi nomine composuerint, & ad suppositionem occultandam Eustochii nomen inseruerint. Cæterum cum Simonius ea, quæ in Critica N. T. de hoc Johannis dicto disseruerat, in secundo volumine, quod de versionibus N. T. agit, novis argumentis confirmasset, & Smithus in ea incidisset, cum hoc Miscellaneorum syntagma jam ferme absolutum esset, ne sine omni responso dimitteret, appendicem quandam extremis horum Miscellaneorum paginis imprimi curavit, in qua ad ea, quæ Simonius de correctionibus bibliorum, iterumque de Hieronymi præfatione ad epistolas Canonicas disserit, brevissimis respondet.

Quartum idque ultimum Miscellaneorum caput est *commentarius in posteriorem Petri epistolam*, quem integrum excerpere instituti nostri ratio non patitur; quamobrem ex singulis capitibus unicam tantum observationem in medium afferemus. In primo capite statim sub initium *Hugonem Grotium* confutat, qui hanc epistolam a Petro scriptam negavit, & Simeoni potius Hierosolymitano Episcopo, qui sub Trajani imperio martyrii palmam adeptus est, tribuendam censuit. Hanc vero sententiam ex eo refutat, quod Simeon neque Apostolus fuerit, quem titulum Autor hujus epistolæ sibi tribuit, neque ad prio-

rem a se scriptam epistolam provocare potuerit, neque gloriam Christi in monte sancto viderit, cujus gloriæ spectatorem se fuisse Autor epistolæ v. 18. c. 1. asserit; quæ verba aliunde huic epistolæ inserta fuisse, aut ad historiam Joh. XII, 28. relatam respicere, nondum Grotius probare potuerit. In cap. 2. v. 13. ubi vulgo legitur: ἐν ταῖς ἀπάταις αὐτῶν, post Grotium & alios quosdam legendum censet: ἐν ταῖς ἀγάπαις αὐτῶν; quam lectionem non solum vulgatæ versionis, sed etiam Alexandrini illius, de quo paulo ante diximus, codicis autoritate, imprimis vero loco parallelo, qui in epistola Judæ v. 12. legitur, confirmat. In explicatione capitis 3. non alienus est ab *Hammondi* sententia, qui Petrum in hoc capite non tam de ultimo mundi fine, quam de fine politiæ Judaicæ & excidio Hierosolymitano agere statuit, simulque observat, Christianos veteris Ecclesiæ credidisse, quod universus orbis, si non simul & eodem tempore, quo Hierosolyma, saltem non longo post intervallo interiturus esset, & hanc opinionem post excidium Hierosolymitanum proximo seculo & deinceps multo magis invaluisse, etsi magnam invidiam inde sibi Christiani conflarent, quasi de Romani Imperii duratione male ominantes. Ad calcem hujus commentarioli subjiciuntur variæ lectiones hujus epistolæ, ex Alexandrino codice tam diligenter excerptæ, ut ne librarii quidem errores, & levissimæ textus mutationes omissæ fuerint.

DISCOURS DE Mr. MENAGE SUR l'Heautontimorumenos de Terence.
id est:
Ægidii Menagii Dissertatio de Heautontimorumeno Terentiana.

Ultrajecti, apud Ant. Schouten. 1690 in 12. plag. 18.

ACtionem fabulæ, quæ in dramate exhibetur, non extensam nimis esse debere, sed certo spatio includi, sana ratio dictat. Quis enim ferat, aut absque indignatione spectet, integræ hominis vitæ decursum, ut natus sit, ut adoleverit, ut vitam gesserit, tandem ut interierit, in paucarum horarum spatio ita arctato, ne spectatoribus (ut apud Plautum est) lumbi sedendo, & oculi spectando doleant, repræsentari?
Et

Et nonne nuncius Roma in Ægyptum missus, intra trium quatuorve horarum spatium rediens, explodetur, & poeta tam brevi tempore longinquum adeo iter absolvisse ipsum fingens, ludibrium spectatoribus erit? Quamvis enim universa poesis fictio est, non absurdam tamen eam naturæve contrariam, sed verisimilem, κατὰ τὸ εἰκὸς institutam, esse decet. Proinde Aristoteles in œconomia fabulæ constituenda præter ordinem appositum, justam requirit magnitudinem, rei ipsi convenientem & memoriæ accommodatam, (εὐμνημόνευτον μέγεθος) cujus limites *cap. 5.* lib. *de Poetica* hos ponit, ut *unius solis ambitum nimis excedere* eam vetet, jubens ὑπὸ μίαν περίοδον ἡλίου εἶναι, ἢ μικρὸν ἐξαλλάττειν. Quam late *unius* iste *solis ambitus* se extendat, & quam arcte coarctetur, Interpretes ambigunt; aliis de naturali die, quæ viginti quatuor horis absolvitur, aliis de artificiali, quæ duodecim includitur, verba Stagiritæ accipientibus, & horarum numerum, quibus coerceri debeat justa actio, ne drama hac ex parte vitium trahat, non satis explorate definientibus.

Natum hinc ante annos quinquaginta certamen est doctissimo *Ægidio Menagio* cum *Francisco Hedelino* Abbate *Albiniacense*: ambobus super Terentii fabula, quæ *Heautontimorumeni* seu *seipsum excrucianti*s nomine insignita est, altercantibus. Hujus enim actionem non pluribus quam decem, aut ad summum duodecim horis contineri, *Hedelinus* contendebat: plures autem quam duodecim, & ad minimum quindecim horas ad actiones in dramate isto repræsentatas requiri; neque tamen vel justam magnitudinem Terentium fuisse supergressum, vel minus convenienter Aristotelis doctrinæ istam constituisse, *Menagius* ostendere sategit. Hic duobus anno 1640 & 1650 editis libris; iste totidem oppositis argumentum pertractarunt: tanta etiam animi concitatione Hedelinus id executus est, ut a verborum acerbitate & injuriosis dictis in optimum Menagium, quem adversarium sumserat, jaciendis sibi non temperarit. Istas ne agnoscere videretur, ab ira animum, ex consilio Taciti, cohibendum duxit Menagius: ac proinde alterum Hedelini librum ut evolveret, multo tempore adduci non potuit, quod apud se constituisset, inque *Amœnitatum Juris* dedicatione, nunquam se eundem esse lecturum, significasset: nuper demum, post elapsos quadraginta annos, a Jesuitis Collegii Ludoviciani & Doctoribus Sorbonæ certior redditus, salva conscientia lectio-

lectionem libelli, si maxime animo penitus fixum ante habuerit, istum se non legere velle, nunc suscipi posse. Igitur argumentum isthoc denuo excutiendum, & adversarii rationes examinandas duxit, sententiamque, in qua adhuc persistat, probare sategit eruditissimæ feminæ *Annæ Daceriæ*, Fabri filiæ, pluribus venustis libris editis erudito orbi cognitæ, jamque in edendo Terentio studium ponenti; arbitrio ejus, utram sententiam nunc veriorem censere velit, in venusto epigrammate ad ipsam scripto, & commentationi præfixo, modeste relinquens. Præterquam quod dubium adhuc sit, an de naturali, an artificiali die, quem solis ambitus absolvat, Aristoteles loquatur: si maxime artificialem intelligat, (de quo etiam plerique Interpretes hæc verba accipienda esse censent) nequaquam tamen angustis adeo finibus actionem dramaticam ab eo includi Auctor existimat, ut ultra duodecim horas (quibus artificialis dies absolvitur) extendere eam prohibeat: quod verbis πειρᾶται, quo suaderi magis, ut poeta spatio temporis quam minimo actionem arctet, quam sub pœna reprehensionis id præcipi existimat; & ἢ μικρὸν ἐξαλλάττειν, quibus paulum transilire fines istos licere, indicari asserit: nam in hunc sensum verba Aristotelis accepisse, & quod *paulum excedere* permiserit, interpretatos ea esse Madium, Lombardum, Piccolomineum, Riccobonum, Heinsium, Vossium, Grostonum. Igitur dramatum leges haud violatas a Terentio Auctor adversus Hedelinum asserit, etsi plures quam duodecim horas actioni dederit, & res intra biduum (juxta Minturni, & quorundam aliorum *cap. 7.* allegatorum sententiam) confectas uno dramate hoc complexus fuerit. Græcos sane Comicos haud adeo superstitiose angustiis istis se includi passos esse, nec fabulas suas duodecim horarum spatio adstrinxisse, exemplo Aristophanis (*cap. 9.*) ostendit, qui in Pluto viginti horarum, & Æschyli (*cap. 8.*) qui in Niobe trium dierum gesta exhibuerint; nec Euripidem horis duodecim actiones suas inclusisse; & inter antiquiores dramatum scriptores quendam Trojæ obsidionem, decem annis peractam, una fabula esse complexum (*cap. 10.*) refert. Plautum vero novem mensium acta in Amphitruone retulisse, adversus Muretum, Heinsium & Vossium (*ibid. p. 57.*) negat; sed Jephthen Buchanani duorum mensium gesta continere, cum Vossio (*p. 61.*) affirmat. Quominus reprehensionem Terentium mereri censet, qui quindecim horas Heautontimorumeno dederit,

dederit, acta repræsentans quæ initium circa vesperam & septimam primi diei, & exitum circa meridiem & decimam horam alterius habeant. Quod ut probet, locum in quo Chremes ac Menedemus convenerint, quem suburbanum prope Athenas prædium fuisse putat, & tempus quo ludi hi acti fuerunt, Bacchanaliorum nempe seu Dionysiorum, (*cap. 11.*) inquirit, & ex hoc cumprimis de longitudine diei, quæ tum fuerit, sententiam ferendam esse existimat. Quo loco de festis Græcorum, & cumprimis Atheniensium (*p. 71. seqq.*) mensibus item Atticis (*cap. 12.*) erudite disserit, & adversus Hedelinum in Dionysiacis festis quæ *Pithoegia* appellabantur, mense Posidonione, qui erat sextus anni Attici, (cui initium dabat mensis Hecatombæus circa Solstitium æstivum) & ultimus autumni, juxta Scaligerum, Petavium, & indicem MSC. mensium Atticorum Seldeno laudatum, actionem hanc Terentianam gestam esse fingi: circa quod anni tempus nox Athenis quindecim horas longa fuit: integram autem noctem intercessisse, antequam absolveretur, ex Act. II. sc. 3. *Et vesperascit, & non noverunt viam,* & Act. III. sc. 1. *Luciscit hoc jam* &c. ostendit. Lectu plane digna sunt quæ doctissimus Autor de hoc argumento, aut affinia ei plura alia alibi haud obvia affert: & eorum occasione veterum scriptorum loca quædam emendat, ut Plauti *p. 15.* Æschyli *p. 24.* Aristotelis *p. 54.* Polyæni *p. 85;* lapsus item eruditorum quorundam virorum notat, ut Scaligeri *p. 83. 86.* Casauboni *p. 84.* Meursii *p. 128.* Guyeti *p. 131. 169.* Peyraredi *p. 131.* Ursini *p. 147.* Usserii *p. 103;* communicatorum autem sibi a celeberrimis & omni eruditionis genere præstantibus viris, *Ezech. Spanhemio* & *Jo. Georgio Graevio, p. 23. 26. 179.* eos qui his studiorum oblectamentis capiuntur, participes facit: ut non posse non gratum esse librum hunc doctissimæ *Daceriæ*, cui dicatus fuit, existimemus.

ADAMI RECHENBERGII, IN ACAD. Lips. P.P. de Studiis Academicis liber singularis.

Lipsiæ apud Joh. Fr. Gleditsch. 1690. in 12.
constat plagulis 17.

CUm multi adolescentes scholis trivialibus egressi, in Academias studiorum causa subinde veniant, qui in tanta doctrinæ varietate,

docentiumque sententiis diversis ac discrepantibus, sæpe nesciant, quam studiorum rationem inire, quosve duces sequi hac in parte debeant; e re juventutis Academicæ hac tempestate fore existimavit *Autor* libri hujus clarissimus, Collega noster colendus, si in quovis studiorum genere, partim Autores præstantissimos, qui hanc aut illam doctrinæ partem tradiderint, indicaret; partim ordinem, quo pro ingenii aut fortunæ ratione, vel etiam scopo, in studiis uti conveniat, monstraret. Quapropter præmissa dissertatione de eruditione varia, & studiosis ante in classes velut descriptis, in *secunda* libri *sectione*, de Philosophiæ Theoreticæ, & in *tertia* de Practicæ disciplinis, scriptoribus & eorum usu partitim disserere instituit. In *quarta sectione* de Philologia, ejusque partibus; imprimis vero quæ ad historiæ cum civilis, tum sacræ lectionem faciunt, uberius exponit. In *quinta sectione*, de scriptoribus Græcis varii generis eorumque scriptis agit. Quibus subjungit Oratoriæ & Philologiæ S. studium, Theologiæ consecraneis adprime necessarium. Inde in *sexta sectione*, quæ ad præparationem studii Medici, Juridici & Theologici faciunt, adducit. Præcipue autem methodi rationem in Theologia addiscenda ostendit, laudando summos in hac doctrina viros, *Gerhardum, Hülsemannum, Calovium*, & qui Ecclesiæ bono adhuc vivit, summe Reverendum Dn. *Spenerum*. Ultimo loco Autor Comenii Regulas vitæ sapientis & tranquillæ studiosis commendat, iisque libro colophonem imponit.

SEBASTIANI SCHMIDII IN D. PAULI ad Colossenses epistolam commentatio. Accedunt ejusdem Paraphrases Cap. VII. IIX. IX. X. & XI. ad Romanos, Epistola prioris ad Corinthios, prioris & posterioris ad Thessalonicenses, prioris ad Timotheum, epistola ad Philemonem, ut & Cantici Mariæ.

Hamburgi, ex officina libraria Schulziana, 1691 in 4.
constant plagulis 51.

QUemadmodum summe reverendus Auctor ex Paulinis operibus *epistolam ad Hebræos* A. 1680, *epistolam ad Ephesios* A. 1685, *epistolam ad Galatas* A. 1690 commentariis accuratissimis illustravit: ita nuperius sua in *epistolam ad Colossenses* & *quasdam* alias a D. Paulo exaratas mele-

meletemata juris publici fieri, non invitus editori indulsit. Majori vero studio epistolam *ad Colossenses* explanavit, ac cæteras in voluminis frontispicio enumeratas. Has enim simplici tantum ac satis succincta *paraphrasi* enarravit. Illam autem justo commentario explicandam censuit. Hinc singula ejus capita primo *Logice* in partes particulasque suas *resolvit*, deinde prolixioribus notis quorumvis verborum *nexum* & *sensum* monstravit, collatis simul *Estii*, *Hunnii*, *Crocii*, *Calixti* cumprimis, ut & aliorum in hanc epistolam commentationibus; denique *locos communes* copiosos, sed paucis verbis multa complexos annectit. Ut vero pateat, in hoc non minus, quam, quæ superioribus annis recensuimus, operibus Exegetam hunc suo merito clarissimum non semper tritiorem viam insistere, unicum exemplum ex *Coloss. I. 24.* petere juvat. En Apostoli verba: Νῦν χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου ὑπὲρ ὑμῶν καὶ ἀνταναπληρῶ τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ χριστοῦ ἐν τῇ σαρκί μου, ὑπὲρ τοῦ σώματος αὐτοῦ, *Erasmus* Roterodamus vertit: *Nunc gaudeo super afflictionibus meis pro vobis, & suppleo, quod deerat afflictionum Christi in carne mea pro corpore ipsius, quod est ecclesia, cujus factus sum minister.*

Schmidius accipit νῦν illative, pro *itaque*. Vocabulo ἐν, *in afflictionibus*, non *materiam* gaudii notari putat, sed *statum*, in quo Apostolus tunc fuit, quoque non obstante gavisus est. *Afflictiones* heic non tam præteritas, quam præsentes & adhuc exantlandas intelligit. Θλίψεις χριστοῦ ei non illæ sunt, quas Christus in corpore suo mystico *sustineat*, sed quas Christus *admensus est* Paulo, ac ab eo sustinendas *definivit*. Dici ergo autumat afflictiones Christi præcipue *efficienter*, utpote a Christi providentia definitas, deinde etiam *exemplariter*, quia earum nobis ὑπογραμμὸν reliquit. Nec aliter locum *2. Cor. I. v. 5.* explicari cupit. Urget eapropter h. l. tautologicum fore sensum verborum: Afflictiones *Christi* h. e. *corporis Christi mystici* ὑπὲρ τοῦ σώματος αὐτοῦ *pro corpore Christi mystico.* Desiderat etiam locum parallelum biblicum, ubi Christus in fidelibus pati dicatur pro corpore suo ecclesia. Pontificiis ejusmodi interpretatione ansam dari monet, passiones sanctorum pro *meritoriis* & *satisfactoriis* habendi, cum omnis passio a Christo perferenda talis sit. Sed & verba ἐν τῇ σαρκί μου argumento esse existimat, *Christi afflictiones* non de totius mystici corporis Christi, sed Pauli solius afflictionibus intelligendas esse. Ἐν σαρκὶ idem

eſt Schmidio ac *in naturali vita in hoc orbe peragenda*, ob *Phil. I. 22.24. Gal. II. 20.* Tandem ultimo loco poſitum ὑπὲρ non notare ſtatuit *pro* commodi, ſed *ſuper* cauſæ & miniſterii. Hinc emergit hæc fere paraphraſis: *Quia Evangelium, quod ego prædico inter gentes, inter vos Coloſſenſes, gentiles, eum fructum facit, ut & vos ſitis converſi, gaudeo in mediis afflictionibus meis, quas ſuper vobis, ſeu ea de cauſſa, quia vobis gentilibus prædico, patior. Non enim pœnitet me pati eorum cauſſa, apud quos Evangelium meum tantum fructum facit. Gaudeo igitur ob converſionem veſtram, & ut viciſſim quaſi gratus ſim pro mihi facto gaudio, libenter impleo & ſuſtineo, quicquid afflictionum reſtiterit a Chriſto mihi deſtinatarum, & in carne mea ſive ſtatu vitæ hujus a me ſuſtinendarum, ſuper cauſſa corporis Chriſti meo miniſterio ædificandi, eccleſiæ puta; quippe cujus factus ſum miniſter, quem talia ex officio pati decet.*

Cæterum paraphraſibus in epiſtolas Paulinas additur quoque *Canticum Mariæ*, ex *Luca I. 47-54.* eodem paraphraſeos filo pertextum, ac *Canticum Zachariæ*, quod una cum epiſtolis *Jacobi* & *ad Epheſios*, itemq; *concione* Chriſti *montana* ſex abhinc annis Schmidius edidit.

DISSERTATIO ACADEMICA DE PHAriſaismis in libris profanorum Scriptorum occurrentibus. Acceſſerunt obſervationes breves de luxu veterum Romanorum circa nuces. Edidit M. Joh. Heinricus Erneſti.

Lipſiæ, literis Joh. Georgii, 1690. 12. plag. 7.

COlliguntur in hac Diſſertatione, quam majori de *Hermeneutica profana* operi ad inſtar prodromi doctiſſimus ac de ſtudioſa juventute in ſcholæ noſtræ Thomanæ, quem gerit, rectoratu præclare merens Auctor præmittere voluit, juſtoque ordine ſiſtuntur auctorum Latinorum & Græcorum veterum a religione Judaica alienorum loca, quibus mores Phariſæorum eorumque, qui ad illorum mandata vitam ſuam atque fidem componebant, aut memorantur, aut ſcommate petuntur. Exponit ea Auctor dictis Scripturæ ſacræ, talia de *Phariſæis* referentis, qualia in *Judæis, verpis, curtis, recutitis, ſabbatariis*, perſtringuntur ab Hiſtoricis, Grammaticis, Oratoribus ac Poetis gentilibus. Horum intentionem & ſenſum, optimorum commentatorum

tatorum interpretationibus adductis, perspicuum ac cuivis obvium reddit. Accedunt *appendices* non unæ. Ac primo quidem recensus locorum *Theognidis*, ubi, utut nulla Judæorum ac Pharisæorum mentio fiat, neque etiam probari possit, vatem ad illos oculum intentum habuisse, sententia tamen aliqua offenditur, quæ dogmati vel mori Judaico non minus similis est, ac ovum ovo. Sequuntur *programmata* duo *academica*, quorum altero *usus profanarum literarum in interpretandis scripturis sacris*, altero *usus sacrarum literarum in interpretandis scriptoribus profanis* (latius in præcedenti *dissertatione* ostensus) non uno exemplo demonstratur. Sub calcem voluminis videas *observationes de luxu Romanorum circa nuces.* Hujus classes duæ statuuntur. Prior ad *cultum* corporis, posterior ad *victum* spectat. Ad luxum circa *cultum* pertinere dicitur, quod quidam deliciarum sectator nuce ardenti crura subusserit, itemque quod formæ studiosæ mulieres nucario oleo alopeciis mederi & nigrum sibi colorem inducere sueverint. Luxus circa nuces in *victu* arguuntur, partim qui eas ex aliis orbis regionibus adferri curarunt, partim qui plura simul earundem genera mensæ intulerunt, partim denique, qui singulari opera ac labore poma hæcce condiverunt, frixerunt, coxeruntve, antequam iis vescerentur.

DE GODEN EN GODSDIENST DER Heydenen, &c. i. e.

Tractatus de Diis & Religione Ethnicorum, Gallice a P. Gaultruchio conscriptus, nunc Belgice versus a F. Halma.

Ultrajecti ad Rhenum, apud F. Halma 1690. in 12. maj. Plag. 20.

CUm ad Poetarum Auctorumque veterum aliorum, sive Græcorum sive Latinorum intelligentiam multum facere videretur, imo necessarium omnino esset, Deos gentilium atque religionem non ignorari, haud pauci extiterunt tum veterum tum recentiorum, qui Mythologiam seu Historiam Poeticam commentariis suis illustrandam susceperunt. Hos inter *Leonardus* quoq; *Gaultruchius* e Soc. Jesu laudem meruit, edito pridem Gallico idiomate de Diis & Religione Ethnicorum opusculo, quo de Diis primum majoribus, de Semi-Diis inde, ac denique de

honoribus, quos gentiles Diis ſuis exhibuere, ſtatuis, templis, ſacrificiis, ſacerdotibus, feſtis, ludis, ſpectaculis, ſuccincte ac perſpicue tractatur. Utique eum applauſum libellus invenit, ut non tantum plusquam ſepties Gallice typis fuerit exſcriptus, ſed & in Anglicum ſermonem traductus Londini A. 1671, & Latine verſus Leodii A. 1678 prodierit. Hinc non inutilem ſe operam civibus ſuis præſtiturum *F. Halma* cenſuit, ſi in Belgicam quoque linguam libellum utiliſſimum converteret: id quod nova hac editione ita præſtitit, ut Gallico, quo primum conſcriptus fuit, idiomati adjunxerit e diametro Latinam, ſubjecerit vero Belgicam verſionem, eundemque adeo librum ſimul Gallice, Latine & Belgice, ſuas rationes ſecutus exhibuerit.

LIBRI NOVI.

Gerardi Noodt Probabilium Juris Civilis Libri IV: De Jurisdictione & Imperio Libri II: Ad Legem Aquiliam Liber ſingularis. Lugd. Bat. 1691. in 4.

Gerh. Feltmanni Diſſertatio de Acceſſionibus Memorabilibus immani aquarum vi vel terræ motu factis. Amſtelod. 1691. in 8.

Quatriéme Denonciation de l'Hereſie du Peché Philoſophique. 1690. in 8.

V. Denonciation du Philoſophiſme, c'eſt à dire de la nouvelle Hereſie du Peché Philoſophique. A Cologne 1690. in 8.

Diſcours de la Connoiſſance des Beſtes, par le P. Ignace Gaſton Pardies. Troiſieſme edition. A la Haye 1690. in 12.

L' Hiſtoire de Don Jean d' Autriche fils de l' Empereur Charlequint. A. Amſterd. 1690. in 8.

Apocalyptica Tuba quinta, ortum, progreſſum & interitum Locuſtarum pandens, per Franciſcum Foris Otrokocſi. Amſtel. 1690. in 8.

Strenæ cujusdam Diſcuſſio Pacifica, ſeu Quæſtionis decantatæ, ubi fuerit Eccleſia Reformata ante Lutherum, &c. reſolutio: per eundem. Amſtel. 1690. in 8.

Joh. Eberhardi Schvvelingii Exercitationes Cathedrariæ in Petri Danielis Huetii Cenſuram Philoſophiæ Carteſianæ. Bremæ 1690. in 8.

Euclidis Elementorum ſex Libri priores, magnam partem novis demonſtrationibus adornati opera & ſtudio Henrici Coetſii. Lugd. Bat. 1691. in 8.

Relation des Revolutions arrivées à Siam dans l' Année 1688. A Amſterdam 1691. in 12.

NOVA LITTERARIA EX GALLIA, EXCERPTA ex Baſnagii Hiſtoria Actorum Eruditorum.

P. *Martianay* S. Hieronymo ſuo ſtudium indefeſſum impendit, jamque Prodromum Operis hoc titulo edidit: *Divi Hieronymi Prodromus,*

dromus, sive Epistola Domni de Martianay ad omnes viros doctos & studiosos, cum Epistola Divi Hieronymi ad Sunniam. Prodiit & libellus alius: *Dissertations sur la derniere Pasque de Notre Seigneur & sur la prison de S. Jean Baptiste;* i. e. Dissertationes de postremo Christi Paschate & de custodia S. Johannis Baptistæ. Hujus auctori nomen est *Piednu,* qui probandum in hoc opusculo suscepit, Christum extremo vitæ suæ anno Pascha celebrasse, nec nisi unam fuisse S. Joh. Baptistæ captivitatem. Oppositus libellus est P. *Lamy,* qui editis dissertationibus quibusdam evincere conatus fuerat, trinam fuisse S. Johannis custodiam; Christum vero Pascha neutiquam ultimo vitæ anno celebrasse, non obstantibus Evangelistæ verbis, *pridie quam pateretur,* quippe quæ non recte fuerint intellecta. Recusus & Parisiis liber est, qui ante decem aut duodecim annos lucem primum adspexerat: *L' Art de vivre heureux selon les principes de Descartes;* i. e. Ars beate vivendi secundum principia Cartesii.

P. *Harduinus* novam eamque vastissimam, quadraginta nempe volumina impleturam editionem Conciliorum molitur. Idem detecturum se pollicetur genuinos auctores operum, quæ Cassiodoro, Facundo, Mario Mercatori, Victori Turonensi, Isidoro Hispalensi &c. falso hactenus fuerint tributa. *Vaillantius* dicitur Responsum composuisse ad P. Harduini *Antirrheticum:* sed sunt qui dubitant, scriptum hoc lucem adspecturum, quod Respublica Litteraria plena libertate Lutetiæ Parisiorum non gaudeat.

Stephanus Baluzius, Coadjutoris Rotomagensis, qui defuncti fratris Marchionis de Seignelay thesaurum librarium possidet, hoc tempore Bibliothecarius, occupatus est in edendis vitis Paparum, qui Avenione sedem habuerunt. Idem falsas nonnullas in Decretalibus inscriptiones detexit, præloque parat Pithœi in Gratianum notas. *Baudelotus Dairval,* auctor libri de utilitate ex peregrinationibus capienda, invenisse nuper fertur statuam æneam, altitudinis trium aut quatuor pollicum, sed antiquam valde, ac *Deum Crepitum,* cujus apud Arnobium aut Minutium Felicem & Tertullianum mentio fit, repræsentantem, quam peculiari dissertatione illustrare constituit. *Tillemontius* vitas Imperatorum Romanorum componit, aliquot voluminibus, quorum primum in Vespasiano definit, exhibendas. *Bossuetus* Episcopus Meldensis libri sui de Variationibus Protestantium Vindicias adversus

verſus *Jacobi Basnagii* Reſponſum typis exſcribi curat, nec minus ſtrenue in oppugnando *Jurio* progreditur.

Le Grand Hiſtoriæ Ludovici XI deſcribendæ ſummo ſtudio incumbit, quæ duobus voluminibus abſolvetur, ita ut eorum alterum ipſum Hiſtoriæ contextum, alterum monumenta publica conciliandæ dictis fidei exhibeat: quod opus ubi in lucem prodierit, & cum Varillaſiana ejusdem Regis Hiſtoria fuerit collatum, patebit fortaſſe, quid diſtent æra lupinis. Interim *Varillaſium* Hiſtoria Caroli VIII habet occupatum. *Felibenius*, cui Dialogos de Architectura debemus, Diarium aliquod Antiquitatis prælo parat.

P. Bouhours verſionem Gallicam Novi Teſtamenti molitur, reliquas omnes, & Janſeniſtarum quoque Montenſem, ut ajunt, ſuperaturam. Dn. *de S. Real* propediem daturus eſt verſionem Gallicam Epiſtolarum Ciceronis ad Atticum, una cum notis ſuis. *Menagii* Origines Linguæ Gallicæ ſub prælo adhuc ſudant. Toloſæ imprimuntur *Sorberiana*.

Dn. *Dirois*, cujus de Religione Chriſtiana Tractatus notiſſimus eſt, Roma, quo Cardinalem Eſtreenſem ſecutus fuerat, redux Lugduni diem dicitur obiiſſe. Dudum etiam conſtat, mortuum eſſe *Hermannum* Capituli Bellovacenſis Decanum, elegantiſſimorum operum, interque ea Vitæ S. Athanaſii, S. Baſilii, S. Gregorii &c. auctorem.

* * * * * * * * *

Dum Duumvirorum Gallorum, Lector Benevole, *mortem memoramus, nuncius ad nos defertur de obitu Theologi noſtratis celeberrimi* Theophili Spizelii, *Evangelici Miniſterii Auguſtani Senioris & ad D. Jacobi Auguſtæ Vindelicorum Paſtoris, dum viveret, vigilantisſimi; quippe qui die 9 Januarii (ſecundum Calendarium Gregorianum) anni præſentis, cum pleuritide & febri dein acuta laboraſſet, vitam laborioſisſimam cum placida beataq́; etſi immatura morte commutavit, nondum exacto quinquageſimo ſecundo ætatis anno. Cæterum uti jacturam optimi Viri non Eccleſia tantum Orthodoxa, & Auguſtana cumprimis, ſed Reſpublica etiam Litteraria non poterit non lugere: ita prolixiore ejus elogio ſuperſedemus merito, quem tot præclara ingenii monumenta, in lucem ab ipſo diverſis temporibus edita, applauſumq́; Orbis Eruditi promerita, nemini ignotum aut illaudatum patiuntur.*

(o)

ACTA
ERUDITORUM
publicata Lipsiæ
Calendis Martii Anno M DC XCI.

ERASMI VVARREN GEOLOGIA: OR, a Discourse concerning the Earth before the Deluge, &c.

Londini, impensis Rich. Chisvvell, 1690 in 4. Constat capitibus XVII, plagulis 47.

THomæ Burnetii Theoriam Telluris sacram recensuimus partim in Actis a. 168. p. 702, partim in Supplemento VI. p. 304. Ut exteros taceamus, quibus viri hujus ingeniosi paradoxa approbare se haud potuerunt, ex ipsismet ejusdem civibus virgula censoria in eum animadvertit sex abhinc annis *Herbertus* Herefordiensis Episcopus, de quo plura videsis in Actis mense Octobri anno 1686 publicatis p. 522, &, si placet, adde, senem illum doctissimum, nomine gentilitio *Croft* gavisum, sed rarius (ut facere amant Episcopi,) eo usum esse, ex quo d. 9. Febr. A. 1661 diœcesi Herefordiensi præfectus fuit. Num vero adhuc in vivis sit, adeoque annum ætatis octogesimum septimum agat, non liquet: hoc unum novimus, quod in *Status Angliæ*, ab Eduardo *Chamberlano* Anglice conscripti, Gallica versione, Amstelodami A. 1688 impressa, inter nondum mortuos referatur. Hunc excepit anno superiori *Erasmus Warren*, Rector ecclesiæ, quæ Worlingtoni in Suffolcia colligitur, opusque præsens duobus prioribus *Theoriæ Burnetianæ* libris opposuit, lenius tamen in eam sæviens, ac ab *Herb.rto Crofto* factum fuerat. Quid autem in adversarii placitis reprehensione dignum judicarit, pluribus commemorare opus non est; cum summa ipsius capita propemodum coincidant cum iis, quæ ab episcopo Herefordiensi monita esse, citato loco memoriæ prodidimus. Jucundiores relatu erunt, quas de natura & ratione cataclysmi universalis *Warrenus* excogitavit, novæ ac paradoxæ hypotheses. Eas tamen haudquaquam pro certis & exploratis venditat, sed tantum

pro probabilibus, ad minimum vero probabilioribus, quam Burnetianæ ſint; cum ex adverſo Burnetius orbi erudito perſuadere nitatur, non niſi ſua methodo explicari poſſe apud Moſen Petrumque deſcripta diluvii phænomena. Nimirum *Warrenus* ſupponit omnium primo, aquas diluviales, quibus altitudo *quindecim* cubitorum *Gen. VII. 20.* adſcribitur, non montibus quibusvis altiſſimis, (ut vulgo locum iſtum interpretes intelligunt,) ſed humo tantum ſive communi terræ ſuperficie tot cubitis altiores fuiſſe. Solicite enim ab hemiſtichio poſteriori: ויכסו ההרים *Et contecti ſunt montes*, diſtinguendum cenſet hemiſtichium prius: חמש עשרה אמה מלמעלה גברו המים *Quindecim cubitis ſurſum verſus invaluerunt aquæ*, ſuper humum nempe, ſi Warrenum audias, non ſuper montes, licet & hos ab aquis ſæpius ſuo modo *ſuperatos* & *tectos* concedat. Putat quippe, מעינות תהום רבה *fontes abyſſi magnæ*, qui *Geneſ. VII. 11.* ſub initium cataclyſmi *dirupti* dicuntur, non eſſe, (ut hactenus creditum fuit,) barathra & receptacula aquarum *ſubterranea* aut *ſubmarina*, ſed profundas cavernas in ipſis *montium cacuminibus*, ab omnipotente Dei manu *diffiſſas* & apertas, magnamq; aquarum vim in altum ejaculantes, in ſubjectas valles, ad inſtar cataractarum, delapſuram. Nititur parallelismo *Pſalmi LXXVIII. v. 15.* ubi de Deo pſaltes inquit: יבקע צורים במדבר וישק בתהומות רבה *diffidit rupes* (Rephidim, *Exod. XVII. 1. 7.* & Kadeſch, *Num. XX. 1. 8.*) *in deſerto & potavit* (populum) *abyſſis magnis*, h. e. cavernis montanis, non ſubterraneis, ſed altius ſuperficie deſerti ſitis; quapropter *verſu ſequenti* additur: ויורד *Et deſcendere fecit aquas*: itemque *Sapient. XI. 4.* aqua data dicitur *de petra altiſſima*. Eam quoque ob rem *I. Cor. X. 4.* aſſeri videtur, petram Iſraelitas *ſecutam* fuiſſe. Niſi enim ſcaturigo excelſo loco poſita fuiſſet, non potuiſſet fluentis ſuis tantum impetum conciliare, ut ex *Rephidim* ad *Kadeſch* uſque, rivo facto, pergerent. Neque enim ullius fontis, locis iſtis binis interjecti, Moſes uſquam meminit. Fuiſſet hac ratione rupes iſthæc non abſimilis monti *Pico* in inſula *Tenariffa*, cui impendentes nebulæ ſingulis diebus circa meridiem in aquam reſolvuntur, & tanta copia defluunt, ut imbrium, quales in tota inſula nunquam cadunt, vices abunde ſuppleant, totamque, quam diximus, Tenariſſam affatim irrigent.

Quoniam itaque Moſes æque ac David & nomen *abyſſorum* *magna-*

magnarum & verbum *diffindere* adhibet, Warrenus judicat, de argumento ſimili utrumque agere. Obſervat igitur porro, in montibus haud raro *capaciſſimas cavernas* offendi, qualis illa, quæ Davidi ſexcentisque ejus comitibus in imo receſſu ſuo latibulum præbuit, & nihilominus tantum adhuc ſpatii vacui habuit, ut Saul eam ingreſſus nihil viderit, quod, Davidem illic loci adeſſe, ſuſpicionem ei moveret, *I. Sam. XXIV. 3.* Harum pleraſque corona quaſi immanium ſaxorum circumſeptas eſſe, ut ad eas aditus neutrubi pateat. Porro creditu facile ait, calore Solis multos vapores in id genus cavernis gigni, ac dein tum interno cavernarum, tum externo nivium incumbentium frigore in aquas condenſari; particulas vero hujusmodi aquarum craſſiores eſſe, quam ut per anguſtos viſcerum montanorum poros, per quos vi influxus ſolaris elevatæ ac in cavernas illas delatæ fuerant, relabi poſſint; hinc, Noachi ævo, aquas id genus collectas æternum ejusmodi carceribus detineri oportuiſſet, niſi Deus modo ſupernaturali repagula *diffregiſſet*, ac undis illis, quo naturalis impetus ferebat, eundi poteſtatem feciſſet. Tunc itaque eæ inſtar *fontium* ebullire, ac qua data porta, in declive præcipites ruere, hacque ratione, (accedentibus præſertim nivibus liqueſcentibus imbribusque ſolito majoribus,) depreſſiorem terræ ſuperficiem, quindecim cubitorum altitudine, longe lateque inundare. Huic fundamento primo de *fontibus abyſſi magnæ* jungit Warrenus alterum de *altitudine* aquarum diluvialium, quæ *cubitis quindecim* non montes, ſed *humum* ſuperarint: unde non recurrendum dictitat ad aquas *ſupracæleſtes*, quæ ex orbibus ſuis, ſine ſyſtematis mundani πανολεθρία, deduci non potuerint; neque ad aquas *ſubterraneas*, quibus nullo modo integrum fuerit adſcendere, niſi adfuiſſent aliæ aquæ, in harum locum ſucceſſuræ; neque ad univerſas regiones *aeris*, licet omni ex parte *in aquam condenſandi*, cum conſtet, molem aeriam, molemque aquæam ejusdem extenſionis, quoad proportionem gravitatis, non magis ſeſe invicem exæquare, ac *mille* & *unum*, adeoque totius aeris molem in nimis exiguam & cataclyſmo haud ſuffecturam aquæ molem abituram fuiſſe; præterea ignorari, quid in ſuperioris aeris condenſati locum ſuccedere potuerit, ne natura vacuum reciperet. Imbres autem per quadraginta dies deſcendentes, & *abyſſos* illas e cavernoſorum montium verticibus ſcaturientes, tantam undarum vim congerere potuiſſe, quæ terræ

ad cubitos quindecim obtegendæ suffecerit. Tertium fundamentum Warrenus ex *II. Petr. III, 5. 6.* petit: *Cœli*, h. e. infima aeris regio, *erant jam olim ac terra* (ἐξ ὕδατος) *ex aqua* (καὶ δι' ὕδατος) *& in aqua* simul extans, (δι' ὧν) *per quæ mundus* (animalis) *qui tum erat, aquis inundatus periit.* Partem enim tunc terræ depressioris cum circumjecta atmosphæra inundatam, adeoque δι' ὕδατος (h. e. juxta Warrenum, *in aqua*) extitisse, partem terræ montanæ cum annexo cœlo aerio ἐξ ὕδατος (*extra aquam*) eminuisse, opinatur. Utrum vero interpretatione hac sua scopum Petri ferierit, videant alii. Quarto loco urget, quod, si aquæ cacumina quoque montium tam longo temporis tractu contexissent, tantum limi & sordium in planities devolutum fuisse credibile sit, ut ne quidem aliquot seculis post ad fruges vitesve ferendas domusve extruendas aptæ fuerint; quemadmodum constat, Atticam, cum cataclysmum longe minorem passa esset, adeo miseram induisse faciem, ut non nisi post tria secula colonos iterum nacta sit.

Cæterum prævidit clarissimus Auctor, objectiones non unas sibi diluendas fore. Harum prima ex *Gen. VII, 19. 20.* elicitur: *Operti sunt omnes montes altissimi sub cœlo universo. Quindecim cubitis sursum versus invaluerunt aquæ, & montes fuerunt operti.* Respondet, non dici in textu, montium cacumina operta fuisse, sed humum tantum, una cum inferioribus partibus montium, ad cubitos quindecim sursum versus a superficie terræ communi. Et in ejusmodi inundationem satis bene quadrare phrasin: *aquæ prævaluerunt* מאד מאד *valde, valde.* Neque septuaginta Senes testari, diluvialem aquam montium quorumvis verticibus superincubuisse; namque solummodo dicere: Πεντεκαίδεκα πήχεις ὑπεράνω ὑψώθη τὸ ὕδωρ. Imo nec vulgatum dissensisse, licet reddiderit: *Quindecim cubitis altior fuit aqua super montes, quos operuerat.* Namque non necesse esse, ut *super montes* idem esse putetur, ac *super cacumina montium.* Quin verba ista tantundem notare posse ac illa: *ad latera montium;* quemadmodum, *Q. Curtii* phrasi, *super mensam*, vel *super vinum & epulas* convivæ esse dicuntur, mensæ tantum accumbentes. Deinceps, quod altissimos montes quindecim cubitis superarint undæ, hoc potissimum argumento refellit Noster, quod arca *quievisse* ac resedisse dicatur *super montibus Ararat*, h. e. Gordyæis in Armenia, *Gen. VIII. 4.* & quidem die 17. mensis septimi. Cœpit autem diluvium die 2. mensis secundi

cundi & accrevit diebus centum & quinquaginta, (Gen. VII. 24.) qui fere circa modo dictum diem mensis septimi decimum septimum desinunt. Hinc patet, eo ipso tempore, quo incrementum aquarum summum suum fastigium ac ἀκμὴν attigit, arcam montibus Gordyæis insedisse, adeoque totam undis immersam omnique aere exclusam fuisse, si altissimos montes, sigillatim Atlantem, Olympum, Caucasum, Picum in Tenariffa, Andes in America, quindecim cubitis operuisset suprema eaque æqualiter a centro terræ remota cataclysmi peripheria. Ipsemet igitur Warrenus phrasin Mosaicam: *Operti sunt montes altissimi*, exponi vult aut (1.) per *synecdochen partis* inferioris *pro toto* monte, aut (2.) per *hyperbolen*, quæ sæpe a montibus petitur, v. g. Jer. IV. 24. Ezech. XXXII. 6. Esai. XLIV. 23. XLI, 15. LXIV, 3. Habac. III, 6. Psal. XCVII, 5. CXIV, 4. &c. aut denique (3.) vocem *cooperire* accipiendo non pro *superare & contegere omni ex parte*, sed pro *frequenter*, *abundanter circumdare*, *circumsistere*, *circuire*, *circumfluere*. Sic gemmæ dicuntur *tegmen* Tyriorum, *Ezech. XXVIII, 13.* Judæi feruntur *texisse* altare Domini lacrymis, *Mal. II. 13.* Imo Moses ipsemet refert, coturnices *texisse* castra Israelitarum, *Exod. XVI. 13.* Et tamen *Num. XI. 13.* (optimus sui interpres) auctor est, decidisse illas non *super*, sed *circa* castra, ex utroque eorum latere. Pari modo, Warreno judice, montes altissimos cataclysmo *tectos* dixit Moses, quia copiosissimæ aquæ quaquaversus illos circumfluxerunt.

Ad Objectionem secundam: *Arca resedit super montibus Ararat, Gen. VIII, 4; ergo aquæ ultra cacumina montium accreverunt, arcamque illuc extulerunt*, Auctor noster respondet: (1.) על, (quod communiter *super* notat,) quandoque *prope*, *juxta*, *penes* significare, e. g. *Psal. I, 3. Num. XI, 13.* sicque על הררי אררט *super montes Ararat*, idem esse posse, ac *juxta* montes Gordyæos. (2.) Si concedatur, arcam *super* montibus Ararat quievisse, hoc nihilominus verum fore, etsi non cacumini, sed pedi vel inferiori montis parti innixa ea dicatur. Nec obstare, quod *Berosus* & *Nicolaus Damascenus* apud Fl. Josephum, *Abydenus Assyrius* apud Eusebium & Cyrillum, *Benjamin* denique *Tudelensis* in Itinerario, testentur, reliquias arcæ longo tempore remansisse in montis Gordyæi fastigio. Observat enim Warrenus, eosdem auctores tot fabulas admiscere suæ hac de re narrationi, ut qui aliqua in circumstantia extra dubium hallucinantur, in altera quoq; hallucinati esse non immerito præsumantur.

Succedit objectio tertia: *Cacumina montium apparere cœperunt, decrescente diluvio, Gen. VIII,5. Ergo prius aquis cooperta fuerunt.* Regerit Warrenus, partim, quod *cacumen montanum* non raro in Scripturis sacris pro declivioribus & inferioribus partibus montis accipiendum veniat, e. g. *Amos I, 2. Exod. XIX, 20.* partim, quod fortassis in Genesi intelligere oporteat apices montium minorum tantum, superficie humi quindecim modo cubitis altiores, adeoque totos undis obrutos. Quod si hæc σοφὰ φάρμακα non arrideant cordato lectori, notari jubet, quod montium fastigia non *ex aquis*, sed *e tenebris* decimo mense *emersisse* sive *visa fuisse* dicantur. Toto nempe diluvii tempore tenebras universæ telluri constanter incubuisse. Cum enim atmosphæra, quanta quanta erat, maximo opere turbata, omnes, quos ambitu suo complexa fuerat, vapores in nubes, moxque harum maximam partem in imbres copiosissimos transmutasset, vero non absimile videtur, densissimas toto passim orbe tenebras ea de caussa coortas esse. Imo absolute hoc necessarium fuisse, Warrenus existimat, ut homines diluvio absumendi eo magis in stuporem & consternationem verterentur, neque ii, qui non procul arca degebant, manu facta hanc invaderent, Noachumque cum familia brutisque animantibus illinc exturbarent, ac asylo ejusmodi saluti suæ consultum irent. Quemadmodum autem graviter adeo, ineunte cataclysmo, conturbata fuit atmosphæra: ita non ante decimum mensem, (ut ut jam per aliquot temporis spatium aquæ decrescere cœpissent,) in pristinum statum restitui, adeoque Solaris lux per aerem in montium apices transmitti potuit. Hinc quando *Gen. VIII, 3.* legitur: וישבו *Et reversæ sunt aquæ continuo ac indesinenter e terra*, Warrenus annotat, *reverti* idem Spiritui Sancto sæpiuscule esse ac *in sua principia resolvi*, non autem solummodo *ex loco in locum sine ulteriore sui mutatione abire.* Sic *Psal. XC, 3.* שובו *Revertimini, filii hominis.* Gen. III, 19. אל עפר תשוב *In pulverem reverteris.* Psal. CXLVI, 4. ישוב לאדמתו *Revertetur in terram suam.* Et similem in modum hoc loco: *aquæ reversæ sunt*, nimirum in principia sua, vapores scilicet. Accedebat ventus ille miraculosus, (*Gen. VIII, 1.*) qui quamprimum cataclysmus decrescere cœpisset, non potuit non, dum aquas rarefacere debebat, aerem simul magis magisque turbare, spissare ac consequenter tenebricosum reddere. Quod ipsum etiam necesse erat, ne aquæ in glaciem coirent,

uti

uti fortassis fecissent, nisi aer spissus adeoque subcalidus & consequenter tenebris horridus fuisset, donec major earum pars in vapores abiisset, reliqua limo & sordibus nimium permista lentiore rarefactione eguisset, adeoque pauciores vapores emisisset, quam quales atmosphæram notabili modo conturbare ac tantopere obtenebrare valuissent; ut nec Solis radii eam penetrare potuissent. Eandem ob rem Deus, cum nullum diluvium orbi posthac immissum iri promitteret, non tantum sementem & messem, æstatem & hyemem, sed & *diem ac noctem* semper fore, prædixit, *Gen. VIII. 22.*

Quod si porro obvertas, hac ratione homines animaliaque in montes fugam capessere atque mortis periculum evitare potuisse; responsio Warreno in promptu est, *imbres* copiosissimos (sive potius *ecnephias* ac *exhydrias* quadraginta diebus in montes impingentes, atque ibidem cum *nivibus* non una hyeme illic aggestis, tunc vero liquescentibus, itemque cum aquis e *verticibus* cavernosorum montium scaturientibus mistas,) impetuosissimos composuisse torrentes, qui omnes, quotquot forte in montes adscendere voluissent, in præcipitia ac decliviora montium loca secum rapuissent ac enecassent, aut certe in tantam desperationem egissent, ut maluerint se præcipites dare in undas, quam fame vel metu sensim emori. Ne quis autem putet, per *aperturam cataractarum* sive *fenestrarum cœli, Gen. VII, 11.* innui, majorem aquæ molem delapsam esse, quam quæ tantum ad 15. cubitos superarit humi superficiem; Warrenus monet, multum aquæ imbibisse torridas & arenosas terræ regiones, itemque barathra subterranea, antequam terraqueus orbis ad quindecim undiquaque cubitos sursum versus inundari potuerit, præsertim cum circumferentia, quanto magis abest a centro, tanto amplior sit magisque extensa adeoque repletu difficilior. Cæterum *cataractas cœli* non amplius quid denotare præter pluvias copiosas & continuo decidentes, plane uti *Mal. III, 10,* ubi Deus in gratiæ suæ signum *fenestras cœli* sese aperturum spondet, *Lyranus* id fieri notet, *dando pluvias & rores ad fœcunditatem terræ convenientes.*

Deinde contra Warreni hypothesin facere videri posset locus *Gen. VIII, 7. Corvus indesinenter ibat & redibat, usque dum exaruissent aquæ ex superficie terræ.* Nam si cacumina montium aquis non contecta fuissent, facile reperisset corvus locum, ubi commode quiesceret,

adeoque

adeoque non neceſſe habuiſſet, ad arcam ſubinde reverti. Hunc nodum ſolvit, an ſcindit, Noſter, approbando verſionem vulgatam: Corvus *egrediebatur & non revertebatur*, aut ſeptuagintaviralem: *ἐξελθὼν ὐκ ἀνέστρεψε*, adeoque & Bocharti conjecturam, pro יצוא ושוב legendum ולוא ישוב. Quod ad *columbam* attinet a Noacho trina vice ex arca emiſſam, Warreni ſententia, ea in arcam prima vice ſtatim reverſa fuit, quod nec victum commodum nec locum ſatis calidum ac nidificationi aptum reperiret; altera vice, cum arva magis reviruiſſent, diutius extra arcam ſubſtitit, donec veſpera appropinquante, frigori nocturno perferundo impar, arcam iterum repeteret; ultima denique vice, cum jam formoſiſſimus annus eſſet, amœnitate locorum illecta longiusque divagata a montibus Gordyæis, redire aut neſciit, aut noluit, quo ſigno Noachus intellexit, terræ ſuperficiem iterum habitabilem evaſiſſe.

Ultimo loco hoc ſibi dubium movet Warrenus: *Si extra aquas prominuere montium juga, facile ad ea illidi, diffringi ac ſubmergi arca potuit.* Reſpondetque, idem verendum fuiſſe Noacho, ſive (juxta Burnetium) primævus orbis in omne genus fruſta diſſiluiſſet, ac in abyſſum delapſus aquas ſede ſua expulſas in aerem protruſiſſet, ſive, (juxta vulgarem opinionem,) arcam ab aquis ſenſim in ſublime ferri ac dein in montes Ararat demitti oportuiſſet. Facili quippe negotio in montes nondum omni ex parte opertos impingere & naufragium facere potuit. Ad ſolam ergo divinam providentiam heic reſpiciendum autumat, utpote quæ non minus Noachum tempeſtate illa huc illuc jactatum ſalvum & incolumem ſervavit, quam antea arcam exſtruere ipſum docuerat atque animalibus inſtinctum indiderat, ut congregari & in arcam includi, tantoque tempore aſſervari ſeſe paſſa fuerint.

QUATRIEME DENONCIATION DE l'Hereſie du peché philoſophique.

id eſt:

Denunciatio quarta hæreſeos de peccato philoſophico, continens reſponſionem ad tertiam epiſtolam PP. Jeſuitarum.

Impreſſa

Impressa A. 1690, in 8. Constat plagulis 5.

NOndum piguit *Antonium Arnaldum*, Jesuitis, quas de peccato philosophico fovent, opiniones exprobrare. Cum enim illi, ne tacuisse viderentur, istius verba in alienum rapuissent sensum ac statum controversiæ multis modis pervertissent in *epistola* sua *tertia*; acerrimus hic eorum antagonista, ut fraudes, quas putat, absq; censura dimitteret, a se impetrare haud potuit. Dixerat is, e Jesuitarum principiis fluere *thesin* illam de peccato philosophico *Divionensem*; de qua A. 1689. p. 620, & 1690 p. 328. 502. prolixius egimus, cum *Denuntiationes* tres priores recenseremus. Id ii ita interpretati sunt, ac si dixisset, fluere illam ex *doctrina* Jesuitarum *de gratia sufficienti*, quæ concertationum Jansenianarum primarium argumentum fuit; ideoque plus simplici vice non sine aculeo interrogaverant, quid commercii intercederet peccato philosophico cum gratia sufficienti. Monstrat igitur Arnaldus, se non istam *de gratia sufficienti* Jesuitarum controversiam intellexisse, sed expressis verbis indicasse ista iisdem communia axiomata: *Nemo peccat, nisi quatenus scit & intelligit malitiam peccati. Ad peccandum formaliter requiritur notitia peccati. Nullum est peccatum formale, nisi conscientia hic & nunc judicet de malitia. Conscientia circa illicitum intrepida excusat a peccato.* ART. I. p. 5.

Objicit mox iisdem sex loca, ubi veritatem fraudulenter dissimularint aut corruperint. Ex his ultimi solum meminisse opus est. *Apologiam Casuistarum*, absque auctoris nomine A. 1657 editam, *Buhursius* (aut quisquis isthanc contra *Arnaldum* exaravit epistolam,) sibi suoque Ordini opponi deprecatus fuerat, eo quod universa Societas eam, quamprimum in lucem prodiisset, pro sua agnoscere noluerit, nolitque adhuc dum. Regerit Arnaldus, utrumque a vero alienum esse. Neque enim Jesuitarum promachum *Annatum* aliumve aliquem confutare ausum esse scriptum *octavum* & *nonum*, quibus eo tempore *Curati* Parisienses culpam *Apologiæ* istius compositæ in Jesuitas magna cum animi confidentia transtulerint. Imo postquam Patres illi integro decennio secretis machinationibus efficere studuissent, ne Apologia ecclesiasticæ censuræ subjiceretur, in publicum emissum esse *R. P. Honorati Fabri Societatis Jesu Theologi Apologeticum doctrinæ moralis ejusdem Societatis*, permittente Generali *Joanne Paulo Oliva* & approbantibus novem Theologis, e quibus hodienum su- ART. II. p. 20. p. 22.

perstes est *Franciscus de la Chaise*. Huic nempe Apologetico inferitur liber, quem idem auctor, sed sub *Stubrockii* larva latens, jam antea *Wendrockio* opposuerat. In hoc autem p. 665. editionis Coloniensis, personatus ille *Jesuita* & (quod consequi hinc putat Arnaldus.) *Approbatores* universi fatentur, *Apologiam* istam *Casuistarum* opus esse *P. Piroti* Jesuitæ Parisiensis, quem quidem non communi Societatis consilio aut cum consensu Generalis id libri edidisse perhibent, laudant tamen eum ceu *in doctrina morum, sacris decretis, eorumque libris, qui de hoc argumento scripserunt, optime versatum.* Asserunt, continere eum quinquaginta quatuor propositiones, quarum tres quatuorve sint certæ, quadraginta quinque probabiliores thesibus contrariis, reliquæ minus probabiles vel improbabiles. Non negant, quod *Alexander VII. damnaverit & prohibuerit Apologiæ libellum;* putant tamen id factum esse, non quod erronea dogmata complecteretur, sed quod duriori stylo conscriptus & absque auctoris & typographi nomine impressus fuisset. Neque dissimulant viginti episcoporum Gallicanorum censuram contra Apologiam prolatam. Parum tamen eam curant &, interprete Stubrockio, contemtim satis inquiunt: *Quam multa super his dicere valerem; sed præ modestia & cultu etiam* minus dignis *debito abstineo.* Ex excerptis hisce collegit Arnaldus, *Apologiam Casuistarum* a Jesuitis haud reprobatam, adeoque pro documento doctrinæ eorum a se merito habitam esse.

ART. III. Cæterum ut Theologum Divionensem *Stephanum Bougotum* & qui cum eo peccati philosophici meminerant, excusaret *Bubursius*,
p. 26. distinguendas dictitarat propositiones, quarum una categorica & impia sit: *Effective commissa sunt & committuntur peccata gravia, quæ tantum sunt philosophica, adeoque nec Deum offendunt, nec pœnam æternum merentur;* Altera sit conditionalis & non improbanda: *Si dantur peccata gravia mere philosophica, ea non offendunt Deum, nec merentur pœnam æternam.* Hanc posteriorem suam, alteram horribilem & hæreticam esse monuerat. Demonstrare ergo Arnaldus conatur, ex receptis Jesuiticæ Societatis placitis categoricam quoque propositionem per legitimam consequentiam elici posse. Provocat autem primo ad adversarii ipsius epistolam, ubi peccatum theologicum esse definitur *libera transgressio legis divinæ,* & prolixe disputatur, *non posse Deum juste infligere pœnas æternas gentilibus, nisi ob illas*

tantum

tantum actiones, quibus a se Creatorem offendi sciverint. Hinc concludit, Jesuitas transgressionem legis naturalis, ex ignorantia illius & absque proposito offendendi verum Deum factam, habere debere pro peccato non theologico, sed mere philosophico: et quia id genus transgressio non raro inter Gentiles æque ac Christianos accidat, eam non esse casum moraliter impossibilem, uti Buhursius asseverarat; consequenter revera dari peccatum, quod ita sit philosophicum, ut non sit simul theologicum. Hinc dilemmate in adversarios insurgit: Adulteria ab Americanis, antequam Christiani ad eos delati fuerant, actu & reipsa patrata, aut fuerunt peccata theologica, aut mere philosophica, aut actiones plane non peccaminosæ. Prius asserere non licere ait Jesuitis, quia Americanorum actio non fuerit *libera* sive voluntaria *transgressio legis* a vero Deo latæ, utpote de quo ante suam conversionem nullam ideam habuerint: neque tamen etiam posterius; constare enim ex iis, qui *Antillarum* descriptionem ediderunt, quod barbarus quidam uxorem suam adulteram occiderit, & cum indicasset socero, sese infidelitatem uxoris punivisse, hoc responsi tulerit: *Recte fecisti; est autem mihi filia alia pulcrior; hanc, si vis, nuptum tibi collocabo:* unde liqueat, Gentiles agnoscere, adulterium, si non, quam ignorant, *legi Dei revelatæ, saltem honestati naturali* adversari, adeoque peccaminosam & illicitam actionem esse. Concludit ergo Arnaldus, non posse non Jesuitas medium arripere, ac ejuscemodi adulteræ gentilis actionem habere pro *peccato* mere *philosophico*, h. e. actione, quæ voluntarie fit ab eo, qui quidem eam legi divinæ contrariam esse ignorat, naturaliter autem inhonestam esse satis novit ac persuasus est.

Provocat dein ad alios Jesuitas magni nominis, cumprimis autem *Antonium Terillum* Anglum, Professorem Theologum in collegio Anglicano Leodiensi, qui *Regulam morum* volumine magno conscripsit ac opposuit libro *de recta doctrina morum*, quo Jesuita Hispanus *Eliçaldus*, sub anagrammate *Antonii Celladei*, A. 1670. *probabilismum* fratrum suorum convellere ac refutare nisus fuerat. Terillus quidem immortuus est editioni; huic tamen Provincialis Anglicanus, & quatuor Theologi approbatores obstetricantes manus adhibuerunt. ART. IV. p. 42.

Ex hoc igitur quatuor propositiones seligit *Arnaldus*: Prima est: *Fatemur cum S. Thoma ignorantiam sæpe esse voluntariam, ideoque* p. 44.

 etiam

etiam imputabilem: sed eam NON ALITER voluntariam esse admittimus, quam si antecedenter aliqua de illius vitatione OBLIGATIO menti occurrerit, per cujus OBLIGATIONIS contemptum vel neglectum ignorantia culpabiliter incurritur. Notari heic cupit Arnaldus, Jesuitam non suo tantum, sed totius Societatis nomine loqui, verbis *Fatemur*, *Admittimus*; & ad solum *contemptum* vel *neglectum* debiti probe noti (vocibus *Non Aliter*) restringere ignorantiam culpabilem; unde sequatur, quod quisquis nunquam actu cogitavit teneri se, ut id, quod facere debet, non ignoret, id invincibiliter ac involuntarie, adeoq; impune, ignoret. Contrarium deinde ex *Thoma Aquinate*, verbis *Contensonii*, probat, ut pateat, frustra Jesuitas gloriari, se Thomam hac in parte sequi.

Altera Terilli propositio est: *Fieri potest, ut homo diu versetur in actuali hac negligentia, quia semper videt se obligari ad aliqua scienda, quæ tamen continuo negligit scire, quæque scire posset, si diligentiam adhiberet. Fieri etiam potest, ut olim potuerit, nunc autem non possit ignorantiam vitare. Sæpe accidit, ut continuatio ignorantiæ æque sit voluntaria ac ejus initium. Fieri tamen etiam potest, ut ignorantia, quæ prius voluntaria fuit, involuntaria fiat, si nempe ignorans neminem habeat, qui eum doceat.* Hinc arguit Arnaldus, quod juxta Jesuitarum placita, involuntaria & invincibilis fiat ignorantia illius, qui nocte dieque cogitat, qua ratione cuticulam molliter curet genioque indulgeat, quive inter eos solum vivit, qui quicquid Christiani sanctum habent, satyricis salibus perfricant, atque ceu mera hominum cerebrosorum inventa exsibilant. Hoc enim modo omnem religionis sensum in eo sensim extingui, ut obligatio menti ejus non amplius occurrat, ideoque sine actuali contemptu neglectuve positivo obligationis illius suæ, actiones Legi divinæ in se, (ut ut non ex intentione peccatoris expressa,) contrarias patret, quodque hinc collectu facile est, non peccet theologice, sed tantum *philosophice*, quia inter peccandum non legis divinæ, sed ad summum tantummodo honestatis naturalis meminit.

p. 55. 56. Propositio *Terilli* tertia ita enunciatur: *Voluntas in opere particulari non peccat moraliter peccato proprie & ratione sui imputabili, quando nulla actualis advertentia, (nec specialis, nec confusa,) malitiæ moralis vel periculi præcessit, vel saltem dubitatio aliqua, vel scrupulus.*
p. 58. Notanter dicit: *proprie & ratione sui imputabili*, idque porro distincte explicat,

explicat, asserendo, quod peccatũ ex mera inadvertentia non *per se* & *proprie* sit peccatum, sed quod ei tantum applicetur & imputetur reatus peccaminosæ actionis præcedentis, per quam in ejusmodi inadvertentiam homo prolapsus fuerat. Hæc cum attulisset Arnaldus, monstrat, quomodo ea ratione excusentur omnia facinora prava Gentilium, Epicuræorum, Atheorumve, ac si *in se* non sint peccata, sed tantum *in caussa sua*, inadvertentia nempe & negligentia addiscendi inque memoriam revocandi obligationem suam; adeoque non puniri queant, quatenus legi divinæ sunt contraria, sed quatenus reatus causæ eorum ipsis simul applicatur & imputatur. Putat idcirco probasse se hoc modo, quod probare debebat, nempe quod juxta Jesuitarum hypotheses peccata philosophica non sint meræ imaginariæ suppositiones & casus moraliter impossibiles, sed nimis crebro inter homines accidere soliti. Unde serio cohortatur eos, ut si hæresi de peccato philosophico a Papa damnatæ bona fide repudium remisisse videri velint, propositiones illas omnes animitus ejurent atque condemnent. De Quinta Denuntiatione proximo mense dicemus.

THOMÆ GODVVINI MOSES ET AARON.

Ultrajecti, sumptibus Balth. Lobé, 1690, in 8. plag. 43.

NOtissimus est in republica literaria *Thomas Godwinus*, Somersetensis Anglus, A. M. Scholæ Abendonensis in agro Bercherensi ludimagister, deinde Theologiæ Doctor & Professor Oxoniensis, tandem ecclesiæ Brightvvellensis Rector, d. 20. Martii A. C. 1642. ætatis LV. fato suo functus; quod ante nos memoriæ prodidit Vir clarissimus in *Diario biographico*, indiculumque operum adjecit, justo forsan auctiorem. Num enim *libri IV. Antiquitatum Romanarum* ab *Anthologia Historiæ Romanæ* revera distinguendi veniant, ut ei videtur, nobis non constat, quibus illi modo, (non item hæc,) innotuerunt. Quod autem *libros VI. de civilibus & ecclesiasticis ritibus in usu apud Hebræos* aliud esse putavit opus ab *Antiquitatibus Hebraicis & Græcis, sub titulo: Moses & Aaron*, diligentissimo Viro fraudi fuerunt memoriæ minus accuratæ. Namque *sex* illis *libris* absolvuntur *Moses & Aaron, seu civiles & ecclesiastici ritus antiquorum Hebræorum, tam quos illi nulli genti debent, quam quos iidem ab Ethnicis & hi ab Hebræis per*

καπηλείαν ascivevrant, tertium nunc editi. Et primus quidem liber, *de personis* inscriptus, distincte agit de forma reip. Judaicæ usque ad Christum, de publicanis, de proselytis, de Regibus, de Pontificibus summis, Sacerdotibus, Levitis, Nethinæis, de Prophetis, de titulo Rabbi, de Naziræis & Rechabitis, de Assidæis, Pharisæis, Sadducæis, Essenis, Gaulonitis & Herodianis. Liber II. *de locis*, templum, synagogas, scholas, proseuchas, portas, lucos, excelsa, asyla conspicienda sistit. Succedit tertius *de diebus & temporibus*, ac sigillatim de diebus, horis, septimanis & annis, de festis & conviviis, de sabbato, de festis paschatos, pentecostes, tabernaculorum, buccinarum, noviluniorum, expiationum, de annis sabbatico & jubilæo, de festo Purim encæniorumque. Libri quarti argumentum est *idololatria*. Enarrantur heic singula idolorum & divinationum, de quibus in S. literis memoratur quidquam, genera. Quintus de *consistoriis*, pœnisque ibi in reos decerni solitis, tractat. Ultimo *de ritibus mixtis* sermo instituitur, de circumcisione nimirum, de primitiis & primogenitis, de decimis, de matrimonio, sepultura, jurejurando, modo scribendi, Masorethis, metationibus & castris Israelitarum, mensuris atque monetis.

Non negandum est, libellum methodo hac facili, succinctaque sua brevitate juventuti antiquitatum sacrarum studiosæ gratissimum esse debere; præsertim, ex quo *Joh. Henricus Reizius*, V.D.M. singulis fere paginis subjecit notas haud pœnitendas, ac e philologis Godvvino recentioribus, *Coccejo* cumprimis, *Lightfooto, Altingio, Burmanno, Wagenseilio*, aliisque excerptas. Præfiguntur editioni huic *Hermanni Witsii* præfatio & dissertationes duæ *de Theocratia* Israelitarum *& de Rechabitis*, non indignæ auctore *Ægyptiacorum* ac *exercitationum in symbolum Apostolorum*, de quibus annis 1684. p. 213. & 1682. p. 199. prolixius verba fecimus.

RELATION DES REVOLUTIONS, ARrivées à Siam, dans l'année 1688.

Hoc est,

Relatio de mutationibus, quæ in regno Siam anno 1688 contigere.

Amstelo-

Amstelodami, anno 1691, in 12. Constat plagulis 3.

QUam secundis suscepta auspiciis videri poterant hodierni Gallorum Monarchæ negotia, missis ad Siami regem, indeque rursus acceptis legationibus non ita pridem gesta; quorum non semel in *Actis proximorum annorum* meminimus: tam luctuosa eadem catastrophe abrupta brevi concidisse, omnemque grandium illorum eventuum, qui inde sperabantur, expectationem subito fefellisse, e præsenti relatione cognoscimus. Cui tanto major fides debetur, quanto rerum expositarum exactior cognitio penes autorem est, qui iisdem ipse interfuit, quam qui fando solum aut vagis rumoribus accepta refert. Est is *Actorum anno 1689 p. 481.* memoratus *Fargesius*, dux copiarum Gallicarum, & castri *Bankok* præfectus. Non ingratam vero operam B. L. nos præstituros confidimus, si memorabilem hanc status regni *Siamici* conversionem, ejusque momenta, tametsi ex parvo libello, paulo enarremus diligentius.

A principio statim non inficiatur *Autor*, negotiorum suorum rationes fidentius subduxisse *Gallos*, ampliusque, ac par erat, de favore Principis, quem invaletudo quædam lethalis ad tumulum jam sensim deducebat; de successoris regii, qui incertissimus erat, erga se voluntate; de dubia ministri *Constantii* fortuna, cujus ea non fuerit autoritas, quæ credebatur; de indolis bonitate, affectuque *Siamensis* populi, quem odium & furor in exitium *Gallorum* mox armaverit, sibi promisisse. Describit deinde statum regiæ domus & officiorum, qualis se in regnum adventante fuerit. Commendat *regem* a magnitudine & vigore animi, ac in exteros propensione; notat vero ejusdem erga populares suos rigorem, ex quo factum, ut plus metus, quam amoris sibi apud suos conciliaverit: cæterum, utut quinquaginta quatuor annis non majorem, certo conflictatum esse morbo, cui ipsum brevi succubiturum non obscuris indiciis deprehendi potuerit.

Proles regi *mascula* nulla; unde successionis jus secundum consuetudinem regni, ad regis *fratres*, quorum duo erant, spectabat. Horum *major natu* membris captus jus omne *fratri minori* concessurus videbatur: hic vero mutum se hactenus simulaverat, cavendis scilicet suspicionibus, quarum primam quamque vitam suam in discrimen apud regem conjecturam timebat, utrique fratrum parum faventem,

ventem, eosque procul a negotiis regni habentem. Desponsa tamen secreto juniori huic tum ferebatur, sed inconstanti rumore, *unica regis filia*, viginti octo circiter annos nata, supercilii ingentis, & morum ac superstitionis avitæ retinentissima; quæ tum ex aula se proripuerat, ob offensam a Parente acceptam, cujus autorem *Constantium* credebat, eaque propter odio eundem prosequebatur. Has vero necessitudines solida apud regem gratia longe anteibat *filius* ipsius adoptivus, *Prapieus*, successor Principis, si per eundem staret, procul dubio futurus: sed hunc natalium obscuritas factione aliqua invalescere non sinebat, populi & officialium regni (*Mandarinorum*) affectu in fratres regios unice propendente.

Ex cæteris *aulæ obsequiis* unus *Petcheratchas*, sive *Pitrachas*, magni quid primo statim conspectu portendere, supraque reliquos eminere visus est *Autori* nostro. Præterquam enim quod generis prærogativa eos antecellebat, (ex stirpe scilicet regia oriundum, quam regis parens olim throno dejecerat, fama ferebat;) ostentato insigni pro superstitione gentis suæ zelo, *Talaponum* universorum, quorum summa apud Siamenses existimatio, favorem consecutus erat; animum præterea gerebat, erga gentem suam sincerrime affectum, odii erga peregrinos plenissimum. Cæterum sensa sua & consilia premere apprime gnarus, amoliendæ omni suspicioni unum præ se ferebat vitæ privatæ desiderium; unde & amplissimas, quas rex ipsi filioque ejus subinde detulerat, dignitates constanter recusavit. Quod tamen adeo non detraxit eximiæ qua pollebat autoritati, ut inter præcipuos consilii regii haberetur, multoque intimioris quam, *Constantius*, esset admissionis: quem ex adverso Galli longe potentissimum credebant, quique idem ipsis persuadere contendens, cæterorum existimationi omni studio derogabat, ut sua unius fiducia & auspiciis quodcunque erat negotiorum gereretur.

Nec exigua quidem erat hujus *Constantii* apud regem gratia, qui tractandis exterorum causis hunc unum ministrum idoneum putabat, ob exactam, qua instructum se profitebatur, rerum aularumque Europæarum notitiam: eum tamen complures aulici antecedebant, & dignitate & libero ad Principem accessu, qui Constantio, nisi comparere jusso, non patebat. Hunc *Autor* ingenii vividi & capacis, aliisq; politicis virtutibus præditum fuisse testatur; candoris tamen & integritatis

in eo

in eo defectum notat sibi deprehensum, præter ambitionem immodicam, & summum vindictæ studium in eos exercendæ, a quibus se contemtim habitum opinabatur; ob quæ odium universi populi pluriumque exterorum in se concitaverit.

Quantum ad *Gallos* anno 1687 classe advectos: ex iis *Fargesius* *Bankoki* ducentos habebat præsidiarios; *Bruanus Merguinm* cum tribus cohortibus tenebat. De *Fargesianis* tamen quadraginta circiter regis Siamici auspiciis maritima expeditione piratas persequebantur: cætera manus malefidas *Bankoki* munitiones tuebatur, vallo propugnaculisque nondum undiquaque cinctas, & pro tantillo defendentium numero nimium spatiosas.

Hæc regiæ facies erat aulæque *Siamensis*, cum anni 1688 mense Martio, rege gravius decumbere incipiente, *Prapieus* rebus suis incumbens clientelas parare sibi occepit; *Pitrachas* vero, adornatis pridem consiliis suis, ope *Mandarinorum*, censui populi præfectorum, quantam potuit multitudinem prope *Louvoum*, (ubi rex æger degebat,) cogere, inque delubris vicinis positam tenere. Nec difficile ei subditorum quemque in partes suas trahere: occultato enim consilio suo, nihil in animo sibi causabatur, quam vitæ *Talaponum* solitariæ se mancipare; ante tamen totis viribus eo adniti, ut Principes fratres, quibus exitium a *Prapieo* & *Constantio* paratum sciret, in solium ipsis debitum collocaret. Conciliandis autem animis per universum regnum rumorem occulte spargi curabat, accitos nuper *Gallos* extirpandæ domui regiæ, religioni, moribusque avitis, evehendisque *Prapieo* & *Constantio*: quibus technis primores regni non minus ac promiscuam plebem, quin ipsos etiam regni hæredes facile sibi adscivit, causam suam ab ipso promoveri ratos, & *Prapieum* cum *Constantio* capitaliter exosos.

At *Constantius*, quem pleraque horum latere non poterant, insidias, utcunque ipsi blandientis æmuli declinaturus, medio Aprilis, regis nomine *Fargesium* cum potiori parte copiarum *Louvoum* advocat. *Fargesius* accepto mandato cum 70 circiter militibus eo movens, *Siami* (regiæ regni, præter quam via facienda erat) portas offendit clausas, & tanquam imminente hoste, omnia tumultus plena: ab amicis deinde certior redditur, publica fama regem fato functum perhiberi; medio *Louvoum* inter & *Siamum* itinere armis omnia

 compleri;

compleri; agitari consilia de *Constantio* in vincula conjiciendo; missamque amplam militum manum invadendo *Bankoko*, & Gallis ibidem internecione delendis. Hæc ut percepit *Fargesius*, absque mora *Constantio* perscripsit: hortatus eundem, ut ad se, prope *Siamum* tantisper subsistiturum, quamprimum divertens, suam suorumque operam & fidem legitimis regni hæredibus offerret, *Siami* tunc degentibus; dilueretque hoc ipso suspiciones, quibus in præsens onerabantur. Sed *Constantius*, sive non intellecta magnitudine periculi, seu interclusa discedendi opportunitate, seu omnino *Prapieo* factione junctus, consilium non amplexus est. *Fargesius* cum suis *Bankokum* recessit.

Intellecto *Fargesii* regressu, *Pitrachas*, qui 30000 manu succinctus regem regiamque *Louvoum* in potestate jam habebat, omni artificio contendit Principes fratres & filiam regis *Louvoum* pertrahere, ut solidum sibi arbitrium esset de illis statuendi, nec Gallis integrum socias manus iisdem jungere. Quanquam vero incompertum Principibus esset, quid rerum *Louvoi* tum temporis ageretur, iique a *Prapiei* & *Constantii* machinationibus multum sibi metuerent; mallentque adeo *Siami* regium occupare palatium, ibidemque captis regni habenis fidelitatis juramentum ab accitis *Mandarinis* exigere: evicit tamen pertinax *Pitrachæ*, quem suis partibus sincere addictum, nec ambitu aliquo successionis regiæ negotiis implicari credebant, solicitatio, speciosis subnixa rationibus, ut cum filia regis minor natu Princeps *Louvoum* concederet, quos ille cultu regio & prolixa subjectionis simulatione excepit.

Hæc veluti scenæ præludia insecuta mox est cædes *Prapiei* & *Constantii*: quorum prior funestum rerum suarum exitum, si regii fratres imperio potirentur, præsagiens, præsidio suo & capessendis regni auspiciis militum copias cogere armisque experiri constituit. Sed molitiones istæ in minima intento *Pitrachæ* facile patuere. Occupandum ergo hostem adhuc invalidum ratus, e regis cubiculo, in quo ægrotanti perdius atque pernox ministrabat, insidiose detractum *Prapieum*, nihil preces moribundi regis pro eo intercedentis moratus, extemplo jubet obtruncari. *Constantium* deinde in aulam, tanquam ex mandato regis, accersitum adorsus, perduellionis & peculatus acerbe insimulat, direptum catenis onerat, arctissimeque custoditum, quæstio-

quæstionibus semel iterumque habitis, tormentis subjicit: in quibus conspirationem cum *Prapieo* ærariique regii expilationem, ut ferebatur, confessus, post in frusta comminutus est. Secundum hæc in domum, familiam, necessarios & amicos *Constantii* varie sævitum: direpta illa, uxore consanguineisque per varia tormenta crudelissime excruciatis, & *Mandarinis* Constantio junctis in vincula missis. Secundis his rerum primordiis elato *Pitracha*, præcipuum de evertendis *Gallis* consilium, quibus superstitibus nunquam tranquillum imperii statum futurum, universo populo Principibusque persuadebat. His ut tanto tectius securiusque imponeret, a solicitando Principe majore natu, quem hactenus variis prætextibus instantissime *Siamo* exciverat, sponte destitit; & ne suspicioni, quam Principibus importuna illa flagitatione moverat, porro locus esset, præsente altero Principe Mandarinorumque præcipuis, coram idolo solenni sacramento fidem & obsequium Principibus spopondit. Sic conciliatis Principum animis, nullum *Pitrachæ* impedimentum, perficiendis impigre destinatis suis. Longum foret sigillatim explicare, quibus artibus incautos, ut putabat, *Gallos* fallaciis suis obnoxios reddere & in retia ipsis tensa pertrahere laboraverit, tanto minori deinde negotio opprimendos: quæ eo tandem omnes vergebant, ut *Fargesium*, prætento regis imperio, speciosis rationibus amplissimisque promissis ad se pellectum, in potestatem suam redigeret.

Fargesius discrimine, quod imminebat, probe perspecto, mandatis obsequi constituit: honori regis sui sibique consultius ratus, fidei simulatione deceptum pessundari, quam ingratiis expugnari præfectum loci, commeatu, viribus, munitione aliisque belli necessariis fere destitutum. Commendato ergo castri præsidio *Verdesalio*, *Louvoum* profectus a *Pitracha* honorifice quidem excipitur, at perplexis subinde quæstionibus tentatur, quibus expedire se vix potuit. Summa postulatorum erat, ut evocatis *Bankoko* præsidiariis, *Bruano* negotium daret suos conjungendi cum *Fargesianis*: constitutum enim esse regi, *Gallorum* opera in bello adversus vicinos, quo distineri tum fingebatur, uti, universisque copiis suis præficere *Fargesium*, bellicarum virtutum & fortitudinis laude sibi commendatissimum. Quodque *Bruanum* attinebat, literarum, quas huic scribere *Fargesius* poscebatur, exemplum lingua *Siamensi* conscriptum *Pitrachas* offerebat.

At hunc de diversa hujus *Gallicæque* linguæ indole nihil suspicatum, sua ipsius fraude delusit *Fargesius*, translatis in Gallicum idioma literis, nihil immutato tenore ordineque vocum formulæ præscriptæ: Quæ translatio uti, fatente *Fargesio*, ridicula ineptissimique contextus fuit, ita clarissimum *Bruano* præbuit indicium, quo loco *Fargesii* res essent constitutæ, & a cujus arbitratu tam lubricum penderet negotium. Quantum porro ad milites *Bankoki* relictos, nullum absenti sibi in eos, more gentis suæ, imperium esse asserebat; relicto ibidem legato, qui, dum abesset ipse, pleno jure præsidiariis moderaretur. Dimissus ergo, ut cum milite suo quamprimum rediret, obsidum veluti loco duobus filiis relictis, in quos animadversurus erat *Pitrachas*, si petitis obsecundare parens negligeret.

At *Fargesius* propere domum reversus, totius causæ summam & momenta præfectis militum protinus exposuit. Qui intellectis injuriis, quibus Galli regni incolæ, nuper affecti essent (in vincula enim, ipso *Fargesii* filio non excepto, conjecti iniquis modis habebantur) nec meliora sibi fata, si *Pitrachas* obtineret, instare conjicientes, extrema omnia subire, quam barbarorum se permittere libidini, communi sententia decrevere.

Ad defensionem ergo quantocyus se comparantes, præfixis sudibus dispositisque tormentis, loca hostium incursibus maxime obnoxia firmaverunt; munitiunculam vero opposito fluminis *Menan* lateri adstructam, quam tueri nequibant, diruto, quantum fieri potuit, vallo, ruptisque pulvere pyrio machinis bellicis aut obturatis, exarmavere. Hac tamen protinus occupata, excitatis super ea aggeribus, Siamenses obsidione cingere Gallos cœperunt: qui facta eruptione nequicquam hostes loco pellere conati, feliciori deinceps successu, displosis continue tormentis, obsidentium opera, plurimis eorum occisis, disturbavere; ab iisdem vicissim missilibus globis & bolidibus igniferis non intermisso impetu oppugnati. Diurnum hunc ignis & plumbi grandinem excepere noctu creberrimi assultus, distrahendis enervandisque obsessis ficti; quos præterea labores nunquam intermissi, commeatus inopia, & frequentes largissimique imbres, oculorum usum vel ad pedis distantiam subinde intercipientes, supra modum delassabant. Tantis difficultatibus conflictantes Galli, & rerum, quæ foris gerebantur, prorsus ignari, cymbam decem militibus instruunt,

unt, periculum facturis, si forte secundo flumine delati obviam fieri possent commilitonibus, quos contra piratas regiis auspiciis missos supra memoravimus, eosque in suppetias secum reducere. Sed vix extra conspectum præsidii provectos navigia *Siamensium* frequentia circumsistunt, impetuque facto Præfectum multitudine obrutum cogunt, se suosque, cum irruentium hostium non exiguo numero, succensa cymba in altum evibrare, non sine ingenti superstitum consternatione, extremam Gallorum insolitamque pertinaciam obstupescentium.

Pitracha interim Fargesius per literas nunciat, suos, rumore publico de internecione in se decreta perculsos, & popularium violatorum exemplo cautos, profectionem detrectare; facturos vero, ut quam carissime ipsorum vita iis constet, si quos super hoc pignore secum experiri lubido aliqua incessat: promtissimos alioqui securitate pacta amice decedere, & navigiis acceptis patriam repetere. Hoc intellecto *Pitrachas* atrocibus minis *Fargesii* constantiam expugnare non semel conatus, posteaquam nec Christiani nominis per universum regnum excidio, nec obsidum filiorum supplicio intentatis, quicquam se proficere animadvertit, ad mitiora animum inclinare cœpit consilia. Ab una enim parte Gallorum obstinatione, ab altera ancipiti armorum eventu sibi ob oculos positis, ne forte clade aliqua accepta *Siamensium* furor adversum *Gallos* concitatus, in se autorem converteretur, non vano augurio metuebat: tutiusque omnino habebat, cæde Principum, quorum alterum officii specie in custodia tenebat, alterum varia fraude amicis fidorumque hominum præsidio spoliaverat, quam Gallorum subversione in thronum regium eniti.

Coacto itaque procerum regni concilio, de Principibus gravissime conquestus, pro tot tantisque meritis insidias ab ipsis vitæ suæ strui, tanquam rem certissime compertam, asseverabat, simul, quid facto opus esset percontabatur: nec difficulter ab universis, sive potentiam *Pitracha* reformidantibus, sive sponte partes ejus amplexis, obtinuit, ut mortis sententiam in Principes ingratitudinis damnatos pronunciarent. Nec mora, submissis qui alterum Principem Siami comprehenderent, raptos ambos in delubrum prope *Louvoum* deportari, suppliciоque extremo, quod in regii sanguinis Principes more gentis

decernitur, affici, hoc est saccis coccineis inclusos, fustibusque sandalinis cæsos necari curavit.

Sublatos ita Principes, ipse Rex, morbo solutus, postridie secutus est. *Pitrachas* vero jura regia jam non obscure usurpans, præcipuis regni muneribus clientes admovit, Mandarinos, quorum fidelem operam expertus fuerat, altius evexit, vinculisque hactenus constrictos solvit, servitiis etiam promiscuæ multitudini remissis, congiarioque eidem præbito: moderationis non minus quam magnificentiæ laude utique captata. Jn regiam porro filiam nihil durius statuit, interfecti sponsi injuriam connubiali fœdere cum ipsa ineundo, (cujus quidem solennia excedente *Fargesio* nondum celebrata erant,) non iniqua ratione expiaturus. Rebus ita ex voto partim perfectis, partim dispositis, nihil prius *Pitrachæ* visum, quam ut *Gallos* æquis conditionibus placatos, cum pace e regno dimitteret. Placuit vero negotium a liberatione filiorum *Fargesii* auspicari, quos ad se vocatos blande allocutus, excusata parentis obstinatione, inque milites ejus rejecta culpa, velut in tesseram amicitiæ *Bankokum* ultro remisit, ingenti applausu & congratulatione ibidem exceptos. Cessatum mox utrinque aliquantum ab hostilitatibus, variis hinc inde pacis conditionibus propositis; marcente sensim, ipso temporis tractu, *Siamensium* furore, qui primo sub impetu, ad imbellem usque sexum tanquam serpente, contagio, processerat.

Appellunt interim *Bankokum* binæ naves, in piratas nuper emissæ, exponuntque *Gallos* classiarios; advolant & *Louvoo* præfecti *Gallorum* libertati redditi, aliique ejus gentis, detinentium manibus furtim elapsi: commemoratisque prolixe adversis, quibus toto passim regno per hos motus expositi aut jactabantur aut succumbebant Christiani; & facto *Bruani*, qui cum suis in castro *Mergui* obsessus, aquæ inopia superincumbentibus hostium aggeribus compulsus, via per medios hostes vi facta, commodumque intercepto navigio regio fuga sibi suisque consuluerat; solicitudinem intendunt *Fargesii*, ancipiti instantium expectatione suspensi. Nec enim quieta obsessis tempora erant, qualicunque hac induciarum specie; vario eoque crebro rumore, simulate secum agi, ut nec opinantes subita fraude opprimantur, non leviter turbatis: accedentibus præcipue quotidianis perfidiæ *Siamensium* experimentis, pro sua libidine pacta conventa fingentium

& re-

& resingentium. Dum autem difficultatibus istis *Galli* exercentur, confectum prope negotium totum pene irritum reddidit *Constantii* vidua, quæ captandæ fugæ occasionem nacta, custodes suos fefellerat, & *Bankokum* se receperat. Indignissime tulit hoc *Pitrachas*, & ni protinus ea dederetur, nullam compositionis spem superfore interminabatur. Verebatur enim, ne illa regno digressa spes sibi intercideret recuperandæ ingentis pecuniæ, quam *Constantium* clam evexisse uxore conscia opinabatur: & jam *Fargesio* de salute miseræ anxio, ideoque tergiversante, omnia ad vim denuo spectabant, bellumque crudelius exarsurum videbatur, cum *Fargesius* deditioni annuens, interposita tamen novi regis fide impunitatem libertatemque illi, familiæ ejus & necessariis pactus, concitam tempestatem declinavit.

Tandem ergo post abrupta semel iterumque pacis negotia, sequentibus conditionibus inter dissidentes convenit: *Galli*, nullo munitionibus loci damno illato, militari pompa cum armis & impedimentis excedant; hos tribus navigiis præbitis, commeatu cæterisque necessariis juvent *Siamenses*, duobus Mandarinis obsidum loco adjunctis, qui abeuntes ad fines usque regni comitentur.

Discessere *Galli* festo mortualium, altero quam advenere anno. Cæterum *Autor* pene fidem superare contendit, labores a *Siamensibus* insumtos excitandis tam multiplicibus operibus castrensibus, aggeribus, munitionibusque, quibus vel *Gallos* circumcingere, vel suppetias adverso flumine venturas arcere studuerunt: non dissimulat tamen, populum artium harum non perinde gnarum, ab hospitibus, *Anglis*, *Batavis*, *Lusitanis* strenue adjutum; quibus singulis suæ in promovenda obsidione vices fuerint & munia. Recensitos autem hosce suos suorumque casus illustri sibi documento esse fatetur, ne in desperatissimis quidem malis, quibusque par nullum remedium videatur, omnem spem ab afflictis unquam abjici, sed salutarem a tempore medicinam expectari oportere.

HISTOIRE DE L' ETABLISSEMENT des Francois Refugiez dans les Etats de S. A. E. de Brandebourg.

id est,

Historia

Historia receptionis Gallorum exulum in ditionem *Serenissimi ELECTORIS BRANDEBURGICI.*

Berolini, apud Robertum Rogerum, 1690. in 8. plag. 26.

DUm avide expectamus majora opera Virorum nobilissimorum, *Samuelis Pufendorfii* & *Johannis Besseri*, quorum is prorsa Latina, hic vorsa Germanica res gestas, quibus *FRIDERICUS WILHELMUS, Elector*, dum viveret, *Brandeburgicus*, MAGNI cognomen ex merito obtinuit, a Serenissimo hujus Successore, FRIDERICO III, utpote non minus pio tanti Genitoris filio, quam bono Patriæ Patre, jussus est; offertur nobis libellus præsens, quo non tota quidem vita Herois illius incluti enarratur, una tamen illius actio, quæ inter cæteras quam maxime eminet, & amplissimam scribendi materiam Duumviris supra laudatis suppeditabit, tanto accuratius memoriæ seræ posteritatis commendatur. Est ea benignissima receptio Gallorum, qui patriam & bona religioni reformatæ posthabuerunt, fugaque elapsi novam patriam in Electoratu Brandeburgico repererunt, cum, ut est in veteri proverbio, *patria sit, ubicunque bene est.* Felicia ista fata ac halcyonia exulum quondam miserorum *Car. Ancillonius*, qui utramque fortunam cum civibus illis suis communem habuit, communi quasi nomine in hoc quadripartito panegyrico meritissimis laudibus efferre satagit. Distincte igitur memorat, quanta beneficia optimus Princeps contulerit partim in literatos omne genus, partim in militarem vitam amplexos, partim in mercatores, artificesque, aut rusticos, partim deniq; in omnes, quotquot nec professione aliqua singulari ab aliis distingui queunt, nec aliquid bonorum secum e Galliis adsportarunt, adeoque, quicquid possident, soli liberalitati Electoris debent. Longum foret, ire per singulos. Sufficiet lectorem harum rerum cupidum de editione libelli monuisse, in quo munificentiæ vere regiæ plura, quam putabit, exempla admirabundus reperiet. Nos, missis his ob ingentem copiam, memorabilia alia enotabimus, quæ nondum *Novellis publicis* celebrata meminimus. Inter colonias Gallico-Brandeburgenses, una quoque Regiomontum in Prussia deducta est, ubi complures Galli, sed *Romano-Catholici*, jampridem jus civitatis obtinuerant. Decem fere annis, antequam in Reformatos Gallicanos perse-

perſecutio decerneretur, eccleſia reformata Gallica Berolini, ſub duorum Miniſtrorum verbi moderamine, coaluerat, *diſciplina ceremoniisque* uſa *iisdem*, quibus illic loci utuntur *Germani.* Anno autem 1685, cum ſeptem alii Concionatores exules eccleſiæ Gallicæ Berolinenſi adderentur, priores non minus quam hi haud alios ritus, indultu Electoris obſervare cœperunt, quam quales in Galliis obſervaverant. Inter ſummos Sereniſſimi Electoris Miniſtros, quibus Gallicarum coloniarum ſalus ac commoda curæ ſunt, *Danckelmanni* quoque celebrantur, de quorum nobiliſſima gente notat Ancillonius, admiratione dignius eſſe, quod ſeptem ex ea uno patre nati, uni Principi omnes aut in aula propria, aut in exterorum aulis, ubi legationibus funguntur, ſerviant, quam quod fratres quinque ex illuſtri *Angennenſi* familia orti, ſuperioribus temporibus primarii Regis Galliarum miniſtri ac ad univerſos pene Europæ Principes legati fuerint. Singulis Jovis diebus Eruditi, quotquot voluerint, in ædibus illuſtriſſimi Viri, *Ezech. Spanhemii*, Berolini conveniunt, & de ſcriptis veterum æque ac modernorum ſermones inter ſe conferunt. Nos heic deſinimus, id ſolum addentes, noſtro judicio nihil poſſe reipublicæ literariæ gratius utiliusve accidere, quam ſi quis doctorum virorum, quibus tam beatis eſſe licet, ut colloquiis illis interſint, acta Societatis ſuæ evulgaret. Neque enim hujus *Directori* aliquid proletarium excidere poſſe videtur, nec credibile eſt, quemquam collegarum eo præſente aliquid proferre auſurum, quod non tanto judici omni ex parte ſeſe approbare poſſit.

p. 68.

p. 160.

KORT BONDIGE VERKLARING VAN de geſonde en ongeſonde Stand des Menſche, des ſelfs oorſaaken en Geneeſing.

id eſt:

Brevis Explanatio ſani & morbidi hominis ſtatus; utriusque cauſarum & hujus medelæ, Anatomiæ Corporis humani ac veræ Experientiæ ſuperſtructa: autore Gerardo Sermes, Med. D. Amſtel.

Amſtelodami, apud Wilhelmum de Jonge, 1690 in 8. Plag. 12.

ARtem Medicam, Hippocrati quondam longam ſalutatam, Autor hic breviſſime enucleaturus, tres ejusdem partes conſtituit: quarum duabus prioribus ſtatum hominis cum naturalem, tum præternaturalem ſive morboſum, & utriusque cauſſas, ultima vero medelam hujus ac remedia edocet. Statum naturalem ſive ſanum non ſolum quoad corpus ſive partes ſolidas a variis humoribus probe tenſas, qui ortum alimento in ventriculo primum diſſoluto debeant; ſed & quoad ipſam animam perpendit, hominem ſecundum utramque partem ſanum aſſerens, primo, ubi anima clariſſime & efficaciſſime corpus ſuum cognoſcat & regat; deinde, ubi vaſcula ſingula ſufficienter tenſa, bene locata & debite conformata exiſtant; ubi denique humores probe commixti ſint, ac convenienter per vaſcula ſibi proportionata moveantur. Quemadmodum vero homo generationis adminiculo propagatur, hinc in lucem editus a rebus non naturalibus vulgo dictis ſanus conſervatur: ita generationem a ſemine maſculino æque ac fœmineo ſive ovulo, ideam humanam jamjam continente, ſanitatis autem perpetuationem ab aere, cibo & potu, ſomno & vigiliis, motu & quiete, pathematis animi, veſtibus, medicamentis &c. tanquam cauſis dependere indigitat. Nec diſſimili ordine ſtatum morbidum & corporis & animæ, ejusque cauſas evolvit, ac quænam indicationes in medela tum corporis, tum animæ, tum cauſarum attendendæ veniant, una cum remediis reſolventibus, ſudorifera & diuretica comprehendentibus, emollientibus, ſomniferis, adſtringentibus, maturantibus, attrahentibus, veſicantibus, eſcharoticis, digeſtivis, ſarcoticis, abſtergentibus, epuloticis, ſternutatoriis, apophlegmatiſantibus, vomitoriis & purgantibus, ſuccincte ſuggerit.

HET MEDICINALE COLLEGIE OVER de Practyk der Medicinen &c,

hoc eſt:

Collegium Medicum Practicum, cauſas, ſigna & curationes præcipuorum internorum pariter atque nonnullorum externorum morborum comprehendens; una cum brevi deſcriptione Sceleti humani.

Autore L. S. M. D. & P.

Amſtelodami, apud Joh. ten Hoorn, 1690. in 8. Plag. 18.

Autor

AUtor hic exactiorem Medicinæ theoriam ſupponens, magis de præſcribendis remediis, quam natura, cauſis & prognoſi morborum evolvendis deprehenditur ſolicitus, utpote de quibus integris LXXI capitibus non niſi parciſſime agit. Teſtimonium nobis præbeat Hæmoptyſis, Cap. 31. pertractata; hæc enim adeſſe innuitur, cum ſanguis e pulmonibus expuitur, ob glandulas exulceratas, quæ in pulmonum membranam ferantur, arteriarum oſcula quacunque de cauſa dilatata, vaſcula ſanguifera rupta, vel pravam quoque veſicularum pulmonalium conformationem &c. Eventum vero hujus morbi, ratione neceſſarii pulmonum uſus continui, dubium eſſe ac periculoſum, ac in peripneumoniam, empyema, hydropem pectoris, ſimilesque morbos omnino degenerare poſſe. Tandem curam abſolvi, ſi auxiliatrices ſymptomatis ferantur manus, & venæſectio ſemel iterumque, prout vires ægroti permittunt, adminiſtretur, ſimulque alimenta calida, omnia animi pathemata & Venus interdicantur. Et quamvis eadem medicamina, quæ in narium hæmorrhagia propoſita fuerunt, hic quoque proficua commendentur, plura tamen alia ſuperadduntur tum interna, potiones videlicet ſive mixturæ, pulvis, conditum & linctus, tum externa, aceti ſcilicet roſarum libra dimidia cum opii Thebaici ſcrupulo ſemis vel granis duodecim mixta, & ſcroto nec non pudendis linteorum ope admovenda. Cæterum Collegio huic Practico brevis oſſium humanorum dilucidatio, ſeptem capitibus comprehenſa; Examen Chirurgicum Practicum, contuſiones & fiſſuras capitis, item pectoris & abdominis vulnera concernens; medicamentorum internorum æque ac externorum Catalogus; termini denique artis uſitati Latino ac Belgico idiomate annectuntur.

A SCHOLASTICAL HISTORY OF THE Primitive and General Uſe of Liturgies in the Chriſtian Church, by Th. Comber D. D. Precentor of York. ſive:

Thomæ Comberi, Theol. D. ac Præcentoris Eboracenſis, Hiſtoria Scholaſtica de primitivo ac generali uſu Liturgiarum in Eccleſia Chriſtiana.

Londini, apud Rob. Clavell, 1690. in 8. Plag. 41.

Quum notum ſit, quantis per Angliam disſidiorum turbis occaſionem dederit factio eorum, qui varios eccleſiarum hujus regni ritus, ac ſpeciatim formulas Liturgicas faſtidiendo, puriorem ac primitivæ Eccleſiæ magis conſonam cultus formam affectant: hinc non parum ad conciliandam inter conterraneos ſuos unionem conferre ſe poſſe credidit Autor, ſi præter generalem Proteſtantium Eccleſiarum hac in re conſenſum, oſtenderet, cunctas objectiones, circa hoc negotium ab adverſa parte motas, infirmas ac nullius momenti eſſe. Præſertim vero ac tantum non unice directus hic Liber eſt adverſus poſthumum *M. Davidis Clarckſoni Diſcurſum de Liturgiis* non ita pridem, Anglico pariter idiomate, publicatum, ac tanto applauſu a ſectæ iſtius aſſeclis exceptum, ut etiam irrefutabilem paſſim jactare non dubitarint. Scilicet compoſuerat Clarkſonus duplex ſcriptum, alterum nempe adverſus Regimen Epiſcopale, alterum contra Liturgiam Angliæ contendens: quod utrumque licet ipſe, dum in vivis fuerat, ſuppresſiſſet; mox tamen poſt ejus obitum, & parum quidem opportune pro præſentium temporum ſtatu, uti noſter judicat, in lucem emittere publicam, incertum cui editori placuerat. Et in poſteriori quidem tractatu (circa hunc enim tantum occupatus eſt noſter) Clarkſonus conatus fuerat, partim uſum precum extemporanearum commendare, & conceptis ac ſolennibus orationum formulis anteferre; partim vero oſtendere, Liturgias nunc vigentes non eſſe niſi recentem & corruptam cultus methodum; præſcriptaſque talismodi verborum conceptiones invaluiſſe durantibus ſeculis ignorantia & ſuperſtitione torpentibus; ac toleratas dein porro fuiſſe per ignaviam cleri ac decrementum veræ devotionis: cæterum ſtatas illas & conceptas formulas impedimento eſſe, quominus aut paſtores dona ſibi concredita debite exerceant, aut populus plenum fructum percipiat ex divinorum officiorum celebratione alioquin expectandum. Hæc omnia vero dum congeſtis magno numero Patrum ſcriptorumque eccleſiaſticorum teſtimoniis comprobare ſategerat, magnumque adeo ex eorum copia pondus cauſæ ſuæ addidiſſe plurimis fuerat viſus: Comberus antequam ad ipſius ſcripti refutationem ſemet accingat, præmonet generatim, non eſſe cur quis numeroſo iſto allegationum cumulo capiatur: cum citationes iſtæ partim præter rem locis diverſis repetitæ compareant in dicto Diſcurſu; partim id

modo

modo probent, quod nemo inficietur, non autem illud, de quo quæstio sit; partim non satis fidæ sint, sed quandoque textum invertant ejusque sensum corrumpant; denique ob accumulationem promiscuam & nulla cum temporum distinctione factam Lectori detinendo potius, quam instruendo inserviant: quæ singula deinde in operis progressu pluribus deducit. In eo autem non modo confutare adversarium ejusque hallucinationes ostendere statuit; sed & simul, quo discursum hunc suum magis fructuosum redderet, quotquot licuit, testimonia de Liturgiis earumque antiquitate, origine & usu colligere, ac singula exacto temporis ordine sub distinctis Patrum nominibus disponere; atque tum dispersa fragmina, quæ iste in contrarium allegarat, ad suum quodlibet locum reducere & ad ea respondere satagit: unde confidit clariorem hanc & pleniorem Relationem fore de maturo ortu & usu generali formularum Liturgicarum, quam quidem data hactenus fuerit ab ullo eorum, quotquot hac de materia scripserint. Duabus vero partibus liber hic absolvitur: quarum prior, quatuor prima Christianismi secula percurrens alteri ab Autore præmissa ac seorsim fuerat edita: dum non ita expedite de reliquis seculis annotata in ordinem colligere potuerat, & tamen Vindicationis hujus publicationem maturandam duxerat, ob nimiam dissentientium gloriationem, Clarksoni argumentis invincibile robur passim tribuentium. Tametsi vero potissimus nostri scopus sit, antiquum Liturgiarum in Ecclesia Christiana usum deducere; utpote quod ad stabiliendam earum autoritatem jam sufficiat: nihilominus, cum Clarksonus non veritus fuisset scribere, formularum Liturgicarum patronos earum primordia nequaquam ad sacram Scripturam referre audere, contentos ad praxin ecclesiasticam hoc nomine provocasse: hinc Autor non abs re fore judicavit, si illarum vestigia in operis sui frontispicio ex ipso etiam Sacro Codice allegaret. Tametsi vero a Fagio aliisque huc referatur textus *Gen. 4. v. 26.* ubi fertur, Enoschi tempore cœptum esse invocari nomen Jehovæ, quod de solenni liturgia exponunt: tamen cum alii verba ista secus intellecta velint, mavult Autor, probaturus populum Dei mox ab antiquissimis seculis generaliter in cultu sacro formulas precum laudumque statas adhibuisse, primum hujus rei exemplum in epinicio illo festivo Israelitarum *Exod. 15. v. 1. & 21.* descripto quærere; ubi nempe manife-

ſtum eſt, viros atque fœminas alternis cecinifſe. Similiter allegat ſolennem formulam injunctam Sacerdotibus, cœtui benedictionem impertientibus, *Num. 6. v. 23*; Iſraelitis, primitias ſuas decimasque Domino offerentibus, *Deut. 26. v. 5. & 13*; pœnitentiam agentibus, *Hoſ. 14. v. 2. 3. 4.* Pſalmos præterea Davidis nil aliud fuiſſe arguit, quam verborum conceptiones ipſi a Spiritu Dei non in privatum modo, ſed & publicum Eccleſiæ uſum dictatas. Denique ab Hammondo, Lightfooto aliisque abunde demonſtratum ait, Judæos ad Salvatoris uſque tempora ſolennes publicarum precum formulas adhibuiſſe iis non multum abſimiles, quæ hodienum in Eccleſia Anglicana vigeant. Neque vero hoc ad veteris ſolum teſtamenti tempus reſtringi debere inde evincit, quia nulla ſufficiens dari ratio valeat, cur ſacra hæc officia nunc non ad eundum modum, ut olim peragi debeant, maxime cum Chriſtus & Apoſtoli in templo his ritibus ſemet conformaſſe legantur; neutiquam vero eos taxaſſe aut inter abuſus ejus ævi, alioqui ſatis libere reprehenſos, recenſuiſſe. Quin & Salvatorem a ſtatis precandi formulis non abhorruiſſe, ſed eas potius probaſſe, inde jubet colligere, quod ipſe diſcipulis rogantibus, ut eos orare doceret, præſcripſerit divinam illam Precationis Dominicæ formulam, quam aliis ſibi hactenus uſitatis adderent, in ſignum, quod ipſius eſſent diſcipuli; prout potiores iſtorum temporum Rabbini factitare fuerint ſoliti: præterea annotatum ab eruditis perhibet, ipſum ſingulas imperatæ hujus formulæ ſententias conſulto hauſiſſe ex Judæorum precationibus paſſim tunc uſu receptis. Porro huc refert canticum Chriſti poſt ultimam cœnam dictum, *Matth. 26. v. 30.* quod nempe extemporaneum non fuiſſe inde pateat, quia apoſtoli id una recitare potuerint; item Servatoris preces ad montem olivarum trina vice eodem licet tenore repetitas; nec non verba ex *Pſalm. 22.* in cruce prolata: Cæterum Apoſtolos quoque ſemet accommodaſſe formæ horisque precandi in Judaica Eccleſia receptis, & oratione Dominica uſos, Auguſtino teſte, etiam poſtquam Spiritu Sancto donati fuerint. Licet vero Clarkſonus multis Scriptorum eccleſiaſticorum teſtimoniis comprobare anniſus fuerat, intentionem hujus orationis, a Servatore ſuis, dictatæ non fuiſſe, ut formula eſſet; ſed tantum ut norma foret ac directio, quænam ſcilicet res a Deo expeti deberent: attamen nil aliud eum demonſtraſſe noſter largitur, quam quod non modo illi,
ſed

ſed & huic fini inſervire juſſa fuerit; id quod vero nemo in dubium vocet: imprimis cum ex inſpectione cunctarum Liturgiarum evidens ſit, eas ad exemplar excellentiſſimæ hujus orationis compoſitas eſſe: dum nimirum Collectæ pro impetranda Dei gratia, prioribus tribus petitionibus; preces pro terrenis benedictionibus, quartæ; confeſſiones & Litaniæ peccatorum remiſſionem malorumque depulſionem efflagitantes, tribus poſterioribus; denique grates, hymni atque laudes Doxologiæ tanquam fundamento innitantur. Cum autem Clarkſonus multoties in ſuo Diſcurſu donum illud precandi in Eccleſia Apoſtolica olim vigens urgere & inculcare contendiſſet, paucis noſter quid de eo ſentiendum ſit, exponit. Nimirum innuit, nuſpiam ejus mentionem in Scripturis expreſſe factam reperiri: & quamvis hoc nomine allegentur textus *Matth. 10. v. 19. Rom. 8. v. 26. Eph. 6. v. 18*: nullum tamen ex his donum ejuſmodi preces extemporaneas fundendi diſerte indigitare oſtendit: cum *primus* tantum loquatur de verbis ad perſecutores faciendis pro ſui defenſione; unde ad colloquium cum Deo habendum inferri nihil valeat, utpote coram quo proferri nihil debeat, niſi quod probe prius conſideratum fuerit: *ſecundum* quod attinet, e contextu ſatis evidens eſſe arguit, eum ſolum tractare de infirmitate impatientiæ ſub præſentibus afflictionibus gementis & immediatam liberationem jam tunc efflagitantis, ubi nondum aut Deo viſum ſit, aut nobis proficuum: hac ergo in infirmitate nos a Spiritu ſublevari, docente quidem, quomodo nos Dei arbitrio ſubmittere oporteat & orare, ut ejus voluntas fiat; attamen interim intercedente apud Deum pro noſtri liberatione, & quidem ſuſpiriis inenarrabilibus: *tertium* denique textum de dono linguarum agere, non vero de iſto extemporaneo impetu donoque precandi. Hujus ipſius vero nec apud ullum e Patribus mentionem injectam haberi, putat Comberus, ante Chryſoſtomum: qui & ipſe tamen id neutiquam omnibus fidelibus commune, ſed ſolis Eccleſiæ paſtoribus peculiare fuiſſe innuat, idque non minus miraculoſum fuiſſe, ac linguarum illud, dudumque ante ſuum ævum ceſſaſſe agnoſcat: ſimul tamen inſinuans, formulas tum temporis in ſacris ſolennes originem ſuam fere ducere ex precibus per Viros ſanctos ſic inſpiratos olim fuſis, quorum nempe verba ſcriptis excepta & aſſervata, atque tunc in uſum adhibita fuerint, poſtquam miraculoſum iſthoc donum ceſſaſſet: teſtantibus

ſtantibus id Liturgiarum antiquarum formulis, utpote quæ non modo methodo, ſed ſubinde verbis etiam & phraſibus inter ſe mutuo conſonæ deprehendantur: ut adeo donum hoc precandi ſuffragetur potius Liturgiis modernis, earum inſpecta origine, quam uſum earum tollat. His ita prælibatis Autor ordine progreditur, & ſingula ſecula ſingulis capitibus pertractat: in quolibet ſigillatim exhibens, quicquid apud Patres ſcriptoresque eccleſiaſticos ſententiæ ſuæ ſuffragans reperire potuit; ac viciſſim diluens ea, quæ ex iisdem contra Liturgiarum uſum Clarkſonus corraſerat: autorum locis ubique in margine citatis: quo evolvere eos cuique liceret, Anglica translatione non contento, qua ſcilicet eorum fere verba modo exprimere placuit. Quamvis vero Seculi primi, quo nempe Paſtores & Epiſcopi toti in convertendis gentilibus occupati non ita multa literis mandarunt, pauciores extiterint ſcriptores, ac de eorum operibus vix quidquam ad nos pervenerit, unde & Clarkſonus illud plane ſilentio præterierat: non tamen omiſit noſter ex hujus etiam Seculi autoribus nonnulla conquirere, Liturgicarum formularum autoritati antiquitatique faventia. Sic in uſum ſuum vertit, quod Philo & Joſephus de Eſſenis traditum reliquere; nempe inter ritus in divino cultu ab ipſis obſervatos haud poſtremum fuiſſe, quod ante Solis ortum ſurgentes Deum invocarint certis precibus, quas a majoribus accepiſſent, hymnisque alternatim decantatis: jam olim enim ab Euſebio & recentius ab eruditis quibusdam annotatum ait, Eſſenos illos aut reapſe Chriſtianos fuiſſe, aut ſaltem plures ſacrorum ritus cum iis communes habuiſſe. Pariter ex famoſa illa Plinii ad Trajanum epiſtola de Chriſtianis, hæc verba in rem ſuam citat, quod inter alia ſoliti fuerint *carmen Chriſto quaſi Deo dicere invicem:* ubi ſupponit Plinium, ethnicum ſcilicet & phraſi popularibus ſuis conſueta uſum, deſignare voluiſſe preces in ſtata verborum forma factas: ex Livio enim, Briſſonio aliisque ſatis liquere autumat, Romanos id omne *Carmen* vocare ſolitos fuiſſe, quod concepta & ſolenni verborum formula conſtaret: ut adeo non præciſe de hymnis tantum decantatis, ſed & de precibus fuſis commode capere id liceat, maxime cum *dicendi* modo, non *canendi* vocabulo Plinius hic utatur. Denique & ex Clemente Romano, nec non Ignatio unum alterumque locum pro Liturgiis facientem producit: prætereaque ex Socrate de ultimo refert,

refert, Ignatium hunc introduxiſſe primum in Eccleſia Antiochena ritum per modum Antiphonæ canendi. Quod porro ad Seculum II & III attinet, monet Autor, tametſi jam plures ea nobis largiantur ſcriptores Eccleſiaſticos, pauca nihilominus in iis veſtigia extare de ſacris ritibus tunc uſitatis; partim quod iſtis perſecutionum temporibus cultus fere intra privatos parietes cohiberetur, curarentque Chriſtiani, ne ejus ceremonias propalando ethnicis irridendi blaſphemandique materiam præberent: partim quod ipſos quoque catechumenos, antequam baptiſmo donati eſſent, myſteria potioresque adeo ſacrorum officiorum formulas celare ſatagerent. His tamen non obſtantibus, varios ex utriuſque ſeculi Patribus textus affert, haud obſcure comprobantes, viguiſſe iſtis temporibus jamjam uſum formularum precandi in publico fidelium cœtu. Quartum porro ſeculum copioſiora jam Noſtro ſuppeditavit teſtimonia pro theſi ſua ſtabilienda: quæ ſola jam ſufficere potuiſſe ad refutandam Clarkſoni aſſertionem judicat; (aſſerentis nempe, Liturgiarum ſtatarumque precandi formularum uſum non niſi ſub finem quinti & initium ſexti ſeculi cœpiſſe:) præſertim cum quartum hocce ſeculum primum ſit, quo Eccleſia ſub Chriſtianis magiſtratibus eſſe, & dona miraculoſa ceſſare cœperint, adeoque ſtatus cum moderna publicorum Sacrorum facie congruere. Inter alia quamplurima hujus ſeculi monumenta, quæ quidem hic enumerare non vacat, allegatur etiam famoſus ille Hymnus, cujus initium *Te Deum laudamus* habet; quem ſcilicet Ambroſio deberi, Noſter contra Clarkſonum ſtrenue contendit: licet non diffiteatur, manuſcripta nonnulla eum tribuere Abundio Epiſcopo Comenſi, qui A. C. 450 vixerit, & in alio quodam exemplari eum audire Hymnum Nicetii, qui Trevirenſium Epiſcopus fuerit circa A. C. 530. Atque hæc de parte priori hujus operis dicta ſufficiant.

In parte poſteriori Comberus telam ſuam pertexere pergit, per ſeculum quintum, ſextum & ſequentia. Licet enim ſatis fuiſſe putaret, antiquitatem Liturgiarum per quatuor priora ſecula deduxiſſe: attamen quia ex ſequioribus etiam argumenta quædam Clarkſonus traxerat, Noſter ea intacta relinquere noluit: maxime cum ille, uti dictum, uno alteroque ſeculo recentiorem Liturgiarum originem facere conatus fuiſſet, imo oſtendere, earum uſum liberum & arbitrarium manſiſſe uſque ad ſeculum nonum. Autor itaque demonſtrare adductis

ductis scriptorum testimoniis allaborat, temporibus seculum quartum insecutis formulas precum liturgicas non modo ulterius injunctas & usurpatas fuisse, sed & generali consensu creditas descendere ex traditione Episcoporum celeberrimorum ævoque Apostolico coætaneorum. Et licet non inficias eat, id quod a Clarksono objectum fuerat, seculis hisce jam multum corruptionis in Ecclesia invaluisse, adeoque unum alterumque in formulas horum temporum irrepsisse, quod probari non mereatur: non ideo tamen mox ipsam methodum per certas formulas precandi ait posse culpari, ut quæ in se innoxia ab additionibus ejusmodi perversis facile liberari queat, prout etiam post Ecclesiæ Anglicæ reformationem factum fuerit. Appendicis loco, postquam hæc omnia prolixe executus est Autor, duo superaddidit capita: altero in unum breviter collegit argumenta Clarksoni hinc inde per ejus Discursum dispersa, nec ad certum aliquod tempus reduci commode valentia, iisque suas aptavit responsiones: altero, quo nempe ulterius convinceret Clarksoni partibus faventes, & magis completam hanc historiam redderet, congessit testimonia famosiorum recentioris ævi Theologorum Reformatorum, tam utilitatem & antiquitatem Liturgiarum in genere, quam speciatim præstantiam formularum precandi in Anglicana Ecclesia receptarum respicientia. Librum denique claudit indiculus, uno obtutu & ordine exhibens seriem temporum, quibus Scriptores per totum hocce scriptum citati vixerint: cujus certe universa compages de Autoris eruditione multaque lectione abunde testatur.

LA VIE DE CHARLES V. DUC DE LORraine & de Bar.

id est:

Vita Caroli V. Ducis Lotharingiæ & Barri, exercituum Imperialium Generalissimi.

Amstelodami, apud Joh. Garrellum, 1691. in 12. plag. 19.

Historiam *CAROLI Quarti* Lotharingiæ Ducis, a Marchione *Bellovallensi* (de *Beauvau*) in literas relatam, fuisse, ut par erat, recensuimus in *Actis Eruditorum* Anno 1687. p. 670-677, & 1688. p. 89-98. Non potuit non crebra illic mentio fieri *CAROLI Quinti*, Lotharingiæ Ducis, *Caroli* illius

illius *Quarti* ex fratre *Francisco* nepotis & legitimi hæredis. Sed hujus vitam nuper ex professo, ac justo quidem volumine enarravit anonymus Auctor, quem laboris insumti, nostro quidem judicio, nec pudere, nec pœnitere oportet. At quominus æque ampla excerpta ex eo conficiamus, in caussa est, tum quod ea, quæ *Carolum* nondum viginti annos natum exercuerunt, infortunia maximam partem e *Bellovallio* desumpta videantur, adeoque in compendio satis prolixo legi possint locis Actorum nostrorum supra citatis, reliqua autem optimi Principis gesta ex *Novellis* publicis partim, partim ex Actis pacis Neomagensis aliisq; libellis nota sint, recentique omnium memoriæ inhæreant, adeoque vereamur, ne strictius paulo pro more nostro enarrata nauseam cieant, quæ in ipsius libelli contextu, circumstantiis suis accurate & copiose digestis, non possunt non perplacere lectoribus curiosis. Cæterum natus erat *Carolus* 3. Apr. 1643; mortuus catharro suffocativo 18. Apr. 1690, postquam tot a Gallis æque ac Turcis victorias retulisset, ut extra dubium sit, inter maximos seculi nostri heroas eum nullo non ævo computatum iri. Utut vero in artibus cumprimis militaribus laudem nunquam intermorituram meruerit, eæ tamen haudquaquam, ut alias non raro usu venit, effecerunt, ut a pietate, historiarum, politices, linguarumque Latinæ, Germanicæ, Gallicæ, Italicæque peritia, itemque modestia atque affabilitate alienus esset; quin dum has omnes illis felicissimo connubio junxit, utroque nomine dignus est æterna seræ posteritatis memoria. Fortuna usus est adversa modo, modo propitia. Sed quicquid divinæ providentiæ in eum decernere placuit, æquo pertulit animo, semper sibi constans. Merito sibi gratulabatur de affinitate Augustissimi Imperatoris, utpote qui & fidem sibi præstitam viventi infinitis infucati amoris signis rependit, & quadruplicem defuncti sobolem protectioni suæ quammaxime commendatam habet.

LETTRES DU CARDINAL MAZARIN.

id est:

Epistolæ Cardinalis Mazarini.

Amstelodami apud Andream Pierrot, 1690. in 12. plag. $13\frac{1}{2}$

Longe meliori fide usum confidimus editorem anonymum epistolarum *Julii Mazarini*, ac qualem in Anecdotis Florentinis cæte-

risque operibus suis adhibuit *Varillasius*, qui non una principibus illustribusque viris monumenta ex proprio cerebro supposuisse, magno eruditorum consensu creditur. Epistolarum harum aliquæ datæ sunt ad *Ludovicum XIV*, Galliæ Regem, aliæ ad Regis *Matrem*, cæteræ ad ministros regios, *Lionneum* & *Tellerium*. *Prima* exarata est 10. Julii 1659; ultima eaque (si numerum requiras) *trigesima sexta* 4. Sept. ejusdem anni. Historiam illæ pacis Pyrenææ majorem in modum illustrant, nec pauca callidi Cardinalis cogitata & acta, quæ vulgati historici aut reticuerunt aut ignorarunt, detegunt ac produnt. Tria vero cumprimis notatu videntur digniora. Horum unum est affectus, quo Rex amplectebatur *Mariam Mancinam*, Mazarini e sorore neptem, ac postmodum *Laurentii Columnæ*, Principis Palliani, Comestabilis Neapolitani conjugem. Id rei tolerare non poterat Cardinalis, cum inter pacis conditiones, quas cum *Ludovico de Haro* pacisci debebat, præcipua fere esset Infantis Hispanicæ cum Galliarum Monarcha conjugium. Acriter ergo (præsertim epistola XXIII.) ab illegitimis amoribus dehortatur Regem, & inter cætera argumenta, quibus illos ei dedecori fore operose probat, animum neptis suæ levem adeo ac a modestia & prudentia alienum repræsentat, ut non sine stupore literæ illæ prolixissimæ, sed magno cum verborum delectu conscriptæ, perlegi queant.

Alterum, quod notatu dignum putabamus, studium est indefessum, quo Mazarinus impedivit, quominus Condeo Principi, qui belli Hispano-Gallici tempore ab Hispanorum partibus steterat, ἀνυπεύθυνον imperium alicubi terrarum obtingeret, aut Carolo IV. Lotharingo ablata restituerentur.

Tertium est ars affectus suos dissimulandi, qua Mazarinus terrorem Hispanis incussit, eosque adegit, ut in pacem consentirent, etsi non obtinuissent, quod in gratiam Condei tantopere ac enixe adeo petierant.

L'HISTOIRE DE DON IEAN D'AUTRIche, fils de l'Empereur Charlequint.

id est,

Historia Joannis Austriaci, Caroli V. Imp. filii.

Amstelod. apud Petrum le Brun, 1690, in 8. plag. 18.

Joannes

JOANNES AUSTRIACUS, Caroli V. Imperatoris filius naturalis, natus e matre incomperti nominis 25. Febr. 1546, victoria contra classem Turcorum ad Naupactum 7. Oct. 1572 obtenta æternam famam meritus, Belgii dein Gubernator factus, Namurci extinctus est Kalendis Octobris 1578. Hujus historiam condere aggressus est Auctor anonymus, Pontificiæ religioni tanto fervore addictus, ut legem historicis fixam, ne studiis partium fidem suam suspectam reddant, sibi quoque latam non putasse videatur. In *Carolum* certe, Philippi II. Regis Hispani gnatum, Reformatis paulo æquiorem, quam Romano-Catholici volebant, vehementer adeo invehitur, ut, quod p. 30. lin. 12. ei exprobraverat, mox p. 32. lin 17. repetat, nimirum quod, dum puer adhuc esset, magnam voluptatem ceperit ex leporum jugulatorum ac inter moriendum palpitantium spectaculo. *Famianum Stradam* Jesuitam ducem sequitur Noster utplurimum, utpote quem *tantopere felicem esse* prædicat, (in discursu operi præfixo, quem præfationem dixissemus, nisi id nominis Auctor ipse, singulari novitatis elegantioris affectatione, deprecatus fuisset,) *ut approbationem adeptus sit omnium nationum, & in his illius quoque, quæ universas contemnere, nec nisi se solam admirari* eidem fertur.

Cæterum ne quis Auctorem *Stradæ* universa libelli contenta debere opinetur, in *limine* statim grata mente profitetur, hausisse se sua e sex historicis clarissimi nominis, quorum ætatem & elogia succincte edisserit, Guidone nempe *Bentivoglio*, Jacobo Augusto *Thuano*, Hugone *Grotio*, Famiano *Strada*, Ponto *Heutero*, Ludovico *Guicciardino*. Penultimi obitum refert in 6. Aug. 1611, cum alii & nuperrime *Henningus a Witten* in diario biographico A. jam 1602. d. 6. Aug. illum decessisse, auctores sint. Vicissim vel ex hoc Anonymo supplere licebit *diarium* istud *biographicum*, ubi nulla facta mentio Guidonis *Bentivoglii* Ferrariensis. Natus is est anno 1579; Cardinalis creatus 28. Jan. 1621; metu Papalis dignitatis, quam post excessum *Urbani VIII.* in se collatum iri timebat, undecim noctibus nihil somni capere potuit, eaque de caussa febri correptus, spiritum reddidit 7. Sept. 1644. Eadem fini in ipso operis exordio promittit Noster, *innumera* se memoraturum, quorum Strada aut nullo modo, aut vix verbulo meminerit, expeditiones nempe Joannis Austriaci, Melitensem, Tunetanam, Bisertensem, Granatensem, prælium ad Naupactum, iter Lauretanum, receptio-

nem reginæ Margaritæ Valesiæ, pacificationem Gandavensem, rationes adventus Matthiæ Archiducis in Belgium, exilium Soti secretarii, Escovedi a sicariis interempti obitum, fontes suspicionum Philippi II. erga fratrem consanguineum, Mariæ Stuartæ Scotiæ reginæ ac Caroli Infantis Hispaniæ fata, & centum curiosa inaudita, *cent curiositez inouies*. Imo nec soli illi historici sex Auctori nostro fuerunt usui, dum historiam hanc suam conscriberet. Plures enim subinde citat, ac sigillatim *Memorias Reginæ Margarethæ*, ipsius nomine, opera & studio non *Caroli Vivoni*, Baronis de Chataigneraye, (ceu illarum *editor* autumavit) sed (ut *Paulus Colomesius* docuit,) *Petri de Bourdeille*, domini de Brantome, compositas. *Antonium* quoque *Varillasium* allegat Noster p. 282, queriturque eum, reclamante conscientia, *T. V. de Revolutionibus* tradidisse, a *Joanne* nostro Caroli consilia patri hujus Philippo II. prodita esse, quod ille per regii hæredis interitum viam ad thronum affectaret. Non autem Auctori probabile videtur, ejusmodi regnandi libidinem Joannis, meri adhuc adolescentis, animum incessisse; quin nec suspicionem id genus cadere posse censet in eum, qui cum coronæ Tunetanæ, quam judice Papa Romano meruerat, spe excidisset, id haud invitus pertulit.

FASCICULUS RERUM EXPETENDArum & fugiendarum, prout ab Orthuino Gratio Presbytero Daventriensi editus est Coloniæ A. 1535: una cum appendice sive Tomo II. scriptorum veterum, quorum pars magna nunc primum e MSS. Codicibus in lucem prodit, opera & studio Edvvardi Brovvn, Parochi Sundrigiæ in agro Cantiano.

Londini impensis Richardi Chisvvell, 1690. in fol. Alphab. 16.

CIrca prima, ut videtur, reformatæ religionis initia, incertum quo anno, quo loco, & cujus auspiciis, opuscula nonnulla uno volumine comprehensa in lucem prodierunt, nempe *Æneæ Sylvii* de gestis Basileensis Concilii commentarii; vita Hildebrandi; vita Henrici IV; professio fidei *Waldensium*; articuli *Johannis Wiclefi*, cum impugnatione *Wodfordi*; aliæ *Wiclefi* propositiones ex illius libris excerptæ, damnatæque

tæque tam Londini & Oxoniæ, quam in Concilio Constantiensi; fragmentum Æneæ Sylvii; *Aretinus* contra hypocritas; de vocatione *Bohemorum* ad Concilium Basileense, eorumque petitiones; examen *Johannis de Wesalia*, item condemnatio Wiclefi, Hussi & Hieronymi Pragensis. Hanc farraginem *Orthuinus Gratius*, resectis notis marginalibus, quæ hæresin sapere ipsi videbantur, multisque aliis tractatibus additis, Coloniæ A. 1535 eum maxime in finem denuo typis imprimi curavit, ut qui generali Concilio, quod a multis desiderabatur, interfuturi essent, ad reformandam ecclesiam ea uti possent. Hoc ab Orthuino Gratio collectum Syntagma, quod *fasciculum rerum expetendarum & fugiendarum* inscripsit, præter tractatus supra memoratos complectitur *Juliani* Cardinalis epistolas duas ad Eugenium Pontificem Romanum, de dissolutione Concilii Basileensis cogitantem; *Academiæ Parisiensis* appellationem contra Leonem X ad futurum concilium, in qua plurimi ecclesiæ abusus perstringuntur; *auream bullam* Caroli IV; *Constantini M. donationem* ex editione *Bartholomæi Picerni*, cum *Laurentii Vallæ* in donationem illam declamatione, & *Ulrici Hutteni* ad Vallæ declamationem præfatione, & aliorum de eadem donatione judiciis; *Poggii Florentini* relationem de obitu & supplicio Hieronymi Pragensis; *Friderici Imperatoris* epistolam, in qua Carolum Franciæ Regem Moguntiam ad capienda de rebus quibusdam dubiis consilia invitat; decretum *Synodi Saligunstadiensis*, ab Aribone Moguntino Archiepiscopo coactæ; *Gravamina Germanicæ nationis*, cum remediis & avisamentis ad Cæsaream Majestatem in duos libellos divisa; *Nicolai de Clamengiis* disputationem super materia Concilii generalis cum Pariensiensi quodam scholastico habitam; libellum de emendatione ecclesiæ a *Petro Alliaco* Constantiensi Concilio oblatum; *Johannis Francisci Pici Mirandulani* orationem de reformandis moribus ad Leonem X & Concilium Lateranense; constitutionem ad removendos abusus, a *Laurentio Cardinali* Ratisbonæ editam; *Antonii Cornelii Lynnichani* orationem in Coloniensi Synodo habitam; *Erasmi Roterodami* libellum de sarcienda Ecclesiæ concordia; *Johannis Fabri* orationem de origine, potentia & tyrannide Turcarum: ut cætera, quæ hoc fasciculo continentur, epistolarum aliorumque tractatuum monumenta taceamus. Quamvis autem Gratius sedulo caverit, ne crabrones irritaret, eumque in finem annatarum taxas centum grava-

minibus

minibus Germanicæ nationis subjectas omiserit, quod se in honorem sedis Romanæ, quam Apostolicam & sacrosanctam appellat, fecisse non dissimulat: effugere tamen non potuit, quin Romani inquisitores hunc fasciculum inter libros prohibitos referrent. Et forte non defuerunt, qui supprimendis omnibus exemplaribus sedulam operam navarent. Certe in bibliothecis rarissime comparent. Quod cum animadvertisset *Eduardus Brovvn*, operæ se pretium facturum arbitratus est, si fasciculum hunc iterum in lucem protraheret; quod ita præstitit, ut non solum opuscula Gratii fasciculo comprehensa a plurimis mendis repurgarit, & scholiis quibusdam marginalibus illustriora reddiderit, sed etiam novam similium tractatuum, in quibus Pontificum Romanorum tyrannis, & varii ecclesiæ Romanæ abusus accensantur, appendicem addiderit, quæ duplo ferme major est, quam Gratii fasciculus; unde hoc opus jam *fascis* potius quam *fasciculi* nomine dignum editori Brovvnio videtur.

Inter tractatus in Appendice exhibitos primum locum obtinent *Hildeberti* Cenomanensis & postea Turonensis Episcopi epistolæ nonnullæ, sermo synodicus, curiæ Romanæ descriptio, quæ in nonnullis MSCis non Hildeberto, sed Sidonio Apollinari tribuitur, & epitaphium in Berengarium. Hæc Hildeberti Cenomanensis opuscula proxime excipit *Antilogia Papæ*, quam *Matthias Flacius*, & *Wolfgangus Wissenburgius* junctis operis Basileæ A. 1555. excudendam curarunt. Continet autem ista Antilogia Papæ scripta quædam veterum de corrupto Ecclesiæ statu, & Cleri Romani perversitate: nempe scriptum Scholæ Parisiensis de periculis Ecclesiæ anno 1389 compositum, cum præfatione *Matthiæ Parisiensis*; articulos scholasticorum Parisiensium, & Johannis XXII. contra monachos; duos sermones *Wilhelmi de S. Amore*; *Marsilii de Padua* tractatum de translatione Imperii; *aureum speculum Papæ* ab Anglo quodam scriptum; *Jacobi de Paradiso* tractatum de septem statibus Ecclesiæ in Apocalypsi mystice descriptis; *Gregorii Heymburgensis* appellationem primam & secundam, & confutationem primatus Papæ, una cum Pii II epistola, qua Gregorius Heymburgensis excommunicatus denuntiatur; Hermanni *Ryd de Reen* tractatum de vita & honestate Clericorum; *Volcuini Abbatis*, qui inter alia miracula ranis, quæ fratres æstivo tempore nimis inquietare solebant, perpetuum silentium indixisse dicitur, homiliam in parabolam de zizaniis,

& *Hul-*

& *Hulderici* Epiſcopi Auguſtani epiſtolam contra Cleri cœlibatum. Hanc Antilogiam papalem ſequitur *Anonymi* cujusdam *Rotomagenſis* tractatus brevis contra Cleri cœlibatum, quem ex bibliotheca Collegii Corporis Chriſti in Academia Cantabrigienſi olim excerpſit, & libro ſuo de Cleri conjugati honore inſeruit *Joſephus Hallus*. Huic ſubjicitur *Gulielmi Grasbavii* epiſtola expoſtulatoria ad *Severinum Binium* Pariſiis A. 1624 edita, in qua Binio exprobrat, quod delectorum Cardinalium, & aliorum Prælatorum conſilium de emendanda Eccleſia juſſu Pauli III. conſcriptum, item opuſculum tripartitum ante 400 annos conſcriptum, & epiſtolam Leodienſium ad Paſchalem Papam a *Sigeberto Gemblacenſi* conſcriptam in ſua Conciliorum editione contra conſcientiam omiſerit, quæ *Petrus Grabbius* ſuæ Conciliorum editioni inſeruerat. Hanc epiſtolam comitantur illa ipſa ſcripta, de quorum omiſſione Grashavius cum Binio expoſtulavit, & conſilium quidem delectorum Cardinalium ex editione *Hermanni Conringii* exhibetur, ad cujus calcem Brovvnius lectorem monet, extare *Johannis Sturmii* epiſtolam Cardinalibus illis cæterisque Prælatis miſſam, & editam in libro quodam, qui Francofurti A. 1610 prodiit hoc titulo: *Diſcurſus epiſtolares politico-theologici de ſtatu reipublicæ Chriſtianæ degenerantis, tum de reformandis moribus & abuſibus eccleſiæ &c.* Ad alia monumenta, quæ in hac faſciculi appendice leguntur, pergentibus occurrit *Adriani IV* Pontificis Romani epiſtola ad Fridericum Barbaroſſam, & Imperatoris *Friderici* ad Pontificem reſponſio. Quæ autem has epiſtolas ſequuntur, eccleſiæ Gallicanæ Gravamina accepit Brovvnius a *Thoma Gale*, cui non minus ac Brovvnio ignotum fuit, an hæc Gravamina aliquando typis edita fuerint; interim ea ab utroque digna habita, quæ prælum iterum ſubirent, ſi forte jam olim edita fuerint. Non minoris æſtimandi ſunt ſermones quidam & tractatus *Roberti Groſſeteſt* ſeu *Capitonis*, Epiſcopi Lincolnienſis, quos nunc primum ex MSC. codicibus edidit clariſſimus Brovvnius. Primus ex his ſermonibus habitus eſt coram Papa & Cardinalibus in Conſilio quodam ſeu Conſiſtorio Lugdunenſi, etſi Robertus, dum ſermonem illum habuit, minime palluerit ut *Lugdunenſem Rhetor dicturus ad aram*, ſed magna cum libertate peroraverit. Et hunc ipſum quidem ſermonem jam pridem e tenebris extraxerat *Thomas Jameſius*, ſed neſcio quo fato, inſtar piſcis piſcatoris manibus elapſi, in profundum

S rediit,

rediit; unde sibi Brovvnius gratulatur, quod Capitonem a Jamesio amissum iterum ceperit, non dubitans lectori ad palatum fore. Idem Brovvnius notat, se ex MSC. quodam codice, quo in edendis his sermonibus usus est, animadvertisse, quod Roberti Grossetest tractatus de cessatione legalium, A. C. 1658. Londini a viro quodam docto editus, vix pro tertia parte integri tractatus haberi debeat. Quæ autem Lincolniensis illius Episcopi opuscula in hac fasciculi appendice leguntur, hæc sunt: Sermo Lugduni habitus, de quo paulo ante diximus; sermo de triplici Regis officio; sermo ad verba Christi: *ego sum pastor bonus;* sermo contra pastores & prælatos malos; sermo ad sacerdotes de verbis Genes. I, 17. *posuit stellas in firmamento cœli*; sermo ad verba Lucæ XII, 13. *sint lumbi vestri præcincti;* dictum de bono judice, ad verba Ps. LVIII. *recte judicate filii hominum;* dictum de Prophetis veris & falsis, de fide & ejus articulis, de gratia & justificatione hominis, de orando, de superbia, de detractione & ejus malis; sermones tres de humilitate; dictum de patientia, de misericordia & justitia in omni Dei opere conjuncta; sermo ad Clerum de verbis Apostoli I. Tim. IV, 12. *exemplum esto fidelium in verbo* &c. & alius ad verba Ps. CXXXII, 9. *sacerdotes tui induantur justitia;* epistolæ variæ ex centum & viginti octo epistolarum, quas MSC. codices suppeditarunt, numero selectæ, quibus subjungitur *Innocentii IV.* epistola pro investitura impuberis cujusdam adolescentis Itali in canonicatum ecclesiæ Lincolniensis, una cum cordatissimo rescripto Roberti hujus Lincolniensis, in quo papale fulmen, retorto alio fulmine, brutum reddidit, & Pontifici Antichristi notam inussit, quod rescriptum etiam apud Matthæum Parisiensem, & in Annalibus Burtonensibus legitur. Adduntur denique Roberti hujus constitutiones ex Cottoniano codice descriptæ, & ad Sidneiensem codicem collatæ. Interserit his Grossetesti opusculis Cl. Editor dissertatiunculas nonnullas de fide & doctrina Roberti Lincolniensis, & *Matthæi Parisiensis* narrationem de iis, quæ post Roberti rescriptum paulo ante memoratum inter Innocentium IV. & Robertum acta sunt. Refert etiam hæc, quæ nunc edidit, Grossetesti opuscula vix quinquagesimam Operum illius partem constituere, quæ tribus magnæ molis voluminibus collecta *Johannes Williams* dudum in lucem emisisset, nisi bella civilia hoc propositum interrupissent. Sed ad alia pergendum est, scilicet

ſcilicet ad antiqua regni & eccleſiæ Anglicanæ Gravamina, quæ ex *Matthæo Pariſienſi* recenſentur, variisque obſervationibus interpoſitis illuſtrantur, & Defenſorium *Gulielmi Occami* & fratrum ſuorum ordinis minorum, de paupertate Chriſti & fratrum minorum, ac ſtatu evangelico, contra varios errores Papæ Johannis XXII, per modum epiſtolæ ad univerſos Chriſti fideles conſcriptum, & hic ex Wilhelmi Crashavii apographo expreſſum, & forte etiam antehac typis impreſſum, etſi nihil certi ſe ea de re noviſſe, Brovvnius fateatur; qui inſuper obſervat, primam partem hujus Defenſorii eſſe breviarium quoddam ſeu compendium *operis nonaginta dierum* a Goldaſto aliisque editi, alteram autem partem nihil habere cum aliis illius Autoris operibus in iſtis editionibus commune. Huic Occami Defenſorio aliud jungitur, nempe Defenſorium Curatorum contra eos, qui ſe privilegiatos dicunt, propoſitum in conſiſtorio coram Papa & Prælatis a *Richardo Armachano* Hiberniæ Primate, & a Goldaſto in Monarchia, & aliquoties Pariſiis impreſſum. Hoc Defenſorium excipit *Nicolai Oreſmii* oratio coram Urbano V. & Cardinalibus habita, quam etiam Flacius catalogo teſtium veritatis inſeruit. Quæ ſequitur Prophetia *Johannis de Rupeſciſſa Ord. min. provinciæ Aquitaniæ, cuſtodis Ruthenenſis ac Cauſidici Aureliaci, in Romana curia Avenione capti in carcere Papæ Clementis VI, pontificatus ſui anno 8, qui carcer vocatur Carcer Soldan A. C. 1349*, & ejusdem Autoris liber inſcriptus: *vade mecum in tribulatione*, prodeunt ex faſciculo Crashavii varia ſcripta eccleſiæ Romanæ oppoſita continente, quem manuſcriptum poſſidet Gulielmus Asheton, a quo illum Brovvnius mutuo accepit. Succedunt opuſcula nonnulla *Petri de Alliaco*, nimirum recommendatio Sacræ Scripturæ, & principium in curſum bibliæ præſertim in Evangelium Marci, item quæſtio in veſperiis: utrum Petri eccleſia lege reguletur? & quæſtio de Reſumpta: utrum Petri Eccleſia fide confirmetur? e quibus Petri Alliaceni tractatibus duo poſteriores etiam in Vindiciis doctrinæ majorum ſcholæ Pariſienſis Edmundi Richerii leguntur, priores autem ex editione Pariſienſi A. 1500 exhibentur. His Pariſienſis illius Theologi ſcriptis additur *Determinatio Univerſitatis Pariſienſis* in cauſa diuturni ſchiſmatis ſcripta A. 1397, & ex ſchedis Crashavii depromta. Duæ quæ proximo loco comparent epiſtolæ, una *Alexandri III.* ad Theobaldum Archiepiſcopum Cantuarienſem, altera *Peregrini* Patri-

archæ Aquilejensis, aliorumque Episcoporum de electione & consecratione Octaviani seu Victoris, ex Cottoniano codice MSCo sunt excerptæ. Utraque etiam apud Radevicum in gestis Friderici I. extat, verum cum in prædicto Cottoniano codice epistolæ illæ multo aliter, quam apud *Radevicum* legantur, & imprimis in posteriori epistola nonnulla Radevicus omiserit, quæ MSC. codex ille habet, operam rei literariæ non inutilem navavit appendicis hujus editor, quod istas in lucem denuo produxit. Ulterius sequuntur *Nicolai de Clamengiis* liber de corrupto Ecclesiæ statu, a plurimis mendis, quibus *Lydii* editio scatet, repurgatus; *Poggii* dialogus contra hypocrisin, juxta editionem Lugdunensibus typis, ut præ se fert, A. 1679. impressam; *Matthæi de Cracovia* tractatus de squaloribus Romanæ Curiæ, juxta editionem A. C. 1551. Basileæ factam; epistola *quinquaginta quatuor nobilium Moraviæ*, quæ in castigationibus Lydii ad historiam conciliorum Prateoli, item in paralipomenis Abbati Urspergensi annexis etiam legitur; *Bullæ* quædam *papales* adversus Bohemos emissæ, & methodus *Cruciatæ* in Anglia institutæ, prout tempore Martini V. Papæ & Henrici Chichele Archiepiscopi Cantuariensis gesta est, una cum processu contra Henricum Cardinalem, quæ monumenta exscripta sunt ex veteri registro, quod est penes Reverendissimum Archiepiscopum Cantuariensem *Wilhelmum Sancroft*; epistola *Procopii Smahors*, & *Conradi Samsmolich* Capitaneorum Bohemiæ ad Reges & Principes missa, quam itidem suppeditavit codex MSC. Wilhelmi Archiepiscopi Cantuariensis; epistola *Anonymi* cujusdam Cantuariensis de misero ecclesiæ statu circa annum 1520 scripta, & in Wilhelmi Crashavii schedis reperta; consilium *quorundam Episcoporum Bononiæ congregatorum* de ratione stabiliendæ Romanæ ecclesiæ Julio III. datum, quod nunc ex bibliotheca Wilhelmi Crashavii iterum editur; *Gentiani Herveti* oratio, qua sextum canonem concilii Chalcedonensis interpretatur, A. 1559 habita, & Parisiis cum alias, tum A. 1671. impressa; *Gulielmi Damasi Lindani* Ruremundensis Episcopi epistola seu præfatio ad Principes & Prælatos Germaniæ, de perditissimis Cleri moribus & reformationis mediis, ex schedis Crashavii expressa; *Clementis VII.* ad Carolum V, & duæ *Caroli* V. epistolæ ex MSC. Crashavii; *Caroli* V. protestatio ad collegium Cardinalium de indictione concilii generalis facienda, & alia protestatio adversus concilium Tridento Bononiam translatum, cum

quibus-

quibusdam aliis hujusmodi ſcriptis, ex editione *Hermanni Conringii*; *Georgii Wicelii* via regia, ſeu compendium de ſemitis antiquis eccleſiæ reformandæ, aut potius reſtituendæ, cum appendice abuſuum; ejusdem methodus concordiæ eccleſiaſticæ, & adhortatiuncula ad vocandum concilium, juxta exemplar A. 1533 Lipſiæ excuſum, cum notis marginalibus *Thomæ Jameſii*; doctrina & vita Wicelii ex ejus ſcriptis collecta, cum enumeratione autorum, qui ſcripſerunt contra ſqualores & errores curiæ Romanæ, & elencho omnium operum Wicelii per *Thomam Jameſium*; *Stephani Gardineri* Epiſcopi Wintonienſis oratio de vera obedientia, juxta veterem editionem Londinenſem, cum præfatione *Edmundi Boneri* Archidiaconi Leiceſtrenſis, poſtea Epiſcopi Londinenſis, quæ in Londinenſi Gardineri editione deeſt, juxta editionem Hamburgenſem ex officina Franciſci Rhodi 1536; *Richardi Sampſonis* oratio, qua docet omnes potiſſimum Anglos, ut Regiæ dignitati obediant, nec Epiſcopo Romano audientes ſint, qui nullo jure divino quicquam poteſtatis in eos habeat, etſi poſtea hic Sampſon æque ac Bonerus & Gardinerus palinodiam cecinerint, quibus ad complendas inconſtantiæ quadrigas Brovvnius Æneam Sylvium ſeu Pium II. non incommode jungi poſſe putat, cum bulla retractationum & verbis Virgilii, ſed mutatis: *non ſum pius Æneas*; *Johannis Barneſii* Catholico-Romanus Pacificus ex fide trium exemplarium, quorum unum Gulielmus Archiepiſcopus Cantuarienſis ſubminiſtravit; *Franciſci Broccardi* conſilia Vaticana retecta, ſive de fœdere contra Proteſtantes Romæ inito ſub auſpiciis Clementis VIII, & de duabus congregationibus ad eundem finem ab eodem Pontifice inſtitutis, quarum prima congregatio ſacri fœderis, altera de propaganda fide dicitur, quod opuſculum Amſtelodami A. 1679. in calce interpretationis numeri Apocalyptici DCLXVI excuſum, appendicis hujus Autor etiam manuſcriptum ex ſpoliis bibliothecæ cujusdam Anglicæ palam divenditæ nactus eſt; *modus ſolennis & authenticus ad inquirendum & convincendum Lutheranos*, valde neceſſarius ad ſalutem ſanctæ Apoſtolicæ ſedis, & omnium eccleſiaſticorum, A. 1519. compoſitus in Martini Lutheri perditionem & ejus ſequacium, per M. *Sylveſtrum Prieratem*, A. 1553. reviſus, & Romæ per Jordanum excuſus; excerpta ex Bernhardo, Gerſone & aliis, quæ ſunt pars *Specul papiſtici ab Ed. Bulcklejo* fabrefacti, & Londini circa præſentis ſeculi initia editi; & denique

Officium Ordalii e textu Roffensi transscriptum, & ex eodem codice etiam in Speelmanni glossario editum.

Ad pleniorem horum opusculorum, quæ vel olim a Gratio edita, vel nunc ad Gratii fasciculum addita sunt, intelligentiam nonnulla monet doctissimus Editor in præfatione ad lectorem, in qua Gratium, cum syntagmati suo nomen *fasciculi rerum expetendarum & fugiendarum* imposuit, vel ad definitionem prudentiæ respexisse putat, quæ per rerum expetendarum & fugiendarum scientiam definiri solet, vel *Georgii Vallæ* Placentini librum Venetiis A. 1501. editum imitari voluisse, qui titulo operis de expetendis & fugiendis rebus designatur. Non solum de tractatibus hactenus recensitis in præfatione sua Brovvnius disserit, sed & alios quosdam tractatus addidit, nimirum *Scripta quædam ad Basileensis concilii historiam spectantia*, quæ mutuatus est e manuscripto codice, quem ipsi Archiepiscopus Cantuariensis indicavit. Sunt autem ista scripta 1. commissio *Henrici VI.* Angliæ & Franciæ Regis, data Ambasiatoribus suis ad concilium Basileense suo nomine ituris. 2. Ejusdem instructio iisdem credita. 3. Propositio ejusdem Regis nomine facta coram Papa Martino V. per *Abbatem Ursicampi* super acceleratione concilii. 4. Collatio ejusdem Abbatis ad Collegium Cardinalium. 5. Propositio *Wilhelmi Sulburgii* Abbatis Belliloci ad Martinum V. super acceleratione concilii. In eadem præfatione exhibetur etiam responsio, quam in Comitiis Augustanis A. 1518. Principes Germaniæ Cajetano Cardinali dederunt, cæterisque Oratoribus decimas a sacerdotibus, a laicis vigesimas ac quinquagesimas pro bello contra Turcas suscipiendo petentibus aut exigendas suadentibus; item epistola Decani & Capituli Londinensis ad Pontificem Romanum, qua canonizatio Roberti Grossetesti Lincolniensis Episcopi efflagitatur, A. C. 1307. scripta, quam Brovvnio nostro *Henricus Wharton* communicavit.

COMPENDIUM ANNALIUM ECCLEsiasticorum regni Hiberniæ, autore Francisco Portero Ord. Min. S. Theol. Lectore Jubilato.

Romæ typis Nicolai Angeli Tinassii impressoris Cameralis in 4. 1690.
Constat plag. 46.

Incipit

INcipit hic tractatus, quem Typographus Alexandro VIII nuperrime defuncto Romanæ Ecclesiæ Pontifici dedicavit, ab epistola *Francisci Eschinardi* S. J. ad Porterum compendii hujus autorem e de quantitate Hiberniæ & erroribus mapparum hoc regnum repræsentantium, cujus doctissimi viri (Eschinardum puta) industriæ novam quoq; Hiberniæ Mappam chorographicam, quæ A. 1689 edita tantummodo P. *Augustini Lubin* nomen præ se fert, debemus. Post hanc epistolam de Hiberniæ nominibus agitur, & cum generalis totius Hiberniæ, tum specialis singularum provinciarum & insularum minorum adjacentium descriptio proponitur; nonnulla, quæ *Giraldus Cambrensis* & alii quidam Scriptores de Hibernia ejusque incolis retulerunt, falsi arguuntur; promontoria, sinus & portus hujus regni recensentur, & catalogus alphabeticus Regum & Monarcharum Hiberniæ veterum exhibetur, quorum primus dicitur fuisse Slanius, quem Porterus Mosis & Aaronis ævo anno ante Urbem conditam 700, ante Christum natum 869, Hiberniæ imperio præfuisse scribit, addita tamen hac limitatione, si antiquis Hiberniæ fastis fides adhibenda sit. Hinc bella quædam ab antiquis Hiberniæ Regibus gesta referuntur, qui ex Hiberniæ Regibus provinciarumque Regulis pietatis & sanctimoniæ famam adepti sunt, commendantur, & quantum Hiberniæ Reges pro fide & patria per plures annos contra Danos & Ostmannos militaverint, exponitur. Ad antiquitates ecclesiasticas progrediens Autor, chronotaxin rerum præcipuarum a S. Patricio Hiberniæ Apostolo gestarum ex *Usserio* aliisque delineat; ex *Conveo* Sanctos quosdam Hibernos enumerat, qui per varias mundi plagas Christianam fidem disseminarunt; fastos Sanctorum Hiberniæ ab incerto quodam Autore conscriptos, & alium catalogum Sanctorum Hiberniæ ab *Henrico Dublinensi* Societatis Jesu juxta Alphabeti literas digestum ex *Suivillano* exscribit; academias & insigniores Hiberniæ scholas enarrat; episcopatus, ecclesias cathedrales, cœnobia, aliaque ad ecclesiasticum Hiberniæ statum pertinentia, & postremo, quanta reverentia Hiberni Romanam sedem semper coluerint, quantaque constantia Pontificiorum doctrinæ adhæserint, edisserit. Antequam autem, quantum detrimenti sub Henrici VIII, Elisabethæ, & sequentibus temporibus, & novissime sub præsenti Angliæ Rege Wilhelmo Romana religio passa fuerit, describat, multis calumniis in Lutherum, tanquam omnium horum malorum originem debacchatur.

CHRI-

CHRISTIANI FUNCCII POSITIVA AD *Orbis Imperantis Notitiam Introductio.*

Lipsiæ apud hæredes Frid. Lanckisii, A. 1691. in 8. plag. 18.

PLures jam anni effluxerunt, quod Autor libelli hujus clarissimus, non sine orbis eruditi adplausu, *Orbis hodie imperantis Breviarium,* e celebrioribus ævi nostri scriptoribus concinnatum evulgavit: in quo de Imperiis, Regnis, Ducatibus & Rebuspublicis ἐρωτηματικῶς disserit. Huic nuperrime non tantum appendicem, de *Curia Romana*, seu *Statu Pontificio*, subjunxit; sed & *Isagogen* hanc ad lectionem Orbis sui jam laudati facientem, brevioribus aphorismis comprehensam adornavit. Qua ea, quæ per quæstiones & subjunctas responsiones fusius ante dilucidaverat, brevissimis positionibus, additisque rationibus, in gratiam tyronum studii historici atque politici comprehendit, secutus, ut ipse fatetur, vestigia celeberrimi Polyhistoris *Schurzfleischii.* In Prolegomenis opusculi hujus de orbis imperantis notitia in genere disserit. Inde progressus, de præcipuis orbis hodie imperantis Regnis, tum quæ in Europa, tum quæ in Asia florent, simili modo agit. In tertia sectione præcipuas orbis Respublicas, quæ non sunt monarchicæ, recenset. Tandem in posteriori libelli parte de Principatibus & liberis imperii Germanici Civitatibus tractat: atque adeo velut materiarum illustrium in studio historiæ civilis occurrentium indicem designat, unde quis ansam de iis plura in collegiis privatis disserendi petere queat.

REFUTATION DES PROPHETIES faussement attribuées à S. Malachie sur les Elections des Papes, par le R. P. Menestrier.

sive

R. P. Franc. Menestrerii Soc. J. Refutatio Prophetiarum falso adscriptarum S. Malachiæ super Electionibus Pontificum.

Parisiis, apud R. J. B. de la Caille, 1689. in 4. Plag. 7.

Tanto

TAnto libentius nunc ad recensendum hunc Tractatum nos accingimus, cum novitatis gratia, qua pene exciderat, serius ad nos ob interclusum hactenus cum Galliæ bibliopolis commercium perlatus, ei quadantenus restaurata videatur per insecutam nuperrime mortem Alexandri VIII, renovatamque sic veluti hujusce scripti causam, solicitam nempe hominum curiositatem, præsagia de proximo istius successore ex famoso illo, quod de futurorum Pontificum electione circumfertur, Malachiæ vaticinio capere satagentium. Scilicet dudum promiserat amico, quem non nominat, *Menestrerius* orbi exponere, quid de jactata illa prophetia sentire fas esset: commoda proinde occasione usus, quæ per obitum Innocentii XI. obtigerat, id præstitit gemina, qua tractatus hic constat, epistola, quarum altera tempore Sedis tum vacantis, altera mox post secutam Alexandri VIII electionem edita fuit. Ne quis vero cum simplicioribus quibusdam sibi persuadeat, de Malachia Propheta hic sermonem esse, qui quingentis ante Christum natum annis vixit, & in quo donum prophetiæ veteris testamenti temporibus desiisse putatur: noster autor nonnulla præmonet, vitam Sancti hujus Malachiæ, de quo in præsens quæstio est, concernentia. Nimirum vixisse ipsum circa medium seculi XII, non minus vitæ sanctimonia, quam familiari cum divo Bernhardo amicitia celebrem: & primo quidem fuisse Monachum in Abbatia Bencorensi; hinc factum Archiepiscopum Ardinacensem in Hibernia; cui sedi cum aliquot annis præfuisset, abdicato circa annum 1137 illo honore, Dunensi episcopatu contentum reliquo vitæ spatio fuisse; quam tandem in Clara Valle inter amplexus S. Bernhardi finierit anno 1148: qui & vitæ ejus Elogium postea composuerit, cujusque præterea ad ipsum exaratæ olim epistolæ inter cæteras extent 315, 316, & 317. Hic ergo est Malachias, cui vulgo tribuuntur obscuri illi ac symbolici characteres, qui de singulis tam præteritis inde a Cælestino II, quam futuris Pontificibus, ordine ab illo traditi jactantur: quorum catalogum duplicem Noster communicat, alterum breviorem magisque concisum, qualis Latino idiomate a primo horum autore, de quo mox, relictus fuit: alterum, qui paulo pleniorem singulorum expositionem largitur, lingua Gallica expressum. Neutrum huc transscribere erit opus, cum symbola illa prophetica jam passim apud varios Autores habeantur: uti apud *Gabr. Bucelinum* in Hist. Univ. *Henr.*

Engelgrave in Cœlesti Pantheo embl.5.§.1. aliosque. Tametsi vero putativa hæcce vaticinia non exiguo cum applausu hactenus ab octoginta circiter annis passim recepta fuerint, ac pro divinitus inspiratis fere habita: nihilominus cum videret Autor, ea quam plurimis ineptiis, erroribus atque nugis scatere, statuit tandem personato huic Vati larvam detrahere, totiusque hujus fabulæ scaturiginem aperire. Nimirum primum ejus traditionis fontem non altius quærendum esse arguit, quam in Scripto cujusdam *Arnoldi de Wion*, Belgæ Duacensis, Monachi S. Benedicti, Venetiis anno 1595 edito, cui titulus, *Lignum Vitæ*. Ait vero, opus illud Genealogicum esse, Philippo II. Hispaniarum Regi dedicatum; ac duobus constare voluminibus, quorum alterum persequatur genealogiam familiæ Aniciorum, e qua nempe Autor velit ortum traxisse tam S. Benedictum, sui Ordinis fundatorem, quam Domum Austriacam: alterum complectatur historiam virorum illustrium istius Ordinis. In hujus ergo *Lib. II. cap. 40.* ubi de S.Malachia sermo sit, potioribus ejus vitæ momentis succincte relatis, hæc verba subnecti: *Scripsisse fertur & ipse nonnulla opuscula, de quibus nihil hactenus vidi, præter quandam Prophetiam de Summis Pontificibus: quæ quia brevis est, & nondum, quod sciam, excusa, & a multis desiderata, hic a me apposita est:* his dein ordine subjungi istos Paparum characteres symbolicos, cum annotationibus singulos explicantibus & applicantibus; quoad has tamen addita hac monitione: *Quæ ad Pontifices adjecta, non sunt ipsius Malachiæ, sed R. P. Fr. Alphonsi Ciaconii Ord. Prædicatorum, hujus Prophetiæ Interpretis.* Supposititiam jam horum vaticiniorum falsitatem quo evincat Noster, considerare primo jubet, quod ante Wionum hunc nemo vel minimam eorum mentionem fecerit, adeoque integris quadringentis annis in occulto latuisse dicenda sint. At vero neutiquam probabile videri, Prophetiam hanc, si revera edita a Malachia foret, tam longo silentio sepultam fuisse mansuram: quandoquidem divus Bernhardus, intimus scilicet ejus amicus, quique & vitam ipsius descripserit, & parentatione habita epitaphioque facto eum celebraverit, neque vel minimas prædictiones ab isto datas, præsertim de loco & tempore sui obitus, reticuerit, omnino tam notabilem prophetiam sicco pede præterire haud potuisset. Neque porro apparere ait, quænam uspiam Malachiæ occasio data fuerit vaticinium hoc edendi; ut qui non nisi semel Romam adierit,

adierit, idq; sub Pontificatu Innocentii II, cum pallium pro duabus Hiberniæ ecclesiis metropolitanis peteret. Urget ulterius, quod nec ullus Scriptorum ejus ævi, puta Otto Frisingensis, Johannes Sarisberiensis, Petrus Abbas Cluniacensis, aliive vel verbulo hujus rei meminisse reperiantur: neque unus ex tot autoribus, qui Vitas Pontificum literis consignaverint, (uti sunt Continuator Mariani Scoti, Bordinus, Platina, Papirius Massonius, Onuphrius Panvinius, Franciscus Joannellus) Annalesve Ecclesiasticos composuerint (uti Baronius, Spondanus, Bzovius, Raynaldus) eandem tetigerit; nec denique Hiberni, tam solliciti alioquin in deprædicandis miraculis, visionibus ac revelationibus Sanctorum suorum, S. nempe Patricii, S. Columbi Abbatis, nec non S. Brigittæ, vel minimo verbo hanc prophetiam commemoraverint. Non diffitetur quidem, vaticinia ista recenseri tam a *Thoma Messinghamo* in libro, quem inscripsit *Florilegium Insulæ Sanctorum Hiberniæ*, Parisiis anno 1624 edito; quam a *Rob. Rusca*, qui illustres viros Ordinis Cistertiensis descripserit, & in eorum numerum quoque Malachiam retulerit: sed utrumque ait ea ex Wionio hausta fateri; ac ultimum insuper hoc nomine reprehensum ab *Angelo Manrico*, Annalium ejusdem Ordinis scriptore, qui his verbis uti non fuerit veritus: *Robertus Rusca Sanctum Pontificem* (Malachiam puta) *scriptoribus annumerat ob oracula quædam seu prædictiones, de summis Pontificibus ad finem usque mundi successuris, quas ab Arnoldo Wionio vulgatas esse transcribit; sed apocryphas, ut conjectare licet, nec satis sapientes gravitatem viri sanctissimi.* Alphonsum vero Ciaconium quod attinet, cui nempe explicationem oraculorum istorum symbolicorum tribuit Wionius, ante omnia quærit Noster, siquidem ita se res habeat, quisnam, postquam ea tanto tempore & sine interpretatione delituerint, aut Ciaconio, aut Wionio revelarit, ea Malachiæ esse, nec non unde & quo fato thesaurus hicce tandem in lucem protractus fuerit. Præterea vero valde in dubium vocat, num omnino Ciaconius pro interprete haberi queat. Scilicet cum Vitæ Pontificum & Cardinalium ab Autore hoc compositæ jam trina editione in lucem prodierint (prima nempe A. 1601, & secunda 1630. duobus, tertia vero 1677. quatuor voluminibus) in nulla tamen harum vel verbulo istius prophetiæ mentionem injici: ut adeo dicendum sit, Ciaconium, qui Romæ fuerit anno 1595, quo tempore *Lignum Vitæ* Wionius Venetiis inprimi fecerat, si maxime symbolis illis interpreta-

 tionem

tionem dedisset, postmodo perspecta eorum falsitate abstinuisse ab illis in opere suo allegandis. Suspicionem vero inde non parum augeri, quod nec apud *Nicolaum Antonium*, Bibliothecæ Scriptorum Hispanorum concinnatorem, nec apud *P. Ambrosium de Altamura*, qui Scriptores ex Ordine S. Dominici, cujus nempe Ciaconius fuit, congessit, vel minimum vestigium hujusce prophetiæ aut ejus interpretationis appareat: cum tamen eorum uterque exactam communicarit enumerationem omnium hujus autoris operum, ad ipsas usque schedas ac tractatus nunquam typis impressos. Eversis ita fundamentis, & refutata antiquitate jactata hujus Prophetiæ, porro Menestrerius exponit, quid sibi de vera ejus origine videatur. Autumat vero eam, quando a Wionio primum adoptata fuerit, satis recentem adhuc fuisse, nec nisi quinquennio ante compositam, tempore scilicet sedis post mortem Urbani VII. vacantis, a clientum aliquo Cardinalis Simoncelli, post Gregorii XIV, ad persuadendum nempe hominibus per supposititium hoc vaticinium, jam ab antiquo per ipsum Spiritus S. suffragium eum successorem destinatum esse; hunc enim designari per symbolum *Ex Antiquitate Urbis:* nempe ex civitate *Orvieto* oriundum, quæ Latino nomine *Urbs Vetus* vocetur. Non absimilem fraudem, licet non eodem successu, recentius tentatam narrat a clientibus Cardinalis Bonæ, post obitum Clementis IX: qui nempe ad vota patrono suo concilianda, non modo per ora vulgi varia ominosa dicteria spargere sategerint, v. g. verba *Ecclesiastici 15. Qui timet Deum faciet Bona;* item Distichon:

Grammaticæ leges plerumque Ecclesia spernit;
Esset Papa bonus, si Bona Papa foret:

sed & conductos clam mendicos magno numero instigaverint, ut subinde ad portam Basilicæ S. Petri & proxime sub fenestris Cardinalitii conclavis vociferarentur: *Fate Papa Bona.* Tanto facilius vero talismodi commentis confingendis occasionem fuisse Noster existimat isto tempore, quod quinquaginta fere diebus tum duraverit Conclave electionem novi Pontificis parturiens, adeoque satis otii fuerit ad cudendas tales fabulas; cujusmodi nempe nunquam non tempore sedis vacantis, a concurrente undique otiosorum hominum turba haud exigua copia excogitari ac publicari consueverint. Tametsi vero hac ratione omnia illa oracula, Pontificibus Gregorium XIV antegressis ex postfacto accommodata fuerint, personatoq; adeo prophetæ

facile

facile fuisse videatur de præteritis vaticinari: nihilominus & eorum intuitu quamplurima semet absurda prodere, Menestrerius deducit: uti primo, quod in vaticiniis hisce, legitimis Pontificibus admixti compareant octo Antipapæ, puta Victor IV, Calixtus III, Paschalis III, Nicolaus V, Clemens VII, Benedictus XIII, Clemens VIII & Felix V, adeoque, si fides huic prophetiæ foret, ecclesia duo habuerit iisdem temporibus capita, pariter a viro θεοπνεύςῳ designata; maxime cum non satis e symbolis istis elucescat, quinam pro schismaticis habendi: porro quod anachronismi aliquot egregii ex ordine symbolorum istorum, iisque applicatæ interpretationis, oriantur minime tolerabiles; quos & speciatim ostendere occupatus est Autor. Ulterius non satis patere arguit, quis interpreti revelaverit, ut Prophetiæ hujus initium in applicatione caperet potius a Cælestino II, quam ab Innocentio II ejus prædecessore, vel successoribus Lucio II aut Eugenio III, quandoquidem horum omnium sub regimine Malachias vixerit: maxime cum characteres illis adsignati, satis nempe incerti, id non clare determinent; Denique & illud urget, quod Christus prædixerit, mortalium nemini datum esse scire finem seculi ac tempus judicii extremi; quæ tamen, si genuina hæc prophetia foret, haud obscure paterent: dum constanter dicere possemus, tot & non plures Pontifices ante seculi consummationem expectandos esse; quandoquidem Prophetiæ hujus clausula ita habet: *In persecutione extrema Sacra Romanæ Ecclesiæ sedebit Petrus Romanus, qui pascet oves in multis tribulationibus, quibus transactis civitas septicollis diruetur & Judex tremendus judicabit populum suum.* Cæterum notat Autor, inventionem universorum istorum characterum symbolicorum ad septem aut octo circiter fontes seu capita generalia reduci posse: dum nempe alii desumti sint a nomine personæ designatæ; alii ab ejus patria; alii a statu seu conditione; alii ab officiis aut titulis gesti olim Cardinalatus; alii ab armis gentilitiis; alii denique ex uno & altero horum conjunctis. Atque hæc fere sunt, quæ in prima hujus tractatus parte proposuit Noster.

In altera semet accingit ad examinationem singulorum istorum epithetorum propheticorum, & historicæ explicationis cuilibet eorum accommodari solitæ; sigillatim demonstrans, quot modis larvatus iste vates impegerit & quam inepte hac in re suam egerit personam. Sic aliquos horum characterum cum expositione sua collatorum arguit

incertitudinis aut falſitatis hiſtoricæ: alios taxat ob inſulſam & alienam expreſſionem, quæ ſcilicet nil minus ſapiat, quam propheticam inſpirationem: in aliis ignorantiam inventoris circa ſcientiam heraldicam & genealogicam deridet: alios tandem ita eſſe comparatos ait, ut in hunc uſque diem commodus ſenſus ex iis exſculpi haud valuerit: quales nominatim allegat ſequentes, nempe Innocentii IX, antea Fachinetti, *Pia civitas in bello*; Clementis VIII, Aldobrandini, *Crux Romulea*; Leonis XI, *Undoſus Vir*; Pauli V, *Gens perverſa*; Gregorii XV, *In tribulatione pacis*; nec non Urbani VIII, *Lilium & roſa*. Et quamvis ſymbolis tribus ſequentibus aliqualis interpretatio adinventa fuerit: nempe Innocentii X, die Exaltationis Crucis electi, quod eſt, *Jucunditas Crucis*; Alexandri VII, Montes in ſcuto gentilitio geſtantis, quod habetur, *Cuſtos montium*, & Clementis IX. in conclavi Cardinalium cameram per ſortem nacti, quæ depictam repræſentavit Cygni conſtellationem, adeoque indicati per *Sidus Olorum*: tamen in ſequentibus duobus, *de Flumine magno* & *Bellua inſatiabilis*, Clementi nempe X & Innocentio XI competentibus, rurſus vacillare ait interpretationem: dum ratione prioris falſo allegetur inundatio Tiberis, cujus tempore Clemens natus feratur: cum illa demum anno 1598 contigerit, ipſo jam aliquot annis ante in lucem edito; & *Altieri* non niſi coacte ex Hiſpanorum *Alto rio* derivari queat: ratione alterius vero appellatio lupo melius congrueret, quam leoni Innocentii XI. Quod ſupereſt, ut jactatæ hujus prophetiæ vanitatem magis adhuc ob oculos poneret, oſtendere conatus eſt, ex ænigmaticis iſtis epithetis facili opera ſyſtema aliud Pontificum exſculpi poſſe, commodiori etiam ſenſu ad alios applicatis, quam quibus a Wionio ea fuerant attributa. Ita loco Cæleſtini II, initio facto ab Innocentio II, huic congrue ſatis accommodat illius ſymbolum *Ex caſtro Tiberis:* Anacleto II. Antipapæ ſymbolum vulgo adſcriptum Lucio II, *Inimicus expulſus:* huic viciſſim ſymbolum Eugenii III, *Ex magnitud ne montis:* atque ſic per aliquot ſequentia exempla ſimiliter pergens evincit, quam incerta & verſatilis talismodi ænigmatum explicatio ſit. Devenit tandem ad Alexandrum VIII, tum noviter electum, ejusque vitæ potioribus momentis breviter excuſſis, nihil in eo occurrere autumat, quod quadrare poſſit ad characterem ei in Prophetia Malachiæ adſignatum, *Pœnitentiæ* nempe *glorioſæ:* niſi forte ejus interpretationem extorquere placeat, aut a die factæ pro-

motionis,

motionis, S. Brunoni sacra, aut ab antiquo ejus nomine, quo Petrus audierit, cum hujus nominis Apostolus æque ac S. Bruno pœnitentia sua celebrentur: quæ tamen omnia Nostro nimis longe videntur esse petita. Quamvis vero sic eo tempore non satis Menestrerio judice apparuerit, qua ratione character ille symbolicus huic Papæ congrueret; attamen, uti dies diem docet, non desunt hodie, qui ejus omen eventu neutiquam destitutum dicant: quando nempe Alexander VIII. *pœnitentia gloriosa* ductus, & blandæ tandem indulgentiæ, qua erga primogenitum Ecclesiæ filium, Regem Christianissimum, Clerumque Gallicanum usus hactenus fuerat, pertæsus, Bullam, quæcunque in comitiis Cleri Gallicani Parisiis A. 1682. congregati peracta erant jurisdictioni Romanæ Ecclesiæ præjudicialia, ipso jure nulla irritaque declarantem, & jam die 4 Aug. A. 1690 datam, paulo ante obitum, die nempe 30 Jan. A. 1691, solenniter promulgavit. Quid de cætero *Rastrum in porta*, qui futuri proxime Pontificis character est, Sedi Romanæ portendat, id curiosioribus, quos fere futurorum eventus anxios tenet, speculandum relinquimus: quibus fortassis non ignota erit *Dissertatio* Marburgi anno 1677. sub præsidio *Sam. Andreæ*, S. Theol. D. ac P. P. a *Joh. Pet. Graffio* habita *de Successionibus Pontificum Romanorum secundum prænotationem Malachiæ Hiberno adscriptam:* ubi & argumenta propheticorum istorum characterum latius exponuntur, & contra *Franciscum Carriere* Aptensem Minoritam defenduntur; qui & ipse scilicet sub finem *Historiæ Chronologicæ Pontificum Romanorum, Lugduni 1663.* denuo editæ, eorum autoritatem, licet sibi ipsi non satis constans, elevare annisus fuerat.

NOVA LITERARIA EX ANGLIA.

OXonii ex Theatro Sheldoniano proditurum proxime est volumen tertium Scriptorum Rerum Anglicarum. Consimilis argumenti volumen unum aut alterum jam Londini sub prælo habet D. *Warthonus.* Quin & *Thomas Gale* XV Scriptores veteres Britannicos edit, quos inter maxime meretur memorari liber, quem Angli *Domes-day* vocant, in quo terrarum fundorumque in Anglia distributio, Gulielmi Conquestoris temporibus consignata reperitur: unde & antiquum MStum in thesauro regio hactenus asservatum ac care habitum fuit. Idem perstat in proposito librum *Porphyrii* de abstinentia carnium edendi.

Thomas Hyde Protobibliothecarius Oxoniensis Librum Rabbinicum

nicum *Itinera mundi* vocatum, ſeu Coſmographiam Abrahami Peritſol, Judæi, Latinitate donavit, inque calce Turcarum Liturgiam, Peregrinationem Meccanam, ægrotorum viſitationem atque alia expoſuit. Idem Maimonidis librum *More Nebochim* ſeu Doctorem perplexorum Arabico ſermone, quo ab auctore ipſo conſcriptus olim fuit, editurus eſt, prolixisque notis illuſtraturus. *Eduardus Pocockius* annum nuper octogeſimum ſeptimum ingreſſus eſt, quæ tamen ipſi vegeta adeo ætas contingit, ut elaborandis poliendisque utiliſſimis in Prophetas commentariis manum admovere queat, notas in Joelem ſub prælo jam ſudantes propediem editurus. *Eduardus Bernardus* in Tabula quadam omnium pene ætatum characteres Græcos Syrosque, Æthiopicos item ac Latinos in MStis nummisque repertos ſic delineavit, orbisque eruditi literaturam a charactere Samaritano ita deduxit, ut jam facili opera ad MSta quis accingatur. De Joſepho autem edendo ſpem plane omnem cuncti depoſuerunt, cum ipſummet Auctorem nauſea vaſti operis cepiſſe videatur. Optat ille, ut *Joh. Andreas Danzius* Alcorano ſuo, quem Jenæ edit, Maſoram quoque Turcicam, quæ Oxonii in MSS. nonnullis exemplaribus Collegii D. Johannis comparet, adjungat. *Johannes Mill's* Doctor Theologus & Aulæ S. Edmundi Præfectus accuratiſſimam eamque longe pulcherrimam Novi Teſtamenti editionem prælo jamdudum ſubjecit, ubi textus primo ſacer exhibetur, loca deinde parallela magno numero indicantur, tandemque lectiones variantes ex univerſi pene orbis eruditi MSStis melioribus, Laudiano inprimis, Alexandrino ſeu Theclæano, atque Coveliano (quem nempe ex monte Sinai Covellus Theologus hodie Cantabrigienſis attulit) codicibus, ipſis denique SS. PP. copioſe ſubjunguntur. Magnum profecto ac Herculei laboris opus, jamque ad Primam ad Timotheum Epiſtolam deductum. *Joannis Malelæ* Chronicon Græco-Latinum e Theatro Sheldoniano nondum prodiit. *Antonius Wood* prælo ſubjecturus eſt, ſed lingua Anglica, Athenas & Faſtos Oxonienſes. *Thomas Smith* Epiſtolas Camdenianas edet.

Wilhelmus Lloyd S. Aſaphi Epiſcopus, Regisque ac Reginæ ſupremus Eleemoſynarius, ingens opus Chronologicum molitur. *Wilhelmus Sherlock* Theologus Londinenſis, poſtquam diu juramentum præſtare Regi Wilhelmo renuit, mutata tandem ſententia & præſtitit illud ipſe, & præſtandum omnibus illud eſſe, ſcripto publico aſſeruit; multis ob id aculeatis libellis petitus.

(o)

N. IV.
ACTA ERUDITORUM
publicata Lipsiæ
Calendis Aprilis Anno M DC XCI.

MEMOIRES DE L' EGLISE.
id est,
Memoriæ ecclesiasticæ, quicquid consideratione dignum quolibet die toto passim orbe accidit, complexæ; auctore Abbate *de la Roque*, Protonotario S. Sedis Apostolicæ. *Tomus I.*

Parisiis apud Jo. Guignardum, A. 1690. in 4. Plag. 102.

OPtimum omnino institutum est, quod voluminibus quamplurimis exequi constituit clarissimus Auctor, quodque nec Protestantibus, historiæ universalis studiosis, improbatum iri putamus. Utut enim is zelo, quo Romanam religionem amplectitur, abreptus, gratiamque *Francisci Harlæi* Archiepiscopi Parisiensis, (cui opus suum inscripsit,) imo ipsius Galliarum Monarchæ *Ludovici XIV* mereri cupiens, non ubivis æque modeste de *Lutheranis Calvinianisque* & sigillatim *Wilhelmo* III, Rege Magnæ Britanniæ, loquatur, ac historicum a studio partium alienum decuisset; id tamen non magnopere bilem his movebit, qui caussam suam ejus arbitrio nec stare, nec cadere existimant, optabuntque modo, ut de rebus ecclesiæ suæ acturus, tanto majori studio veritati litare nitatur. Cæterum jam pridem *Diarium* ejusmodi *ecclesiasticum* molitus fuerat: sed specimen, quod ediderat, tantopere displicuerat *Petro Seguierio*, Duci de Vilamor, Pari & Cancellario Franciæ, ut hic mox auctoritate sua omnia illius cœpta disturbarit ac sufflaminaverit. Ex quo vero is ad plures abiit, (quod 28. Januarii A. 1672. contigit,) Abbati nostro nemo obstitit, quin, indultu Regis obtento, opus illud olim adumbratum denuo aggrederetur. Novum ergo specimen composuit decem abhinc annis, quod Parisiis *Johanne Cussonio* bibliopola obstetricante, lucem adspexit,

p. 226.

adſpexit, hoc titulo inſignitum: *Journal Eccleſiaſtique, ou Memoires de l' Egliſe, par M. l' Abbé de la Rocque*; ipſo *Roquio* teſte in *Ephemeridibus Eruditorum Pariſienſibus*, 20. Jan. 1681. a ſe publicatis. Verum nec hi doctiſſimi Viri conatus feliciores eo tempore fuere prioribus. Non multo tamen poſt Archiepiſcopus Pariſienſis & univerſus Clerus Gallicanus menſe Majo A. 1685. Lutetiæ congregatus facile ei perſuaſerunt, ut *Memorias* id genus in uſum eorum, qui futuris ſeculis hiſtoriam eccleſiaſticam conſcribere vellent, in literas referret. Orditus igitur eas eſt, non quidem ab annis illis, quibus olim ad ſcribendum appulit animum, ſed ab anno demum 1685 atque ea tantum, quæ hoc ſecutoque anno 1686 evenerunt, *ſex* librorum, (quibus tomus hic *primus* abſolvitur,) argumentum eſſe voluit.

Memorantur hiſce hypomnematibus, ut eſt in præfatione: (1.) *Converſiones illuſtrium hominum ab infidelitate, hæreſi aut ſchiſmate*; (2.) *Miſſionariorum geſta toto paſſim orbe Chriſtiano*; (3.) *Templa ſimiliaque pietatis monumenta recens extructa*; (4.) *Miracula*; (5.) *Sepulcra aliaque loca a devotis frequentari ſolita*; (6.) *Reliquiæ ſanctorum nuperius repertæ*; (7.) *Canonizationes ſanctorum*; (8.) *Intentio Eruditorum de aliqua re eccleſiaſtica aliquid commentari cupientium, eaque propter aliorum ſymbolis egentium*; (9.) *Intentio illorum, qui bonum aliquod opus in Chriſtianæ pietatis emolumentum facere apud animum ſuum conſtituerunt*; (10.) *Erectio novorum Seminariorum, fundatioque aut reformatio familiarum monaſticarum*; (11.) *Colloquia ſolenniora de rebus ſacris*; (12.) *Vita obitusque virorum virtute, ſanctitate munereve eccleſiaſtico eminentiori conſpicuorum*; (13.) *Exempla ſingularia bonorum operum a Regibus Principibusve viris patratorum*; (14.) *Exempla vindictæ divinæ adverſus populorum aut privatorum hominum impietatem*; (15.) *Promotiones ad primarias eccleſiæ dignitates, qua occaſione tum ortus, munera, dotes, actiones notabiliores ac ſcripta Promoti, tum fundatio, privilegia diverſaque fata ſingularum eccleſiarum particularium breviter recenſentur*; (16.) *Molimina Infidelium, Hæreticorum & Schiſmaticorum contra Eccleſiam; libellis tamen, quibus veritas dogmatum Romano-catholicorum impugnatur ac virorum eccleſiaſticorum fama læditur, ea ratione confutatis, ut æquum ſit ſperare, nec ipſos eorum auctores ægre id laturos*; (17.) *Sententiæ aut ſtatuta celebriora de cauſis eccleſiaſticis in Conciliis aut Synodis, in Cleri Gallicani convocationibus, in Congregationibus Romanis, in Curiis epiſcopalibus,*

palibus, in Officio Inquisitionis, in Parlamentis aut sanctioribus Regum Senatibus pronuntiata ac sancita; (18.) *Statuæ, numi, picturæ ad pietatis incrementum facientes*; (19.) *Marmora, numismata aliæque profanæ eruditionis reliquiæ, quatenus aut articulum fidei confirmare, aut lucis aliquid Historico alicui ecclesiastico sanctove Patri fœnerari poterunt.* Hæc ex præfatione excerpsimus. Nunc de singulis libris sigillatim.

LIBRO PRIMO statum ecclesiarum extra Europam ordine Geographico indagat Roquius, initio a regnis *Chinensi*, *Japonensi*, *Tunquinensi* & *Cochinchinensi* facto. Refert itaque inter alia, persecutiones rigidiores illic locorum cessasse, multaque millia hominum Christo fidem dedisse. Inter *Tunquinenses* sane centena millia Christianorum dari, & in his centum fere moniales, *Crucis amasias* sese appellitantes. *Cochinchinensem* Regem non aversari Christi fidem, bisque baptismum petere voluisse; sed quo minus id fecerit, in caussa fuisse polygamiam, quemadmodum multi e plebe Christianis sese accenseri cupiant, modo iis integrum esset, uxori repudium remittere aliamque in ejus locum ducere. *Siamensium* dein theologiam ido- p. 14.
lolatricam breviter perstringit, ac speciatim fabulam de *Thevahat* apud Inferos ob peccata sua jussu summi Dei Sommokodoni crucifixo, fraude diaboli ad similitudinem historiæ passionis Christi effictam, qua Siamenses fascinati nolint Jesum crucifixum Deum agnoscere, veriti, ne sub ejus nomine Thevahatus suus lateat. Addit, Christia- p. 19.
nos paucos hodie in *Tennasserim*, *Cyampa*, *Golconda*, itemque regnis *magni Mogolis* existere, in *Macaçar* nullos. *Madurenses* fere universos, Jesuitarum Brachmanum more vestitorum ministerio conversos esse. Hinc *Pegu*, *Bengalam*, *Goam*, *Moluccas*, *Philippinas*, *Maldivas*, *Ceyla-* p. 25.
num, *Tanorum* percurrit Roquius. Christianos *S. Thomæ* tantum non omnes, ex *Armeniis* & *Mesopotamiensibus* multos Ecclesiæ p. 31.
Romanæ reconciliatos ait. *Syros* ecclesiæ Latinæ placita amplexos *Patriarcham* habere *Antiochenum* Alepi habitantem, cui nomen sit *Petri Gregorii*. Huic Innocentium XI. *pallium* transmisisse. *Jacobitas* p. 43.
omnes, sive Armenii sint, sive Cophti, sive Abyssini, Monophysitas p. 38.
esse. *Melchitas* (quos etymologiæ argumento Latine *Regios* diceres) p. 57
id nominis adscivisse, quod religionem *Regis* sive Imperatoris Romani, in synodo *Chalcedonensi* decretis firmatam, amplecti sese testari voluerint.

Maronitas universos ecclesiæ caput agnoscere Romanum Papam, qui vicissim conniveat ad conjugium clericorum, & eucharistiam sub utra-
p. 63. que specie, inter illos pristinis abhinc sæculis usitatam: attamen non paucos Syrorum, qui Romæ in collegio Maronitico, a Gregorio XIII. instituto, aliquo temporis tractu vixere, in patriam reversos more Latinorum & a *conjugio* & ab *altera specie* in sacramento altaris sibi temperare cœpisse. Lustratis cæteris ecclesiis, quarum nomina repetere nimis longum foret, vela orationis contrahit, ac appellit sub
p. 87. finem libri ad *Californiam*, quam anno demum 1683 sub Christi & Monarchæ Hispani obedientiam redegit Marchio de *Laguna*, Prorex Mexicanus, missis illuc navibus duabus bellicis sub imperio Isidori de *Arondo* summi præfecti classis Novæ Hispaniæ, totidemque Patribus Jesuitis, Matthia *Gogni* & Eusebio Francisco *Quino*, quos multas Barbarorum animas in suas pertraxisse partes fama tulit.

LIBRO SECUNDO recensus ecclesiarum Europæarum instituitur. Non paucæ heic earum antiquitates indigitantur, quas ab aliis fusius jam dum pertractatas silentio prætervehimur. E recentioribus, quas Roquius tradit, rebus pleraque memoria lectoris benevoli nondum excidisse arbitramur. Lubet tamen & hinc & illinc excerpta
p. 97. nonnulla in medium proferre. Meminit igitur diei natalis Alexandri VIII. R. P. (nuperis Kalendis Februariis defuncti,) qui fuit 19. Apr.
p. 98. A. 1610. Adjicit catalogum Cardinalium superioris anni mense Februario
p. 125. superstitum. Ad *Genuenses* delatus refert, propria auctoritate eos res suas ecclesiasticas coram duplici tribunali, Papis licet plus simplici vice contra nitentibus, expedire, ac quid in iis faciendum omittendumve sit, pro lubitu decernere, privilegio etiam Innocentii IV. nunquam Sedis Pontificiæ excommunicationem incurrere. In rebus *Germanicis* paroramata quædam notabimus, bona, ut speramus, Clarissimi Auctoris cum venia, qui eruditionis famam & existimationem præclaris in rempublicam litterariam meritis dudum partam facile tuebitur, etsi in his exoticis alicubi fortasse cespitaverit. Lib. II. pag. 145. ait, Capitulum Ecclesiæ Cathedralis Coloniensis ex sexaginta Canonicis, iisque nonnisi Principibus & Comitibus componi. Sed alii quinquaginta tantum numerant, atque inter hos locum quoque habent octo privatæ sortis viri, juris tamen Doctores aut Licentiati. Pag. 148. *Gebhardus Truchsesius*, cum Augustanæ Confessioni se addixisset, creditus

tus dicitur excidisse Coloniensi, quem obtinuerat, Archiepiscopatu, vi decretorum *Passaviensis* atque Augustani. Et decreto quidem Comitiorum Augustanorum A. 1555. famosum illud Reservatum Catholicum, ad quod haud dubie Auctor respexit, invitis licet Protestantibus, fuit insertum, cautumque, ut Episcopus ad Protestantes transiturus Episcopatu suo decederet: ast pacto Passaviensi, quod triennio ante conclusum erat, hac de re nihil fuit constitutum. Pag. 150. Magdeburgensem Archiepiscopatum A. 1648. tenuisse dicitur Augustus, Electoris Saxoniæ *frater*. Erat vero is Electoris tum regnantis Joh. Georgii I. glor. record. non frater, sed filius secundo-genitus. Pag. 152. memoratur, Episcopum Hildesianum pacto cum Domo Brunsvicensi A. 1643 inito consensisse, ut Duces ditionibus, quas eorum Majores Episcopatui quondam eripuerant, quiete fruerentur, atque sic totum prope territorium Hildesiani Episcopatus Brunsvicensi Ducatui incorporatum fuisse. Sed longe aliter se res habet. Nam per illam transactionem a Ducibus potius Episcopatui restituta fuere, certis tamen legibus, quæ eorum Majores ultra seculum possederant. Pag. 156. constitutum dicitur in Instrumento Pacis Osnabrugensis, ut Episcopatum Osnabrugensem alternis vicibus Princeps aliquis Romano-Catholicus ex Domo Brunsvicensi, & Princeps Lutheranus ex eadem Domo obtineret. Hæc talia legenti Serenissima illa Domus videri posset partim Romanis sacris addicta, partim Evangelica. Sed per Dei gratiam nullum hoc tempore Principem illius Familiæ novimus, Romano-Catholicam religionem professum. Dein alternativa successio admittenda expresse in Instrumento Pacis dicitur inter Catholicos Episcopos *ex gremio Capituli electos vel aliunde postulatos*, atque Augustanæ Confessioni addictos ex familia Brunsvico-Luneburgica Principes. Quemadmodum & hodiernum Reverendissimum Episcopum Dn. *Ernestum Augustum*, Evangelicum hujus Domus Principem, non ex eadem Catholicus alius, sed *Franciscus Wilhelmus* Comes Wartenbergicus præcessit. Pag. 159. Episcopus Constantiensis dicitur suprematum, seu superioritatem territorialem (*Souveraineté*) obtinere in Diœcesi sua, excepta Imperiali urbe Constantia. Sed primum urbs Constantia non Imperialis seu Libera hoc tempore est, sed juris Austriaci, circa medium superioris seculi in Domus Austriacæ potestatem redacta.

Dein non per universam Diœcesin reliquam, quæ utiq; latissime patet, sed in suo tantum territorio, quod angustioribus limitibus circumscribitur, suprematum obtinet Episcopus. Diœcesin enim Episcoporum Germaniæ cum eorundem territorio confundi non debere, rerum harum
p. 157. periti norunt. De Episcopatibus Bambergensi & Herbipolitano inquit Auctor: *Impræsentiarum ambo tenentur, aut nuperius certe tenebantur a Petro Philippo de Dernbach.* Verum non succurrit hæc scribenti, Dernbachium noctu inter 22. & 23. Apr. 1683. mortuum successores habuisse in Bambergensi *Marquardum Sebastianum Schenckium de Stauffenberg*, (cujus, ceu Episcopi *Aichstetensis*, obitum lib. V. pag. 594. ad 17. Jan. 1685. ipsemet refert,) in Herbipolitano *Conradum Wilhelmum de Werdnau*, ac (cum & hic fato esset functus) *Joannem Godofredum a*
p. 164. *Guttenberg.* Ultimum *Magnum Magistrum Ordinis S. Joannis Hierosolymitani* Roquius vocat Cardinalem *Fridericum, Landgravium Hassiæ*, Uratislaviæ episcopum. Sed hic non fuit ultimus (*le dernier qui possedoit cette dignité*). Huic enim 19. Febr. 1682. mortuo surrogatus fuit *Franciscus a Sonneberg* Helvetus, qui obitu suo locum vacuum reliquit, quem Eques Westphalus e Baronum *Droste de Fischeringen* stirpe prognatus totius Ordinis suffragiis occupavit, paulo tamen post mortalitate posita, cessit *Hermanno a Wachtendonck* Nobili Westphalo; quæ universa Auctor noster discere potuisset e nobilissimi *Imhofii* Notitia Procerum S. R. J. A. 1684. primitus emissa, A. 1687. cum non magno eoque fere tumultuario augmento recusa, propediem vero cum accu-
p. 180- ratissimo ac ad nostra tempora pertingente supplemento typis ter-
193. tium subjicienda. Inter Archiepiscopatus *Gallicanos*, ut ad hos pergamus, recentissimus est Albiensis, auctoritate demum Innocentii XI. R. P. 3. Oct. 1678. ex episcopatu Archiepiscopatui Bituricensi suffragante ad axioma metropoleos evectus. Nota est cõtroversia de *primatu Lusitaniæ*, quem in concilio Tridentino tanto conamine affectavit Archiepiscopus Bracarensis, *Bartholomæus de Martyribus*, ac, utut ringentibus Olyssiponensi & Eborensi Metropolitanis, *Philippi II.* Hispaniæ Regis indultu obtinuit. Neque hoc suo jure, post translatum Lusitaniæ imperium in Familiam Bragantinam, exciderunt ejus successores, quin, quocunque iter faciant, per totum regnum *crucem Primatis* præferri sibi curant. *Cameracensem* episcopatum Paulus Papa IV *Rhemensis* Archiepiscopi jurisdictione exemit, & in metropolim erexit; Gallis nun-
quam

quam non frustra protestantibus. Cum igitur Rex Galliæ Cameracum jure belli in suam ditionem redegisset 17. Apr. 1677, Archiepiscopus *Rhemensis* protestatione solemni 14. Febr. 1678. jus suum in episcopatum Cameracensem ursit, illis dubio procul argumentis usus, quæ hanc in rem pleno modio admetitur Roquius. Nondum autem sententiam decisivam Rex tulisse videtur. E *Polonia* episcopatibus non unos indicat Roquius, qui duos simul præsules, unum Romano-Catholicum, alterum Græco-Schismaticum alant. Imo *Leopolis*, Russiæ Nigræ metropolis, utpote civibus triplicis religionis habitata, sedes est tum Archiepiscopi Latini Romano-Catholici, tum Archiepiscopi Armenorum Romano-Catholici, tum denique Episcopi Russici Græci schismatici. Libri hujus secundi extrema occupant partim digressio de variis generibus ac mutationibus *Liturgiæ* in Sacramento altaris, partim duplex catalogus omnium totius orbis Christiani *episcopatuum*.

p. 227-232.
p. 238.
p. 255.
p. 266-277.

Præmissis libris illis duobus ad instar propylæi, Auctor opus ipsum auspicatur, & inter ea, quæ A. 1685. contigerunt, primo loco enarrandam ducit *conversionem Reformatorum Gallorum*. Integro igitur libro TERTIO describit, quibus gradibus quibusque de caussis Rex ad tantæ molis opus processerit. Et quemadmodum heic exulum de persecutione exantlata querimoniæ calumniarum postulantur: ita tum exemplis, tum rationibus, toto libro QUARTO defendere nititur Roquius, quicquid Protestantibus in abolitione Edicti Nannetensis ac cæteris id genus Ludovici XIV. gestis iniquum visum fuit.

Libro QUINTO cætera, ordine iterum Geographico, exiguntur, quæ annum 1685 in ecclesia Romana notatu dignum reddiderunt. Legi heic meretur bulla Innocentii XI data Romæ 10. Maji 1685. qua Superiori Cistercienfium generali absoluta potestas fit convocandi synodum, id quod non nisi suo consensu prius obtento fieri debere voluerant quatuor Abbates monasteriorum Cisterciensium, de Firmitate, (*de la Ferté*,) de Pontigniaco (*de Pontigny*,) de Claravalle (*de Clairvaux*) & de Morimundo (*de Morimond*). Ubi dein *Fulgentii Travelloni* Generalis Ordinis D. Augustini d. 2. Junii electi mentio injicienda fuit, ansam arripit Noster in historiam totius illius Ordinis excurrendi. Subjungit dein Michaelis de Molinos dogmata & sinistra fata, obitum Cardinalium *Carraccioli*, *Castaldi*, *Homodei*, *Savelli* atque *Grimaldi*, promotiones *Nerlii* aliorumque ad beneficia ecclesiastica, digressio-

p. 515-520.
p. 530.541.

p. 544. digressionem de *pallio* episcopali, itemque de Sede *Beneventana*, quam
547. morte *Castaldi* vacuefactam conscendit Cardinalis *Ursinus*; porro legata
p. 548. ad pias caussas *Maffai Barbarini* Principis Palestrinæ, & *Januarii Capuani*,
p. 549. fratris Ducis *Termoli*; translationem denique corporis S. Zenobii episcopi & patroni Florentini. Rebus *Italicis* expeditis, ad *Gallicas* re-
p. 550. vertitur Roquius, multaque de iis commentatur. Heic tamen oculos
p. 551. præ cæteris feriunt digressiones de Ordine *Minimorum* a *Francisco de*
p. 553. *Paula* instituto, & de Abbatiæ Cluniacensis fundatione ac restauratione, quarum illa A. 910, hæc A. 1676. contigit. Ubi notatu non indignum videtur, Abbatem, Priores, Officiales, cæterosque illius Abbatiæ Monachos (etsi non-consecrantes) Eucharistiam accipere *sub utraque*. In Regis deinde laudes effunditur Auctor, quod Legatorum suorum
p. 555. precibus, tum apud Persarum Monarcham *Armeniis orthodoxis* libertatem ab exactionibus & persecutionibus Proregis Nakchavaniensis,
p. 557. tum apud Turcorum Imperatorem *Monachis Latinis* custodiam sacri
565. sepulchri procuraverit. Notat quoque dies emortuales *Caroli Bur-*
p. 566. *lonii* Episcopi *Suessionensis*. (cui successor datus *Petrus Daniel Huetius*,) d. 26. Oct. *Joannis de Montpesat de Carbon* Archiepiscopi *Senonensis*, d. 5. Oct. *Theodori Alardi* Episcopi *Venciensis* d. 13. Nov. *Piqueti* Episcopi *Cæsaropolitani* in Persia, d. 25. Augusti; annexis excursionibus de ori-
p. 570. ginibus Abbatiæ *S. Genovefæ* Parisiensis, episcopatus *Rhegiensis* in Pro-
p. 572. vincia, *Aturensis* in Vasconibus, ut & Archiepiscopatus *Aquarum Sexti-*
p. 575. *arum*, hujusque æmuli *Senonensis* Archiepiscopatus. Nec reticet pro-
p. 576. motiones *Fleschérii*, (qui variis parentationibus, vita Theodosii Magni, vitaque Commendoni Cardinalis a Gratiano Latine conscripta, a se vero Gallice reddita, inclaruit,) ad episcopatum *Vauriensem* in Occitania, itemque aliorum ad alia beneficia Ecclesiæ Gallicanæ. Hinc
p. 594. ad Germanos pergit, refertque jacturam eos fecisse hoc anno 1685. *Marquardi* Episcopi *Aichstetensis* d. 17. Jan. *Georgii Szelephani*, Archiepiscopi *Strigoniensis*, eodem mense, *Emerici* Cappuccini Episcopi *Viennensis* mense Februario, *Marci Renati Francisci Slusii*, Canonici Leodiensis, Polyhistoris, sed Geometricis potissimum scriptis clarissimi d. 19. ejusdem mensis, *Alberti Sigismundi* Bavariæ Ducis Episcopi Frisingensis & Ratisponensis mense Decembri juxta Roquium, aut potius d. 4. Nov. Narrat dehinc *Colonitschium* in Arrabonis sedem episcopalem, Comitem *Trautsonium* in Viennensem, aliosque in alias,

auspiciis

auſpiciis Imperatoris Auguſti, nec non Ducem *Neoburgicum* Romano-Catholicum in Electoralem Palatinam collocatos. Neque ſilentio preſſit, quid armis Germanorum, Polonorum atque Venetorum contra Turcas effectum fuerit. E rebus Hiſpanicis potiores ſunt mors p. 605.
Joannis Alphonſi Salizanes, Cordubenſis epiſcopi, & promotiones *Monroji* ad Archiepiſcopatum Compoſtellanum, *Franciſci Alvari* ad Meſſanenſem, *Ferdinandi Baſſani* ad Panormitanum, &c. nec non Decretum Inquiſitionis Leridenſis in Arragonia contra *Michaelis de Molinos* Manuductionem ſpiritualem, datum 24. Nov. 1685. Anglicam p. 610.
deinceps hiſtoriam a *Titi Oates* contra *Jacobum II.* machinationibus 625.
ad decollationem uſque Ducis *Montmuthenſis* continuo orationis filo p. 626.
pertexit Roquius, finemque imponit libro quinto ablegatione Equitis *Chaumont* & Abbatis *Choiſy* in regnum Siamenſe.

Hactenus ordine *geographico* memorias anni 1685 non incommode diſpoſuerat; nunc LIBRO VI. in geſtis anno 1686 ordinem chronologicum obſervat, & a lectoribus conſilium expectat, utrum priori, an poſteriori modo ſequentium annorum memorabilia in ordinem redigi expediat. Extantiora hujus libri contenta ſunt ea, quæ ſequuntur: Die 7. *Jan.* Rex Galliæ, declaratione edita, prohibuit, ne filii familias, tyrones mechanici, itemque conjugati, ſub ſpecie *peregrinationis* ad D. Jacobi in Gallicia aut ad D. Mariæ Virginis Lauretanæ, extra regni fines evagarentur. *Kalendis Februarii* Dux Sabaudiæ *Waldenſibus* optionem dedit, aut religionem mutandi, aut patriam linquendi. *D. 2. Maji* Cardinalis *Eſtræus* Romæ memoriam converſio- p. 661.
nis Reformatorum Gallorum feſtivitate ſolemni celebravit, in templo 668.
S. Trinitatis de monte, cujus *decorationes* emblematicæ a Roquio exactius repræſentantur. *D. 6. Junii* obiit Zvvollæ in Tranſiſulania *Joannes Neercaſſel* Gorcomio Batavus, ex Oratorii D. Jeſu presbytero epiſcopus Caſtorienſis ac per Belgium fœderatum Vicarius Apoſtolicus, ætatis LX, Epiſcopatus XXIV anno. Ejusdem menſis *die 27.* in Parlamento Pariſienſi lis inter Epiſcopum Cenomanenſem, *Ludovicum de Lavergne-Montenard de Treſſant*, & Capitulum eccleſiæ cathedralis *Cenomanenſis* multis annis agitata, ita deciſa eſt, ut Canonici cauſſa ceciderint, & nullam ab epiſcopali jurisdictione exemptionem affectare juſſi ſint. *Die 6. Auguſti* epiſcopus Capuanus *Melzius* vita exceſſit. *Vigeſimo Maji* Innocentius XI. duplici diplomate indulſit Regi Galliæ p. 704-

 nomi- 710.

nominare candidatos ad episcopatus *Audomarensem* & *Yprensem*, ut & ad omnia Comitatus *Burgundiæ* beneficia, quæ jure pacis Neomagensis ex Hispanorum ditione in Gallorum potestatem venerant. Idem 2. *Septembris* Cardinales creavit viginti septem, e quibus jamjam obierunt *Maximilianus Gandolphus* Archiepiscopus Salisburgensis, *Angelus Ranuzzi*, Archiepiscopus Bononiensis, *Horatius Matthæi*, Archiepiscopus Damascenus, *Joannes Slusius*, Secretarius Brevium. Sub calcem voluminis rejecta est narratio de Patre *Lacosta* Dominicano, quem *Galibes* barbaros ad fidem magna ex parte convertisse dicit Roquius; queritur tamen, vicinos Belgas, qui coloniæ Surinamensis nomen obtinent, pios ipsius conatus, crudelissima persecutione excitata, evertisse; unde ille in Europam reversus, Romæ rationem a se actorum Papæ redditurus, in itinere, mœrore forsan confectus, obierit. Cæterum libro hoc sexto bella Hungarica, res Jacobi II. Regis Angliæ variæ, calamitates Waldensium, aliaque id genus memoriæ produntur, quæ enumerare supervacaneum videtur, cum talia haud omissa fuisse conjectu cuivis facile sit. Immiscentur insuper digres-
p. 645. siones de *expectativis* beneficiorum obtentis a Rege ex *jure*, quo is pol-
p. 650. let, *primariarum precum*; de Conventu *Mathurinorum* Parisiensi; de Or-
p. 666. dine equitum *D. Stephani* Magni Ducis Hetruriæ; de sede Pontificum
p. 669. Romanorum *Avenionensi*, (e qua post LXX. annorum intervallum Romam, ad instar Israelitarum post tantum temporis spatium ex Ba-
p. 685. s. bylonica captivitate reducum, reversi sunt;) de archiepiscopatu *Auxitanensi*, &c. Operi tum *summaria*, tum *index rerum* accedunt.

DEFENSE DU TEXTE HEBREU ET DE la Version Vulgate, &c.

id est,

R. P. Michaelis Lequien Defensio Textus Hebræi & Versionis Vulgatæ, responsionis loco futura ad librum, cui titulus: *Antiquitas Temporum*, &c.

Parisiis, apud Amabilem Auroy, 1690. in 12. plagul. 22.

P*Auli Pezronii*, Bernhardinorum Prioris Parisiensis, *Antiquitatem temporum restitutam* kalendis Septembris atque Octobris A. 1687. ad

ad Acta Eruditorum retulimus, spe freti, fore, ut *Matthias Wasmuthus*, Professor Kiloniensis; judicium de illa suum cum literato orbe communicaret. *Annalibus* enim *cæli & temporum*, quos tum moliebatur, non poterant non e diametro adversa esse novi illius Chronographi paradoxa. Verum spes ista decollavit, ex quo hic $\frac{18}{28}$ Nov. 1688. tempori valedixit, beatæque æternitatis compos factus est. Utinam autem non simul illa quoque decollasset spes, quam orbi erudito de Annalibus suis fecerat! Nam licet clarissimum *Samuelem Reyherum*, eorum quondam encomiasten, obstetricantes manus fœtui illi posthumo adhibiturum, non pauci crediderint, parum tamen abest, quin hodie ab omnibus de editione operis laboriosissimi conclametur. Interea non defuere, qui virgula censoria in Pezronii hypotheses animadvertendum sibi arbitrarentur. Ex his prior vocitatur Domnus *Martianay* Benedictinus, cujus labores nondum vidimus. Alter est *Michael Lequien*, Bononiensis Gallus, monachus Ordinis Prædicatorum Parisiensis, præsentis libelli auctor. Duabus hic partibus absolvitur, quarum *priori* Hebræi textus auctoritas, infra septuagintaviralem versionem non deprimenda, *posteriori* integritas fontium Ebræorum & versionis Vulgatæ in rebus Chronologicis vindicatur.

Parte igitur *priori* ante omnia negatur, septuagintaviralem versionem a Christo & Apostolis pro authentica agnitam, non item Ebræum textum. Contrarium probatur ex *Matth. II. 15. Joh. XIX. 37. Matth. XII. 18. Rom. IX. 17. I. Cor. XV. 54.* ubi loca *Hos. XI. 1. Zach. XII. 10. Esai. XLII. 1. Exod. IX. 16. Esai. XXV. 7.* citantur ad mentem Ebræi textus, a quo maximopere Interpretes Græci illic dissident. Urgetur e Lightfooto, Judæos in Palæstina Græcæ linguæ utplurimum imperitos, adeoque non fuisse caussam, cur Servator ejusque discipuli in allegationibus suis septuaginta senes sequerentur. Aliter se rem habere cum Luca, qui pro Græcis scribens, citationes ab istis viva voce ex Hebræo (vel potius Chaldæo paraphraste) factas Græce ita reddiderit, ut versioni illi responderent, cui assueti erant Hellenistæ. Certe si Judæi textum suum corrupissent, uti voluit Pezronius, indubium est, Christum illud eis exprobraturum fuisse. Hæc aliaque (a nostratibus Theologis contra antiquiores quosdam Pontificios sæpius prolata) cum dixisset *Lequienus*, auctoritate *Origenis*, *Hieronymi*, itemque qui Septuaginta interpretes ad ductum Hebræi codicis emendare ausi sunt, c. 2.

 Luciani

Luciani ac *Hesychii* probat, nec prioribus seculis a nato Christo Græcos rivulos Hebræis fontibus præferri suevisse apud Patres doctiores.
c.3. Imo ex quo Hieronymi versio Latina applausum ecclesiarum occidentalium obtinuit, certatim Patres Pontificesque Romanos, sigillatim *Gregorium Magnum*, & approbatores *Decreti* a Gratiano ex Hieronymi quoque dictis compilati, observat in id enisos esse, ut quotiescunque Græci ab illa dissentirent, ad Ebræi fontis authentiam recurrendum dictitarent.

c.4.5. Respondet dein ad tritissima SS. Patrum loca, ubi Judæi textum suum corrupisse feruntur; & cum Richardo Simone statuere videtur, ea maximam partem aut non satis intellecta nobis, aut potius non satis intellexisse ipsosmet Patres, quid de hoc argumento dici par esset.
c.6. Præcipue vero provocaverat Pezronius ad *Genes. XVII. 14.* ubi τὰ *octavo die* sustulisse Judæos, consuetudini suæ, circumcisionem ultra octavum diem quandoque differendi, velificaturos, suspicatus fuerat. Ast hoc merito improbabile videtur *Lequieno*, cum ex v. 12. ejusdem capitis, nec non ex Lev. XII. 3. pateat affatim, Judæos noluisse e bibliis suis tollere verba illa, quibus ad circumcidendum infantes octo præcise dierum obligabantur. Septuaginta itaque senes illa τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ *Gen. XVII. 14.* adjecisse, non quod invenissent in Ebræo, sed ut paraphrastice pro more suo textum illustrarent. Vocem כארי *Ps. XXII.* in mendo cubare concedit Adversario, negat autem id fraude accidisse Judæorum, quos potius laudat, ob alteram variantem lectionem כארו in plerisque codicibus una cum ista annotatam; itemque ob singulare
c.7. studium S. Biblia intemerata asservandi. Hinc respondet ad dictum Talmudicum ab *Isaaco Vossio* & *Pezronio* in sequiorem sensum, (ut Noster putat) detortum: *Bonum est, ut litera evellatur e lege, ut nomen Dei sanctificetur.* Neque enim aliud quid hoc axiomate suaderi monet, quam ut codicum privatorum exscriptores nomen τετραγράμματον non perfecte exarent, sed pro יהוה aut ידוד aut 'יי aut 'ה ponant, ne forte illi in terram delabantur profaniusve tractentur, ac hoc pacto profanetur ipsummet ineffabile ac sacrosanctum nomen Dei. Urget vicissim πολυθρύλλητον istud Rabbinicum: *Non est litera in lege,*
c.8. *a qua non magni montes pendeant.* Mox varias detegit caussas, cur sæpenumero ab archetypo Ebræo ectypon Græcum discrepet, easque
c.9. in vulgus notas; quibus addit loca prophetica V.T. non pauca, neque ignotiora

ignotiora de Christo juxta Ebræum textum & allegationes in N. T. factas agentia, a septuaginta autem interpretibus in sensum plane alienum raptata atque deflexa.

Initio *Partis secundæ* Lequienus respondet ad dictum, quod apud Judæos circumferri non semel inculcaverat Pezronius, de sex millenariis mundi, quorum sub finem Messiæ adventus expectandus sit. c. I. Negat probabile esse, numeros annorum patriarchalium a Judæis corruptos, ne millenarius VI, adeoque & tempus, quo Messias venire debuit, præterfluxisse credatur. Namque Talmudistas in *Sanhedrin*, *Abboda Sara* & *Schabbath* effatum illud Domus Elianæ ita referre, ut tradant, duobus millenariis substitisse mundum absque lege, duobus legis tempus fuisse, duobus dies Messiæ fore. Accedere R. Salomonem Jarchi aliosque interpretes, qui multum temporis elapsum jam esse fatentur eo abhinc termino, quo Messiæ adventus juxta hanc traditionem expectandus erat. Non immerito igitur concludit Auctor, Judæos non corrupisse chronologiam Mosaicam, cum hæc ea, qua se hodie habet, ratione, sententiæ nostræ, quod Jesus Nazarenus exeunte quarto millenario venerit adeoque Messias sit, admissa illa Elianorum traditione, faveat magis, quam adversetur. Probari cupit, apud Judæos πατροπαράδοσιν haberi, quod Messias sub finem millenarii VI. venire debeat. Utut enim tale quid apud *Julianum* Toletanum Archiepiscopum in libris *contra Judæos* legatur, (ubi & his dica impingitur, ac si temporum patriarchalium seriem contractiorem reddidissent,) *Lequienus* nihilominus pluribus monstrat exemplis, bonum illum virum multoties dormitasse, dum veterum Christianorum, *Epiphanii*, *Augustini*, *Hieronymique* sententias refert, ex fide nimirum aliena, aut absque contextus consideratione attentiore, adeoque nec hanc controversiam ejus arbitrio dirimendam. *Abulpharajum*, seculi XIII. scriptorem Arabem, absque Veterum auctoritate Judæis eandem corruptorum bibliorum actionem intentantem, contemnit, ac ceu testem ob ætatem & rerum harum imperitiam inidoneum rejicit. Explodit deinceps Pezronii conjecturam, R. *Akibam*, Ælii Hadriani Imperatoris coætaneum & Aquilæ Apostatæ magistrum, manum intulisse criticam Genesi Mosaicæ, ut ægre Christianis faceret. Namque uti hæc nullo prorsus testimonio suffulcitur, sic vel hoc dilemmate haud difficulter subruitur: Aquila aut *ante* aut *post* cladem *Bar Chochbæ* id

facinoris perpetravit. Non *ante*. Namque ab omnibus credi volebat, Barchochbam esse Messiam, adeoque non expunxisset secula quindecim e chronologia Mosaica, ea tantum ratione inductus, ut demonstraret Jesum Nazarenum non posse esse Messiam, eo quod ad terminum adventui illius in prophetarum scriptis fixum plures mille annis restarent. Eadem quippe opera adversariis suis argumenta firmissima ministrasset, *Barchochbam*, utpote non nisi seculo uno ab ætate Jesu distantem, repudiandi. Neque vero *post* impostoris illius mortem integrum fuit Akibæ, sacrilegium istud committere. Paulo enim post *Bethera* captus interiit, aut certe a Romanis miserum in modum excarnificatus non diu supervixit. Sed ut magis liqueat, Septuagintaviralem chronographiam nullo modo meliorem esse Ebraica, urget Lequienus, quod juxta versionis illius proba-
c. 4. tissimos codices Mathusala ultra diluvium superstes fuerit. Et cum in his aliisque rebus id genus Pezronius Ebræorum bibliorum lectionem versioni Græcæ prætulerit, nihil caussæ fuisse ait, quominus & in cæteris Ebræos sequeretur, nullius adhuc parachronismi convictos.
c. 5. Agit dehinc de *Fl. Josepho*, eumque ad ductum bibliorum Septuagintaviralium a sciolis librariis perperam correctum probat satis eviden-
p. 317-337. ter; qui Nostri locus uti prolixior paulo est, quam ut in compendium redigi queat, ita in toto opusculo omnium maxime notabilis ac lectu
c. 6. dignus videtur. Nonnullas porro Pezronii conjecturas impugnat Lequienus, aut eadem potius facilitate, qua allatæ fuerant, rejicit, curatius vero agit de *Cainane* secundo, *Usserii* de eo placita potissimum amplectens. Neque *Chaldæorum* & *Arabum* Reges, Nimrodum proxime insequentes, *Ægyptiorum* Dynastas aut Reges ac *Chinensium* Monarchas antiquiores mitius tractat; adeoque e fabulosis horum chrono-
c. 8. logiis negotium Judæis facessi vetat. *Romana* etiam *Ecclesiæ* auctoritate pugnat contra Pezronium, utque Vulgatæ, Ebræam chronologiam exactius referentis, Græcam posthabeat versionem, eundem obtestatur. Coronidis loco *anarchias* illas prolixiores, quas *Judicum* Ebræorum regiminibus & populi *servitutibus* ex liberrima conjectura interjecit Pezronius, confutat. Sed non est, ut his immoremur; quin
p. 92.345. potius, cum *Samaritanorum* calculum una alteraque vice reprobarit Noster, occasione hac commoda illecti, Lectori benevolo invidere nolumus *chronologiæ Samaritanæ laterculos binos*, e MSCtis excerptos, aut Latine versos, nobisq; per epistolã nuper cõmunicatos a clarissimo Oxoniensium

ſum Profeſſore *Edvardo Bernardo.* In tanta enim memoriarum Samaritanarum penuria vel hæc breviaria theſauri inſtar habebuntur rerum orientalium cupidis.

CHRONOLOGIÆ SAMARITANÆ SYNopſis a Cl. Edvardo Bernardo ex Manuſcriptis eruta & Oxonio transmiſſa.

Pinacion primum.

Anni ante Chriſtum	Anni Mundi	
4425.	1.	Rerum conditus.
3118.	1307.	Diluvium Noe.
2176.	2249.	942 diluvii, natalis Abrahami.
2101.	2324.	1017 diluvii, exiit e Charrane Abrahamus, natus annos LXXV.
1671.	2754.	1447 diluvii, 595 Abrahami nati, Exodus Hebræorum abs Ægypto.
1631.	2794.	40 Exodi. Obierunt Aaron ſacerdos & frater ejus Moſes Legumlator annos natus CXX. Finis Pentateuchi Sacri. Initium Joſue Principis & ſimul annorum Redvan, quod eſt gratiæ aut faventis Numinis. Statim ab ingreſſu terræ Canaan, menſe Niſane, nubis prodigium a Tabernaculo Dei receſſit. In culmine Garizim bis ſex lapides Jordanii & Scena ſacra reponuntur.
1625.	2800.	46 Exodi, anno ſeptimo imperii ſui terram Canaan in Iſraelitas diſtribuit Joſue. Anno eodem ſacro, ſed civili ſequente, abs initio menſis ſeptimi, qui & Tiſris vocatur, proceſſit *Semita* omnium prima, quæ eſt primi ſeptennii *σεισάχθεια* apud Hebræos.
1612.	2813.	59 Exodi, 13 poſſeſſionis terræ Canaan, ego Abiſua filius Pinchaſi filii Eleazari, filii Aaronis ſacerdotis, exemplar iſtud legis cõſcripſi pro foribus tabernaculi Conventus in Hargarizim. Anno eodem diei naturalis modum horis 24 (31112) determinavit Pinchaſus.

1606.

1606. 2819. 65 Exodi, moritur Josue Dux, cum imperasset annos XXV & menses aliquot, vixissetque annos CXX. Sepultus autem est in Temna, quæ & Gaureta.

1371. 3054. 300 Exodi; Subinde a nece Somsonis, qui & Samson vocatur, cum dissidentibus inter se Aaronis nepotibus Deos alienos populus quæreret, exierunt bona tempora, Gratiæ anni CCLX. Imo vero densissimis tenebris oppressum subsedit ipsum Tabernaculum Hargarizim & evanuit, Ozi Pontifice multum obstupescente. Tum Pontificatum usurpavit in Silunte annos L Elis filius Jophni e domo Ithamari.

708. 3717. Decem tribus Israelitarum in Edessam, Charranem & Ninum captivas abduxit Assyrius cum Acbia Pontifice: qui vasis sacris in monte Garizim prius defossis legis volumen in Ninum secum detulit.

1190. 3235. moritur David, Rex Hebræorum, cum regnasset annos XLVII, vixissetque annos LXV, a die primo Scenopegiorum anni ipsius *Semitæ*.

1186. 3239. Salomon Rex Hebræorum Templum Deo in Jerosolymis, quæ & Ælia, & Cuds, & Beitmæctas, anno Regni sui quarto extruere cœpit, cum Jair Pontifex cultoribus Hargarizim præsidebat.

1149. 3276. Initio Roboami fatui Principis in factiones quatuor abierunt Hebræi. Familiæ enim Pinchasi & Josephi tenebant montem benedictum Garizim: atque domumMæktas, *diruendam* illam ædem Solomonis, frequentabant Judæi. Pars autem tertia Jeroboamum secuta est in Sebasten & Dan: & ad ritus gentium defecit reliqua. Hoc tempore miraculis claruit Elias Propheta, sicut posteris temporibus Elis Escanida, & Abdelus, & Sedecias, & Elisemas, & Apollonius.

520. 3905. A. 35 Abdeli Pontificis Samaritani, in terram sanctam redeunt ab exilio, volente Rege Sauredio (Dario) tercenties mille Israelitæ cum familiis, duce Adi filio Simeonis. Alphabethum Hebraicum septem & viginti literis, quarum quinque erant finales, scribit Ezra.

Anni

Anni ante natū Christum	Mundi	
331.	4094.	Alexandro Magno, cum per Neapolin Samariæ in Ægyptū contenderet, in genua decumbenti benedixit Hezechia, Pontificatus sui anno 15: qualem hominem habitu sacerdotali per quietem nuper viderat Macedo, de bello Persico prospera ei quæque promittentem. Hunc ergo antistitem & gentem Samaritarum donis magnis cumulavit Alexander; item hoc elogio: Jam certe novi, Deum vestrum Diis cunctis esse majorem. Idem Hezechia hymnos sacros composuit, & Hosanna.
330.	4095.	Alexandriam in Ægypto condit magnus Macedo. Dein eidem per Samariam redeunti non imprudenter professus est Hezekia Pontifex, se statuis omnib9 (quas Moses jam olim fieri vetuerat) monumentum melius nomini illius dedicaturum, & natos adeo omnes Samaritas eo anno Alexandros nuncupaturum. Mox Alexander in monte Garizim Deum adoravit.
325.	4100.	1046 (4100 minus 3054.) Phanutæ aut recedentis Dei moritur Hezekia anno XXI Pontificatus, non sine luctu Alexandri M. Successit autem filius ejus Dalia, Ptolemæo Lagi nulla gratia notus.
324.	4101.	Obiit Alexander M. a. æt. 31, regni vero 18.
321.	4104.	Anno tertio Philippi Aridæi aut anno eodem Ptolemæi Lagi, Orodes ipso jubente ædem Garizenam spoliavit, tributumque grave a Neapolitis exegit.
275.	4150.	Anno decimo Ptolemæi Philadelphi, egregii literatorum fautoris, accitis Alexandriam Aarone & lectissimis Samaritarum, nec non Doctoribus Judæorum sub Eleazaro suo, Legem Mosaicam in Græcorum dialectum translatum ex Hebraico: cum de monte locoque electo templi & in Deut. 32, 35. *in die retributionis* (in Græco & Samaritico, pro ἐμοὶ ἐκδίκησις Pauli Apostoli & Masorethantum) aliisque

in verſubus verſiones iſtæ variarent, Rex approbavit magis Samaritarum interpretationem, hosque ſplendidis muneribus donavit: Imo vero Judæos ille monte benedicto Garizim, reſcripto omnino arcuit. Referunt autem triduanas tenebras paſſum fuiſſe mundum, cum Judæi in Græcum Moſis libros verterent. Hoc autem tempore inter Judæos exortæ ſunt tres ſectæ, Phariſæi, quaſi nomine ſuo Schiſmatici, patres equidem traditionum; & Sadducæi, qui rationi amant tribuere quantum Legi Moſis: & tertia portio Haſidæi, quod eſt Viri probi & ſani. Hi ſunt Philoſophorum Samaritanorum adfines, & prope Hargarizim ultro habitant.

30. 4395. Cæſare Auguſto Alexandriam ingreſſo, necem ſibi invenit Cleopatra Regina, fautrix Samaritarum, cum regnaſſet annos 22. Condidit illa Nilometrum in Chemmi. Herodes Rex Samaritas Judæosque plurimos occidit.

1. 4425. 1371. (425 minus 3054) non 1300 Phanutæ aut averſi Numinis. Chriſtus e Maria natus vulgo creditur, anno 25. Johiami Pontificis Samaritani.

1. 4426. Chriſti circumciſi Epocha vulgaris, anno 16 Johiami Pontificis Hargarizim.

30. 4455. Sub Tiberio cruci affixus eſt Jeſus Meſſias apud Jeroſolyma anno XXI Jehunein ſive Joannis Pontif. Samaritani.

132. 4557. A. 16 Acbonis Pontif. Samaritani, Hadrianus Imperator ex Ægypto reverſus, ubi complures Chriſtianos interfici juſſerat, Judæos adfligere cœpit, & obſidione Jeroſolyma premere; neque pepercit Samaritanis, quanquam uxorem habuerit Samaritidem ex Jaſuph.

135. 4560. A. 19 Acbonis Pontificis, Hadrianus uſus conſilio Ephræmi & Menaſſis profugorum e Samaritis, urbem Jeroſolyma expugnat & delet ignibus, Judæis omnibus pœna capitis loco iſto prohibitis, imo & agro Samaritano ad bis duodecim paraſangas. Idem Impe-

Anni Domini	Mundi
	Imperator post hæc Samaritis beneficia & honores eximios contulit, erectis etiam statuis profugorum, quos dixi, super tetrastylo in Neapoli. Fanum etiam extruxit in Hargarizim juxta Templum Samaritarum, idque januis Jerosolymitanis ex ære Hispanico munivit exornavitque.
138.	4563. A. 22 Acbonis, Hadriano Imperatori, anno Imperii XLI demortuo successit Antoninus Samaritarum amicus. Is legem Mosis addidicit, & secundum illam vitam ac regimen sibi instituit. Florebant sane sub illo Principe res Samaritanæ, velut jampridem virtute & auspiciis Josue Nunidæ. Imperavit autem Antoninus annos XXXII, & cum illo simul interiit gloria & felicitas Samaritarum.
183.	4608. Confestim ab altercatione Levi Pontificis & Alexandri Philosophi Aphrodisiensis de novitate mundi, in Samaritas ense, flammis, crucibus & omni genere mortis sæviit Commodus Imperator. Idem etiam suasu Galeni medici & domos, & Synagogas Samaritarum, carne porcina & idolis polluebat.
222.	4647. Alexander Imperator Samaritas pretio XX follium æreorum passim occidi jubet.
233.	4658. 545 Anno Græcorum a Seleuco, quod est annorum 312 & 233, Persarum dominium instaurat Ardasir Babecida, anno 20 Acbonis Pontif. Samaritani, 12 Alexandri Severi Imp. Rom. qui Natheneelem aut Parentem ejus Acbonem a cultu unici Dei minis nullis potuit deterrere.
622.	5047. Hegiræ 1. 1993 (5047 minus 3054) post elapsos annos gratiæ divinæ, anno 12 Pontificatus Eleazari Samaritæ Nathanaele geniti, evenit Hegira Mohammedis, annorum Arabicorum origo.
1187.	5630. 583. Samariam occupat Saladinus.
1492.	5945. 898. Definit Chronicon Samaritanũ Abulphetachi

Danesæi. Consiunt autem anni 5945 orbis conditi ex annis Julianis 5047 & Arabicis 898, qui consumunt annos 28 supra Julianos 870, propter modum anni Lunaris

1596. 1005. die 3 Dulhagæ, qui est dies 2 AbiSyrogræcanici, antigraphum Chronici Abulphetachi, quod nunc servat Bibliotheca Huntingtonia, absolutum est.

1672. 6111. 1083. (1625 & 1672, cum excessu Lunari annorum 14) a possessione Palæstinæ, die 15 mensis sexti Samaritarum, aut die 15 mensis quinti sive Gomadæ prioris Arabum, quibus annum aperit vagabundus mensis Moharramus: pariterque Abi Syrogræcorum aut Augusti mensis Romanorum die 27, anno secundo a *Semita*, id est, a præcedenti Sabbato annali, ad Huntingtonum nostrum epistolarum suarum priorem scribebant Cultores Hargarizim. Cœpit autem annus mundi Samariticus 611 die 18 Adari aut Martii.

1685. 6125. 1097. die 13 mensis septimi Samaritarum, nec non Tisris prioris Syrogræcanici & Octobris Romani, qui fuit dies primus Dulhagii superioris, anni Arabici, manu eadem Merchabi Ephræmitæ ad Jobum Ludolfum scribunt Cives iidem Sichimorum.

Pinacion secundum.

Pontifices Samaritani.

1. Aaron.	ann. 39
2. Eleazar	50
3. Pinchas	60
4. Abisua	40
5. Sisi	50
6. Boaci	35
7. Oci	25
Gratiæ anni ab excessu Aaronis	260

1. Josue Dux (aliis 45)	25
2. Nathaneel, natus fratre Calebi	9
3. Jaot, Ehud	18
4. Hamar, Samgar	20
5. Parac, Barac	30
6. Gedeon	7
7. Abimelech (aliis 30)	3
8. Thola	23
9 Jair	22
10. Jophtach, Jephtae	7
11. Abidom, Abdon	18
12. Nathaneel Ephræmita	18
13. Nathaneel e Juda	40
14. Somsom	20
Desinunt gratiæ anni	260

Ponti-

Pontifices Samaritani

Vacat Pontificatus		Hillel	45	Acob Jacob	9
Hargarisim annos	39	Seraja	40	Amram	11
Sisi filius Boaci	23	Levi	50	Acbon	30
Safet	28	Nethaneel	52	Pinchas	40
Salom	25	Azaria	35	Levi	25
Hezekia	20	Abdel	40	Eleazar	32
Jehunein	28	Hezekia	40	Neba	28
Jair	22	Hebabiah	24	Eleazar	41
Sedekia	18	Amram	32	Acbon	23
Ahid	20	Haban	25	Nathaneel	32
Machir	21	Hezekia	21	Baba raba, Rex & sa-	
Josed	25	Dalja	42	cerdos durante vita	
Dalja	25	Acbon	40	Levi filius Babæ.	
Jair	19	Acbia	35	Acbon	20
Jehunein	28	Levi	41	Nathaneel	40
Ismael	26	Eleazer	44	Nathaneel	31
Tobia	28	Nathaneel	38	Eleazar	25
Sadoc	20	Johiam	32	Nathaneel	20
Amram	28	Jehanein	27	Eleazar	18
Tobia	24	Elisema	33	Anni ab Aarone con-	
Amram	38	Semaja	10	secrato (anno Do-	
Acbon	36	Tobia	8	mini 628, Hegiræ	
Acbia	39	Amram	9	7.) 2038. si hiatus	

suppleantur. In annalibus enim cum Judæorum Rabinis Samaritæ videntur contendere, quinam turpius delinquerent.

JO. HEINRICI MAJI DISSERTATIOnes Sacræ, in quibus V. T. Oracula secundum seriem locorum Theologicorum explicantur.

Francofurti & Wezlariæ, impensis Christophori Olffen 1690. in 8.

Constant plagulis 38.

CUm anni præteriti mense Decembri in Actis nostris p. 590. *selectiores Dissertationes quatuor*, Richardo *Simoni* ejusque adversariis, *Theologis Batavis* imprimis, a *Johanne Heinrico Majo*, SS. Theologiæ

Doctore ejusdemque ut & linguarum orientalium Professore Giessensi, oppositas recenseremus, non tantum aliarum *dissertationum sacrarum* in dicta Scripturæ classica, auctore eodem concinnatarum, mentionem, sed & spem faciebamus, nos de ipsis tempore plura dicturos esse. Quare ut datam fidem liberemus, pauca quædam pro instituti ratione ex utilissimo libro nunc subjiciemus. Et anni quidem amplius elapsi sunt viginti, cum venerandus senex, *Sebastianus Schmidius*, duo *Collegia Biblica* publicæ utilitati consecraret, in quibus juxta ordinem Locorum Theologicorum extantiora Scripturæ sacræ tum veteris tum novi Testamenti dicta nervose explicaverat: istud igitur institutum, ut videtur, imitatus *Auctor*, itidem secundum seriem, qua Loci alias Theologici, ut vocantur, insequi se invicem jubentur, interpretationem dictorum classicorum aggreditur; sed in hoc ab ipso diversus, quod de singulis oraculis duobus agat capitibus, quorum primo, philologia sacra in subsidium vocata, in genuinum dicti sensum inquirat, altero demum Locum aliquem Theologicum sive articulum fidei exinde pluribus ulteriusque deducat. Ut autem ratio hujus methodi tanto magis pateat, libet, quæ ad dictum statim primum ex *Psal. XL. 8. In capite libri scriptum est de me*, plurimum reverendus *Majus* commentatus est, speciminis loco excerpere.

In capite igitur *primo*, quæ circa vocis מגלה originem & significationem moneri solent, diligenter affert, morem antiquorum fuisse observans, in membranis & chartis plicabilibus scribere, quas super cylindrum seu axem ligneum in orbem circumvolverint, unde & Latina formula *evolvere librum* sine dubio enata sit. Qua occasione obiter disquirit, quid veteres *umbilicum voluminis*, qui & proverbio locum dederit, appellaverint, non sane, qua in opinione hucusque fuerint eruditi, cornua quædam ex osse, ære, ebore similive materia confecta, quæ caudici seu ligno, circa quod membranas volvebant, imposita fuerint; sed funiculum, quo circumligata fuerint volumina, ut aptius clausa, nitidius possent a sordibus conservari, commodiusque seponi. Annotat hic etiam, Hebræos volumina sua scripsisse lineis non per longitudinem totius membranæ seu chartæ deductis, sed multis spatiis & columnis, veluti totidem areolis, distinctis, ut paginas nostras, non autem folia referrent, hucque respici *Jer. XXXVI. 23.* ubi דלתות *Januæ* dicantur. Ipsa illa volumina interdum latitudine in decem, longi-

longitudine in viginti ulnas & ultra excurrisse, id quod contra *Isaacum Vossium*, absurditates hic multas nequicquam fingentem, prolixius adstruit; *Richardum* posthæc *Simonem* ejusdem erroris arguens, qui nullo idoneo argumento, sed sola conjectura ductus, Hebræorum libros comminiscitur in parvis membranis scribi solitos, quæ aliæ super alias circa lignum aliquod convolutæ causam præbuerint, ut non satis accurate voluminum illorum ordine servato, ipsarum quoque rerum ordo in pluribus locis Scripturæ sacræ fuerit turbatus; neque sine censura *Marcum Meibomium* dimittendum opinatur, qui aliam adhuc transpositionis causam in *Job. XXXI. 32. usque ad finem*, a novo quodam librariis usitato scribendi modo temere invenerit. Sed cum מגלה & epistolam notet, & integrum aliquod volumen, quin stylo etiam Talmudicorum totum sacrum codicem, in id nunc inquirit, qua acceptione hoc loco vox ista sumenda sit, quam in rem confert allegationem Pauli *Ebr. X, 7.* ad quem locum observat, κεφαλίδα minus commode reddi per *caput* vel *summam*, quum & LXX. interpretes per illud non caput, sed volumen integrum significarint. Totum igitur codicem sacrum intelligi, quia singula volumina aliquid de Messia tradant, ad eumque scopum tendant omnia, quæ viri divino afflatu excitati literis consignaverint; quo sensu & Talmudicos doctores asserant, *omnes vates in universum non nisi de Rege Messia esse vaticinatos*, nempe *inde a Mose*, secundum explicationem Maimonidis, *usque ad Malachiam.* Similiter quoad vocem ספר procedit; ipsius enim cum origines explicasset, varie eam accipi annotat, hoc in loco tamen integrum canonis volumen denotare, synonymaque duo conjungi, quod admodum in sacris frequens sit, & recte adeo *Lutherum* nostrum in Germanica versione per unicum saltem vocabulum duo ista expressisse. Circa vocabulum כתוב, evoluta prius radice, sacras literas hoc nomine venire observat, partitionemque veterem Scripturæ in *Legem*, *Prophetas*, & *Cethubim*, quam ex *Luc. XXIV, 44.* constare ait, admitti posse, cum haud negatur, hagiographos etiam esse propheticos. Denique ultima voce עלי, post sententiam *Judæorum*, *Calvini*, *Marlorati* & *Buceri*, quorum illi (recutiti) vel de Davide vel de populo Israelitico; hi autem (Christiani) de quibusvis electis eam exaudiant, excussam & refutatam, ex communi nostratium explicatione, solum hic Messiam intelligi, auctoritate Pauli, ad Christum verba hæc referentis, tum ex ipsis textus

visceribus

visceribus evincit, & Christum totius Scripturæ scopum esse exinde concludit.

Postquam isthæc veluti fundamenti loco præmisisset, jam cap. II. ad ipsum Articulum de *Scriptura sacra* ulterius explanandum pergit, expositaque Scripturæ origine & dignitate, de sanctitate ejus prolixius agit, quam ab Auctore sancto & argumento ibi pertractato proficisci, neque adeo libris apocryphis ait, sed canonicis tantum competere, qui quales sint, exactius docet, refutato *Huetio* & *Simone*, Judæorum Ecclesiæ canonem concinnare licuisse statuentibus. Eam de cætero verbum Dei esse proprie sic dictum, & frivolam distinctionem Pontificiorum inter verbum Dei scriptum & non scriptum. Inspirationem divinam non ad res solummodo, sed ad verba etiam pertinere; Scriptores sacros nulli errori fuisse obnoxios, eorumque in stylo formando diversitatem ex peculiari Spiritus Sancti in ipsos συγκαταβάσει exortam fuisse, unde pateat, male concludere inde *Huetium* & *anonymum Theologum in Batavis* (*Joannem Clericum* sine dubio innuit, in *judicio de historia critica V.T. Richardi Simonis*) verba non esse θεόπνευστα; quos ubi solidis argumentis refellerat, Richardi Simonis de scribis publicis hypothesin, itemque *Theologi* illius *Batavi* periculosam de inspiratione divina sententiam prætextusque ejusdem vanos, cum duabus objectionibus speciosis profligat. Posthæc de Scripturæ *materia* agit, *formaque* tum *interna*, conciliatis variorum sententiis, tum *externa*, ubi contra *Capellum* & *Waltonum* etiam puncta, vocales & accentus eo pertinere propugnat, & ex eo, quod vetus Testamentum lingua Ebraica perscriptum sit, recte omnino colligi ait, *Ebraicum textum solum esse authenticum* exclusa Vulgata, de qua varias Pontificiorum affert opiniones, *Simonem*que, nullius momenti illam esse controversiam & decidi facile posse existimantem, refutat. Denique cum de *fine* Scripturæ quædam subjunxisset, lectionem veteris Testamenti utilem esse & necessariam, contra Socinianos adstruit. Ultimo demum loco de *affectionibus* Scripturæ disserit, eidemque *divinam auctoritatem* ex testimonio ipsius Scripturæ, ex vaticiniorum certitudine, ex harmonia singulari, ex doctrinæ genere cœlesti, ex testimonio veritatis hostium, & martyrum, ex antiquitate, conservatione miraculosa, (refutato hic obiter Simone omnem divinam providentiam circa Scripturam sacram tollente, & Pontificiis, auctoritatem Scripturæ ab auctori-

auctoritate Ecclesiæ dependere statuentibus fusius vindicat. Vindicat eidem etiam veritatem infallibilem, quam in naturalibus Cartesius & Wittichius perperam ipsi detrahant. Ubi *perfectionem* & *integritatem* sacro codici assertum it, traditiones ait a Simone propugnatas incertas, in Scripturas injuriosas, a Christo & Apostolis rejectas, Judaicis denique similes esse. Contra eundem & *perspicuitatem* ejus probat, eandemque se ipsam interpretari posse evincit. Denique eam esse normam controversiarum, ejusque lectionem omnibus esse concedendam, contra Papistas id negantes vel fuco utentes evincit.

Ex quo specimine, ut arbitramur, patescet, libellum hunc iis vel maxime, qui Theologiæ sacris operantur, apprime utilem, & inde optandum esse, ut quoniam *plurimum reverendus Auctor* ad *octavum* saltem *Articulum*, qui *de lege ceremoniali* agit, sacrum hunc laborem perduxit, reliquos locos eadem diligentia illustret, ad quod opus, ut & ad *Examen Historiæ Criticæ Novi Testamenti Richardi Simonis*, quod in præfatione promittit, feliciter perficiendum, animi corporisque idoneas vires eidem apprecamur.

O. V. E. ADDITIO AD SCHEDIASMA DE Medii Resistentia publicatum in Actis mensis Febr. 1689.

POstquam Meditationes quasdam de Medii resistentia in his Actis publicavi, venere in manus meas, quæ Viri in Mathematica naturæ cognitione præcellentissimi *Hugenius* & *Newtonus* in novissimis operibus de eodem argumento sunt commentati. Animadverti autem eos respectivam tantum (quam voco) resistentiam attigisse, qualem scilicet sentit corpus in liquido tenacitate notabili carente, velut in aere; non vero absolutam, quæ oritur a tenacitate medii, aut asperitate superficiei contactus attritum efficiente, inter quas multum interesse jam tum ostendi; cum respectiva habeat respectum ad celeritatem mobilis, eaque aucta crescat, absoluta non item. Circa respectivam video nos iisdem fundamentis inædificasse, etsi prima fronte aliud videri possit. Ipsi enim statuunt resistentias in duplicata ratione velocitatum; ego vero absolute loquendo resistentias (quas decrementis velocitatis a medii densitate ortis existimo) esse dixi in ratione com-

posita velocitatum & elementorum spatii, quæ scilicet velocitatibus respondentibus decurri inchoantur, unde jam elementis temporis sumtis æqualibus (quo casu elementa spatii decurrenda velocitatibus proportionalia sunt) utique resistentiæ erunt in duplicata ratione velocitatum; quod etiam annotaveram sub Artic. 5, prop. 3. Nec dissentit conclusio circa relationem inter tempora & velocitates in gravi per medium descendente. Hanc enim ad sectorem hyperbolicum reduxit *Newtonus*, ad seriem infinitam *Hugenius*, quam invenit pendere a quadratura hyperbolæ, nos ad logarithmos artic. 5, prop. 4, tanquam perfectissimum talia exprimendi modum præbentes. Nempe sit velocitas *maxima* a, præsens b, tempus t fie $t = \int, dv.\ aa : \overline{aa - vv}$ quo posito, t sunt ut Logarithmi rationum $a + v$ ad $a - v$, fit etiam $t = \frac{1}{1}v + \frac{1}{3}v^3 + \frac{1}{5}v^5 + \frac{1}{7}v^7$ &c. posita a unitate. Circa compositionem motus in medio resistente rectissime monuit Celeberrimus *Hugenius*, eam non ita simpliciter locum habere, ut in motu libero, itaque ea quam exposui Articulo 3 & 6 ita accipienda est verbi gratia, ac si corpus aliquod moveatur in medio secundum unam legem motus compositi, & huic ipsi corpori (veluti navi) sit inclusum medium ejusdem cum priori naturæ in quo iterum aliud corpus feratur, cujus jam motus ex communi navis motu, & ipsius proprio, velut projectionem faciet, ita se habentem ut descripsimus.

O. V. E. QUADRATURA ARITHMETICA communis Sectionum Conicarum quæ centrum habent, indeque ducta Trigonometria Canonica ad quantamcunque in numeris exactitudinem a Tabularum necessitate liberata: cum usu speciali ad lineam Rhomborum nauticam, aptatumque illi planisphærium.

JAm anno 1675 compositum habebam Opusculum Quadraturæ Arithmeticæ amicis ab illo tempore lectum, sed quod materia sub manibus crescente limare ad editionem non vacavit, postquam aliæ occupationes supervenere: præsertim cum nunc prolixius exponere vulgari more, quæ Analysis nostra nova paucis exhibet, non satis pretium operæ videatur. Interim insignes quidam Mathematici, quibus veritas primariæ nostræ propositionis dudum in his Actis publicatæ innotuit, pro humanitate sua nostri qualiscunque inventi candide meminere

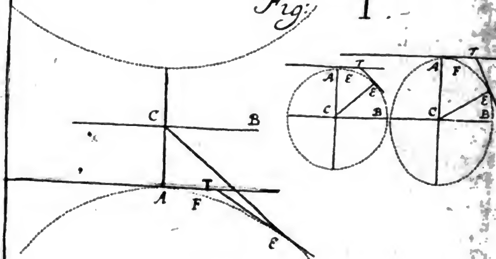
AB. IV.
g. I.

TAB. IV. ad A. 1691. pag. 179.

Quadratura Generalis Sectoris Conici ex Centro.

Autore G. G. L.

Fig. I.

BC, 1. AT, t.

Sector CAFE æquatur rectangulo sub AC, et recta cujus longitudo est:

$$\frac{t}{1} \pm \frac{t^3}{3} + \frac{t^5}{5} \pm \frac{t^7}{7} + \frac{t^9}{9} \text{ etc.}$$

minere. Quos inter Ill. *Hugenius* etiam analogum aliquid in Hyperbola elegāter adjecit, a nostri olim schediasmatis analogia diversum. Ut enim nos dederamus seriem $\frac{1}{1}t - \frac{1}{3}t^3 + \frac{1}{5}t^5$ &c. per circulum; ita ipse $\frac{1}{1}t + \frac{1}{3}t^3 + \frac{1}{5}t^5$ &c. per hyperbolā primariam exhiberi notavit, de quo adde dicta ad schediasma hic præcedens. Et sane etiam in Opusculo nostro inedito nec ipsi viso, inter alias propositiones una continebatur satis memorabilis ob generalitatem, ambasque illas & plura complexa: *Sectorem, curva conica a vertice incipiente, & radiis ex centro eductis, comprehensum, arithmetice quadrare.* A T, portio rectæ in vertice tangentis, comprehensa inter verticem A, & T occursum tangentis alterius extremi vocetur t, & CB semiaxis conjugatus (seu recta, quæ potest rectangulum sub dimidiis lateribus recto & transverso) sit unitas, erit sector CAFEC æqualis rectangulo comprehenso sub AC semilatere transverso, & recta, cujus longitudo sit $\frac{1}{1}t + \frac{1}{3}t^3 + \frac{1}{5}t^5 + \frac{1}{7}t^7$. Ita exprimitur non solum area sectoris Circularis aut sectoris Hyperbolæ primariæ æquilateræ cum angulus Asymptotarum est rectus, sed & alterius sectoris Elliptici aut Hyperbolici cujuscunque. Cæterum ex seriebus infinitis a me aliisque ut *Mercatore, Newtono, Gregorio* exhibitis, sequitur Trigonometriæ Canonicæ sine Tabulis praxis quantum libet exacta. Neque enim semper Tabulas per maria & terras circumferre in potestate est. Nempe sit radius unitas, arcus a tangens t, sinus rectus s, sinus versus v, logarithmus l, numerus $1+n$ (logarithmo ipsius unitatis seu l existente o), fiet

TAB. IV. Fig. I.

(1)

$$a = \frac{1}{1}t - \frac{1}{3}t^3 + \frac{1}{5}t^5 - \frac{1}{7}t^7 + \frac{1}{9}t^9 \text{ \&c.}$$

(2)

$$s = a - \frac{a^3}{1.2.3.} + \frac{a^5}{1.2.3.4.5.} - \frac{a^7}{1.2.3.4.5.6.7.} \text{ \&c.}$$

id est, $a - \frac{1}{6}a^3 + \frac{1}{120}a^5$ &c.

(3)

$$v = \frac{a^2}{1.2.} - \frac{a^4}{1.2.3.4.} + \frac{a^6}{1.2.3.4.5.6.} - \frac{a^8}{1.2.3.4.5.6.7.8.} \text{ \&c.}$$

(4)

$$l = \frac{1}{1}n - \frac{1}{2}n^2 + \frac{1}{3}n^3 - \frac{1}{4}n^4 + \frac{1}{5}n^5. \text{ \&c.}$$

(5)

$$n = \frac{l}{1} + \frac{l^2}{1.2.} + \frac{l^3}{1.2.3.} + \frac{l^4}{1.2.3.4.} + \frac{l^5}{1.2.3.4.5.} \text{ \&c.}$$

Semper

Semper autem quantitas, cujus potentiæ in serie infinita adhibentur, debet esse minor unitate, ut in progressu fiant quantumvis parvæ. Hujusmodi series dari possunt plures, & efficere etiam per series licet, ut ex arcu dentur sinus & tangentes artificiales, seu logarithmici (non suppositis naturalibus) & vicissim arcus ex ipsis: Sed placuit eas tantum adscribere series, quæ tam simplicis sunt compositionis, ut facillime memoria retineri, & ubivis defectum librorum ac tabularum supplere possint: Itaque unam tantum ob suam simplicitatem, & quia hujus schediasmatis occasionem præbuit, addo, si sinus complementi sint c, logarithmos sinuum rectorum, vel potius (quod eodem redit) reciprocorum ab his sinubus, fore = (6) ut $\frac{1}{2}c^2 + \frac{1}{4}c^4 + \frac{1}{6}c^6 + \frac{1}{8}c^8$ &c. Quemadmodum sequitur ex his quæ innuimus in schediasmate de Resistentia Med. *Act. Januarii 1689, pag. 4, artic. 2, prop. 6.* Unde rursus patet, etiam pendere a quadratura Hyperbolæ. Nec abludunt quæ dederat *Nic. Mercator*, unde ad meum Circuli Tetragonismum secundo mense primi anni horum Actorum editam, duxerā Analogiam cum Hyperbola non inelegantem. Inveneram scilicet circulum esse ad quadratum circumscriptum ut $\frac{1}{1} - \frac{1}{3} + \frac{1}{5} - \frac{1}{7}$ &c. ad unitatem; seu circulum esse ad quadratum inscriptum ut $\frac{1}{4-1} + \frac{1}{36-1} + \frac{1}{100-1}$ &c. ad $\frac{1}{4}$; ubi numeri 4, 36, 100, &c. sunt quadrati a paribus quaternario differentibus 2, 6, 10, &c. Similiter ex supradictis, cum Numerus cujus logarithmus quæritur, $1 + x$ est 2, tunc x est 1, adeoque $\frac{1}{1} - \frac{1}{2} + \frac{1}{3} - \frac{1}{4}$ &c. est Logarithmus Hyperbolicus binarii. Eadem series facit $\frac{4}{9-1} + \frac{4}{49-1} + \frac{4}{121-1}$ &c. (nam $\frac{4}{9-1}$ est æqu. $\frac{1}{1} - \frac{1}{2}$, & $\frac{4}{49-1}$ est æqu. $\frac{1}{3} - \frac{1}{4}$, & ita porro) ergo Logarithmus Hyperbolicus binarii est ad unitatem, ut $\frac{1}{9-1} + \frac{1}{49-1}$ &c. est ad $\frac{1}{4}$. Ubi Numeri 9, 49, 121 &c. sunt quadrati a 3, 7, 11, &c. qui sunt impares unitate excedentes supra dictos pares quaternario differentes; unde origo patet analogiæ olim a nobis exhibitæ in his Actis, ut dictum est. Esse autem $\frac{1}{2}cc + \frac{1}{4}c^4 + \frac{1}{6}c^6$ &c. log. de 1 : $\sqrt{\overline{1-cc}}$ sic demonstratur: log. de $1 + c$, $= \frac{1}{1}c - \frac{1}{2}cc + \frac{1}{3}c^3$ &c. & log. de $\overline{1-c} = -\frac{1}{1}c - \frac{1}{2}cc - \frac{1}{3}c^3$ &c. Utrumque per æqu. 4. Ergo log. $\overline{1+c}$ + log. $\overline{1-c}$ id est log. $\overline{1-cc} = -\frac{2}{2}cc - \frac{2}{4}c^4 - \frac{2}{6}c^6$ &c. & proinde $\frac{1}{2}$ log. $1 - cc$, id est log. $\sqrt{\overline{1-cc}} = -\frac{1}{2}c^2 - \frac{1}{4}c^4 - \frac{1}{6}c^5$ &c.

Sed

Sed quo magis horum usus appareat, ostendere operæ pretium erit, eundem calculum prodesse ad lineam Rhombicam in superficie sphærica a navigantibus descriptam recte æstimandam atque in plano projiciendam, quæ vulgo parum accurate tractantur, rem usu amplissimam paucis explicemus. Sit Polus P, Æquator Aqq, Meridiani PA, PQ, &c. Linea Rhombica, A 1*l* 2*l* 3*l* &c. quæ describitur quamdiu eadem plaga seu venti rhombus tenetur. Per puncta *l*, *l* ducantur paralleli Hl, nempe 1 H 1 *l*, 2 H 1 *d* 2 *l*, 3 H 2 *d* 3 *l*, &c. Quod si jam punctorum *q*, *q* intervalla sint incomparabiliter parva, portiones arcuum quippe inassignabiles erunt pro rectis, & triangula 1*l* 1*d* 2*l*, 2*l* 2*d* 3*l*, &c. erunt similia, ob angulum lineæ Rhombicæ semper eundem ad loci meridianum. Ergo 1*l* 2*l* *quantitas Rhombicæ percursæ seu itineris in eodem rhombo, est ad* 1 H 3 H, *differentiam latitudinis extremorum, ut sinus totus ad anguli rhombici sinum.* Itaque ex dato angulo rhombico & differentia latitudinum datur quantitas itineris, vel contra. Huc usque res pervulgata est, sed ut ex iisdem differentia longitudinum calculo æstimetur, negotium est Geometriæ transcendentis, quam pauci recte tractaverunt. Id ergo supplere nostræ methodi est. Radius seu sinus totus sit unitas, & tangens anguli rhombici constantis sit *b*: patet esse 1*d* 2*l* ad 1*l* 2*l* seu ad 1 H 2 H, vel 2*d* 3*l* ad 2*l* 2*d* seu ad 2 H 3 H ut *b* ad 1. Sed 2*q* 3*q* est ad 2*d* 3*l*, ut AC (sinus totus seu sphæræ radius) ad 3 HM, sinum anguli 3 HCP cujus arcus 3 HP est latitudinis A 3 H complementum, seu 2*q* 3*q* ad 2*d* 3*l*, ut C 3 H ad 3 HM, seu ut CE secans anguli latitudinis ad AC sinum totum. Latitudo seu arcus meridiani AH sit *h*, & 2 H 3 H erit *dh*. Jam CE secans sit *n*, & 1*d* 3*l* erit *b dh*, & 2*q* 3*q* erit *bn dh*, & portio tota æquatoris A 3*q* erit $b\int n\,dh$, et $\int n\,dh$ est area secantium arcui applicatorum. Jam angulo CEN recto educta EN ipsi CA occurrat in N, sumtaque 3 HQ, particula ipsius 3 HM & normaliter ex Q educta ad circulum QF ob triangula similia, nempe ordinarium NEC & characteristicum inassignabile 3 HQF erit rectangulum CE in 3 HF seu *ndh* æquale rectangulo CN in QF. Si jam CM sinus latitudinis sit *e*, QF erit *de*, & CN vel MV (sumta in M 3 H continuata) reperietur esse $1:\overline{1-ee}$ ductaque linea *per* AVV, erit $\int n\,dh$ seu area ACMVA æqu. $\int,de:\overline{1-ee}$; & $b.\int,de:\overline{1-ee}$, seu $\frac{b.e}{1}+\frac{b.e^3}{3}+\frac{b.e^5}{5}$ &c. erit A 3*q*, arcus æquatoris inter A (initium lineæ rhombicæ A 3*l* in æquatore) & meridianum P 3*l* 3*q* ad quem pervenit, interceptus: posito

Fig. II.

Fig. III.

Z 3

posito e esse sinum latitudinis extremi $3l$; & b esse numerum qui sit ad unitatem, ut tangens Constantis anguli Rhombicæ cum meridiano est ad sinum totum. Unde si quæratur $1q3q$, differentia longitudinis duorum rhombicæ lineæ $1l2l3l$ punctorum $1l$ & $3l$, ex data, 1H 3H, differentia latitudinis eorundem; oportet tantum invenire A$1q$, & A$3q$, eritque differentia $1q3q$; adeoque si sinus latitudinis puncti $3l$ sit e, & puncti $1l$ sit (e) tantum opus $\frac{e-(e)}{1} + \frac{e^3-(e)^3}{3} + \frac{e^5-(e)^5}{5}$ &c. multiplicare per b tangentem anguli Rhombici ad meridianum, posito sinum totum esse unitatem: & productum erit differentia longitudinis quæsita. Denique ex superioribus re ad logarithmos redacta ad modum *artic. 5, prop. 4 nostri schediasmatis de Resistentia Medii*, erunt differentiæ longitudinum, punctorum $3l$ & $1l$, ut logarithmi rationis $\overline{1+e}:\overline{1-e}$ ad $\overline{1+(e)}:\overline{1-(e)}$ Posito radium sphæræ esse unitatem, & sinus latitudinum dictorum punctorum respective esse e, & (e). Ex his jam canones practicos facile ducet peritus. Veluti si data differentia longitudinis & latitudinis locorum quæras rhombum seu angulum rhombicæ lineæ ab uno ad alium ducentis: Nam *tangens anguli quem Rhombus quæsitus facit ad meridianum, est ad sinum totum, ut arcus differentiæ longitudinum est ad Logarithmum hyperbolicum dictæ rationis, seu ad* $\frac{e}{1} + \frac{e^3}{3} + \frac{e^5}{5}$ &c. Quod si meridiani in planisphærio projiciantur rectis parallelis, quod cautionibus debitis adhibitis plerumque commode satis fieri potest salva exactitudine, tunc etiam lineæ Rhombicæ erunt rectæ. Si jam gradus longitudinis horumque partes projiciamus æqualibus intervallis, oportet gradus latitudinis assumi inæquales; & sic quidem, ad mappam Geometrice construendam, ut ducta ad libitum recta omnes meridianos oblique secante, latitudines punctorum intersectionis habeant, ut ex dictis patet, numeros, qualis est, $\overline{1+e}:\overline{1-e}$ geometrica progressione incedentes; id enim si una recta præstet, præstabunt omnes. Unde comparando cum numeris scalæ latitudinis facillimum erit in ipsa mappa mensurare ex vero rectam quamvis in ea ducibilem, seu quantitatem Rhombicæ datæ. His mappis si alias jungas, ubi sphæricæ superficiei partes projiciuntur ex centro in plana tangentia omnesque arcus circulorum magnorum, adeoque viæ brevissimæ exhibentur rectis, pleraque in praxi probe satis præstari possunt.

ANI-

ANIMADVERSIONES SUPER RESOlutione Geometrica duarum mediarum continue proportionalium D. Nicolai Coppolæ I.V.D. Panormitani, Serenissima Celsitudine Francisci secundi Estensis, Mutinæ, Regii &c. Ducis, annuente, edita a Joh. Bapt. Boccabadato I.V.D. Mutinensi, ejusdem Cels. Serenissimæ Mathematico.

Mutinæ 1690. in 4. plag. 2.

JUsserat Serenissimus Dux, petente Resolutionis autore, ut non minus resolutio, quam examen ejus a D. Didaco Merino de Rojas Equite S. Jacobi scriptum, ambo Madriti A. 1690 edita sub novum examen vocarentur. Hoc fecit auctor animadversionum doctissimus, nec minus in his quæ profitetur studiis quam theatrica poesi egregius, & pro indubitato habet, calculoque analytico adhibito sub oculos ponit, primo auctoris constructionem non esse demonstratam, deinde absolute, non esse veram. Transferri eam huc non putamus necessarium: dudum enim pro demonstrato habent Analyseos interioris periti, Mesolabum solis circulis rectisque in plano ductis obtineri non posse, sed alias altioris gradus lineas veterum exemplo eum in finem describi oportere, idque jam ita præstitum esse, ut in ea re nihil amplius a Geometris desideretur.

CINQVIEME DENONCIATION DU Philosophisme.

id est,

Denuntiatio quinta Philosophismi sive Hæreseos novæ de Peccato Philosophico.

Coloniæ apud Nic. Schoutem 1690. in 8. plagul. 9.

QUinta hæc denuntiatio peccati philosophici ab *Antonio Arnaldo* ART. I. opponitur cumprimis *thesibus* mense Augusto superioris anni *Antverpiæ* in disputationis publicæ argumentū propositis, de *ignorantia & inadvertentia, quibus peccatum excusabile redditur.* His namque accesserat *appendix de peccato philosophico*, qua Professor Antverpiensis, (cujus nomen adversarius reticuit,) ad exemplum Bouhursii, affir-

affirmaverat, Jesuitas nunquam peccatum theologicum a philosophico ita distinxisse, ut reipsa a se invicem separari posse totove genere differre crediderint, sed de utroque *præcisione* tantum *Metaphysica* loqui, ac unum eundemque actum pravum *philosophicum* appellare, *quatenus* rectæ rationi, *theologicum* autem, *quatenus* voluntati Dei revelatæ contrarietur. Nulla vero ratione docuisse, peccatum *philosophicum*, quod non esset theologicum, unquam extitisse.

ART. II. Urget ex adverso *Arnaldus* (præter alia in prioribus quoque *Denuntiationibus* notata) *Disputationem* a *Pugeano* Claromonti in Arvernia habitam A. 1688, hujusque præsertim trigesimam thesin: *Peccatum etiam grave philosophicum SINE ADVERTENTIA AD DEUM non meretur pœnam æternam.* Huic præmittit locum parallelum *Jacobi Platelii*, Jesuitæ Duacensis, in *Synopsi Cursus Theologici* recognita ac recusa

ART. III. Duaci A. 1679. Subjungit exemplum *Mutii* cujusdam monachi Trappensis in Gallia, nuper defuncti, qui priorem vitæ partem in concatenatis iisque maximopere horrendis criminibus *absque ulla de Deo cogitatione* transegerit, tandem vero pœnitentiam seram quidem at seriam egerit. Hinc ergo patere ait, dari reapse actus, qui etiam SINE ADVERTENTIA AD DEUM theologice peccaminosi ac damnabiles sint, nisi forte Jesuitæ dicere vellent, *Mutium* illum homicidia, adulteria, & id genus scelera absque peccato commisisse, nullumve contraxisse

ART. V. pœnæ æternæ reatum. Provocat quoque ad exempla Romanorum & Græcorum, qui vel ex superstitione Deos suos æmulaturi ac culturi, vel ex Epicuræorum placitis persuasi, res suas Superis curæ non esse, scortati ac mœchati sint, iisdemq; jungit Chinensium literatos atheos & exterius tantum cultum aliquem Deorum professos, adeoque omni Numinis metu solutos, quicquid libuerit, perpetrantes. Ex his omnibus neminem peccare observat cum ADVERTENTIA, actione sua verum Deum offendi. Ideoque concludit, necessitatem incumbere Jesuitis, ut statuant, aut actus illos Gentilium pœnam æternam non mereri, quod est hæreticum, aut nullum dari actum materialiter malum, qui formaliter malus esse desinat ob inadvertentiam peccatoris ad legem Dei.

ART. IV. Excerpit itidem propositiones non unas ex ipsis thesibus *Pugeani*
VI. VII. Antverpiensibus, insimulatque eum de *inadvertentia*, ob quam pec-
VIII. IX. catum aliquod *materiale*, (quod *formale* fieret in volente offendere
X. verum

verum Deum,) excusationem admittat & impunitate dignum evadat, ita loqui, ut dum nomen peccati mere philosophici aversatur, ejusdem fundamenta jaciat.

Longe autem liquidiora, de peccato philosophico revera dabili neque tamen damnabili, sunt ea, quæ producuntur ex MSCtis dictatis a PP. *Beccaferro* (Bechefer,) *Beguino* & *Audrio*, Theologiæ Professoribus in Collegio Jesuitarum Rhemensi, a *P. Sanligeriano* (St. Ligier) Lugdunensi, a P. quodam *anonymo* Camberiacensi, a P. denique *Beone* Massiliensi. Plura de singulis afferre non difficile foret; sed fortassis non sine nausea lectoris id fieret, quum de ista controversia hoc ac nuper elapsis annis prolixe satis disseruerimus. Ultimi ergo tantummodo verba exscribenda ducimus. Unum enim si audias, omnes fere audiveris. Hic itaque Massiliensium Professor adhuc superstes, sequentibus omnino verbis A. 1689. mentis suæ sensa discipulis explicavit: *Dico 1.) In omni peccato, etiam materiali, reperitur offensa Dei, quæ in eo est, quod fiat actio displicens Deo, quæ offensa si advertitur, evadit formalis. Hic jam quæritur, utrum aliquando offensa non fiat formalis, seu utrum detur de facto aliquando peccatum philosophicum, hoc est, actus pravus & de se displicens Deo, ita tamen ut displicentia ignoretur; sive quia ignoratur Deus, sive quia ignoratur, quod peccatum ei displiceat, sive denique, quod non attendatur & ipsa displicentia. Quocirca alii alia respondent. Ego dico, posse contingere ex triplici illo capite, ut non evadat offensa formalis, fiatque tantum peccatum philosophicum non pertingens ad malitiam theologici.* (2.) *Inter Christianos adultos reipsa non dari philosophicum tantum: non esse tamen, cur negetur, dari in aliquibus hominibus, puta pueris, rudibus, silvicolis, barbaris,* &c.

Libello adjecta est *bulla*, feria V. die 24. Augusti A. 1690. ab *Alexandro VIII.* R. P. edita, adversus duplicem illam propositionem de *non obligatis hominibus ad amandum Deum*, & *de peccato philosophico*, Ecclesiæ Romanæ ab *Arnaldo* denuntiatam.

DE CONSTITUTIONE ANNI M. DC. LXXXX, ac de Rurali Epidemia, quæ Mutinensis Agri & vicinarum regionum colonos graviter afflixit, Dissertatio BERNARDINI RAMAZZINI in Mutinensi Lycæo Medicinæ Professoris.

Mutinæ, typis Hæredum Juliani Cassiani, 1691. in 4. plagul. 6½.

 Cl. Au-

Constitutum est Clarissimo huic Autori, post finem cujusque anni publico enarrare scripto, quæ temperies isto anno in Mutinensi vicinaque regione fuerit, qui grassati fuerint morbi, quæque remedia profligandis illis deprehenderit salutaria aut noxia. Hujus ergo utilissimi instituti specimen primum circa annum proxime elapsum in Dissertatione præsenti exhibet, celebratissimo *Maliabechii* nomini inscripta, a cujus liberaliori & nos eam manu accepimus. Præmittuntur vero temporum ante actorum constitutiones, ceu a quibus variæ & insolentes aeris alterationes, fœcundæ illæ epidemicorum affectuum genetrices, soleant dependere. Scilicet, uti quatuor aut quinque anni in tota pene Italia siccissimi, perquam fertiles tamen & saluberrimi, præcesserant; ita e diverso annus ultimus, octogesimus nempe nonus integer fere, si duos postremos menses excipias, copiosis pluviis molestus, fruges & triticea maxime seges rubigine corruptæ, morbi vero non nisi sporadici & minus periculosi fuerunt observati. Hinc ipsius anni nonagesimi temperies maximam partem pariter pluviosa, toto veris tempore & per totam fere æstatem, commemoratur: ubi circa Æquinoctium vernale imprimis imbres unius diei naturalis spatio Mutinensem, Finalensem, Mirandulanum & Ferrariensem agros adeo inundarunt, ut plures veluti insulæ ad longum tempus apparuerint. Quamobrem in Climate illo, cum pluviis Borea utplurimum flante, nulla tum æstas extitit, cicadis ut plurimum aphonis, ranis vero per totam æstatem coaxantibus, ut fruges non nisi sero admodum ad maturitatem pervenerint, messisque Julio demum mense utcunque perageretur. Rubigo hoc itidem anno in morum, frumenta & omnia legumina, præsertim fabas, nec non uvas, atque olera in ipsis hortis, quos erucæ desuper & bruchi devastabant, nucibus tantum intactis, multum sævivit, frugesque non rubro colore, quemadmodum anno superiori, sed insigni potius atredine infecit. Interim cum hic annus in iis regionibus pisculentus admodum esset, piscesque vel in agris facile caperentur, hi plebi urbanæ, multoque magis agresti, familiarem præbebant victum, donec super eodem rusticanus stomachus nauseans, cum Hebræis quondam in deserto allia potius & cepas appeteret, quæ coctæ ipsis quoque rusticis febricitantibus primum pro ferculo, postmodum vero remedii loco, æque ac Elixir proprietatis, passim inserviebant. Morbum namq; Epidemicū, qui hyberno

hyberno tempore deprehensus non erat, quod concernit, ineunte vere febris tertiana intermittens omnes primo sine discrimine ruricolas, cujuscunque sexus, ætatis ac temperamenti, mox oppidanos quoque, inferiori tamen numero, cum magno horrore, frigore & tremore, interdum etiam vomitu, tam pertinaciter corripiebat, ut pauciores, sudoribus copiosis morbi progressu remittentibus, perfecte reconvalescerent, sed omnes fere, qui evasisse videbantur, recidivas absque vitæ nihilominus dispendio experirentur, multi quoque sanguinem intermissionis die mittentes tertianam duplicem incurrerent. Accedente autem æstate omnes febres tertianæ duplicis typum assumebant, ad paucas saltem horas remittentis & vesperi ut plurimum magna symptomatum ferocia, veluti vomitione, anxietate, cephalalgia, vertigine, stupiditate, aliquando mentis emotione, affligentis: & quamvis magna virium noctu esset prostratio, interdum cum asphyxia sociata, mane tamen cuncta hæc remittebant, ipsique ægri lectulos tunc deserentes & ad matutinos Solis radios sub porticibus se exponentes, commode satis cibum appetebant, febribus ejusmodi magis famelicis, quam siticulosis existentibus, atque copiosiori vermium proventu non solum in pueris, sed & provectioris ætatis hominibus, stipatis. Sanguis e secta vena eductus utplurimum crassus & subpallidus; nonnunquam icterodes, licet in corporis habitu similis color haud floreret; alvi excrementa compacta; urinæ crassæ & turbidæ, multum lateritii sedimenti habentes; hypochondria dura ac distenta, & quæ ore rejiciebantur, subacida deprehendebantur. Nonnullis post multos febriles insultus erumpebant parotides, plerumque ad suppurationem tendentes; at neque hoc pacto contumacissimæ febres & ad recidivandum pronæ cessabant, multo minus phlebotomiis, purgationibus & alexipharmacis, nec decantato Cortici Peruviano, qui sæpius in extremum vitæ discrimen ægros conjiciebat, aut saltem non tam ad febrim extirpandã, quam vermes insignis amaroris ratione necandos proficiebat, cedebant. Quin citius ac tutius restituebantur, qui omne remedii genus susque deque habebant, ac unice vinum generosum, aquæ usu ablegato, potus vice seligebant; adeo omnia artis Medicæ hic silebant oracula. Equidem autumno Quartanam sperabant ægri, sed frustra, dum parcior hoc anno Quartana, nulla ardens febris, tantummodo Tertiana observaretur, sub finem autumni & prima hyemis

 parte

parte rarior quidem, gravior tamen & demum in continuam ac lentam degenerans, qua ægri cum solita periodo circa vesperam fere horrescebant. Multi alias morbi sporadici, v. g. diarrhœa, dysenteria præ illa mitior, icterus, hydrops, catarrhus suffocativus, aliique febrili huic exercitui comites adsociabantur, inter Padum saltem & Viam Æmiliam, pueris potissimum infra trimatum subsistentibus, cladem inferenti; quemadmodum in solo Finalis oppido plures quam tercentum pueri extincti perhibentur, ictero & paulo post epilepsia supervenientibus: cum e diverso pauciores adulti, nec nisi ob morbi diuturnitatem & frequentiam recidivarum expirarent, plurimi tamen reconvalescentes icterici, lienosi & cachectici evaderent. Ut stragem copiosam, quam pecudes pariter, sues, apes & bombyces hoc quoque anno experiebantur, nunc prætereamus, causas tantummodo brevibus adhuc indigitabimus, a quibus tam febris epidemia, quam singula phænomena hactenus enarrata, prolixius & distinctius deducuntur. Causas inter externas atque communes omnium primo Aer insimulatur, a copiosis imbribus & ventis borealibus utrumque vitium, defectus non minus volatilium & spirituosarum particularum a ventis disjectarum, quam excessus corpusculorum acidorum e terra lutulenta ac veluti fermentata elevatorum, contrahens, & febribus tertianis æque producendis, atque adeo pertinacibus reddendis, fomitem continuum subministrando, appropriatus. Hinc & culpa in prava alimenta ingesta, qualia fructus sunt horæi a rubigine corrupti, & pisces præter consuetudinem ac in nimia quantitate ingurgitati, facillime in stomacho putredinem sive acorem contrahentes, nec non in puteales aquas ex nimia illuvie cænosas ac semiputridas rejicitur. Contagium hic plane negligitur, cum, quod uno in aliqua familia a febre correpto reliqui paulo post ex eadem quoque febri decumberent, communi potius diathesi eodem tempore ad maturitatem evectæ adjudicetur. Interna vero causa fermentum acidum pituitæ crassæ ac viscidæ commixtum, vel in ventriculo ad mentem Ettmulleri, vel in pancreate juxta Sylvium subsistens, asseritur, quod bile inerti simul existente, in venas transfusum & spirituosis sanguinis partibus permixtum febrilem orgasmum concitarit. Etenim discrasiam acidam, non biliosam sive alcalicam hic prævaluisse, partim ex febris synochæ ac ardentis absentia, partim ex præsentia famis, (forsan in vermes quoque referendæ,) colligitur

colligitur; prout in rubigine præpollens itidem acida roris acrimonia aquis stygiis similis evincitur, tum quod calores adeo remissi sali alcalisato producendo minus proportionati videantur; tum quod foliis v. g. fabarum, lactucæ & brassicæ, a spiritu acido vitrioli vel nitri adsperso, a nullo autem alcali sive volatili sive fixo, flavedinis nota inuratur; tum denique quod ea, quæ in brutorum strage evenerunt, in rubiginis acido demonstrando conspirent. Solas autem nuces a rubigine integras perstitisse, vel ob duplex quo cinguntur involucrum, vel salis volatilis ratione in cortice viridi multum abundantis, ceu cujus intuitu & Decoctum ex hoc expertæ virtutis ad luem Gallicam perdomandam in Anglia, ex D. Nathan Lacy Medici cujusdam Angli communicatione, paretur.

ODORICI RAYNALDI TARVISINI, Congregat. Orat. Presbyteri, Annalium Ecclesiasticorum ab A. 1189, ubi Cardinalis Baronius desinit, Tomi XXI

Pars I. Romæ 1676. Pars. II. ibidem 1677. in fol.

PErvenit tandem ad nos, post longas moras, *Tomus* hic Annalium, quem post octo alios diversis temporibus editos (quorum & Synopsis Romæ A. 1667. hoc titulo prodiit: *Annales Ecclesiastici ex tomis octo ad unum pluribus auctum redacti*) *Odoricus Raynaldus*, senio gravis, & operi, quod in continuandis Baronii Annalibus susceperat, immoriturus, utcunque elaboravit. Ejus pars prima editionis annum 1676, altera 1677 præfert: sed utraque, etsi typis exscripta eo jam tempore fuerit, non ita pridem demum ex tenebrarum carceribus, quibus tantum non damnatum opus videri potuit, in publicam lucem erupit. Causas, cur suppressus tanto tempore tomus hic fuerit, aliis perscrutandas relinquimus. Munitus quidem est liber consuetis approbationibus, sed anno demum 1685 & 1686 impetratis: neque tamen celare lectorem voluerunt editores fatum libri, quod non solum Autoris, morte præventi, limam ultimam non subierit, sed nec melius ab eo tractatus fuerit, cui emendatio commissa erat. Fatentur itaque, *opus innumeris pene errorum scatere fœditatibus*, longumque erratorum indicem subjiciunt, sed præcipuorum tantum, multo pluribus neglectis, quam indicatis. De erratis in stylo vel orthographia, maxime autem

in nominibus hominum & locorum loquimur: nam de aliis alii viderint. Hanc nimirum legem ſibi jam dudum conſtituiſſe videtur Autor, ut majeſtatem Pontificiam omnibus modis adſtrueret, omnes autem, qui illi detrahunt, ut hæreticos, Satanæ filios, æternæque damnationis reos, totique Orbi Chriſtiano execrabiles ſiſteret: his enim elogiis illos paſſim perſequitur. Majori autem id cum acerbitate facere cœpit, poſtquam *Tomo Operis* XX (qui anno 1663 Romæ, non multo quam hic correctior, prodiit) ad hiſtoriam cœptæ a Luthero anno 1517 diſputationis pervenit. Nulla enim tam falſa atque inepta de moribus & actionibus Lutheri fabula fuit a perfrictæ frontis hominibus diſſeminata, licet a modeſtioribus inter ipſos adverſarios ſpreta aut rejecta, quam Raynaldus libris ſuis non inſeruerit, ipſis verbis autorum, qui infenſiſſimi Luthero fuerunt, liberaliter deſcriptis. Quapropter ubi de rebus Proteſtantium agit, (facit autem id maxima operis parte) omnes prope paginæ floſculis *Eccii*, *Cochlei*, *Surii*, *Remondi*, *Roſſæi*, *Belcarii*, *Sanderi* & ſimilium reſperſæ ſunt. Idem hoc *Volumine XXI* præſtitit, quod in duas partes diſtributum eſt. Prima incipit ab anno 1534, & finitur anno 1549: altera, quæ ab anno 1550 uſque ad annum 1565 geſta ſunt, perſequitur. Compilationem Bullarum & Diplomatum aut Brevium, quæ vocant, Pontificiorum, eodem, quo in prioribus Tomis, modo continuavit, *Bullaria* & *Regeſta Brevium* typis publicata exſcribens; aliquando manuſcripta allegans, ſed ſæpe verbis tantum initialibus documentorum recitatis, ex quibus contenta percipi non poſſunt. Prolixus eſt in actis Concilii Tridentini, neque tamen ſolertiam Pallavicini æquat, nec judicari, niſi poſt diligentem collationem poteſt, an ſemper conſentientia cum illo tradat. Opus hoc ſummatim conſiderantes minimam ejus partem Raynaldo tribuendam eſſe deprehendent, & quæ ipſius ſunt, fere in convitiis & rigidis cenſuris conſiſtere. Noſtrates tamen ex venenis etiam his medicamenta colligent, quibus in veritatis agnitione confirmari poterunt. Prodidit etiam Autor, ſive odio cæcus, ſive lapſus judicio, quæ cautiores ſiluiſſent. Ex his, ut & aliis, ſpeciminis ſaltem cauſa quædam indicabimus, cum compendium tot rerum & hiſtoriarum exhiberi non poſſit.

Ad annum 1536. n. 37. integer exhibetur libellus in 72. paragraphos diſtinctus, a *Johanne Fabro* Epiſcopo Viennenſi d. 4. Julii A. 1536 ad Pontificem Paulū III. transmiſſus hoc titulo: *Præparatoria futuri univerſalis*

nuper

nuper indicti concilii &c. Summa nimirum *Fabri*, velut omniũ Lutheri hostium primicerii, ſolicitudo & cura erat, ut Lutheri dogmata in Concilio cõdemnarentur. Suadet vero, ut vaſta Lutheri volumina, quæ in Concilio perlegi minime poſſint, doctis quibusdam viris a Pontifice tradantur, qui errores ex iis excerpant; exempli cauſa, quod a Luthero ſtatuatur, omnia ex abſoluta neceſſitate evenire, & nullum plane eſſe liberum arbitrium. *Ea omnia*, ait §. 14, *ex libris editis expiſcari & emulgere & trahere oportet*, (quod profecto diligenter factum eſſe, oſtendi poſſet.) Addit §. 18, *quia angelus Satanæ ita pulchre ſeſe transfiguravit in angelum lucis, formidandum eſſe, ſi totos libros hæreticorum legerent in Concilio nationes, ut non modo illos non impugnarent, verum potius inde Lutherani & hæretici redderentur. Nam in his*, ait, *reperies non niſi mellita & (ut eſt in Iſaia) placentia quæque; totus enim ad hoc intendit Lutherus, ut rejiciat ac damnet bona opera, conſuat (ut eſt in Ezechiele) pulvillos ſub omni cubito manus, & faciat cervicalia ſub capita univerſæ ætatis, ad capiendas animas. Proinde tutum non erit, omnibus omnium hæreticorum libros, ſed tantum conſtantiſſimis & probatiſſimis viris communicare. Alioqui ſi inciderit quiſpiam vel ſciolus, qui prurientes aures habet, facile illicietur, ut malo adhæreat. Proinde ad lucrandum tempus & animas multorum Chriſti fidelium, ſaltem propoſitiones intolerabiles, pugnantes, & quæ prima facie quibusvis bonis abominabiles & explodendæ videbuntur, ſunt excerpendæ ac extrahendæ, quibus oblatis & ſimul originali, ad verificationis reviſionem procedendum.* Monet porro §. 27. *Biblicos ac in Biblicis Scripturis bene armatos* eſſe oportere, qui cum Lutheranis diſputare velint; argumenta enim ſcholaſtica ab illis pro ſophiſticis haberi & irrideri. Addit: *exempla ſunt odioſa; alias hoc longius deducere poſſem:* neque enim ignarus erat, qua cum confuſione ſæpe iſtiusmodi ſophiſtæ ex diſputationibus cum Evangelicis diſceſſerint. Urget §. 37. Bibliorum Latinorum reformationem, *quia per ignorantiam linguarum & impiiſſimam injuriam* (legendum forte *incuriam*) *multæ intolerabiles irrepſerint mendæ.* Exempla allegat ex Matthæo, *lignum* fumigans pro *linum*, & ex Johanne, *ſic* volo eum manere, pro *ſi* volo. Excerpi etiam jubet errores ex verſione Lutheri & Zvinglii, quorum plus quam tria millia eſſe opinatur, & ut contradictiones ex ſcriptis Lutheri colligantur, (emulgendo nempe & expiſcando, ut ſupra ſuaſerat.) Commendat tractatus ſuos de Miſſa & primatu Petri, optatque ut acta Conciliorum & editiones veterum ſcriptorum in Con-

cilio

cilio præsto sint; talia enim a Lutheranis allegari, & fortasse non satis nota Romæ esse. Accusat tamen *Capitonem* & *Oecolampadium*, quod loca quædam Patrum in versionibus suis omiserint, aut corruperint. Audet etiam Pontifici distinctionem *Curiæ & Ecclesiæ Romanæ* §.54. proponere, & flagitare, ut *abusiones, maculas, rugas & nævos, quibus magna ex parte Ecclesiæ facies defœdata sit, deleat*, & inprimis *centum* illa *gravamina nationis Germanicæ moderetur & mitiget*, quod fieri posse sperat, sine magno Pontificis incommodo; consultius vero esse dicit Sedi Romanæ, *ultro in abusionibus, quæ irrepserunt, cedere, quam tandem cadere*. Sic caveri posse ait §.56. opprobria a Lutheranis, qui dicturi sint: *Medice, cura teipsum*, & alia ex Rom. II. 21. 22. 23. & Ps. L. 16. *Hæc* (scribit) *summa necessitate adactus dico, bono zelo ac animo; ita me Deus amet*. Suggerit postea §. 60. Pontifici, ut viatica doctis Catholicis, qui plerumque Codro pauperiores sint, præbeat, quo frequentiores adsint in Concilio. Tandem nescio quæ inter Lutheranos & Zvinglianos Francofurti & Isenaci acta Pontifici mittit, (hæc enim Raynaldus non produxit) ex quibus dissensiones illorum probare vult. Hactenus de illo Fabri libello. Raynaldus vero etiã Pontificis responsum ad singula capita *n. 38.* subjicit, in quo pleraque sibi probari & curæ futura esse testatur, operamque *Fabri, Eccii, Cochlei, Nauseæ*, & aliorum, desiderat. Hæret tamen ad §. 48. an integra edenda sint (ut Faber suaserat) *acta Concilii Constantiensis & Basileensis*; veretur enim periculum autoritatis summi Pontificis, *in cujus dignitate*, dicente Hieronymo, *pendeat salus Ecclesiæ*. Quamvis autem fateatur, illum de Episcoporum singulorum dignitate loqui, id tamen ait multo melius accommodari posse ad Summum Pontificem, qui sit *Episcopus Episcoporum*. Confidenter quoque pronuntiat, Basileense Concilium post translationem degenerasse in conventiculum schismaticorum & synagogam Satanæ. Ad liberam illam admonitionem de reformatione Curiæ Romanæ frigide & breviter regerit, vocatos a se esse hanc ob causam Prælatos quosdam, doctrina & sanctitate vitæ insignes. Sequitur *n. 39.* longa Fabri ad *Moronum* Legatum Pontificis epistola, in qua progressum Lutheranismi & aliarum sectarum deplorat, & necessitatem Concilii urget, Cochleum & similes eximie commendat, & multam spem ex dissidiis Lutheranorum ostentat, de quibus magna profecto cum hyperbole jactat, quod non in una provincia aut civitate, sed ne in domo aut mensa quidem una inter se conveniant.

In historia aliorum actorum hujus anni, ubi literas Cæsaris clementissimas d. 7. Jul. ad Protestantes datas, & ab his sæpe allegatas, quibus de pace bene sperare jubebantur, Raynaldus refert, errat in loco. *Sibiliæ* enim datas esse notat: nec correctores peritiores fuerunt, cum *Hispalin* legi jubent; scriptæ enim fuerunt in castris ad *Savilianum*, oppidum in Subalpinis. De concordia hoc anno Wittenbergæ in causa Sacramentaria tractata, nil nisi *Cochlei* & *Surii* nugas refert, impacta etiam Luthero calumnia, quod pulsis Augustinianis, ædes eorum per latrocinium hoc anno invaserit; cum Augustiniani ante annos plusquam decem Evangelicæ doctrinæ nomen dedissent, ædes autem vacuas, Principis haud injusta concessione, Lutherus, qui solus ex sodalitio supererat, inhabitaret. Pari modestia Proceres Protestantium, Cæsari causam suam literis commendantes, *infelicissima Satanæ mancipia & stulte cæcos* vocat; *Paulo* quoque *Veneto* sive *Suavi* ferociter insultans.

Ad annum 1537 Instructio n. 6. exhibetur, d. 24. Octob. anni præteriti *Joh. Morono* Mutinensi Episcopo a Pontifice data, cum is legationis tyrocinium subiret, ad Ferdinandum Regem Romanorum missus. Excusat ante omnia Pontifex, quod Hungariæ Episcopos *Johanni Waywodæ* adhærentes & interdicto subjectos ad Concilium vocasset. Mandat Nuntio, ut hæreticos Calixtinos in Bohemia, quia in multo paucioribus, quam Lutherani & Zuingliani a Romanis dissentirent, bonis modis conciliaret, & ad Concilium invitaret. Modum ostendit, quomodo Protestantibus tuti commeatus literæ partim a Cæsare, partim ab ipso Concilio dari possint. Accesserunt arcana monita lectu non indigna. Commendatur inter alia *Morono*, ut sumtuum rationem habeat, vitata avaritia pariter & prodigalitate: humanitatem & gravitatem juxta colat, ne contemtum aut odium incurrat: in dispensationibus & indulgentiis neque avidus & rapax, neque nimis largus sit. Nominatim benefacere jubetur *Fabro* & ejus adjutoribus supra nominatis, & *Vicelio*, (qui perperam *Vecchius*, nec magis recte in indice corrigendorum *Veccrellius* vocatur,) denique etiam Ludovico *Bero* Parisiensi, qui Basilea religionis causa *Friburgum* in *Brisgoviam* abiisse dicitur. Diligenter præterea monetur, ut a disputationibus de materia Lutherana abstineat, ut & de gravaminibus Germaniæ, utque plus de talibus omnibus audiat, quam loquatur, & ad silentii potius partem inclinet, ea tamen cum prudentia, ut causæ

Pontificiæ diffidere non videatur: in compotationibus ipſe aut comites ejus hilari quidem vultu invitationes acceptare ſe fingant, ſed in reſpondendo modum non excedant; ubi de quodam nobili Saxone, Camerario ſecreto Leonis X (*Miltitium* intelligit) refertur, *quod ſæpe perturbatus vino, effutierit de Pontifice & Romana Curia non modo quæ facta erant, ſed & quæ alii e malo mentis affectu ſi i ſint imaginati & optaverint, eaque omnia ſcriptis excipientes poſtea in conventu Wormatienſi publice coram tota Germania Pontifici exprobraverint.* De *Vorſtii* Epiſcopi Aquenſis (*Veſtrium* vocat Raynaldus, nec emendat corrector) legatione in Germaniam *n.13.* vulgata refert; literas tamen ejus producit, ex quibus paulo plura, quam ex Pallavicino *Lib.IV.cap.I.§.6.* percipi poſſunt, inprimis de actis cum Cardinali Moguntino. Memorat enim aliquid de hujus lite cum Electore Saxoniæ de oppido *Badenſi* (*Halenſi* dicere debuit) & inſtituto eam ob cauſam inter Principes conventu *Zictenſi* (Cizenſi) quo vel amice componi controverſia illa debebat, vel bellum Moguntini judicio metuendum erat. Et hic quidem, quando cum Proteſtantibus agebat, non leve pacis ſtudium præ ſe ferre ſolebat, ſed per *Vorſtium* (cujus ſane hoc in negotio relationi fides haberi debet) Pontificem hortatus eſt, ut vires compararet, quibus Proteſtantes poſt decreta Concilii, imperata facere cogeret. Negat promiſſam in Comitiis Norimbergenſibus A. 1522. fuiſſe Concilii convocationem in Germania, nec *Cheregati* Nuntii officioſa verba eo trahi debere putat. Elidit querelam Proteſtantium, quod in Bulla indictionis hæretici nominentur, cum tamen illud vocabulum de Anabaptiſtis & Zuinglianis intelligi poſſit; ſuæ itaque conſcientiæ ſtimulis convictos, nomen illud ſibi attribuiſſe exiſtimat. Exceptioni, quod Pontifex in propria cauſa judex eſſe nequeat, Veteris Teſtamenti autoritatem opponit, ſummo Pontifici ſupremum judicium tribuentis, & nequiores Judæis eſſe contendit Lutheranos, quod minoris faciant Novi Teſtamenti ſummum Sacerdotem, quem Papam eſſe putat. Supremum vero hujus imperium vulgatis Cypriani & aliorum dictis tuetur, & juris Canonici deciſione, quod etiam in ſua cauſa judex eſſe poſſit, *cap. cum veniſſent, de judiciis.* Eandem poteſtatem Principibus quoque ſecularibus vindicat. Poſt multa convitia *Surii* & *Hoſii* verbis Luthero inflicta, etiam hoc ei exprobrat, quod Smalcaldiæ morbo, quo moriturum ſe eſſe credebat, afflictus odium Papæ ſuis cõmendaverit ſeu

legave-

legaverit. Hoc eum ait a Satana didicisse, qui in magorum & sagarum conventu odia & vindictas imperet. Luthero tamen cum persona Papæ nihil erat negotii; causæ modo veritatem defendendam commendabat, quæ cum odio falsi non potest non esse conjuncta. Producit rescriptum (*n. 35.*) Pontificis, quo *Archiepiscopum Salisburgensem* objurgat, quod synodum dioecesis suæ intempestive indixisset, & ad eam vocasset, qui de jure & consuetudine admitti non debuissent, multa etiam erronea circa fidẽ proposuisset, & de controversiis dudum decisis libere tractari permisisset; quod Pontifici tanto gravius fuerit, quia plus quam quinquaginta Catholicos (de Prælatis sine dubio hoc intelligendum est) in Germania esse audiat, qui Concilium nationale flagitent. Quæ de *Poli* irrita in Angliam legatione narrantur, nota sunt. Refert tamen Autor literas Pontificis ad Leodiensem Episcopum datas, quibus ab eo petit, ut *Polo*, quantum æris posceret, numerari juberet, omne bona fide a Pontifice recepturus, cavetque ei oppignoratione omnium suorum & S. Sedis bonorum.

Anno 1538. inter literas, quas pro instituto suo ex compilationibus *Brevium* Pauli III. exscribit, notabiles ante alias sunt, quas Pontifex d. 8. Aug. ad Johannem Hungariæ Regem dedit, *n. 10.* Hoc enim titulo jam eum honorat, postquam cum Ferdinando hoc tempore transegisset, multumque laudat ejus pietatem & prudentiam. Magna inde spe elatus, Carolum Cæsarem *d. 15.* Octob. hortatur, ut ipse exercitum in Turcos ducat. In Lutheranos solita acerbitate invectus Raynaldus, Cochlei sycophantiam mire probat, quod contradictionem inter Augustanam Confessionem & Lutheri scriptum quoddam eruerit. In illa enim asseritur, Missam a Lutheranis retineri & cum veneratione celebrari, Lutherus vero Missam pro abominatione summa habet. Sed valde obtusum esse oportet, qui inspectis libris non deprehendat, in Confessione de *Sacramento Cœnæ*, in libello vero Lutheri *de sacrificio missatico* agi; neque tunc primum hanc distinctionem a Luthero factam esse, sed ab annis viginti, ut ex scriptis ejus constat, omnibus inculcatam fuisse, manifestũ est. Interim Sadoleto Cardinali elegantis doctrinæ & moderatæ mentis viro, nugivendus Cochleus imposuit, ut ex literis ad hunc patet, quas Raynaldus *n. 43.* exhibet. Inserit post hæc articulos ab *Aleandro* & *Thoma Badio* Magistro Palatii satis moderate conceptos, quibus *Augustinus Tarvisinus*, qui *Senis* Lutheri dogmata pro-

ponere cœperat, sententiam de peccato & libero arbitrio profiteri coactus fuit. Inter illos tractatur etiam de quæstione, num infantes, qui ante Baptismum decedunt, pœna damni aut sensus afficiantur, & statuitur, indifferentem esse utramvis opinionem; commendatur tamen ea, quam major pars sequi solet.

Anno 1539. acta conventus Francofurtensis & concordiæ meditamenta in censuram vocat Raynaldus, productis inter alia literis *Cochlei* ad Cardinalem *Contarenum*, d. 27 Febr. datas, in quibus vehementer dolet, quod audiat Melanchthonem Pontificiis auspiciis in Italiam vocari, oblato quingentorum, imo si aliter moveri ad iter non possit, mille aureorum annuo salario; cum tamen, ut ait, intra viginti annos nemo hostilius egerit, licet falsis blanditiis Papæ & Cardinalibus illuserit; addit, veniam abeundi ab Electore Saxone impetraturum eum non esse. Cavere itaque ab hoc, ut & a *Bucero*, quem versipellem, vagum & malignum hominem esse dicit, sibi jubet Aulam Romanam. Addit, *Bucerum* quidem in tractatu quodam multa largitum esse contra sectam suam, sed nunc librum edidisse, quo sævior & malignior in Clerum nunquam prodierit. De legatione *Riccii* ad Cæsarem in Hispaniam missi, ut ratihabitio Francofurtensis conventionis impediretur, paulo plura & apertiora prodit *Raynaldus*, quam apud Pallavicinum repeririuntur, utque Johannes Lundensis 2500 aureos ab Augustanis acceperit, & a Rege Daniæ promissionem habeat pensionis annuæ 4000 aureorum ex Archiepiscopatu Lundensi: sed ista omnia Lundensis falsissime sibi affingi questus est. In mandatis *Riccii* hoc etiam erat, ut Cæsari demonstraret, omnes Germanorum conventus in Ecclesiæ Romanæ damnum redundare. Nominatim accusat Pontifex *Spirensem* A. 1526, *Norimbergensem* anno 1532, *Cadanensem* anno 1534, acta Viennæ inter Ferdinandum Regem & Electorem Sax. anno 1535. Acerrime vero de *Maria* Hungarica, Cæsaris sorore, Belgii Gubernatrice queri jussus erat, quod clandestina cum Protestantibus consilia haberet, & Archiepiscopum Trevirensem, & per hunc alios Principes a fœdere Catholico dehortata esset. Aliæ *Cochlei* literæ d. 1. Jul. ad *Contarenum* datæ exhibentur, in quibus strenue mentitur, a Luthero & Pomerano jam sutores & sartores, magno numero ad eos accurrentes, sacerdotes creari. Nec magis vera sunt, quæ his verbis de morte Georgii Saxoniæ Ducis ad Contarenum refert: *Dolorem nobis auget ferme in immensum*

horrenda

horrenda de toxico suspicio, per quam populus Dresdensis vehementer furebat in Medicum, quando inopinata morte praeripiebatur filius. Suppressus autem patris autoritate aliquantisper popularis fremitus nunc ex patris ipsius obitu vehementer recrudescit, atque invalescit suspicio, suspicantibus pluribus, ambos Principes nostros veneno periisse: moventur autem ad suspicandum ex accelerato utriusque obitu. Addit, nonnullis interjectis: *Pastor Dresdensis celebrata coram eo Missa, Communionem sacram & extremam Unctionem ei impertiit, cum dixisset Orationem Dominicam, Salutationem Angelicam, & Symbolum Apostolicum, atque crebro Deo gratias agens, dixisset: Benedictus Dominus Deus in omnibus operibus suis. Expiravit XX. Aprilis MDXXXIX.* Quis in aliis credat Cochleo, qui ne diem quidem obitus recte novit? Georgius enim non d. 20, sed *d. 17. Aprilis* decessit. Testimonia veriora habemus, Georgium morti proximum, a nobilibus quibusdam, Evangelicae doctrinae clam addictis monitum, in solo merito Christi spem salutis posuisse. Sed haec, ut diximus, speciminis loco sunto, nec plura nunc afferri potuerunt. Fortasse aliis etiam curae erit reliqua, quorum magnam segetem deprehendent, persequendi.

LIBRI NOVI.

Inscriptionum antiquarum Sylloge in duas partes distributa, quarum prior Inscriptiones Ethnicas singulares & rariores pene omnes continet, quae vel Gruteri Corpore, Sponii Miscellaneis aliisque ejusdem argumenti libris reperiuntur: altera Christiana monumenta antiqua quae hactenus innotuerunt omnia complectitur. Edita & notis illustrata a Guillelmo Fleetwood. Londini 1691. fol.

Teatro Gallico, o vero la Monarchia della Real Casa di Borbone in Francia, sotto i Regni di Henrico IV. Luigi XIII. e Luigi XIV. di Gregorio Leti. Amsterdam 1691. in 4, charta augusta.

Sebastiani Schmidii Mysterium Gratiae Divinae in incarnatione & passione Filii Dei, Spiritus S. charismatibus, Angelorum ministerio. Hamburgi 1691. in 4.

Joh. Nicolai Pechlini Observationum Physico-Medicarum Libri III. Quibus accessit Ephemeris vulneris thoracici. Hamburgi 1691. in 4.

Joh. Andreae Schmid Otium Negotiosum Jenense. Jenae 1691. in 4.

Flora Lugduno-Batava Flores, sive Enumeratio stirpium Horti Lugduno

duno-Batavi expositarum à Paulo Hermanno, editarum à Lothario Zumbach. Lugd. Bat. 1690. in 8.

Jeremie traduit en François, avec une explication. Suivant la Copie imprimée à Paris, 1691. in 12.

Ahasveri Fritschii Additamenta ad Capitulationem Josephi Electi Romanorum Regis Augustissimi. Lipsiæ 1691. in 4.

Laurentii Ingewaldi Elingii Historia Græcæ Linguæ, cum Præfatione Adami Rechenberg. Lipsiæ 1691. in 8.

Friderici Spanhemii F. de Papa Fœmina inter Leonem IV. & Benedictum III. Disquisitio Historica. Qua ut Onuphrii, sic præcipue Allatii, Labbei, Blondelli, Launoii, Mabilloni, adversus Papissam præsidia excutiuntur. Lugd. Bat. 1691. in 12.

Nouvelles Conjectures sur la Pesanteur, par Mr. Varignon. A Paris 1690. in 12.

Reflexions Morales de l'Empereur Marc Antonin, avec des Remarques. A Paris 1691. in 8.

Memoires de Mr. le Comte de Tavanes. A Paris & Amsterdam 1691. in 12.

L'Histoire du temps, ou Relation de ce qui s'est passé de memorable en Europe, & principalement en Angleterre, depuis les regnes de Charles II. & de Jaques II. Traduit de l'Anglois. Tome 1. & 2. A Amsterdam 1691. in 12.

La Conchiglia Celeste. Elogii di Prencipi ed Huomini illustri d'Italia; di Gioan Battista Fabri. Venetia 1690. fol.

NOVA LITTERARIA.

In Anglia Oxoniæ *Jo. Billius* (is quem nitidissimam Novi Testamenti editionem curare alio loco innuimus) in colligendis primorum Ecclesiæ Doctorum monimentis strenue pergit, proximeq; *S. Barnabæ* Epistolã cum omnium, quotquot in eam extant, commentariis, & amplissima *Henrici Dodwelli* Dissertatione, ejusque Paraphrasi editurus est. Parata quoque ad prælum jam sunt *Clementis Romani τὰ σωζόμενα* cum *Millii* Animadversionibus. Prodeunt & *Dodwelli* Prælectiones in Historiæ Augustæ Scriptores, magnam partem jam impressæ.

In Gallia, referente in Historia Actorum Eruditorum Basnagio, *P. Bernardus de Montfaucon* typis Anissonianis subjecit S. Athanasium. In Mona-

Monasterio Benedictinorum S. Germani editio *S. Ambrosii* absoluta jam est: *S. Augustini* vero absolvetur propediem. Operum *S.Hilarii* pars fere dimidia typis jam est exscripta. *S. Hieronymus* post quinque aut sex menses prælo subjicietur: quæ nova editio integrum exhibebit volumen operum hujus Patris hactenus ineditorum, quæ inter *Canon Hebraicæ veritatis* momenti est non exigui. *Bossuetus* Meldensis Episcopus Commentarium suum in Psalmos Davidis jam absolvit, in quos paratum quoque prælo Commentarium habet *Ludov. Ellies du Pin. P. Pezeron* in eo est, ut vindicias edat libri sui de Antiquitate temporum adversus P.Martianay, qui illum impugnavit. Vita Cartesii, cujus auctor *Bailletus* fertur; nec non vita Cromvvelli, quam Abbas *Raguenetus* expolivit, sub prælo jam sunt. Proxime quoque proditura est Historia Caroli V. Regis Galliæ, ab Abbate *de Choisi*, ut putatur, composita. Liber Gallicus *L' Avis aux Refugiez* Lutetiæ Parisiorum denuo, & cum privilegio quidem Regio, imprimitur. Auctor, qui latere hactenus voluit, quod continerentur libello quædam, quibus Archiepiscopus Parisiensis & P. de la Chaise non potuerunt non offendi, modum invenit redeundi cum iis in gratiam, additis nonnullis, aut demptis quæ displicere illis possent. Imprimitur & Historia Jansenismi, quæ inter *P. Rapini* schedas, & integra quidem reperta est, Jansenistis haud dubie multum negotii facessitura. Jacobinus quidam, *P. Benedictus*, Historiam Valdensium duobus tomis in 12. edidit, usus Manuscripto quodam admodum pretioso *Graveroli* Advocati Nemausensis, quod veluti protocollum est eorum, quæ ab Inquisitoribus fidei tempore Cardinalis Claromontani adversus Albigenses actitata fuere. In Flandria impressus dicitur liber precũ, in quo loco verborum: *Sancta Maria mater Dei*, substituta hæc sunt: *Sancta Maria mater Christi*. *Du Bois* Officiorum Ciceronis versionem Gallicam molitur, juxta editionem Latinam *Grævii*, quæ optima omnium visa ipsi fuit. Proditura proxime est vita Cardinalis Ximenii, auctore *Flescherio* Nemausensi Episcopo. *Nodotus* haud parum sibi de recuperatis felici casu in Germania Petronii Fragmentis gratulatur, quæ Belgradi, cum expugnata ea urbs a Christianis esset, reperta creduntur. Primordia Satyrici, quibus hactenus destituimur, ibi comparent. Encolpius continua nec interrupta serie, quæ sibi evenerint, enarrat. Legitur primis paginis genuina Tryphænæ & Lycæ, eorumq; omniũ, quæ in navigio cõtigerunt,

Historia,

Historia, ac denique Eumolpi populo Crotoniensi sacrificati infaustum fatum: quæ omnia eleganter cohærent, & pro legitimo Petronii fœtu fortasse haud difficulter agnoscentur. Hactenus ex Basnagio Excerpta dedimus.

P. *Richardus Simon*, quod aliunde habemus cognitum, Lugduni in Gallia Dictionarium edit Biblicum, Rabbinica bene multa complexum. Est & Lutetiæ Parisiorum vir quidam insignis, linguarumque orientalium peritia Simonem superans, qui simile Lexicon prælo paratum habet: adeo Dictionariorum jam seculum viget. *P. Imbert* e Soc. Jesu Introductionem in Notitiam Numismatum editurus est. *Morellus* Tabulas Chronologicas sub manibus habet, nummariæ itidem rei illustrandæ inservituras. *Le Blanc* quoque Tractatum de antiquis numismatibus adornat, difficultates quamplurimas, quibus aliorum hujusce argumenti scripta laborant, explicaturus. *Vaillantius* in Cilicia numismatum ope illustranda occupatus est. Ita quo tempore res nummaria magis magisque labascit, monetaque paulatim ex argentea in cupream & ferream degenerat, doctorum virorum industria in eruendis e tenebris inque lucem protrahendis atque illustrandis antiquis numismatibus non sine æmulatione, eaq; honestissima, occupatur. Nam & *Carolus Patinus* 6000 nummos nunquam antea luci publicæ expositos cum litterato orbe propediem communicaturus dicitur. *Graverolum*, cujus jam supra mentionem fecimus, Sicilia Parutæ occupatum adhuc habet. *Lantinus* versionem Arithmeticæ *Nicomachi Geraseni*, & in eam notas adornat, quibus Analysin veterum restituturum se confidit. *Samuel Chapuzeau* libellum apologeticum adversus Jurium composuisse dicitur eluendæ notæ, quam sibi ab illo inustam in libro, quem *Genium Arnaldi* (l'Esprit de Mr. Arnaud) inscripsit, conqueritur.

Errata quædam.

Pag. 97. l. 11. pro *a. 168. p. 702.* lege *a. 1682. p. 70.* P. 147, l. 11. pro *Columbi* lege *Columbani*. l. 20. in quibusdam exemplaribus, pro *Sanctum (Malachiam puta) Pontificum*, lege *Sanctum Pontificem, Malachiam puta.* Pag. 130. lin. antepenultima pro *fuisse* lege *fuse*. P. 143. l. 3. pro ***autorem e de***, lege ***autorem de***. P. 175. l. 20. pro *Talmudicos* lege *Talmudici*.

(o)

N. XV.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ
Calendis Maji, Anno M DC XCI.

VETERES ARCUS AUGUSTORUM TRIumphis insignes cum imaginibus triumphalibus restituti, antiquis nummis notisque Jo. Petri Bellori illustrati, æneis typis vulgati per Joannem Jacobum de Rubeis.

Romæ, ad Templum S. Mariæ de Pace, 1690, in folio. Constant plagulis majoribus 39, quarum 36 schematismos exhibent.

INter monumenta, quibus olim magnificentiam suam terrarum illa gentiumque Dea Roma ostentavit, quorumque nunc reliquiis pristinæ majestatis suæ speciem quandam adumbrat, vel maxime Arcus Triumphales in pretio semper habiti fuerunt antiquitatum cultoribus. Horum ergo studiis gratam operam præstiturus *Editor* præsentis operis, postquam dudum in *Admirandis Romanarum Antiquitatum ac Veteris Sculpturæ Vestigiis* Arcuum dictorum selectiores aliquot suo ære expressos exhibuit, jam omnium, quotquot quidem Romæ adhuc extant, facies & ornamenta curiosæ Posteritatis oculis exponere constituit. Ad quod institutum impigre persequendum non parum excitatum se fatetur editione *Arcus Severiani*, qui elegantissime depictus cum explicatione *Josephi Mariæ Suaresii* typis *Barberinis* anno 1676 Romæ prodiit: adjutum etiam ex *Bibliotheca Barberina* codice *Francisci Jamberti* architecti, cognomento *Sangallii*, Arcus aliquot delineatos descriptosque continente, qui ea ætate, anno circiter 1468, non adeo ut hodie mutili attritique, integriorem faciem referebant, ut ex ejus delineationibus deperdita nonnulla restituere potuerit.

Primum in Opere locum occupat *Arcus* Imperatoris *Titi*, quatuor olim suffultus columnis; quarum duæ tantum adhuc superant, reliquæ in *Jambertino* codice ac veteribus ectypis spectantur. Junctæ sunt arcui Tabulæ septem, duæ laterales transeuntibus occurrentes, triumphus

 phus

phus ſcilicet ac ſpolia Judææ ſubactæ: una fornici medio affixa, apotheoſin Titi; quatuor, triumphalem pompam, in zophoro arcus parvis ſigillis ſculptam exhibentes.

Succedunt *Arcus Septimii Severi. Unus Severi* ejusque filii *Antonini*, ad radices Capitolii collocatus, de novo nunc æri inciſus, additis *Suareſii* explicationibus. Exornant hunc itidem ſeptem Tabulæ, quatuor majores ad bellum Parthicum ſpectantes; duæque minores: quibus ſeptimam Editor illuſtrando arcui ſuperaddidit, Nummorum *Severi* & *Filiorum*, belli ac victoriæ decora referentium. *Alter*, ab Argentariis in veteri foro Boario eidem *Severo, Juliæ uxori, filiisque* dicatus, duarum facierum; quarum una frontem exhibet, altera ejus latus cum captivis & ſacrificiis. Hos excipit *Gallieni*, vulgo *S. Viti*, a templo cui adhæret, dictus: ruditer extructus absque imaginibus.

Sequitur *Conſtantini* arcus, qui ex *Trajaniano*, ſive ex triumphalibus *Trajani* monumentis dejectis excitatus, ab una alteraque fronte quatuor præfert Tabulas ejusdem *Trajani* rebus geſtis inſignes. Sub his totidem rotundi clypei ſpectantur cum ſacrificiis & venationibus. Reliquum hinc inde ſpatium, ſupra minores fornices tabula exornat *Conſtantini* facta repræſentans. Accedit huic alia major ex iisdem triumphalibus *Trajani* monumentis detracta, victoriæ Dacicæ imaginibus decorata.

Ultimus eſt *Portugalliæ* vulgo cognominatus, ab Alexandro VII Pontifice deſtructus, auctoris incerti: qui ab una fronte duas Auguſtas imagines, ſed deleta vultus ſimilitudine, prætulit, quas ad M. *Aurelium* & *Fauſtinam* conjugem pertinuiſſe conjectura eſt.

His Auguſtorum arcubus breves *Jo. Petri Bellorii* notæ explicationis cauſa ad calcem uniuscujusque ſchematiſmi adjectæ ſunt; & coronidis loco peculiari in Tabula ſubnexi arcus Auguſtorum honoribus extructi, qui temporum injuria pridem intercidere, ea figura, qua in nummis conſpiciuntur, quorum beneficio eorum ad nos exempla pervenere.

LA CONCHIGLIA CELESTE. ELOGII DI Prencipi ed Huomini illuſtri d' Italia.

id eſt,

Joannis

Joannis Baptiſtæ Fabri Concha cœleſtis, Elogia Principum illuſtriumque Virorum in Italia

Venetiis, apud Jo. Jac. Hertz, 1690. in Folio. plag. 75.

PLus ſimplici vice in Actis Eruditorum mentio injicienda fuit *Brixiæ*, celebris in Inſubria urbis, Venetorum imperio ſubjectæ. Namque *Leonardi Cozzandi* Bibliothecam *Brixienſem* a. 1686. p. 385; *Acta* novæ *Academiæ Brixienſis* Philo-exoticorum naturæ & artis, ibidem p. 556; *Sanctorum Brixienſium Apologiam* adverſus Henſchenium & Papebrochium ſtudio *Honorii Stellæ* exaratam, Supplemento III. p. 134. memoravimus. Prodit nunc in eruditi orbis ſcenam *Joannes Baptiſta Fabri* Brixienſis, tertii Ordinis S. Franciſci Concionator Generalis, occaſione pompæ theatralis, qua paucis abhinc annis pluviam ſe impetraſſe, cives ejus perſuaſi ſunt. Palladii enim ad inſtar inter hos aſſervatur imago Deiparæ, Hieroſolymis a. 1477. a *Chriſtophoro Martinonio* Brixienſi, Generali Carmelitarum, in patriam ſuam tralata, & pro opere D. *Lucæ Evangeliſtæ* habita. Hæc quotieſcunque publico cultui exponitur, copioſos ac fœcundos imbres cœlo deducere creditur. Hinc cum non diu ante Innocentii XI. R. P. fata ager Brixienſis ſiccitate graviſſima laboraret, & tota quaſi humus in pulverem abire videretur, ad effigiem iſtam recurrerunt in extrema neceſſitate conſtituti incolæ, & proceſſione ſolemni per plateas urbis arcubus triumphalibus exornatas inſtituta, illam circumgeſtarunt, tam felici ſucceſſu, ut quamprimum in templum & ſacrum rediiſſet, voti ſui ſe damnatos ſentirent. Hæc fide *Fabri* noſtri referimus, qui ſtylo ſublimi ac pluſquam poetico, utut nullis numeris adſtricto, rem totam deſcripſit. Cum vero arcubus illis ac plateis icones Principum & virorum illuſtrium, præſertim *Franciſci Mauroceni* D. Veneti, *Coſmi III.* M. D. Hetruriæ, *Ferdinandi Caroli* D. Mantuani, *Franciſci* D. Mutinenſis, & *Ranutii II.* D. Parmenſis, Federici *Marcelli*, Dominici *Bragadini*, aliorumque Venetorum magni nominis hodienum maximam partem ſuperſtitum, appenſæ eſſent, in horum, ut & præcipuorum abbatum, monachorum, pictorũ, ſtatuariorum, qui pompam illam manu ſua aut ingenio promoverunt ac in ordinem redegerunt, laudes evagatur, adeo ut totum opus nihil aliud ſit præterquam panegyricus fuſiſſimus, quo B Virginis Mariæ

(*Concha cœlestis* titulo ob Christum partu editum quovis unione pretiosiorem insignitæ,) illustriumque ac principum Italiæ virorum fœminarumque encomia μακρεῖς αὐλοῖς decantantur. Potior horum pars e Gentibus *Martinengorum*, *Marcellorum* & *Bragadinorum* desumitur; eoque nomine hunc *Fabri* laborem Genealogis non ingratum fore putamus, inprimis si indubitatis omnia argumentis nitantur, quæ ab Encomiaste nostro tradita sunt, poetas non phrasi tantum, sed & licentia quandoque imitante. *Martinengorum* enim e. c. stirpem antiquissimam nobilissimamque esse, vix fuerit qui diffiteatur. At (quod bis terque Auctor asserit confidentissime) ex posteris *Anci Marcii* quarti Romanorum regis ortum eam ducere, absq; monumentorum satis vetustorum testimonio narratur, nec apud omnes forte fidem inveniet. Eam tamen ob rem incredulitati lectorum ab Auctore litem motum iri, nulli veremur. Cæterum multum gratiæ accedit volumini huic a non paucis figuris perquam elegantibus, quas *Isabella Piccina*, monialis ad S. Crucis Veneta, pinxit ac æneis tabulis incidit, egregio hoc opere merita, ut ipsius elogio Franciscanus noster panegyrico suo finem imponeret.

TEATRO BELGICO.

id est,

Gregorii Leti Theatrum Belgicum.

Amstelod. apud Wilh. Jongium 1690. in 4. Partes II. Constant plagulis 129. & figuris æneis 212.

TEATRO GALLICO.

id est,

Gregorii Læti Theatrum Gallicum.

Ibidem 1691. in 4. Partes II. cum fig. æneis multis. Constant plagulis 145.

GRegorius Lætus, natione Italus, civitate hoc tempore Amstelodamensis, sexaginta nunc annos natus, cephalalgia nunquam, aliis morbis non nisi ter toto vitæ suæ tractu infestatus, vir laboriosissimus ac ex Vitis *Philippi II.* R. Hispaniarum, *Sixtiq;* V. R. P. Historia *Genevensi*, *Ceremoniali* politico, *Italia* Regnante, Theatro *Britannico*, Historia *Saxonica*, Historia *Branden-*

Brandenburgensi aliisque suis operibus notissimus, omnium nupertime edidit *Theatrum Belgicum*, quod est, observationes historico-chronologico-politico-geographicas de Fœderato Belgio, & *Theatrum Gallicum*, sive Monarchiam Regiæ Domus Borboniæ sub *Henrico IV.* ac *Ludovico XIII.* & *XIV.* Galliarum Regibus, ubi cumprimis postremi vita, paceque ac bello gesta fusius curatiusque recensentur. Cum stylus & methodus Auctoris dudum innotuerint, ac ex titulis librorum, utut perbrevibus, facile satis sit lectoribus conjicere, quid heic *Lætus* pertractarit, plura non addimus, sufficere rati, nos editionem hanc novorum librorum vel verbulo istarum rerum studiosis indicasse.

JOHANNIS JACOBI ZIMMERMANNI, Philo-mathematici, Scriptura S. Copernizans, seu Astronomia Copernico-Scripturaria bipartita.

hoc est,

Ein gantz neu- und sehr curioser Astronomischer Beweißthum des Copernicanischen Welt-Gebäudes aus Heil. Schrifft.

Hamburgi & Altonæ, anno 1690, in 4. plag. 9.

RECensuimus *mense Majo anni proxime elapsi* p. 258, Clarissimi Auctoris *Exercitationem theoricorum Copernico-cælestium*, presso ejus nomine: quod quia sub finem ejus anni in præsenti tractatu profiteri non dubitavit, nec nos in Indice dicti anni Lectorem porro latere voluimus. Cæterum quæ Idem in memoratæ *Exercitationis Parte III, Prop. 2*, circa Solis & Fixarum localem stationem, Telluris vero cæterorumque Planetarum motum in orbitis suis, ex principiis Theologiæ Platonico-Christianæ explicuit, in hujus Opusculi Parte priori ex opere creationis hexaemero, cap. Gen. I descripto, assertum it: objectiones vero e Pandectis sacris contra *Copernicanos* depromtas, iisdem, quibus *prop. 3* dicti *tractatus* usus est, argumentis in adversarios retorquet, eorumque hypothesi cum controversis illis textibus sacris quam optime convenire, altera tractatus hujus parte ostendit. Conscriptus vero est libellus idiomate Germanico, ut & vulgo gentis nostræ, quod ut

plurimum præconceptæ vulgaris philosophiæ *Ptolemaicæ* impetu a scitis *Copernici* nimium quantum abhorret, de harmonia inter hæc & S. Scripturam planius atque hactenus constare possit. Præmittuntur tractationi *hypotheses* partim Scripturam, partim Astronomiam attinentes: interq; *illas* primo loco supponitur, S. Scripturæ stylum in naturalibus non ad captum vulgi accommodatum sive popularem esse, quod *Copernicæis* alioqui visum hactenus fuerit: supponitur etiam eandem inexhaustum esse fontem divinæ sapientiæ, e quo novis contentionum difficultatibus subinde se prodentibus, novæ eæque prius non animadversæ sæpenumero interpretationes exundent; consentientibus huic pronunciato orthodoxis Ecclesiæ Doctoribus: ubi tamen *Auctor* ex sacris literis hic deducta, non thetice a se asserta vult intelligi, sed sub hypothesi ad ulteriorem eruditorum disquisitionem proposita. *Hæ*, systemata famosa Terræ immotæ & mobilis exponunt, cum cælestibus motuum phænomenis eorumque caussis juxta *Copernicanum*, de quibus altum silere cogitur prius *Ptolemaicum*. Speciatim in *Parte prima* novem capitibus constante *Auctor* tria omnino Universi principia in Chao Mosaico, historia creationis indice, agnoscit, duo hypostatica *cœlum* & *terram*, quorum prius agens & masculum, alterum patiens & fœmininum sit; tertium vero priorum (tanquam universalium naturæ conjugum) commune vinculum seu principium commune, *aquam*, cui præcipua proprietas sit fluiditas, quæque sub diverso subtilitatis gradu complectatur aquam elementarem, aerem atmosphæricum, ætherem, aquasque supracœlestes. Ex communi hoc principio & cæteris duobus hypostaticis postea conglobata esse statuit duorum generum principiata seu corpora macrocosmica a *Mose* recensita, *Solem* puta, *Lunam, Stellas* & *Tellurem*: unius quidem activi, (primo *Cartesii* elemento respondentis) ex cœlo & aqua in *globos lucidos*, *Solem* & *Fixas*; alterius passivi (tertii *Cartesii* elementi) ex terra & aqua, in *globos tenebricosos*, *Tellurem* & *Planetas*: quorum amborum commune vehiculum sit tenuis fluidissimaque aquaætherea (æther, secundum *Cartesii* elementum) Ubi porro ארץ, alterum principium hypostaticum non habitabilem Terram, seu Tellurem nostram, sed universalius quid (cum *Buxtorfio*) designare ostendit; cum alioqui sensus S. Scripturæ Universum hoc in cœlū & terram dividentis, futurus esset popularis, omissaque tunc forent a *Mose* principia Planetarum

tarum

tarum hypostatica. Cætera hujus partis quæ separationem horum principiatorum; fœcundationem globorum terraqueorum; ordinationem corporum macrocosmicorum, eorumque ratione lucis suæ respectum generalem, & specialem, quatenus tellurem nostram illuminant; motum *Solis* & *Fixarum*, non localem sed circa axem conversivum; Planetarum primariorum, & conversivum & in orbem localem; secundariorum, circa & cum primariis localem, circaque centrum proprium oscillatorium exponunt, Benevolens Lector ex ipso libello cognoscet.

Secunda pars *Copernicæis* ex literis sacris objecta diluit: quæ quia citato supra *Actorum* loco cum responsionibus Auctoris jam dum ἐν συνόψει recensuimus, hic repetere supervacuum arbitramur: notamus tantum, & ampliorem hic olim dictorum ἐξήγησιν hinc inde; quædam etiam notatu non indigna, e textu præsertim Hebræo & LXX-virali, pristinis superaddita haberi.

Coronidem tractatui imponit Poema, quod triplicem naturalis Lucis facultatem, Splendorem, Calorem & Motum, theologice per varia emblemata contemplatur, iisque, quibus cum affinitatem quandam habent, non indecore comparat.

NUMMI ANTIQUI AUREI, ARGENTEI & ærei, primæ, secundæ seu mediæ, minimæ & maximæ formæ, Latini, Græci, Consulum, Augustorum, Regum & Urbium; in thesauro CHRISTINÆ Reginæ Suecorum asservati; a Francisco Camelo Ejusdem Majestatis Antiquario per seriem redacti.

Romæ, ex typogr. Jo. Fr. de Buagnis, 1690. in 4. plag. 27 ½.

INter ditissima, quibus Italia gaudet, antiquitatum Romanarum promptuaria principem fere locum obtinet *CHRISTINÆ Suecorum* quondā *Reginæ* gazophylacium, in cujus laudes *Mediobarbus*, *Spanhemius*, *Vaillantius*, & quis non antiquariorum? certatim effunduntur. Curam ejus quondam gessit *Franciscus Gottifredus*, ac, hoc defuncto, *Franciscus Camelus*, cui oculis postmodum capto suffectus est *Joannes Petrus Bellorius*. Is ergo, quem diximus, *Camelus* gazam hanc vere regiam in ordinem redegit, ac numorum illic asservatorum catalogum con-

concinnavit; sed, ut verum fateamur, satis properanter, ac nisi fallimur, in privatos tantum usus & memoriæ suæ subsidium. Neque enim partes universæ totave epigraphe numismatis ob nimium forte brevitatis studium exacte ubivis describuntur, neque ullibi aliquid explicationis aut restitutionis vocum mutilarum additur. Adeoque index iste emptoribus thesauri, non item veteris rei nummariæ cultoribus sufficiet. Sæpe etiam vocabula offendas non, ut par erat, excusa, quæ correctiora dubio procul essent, si *Bellorius* editionem accurasset. Quis enim hodie *Vetranii* e. c. aut *Theodonati* Imperatorum Augustorum nomina in *Vetranionis* ac *Theodahati* mutanda nescit? ut alia id genus innumera, præsertim in Græcis inscriptionibus, admissa taceamus. Neque tamen abs re fore putavimus literatis indicasse, *recensum* hunc tamdiu expectatum in lucem tandem prodiisse.

DION. PAPINI OBSERVATIONES QUAEdam circa materias ad Hydraulicam spectantes, Mensi Februario hujus anni insertas.

IN *Actis Erud. A. 1691, Mens. Feb. pag. 74*, exhibetur demonstratio, qua vir clarissimus *Dominicus Gulielminus*, Auctor libri de aquarum fluentium mensura, evincere conatur: quod *eadem sit velocitas aquæ fluentis per aliquam sectionem canalis inclinati ac si fluxerit e vase per lumen simile & æquale sectioni tantundem a superficie aquæ remotum, quantum sectio ab horizontali per initium canalis ducta.* Quum autem ejusmodi assertum prima fronte pugnare videatur cum eo, quod Ego protuli in *Act. Erud. A. 1690, mense Majo p. 225*, ne ejusmodi oppositio apparens plurimos lectores in suspenso relinquat, non abs re fore arbitrer, si ejus, quod nude ibi asserueram, demonstrationem hic subjungam, simulque ostendam, in præstantissimo supradicto libro aliquid adhuc desiderari: illud enim a doctissimo Auctore suffectum iri confido, adeo ut Lectoribus circa has materias nihil in posterum dubii relinquatur. Meum igitur assertum, prout ex loco citato facillime potest colligi, tale est: *Aquæ per tubum uniformem semper plenum & utrinque apertum fluentis velocitas dimidia est illius, quæ flueret e vase per foramen simile & æquale diametro tubi tantundem a superficie aquæ remotum, quantum apertura inferior, sive sectio, tubi ab horizontali per initium ejusdem tubi ducta.*

Sit

D u stare

G

Sit

Sit ex. gr. tubus uniformis EF, fig. 1, utrinque apertus, fundo vasis ABCD adferruminatus, dictumque fundum penetrans, non vero inferius descendens: vas autem ita sit aqua repletum, ut tubus EF ab ea continue tegatur & repleatur: atque horizontales per initium tubi ductæ sint in superficie aquæ, eademque altitudo semper conservetur: sit præterea foramen G, in fundo ejusdem vasis horizontaliter posito, simile & æquale diametro tubi EF: assero quod velocitas per dictum tubum subdupla erit velocitatis aquæ per foramen G erumpentis. Certissimum enim est, quod aqua per totam longitudinem tubi EF æquabili celeritate descendit: partes enim inferiores descendere nequeunt, nisi partes superiores spatium relictum eodem tempore repleant. Inde sequitur quod aqua egressa, si horizontaliter moveri pergat cum celeritate per descensum acquisita, tempore æquali tantundem spatii percurret quantum descendendo percurrit: uterque enim motus debet esse uniformis & ejusdem celeritatis. *Galileus* autem demonstravit, quod gravia celeritate per descensum acquisita debent horizontaliter percurrere duplum spatii, quod tempore æquali descendendo percurrerunt. Ergo velocitas aquæ per E est tantum dimidia ejus, quam grave per descensum ex eadem altitudine acquireret: erit igitur etiam subdupla velocitatis aquæ per G: constat enim quod velocitas aquæ per foramen G æqualis est celeritati acquisitæ a gravi per descensum ex proposita altitudine: Ergo *Aquæ per* &c. q. e. d. TAB. IV. Fig. 1.

Posset hæc eadem veritas demonstrari per numerum impressionum a gravitate acceptarum, ratione habita ad quantitatem materiæ motæ; verum, brevitatis gratia, talia omittam: quum superior demonstratio a nemine negari queat: sicque constet fluida non semper easdem sequi leges, quas de gravibus descendentibus *Galileus* demonstravit: ac proinde non satis firmum esse fundamentum, quo nititur clarissimi *Gulielmini* demonstratio.

Fateor tamen quod casus ab excellentissimo viro propositus a nostro casu non nihil differt: Ego enim suppono tubum semper plenum, & non nisi in duobus extremis apertum; Ipse vero supponit canalem, qui non solum per duo extrema aquæ recipiendæ & emittendæ patet; verum etiam per totam longitudinem detectus est aeremque admittit. Quanquam autem non possit negari hæc casuum disparitas, restat tamen satis magna convenientia ex natura fluidorũ petita, ut clarissimi viri assertio

ſtare non poſſe videatur: ſemper enim varie afficiuntur partes in canali ſuperiores, pro varia partium inferiorum celeritate: res autem aliter ſe habet in gravibus, de quorum deſcenſu tractavit *Galileus*. Id quo clarius percipiatur attendamus ad fig. 2, ubi AB ſupponitur eſſe canalis fundum per totam longitudinem æquale, cujus latera cum fundo conſtituant angulos rectos: ſitque longitudo AB diviſa in 4 partes æquales in punctis C, D, F: conſtat quod grave deſcendens per planum AB acquiret in B velocitatem duplam illius quam acquiſiverat in C. Si igitur aqua ſequatur eaſdem leges, debebit in B replere in canali partem tantum dimidiam ejus quam replebat in C: ratio manifeſta eſt, quod quum eadem aquæ quantitas per totam longitudinem canalis eodem tempore tranſeat, ipſius altitudo tanto minor eſſe debet quo major eſt ipſius velocitas: ut longitudo columnæ aqueæ in B tranſeuntis, compenſetur per craſſitiem illius quæ in C translabitur: ac proinde ſi aqua in C repleat canalem usque ad E, dum pervenerit in B non pertinget niſi uſque ad G, ſupponendo BG ſubduplam ipſius CE: patet igitur quod aqua in E non deſcendet per planum EH parallelum ipſi CB (quod tamen fieri deberet, ut leges a *Galileo* demonſtratæ hic locum haberent) ſed deſcendet per planum multo magis declive: quin etiam declivitas illa non æqualis eſt per totam canalis longitudinem: ſed quo magis ad initium accedimus, eo majus fit celeritatis augmentum in certa canalis longitudine data. Mihi igitur videtur clariſſimus Author in eo erraſſe, quod de fluidis deſcendentibus eodem modo philoſophandum cenſuerit, ac de gravibus a *Galileo* ſuppoſitis: atque ad perfectionem operis ipſi quærendum reſtat: qualis ſit linea EG ſecundum quam ſuperficies aquæ in canali defluentis incurvari debet: hinc enim cognoſcemus quanta ſit area aquæ in quocunque loco fiat ſectio, atque ex variis ſectionum areis ſtatim etiam colligentur variæ velocitates in iisdem locis. Nullus dubito quin Vir excellentiſſimus veritatis amans monitum hoc æqui bonique conſulat.

TAB. V. Fig. 2.

In eodem *Actorum menſe*, pag. 65, proponitur conſtructio motus perpetui pure artificialis, quam ingenioſus Author per filtrum perfici poſſe arbitratur: ſub finem vero meritiſſime proponitur conſiderandum, an gravioris liquoris actio per filtrum intercepta ſatis intervenire queat, ſicque Lectores in dubio relinquuntur. Ne igitur aliqui forſan fruſtra inſudent in quærendis variis liquoribus, quorum alii aliis facilius per fil-

per filtrationem secerni queant, nullum ex ejusmodi tentaminibus successum esse sperandum ostendere non inconsultum existimo: quum præsertim id probaturus sim, per experimentum institutum ope clepsydræ cujusdam hactenus parum cognitæ, quæ tamen suis omnibus numeris multo magis absoluta est, quam illæ a *Kirchero* & *Scoto* in lucem editæ: inspiciatur ergo fig. 3.

AA, BB, sunt duo vasa metallica ejusdem capacitatis. TAB. V. Fig. 3.

CC, est tubus utrinque apertus ad fundum inferius vasis AA ferme pertingens, penetrans vero fundum superius, ipsique exacte adferruminatus.

DD, vas vitreum fundo superiori vasis AA exacte affixum.

FE, tubus, cujus orificium superius F ex vitro DD aquam admittit; orificium vero inferius E eandem aquam in vas BB emittit, prout ex figura patet: Vas autem BB iisdem partibus quibus vas AA instructum est.

Hæc machina ut rite operari queat, debet alterutrum vas, puta AA, repleri aqua; alterum vero aere plenum relinqui: debet insuper includi aliqua aquæ quantitas in vitro superiori DD: sic fit ut aqua ex DD per tubum FE defluat in BB, ibique aerem premat: aer ille pressus, quum nullam viam inveniat nisi per tubum CC, eidem vasi BB insertum, illum necessario subingreditur, & in vitrum inferius DD penetrat: inde per alterum tubum FE ascendit in vas AA, ibique aquam premit eo fortius quo major est longitudo tuborum FE, FE: atque aqua sic pressa magno impetu in superius vitrum DD salit per tubum CC: sicque semper sufficitur aqua per tubum FE descensura, donec paulatim evacuato vase AA, repletoque vase BB, residua aqua per tubum CC in vitrum inferius DD necessario delabatur. Jam patet, quod invertendo machinam idem effectus supra memoratus statim obtinebitur, totiesque renovabitur operatio, quoties machina invertetur. Hæc clepsydra aliquot ante annos inventa fuit a Dn. *de Comiers* Parisiis Matheseos Professore celebri, cujus mentionem honorificã Eruditorum Ephemerides Gallicæ plus semel fecerunt, hancque descriptionem, etsi forsan non prorsus hic necessariam, nemini tamen displicituram spero: tale autem fuit experimentum, cujus causa ipsam protuli. Quum aliquando angustis tubis ejusmodi machinam instruxissem, factum est ut saltus aquæ ad exiguam admodum altitudinem pertingeret, vixque

 trans-

transverso digito supra lumen C emicaret: postquam vero eandem machinam tubis instruxi patentioribus, qui trium ferme linearum diametrum haberent; tum aqua saliens ipsam vitri DD summitatem magno impetu feriebat: tum suspicatus sum, exiguum saltum in tubis angustis ascribi posse aeri, cujus ea est natura, ut non nisi cum magna difficultate per vias angustas transire possit: credidi tamen posse etiam aquæ adhæsionem ad latera tuborum ipsius motum plurimum retardare. Quum igitur machinam jam haberem ejusmodi tubis instructam, per quos aer libere transire pressionemque suam exercere poterat, tentare libuit, annon liquor aliquis magis viscosus quam aqua, posset etiam viscositate sua ita retardari, ut non altius per hos tubos saliret, quam aqua per tubos angustos. Successus autem expectationem non fefellit: quum enim exempta aqua machinam oleo replevissem, nullus apparuit saltus; sed oleum solummodo exundans per lumen C sensim defluebat: hinc igitur manifestissime patuit, liquorum viscositatem tuborumque lateribus adhæsionem plurimum impedire, quominus theoreticæ leges æquilibrii liquorum observari queant: quum ergo secretio liquorum per filtrationem non fiat nisi per poros angustissimos, debeatque præterea magna esse congruitas inter partes filtri & partes liquoris filtrati, sequitur quod in filtro necessario semper erit magna partium adhæsio, quæ resistet liquori graviori, impedietque, quominus ipsius pressio satis interveniat ad liquorem leviorem ad requisitam altitudinem propellendum. Ac sane per constantissimam experientiam notum est, quod secretio liquorum per fi[illegible] perficitur nisi pars filtri exterior valde sensibiliter descendat infra superficiem liquoris filtrandi: quia, scilicet, satis magno pondere opus est, quo liquoris in filtro adhæsio superari queat. Quod si regeratur, posse pro lubitu augeri vasis & tubi altitudinem, adeo ut sine dubio obtineri queat requisitus excessus ponderis alterius supra alterum: quum interim non augeatur adhæsio in filtro, illud enim semper idem in parte tubi inferiore remanebit. Ego respondeo, aucta sic altitudine tubi non sperandum esse, quod liquor filtro per superiorem tubi partem sensim delabens ad fundum usque descendat, ut ibi iterum filtretur: experientia enim constat, quod vinum ex. gr. si sensim aquæ infundatur, supernatat, neque alte in eam penetrat nisi validius concutiatur aut commoveatur: quod si liquores adhibeamus, qui propter majorem

partium

partium congruitatem, facilius sibi invicem permisceantur, quales sunt aqua dulcis & aqua salsa: tum ostendet experientia, illos per filtrationem a se invicem secerni non posse: non igitur dubito, quin Vir sagacissimus nullum hactenus motum perpetuum pure artificialem in lucem prodiisse fateatur.

A VINDICATION OF THE DOCTRINE of the holy & ever blessed Trinity and the Incarnation of the Son of God.

id est,

VVilhelmi Sherlock Vindiciæ dogmatum de SS. Trinitate & Filii Dei incarnatione.

Londini, imp. W. Rogerii 1690. in 4. plag. 35.

PAucis abhinc annis Scripta duo Sociniana in Anglia typis excusa fuere. Alteri nomen erat: *Brief Notes on the Creed of St. Athanasius*, i. e. Notæ breves ad Symbolum S. Athanasii. Alteri: *The brief history of the Unitarians*, h. e. Brevis Historia Unitariorum sive Socinianorum. Utrumque refutaturus *W. Sherlockius*, Doctor Theologus Londinensis, ante omnia memorat, *Annotatorem* illum, sub prætextu explicationis, non nisi contradictionum perpetuarum notam inurere voluisse *symbolo*, quod *Athanasianum* vulgo dicitur. Hinc duo præfanda duxit, & primo quidem, quod rei non-intellectæ existentia absurde negetur; dein, quod symbolum Athanasianum toto suo ambitu nihil omnino complectatur, nisi cui omnes illos assensum præbere oporteat, qui sese *Trinitatis* & *Incarnationis* articulos pro veris ac divinitus revelatis agnoscere ac ab Arianis aut Socinianis dissentire profitentur. His præmissis, singulas *notas* Sociniani verbotenus plerumque, quandoque tamen quoad sensum, exscribit, ac ubivis responsionem subjicit. In hac prolixius asserit, catholicam fidem ad salutem esse necessariam, cum adversarius vitam inculpatam sufficere adnotasset. Commendat usum veterum symbolorum. Athanasium non ob hæresin, sed ob alia crimina, utut falso objecta, in tot conciliabulis tantas subiisse persecutiones, ex historia ecclesiastica asseverat. Incredibile sibi videri ait, quod antagonista auctoritate *Gennadii Scho-*

SECT. I. p. 1.

SECT. II. p. 10.

SECT. III. p. 21.

larii, Constantinopolitani patriarchæ, retulerat, Græcos nempe dicere solere, *Athanasium ebrium fuisse, cum hoc symbolum concinnaret.* Producit potius ex *Ger. Jo. Vossio* de III. symbolis diss. 2. c. 1. locum *Gennadii*, ubi ille ὁ τῆς ἀληθείας κήρυξ καὶ ὁμολογητής, ὁ μέγας Ἀθανάσιος salutatur.

SECT. IV. p. 45. Cum autem primaria, quam *Socinianus* Athanasiano symbolo objecerat, contradictio in eo consistat, quod *tres distinctæ substantiales personæ subsistere dicantur in essentia numerice una*, princeps operis sui argumentum aggreditur Noster, ac qua ratione substantia aliqua *numerice una* evadat, operosius disquirit. Respondet igitur, substantiam materialem fieri unam per unionem suarum partium; non item spiritualem, utpote quæ partibus nullis prædita sit. In spiritibus creatis finitis unitatem numericam (hoc est, id, quo ipsimet subsistunt ac ab omnibus aliis spiritibus separantur & distinguuntur,) nihil aliud esse, quam ἑαυτογνωσίαν (*self-consciousness*) notitiam sui ipsius suarumve cogitationum, ratiocinationum & affectuum. Hæc enim omnia dum hic vel ille spiritus solus novit, eo ipse distinguitur ab aliis, qui & suas cogitationes soli novere, adeoque vicissim ab illo distinguuntur. Posito itaque, dari tres spiritus creatos adeo unitos, ut quilibet alterius cogitationes tam probe nosset, quam suas; personas illas tres spirituales numerice unam fore Sherlockius statuit, eo quod non minus inter se invicem unitæ sint, ac quælibet in seipsa una est. Simili ratione Trinitatem in unitate divina explicandam putat. Nimirum & Deus, (ceu infinita mens, non corpus infinite extensum,) unitatem agnoscit non partium, quas non habet, sed ἑαυτογνωσίας, adeo ut licet omnibus præsens sit, sibi tamen nunquam non intimus ac sui semper & ubivis conscius maneat. Adeoque tres personæ divinæ, si sibi invicem non minus sint familiares mutuoque consciæ, ac quælibet suimet ipsius est conscia, revera ac proprie unitatem numericam habebunt. Et hanc a Veteribus περιχώρησιν appellari opinatur Auctor; id autem nominis obscuriusculum esse atque non æque commodum, quam similitudinem a tribus distinctis animæ facultatibus, *memoria, intellectu & voluntate*, ab Augustino *lib. contra serm. Arian. c. 16.* desumptam. *Nam,* (verba *Sherlockii* sunt,) *memoria tenemus, quicquid intelligimus & volumus; intelligimus, quicquid memoria tenemus & volumus; quicquid denique volumus, id omne & intelligimus & memoria tenemus. Hanc ob rem*

rem tres illæ facultates unum hominem componunt ; parique modo si supponas tres infinitas mentes, quarum qualibet omnium, quæ in reliquis sunt, æque conscia sit, ac sui ipsius, illæ poterunt esse Deus numerice unus.

Cum dein multis Scripturæ sacræ locis evicisset Noster, *perfectam unionem* quoad cognitionem, voluntatem, amorem atque opera tribus Trinitatis sacrosanctæ personis intercedere, ulterius probat, ejusmodi *unionem*, quæ in creatis *moralis* tantum foret, in divinis *essentialem* esse, adeo ut per eam divinæ personæ sibi invicem conjungantur & uniantur tam arcte, quam homo sibimetipsi unitus est, non autem ea tantum ratione, qua alii homini extra se unitur.

Provocat idcirco ad dictum Christi in Joanne toties repetitum: p. 56.
Ego sum in Patre, & Pater in me est. Hoc enim aut proprie, aut metaphorice accipiendum. At non metaphorice. Omnis enim metaphora desumitur a re naturali aut realiter existente, ob similitudinem quandam, quæ utrique intercedit. Cuicunque vero nihil simile existit in rerum natura, illud metaphora dici nequit. Nihil autem est in natura, quod ita sit in alio, ut illud ei quoque insit. Quatenus namque inesset alteri, ac ab eo comprehenderetur, eatenus eo esset minus; & quatenus comprehenderet alterum, eatenus eo ipso esset majus; id quod contradictionem involvit. Proprie itaque Servatoris effatum intelligendum venit. Jam unus tantum unionis id genus substantialis *mutuo-comprehensivæ* (ut sic loquamur) modus superest, nempe mutua cognitio supra descripta. *Si Filius* (inquit Sherlockius) *conscius est in* p. 57.
semetipso omnis illius, quod est Patris, sive æque conscius paternæ, quam propriæ suæ cognitionis, voluntatis ac amoris, tunc totus Pater est in Filio; sic si Pater omnis illius, quod in Filio est, conscius est, tum totus Filius est in Patre; si denique Spiritus Sanctus eadem ratione conscius est omnium eorum, quæ sunt in Patre & Filio tum Pater & Filius sunt in Spiritu Sancto, & Spiritus Sanctus in Patre & Filio, vi mutuæ conscientiæ, per quam tres illæ personæ eundem in modum inter se uniuntur, quemadmodum homo secum unitur sive unus est per ἑαυτογνωσίαν seu conscientiam sui ipsius.

Hactenus *Sherlockius*, qui hanc suam hypothesin latius porro exponit dictis biblicis, phrasibusque SS. Patrum ac Scholasticorum non adversam esse, demonstrare nititur, ac ab objectionibus Socinianorum, præsertim *anonymi*, auctoris *Historiæ Unitariorum*, (de quo confer sis *Bibliothecam universalem historicam Amstelodamensem* t. XV. a. 1689. p. 364.)

SECT. IV. V. VI.

p. 364.) defendit. Sed æque prolixe de his omnibus differere, institutum noſtrum non patitur. Utile potius fortaſſis eſſet, ſi liber non adeo magnus, at ſpeculationibus multis ſubtiliſſimis & expoſitionibus Scripturæ non ubique vulgaribus refertus, licet Evangelicorum confeſſionibus non ubivis conſonus, in Latinam linguam transfunderetur. Cæterum, ne, cujus in titulo libri mentio facta eſt, *incarnationem Filii Dei* ſilentio prætervehamur, per ſumma capita recenſeamus potiora,
SECT. VII. p. 267. quæ de ea tradidit *Sherlockius*. Dixerat Antagoniſta in *notis ad ſymbolum*, quod *unio inter Deum & hominem nequeat efficere perſonam unam, quale quid ſit per unionem animæ & corporis humani. Hanc enim animæ & corporis unionem non eſſe unionem duarum perſonarum, ſed unius tantum perſonæ (animæ) cum re alias omni vita, ratione, memoria, liberove arbitrio deſtituta. Contra vero in unione Dei & Hominis, duas dari diſtinctas ac valde a ſe invicem differentes vitas, memorias, rationes ac libera arbitria; ſicque deſtrui omnimode unionem perſonalem, utpote quæ ſupponat non niſi unam vitam, unam rationem, unam memoriam, unum liberum arbitrium.* Non negat heic Noſter, animam eſſe perſonam; negat autem, quod homo, in quo anima & corpus unita ſunt, unam vitam, rationem, memoriam, appetitum & voluntatem habeat; imo ei tribuendam judicat vitas voluntatesque, tum animalem ſenſualemque, tum rationalem, itemque rationes duas, carnalem alteram, alteram ſpiritualem, tanquam diverſa carnis & ſpiritus principia, tan-
p. 268. tundem fere efficientia, ac ſi homo duas haberet animas. Solicitus igitur, paucis interjectis, eſt, quomodo naturæ duæ diverſæ ita uniantur, ut unum Agens evadant, hoc eſt, una perſona. Nec niſi duo requirit. Primum eſt, ut natura inter unitas illas ſuperior totius perſonæ rectrix ac moderatrix ſit. Ita animam, juxta adverſarium, eſſe perſonam in homine, cum ſit principium κυβερνητικὸν ſupremum; rationem moderari ſenſibus, ceu ſpiritui convenientisſimam, cum ſenſus tantum ex unione cum materia reſultet. Sicque in Chriſto τὸν λόγον eſſe perſonam, inque unione Dei & Hominis perſonali non minus regere ac gubernare Humanam Naturam, quam in homine ſenſum ratio regere ſoleat. *Alterum* requiſitum eſt, ut inter binas naturas unitas intercedat mutua conſcientia, adeo ut utraq; alterius actiones aut pasſiones ſuo modo ſciat ac ſentiat. Ubi tamen Sherlockius hanc ſuam theſin ita explicat, ut *omniſcientiam* & cætera axiomata divina humanæ Chriſti

naturæ

naturæ deneget ex ecclesiæ suæ placitis, eo tantum prætextu, quod ubi naturæ diversi generis uniantur, in superiore tantum ac gubernatrice natura deceat collocare universalis conscientiæ personalis sedem. Quas Viri clarissimi opiniones Theologis examinandas relinquimus, & ad alius argumenti librum pedem promovemus.

FLORÆ LUGDUNO-BATAVÆ FLORES,
sive,
Enumeratio Stirpium Horti Lugduno-Batavi,
methodo Naturæ vestigiis insistente dispositarum, & anno 1689 in lectionibus tam publicis quam privatis expositarum a Paulo Hermanno, Med. & Botan. P. P. editarum opera Lotharii Zumbach condicti Coesfeld, Med. Cand.

Lugd. Batav. apud Freder. Haaring, 1690. in 8. plag. 19.

Quantum rei herbariæ numerus a Cl. Hermanno auctus sit, id quidem vel solus Horti Academici Lugduno-Batavi Catalogus, quem mense Majo anni 1687 recensuimus, testari abunde potest. Accedit ejusdem Prodromus Paradisi Batavi, in quo Plantæ rariores omnes in Batavorum hortis hactenus cultæ, & plurimam partem a nemine antea descriptæ recensentur; prout annexus Scholæ Botanicæ clarissimi Josephi Pitton Tournefort, edente in lucem Simone Warthon Anglo, Amstelodami anno 1689 prodiit.

Crescente igitur magis magisque plantarum numero, suarum esse partium arbitratus est Autor, ad imitationem Roberti Morison, Raji aliorumque recentiorum, cogitare serio de ordine ac distributione illarum methodica: non ignarus, ejus beneficio multum levari difficultates studii Botanici haud contemnendas. Eum ergo in finem non ea modo, quæ A. 1689 publice privatimque disseruit huc spectantia, sub titulo Florum Floræ Lugduno-Batavæ edi a quodam suorum auditorum passus est: sed & præterea, quæ inibi corrigenda duxit, revisa superioris anni æstate, meliorique digesta ordine, in Appendice paulo post annexa exhiberi voluit. Erit autem Botanophilis non ingratum opus, si breviter recensebimus summa plantarum genera ad mentem Autoris disposita.

 Nimi-

Nimirum ante omnia dividuntur plantæ in Gymnofpermas & Angiofpermas.

Illius generis funt 1. *Gymnopolyfperma* feu feminibus poft fingulos flores plurimis nudis, uti funt Chelidonia minor, Ranunculus, Anemone, Pulfatilla, Clematis, Pentaphyllum, Fragaria, Cariophyllata, Filipendula, Ulmaria, Thalictrum, Plantago aquatica, Sagitta, Malva & Alcea.

2. *Gymnodifperma* Umbellatæ feu feminibus poft fingulos flores binis; Fœniculum, Cuminum, Meum &c.

3. *Gymnomonofperma*, feu feminibus poft fingulos flores folitariis; Valeriana, Valerianella, Limonium, Dentillaria, Mirabilis Peruviana & Fumaria. Quibus affines funt Monocarpæ, Circæa atque Agrimonia; quamvis & Unicapfularibus fubjungi poffint tanquam unicapfularia difperma.

4. *Gymnofperma* floribus compofitis, & quædam *pappefcentes & lactefcentes*, Lactuca, Chondrilla, Sonchus, Hieracium, Scorzonera, Tragopogon: *pappefcentes non lactefcentes*, Helenium, After, Doronicum, Conyza, Jacobæa, Senecio, Virga aurea, Eupatorium, Cacalia, Tuffilago, Petafites, Elichryfum, Gnaphalium, Xeranthemum: item *capitata pappefcentes* floribus fiftulofis, Carduus, Cnicus, Cirfium, Cinara, Jacea, Centaurium majus, Serratula, Cyanus, Lappa: & *lactefcentes non pappefcentes*, Scolymus chryfanthemus, Intybus, Cichoreum: & tandem *Corymbiferæ nec pappefcentes nec lactefcentes*, Flos Solis, Chryfanthemum, Calendula, Tagetes, Bellis, Chamæmelum, Matricaria, Ptarmica, Millefolium, Abrotonum, Abfinthium, Artemifia, Draco, Tanacetum, Ageratum. Quibus affines funt Scabiofa, Dipfacus & Eryngium.

5. Plantæ *Gymnodifperma* ftellatæ, Rubia, Mollugo, Afperula, Aparine.

6. *Gymnotetrafperma afperifolia*, Borrago, Bugloffum, Cynogloffum, Anchufa, Heliotropium, Symphytum, Echium, Cerinthe.

7. *Gymnotetrafperma verticillata*, Lavendula, Stœchas, Stachys, Betonica &c.

Ex altera parte *Angiofperma* five quæ femina capfulis inclufa geftant, funt:

1.) *Unicapfulares polyfperma*, Primula veris, Auricula urfi, Cortufa, Alfine,

Alsine, Lychnis, Caryophyllus, Nummularia, Anagallis, Portulaca, Hydrophyllon, Trifolium palustre, Glaux.

2.) *Bicapsulares polysperma*, Centaurium minus, Lysimachia, Sanicula, Blattaria, Verbascum, Gentiana, Digitalis, Gratiola, Hyosciamus, Nicotiana, Linaria, Antirrhinum, Scrophularia, Pedicularis, Melampyrum, Euphrasia, Veronica: quibus addantur *bicapsulares disperma*, Branca Ursina, & Polygala.

3.) *Tricapsulares polysperma*, Hypericum, Cistus humilis, Pyrola, Gramen Parnassi, Viola, Asarum, Convolvulus, Campanula, Rapunculus, Reseda, Valeriana græca. His annumerentur *Tricapsulares tricocca*, Ricinus & Tithymalus.

4.) *Quadricapsulares*, Ruta & Stramonia.

5.) *Quinquecapsulares pentacocca*, uti Geranium; & *polysperma*, Althæa, Cistus, Balsamina, Oxys, Capparis folio portulacæ.

6.) *Multicapsulares* polyspermæ, Nymphæa, Nigella, Linum: & *Multisiliqua polysperma*, Sedum, Telephium, Pœonia, Helleborus, Fraxinella, Caltha palustris, Staphisagria, Aconitum, Aquilegia, Consolida regalis.

7.) *Siliquosa unicapsulares bivalves & polysperma*, Chelidonium majus, Sinapistrum, Hypecoon, Epimedium, Fumaria siliquosa: item *unicapsulares*, Clematis, Clematis Daphnoides, Asclepias, Apocynum, Nerium.

8.) *Quadricapsulares polysperma*, Lysimachia dicta Chamænerion & corniculata.

9.) *Bicapsulares siliculosa tetrapetala* Thlaspi, Bursa pastoris, Nasturtium, Iberis, Lepidium, Myagrum, Cochlearia, Leucojum incanum, & luteum utriculato semine: & *siliquosa*, Brassica, Rapum, Sinapi, Eruca, Erysimum, Nasturtium sylvestre, Raphanus rusticanus, Leucojum, Dentaria, Draba, Hesperis, Thlaspi Mechlinense: cum *siliquosis fungosis*, Raphano, Raphanistro.

10.) *Leguminosa papilionacea* jam sequuntur longa serie, *unicapsulares*, Phaseolus, Pisum, Lathyrus, &c: *bicapsulares* Astragalus & Tragacantha: *unicapsulares siliculosa*, Onobrychis, Melilotus, Trifolium: *unicapsulares cochleata*, Medica. Quib9 addantur *siliquis unicapsularibus papilionaceis affines*, Sēna & Mimosa, ut & *siliculosa quinq; capsularis*, Tribul9 terrestris.

11.) *Tricapsulares* Lilium, Corona Imperialis, Martagon, Fritillaria, Tulipa, Hyacinthus, Ornithogalum, Squilla, Phalangium, Asphodelus, Dens canis, Leucojum bulbosum, Narcissus, &c.

12.) Tandem sequuntur *baccifera*, Rubus, Smilax, Bryonia, Christophoriana, Laurus Alexandrina, Ruscus, Polygonatum, Lilium convallium, Asparagus, Solanum, Moschatellina, Capsicum, Arum.

13.) & *Pomifera*, Cucurbita, Pepo, Colocynthis, Anguria, Melo, Cucumis, Flos passionis: quibus affines sunt Ficus Indica, Cereus, Ficoides, Ananas.

14.) Plantæ autem *apetala* sunt vel *monosperma*, Pimpinella, Lapathum, Bistorta, Persicaria, Frumentum Saracenicum, Polygonum, Blitum, Atriplex, Parietaria, Alchimilla, Amaranthus tricolor, Urtica, Cannabis, Kali, Ambrosia, Spinachia; vel *disperma*, Mercurialis, Xanthium, Plantago, Psyllium; vel *polysperma*, Beta, Amaranthus.

15.) Præterea dantur & *Julifera*, Acorus, Ophioglossum, Equisetum, Typha: & *pilulifera*, ut Sparganium: & *epiphyllosperma*, Phyllitis, Hæmionitis, Polypodium, Lonchitis, Asplenium, Trichomanes, Adianthum, Filix.

16.) *Graminifolia culmifera* sunt Frumentum Indicum, Triticum, Hordeum, Oryza, Panicum, Phalaris, Milium, Lachryma Jobi, Avena, Gramen; *non culmifera*, Cyperus, Juncus &c.

Seorsim autem in Flora pag. 153 & sqq. Arborum habetur dispositio, quorsum evitandæ prolixitatis gratia L. B. remittimus.

LAURENTII INGEVVALDI ELINGII in Regia Upsal. Academ. P.P. Ordin. Historia Græca Lingua, cum præfatione Adami Rechenbergii P.P. Lipsiensis.

Lipsiæ, impensis Joh. Frid. Gleditsch, Anno 1691 in 8. Plag. 25.

AD quatuor capita, quæ de hoc scripto dicenda videntur, reducimus, scopum, argumentum, ordinem, & dictionem. Scopus est, quæ de Græca Lingua, ejusque cultoribus & fatis, ex variis scriptoribus, tam veteribus, Græcis æque ac Latinis, quam recentioribus haberi possunt, colligere, ordineque & per modum conscriptæ historiæ explicare. Argumentum constituunt origo, cultus, incrementa, decrementa, restauratio literarum Græcarum. Exhibentur Poetæ, Philosophi, Medici, Historici, Oratores, & qui in Græcia, & qui aliis locis floruerunt. Apparet, quibus occasionibus ad alias etiam gentes linguæ hujus

hujus ſtudium devenerit. Videas aliorum ſententias afferri, & nunc probari & confirmari, nunc refelli rejicique. Contingit interdum, non ſine autoritate, quæ traduntur, affirmari. Contingit, conjecturis etiam indulgeri. Ordinem quod attinet, in quatuor partes opus dividitur. Præmiſſis enim de Hebraica lingua omnibus gentibus ante confuſionem linguarum Babylonicam communi, confuſione ipſa, aliisque generalioribus, prima pars ab origine usque ad tempora porrigitur, quibus Homerus florere incepit. Secunda viros eruditos exhibet, qui in ipſa Græcia clari fuerunt. Tertia oſtendit, qua ratione ad alias gentes hæc lingua deducta ſit. Quarta ſiſtit decrementa, & qua ratione poſt iſta caput iterum exerere cœperit. In dictione obſervamus multos floſculos ex veteribus Latinis ſcriptoribus, imprimis Vellejo Paterculo, ſparſos inveniri. Perſuadetque §. 70, vel ipſum ordinem ex Floro petitum eſſe. Ut enim ille Romanam Hiſtoriam compoſiturus, populum Romanum ut hominem conſiderat, infantiamque ejus a Romulo per Reges ad Conſules deducit; adoleſcentiam in eo tempore conſtituit, quo Italiæ populos vicerit inque patria quaſi floruerit; virilem ætatem, quo usque ad Auguſtum gentes extra Italiam ſubegerit, totumque orbem pacaverit; ſenectutem denique, quo ignavia Cæſarum defecerit, usque dum ſub Trajano lacertos iterum moviſſet: ita & infantia Græcæ Linguæ ſtatuitur ab origine usque ad Homerum; adoleſcentia, qua in patria per viros claros adoleverit; virilis ætas, qua ad alias gentes propagata ſit; ſenectusque tandem, qua per irruptiones Barbarorum in Græcia defecerit, donec in Occidente poſt id tempus per viros in Italiam profugos reſtaurari quodammodo cœperit. Hæc nos recenſenda duximus. Cætera, quæ vel ad ſcripti hiſtoriam pertinent, vel quid de ipſo ſentiendum ſit, docent, ex eruditisſima præfatione abunde haberi poſſunt, quam clariſſimus Rechenbergius noſter præmiſit. Ex ea enim conſtat, partim, ſcriptum poſthumum & poſt fata autoris præmatura morte extincti ex Suecia in Germaniam allatum, Lipſiæ excuſum eſſe; partim laudandũ eſſe opus ob ſingularem induſtriam, qua compoſitũ ſit, utilitatemque quã ſtudioſæ juvẽtuti elegantioribus bonisq; literis deditæ afferre queat; partim deſiderari poſſe, quod quædam quæ ad ampliorem hiſtoriæ hujus lucem facere posſint, parcius tacta aut prætermiſſa fuerint; im-

primis quod Autor novam opinionem clarissimi in Suecia viri, Olavi Rudbeckii, de characteribus Græcis a Runis veterum Gothorum exortis secutus sit, quæ apud eruditos fidem vix inventura videatur.

אגרת אורחות עולם

id est,

ITINERA MUNDI; *sic dicta nempe Cosmographia*, *autore* Abrahamo Peritsol; *cum versione & notis* Thomæ Hyde.

Oxonii, e Theatro Sheldoniano, imp. H. Bonwick bibliopolæ Londinensis, 1691. in 4. plagul. 31.

QUem Vir celeberrimus *Thomas Hyde*, S. T. D. e Collegio Reginæ Oxoniensi, Protobibliothecarius Bodlejanus, nuperrime Latii jure donavit, Judæus Avenionensis est, רבי אברהם בן מרדכי פריצול dictus, quod Latine vulgo effertur *R. Abraham*, *Filius Mordechai* פְּרִיצוֹל *Peritsol* aut *Perizol*, rectius forsan פָּרִיצוֹל sive פָּרִיסוֹל *Paresol* vel *Parasol*, (quo nomine Italis Gallisque umbella manuaria ab ardore Solis defendens vocitatur,) uti post *Julium Bartoloccium de Celleno* clarissimus Editor monuit.

Tria novimus opera a Judæo hoc composita. Primum est *in Jobum commentarius*, (פירוש על איוב) quem *Hydius* noster nunquam vidit, in bibliis vero Rabbinicis Venetis tum a. 278 [1518] — 280 [1520], tum 283 [1523] — 288 [1528] impressis, extare notavit *R. Schabbethaj Strimerius* in *Sepher Siphthe Jeschenim* sive bibliotheca Rabbinica f. 88. n. 46. Cum rarissimus inventu sit, ampla ex eo excerpta, sed Latine tantum, suis in Jobum commentariis merito inseruit *Sebastianus Schmidius*, sacrarum literarum interpres felicissimus.

Alterum est מגן אברהם, Magen Abraham, *Scutum Abrahami*, id est, disputatio contra Christianos; juxta *Hydium*, qui libri exemplum (nondum typis excusum) ac mole suppar *Itineribus mundi*, in Bodlejana a se servari, p. 151. testis est. Paulo plura de eo *Schabbethai* tradit f. 39. Nimirum duabus ait absolvi partibus, quarum utramque Amstelodami MSCtam reperire liceat. Priorem complecti ויכוח הדת בין היהודים והנוצרים *disceptationem de religione inter Judæos*

Judaos & Christianos; posteriori sermonem institui de Judæis, qui ultra Æthiopicos & Sabbaticum fluvios degunt, ut & de quibusdam Muhammedanorum ritibus.

Tertium est *Cosmographia* præsens, triginta capitibus constans, cui titulus est Hebraice: אגרת ארחות עולם Jggéreth Orchot Olam, *epistola*, (sive *libellus* epistolæ molem non multum excedens,) inscripta: *Itinera mundi*, exarata Ferrariæ a. 285. id est, Christi 1525. Meminere opusculi hujus *Buxtorfius* & *Hottingerus*, sed cum *commentario in Jobum* perperam id confuderunt. Rectiora de eo docuere *Bartoloccius*, *R. Schabbethai*, ac Altorfensium Polyhistor *Wagenseilius* in exercitationibus sex varii argumenti, a. 1687. editis p. 161: tametsi Bartoloccium plus simplici vice cespitasse, passim monstret Hydius. Quamvis vero & *Ferrariæ* a. 285. Christi 1525, & *Venetiis* a. 347. Christi 1587, prælum subiisse feratur sæpius memorato *Saturnino* (sive *Schabbethao*) *Strimero*, non licuit tamen Thomæ Hydio tam beato esse, ut exemplar ullum typis exscriptum oculis posset usurpare. Tanto autem felicior fuit in MSCtis exquirendis, quorum primarium invenit inter codices Laudianos in Bodlejana sua; alterum Venetiis emi curavit ac in propriam bibliothecam reposuit. Cum itaque in ea esset sententia, a cosmographo hoc Avenionensi *multis post se parasangis relinqui* notissimi Judæi *Benjamini Tudelensis Jtinerarium*, quod tamen curis suis non indignum censuere Benedictus *Arias* Montanus, Constantinus *l' Empereur* & (qui nondum, quod molitur, opus absolvit,) Matthias Fridericus *Beckius* Augustanus, sæpiuscule in his Eruditorum Actis laudatus; copiam illius nova editione philologis faciendam esse, non immerito persuasus fuit. Addidit versionem Latinam verbalem atque accuratam e regione, & subjecit singulis fere paginis animadversiones & notas, sed eruditas ac ipso textu meliores.

Mittamus Perizolidem, qui ubi vera narrat, nihil fere habet, quod non e Christianis geographis tutius petas, ac ubi fabulas illas de decem Israelis tribubus in nescio qua Utopia superstitibus, a *Spizelio* aliisque ut par fuit exsibilatas, occentat, non adeo dignus est, cujus excerptis relatio hæc nostra nimium turgescat. Ex commentatore autem doctissimo pluscula excerpere, bona cum lectoris venia licebit. Barbaram Numidiæ seu interioris Libyæ linguam *Aquel Amarig* dici, p. 16. *Joannes Leo* memoriæ prodidit, nescius, quid vocibus illis notaretur.

Nec

Nec felicius earum sensum investigavit *Golius*, qui scribendas putavit أوال أماريغ *Auwel Amarig*, ac exponendas *suavis & nobilis lingua;* At, si Nostrum audias, *Leo* a Muhammedanis itineris comitibus, interrogatis, qualis Numidarum illorum esset sermo, responsi loco, non peculiare aliquod linguæ nomen, uti Leo & Golius putarunt, sed verba ex contemtu, quo ethnicos Muhammedani afficere solent, profecta, accepit: أقوال أماريغ *Aquel Amarig*, id est, *sermones*

In addendis. *garrulitatum ineptarum.* In Ulug-beigho, omnia Chataica seu Sinica vitiose legi observat; *quæ* (inquit,) *si literarum patronis imprimendi sumtus facere placeret, facile restituere & emendata edere possem; additis insuper plurimis aliis capitibus de Sinensium idololatria, opinionibus de Deo & Paradiso, de Gehenna & gradibus & modis supplicii, de literatura & libris & charta & imprimendi modo & antiquitate, de doctorum virorum gradibus & modo promovendi in philosophia & dein in militia, de modo perveniendi ad dignitates in aula regia; cum pyxide sortilega, & compasso ventorum, & symbolo Apostolico, & decalogo, & familiaribus colloquiis, & epistolarum formulis, & aliquot Geographicis aliisque pluribus; cum omnium characteribus Sericis & eorundem sonis.* Fortean, quam jam olim edere voluit geographiam Arabicam *Abulphe-*

præfat. *dæ*, suo tempore idem vir πολυγλωττότατος publici juris faciet.

p. 21. Promisit itidem *dissertationem de Tataria* seu Turcia Asiatica & ori-

p. 26. 169. entali; *Notas biblicas*; Historiam *Regum Persiæ*, aliaque, quæ avide a

p. 13. 8. nobis expectabuntur. Pro obscurissimo Talmudis vocabulo, גבלן,

p. 19. (quo de *Joh. Bened. Carpzovius* nostras, in eruditissimis ad *Schickardum* notis p. 465. nonnulla conjectavit,) in emendatissimo *J. Seldeni* exemplari ad marginem haberi refert correctionem Critici Judæi: הלבנן *Libanon.* Ac hac ratione nodus ille aut solvitur, aut scinditur.

p. 25. Notat Perizolidis ineptam versionem *Magni Canis (h. e.* قان *Imperatoris)* per כלב הגדול. Putavit nempe Judæus, a *cane* (bestia) Tatarorum Imperatorem in Italorum lingua *il gran Cane* nominari. Solet enim nomina propria exotica Hebraice quandoque vertere, uti *Granatam Hispaniæ* רמון ספרד, *Tridentum* (*Trente*) שלשיניים, &c.

p. 42. Apud *Plinium* lib. V. c. XIX, alias XXIII. vulgo legitur: *Cœlesyria habet Apamiam Marsya amne divisam a Naxerinorum Tetrarchia: Bambycen, quæ alio nomine Hierapolis vocatur, Syris vero Magog.* Quod

nemini

nemini adhuc animadverſum, *Mabog* pro *Magog* legi jubet *Hydius*, ac primo urbem illam olim *Mambe* appellatam, teſtem citat *Calcashendium*, qui T. II. p. 29, interprete Anglo noſtro, ſcripſit: *Hierapolis ſtructa eſt per Coſroes Reges Perſiæ & dicta eſt* منبه *Mambe; quod dein Arabizatum ſit* منبج *Mambegz. Inque ea olim fuit* πυρεῖον *Perſarum.* Obſervat porro *He* finale in Perſicis nominibus in *Koph* vel *Gjim*, itemque *Pe* aut *Be* in *Mim* vulgo mutari. Hinc ſtatuit, urbis antiquum nomen fuiſſe پنبه *Pambe*, quo ſignificetur *bombyx* ſeu bombycinum quodvis, propter *bombycina lana* in illius regionis arboribus naſcentis copiam. Pro *Pambe* vulgus dein effutiiſſe *Mambe*. Præter alia tranſmutationis ejusmodi exempla, (quæ omittimus) Bombycinum ſcribi & *Mamug*, & *Mamuc*, & *Pambuc* vel *Bambuc*. Ideoque urbem iſtam Græcis dictam Βαμβύκην, q. d. bombycinam urbem, bombycis copia gaudentem. Quæ autem Arabibus *Mambigz*, Syris ſalutari *Mabog*. Iſa Bar Ali Syrus: ܡܒܘܓ ܡܕܝܢܬܐ ܗܝ ܕܐܝܬܝܗ̇ ܐܝܪܐܦܘܠܝܣ. مدينة منبج *Mabog eſt urbs quædam, quæ ſcil. eſt Hierapolis: nempe urbs Mambigz.*

Terram Uz, Jobi patriam, (alias *montem* vel *terram Seir*, aut *terram Edom* dictam, uti pateat ex *Thren. IV. 21.*) id nominis accepiſſe ait ab *Uz filio Diſan*, Horita, *Gen. XXXVI. 28. Belam* filium Beor, Regem Idumææ, *Gen. XXXVI. 32.* eundem eſſe arbitratur cum *Bileamo* Beoris filio, *Num. XXXI. 32.* ejusque ſucceſſorem *Jobabum* cum *Jobo*, ſpeculo patientiæ. Argumentum hoc latius exequitur Auctor, quem videſis.

De triremibus Venetis & Turcicis luculenter agit, ſimulque *Arſenalis* & *Doganæ*, h. e. Navalis & telonii Veneti, etyma ex lingua Turcica eruit. p. 80. ſ.

Eccleſ. XII. 11. per בעלי אסופות *authores conſtrictionum* clavos ferreos majores longos intelligit, quibus communiri ſolent rotarum canthi & quibus geminati aſſeres conſtringuntur ac combinantur, dum craſſiores urbis aut majoris domus portæ ſeu duplices fores fabricantur. Itaque pro: *As nailes faſtened by maſters of aſſemblies*, vertere mallet: *As nails fixed, which are Binders*, addito ſcholio marginali: *great binding nails*. Q. d. Verba ſapientum ſunt ſicut clavi infixi combinatorii. p. 94.

De *Amomo*, de *Sanguine Draconis*, (arboris Canarienſis ſucco) p. 101-104

p. 110. s. de *Ambra*, de *Benzoin* sive laserpitio dulci, amplas ac lectu dignas di-
p. 159. ss. gressiones instituit, Medicis cumprimis usui futuras. Sufficiant hæc
p. 162. s. speciminis loco.

Accedit volumini huic appendix duplex; Primo nempe loco *Tractatus* Alberti Bobovii, *de Turcarum liturgia, peregrinatione Meccana, circumcisione, ægrotorum visitatione*, &c. Accepit hunc Editor a doctissimo *Thoma Smitho*, Doctore Theologo, ad cujus preces in chartam eum conjecerat *Albertus Bobowsky*, gente Polonus, qui primo ætatis flore a Tataris captus & Turcis venditus viginti annis in Seraglio educatus, ac tandem, ejurata Christi fide, *Tergjuman Bashi* sive primarius interpres in aula *Muhammedis IV. Sultani* factus est. Cum religione & nomen mutavit vocarique suevit *Ali-Beigh*. Multa scripsit, præsertim *Grammaticam* & *Lexicon* linguæ Turcicæ, & circa annum 1653. rogatu D. *Basire*, Ecclesiæ Anglicanæ *Catechismum* Turcice vertit, itemque tota *S. Biblia* in eandem linguam transtulit in gratiam *D. Levini Warneri*, qui, (ut typis mandari possent) transmisit ea Leydam, ubi hodie in bibliotheca publica, sed MSCta tantum, asservantur. *Psalmos Davidis* ejusdem manu Turcice scriptos Hydius possidet. Morte præreptus est, antequam ad Christianismum rediisset, quod facere ex animo cupiit, desiderans, in Anglia inter Christianos honesto aliquo modo panem lucrari. Cum itaque a Muhammedano scripta sit hæc relatio, de arcanis ceremoniis, quibus nullum Christianorum interesse fas est, & fide dignam & eruditis gratam fore, Bodlejanus Protobibliothecarius confidit; qui suis quoque annotationibus eam auctiorem reddidit atque explanavit; sigillatim vero *Rycautum*, autorem *Historiæ Imperii Othomannici*, in Supplementis nostris memoratæ, refellit, docuitque mulieres Turcicas omnino sperare, se aliquando, æque ac viros, in paradisum receptum iri, quod iste p. 271. negaverat. Subjunxit Noster titulos τῦ *Tatar-chan* Crimensis, *Imperatoris Turcici* & *Magni Vezirii*, cum versione Latina.

Appendix altera constat unica plagula hocque titulo insignitur: *Castigatio in Angelum a S. Josepho, alias dictum de la Brosse, Carmelitam discalceatum, sui ordinis in Ispahan Persidis olim Præfectum.* Prodiit nimirum a. 1681. Parisiis *Pharmacopœa Persica*. Hunc ex Persico in Latinũ se transtulisse editor *Angelus a S. Josepho* gloriatus, plagii eapropter

ab

ab *Hydio* postulatur, cum versio illa *P. Matthæi* opus sit. Adjecerat autem in præfatione digressionem *de bibliis polyglottis Londinensibus*, ac in versionem Persicam *Simonis Tabrizensis*, eis insertam, hujusque editores Samuelem *Clericum*, Brianum *Waltonum* & Thomam *Gravium* virgulam censoriam nimis libere expedierat. Cum itaque & *Thomas Hyde* triumvirorum illorum συνεργὸς fuerit, famam mortuorum vindicare, suum esse existimavit. Acri ergo stylo par pari refert & in Carmelitam ob inscitiam ac temerarium judicium graviter animadvertit. Probat, *Simonem Tabricensem* non reprehendendum, quod *Jesu* Servatoris nomen ايسى *Isa*, expresserit, cum non tantum Muhammedani sic loquantur, sed & in Xaverii historia evangelica & in sigillo, quo Pater *Joannes* Carmelita, *Brossii* Antecessor, autographum Psalterii a se Persice versi muniverit, eundem in modum legatur. *Gjan-pâk* nomen esse *Spiritus Sancti* in lingua Persica unicum & commodissimum, contra censorem illum disputat & ad missionarios Jesuitas appellat, qui in versione *Evangeliorum* Persica dicant, Christum conceptum esse a *Gjan-pâk*, & in desertum ductum a *Gjan-pâk*, &c. Eodem vocabulo, neutiquam contumelioso, ab interpretibus Persicis verba Alcorani arabica רוח אלקדס h. e. Ebraice רוח הקודש *Spiritus Sanctus*, quo nomine Deus unus Muhammedi venit, nunquam non reddi. Utut igitur *Gjan* primario notet *animam sensitivam*, postea tamen id translatum ad mentem Divinam seu Spiritum Dei, quemadmodum quoque רוח & πνεῦμα primo spiritum materialem sive ventum indicent, hoc tamen non obstante sublimiorem postmodum significationem nanciscantur. Similem in modum & Verbum سرشتن *serischten* primario esse *depsere* massam farinæ, depsendoque temperare & indere ei fermentum. Deinde autem figurate Nomen سرشت *Serischt* significare hominis *indolem*, *temperamentum* vel *naturam*, quæ ei quasi *indepsitur* & immiscetur. A natura humana tralatum usurpari deinceps de natura divina. Nequaquam ergo fuisse, cur Angelus objurgaret Simonem Persam, quod verba Christi: *Sicut Pater habet vitam IN SEMETIPSO*, expresserit: *in* (SERISCHT, h. e. non fermento, sed) *natura sua*, sive *in semetipso*. Defensione non egere dicit, quod baptismus *Lavacrum* alicubi eidem *Simoni* vocetur, cum revera *lavacrum* regenerationis sit. Sed omnium maxime displicuerat *Angelo de la Brosse* nomen Christiani ترسا *Tersa*, cum

Ff 2 hoc

hoc ex ejus ſententia *Ignicolam* potius vel *Infidelem* notet. Docet ergo *Hydius*, auctoritate multorum ſcriptorum Perſicorum partim Chriſtianorum, partim Muhammedanorum, *Terſa* eſſe nomen Chriſtianorum apud Perſas unicum ac proprium, quod formali ſuo conceptu nihil contumeliæ contineat, quin vi etymologiæ notet *Timentem*, q. d. eum, qui maxime timet Deum. Fraudi fuiſſe conjicit *Angelo*, quod *Terſa* in quibusdam Lexicis Muhammedanis exponatur *Kiafir* i. e. *Infidelis, perfidus, apoſtata*, eo quod contumelioſo iſthoc nomine Muhammedanis Chriſtiani non raro appellari ſoleant. Unde & vocem *Naſrani* (Nazarenum, ſive Chriſtianum) per idem *Kiafir* interpretentur. Hinc forte τῷ *Kiafir* addere voluiſſe ſciolum aliquem aliud, quod putarit, ſynonymum, *Ignicolam* nempe, quia & *Ignicola* non quidem *Terſa* h. e. Chriſtianus, attamen *Kiafir* infidelis, vocitari ſoleat. Hæc *Hyde* repoſuit cavillationibus Carmelitæ. Quod ſi excerpta noſtra paululum obſcura nimiumque ſuccincta videantur, benevolus lector conferre poterit, quæ a. 1682. p. 181. ſ. ex Angeli de S. Joſepho *Pharmacopœa* ad Acta Eruditorum retulimus; ſicque ſtatus controverſiæ ſatis dilucide patebit. Cæterum minatus eſt Hydius, Carmelitam, ni quieſcat, adhuc pejus vapulaturum, magnamque ſe errorum ſegetem indicaturum tum in ea, quam diximus, *Pharmacopœa*, tum in *Gazophylacio linguæ Perſarum*, cujus mentionem a. 1684. p. 439. fecimus.

JOH. ROD. VVETSTENII FIL. DISSERtatio de Hiſtoria Suſannæ.

Baſileæ, typis Jacobi Bertſchii 1691. plag. 8.

AUctor Diſſertationis, *Johannes Rodolphus Wetſtenius*, Filius, SS. Theol. D. & in Academia Baſileenſi Profeſſor ordinarius, uti quamplurimis aliis, ita cumprimis vel hoc nomine celebris eſt, quod quatuordecim abhinc annis *Origenis epiſtolam ad Julium Africanum* omnium primus Græce edidit. Ad hanc Latine vulgatam confidenter provocaverant *Bellarminus*, *Pererius*, *Sixtus Senenſis*, *Halloix*, aliique Pontificiorum, *Hiſtoriam Suſannæ*, ut *canonicam* ſcripturæ partem, defenſuri. Nimirum putaverat Africanus, hiſtoriam iſtam *ſcriptum* eſſe *adulterinum, fictitium, novum, hebræis codicibus ignotum ac Phi-*

liſtionis

listionis mimo comparandum. Ferre id non potuit *Origenes*, pro eo, quo veteres ecclesiæ mores ritusque amplectebatur, affectu, operosiusque contra Africanum demonstrare nisus est, librum illum, non quidem, (quod Papæi juxta Wetstenium Origeni affingunt,) *canonicis*, sacris tamen ac in ecclesia prælegi solitis accensendum, adeoque non tantopere contemnendum aut inter *fabulas* rejiciendum esse. Hanc veram S. Patris mentem esse, sex argumentis probatum ivit Noster, lectu oppido dignis. Præstat tamen percipere, quomodo speciosæ adversariorum objectioni satisfaciat capite VIII eoque totius dissertationis ultimo.

Affirmat Origenes p. 234. *Seniores* (Judæorum) *Susannam suffuratos esse & abstulisse ἀπὸ τῶν γραφῶν, a scripturis.* Videri ergo posset existimasse, hanc olim partem genuinam τῶν γραφῶν θεοπνεύστων fuisse. Respondet *Wetstenius*, vocem γραφῆς non tantum de canonicis scripturis, sed & de libris, utut apocryphis, utilibus tamen ac res sacras tractantibus, ecclesiæ doctoribus crebro usurpari. Sic *Origeni* ipsi apocryphum, in quo Esaiæ dissectio descripta fuit, Irenæo librum Pastoris, aliis alios hujus commatis libros vocitari. Sane modo laudatum *Adamantium* p. 241. epistolæ suæ, non inter ῥητὰ ἢ φανερὰ, *aperta ac canonica*, quale Danielis prophetia, sed ἀπόῤῥητα sive *arcana sacrarum rerum volumina* apud Judæos servata, *Susannam* referre. En Viri verba. Οὐδὲν δὲ θαυμαστὸν, ἑρμηνεύσαντάς τινας τὸ περὶ Σωσάννης ἑβραικὸν, ἐν ἀποῤῥήτοις, ὡς εἰκὸς, πάλαι παρ' αὐτοῖς κείμενον, κλ. *Non igitur mirum, interpretes quosdam Hebraici de Susanna textus (in occultis, ut videtur, libris olim apud illos habiti & apud doctiores & veritatis amantiores conservati) aut primitivas edidisse dictiones, aut invenisse similia Hebraicis denominativa.* Statuere ergo Origenem solummodo, Susannam, quod suo tempore apud Hebræos desideraretur, fraude quorundam Seniorum deperditam ac ablatam esse ἀπὸ τῶν γραφῶν, ἀποῤῥήτων nempe, non vero *canonicarum*, sive ἐνδιαθέτων aut ῥητῶν, utpote quas divinæ providentiæ beneficio ita conservatas esse, non uno loco ipse Pater asserat, ut nihil detrimenti passæ sint, sive fraude, sive incuria Judæorum.

His expeditis, alios quoque Origenis locos *Wetstenius* vindicat, ac ea ratione argumentum suum tota passim dissertatione pertractat, ut multa in universa de Apocryphis controversia observatu necessa-

ria, quanquam nec *Gerbardo* nostrati, nec *Riveto*, aliisque Reformatorum penitus intacta, in medium afferat, ac optimo ordine perspicuoque dicendi genere eadem eloquatur.

JO. NICOL. PECHLINI, SERENISSIMI Cimbriæ Ducis Consiliarii & Archiatri Observationum Physico-medicarum Libri tres, quibus accessit Ephemeris Vulneris Thoracici & in eam Commentarius,

Hamburgi, ex Officina Schultziana, 1691. in 4. Constant plagulis 82. & Figur. plag. 2.

CUm in singulis & obviis quotidie morbis singularia quoque vigilanti Medico occurrant annotanda, rarissima vero ad usum minus accommodata sint; ea, quæ hic sistuntur observata, neque rara nimium esse, nec vulgaria, ab ipso Celeberrimo Autore in Præfatione Epistolari, qua veniam libertati suæ, solennes Academiæ Naturæ Curiosorum leges transilienti, apud Venerabilem hujus Præsidem Volckamerum prætendit, perhibentur. Indices autem, quibus singulæ Observationes *tribus libris* cōprehensæ inscribuntur, fere nihil promittere dicuntur; forsan, quod parvi videantur momenti in comparatione ad immensam illam rerum penum, quæ ubique, vel quoad generaliora saltem porismata, vel quoad specialia simul paradigmata, depromitur, quæque vel e paucioribus a nobis huc transferendis mox elucescet. *Libri. I.* ex *LXXII Observationibus* compaginati, *Observatione 2.* in calculo vesicæ ejusque conditione cathetere explorandis circumspecte agere jubentur Lithotomi, ne carneo quodam vel scirrhoso vesicæ tumore, catheterem sonitu minus tinnulo minusque duro repellente, decipiantur, neve calculi positu, figuraque & nexu negligentius indagatis, sectionem præsentaneo cum vitæ discrimine aggrediantur, qualem Pater æque religiosus Aurelianensis, quam filius patricii cujusdam Hamburgensis omnino sustinerint, ceu in quorum illo tota vesica intus lapide obducta, in hoc vero lapis durus duodecim unciarum undique vesicæ agglutinatus, ut sine ejus ruptura haud potuerit divelli, post mortem apparuerunt. Calculum quippe revera mendacem esse, *Obs. 3.* duorum virorum exemplis confirmatur, quorum prior plusquam sexagenarius

genarius, cunctis calculi signis præsentibus, ab ipso Ludovico von Hammen felicissime sectus & ad sanationem quoque postmodum perductus nullum calculum, sed scirrhum saltem vesicæ innatum, acuto forcipe frustillatim eximendum, dedit; posterior autem Normannus 65. annorum, postquam se Jannotti & Collotti, celebratissimorum Lithotomorum, manibus curandum commisisset, calculum equidem trium unciarum extrahendum, item duos alios nucis avellanæ magnitudine per plagam concessit, mortem tamen nec hac ratione quarto & vigesimo a sectione die evitare potuit, tuberculis callosis & tartaro internam vesicæ superficiem obsidentibus. Rarum autem est, quod *Obs. 4.* in puero quodam a Lithotomo mercenario, dubia quamvis calculi indicia essent, ac Medicus reniteretur, temeraria manu secto non calculus, sed quarto post die cum emplastro vermis spithamam excedens, remotus fuerit, a rene qui dextro per ureterem ad vesicam transierat; in quantum exilis in dextro latere tumor, a renibus secundum ureteris ductum ad vesicam usque extensus, atque intolerabili cruciatu stipatus, non solum præcessit, sed in cadavere, ex vulnere viriumque lapsu octavo die occumbentis, ren quoque dexter ultra modum magnus cum pelvi & uretere justo majoribus comparuit. *Obs. 7.* uti calculorum diversimode figuratorum mentio injicitur, ita & pisiformes crena hiloque distincti producuntur, ab inopi in Batavia puero per tumorem perinæi, cui emplastra & linimenta a Chirurgis frustra fuerant admota, sponte suppurascentem & aliquando post liberaliorem pisorum ingurgitationem nimis prurientem, unguibus propterea nonnihil laceratum, cum pure excreti. *Obs. 11.* in pharmacopoeo aulico a renum & vesicæ calculo alias misere divexato, cum aliquando ichuria 11. dierum laboraret atque copiosissime biberet, urina per alvum quinquies vel sexies de die eliminata refertur; utrum vero a vesica in substratum proxime intestinum rectum per novas tubulatasque vias, an a renibus ad intestina deducta fuerit, in obscuro relinquitur. *Obs. 19.* quatuor hydatides pyriformes in cadavere gravidæ ab uteri ligamento lato ejusque laciniato margine ex vinculis rotundulis & vel digitum longis libere propendentes; aliæ autem non ita longe ab ovario ejusdem ligamenti plano adstrictæ, commemorantur. Num vero hæ vesiculæ ab ovulis sede sua extrusis & velut hypenemiis, hinc etiam peducunculo nimia humiditate laxato de-

beantur,

beantur, an a lymphaticorum vasorum valvulosa obstructione hincque nata extensione ligamentosa atque ampullata oriantur, aliorum pariter arbitrio committitur. *Obs. 23.* Colis gangræna, febre lipyria, hæmoptoe, hæmorrhoidibus & diarrhœa cincta, ab idiota superveniente aqua fere insipida traditur extincta, forsan decocto vitri, a nonnullis pro arcano empirico in gangræna commendato. *Obs. 25.* fœtus jam fœtens & manu pedeque, intestinis etiam evolutis, ab obstetrice truncatus, fortuito demum saltu, quo mater novem dierum partu frustra defatigata velut furibunda e lecto se præcipitaverat, exclusus innuitur, ipsa quoque puerpera ex febri delira & urinæ incontinentia, quam vis intulerat, convalescente. *Obs. 36.* multæ matres Lugduni Batavorum beneficio mensium, toto graviditatis tempore vel brevi ante partum fluentium, a morbo illo Epidemio, qui anno hujus seculi 69. totam urbem sine discrimine vastabat, annotantur præservatæ. Imprimis Matronam quandam Autori notissimam, jamque quinque liberorum matrem, circa medium gestationis tempus a contumacissimo & ad extremam usque partus horam perseverante sanguinis stillicidio adeo correptam fuisse, ut Medici plane desperarent, ipsaque mater generoso sibi consilio funus appararet; adventante nihilominus Lucina, fœtum obesulum & nitidum longe commodius, quam unquam alias, edidisse. Menstrua interdum per verticem, pedum ulcus, nares vel pulmones exitum quærere, *Obs. 38. 39. 40. & 43.* ostenditur. A sanguine item menstruo in caput regurgitante virginem quandam servilis conditionis visum tunc amisisse, vena vero secta eundem recuperasse, *Obs. 42.* indigitatur. *Obs. 57.* dum varia circa flatus in primis viis aut vasis quoque sanguineis oberrantes, eorumque causas edocentur, id oppido rarum, quod solus decubitus in unum alterumve latus tantam in Titio generaverit flatuum & borborygmorum copiam, gravissimis comitantibus symptomatis, cardialgia, frequentia pulsus & sudore frigido, ut non nisi erecto in angulum corpore & mutato viscerum situ a præsenti periculo liberari potuerit, quatenus tum ἄνω καὶ κάτω missi ructus crepitusque in speciem choleræ ventriculum & intestina omnino exoneravere. Icterus a depravata sanguinis textura unice deducitur *Obs. 58.* neutiquam ab obstructione hepatis aut folliculi fellei, cum, obstructionem ejusmodi icterum vel concomitari, aut nullam plane esse, imo aliquando folliculum tum

a bile

a bile craſſiori, tum a calculo obſtrui absque auriginis præſentia, exemplis evincatur. Hydrops vero icteri vel comes vel anteſignanus ad duas refertur cauſas, lymphaticorum videlicet rupturam & capillarium vaſorum obſtructionem itidem a ſanguinis vitio dependentem, quæ in ſpecie quomodo hydropem tam univerſalem, quam particularem producat, *Obſ. 60.* affatim explicatur. *Obſ. 65.* mirabilia accidentia in adoleſcentulo a clandeſtino lumbricorũ fermento patrata recenſentur. *Obſ. 67.* Scorbuti indoles atq; curatio prolixius deſignantur, ejusque affinitas cum lue venerea, *Obſ. 72.* adumbrata, ſingulari cujusdam Scorbutici exẽplo, præter totius corporis tubercula bubonibus quoq; inguinum & pudendorum furunculis divexati, comprobatur.

Lib. II. quem LXX *Obſervationes* complent, *Obſ. 1.* verus polypus utrumque cordis ventriculum diverſa mole inhabitans e corpore Æthiopis illius fœminæ, quæ anſam quondam librũ de nigredine Æthiopum conſcribendi Autori ſuggeſſit, protrahitur. Pſeudopolypus autem niger atque tenax ſinus cerebri occupans in muliere, ex atrociſſima multorum annorum cephalæa pereunte, *Obſ. 2.* detegitur. *Obſ. 4.* tres exhibentur calculi tuſſi a ſtudioſo quodam Anglo ſine ulteriori incommodo rejecti, a lympha forſan bronchiorum ab halitu Gorgoneo ſubito coagulata enati. Quamvis ex inciſa vena rariſſime ſanguis prorumpat albus, *Obſ. 13.* nihilominus Polonus quidam vexillifer doloribus alias modo arthriticis, modo nephriticis, nunc hypochondriacis exagitatus memoratur, e quo purpureus aliquando ſanguinis rivus, etiam repititis vicibus emiſſus, mox ad aeris patinæque commercium colore niveo indutus fuerit. Variolas in viro juvene poſt venam ſectam feliciter erupiſſe, imo fœminam quandam nobilem, cum variolæ jam in cutim eſſent protruſæ, inſciis Medicis venam in utroque pede non ſine ſucceſſu ſibi incidendam curaſſe, *Obſ. 14.* indicatur. Quemadmodum de Arthritidis natura, medela & prophylaxi *Obſ. 25. 26. & 27.* agitur: ita *Obſ. 28.* prodigioſa podagræ annectitur cura, dum peditum præfectus jam per tres ſeptimanas rigida hyeme peſſime a podagra habitus, remediis olim proficuis nihil conducentibus, inſultum ejus ex villici cujusdam ſuaſu ſola nive, tam eandem affricando, quam ſuper eam nudatis pedibus ambulando, compeſcuit; non ſecus atque Princeps quidam Regii ſanguinis, poſt itidem fruſtrata Medicorum conſilia, dolorem podagricum frigida ſalſa de-

linire fructuose consuevit. Inflammationem oculorum nonnunquam vermiculis deberi, *Obs. 35.* indigitatur exemplo cujusdam puellæ, quæ licet ciliorum rubedine & prurigine molestissima quinque jam annos laborasset, atque sal Saturni, saccharum candum, mel aliaque incassum adhibuisset, suasu tamen vetulæ demum accedentis dimidiato ovo ad duritiem cocto & vitello exemto, quoad cavum oculi convexo calide admoto, & animalcula minuta lentium instar evocante, statim a prurigine liberata fuit. *Obs. 42.* miles producitur, cui, duobus digitorum internodiis in prælio abscissis, ungues in ultimo internodio renati fuerunt, quamvis fœdi ex parte ac rugosi. *Obs. 50.* sacerdotis mentio fit, animam semper fœtidam, quoties vero gravioris morbi tempestas instat, gratum & odorem moschi spirantem, exhalantis. Cum omnes plantarum succi plus minus lenitivi *Obs. 60.* videantur, raris accensendum, quod Principi cuidam maximum sanguinis & ventriculi ardorem non alio temperare remedio, quam centum mori fructibus quotidie jejuno ventriculo fine alvi damno ingerendis, solenne fuerit. Tandem Paralipomena, quæ circa Chamæleontem *Obs. 70.* conduntur, ante omnia colorum hujus varietatem, tot symbolis fabulisque jactatam, in unius viroris, prout constat, ex cœruleo ac flavo conflati, & obscuro-nigri graduali mutatione scrutantur.
TAB.V. Fig. 4. Hinc partes Chamæleontis dissecti & Fig. 4. delineati evolvunt, observando: cutim cancellatam fuisse visam, deductis secundum longitudinem corporis lineis, quæ a mediis & lateralibus sectæ interstitia quædã latiora, alibi quidẽ magis irregularia & aspera, imo sqãmosa, velut colliculos convexo-concavos & ab aere inflandos, comprehenderint. Aperto ventre præter venarum sanguinearum ubique copiam & viscerum intus omnium a superficiali quodam rore singularem nitorem, in conspectum prodiisse; Ventriculi I. superficiem albam multisque venulis pertextã; Intestina KKK ob pellucentem tenuem membranulam araneatam nigra, interius cum ventriculo viscida pituita obducta bileque ex parte tincta; bilis Vesiculam M eleganter rotundam succique non nimium amaricantis plenam in sinistro latere, quo Hepatis LL lobus unus rejectus erat. Lienem impune defecisse, nisi forte particula quædam rudis atque cruenta, ventriculi convexo negligentius adsuta, pro liene accipienda veniat. Remotis autem intestinis Ovarium Botryoides FF
vitel

vitellorum rotundulorum, & ut numero ita quantitate crescentiũ spectaculo mirifice oculos delectasse. Ad postica prope spinam lumbarem, ubi alias musculi psoas locantur, Renes quoque GG a Panarollo falso negatos, deprehensos fuisse cum ureteribus inscriptis ac circa HH in uropygium exeuntibus. Ast abdominis visceribus exemtis costarum miram apparuisse & mechanicam dispositionem, candoremque earum pulchre distinxisse serpentem per media venulam, nervulis sociatam; Pulmones NN, ut in lacertis, quorum genus est, vesiculares & areis suis comprehensos, perreptantibus quoque divisuras singulas vasculis sanguineis; Asperam Arteriam ex teneris mobilibusque annulis conflatam, intusque & extus membranula obvolutam; Corque O cum auriculis paulum inclinatum. Præ cæteris tamen singularem & miram fuisse texturam linguæ missilis, e tendine osseo, theca nerveo-ligamentosa tubulata & pulpa crassa coagmentatam: tendinem scilicet osseum, duabus apophysibus DD uncis & reflexis multa carne vestitis exsurgentem, ac in linguæ longitudinem circa C abeuntem, ossi hyoidi E multa pariter carne cooperto per arthrodiam adhæsisse; thecam vero tubulatam C, quamvis elongata corporis longitudinem æquarit, totam tamen tendini osseo tres fere uncias longo annulata plicatura inductam fuisse, & ad latus nerveis cincinnis arteriolisque pertextam; pulpam denique linguæ B peculiarem obtinuisse cavitatem A, quæ intus porosa ad pressionem copiosum viscum etiam triduo post sudarit, atque aquæ immacerata totam hanc glutine impleverit. Hanc emissitiam linguam a Chamæleonte quidem æstate, cum apricatum venit, adhiberi ad insecta, segnem corporis motum facile evasura, celeriter apprehendenda viscoque illo detinenda; hyeme autem adventante, ubi latebras petit, omnem ejusdem usum, uti aliarum fere partium, cessare, nisi quod copiosus succus in spongiosum illius contextum affluens necessario in clauso tunc oris rictu ad ventriculum regurgitare, & labascentium viscerum actionem sustinere videatur. Alias a mero tum aere hoc animal conservari, & quidem temperato, cum in nostro aere & supra terram nullus unquam Chamæleon post hyemem superstes vixerit, neque insecta in os intrusa post tres septimanas in ventriculo immutata fuerint deprehensa.

Lib. III, qui ex *XLVI. Observationibus* coalescit, *Obs. 3.* vetula

moribunda ſiſtitur a Gallico milite miſere domo ejecta, quæ etſi ultimis tribus diebus nullum pulſus veſtigium ederet, non prius tamen expiravit, quam filiæ amplexibus unice deſideratis frueretur. Tantam interdum animæ vim eſſe, ut ſe a corporis obſequio legibusque exſolvat, nec protinus ab humorum ſpirituumque corruptela afficiatur, *Obſ. 4.* juvenis cujusdam nobilis demonſtratur exemplo, qui ſcorbuticus totos dies pancratice & comedens & bibens, tam felici nihilominus tamque ſtupendo celebratur ingenio, ut quamcunque ſcientiam vel ſolus absque magiſtro addidicerit, cunctaque ſemel lecta vel audita feliciſſime memoria tenuerit. *Obſ. 8.* alias inter inſtantias, quibus externorum ſenſuum vitia aliorum ſenſuum prærogativa compenſari oſtenditur, duo quoque proferuntur cœci, quorum alter faber lignarius in aula Cimbriæ non tantum guſtu, tactu aliisque omnes lignorum ſpecies diſtinxit, verum etiam proportiones mechanicas, operaque teſſellata curioſiſſima elaboravit; alter vero in Gambriviis omnis generis inſtrumenta muſica inimitabili manuum orisque modulatione rexit. *Obſ. 13.* multæ in determinandis medicaminum effectibus imaginationi adſcribuntur vires. Sic namque Studioſum Hypochondriacum a vitrioli albi granis quindecim, cum acido tartari in gratiam ventriculi evacuandi præſcriptis, ſudoris unice, quem ſibi perſuadebat, beneficium perſenſiſſe; item alium Studioſum a ſcrupulo pilularum de cynogloſſa, quas purgantes reputabat, evacuatum fuiſſe; idem & fœminæ ex colica nephritica laboranti ac pilulas ex ſucco liquiritiæ, extracto angelicæ & laudani opiati granis tribus aſſumenti, eandem ob cauſam contigiſſe. Mira quoque imaginationis virtus in morbis cudendis antea non viſis *Obſ. 16.* declaratur in Sacerdote, qui tres annos domi ſe continere eo coactus fuerit, quod peregrini hominis colloquiis aerisq; externi uſum affectanti mox majorem reſpirandi neceſſitatem, quaſi aer jamjam deficeret, imponi, tandem etiam abrumpi videretur, ſolicitudinem hanc cordis anxietatibus, vertiginibus, ſudoribus frigidis & aliis concomitantibus; nunc tamen quemvis inſultum vini hauſtu & minuere & occupare noverit. Terror morborum non ſaltem cauſa *Obſ. 23.* ſed & remedium *Obſ. 24.* traditur; v. g. tegulæ illapſum fœminæ diu multumque quartanariæ & caput vitiaſſe, & febrem diſpuliſſe; item piiſſimum virum cum Quartana diu conflictatum & hinc Amſtelædamum tendentem, vehiculi caſu humerique luxatione

tione a febri liberatum fuisse &c. Admirandæ, quas Gretrakius Nobilis Hybernus ante 26 annos in publicis hominum conventibus Londini, Oxonii, & passim alibi solo manuum contactu præstitit sanationes, fuse *Obs. 31.* recensentur. Svvalbacensis crypta Puteolanæ illi similis, quæ vulgo Grotta di cane audit, *Obs. 44.* eruitur. *Obs. 45.* experimenta in thermis Emsensibus facta suppeditantur. Tandem *Obs. 46.* Steatoma glandulosum quatuor fere libras æquans auspicata Medici manu e dextro super costis spuriis latere vetulæ cujusdam rusticæ sexagenariæ detrahitur, figuraque apposita depingitur.

Cæterum *Ephemeris cum Commentario* adjecta vulnus concernit thoracis toto tempore curationis, quæ demum feliciter insecuta, ultra 40. libras tum sanguinis, tum puris, eructans; ast cum historia hujus sub disputationis schemate jam novem abhinc annis Kiloni publice ab Autore ventilata fuerit, nuncque saltem notabilium pariter quorundam vulnerum additamento locupletata & emendata prodeat, diutius eidem haud immoramur, Dialogum impense ab Autore acutissimo efflagitantes, quo damna, ab hominum & vulgi opinione, jam etiam Medicastrorum Lucripetarum sordibus & Theoreticorum supercilio in nobilissimam Medicinam illata, proxime traducenda promisit.

JACOBI PERIZONII CUM ULRICO Hubero Disquisitio de Prætorio, cum alibi, tum maxime in urbe Roma, ejusque Præt. Præfecto, ac vero sensu verborum Pauli Philip. I. 13. Accedit ejusdem Dissertatio de Augustea orbis terrarum descriptione, & loco Lucæ eam memorantis.

Franequeræ apud Jo. Gyselaer 1690. in 8. constat plag. 62.

VErba Pauli in *epistola ad Philippenses cap. I. commate 13*, quibus innocentiam vinculorum suorum in prætorio toto manifestam se reddidisse indicat, occasionem litigandi dederunt doctissimis viris *Ulrico Hubero* & *Jacobo Perizonio* super *Prætorio*; quod urbanum iste juri dicundo auditorium partemque Palatii Cæsarum; hic prætoriarum cohortium corpus, seu castrum ubi Romæ prætoriani tendebant, unde submittebantur cohortes quæ per vices ad palatium Cæsarum statio-

nem agerent, contendit. Sententiam suam *Perizonius* edita anno 1687 academica dissertatione *de origine, significatione & usu vocum Prætoris & Prætorii, veroque sensu loci ad Philip. I, 13.* exposuerat. Huic in *Prælectionum Juris Romani & hodierni Parte II.* in expositione *tit. XI. Lib. I. de Off. Præf. Prat.* per modum Digressionis contradixit *Huberus*; adversus quem opinionis suæ veritatem asserturus *philologicam Dissertationem* anno 1688 edidit *Perizonius*: quod ægre ferens *Huberus* singularem librum *de Prætorio quod Paulus Philip. I, 13. memorat*, annexum *Dissertationibus septem Juridico-theologicis* anno 1688 publici juris fecit, a nobis in Actis istius anni mense Sept. p. 475. enarratum: quo tempore nondum constabat, quem adversarium sibi sumsisset Huberus, cujus sententiam oppugnet, *Viri clarissimi* solum nomine notatum; nunc demum cognitum, postquam hic liber prodiit, in quo continentur omnia hactenus enumerata doctissimi utriusque Viri scripta, a *Perizonio* junctim edita, qui *Huberi* etiam singulari isti libro fuse respondit: unde sententiam ipsius non adeo novam aut paradoxam esse intelligimus, ut ingenti inopia veri opus sit ad eam probandam; mitioribus certe verbis litem hanc prætoriam agi potuisse arbitramur, cujus præcipua momenta exponemus.

Perizonius ex veteribus melioris ævi scriptoribus, Tacito cumprimis *Hist. 1, 20, 5. 2, 11, 6. 4 46, 9.* & Suetonio in *Neron. cap. 9. & 47.* ut & Inscriptionibus veteribus ostendit, propria & prima *Prætorii* significatione (a *Prætore* deducta, quo nomine ducem exercitus seu imperatorem venire constat, præsides item provinciarum, quoniam & illi imperium militare habebant) tabernaculum castrense in quo imperator tendebat denotari, idque poni fuisse solitum in præcipuo castrorum loco, qui *principia* dictus fuerit, inque illud convenisse ad imperatorem duces reliquos, ibique consilia de rebus ad belli summam pertinentibus agitata, judicia exercita, disceptatas & cognitas militum causas, pœnasque exactas esse. Ab hoc castrensi prætorio ductum, ut ædes destinatæ habitationi & mansioni præsidum, qui pacatæ provinciæ præerant, & proinde non in castris sed urbe habitabant, quoque dicerentur *prætoria*, quod earum ædium in provinciis eadem esset ratio quæ tabernaculi istius in castris. Eadem appellatione Regum etiam aulas, quæ in urbe aliqua fuerunt, imo & lautiores in agris villas, venisse. Posterioribus temporibus ædificia illa publica, quæ desti-

destinata erant judiciis publice exercendis, dicta fuisse eodem nomine, nec ab ipsa tamen judicum habitatione distincta, nisi seris valde temporibus. Sed de re urbana usurpatam hanc vocem significare prætoriarum cohortium corpus, vel etiam locum ubi tendebant illæ cohortes; neutiquam vero palatium, aut aliquam ejus partem judiciis habendis destinatam. Igitur cum *Prætorii* vox nequaquam ex urbe & foro, sed ex castris primam originem trahat, neque in Urbe ullus fuerit locus ita appellatus, qui juri dicundo esset destinatus, verba Pauli ad *Philip. I, 13.* ubi innocentiam suam Romæ declaratam a se ait ἐν ὅλῳ τῷ πραιτωρίῳ καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσι, non de tribunali quodam, sive auditorio, aut judiciorum subselliis, neque de palatio Cæsaris, sed de prætorianorum militum in unis castris ad Urbem tendentium multitudine, accipienda docet: Paulum enim una cum reliquis δεσμίοις ex Judæa Romam avectis, non ad Senatum aut Magistratus urbanos, sed ad Cæsarem fuisse missum, & proinde traditum Præfecto prætorii; ab hoc in militari custodia habitum, & catena militi prætoriano alligatum, multam cum prætorianis militibus (a quibus per integrum biennium & amplius fuit custoditus) consuetudinem habuisse, & quotidianis cum iisdem sermonibus, εἰς προκοπὴν εὐαγγελίυ semper tendentibus, suorum vinculorum rationem exposuisse, crebram declarandæ innocentiæ occasionem per quotidianam Evangelii expositionem, & approbatam omnibus vitæ suæ integritatem ac sanctimoniam, nactum.

Hæc sententia, quæ a vero nil alieni continere videtur, talis non visa est *Hubero*, qui ingenti inopia veri opus esse ad eam tuendam & ex Pauli verbis exprimendam statuit. Existimat potius & dialectice demonstrare annititur, milites prætorianos nunquam *prætorii* appellatione venisse, sed *prætorium* tempore Cæsarum fuisse partem palatii, in qua extiterit auditorium Imperatoris & ejus præfecti, cum statione militum Prætorianorum: distinctam tamen eam mansisse ab habitatione Cæsaris, licet utraque esset in palatio: Præfectum prætorii a Græcis Romanarum rerum scriptoribus sæpe vocatum esse *præfectum aulæ* ἔπαρχον αὐλῆς, Dioni Cassio, Plutarcho, Herodiano & Zosimo; inde sequi, aulam esse prætorium. Ex alio etiam Pauli loco *posteriori ad Timoth. epist. cap. ult. v. 16.* domum in qua auditorium fuit, *prætorium* vocatam esse ostendit. Nec militem Paulo qui custos additus fuerat,

fuerat, pro prætoriano habendum esse; videri potius, aliquem ex Judæa de Julii centuria legionis Augustæ, quæ vinctos Romam deportaverat, fuisse: nullum autem prætorium seu tabernaculum Imperatoris in castris extitisse, sed in palatio; quod nomen de Cæsarea domo populariter notum, partis ejus, id est, prætorii appellationem absorpserit, æquo animo ferentibus Cæsaribus, ut odiosum in Urbe *prætorii* nomen appellatione *palatii* permutaretur. Paulum igitur in auditorio Cæsaris Neronis, sine ullo patrono, Burrho & Seneca præsentibus, gloriosissimam illam utilissimamque orationem apologeticam habuisse, & cum attentione ac admiratione omnium, Cæsari, ejus præfecto, assessoribus judicii, comitibusque & reliquis e Cæsaris domo, tum & aliis qui adfluxerant, innocentiam non modo suam, sed & Evangelii veritatem manifestam fecisse. Pro sententia hac Chrysostomi locum affert, ut & Belgarum ac Italorum interpretationes loci Paulini, e quibus apologiam a Paulo non in castris extra urbem, sed in palatio habitam fuisse confirmat. Præterea ex Asconio Pædiano, qui *prætorium dici tabernaculum prætoris* scripsit, opinionem suam stabilit, nec sermonis Latini proprietatem ferre, ut *in prætorio* vel *ad prætorium* significet *inter* vel *ad cohortes prætorias*, censet; probationem autem per argumenta causarum linguæ Latinæ adversus usum popularem & receptissimum, adeoque petitum ab analogia aliorum verborum metonymice corpus hominum significantium, v. g. *familiæ*, *officii*, *servitii*, *consilii*, *auditorii*, &c. ad vocem *prætorii*, argumentum rejicit: in castris nulla de causis civilibus, nedum de religione, habita fuisse judicia, sed in habitaculo Imperatoris inque palatio locum fuisse eorum, æque ac appellationum seu provocationum accipiendarum, existimat.

Has objectiones *Huberi*, in libro singulari expositas, *Perizonius* in Responsione ad singula ejus capita, copiose diluit, id inprimis prænotans, Paulinum locum ex prima & genuina *prætorii* significatione, apud omnes Latinos scriptores istius ævi, quo Paulus epistolam scripsit, recepta, explicandam; neutiquam vero ex Pauli verbis, in quibus nihil plane reperitur quod prætorii significationem ullam in partem determinet, controversum istud vocabulum definiendum esse. Nec alterum illum in *post. ad Timoth. cap. IV. v. 16.* locum cum hoc ex *epist. ad Phil. I, 13.* conjungendum, & unius veluti temporis & historiæ

narra-

narrationem inde conflandam esse: cum inter eruditos constet, Paulum bis Romam venisse, bis isthic reum fuisse, primum cum a Festo missus esset ex Judæa, dein quando ex prioribus vinculis dimissus peragrato orbe sub finem imperii Neronis rediit: priori tempore scripsisse epistolam ad Philippenses paulo ante dimissionem suam, quam & *cap. I. v. 25. 26.* & *cap. II. v. 24.* prædixit; posteriori vero alteram illam ad Timotheum, paulo ante quam a Nerone capite truncaretur, quod e *cap. IV. v. 6.* ubi necem sibi instare vaticinatur, manifestum sit. Perperam primam Pauli apologiam, cujus fortunam Timotheo nunciat, referri ad priorem Pauli reatum, & controversa de Prætorio verba, Auctor annotat: simulque observat, Paulo & Evangelio æque gloriosum fuisse, si quotidiana Evangelii prædicatione, sanctimoniæ suæ atque innocentiæ declaratione, & expositione causarum, quare hæc vincula lubens pateretur, milites & quosvis alios ad agnoscendam suam & Evangelii innocentiam adegerit, quam si unico Apologiæ judicialis actu (quem commentum esse *Huberi* existimat) in auditorio Judicibus vinculorum suorum causam declararit. Chrysostomi autoritatem, qua per prætorium aulam vel regiam Neronis denotari probare studuit *Huberus*, & de prima illa Apologia in ep. ad Philipp. loqui Apostolum affirmavit, Auctor ita accipit, ut homini Græco, qui tot seculis post primum vixit, condonandum putet, si per Palatium explicet *prætorium*; neutiquam tamen partem judicialem Palatii intelligere ipsum, imo innocentiæ Paulinæ declarationem in Prætorio a prima ejus apologia Timotheo nunciata, tanquam rem prorsus diversam, distinguere, quod vero attinet ad ipsam φανέρωσιν, Chrysostomum omnino sentire cum ipso, factam nempe eam non unico apologiæ judicialis actu, sed potius quotidiana Evangelii prædicatione, & vitæ sanctitate. Quatuor in contrarium allatis argumentis *p. 369. sqq.* respondet. Postea in *Resp. ad cap. 5. & 6.* militem, qui custos Paulo datus fuit, quem ex Judæa & Julii centuria fuisse *Hubero* persuasum est, prætorianum fuisse, nec ullum in omni Romanorum historia repertum iri exemplum legionarii militis ex longinqua adeo provincia a sua legione & signis abducti, & Romæ sine ulla necessitate retenti, solummodo ut vinctum aliquem asservaret; sub prætoriani potius militis in castris habiti cura fuisse reorum custodias, ex historia Romana docet, & ex annotatis Grotii ad *Act. 28, 16.* probat. Cumque Adversarius negarit *Prætorii*

Hh vocem

vocem cohortes militum & prætorianas significare, sed tabernaculum Imperatoris solum denotare, *cap. 7. & seq.* respondet, monstratque tempus & locum distinguenda esse in vocabuli hujus significatione. Nempe in castris ante & post Cæsares significasse tabernaculum illius qui cum summa potestate exercitui præerat: in provinciis habitationem præsidum: at in Urbe etiam prætorias cohortes eo fuisse denotatas, postquam Augustus eas ex castris in urbem deduxit: sicut & in agris præcipuas & sumtuosas maxime villas. In loco autem Paulino commodissimam interpretationem videri eam, quæ a cohortibus prætoriis petitur, nec analogiam, quominus *in prætorio* non idem sit ac *inter cohortes prætorias*, repugnare ad *cap. 8.* ostendit, usumque hujus significationis, allegatis veterum exemplis, *cap. 9. & 10.* probat; eaque a contorta, quam vocat, & dura expositione Adversarii, liberat, nunquam *Prætorii* vocabulum, determinatum in aliquam rei urbanæ significationem adhiberi asserens, quin proxime & unice prætorias cohortes denotet: cumque *prætorium* adjectivum sit, subintelligi debere *castrum* ad *cap. 11.* docet, ibique de nummis quibusdam ex Oudano depromtis disserit. Præfectum prætorio ἔπαρχον αὐλῆς dictum fuisse a Græcis ætate posterioribus, nec ab ullo, præter Plutarchum, ante Constantini tempora ita vocatum; Latinos omnes veteres & Græcos ante Constantinum non aliter Præfectum prætorio exposuisse, quam præfectum prætoriis cohortibus, ἔπαρχον τοῦ δορυφορικοῦ vel τοῦ στρατοπέδου ad *cap. 13.* notat, & h. l. bene monet, quod & in *Diss. II. §. 43.* observaverat, ex modicis initiis, potentiam & curam muneris Præfecti prætorio majorem in modum paulatim fuisse auctam, adeo ut tandem Cæsares omnia per Præfectos illos prætorio administrarent. De Dionis Cassii loco e lib. 53. quo is habitationem Augusti *Palatium* appellatam fuisse indicat, *quod ille in monte Palatino habitaret, & haberet τὸ στρατήγιον prætorium*, quod Huberus de judiciali auditorio accepit, Auctor de prætoriæ cohortis statione, quæ isthic sub Cæsaribus fuit, vel loco ei destinato, explicandum docet, pluribus ad *cap. 14. 15. 16.* disserit. De *templo* in castris an idem sit cum prætorio, an diversum, *p. 217. & 675.* disquirit, & prætorium ab Augusto in Vrbe collocatum indeque a Tiberio in castra translatum esse, ad *cap. 17.* negat. De judiciis autem in castris exercitis, exemplum Silii & reliquorum Messalinæ adulterorum e Tacito affert ad *cap. 18.* Cæsares primi

seculi

seculi in palatio auditoria stata, seu conclavia vel ædificia juri dicundo & provocationibus accipiendis dicata, habuisse negat ad *cap. 19. 20. 21.*: privatis enim litibus in urbe & palatio attendendis nunquam vacasse Cæsares existimat, quorum plerique maximam imperii sui partem extra urbem egerint in secessibus & villis, privatas lites foro & ordinariis judicibus aut extraordinariis sorte lectis relinquentes. Ex his, ut & aliis pluribus quæ omnia recensere nimis longum foret, colligit *p. 901. 902*, quum neque usum neque analogiam significationis *Prætorii* pro parte palatii judiciali in qua auditorium fuerit, toto isto singulari libro *Huberus* probaverit; nec ullum attulerit locum, in quo vocabulum istud tali sensu fuerit adhibitum; neque publicum ac statum juris dicundi auditorium in palatio Cæsarum primi seculi extiterit; salvam esse sententiam, qua de prætoriis cohortibus *Prætorium* intelligendum esse, & Paulum militi prætoriano, qui ipsi alligatus erat, reliquisque qui crebro accedebant, vinculorum rationem innocentiamque suam exposuisse, & de Christo Evangelium prædicasse, censuit.

Prætorianæ liti subjungit Dissertationem *de Augustea orbis terrarum descriptione, & loco Lucæ eam memorantis* doctissimus Auctor; in qua, secus ac Interpretes hactenus ἀπογραφὴν Luc. II. 1. exposuerunt, non tributi causa eam institutam & ἀποτίμησιν τῶν οὐσιῶν, sed descriptionem singulorum hominum factam, eorumque nomina in publicas tabulas consignata fuisse docet: institutum autem id, ut constaret, quam frequens esset quæque regio, & quantum auxiliorum posset tum provinciis, tum & sociis civitatibus, & regibus, si res ita exigeret, ac vicina forte provincia bello flagraret, imperari. Notum esse Breviarium Augusti, ex descriptione hac ὅλης τῆς οἰκουμένης confectum: & proinde ut accuratior numerus iniretur subditorum, eos non in locis ubi habitabant, sed unde per majores suos orti erant, seu ubi majores perpetua serie vixerant, & ubi idcirco genealogicæ illorum tabulæ reperiebantur, fuisse recensitos: quæ causa etiam fuerit, ob quam Josephus ex urbe Galilææ Nazaretho Bethlehemum Judææ concesserit (quia erat ex familia Davidis) & omnes reliqui in suam quisque civitatem se contulerint. De tempore hujus ἀπογραφῆς an sub Cyrenio seu Quirino, (de quo nomine §. *ult.* disserit) an Sentio Saturnino, an Quintilio Varo facta sit, §. *6. & seqq.* quo item sensu prima ea dicatur, late & circumspecte, ut autoritatem Scripturæ

 tueatur,

tueatur, quam aliorum vel emendationes vel interpretationes labefactare videntur, disserit, & cum Heervvarto, Reinesio & Coccejo πρώτη positum esse ἀντὶ τȣ͂ πρότερα censet, verumque verborum sensum hunc esse putat: descriptionem hanc *prius* vel *ante* factam esse, quam Syriæ præsideret Quirinus: quam loquendi rationem fuse ostendit & explicat, optimi Grammatici partes implens & hoc veluti documento monstrans, quem usum accurata verborum cura in gravioribus studiis rebusque præstet.

ΦΛΑΒΙΟΥ ΙΩΣΗΠΟΥ ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ.

Flavii Josephi opera quæ extant omnia, juxta editionem Græco-Latinam Genevensem, quæ nunc prolegomenis & appendice aucta redditur.

Coloniæ, seu potius Lipsiæ, sumtibus Mauricii Georgii Weidmanni A. C. 1691. fol. Alphab. 14.

AUctor τῶν προλεγομένων, qui est *Thomas Ittigius*, vir Clarissimus, nosterque in colligendis Eruditorum Actis Socius æstumatissimus, primum de quorundam celeberrimorum Virorum in Josephum lucubrationibus frustra hactenus promissis & expectatis disserit; qua occasione etiam præcipua Josephi manuscripta memorat, quæ passim in bibliothecis asservantur, & imprimis Vindobonensia, quæ Petrus Lambecius in peculiari ad Augustum Brunsuicensium & Luneburgensium Principem epistola delineavit. Deinde de ipsis Josephi scriptis agit, de 7 libris ἁλώσεως, de 20 libris ἀρχαιολογίας, quorum appendix est vita Josephi ab ipsomet conscripta, de duobus libris contra Apionem, de panegyrico in Maccabæos, seu tractatu qui περὶ αὐτοκράτορος λογισμȣ͂ inscribitur, nec non de scriptis a Josepho promissis, & vel temporum injuria deperditis, vel non absolutis. Postea Græcas operum Josephi editiones, quæ rariores & infrequentiores hactenus fuerunt, tum etiam versiones Latinas, Germanicas, Italicas, Hispanicas, Gallicas, Anglicas, & Belgicas enumerat. Antiquis Josephi interpretibus Latinis, Rufino & Amicis Cassiodori, accenset etiam Autorem librorum quinque de excidio Hierosolymitano, cum

quoad

quoad maximam partem ex Josepho translati fuerint, unde etiam Josephi seu Joseppi aut Josippi nomen illis quondam adscriptum fuisse observat, quod postea librariorum vitio in Igisippi vel Egesippi nomen transiit. Occasione Hebraicæ versionis, quæ in Vaticana bibliotheca manuscripta extare dicitur, de Josepho Gorionis filio & Hebraica ejus historia, in qua & ipse plurimis in locis Josephi nostri interpretem egit, breviter disquirit, eumque Josepho nostro longe recentiorem, & propter aniles quas admiscet fabulas nullius pretii esse probat, etsi a Judæis quibusdam magni æstimetur, & tantum non Prophetis æquiparetur. Fragmenta quædam, quæ ab Eusebio, Hieronymo, Suida & aliis ex Josepho allegantur, & hodie in Josephi operibus non reperiuntur, pleraque Josepho potius afficta, quam ex ejus operibus expuncta statuit, si forte excipiatur fragmentum de Harani combustione, quod apud Eustathium in hexaemero legitur. Josephi de Christo periochen adulterinam esse statuit, & inter alia Lambecium refutat, non solum in eo, quod in epistola ad Augustum inter scriptores, qui decantatissimæ illius perioches mentionem faciunt, Photium numeraverit, & postea in commentariis de bibliotheca Vindobonensi hunc errorem defendere conatus fuerit, sed imprimis etiam in eo, quod Josephi verba ita interpretetur, quasi non ad Christi laudem, sed potius ad ejus contemtum & vituperium spectarent; quam Lambecii explicationem prolixe refert, & coactam atque a Josephi verbis alienam esse demonstrat. Hac disputatione finita, dignitatem & utilitatem operum Josephi commendat, & quamvis non dissimulet, hunc Scriptorem multis nævis & erroribus obnoxium fuisse, quorum aliquos etiam recenset, non dubitat tamen a multis Josephi errores præter necessitatem multiplicari, cum nonnulla, quorum arguitur, non incommode excusari & defendi possint, nonnulla etiam librariis potius & interpretibus quam ipsi Josepho tribui debeant. Postremo de iis agit, quæ in appendice novæ hujus editionis occurrunt.

Continet autem hæc appendix primum Aristeæ de 7. Interpretibus historiam cum Latina versione Matthiæ Garbitii, & notis ad epitomen Aristeæ, quæ apud Josephum legitur, a præstantissimo Juvene M. Joh. Alberto Fabricio concinnatis. Has sequuntur variæ lectiones librorum de bello Judaico, & tractatus de imperio rationis, ex codice

manuscripto bibliothecæ nostræ Paulinæ ab ornatissimo Juvene Joachimo Friderico Fellero, *Joachimi Felleri* S.S. Theol. Lic. Poeseos in hac Academia Professoris publici meritissimi, & Academiæ Bibliothecarii (cujus beatum quidem, at acerbum obitum, qui in diem 6/16 proximi mensis Aprilis incidit, ex animo lugemus.) filio collectæ. Subjicitur nova versio libelli de Macabæis adornata a Frãcisco Combefisio, qui perperam existimavit, nullã aliam hujus libelli versionem Latinam præter Erasmi paraphrasin extare. Additæ sunt ejusdem Combefisii notæ ex novissimo, quod vocat, bibliothecæ Patrum Græco-Latinæ auctario depromptæ. Accedit ultimo loco fragmentum libri περὶ παντός, quod ab Hœschelio in notis ad Photii bibliothecam sub Josephi nomine editum est, & postea a Stephano Le Moyne, qui etiam versionem Latinam addidit, in Variis Sacris sub Hippolyti nomine publicatum, cum in laterculo statuæ marmoreæ superiore seculo effossæ & in bibliothecam Vaticanam translatæ opus aliquod περὶ παντὸς contra Platonem reliquis Hippolyti scriptis accenseatur: etsi nonnulli, in quorum sententiam Photius proclivis est, opus illud περὶ παντὸς Cajo Presbytero Romano assignare malint, quippe qui in alio opere, quod Labyrinthum inscripsit, se librum hujus argumenti literis tradidisse refert. Cur autem hoc opus Josepho a nonnullis adscriptum fuerit, ejus rei in prolegomenis quatuor causæ afferuntur.

THE NEVV STATE OF ENGLAND Under their Majesties K. VVilliam and Q. Mary.

id est,

Recens status Angliæ sub imperio VVilhelmi Regis & Mariæ Reginæ; auctore G. M.

Londini, Imp. Joh. Wyat, 1691 in 12. plag. 38.

QUem non una vice, imperantibus *Carolo II.* & *Jacobo II.* M. Britanniæ Regibus, *Eduardus Chamberlayne*, Regiæ Societatis collega, descripsit, *recentiorem Angliæ statum*, nuperius enarrare cœpit opere hoc tripartito vir quidam patriæ amantissimus, antecessorem suum non infeliciter æmulatus. Priori is parte Angliam singulaque ejus oppida topographice perlustranda sistit. Altera multa lectu jucunda refert de incolarum originibus, genio, moribus, legibus, religione ac regiminis forma; ut & Regis ac Reginæ hodie summam rerum obtinentium

nentium aula, jure ad coronam, reditibus, copiis militaribus; nec non de ordinibus cæteris, nobili puta, ecclesiastico, œconomico, &c. Tertia repræsentat omnes curias & collegia, in quibus regis auctoritate jus dicitur. Subjungit nomenclationem Anglorum in ecclesia aut politia, in sago aut toga eminentiorum.

APPENDIX AD HISTORIAM GENEAlogicam Regum Pariumque Magnæ Britanniæ anno superiori editam.

Noribergæ, sumt. Joh. Andr. Endteri filiorum, 1691. in Fol. plag. 3.

NObilissimi Viri, *Jacobi Wilhelmi Im-Hoff*, Genealogias Britannicas anno superiori M. Junio ad Acta Eruditorum p. 268. retulimus. Nunc appendicem earundem prodiisse indicamus. Habes in ea *tabulam, qua omnium, quotquot a regio stemmate sanguinem derivant, series & cognatio uno conspectu patet.* Ex his non pauci religionem *Romanam* profitentur; unde non possumus non ex præcedentis *Libri Anglici* Parte II. c. X. p. 120. obiter memorare decretum satis prolixum Parlamenti, regio assensu sancitum *d. 16. Dec. 1689*, nullum Principem Romano-catholicum nullamve Principem Romano-catholico nuptam unquam aliquid juris ad Magnæ Britanniæ regnum in posterum habituros.

Excipit illam *præfatio*, in qua lector invitatur ad ferendam opem in opere, in quod omnes ingenii nervos nunc intendit *Imhofius*. Est illud *novum supplementum ad Notitiam Procerum Imperii*, a summis viris enixe hactenus ac serio expetitum desideratumque. Et quemadmodum eorum humanitate multæ ac exactissimæ memoriæ ad Auctorem pervenere: ita optandum est quam maxime, ut qui familiarum illustrium casus in promtu habent, Imhofio aut non recte annotatos, aut plane ignoratos, eos haud gravatim impertiantur, quo tandem hoc in genere studiorum aliquid extet, a sphalmatibus, quantum fieri potest, purgatum ac correctum. Incompertos sibi esse fatetur Noster progenitores hodiernorum Præsulum *Hildesheimii, Leodii, Paderbornæ & Monasterii*; certior fieri cupit de novissima serie Canonicorum *Coloniensium, Hildesheimensium, Leodiensium* atque *Osnabrugensium*; dubitat, an *Joh. Dietericus* Abbas monasterii *S. Cornelii ad Indam*

superstes

superstes sit. Fugere se queritur novissimas mutationes familiarum *Mecklenburgicæ*, *Hassiacæ & Badensis*, *Nassovicarum*, *Ostfrisicæ*, *Liechtensteiniæ*, *Croiensis*, Westphalicarum tantum non omnium, præsertim *Manderscheidiæ*, *Metternichiæ* ac *Salmensis*, porro ex Wetteravicis *Hazfeldensis*, *Rheingraviæ*, *Schœnburgensis*, *Solmensis*, *Stolbergensis* & *Waldeccensis*; *Lœwensteinensis* denique e Franconicis.

Sequuntur præfationem *Supplementa* ipsa ad genealogias Britannicas, maximam partem a nobili viro, *Henrico San-Georgio*, Equite & Clarenciensi Rege Armorum nuper admodum accepta. Postremo loco novissimus Archiepiscoporum & Episcoporum Angliæ Catalogus exhibetur, sed qui ob mutationem nuperrime exortam correctione jam aliqua indiget. Si enim Novellis Hamburgensibus fides est, diem quidem suum obiit *Herbertus Crofts* Herefordiensis Episcopus, successorem nactus *Gilbertum Ironside* Episcopum hactenus Bristolensem, cui vicissim in hoc Episcopatu *D. Bathurst* suffectus memoratur. Plures vero munere privati sunt, quod Regi Wilhelmo fidem suam sacramento obstringere tanto tempore renuissent. Hi recensentur hoc ordine: *D. Wilhelmus Sandcroft* Archiepiscopus Cantuariensis, cui successit *D. Tillotson* Ecclesiæ D. Pauli hactenus Decanus: *D. Franciscus Turner* Eliensis Episcopus, cui surrogatus est *D. Simon Patrick* Cicestrensis antea Episcopus, successorem in hoc Episcopatu *D. Groue* adeptus: *D. Thomas Ken* Episcopus Bathoniensis & Welsensis, cui successit *D. Beveridge*: *Wilhelmus Lloyd* Norvicensis episcopus, qui successorem nactus est *D. Meare*: *D. Thomas White* Petroburgensis Episcopus, cui *D. Cumberland* suffectus est: & *D. Robertus Frampton* Episcopus Glocestrensis, cui surrogatus est *D. Fowler*.

Quod reliquum est, monemus (vel ipso Imhofio in nuperrimis ad Amicum litteris indicante) in Supplementis hisce pag. 7. lin. 37. emendandum esse sphalma, & pro *Maynardo* Ducis Schombergensis filio, legendum *Carolum*: hic enim in Ducali dignitate patri successit. Addimus observationem aliam, ex ejusdem nobilissimi Viri epistola excerptam, nempe *Eduardum* illum *Villerium*, stabulo Reginæ præfectum, cujus genealogia in Appendice enarratur, ineunte mense Aprili hoc ipso anno, axiomate *Baronis de Hoo & Vicecomitis Dartfordiensis in Comitatu Cantiensi* gratia *Wilhelmi* Regis auctum ac ornatum fuisse.

(o)

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Junii, Anno M DC XCI.

שלחן ערוך *SCHÜLCHAN ARUCH.* id est,

Menſa inſtructa, ex ſcriptis R. Iſaaci Loriæ excerpta; Accedit R. Abr. Aben Eſræ אגרת שבת Epiſtola Sabbati.

Francofurti ad Viadrum, in ædibus Joh. Chriſtoph. Becmanni D. & Profeſſoris Francofurtani, a. 451. Chriſti 1691. in 8. plag 7.

QUæ R. *Iſaacus Loria* Germanus, Kabbaliſtarum princeps, diſcipulis intimioris admiſſionis cõmunicavit, theologiæ ſecretioris Judaicæ myſteria, ea in chartã cõjecit *R. Chajim Vitalis*, magnis vero ſumptibus comparavit *Chriſtianus Knorrius*, Baro a *Roſenroth*, dum viveret, harum rerum ſtudioſiſſimus ac callentiſſim9, nec tantum aliquot eorundem partes Latii jure in *Kabbala* ſua *denudata* donavit, verum & in præfatione *tomo ſecundo* præfixa de univerſo operum Lorianorum ſyntagmate plura docuit, quam ullus alius. Ex his itaque a Loriæ diſcipulis excerptus eſſe dicitur præſens libellus, MENSÆ INSTRUCTÆ titulo inſignis, eo quod juxta ordinem libri homonymi ab *Iſaaco Karo* conditi ritus præcipuos Judæorum enarrat, hoc tantum diſcrimine, quod in illo rituum rationes *Talmudicæ* h.e. juridicæ, in hoc *Kabbaliſticæ* ſive myſticæ adferantur. Opuſculum hoc antea Cracoviæ excuſum fertur. In editione autem Francofurtana mantiſſam habet adjectam hactenus ἀνέκδοτον, אגרת השבת, nempe *Epiſtolam* rhythmicam, *quam Sabbatum* a. 4929. Chr. 1169. *ad R. Abrahamum AbenEſram ſomniantem miſiſſe* fingitur. Fabulæ illius ἀπομύθιον eſt, ad ſabbathum referendam non eam noctem, quæ ſubſequatur diem ſive ſolis occaſum, ſed quæ ſolis ortum præcedat. An ea vero ſatis reſpondeat gravitati Auctoris, (qui una cum Moſe Maimonide

& Isaaco Abarbanele trigam Judæorum eruditissimorum & a nugandi pruritu suæ genti communi magis alienorum constituit,) numque adeo pro genuino AbenEsræ fœtu habenda sit, non injuria vehementer dubitamus.

ספר עברונות *SEPHER ABHRONOTH*

id est,

Liber computi astronomici, auctore R. Eliesere, R. Jacobi Filio, בלין Germano.

Ibidem, eodem anno, in 4. Constat plagulis 9.

DE calendarii Judaici computo varii luculentas dissertationes edidere. Ut *Munsterum*, *Scaligerum* vetustioresque alios mittamus, e Christianis multum operæ huic argumento impendit a. 1678. *Julius Bartoloccius de Celleno*, Tomo II. Bibliothecæ Rabbinicæ, fol. 392-728. E Judæis (præter R. *Abrahamū Hannasi* & *Issascharem F. Mardochai Susan*, quorum is ספר העיבור, hic עיבור שנים literis condidit,) ipsomet titulo ספר עברונות usi sunt *R. Jacobus* מרקריאה *Markaria* (vel potius fortassis *Merceria*,) non, (uti *Plantavitius* & *Schabbethai* legunt,) מקריאה *Makria*, (de quo confer *Bartoloccium*, tomo III. n.876.) nuperrimeq; *R. Eliefer Jacobi F.* Ballen cognominatus, qui, nisi fallimur, perspicuitate antecessoribus palmam dubiam fecit.

ספר מגלה עמוקות *SEPHER MEGALle Amukoth.*

id est,

Liber, inscriptus: Revelans profunda; auctore R. Nathane Spirensi.

Fürthi, a. 451. Christi 1691. in 4. plag. 26.

REvelator hic *profundorum* plane alius est, quam quatuor illi, qui a *Johanne Buxtorfio* Filio, parte altera *Bibliotheca Rabbinica*, sub hoc titulo, ex *Jobi XII. 22.* petito, recensentur. Auctorem enim habet R. *Nathanem* שפירא. Cognomentum hoc legere licebit *Schappira*, id quod Chaldaice *Pulchrum* notat; aut potius *Spira*, ut innuatur, Rabbinum

binum hunc *Spira Nemetum* esse oriundum. Utut enim juxta Grammaticæ leges dicendum foret משפירא, nihil tamen tritius, quam מ illud ante patriæ nomen omittere, quemadmodum auctor libri *Schaare Zijon* anno superiori Wilhermsdorfii una cum ספר פתרון חלומות sive Onirocriticis *Salomonis Almoli* recusi, vocitatur נתן נטע בן הקדוש מוהר"ר משה הנובר זצ"ל אשכנזי החונה על רגלו בק"ק יא"ס לע"ע i.e. *Nathan Neta, filius Sancti Domini R. Mosis* Hanoverani *p.m. Germanus, degens p.t. in S. synagoga Jas.* Cæterũ, ut e diverticulo in viam redeamus, *Nathan* noster *Spirensis* Archisynagogus fuit Cracoviensis, mortuus a. æt. 48, æræ Judaicæ 393, Christi 1633. Opus ejus sylloge est observationum Kabbalisticarum ducentarum quinquaginta duarum in precationem Mosis *Deut. III. 24. 25.* Prodiit primum in lucem, obstetricante auctoris filio *R. Salomone*, Cracoviæ a. 396. Chr. 1636. in 4. Altera vice פה ק"ק פירדא Fürthi, Norimbergæ proximi, ac ex *Wagenseilii* Sota & *Arnoldi* annotationibus ad eandem, si non aliunde, satis noti.

ספר אורחות צדיקים *SEPHER ORchoth Zaddikim.* Liber: Viæ Justorum.

Solisbaci, apud Mosen Uri Scharga Blech, a. 451. Chr. 1691. in 12. Constat plag. 26.

Est liber anonymi sed vetusti auctoris ethicus, 28. capitibus absolutus, puriori exaratus stylo, impressus primum Pragæ a. 341. Christi 1581. in 4. *R. Schabbethaj Strimerius* in *Siphté Jeschenim* laudat eum ceu ס' נכבר *librum excellentem*, refertque, alio illum titulo dici ספר המדות *librum morum*, ac Latine conversum typis Isnensibus (opera procul dubio *Pauli Fagii*) in lucem publicam exiisse a. 302. Christi 1542. in quarta forma.

MISNÆ PARS: ORDINIS PRIMI ZERAim tituli septem. Latine vertit & commentario illustravit Gulielmus Guisius.

Oxoniæ e theatro Sheldoniano, 1690. in 4. plag. 24.

MISCHNAM opera ac studio R. *Jebuda Sancti* seculo a C.N. se-

cundo congestam esse, sæpius a nobis dictum meminimus. Videatur modo Supplementum nostrum VII. p. 363. ubi nova Ebræi textus, *Bertinorio* & *Jom-tobbo* commentatoribus stipata, editio Amstelodamensis recensetur. Ut δευτέρωσις illa Latine extaret, multum operæ insumtum est eruditis non unis; quorum aliqui unum, alii duos, tres, quatuor, quinque aut sex titulos Latina veste indutos in orbis literati conspectum produxerunt. In his sunt Samuel *Clericus*, Joannes *Coccejus*, Joãnes *Drusius*, Constantinus *l' Empereur*, Paulus *Fagius*, Joannes *Leusdenius*, Joh. Henr. *Otho*, Gustavus *Peringerus*, Paulus *Riccius*, Sebastianus *Schmidius*, Robertus *Sheringhamius*, Franciscus *Taylerus*, Jo. *Ullmannus*, Jo. Christoph. *Wagenseilius*, Joannes *Wülferus*. Eorum omnium diligentiam superare nisus fuerat vir doctissimus ac Oxoniensium Academiæ immortale decus *Gulielmus Guisius*; sed optimis conatibus immortuus, quod moliebatur opus vix duodecima ex parte omnibus numeris absolvit ac perfecit. Prodeunt enim, obstetricante clarissimo *Eduardo Bernardo*, septem solum tituli ordinis primi Talmudici, (*Masfichtoth* puta *Berachoth, Pea, Demai, Kilajim, Schebhiith, Terumoth, Maaseroth,*) accurate ac eleganter in Latinam linguam conversi, cum notis eruditione rariori ac varia refertis, quibus multa commentatorum Judaicorum itemque philologorum Christianorum paroramata indicantur, difficiliores voces Biblicæ ac Talmudicæ face satis clara collustrantur, itemque barbaro-Ebrææ, in quibus mirifice cespitarunt interpretes Rabbini, ex Græca lingua conjecturis plerumque felicibus explicantur. Nos e multis aliqua seligemus, quæ speciminis vice erunt.

p. 29. Vocem חרצן *Psalm. CXXIX. 7.* ex Arabismo exponit Auctor de
p. 30. fasciculo tanto, quantus sub axilla portari potest; cum חרצן proprie sit locus corporis ab axilla ad latus usque. לוף *Luph*, vocabulum Talmudistis frequenter usurpatum & a modernis Judæis pro *capa* habitum, *arum* esse demonstrat, a *Dioscoride* his verbis memoratum: Ἄρον
p. 41. τὸ καλούμενον παρὰ Σύροις λοῦφα. Vox דמאי significat rem primitiis immixtis infectam adeoque profanis usibus eximendam, descenditque, juxta Nostrum, non a דמעה *lacbryma*, sed דמע quod notat Samaritice, (ac consequenter Ebraice,) *medullam* vel *præstantissimam* partem, qualis sunt *primitiæ*. Sic ponitur pro חלב Gen. XLV. 18. Num. XVIII. 12. 29. 32. imo & pro חבל *funiculus* Deut. XXXII. 9. ubi

ubi pari modo חלב *medulla* Interpres legisse videtur. Lightfootus crebrius refellitur, v. g. quod in decade Chorographica in Marcum c. V. sect. II. vocem צלמון ad *Dalmanutha* detorsit, quam Noster de *Salamine Cypri* accipi mavult, quodq; שער *portam* vertit, cum *frondem* vertere debuisset. Regium hortum Babylonicum *hortum Bagou* vocatum *Plinius* refert, l. XIII. c. IV. & a *Bagoa* spadone dictum suspicatur. At Guisius *Bage* vel *Bag* & Chaldæis & Persis viridarium hortumve amœnum signare ostendit simulque emendari cupit locum Theophrasti: *ἐν μόνῳ τῷ βάττȣ κήπῳ τȣ̃ παλαιȣ̃*, legendo: *ἐν μόνῳ τῷ Βάγῳ κήπῳ τῷ παλαιῷ περὶ Βαϐυλῶνα.* p. 66. p. 84.

Præcipuus notarum Guisianarum usus in eum redundabit, qui Buxtorfii Lexicon Talmudicum auctius atque emendatius reddere voluerit. Nos ea tantum excerpsimus, quæ occasione Mischnici textus monita fuisse, non quemlibet subodoraturum credidimus. Cæterum, ut fortean volumen paulo spissius fieret, præmittitur ei præfatio *Maimonidis* in *Seder Seraim* ex sola *Eduardi Pocockii* versione latina, quam in ejus *Porta Mosis* p. 5—133. reperire est. Utq; esset, qui telam morte Guisii abruptam pertexat, compellat Bernardus clarissimum *Alexiū*, (hoc est, ni fallimur, Petrum Allixium, cujus *historiam ecclesiarum Pedemontanarū* aversa pagina recensemus,) ut opus, quod unius hominis vires hactenus excessisse videtur, ad colophonē feliciter perducat.

SPECIMEN THEOLOGIÆ MORALIS, quo vera & naturalia omnis juris atque honestatis principia breviter eruuntur, quinque Disputationibus in Univers. Rostochiensi propositum, auctore Justo Christophoro Schomero, S. Th. D. & Prof. Prim. Consil. Consistor. & Superint. Mecklenb.

Rostochii, typis Jo. Wepplingii, a. 1690. plag. 18.

CUm duæ sint Theologiæ partes, una quæ dogmata seu fidei Christianæ articulos complectitur, altera quæ officia & mores vitam Christianam decentes continet; tractatus hujus *Autori venerando* visum est, nunc posteriorem ejus partem a paucis hactenus excultam, hic velut per modum Pædiæ delineare; ut quomodo vita Christiana multis modis corrupta instrui debeat, S. Theologiæ cultoribus con-

ſtaret. Quinque ille *capitibus* abſolvitur. In *primo* de natura Theologiæ moralis, eandem definiendo & diſtinguendo ab Ethica & Jurisprudentia, agit: in *ſecundo* finem ejus, qui eſt ſanctitas & perfectio Chriſtiana, explicat. Qua occaſione juxta analogiam fidei declaratur, ut lex Dei abs homine renato ſervari & impleri queat. In *tertio capite*, primum actionis moralis principium, h. e. intellectum & conſcientiam exponit: in *quarto*, alterum principium, quod eſt voluntas hominis regeniti, traditur, ad quam affectus, eorumque moderatio referuntur. In *quinto* denique norma actionum Chriſtianarum, quæ eſt jus divinum, ejusque obligatio exponuntur. Inde juſtitia univerſalis & quæ hic regulæ obſervandæ ſunt, explicantur. Univerſam hanc Pædiam Theologiæ Moralis ſane accuratam, non ex lacunis, qui vocantur, Moraliſtarum, ſed ex ſolis Scripturæ ſacræ fontibus ac juris naturæ fundamentis, idoneo ordine ac puro & eleganti ſtylo deducit: ut optandum ſit, virum ſolida eruditione & judicandi facultate inſtructum, telam quam exorſus eſt valde utilem pertexere; quo ſtudioſa juventus S. Theologiæ dedita habeat, unde ad mores & officia Chriſtianorum inſtruenda & dirigenda magis magisque proficiat.

SOME REMARKS UPON THE HISTORY of the ancient Churches of Piedmont, by P. Allix, D.D.

ſive,

Annotationes aliquæ ſuper hiſtoriam antiquarum Pedemontii Eccleſiarum, autore P. Allixio, Th. D.

Londini apud Rich. Chiſvvell, 1690. in 4. Plag. 45.

OCcaſionem præſenti ſcripto dedit edita ante hoc triennium a *Boſſueto*, *Epiſcopo Meldenſi*, Hiſtoria de Variationibus Eccleſiarum Proteſtantium: cujus recenſionem dedimus in *Actis anni 1689, pag. 65. & 157.* Scilicet cum inter alia ille toto libro XI. magno ſtudio id egiſſet, ut Albigenſium atque Waldenſium famam denigraret, atque ſic omne Proteſtantibus adminiculum eriperet, quod ex iſtorum conſenſu ſubinde quærere conati fuerant: Allixius ſui muneris eſſe credidit, iniquum

iniquum istius animum, defectumque sinceritatis, in tradenda harum Ecclesiarum historia detegere, adeoque hanc speciatim partem memorati operis impugnare: non dubitans, reliqua ejus capita ab aliis Protestantium Doctoribus affatim confutatum iri. Tametsi enim ab istorum Waldensium Albigensiumve justificatione non præcise dependere autumet nostræ defensionis robur: nihilosecius laborem hunc nequaquam vanum fore existimavit, tum quod per se res Christiano digna sit, propugnandam suscipere innocentium famam, teterrimis calumniis impetitam & tantum non oppressam; tum quod parum ab ingratitudine absit, si eorum memoriam, tam atrocibus modis oneratam vindicare negligamus, qui tam gravia pro fide Christiana perpessi, tantaque cum constantia annisi sint illibatam conservare antiquam religionem, quam nempe Romana Ecclesia eo tempore adulterare ac pene abolere sategerit, surrogato in ejus locum Christianismo spurio & suum ad placitum conficto. Præmonet vero, neutiquam sibi propositum esse integram Waldensium Albigensiumve Historiam consignare; quandoquidem id jam antea factum sit ab aliis viris egregiis, *Chassagnonio* puta, *Perrino, Usserio, Legero* & *Morlando*: quorum scriptis vix quidquam addi posse judicat, nisi forte circa originem harum ecclesiarum, & continuationem fili historici ab eo tempore, quo Legerus & Morlandus opera sua finierint. Quin potius scopus ejus est, ostendere modo veram antiquitatem utriusque harum Ecclesiarum; ac nil falsi ab earum membris jactatum esse, dum asseruerint, eas a Romanæ sedis jugo immunes originem suam ad ipsa Apostolorum tempora referre: quod proinde ex historia præteritorum seculorum deducere intendit, adeoque docere successionem continuam tam respectu sanioris doctrinæ & cultus, quam ministerii sacri in his ecclesiis, inde ab Apostolorum ævo ad seculum usque XIII, quo nempe tantopere cœtus hi inclaruerunt mascule semet opponendo erroribus atque corruptionibus Romanæ sedis. Quo pacto iis satisfactum iri confidit, qui postulent audacter, ut sibi ostendatur ulla Ecclesia, quæ ante Lutheri reformationem, aut saltem ante seculum XII, easdem cum Protestantibus opiniones foverit. Ab ovo itaque rem exorsus, primo omnium inquirit in originem Ecclesiarum Italiæ, non universæ, sed specialiter quondam sic dictæ, ac e septem regionibus compositæ: quas enumerat Liguriam,

Æmi-

Æmiliam, Flaminiam, Venetam ditionem, Alpes tam Cottias, quam Grajas, ac denique Rhætiam. Tametsi vero Mediolanensis & reliquarum Liguriæ Ecclesiarum fundator Barnabas, S. Pauli comes, fuisse tradatur a Baronio, Ughello ac Ripamontio, & quidem circa annum Christi 51, aut 49 rectius: tamen cum hæc assertio nullo nitatur autore antiquo, Noster eam rejicit, totamque istam traditionem tribuendam ait vanæ isti jactantiæ ac æmulationi Prælatorum Occidentis, de præcedentia & jurisdictionis prærogativa contendentium, ex qua nempe factum sit, ut inde a Seculo VIII vix ulla fuerit Italiæ, Galliæ, Hispaniæ, Angliæ Ecclesia, quæ non gloriaretur, se ab aliquo Apostolorum, eorumve discipulo fundatam: non exigua scilicet pietatis parte in cudendis plebique credulæ obtrudendis talismodi fabulis passim tum temporis reponi solita. Licet autem sic, antiquorum scriptorum testimonio deficiente, determinatu difficile censeat, an primo mox, an vero secundo demum seculo Christianam fidem regio hæc receperit: attamen cum Mediolanum jam tum primiceria istis in oris civitas habita, & vero Apostolis eorumve successoribus solenne fuerit, evangelium in metropoli cujusvis regionis omnium primo prædicare, quo id dein tanto facilius in circumsita loca se diffunderet: hinc Autor conjicit, aut eosdem doctrinæ Christianæ præcones, qui ex Græcia ad Gallos convertendos appulerint, Mediolanensem quoque Ecclesiam plantasse, ut quæ & ipsa ad Galliam Cisalpinam spectarit; aut vero emissarios Petri Paulique discipulos, qui civitates Romæ proximas sub Evangelii ditionem redegerint, hasce suas victorias etiam Mediolanum usque protulisse: ex quo ipso tamen haudquaquam concludi posse ait, Episcopos Romanos sibimet jus aliquod asserere potuisse in diœcesin Mediolanensem: non magis, quam Polycarpus jurisdictionem nactus dici queat in diversas illas Galliæ Ecclesias, ab emissariis suis plantatas: maxime cum constet, autoritatem Episcoporum Romanorum multo tempore satis tenuem mansisse; & ipse Pius II. in Apologia sua pro Ecclesia Romana fateatur, ante Concilium Nicenum non magnam eis ab exteris reverentiam fuisse habitam: quod vel ideo præmonendum duxit Autor, quoniam in sequentibus probare intendit, Diœcesin hanc ab Episcoporum Romanorum ditione independentem perdurasse. Pergit hinc, & per capita aliquot sequentia ex Autorum coævorum testimoniis deducere satagit, quisnam singulis

sæculis

seculis religionis atque doctrinæ status fuerit in Diœcesi hac Italica: quo inde liqueat, quatenus ea ab erroribus in Romanam Ecclesiam paulatim irrepentibus manserit libera. Ac de primis quidem tribus cum dimidio seculis, cum nullius pene ex illa diœcesi scriptoris ecclesiastici opera supersint, necesse habuit ex statu saltem vicinarum aliarumve ejus ævi ecclesiarum ad istam quoque argumentari: per compendium nempe exponens, quid tam circa doctrinam, quam ritus ecclesiasticos tunc inter Christianos receptum fuerit: in quibus recensendis, cum aliunde constent, non est cur detineamur. Speciatim vero notat, plerosque istorum rituum non eo cum rigore observatos fuisse, quo nunc a Romana Ecclesia injungantur; aliquos etiam successu temporis mutatos iterum & abolitos esse: item dissentientes circa varias Theologiæ quæstiones tum magna cum animi moderatione semet invicem tolerasse, dummodo in fundamentis fidei concordarent; denique quamlibet Diœcesin tunc independentem ab alia qualibet fuisse reputatam, ita ut licet reverentia aliqua habita fuerit erga Ecclesias ab Apostolis fundatas, tamen eas sequi necessum haud putarint, sicubi ipsas puritatem fidei violasse constaret. Distinctis porro capitibus singula secula sequentia percurrens Autor probare allaborat, articulos illos Ecclesiæ Romanæ, quos Protestantes hodie pro rejiculis habent, jam tum a fidelibus Diœceseos hujus Italicæ aut formaliter improbatos, aut saltem ignoratos adhuc penitus fuisse. Testes vero hanc in rem citat scriptores, quos illis in oris episcopatu aut sacerdotio functos esse constat: ex quorum operibus sigillatim excerpsit, quicquid ad stabiliendam hanc suam assertionem facere visum fuit: amoliendo aut saltem emolliendo insimul ea, quæ in eorum scriptis Romanensium partibus favere videri possent. Sic ex seculo IV in medium producit Ambrosium Episcopum Mediolanensem, nec non Philastrium & Gaudentium Præsules Brixienses; e seculo V Rufinum Presbyterum Aquilegiensem, ut & Chromantium ac Niceam ejusdem Diœceseos Episcopos; e VI Laurentium episcopum primo Novariensem, dein Mediolanensem, Ennodium Ticinensem ac Dacium Mediolanensem episcopos; e VII Maurum Ravennæ, Mansuetum Mediolani, & Maximum Aquilegiæ episcopos: cumque præterea *Liturgia* illa, *Ambrosiana* dicta, non incongrua visa fuerit, ad dandam nobis ideam de fide & cultu sacro, tum temporis per illos tractus vigente, Noster

ei peculiare impendit *caput VII*, in quo de ejus autore, contentis & corruptione ſecuta latius diſcurrit. Sequentia capita teſtes allegant e ſeculo VIII, præter Concilium Forojulianum ejusque ſanctiones, Paulinum epiſcopum Aquilegienſem, & Paulum ejusdem diœceſeos diaconum; e IX Claudium Epiſcopum Taurinenſem, & Angilbertum Mediolanenſem; e X Ratherium Veronenſem, & Hattonem Vercellenſem Præſules. In capite XI affertur Gerhardi Epiſcopi Cameracenſis & Atrebatenſis relatio data Reginaldo Præſuli Leodienſi de nonnullis Gundulphi diſcipulis, qui ex Italia venientes præceptoris ſui dogmata per inferiorem Germaniam ſpargere cœperant, ſed a Gerhardo in vincula conjecti opiniones ab Eccleſiæ Romanæ placitis diſcrepantes abjurare fuerant adacti. Ex qua relatione Allixius noſter colligit, Gundulphum ejusque aſſeclas non ab omni quidem errore immunes fuiſſe; attamen ex eorum confeſſione nil quidquam elici poſſe, quod Manichæiſmum ſimilemve hæreſin iis imputatam ſapiat: quin potius in doctrina eorum tale quid offendi, quod iisdem articulis fidei contrarietur, quos ſequenti tempore Waldenſes in Eccleſia Romana improbarint. Unde porro infert, manifeſtum hinc eſſe, quod jam ſub initium ſeculi XI certum hominum genus in Italia extiterit, quod contraria opinionibus Romanæ Sedis docuerit ejusque errores condemnarit, nec non per emiſſarios ſuos hinc inde ablegatos ingruentibus paſſim ſuperſtitionibus opponere ſemet ſategerit. *Caput XII.* jam ſubjicit conſiderationes quasdam ſuper iis, quæ in præcedentibus capitibus propoſita fuere. Nimirum confidit Autor aperte ſatis a ſe oſtenſum eſſe, quod Diœceſis Italica ſufficientem tam in fide, quam ritibus ſacris puritatem retinuerit, quæ ad conſtituendam genuinam Chriſti Eccleſiam requiri queat. Non diffitetur quidem, nonnullas etiam ſuperſtitiones & erronea dogmata eo in tractu paulatim apud plures irrepſiſſe, uti Preces pro defunctis, nimiam Reliquiarum venerationem, Sanctorum invocationem, rigidam nimis Jejuniorum obſervationem ac cœlibatus clericorum injunctionem, denique etiam abuſum Imaginum & craſſiores quasdam notiones de carnali præſentia corporis Chriſti in Sacramento cœnæ: attamen obſervat inſimul, Liturgiam his in Eccleſiis adhibitam horum nihil continere: e cujusmodi tamen publicis ſcriptis potiſſimum de loci alicujus religione judicium ferre oporteat: deinde privatorum aut etiam clericorum quorun-

quorundam errores non mox toti Ecclesiæ imputandos esse: denique non defuisse subinde ista per tempora etiam viros egregios atque doctos, qui ingruentibus illis erroribus mascule semet opponerent. Probata sic Italicæ hujus Diœceseos puritate in doctrina fidei & cultu sacro, progreditur Autor *in capite XIII* ad ostendendum etiam, eam ipsam independentem mansisse, nec obnoxiam Romanæ Sedi fuisse, ad medium usque seculi XI, quo nempe tempore jam Waldenses apertius contestari cœperint suam ab Ecclesia Pontificia, tanquam Antichristiana, aversionem. Argumenta hujus assertionis hæc inter alia adducuntur: quod Imperator Aurelianus in examinanda causa Pauli Samosateni decisionem æqualiter demandarit Episcopis Italiæ & Romæ, diserte a se invicem distinctis; idemque post a Constantino observatum fuisse legatur in negotio Donatistarum; quod Athanasius expresse distinguat Mediolanum & Romam, tanquam duas Ecclesias a se mutuo haud dependentes; quod Ambrosii electio, teste Theodoreto, facta sit absque ullo consensu Episcopi Romani, quod tamen haud potuisset fieri, siquidem ille pro Patriarcha totius Italiæ habitus fuisset; quod non reperiatur ullus Episcoporum Italiæ a Papa ordinatus, ad seculum XI usque: nec vestigium in historia appareat inde a seculo VII, quod Ecclesia Romana eam habuerit autoritatem super Diœcesin hanc Italicam, qualem quidem in alias Ecclesias sibi jam tum arrogarit: indeque esse, quod, cum alioquin omnes Episcopi Pontificum jurisdictioni obnoxii mox in ordinatione sua jurato promittere adigerentur, se ritus & cultum in Romana Ecclesia præscriptum servaturos, Mediolanensis tamen Ecclesia propriam sibi Liturgiam retinuerit, Ambrosianam dictam; porro quod fateatur Ughellus, Angilbertum Episcopum Mediolanensem circa annum 827 non erubuisse contendere cum Romano Pontifice de potestate ac dignitate, quodque isthæc contumacia per ducentos annos ejus successores infecerit atque invaserit: quod ipsum licet ille rebellionem ac defectionem a Sede Romana vocitet, Autor tamen contendit, non fuisse nisi constantem defensionem, qua Episcopi illi se opposuerint conatibus Romanorum Præsulum, passim alias Prælatorum Occidentis jura invadere molientium. Respondetur etiam argumentis, quibus Scriptores Pontificii evincere laborant, horum quoque tractuum diœcesin jurisdictioni Pontificis subfuisse. In *capite XIV.* latius narratur occasio,

qua Ecclesiæ Diœceseos Italicæ ab Ecclesia Romana fuerint separatæ, & origo nominis *Patarinorum* eorumque dogmata describuntur. Nimirum Romanam sedem non absque indignatione hactenus ferentem, quod diœcesis sibi adeo vicina tamdiu suam tueretur libertatem, cum tamen aliæ remotiores Ecclesiæ dudum fasces submisissent, anno 1059, regnante Nicolao II, Mediolanum ablegasse Anselmum Episcopum Luccensem, & Petrum Damianum Cardinalem Ostiensem, quo tentarent Diœcesin hanc sub Romanæ sedis ditionem redigere: prætextum vero fuisse, ut sedarentur dissidia inter plebem & clerum enata, & obex poneretur Simoniæ plerisque e sacro istorum locorum ordine, ob pecuniam pro ordinatione & confirmatione dari solitam, imputatæ, nec non hæresi Nicolaitarum; quo nempe nomine ii sacerdotes tum appellati fuerint, qui obstrictos semet haud putarint ad servandum cœlibatum. Et sub horum quidem Legatorum adventum magnopere indignatum fuisse populum Mediolanensem, quod Ambrosiana Ecclesia, semper hactenus libera, nunc Romanis legibus subjici deberet; quin adeo efferbuisse, ut Legatis tantum non vitæ periculum ab ejus furore immineret: Damianum tamen mox turbas composuisse, & callidis argumentis (manifesta licet falsitate nixis, uti Noster ostendit) toti cœtui persuasisse, Romanæ Ecclesiæ dignitatem & prærogativam non ab Imperatoribus modo indultam, sed a Christo ipso concessam & injunctam esse; tum vero examinata causa cleri Legatos rem omnem tandem eo deduxisse, ut ecclesiastici suos errores agnoscerent, indictisque pœnis leviculis expiarent, obedientiam jurato promittentes imposterum septem Conciliorum generalium sancitis; quorum postremo tamen, Niceno II. nempe, diœcesis hæc constanter sese hactenus opposuerat. Sed nihilosecius dein post Legatorum discessum, errore animadverso, Widonem Archiepiscopum promissorum pœnituisse iterum, suffultumque favore Nobilitatis maxime, vocato concilio confirmasse rursus Sacerdotibus jus conjugii: quamvis Arialdus, ex Alciata familia clericus decumanus, Landulfo Cottæ, populi præfecto autor fuisset, ut eam rem tanquam turpem palam oppugnandam aggrederetur, idque secundis populi auribus animisque exceptum fuisset. Denique rem mutuis altercationibus eo deductam esse, ut Sacerdotes uxorati separatim a cæteris divinum officium facere juberentur in loco quodam, *Patria* vel potius *Pataria* dicto; indeque talibus *Patari-*

Patarinorum nomen per contumeliam a pueris inditum esse; idque postea promiscue attributum Waldensibus etiam fuisse, sive Subalpinis illis, qui eodem tempore, teste Petro Damiano, in Archiepiscopatu Taurinensi, maxima ex parte easdem cum illis opiniones defenderint, speciatim quoad sacerdotum conjugium: pariterque & Berengarianis, qui & ipsi jam circa illud tempus Romanæ sedis erroribus semet opponere cœperint. Atque jam corpus hocce dissentientium, frustra subinde tentata a Pontificibus reconciliatione, separatum jugiter ad tempora reformationis usque continuasse, sub nomine Patarinorum ac postea Waldensium. Cum vero notum sit, Waldenses subinde, & novissime adhuc ab Episcopo Meldensi, Manichæorum & Catharorum hæreseos incusatos fuisse; Autor in *Capite XV.* ac *tribus sequentibus* late ostendit, undenam hujus calumniæ origo fluxerit. Nimirum occasionem præcipuam fuisse, quod Manichæorum (quorum opiniones ex diversis autoribus distincte commemorantur) non pauci tum temporis ex Bulgaria in tractus occidentales spargi cœperint, per Italiam inprimis & Aquitaniam, regiones a Waldensibus & Albigensibus etiam frequentatas: indeque factum, ut utraque hæc secta a Romana Ecclesia, licet modis diversissimis, dissentiens, sive ex errore sive ex malitia, eadem Catharorum appellatione pedetentim involveretur: idque studio majori adhuc factum, postquam passim in Manichæos capitali supplicio animadverti cœpisset; tum enim proclive admodum & familiare Romanæ sedis clientibus fuisse, hoc titulo promiscue eos mactare hæreticos, quos populo odiosos reddere ac summe denigrare vellent; calumniæque huic fulciendæ cum potissime prætextum inserviisse, quod inter alios Manichæorum characteres non ultimus foret, concelare erronea sua dogmata: id enim facile dein ad eos etiam applicatum esse, qui aliis ex causis metuque persecutionum opiniones suas clam haberent: dummodo vel minima doctrinæ alicujus conformitas in uno alterove fidei articulo inter utrosque appareret. Cæterum Waldenses nequaquam Manichæis erroribus inquinatos, quin potius ab iis alienissimos fuisse, perspicue inter alia demonstratur ex antiquo poemate Gallico, circa annum 1100 a Waldensium aliquo conscripto, & hodienum in Bibliotheca Cantabrigiensi extante, cui titulus *Noble Leçon*, sive Nobilis Lectio: ex quo satis elucescit, quam sobrie de plerisque fidei articulis senserint, quantæque

innocentiæ morum atque vitæ studuerint genuini Waldenses, & quam diversa a Manichæorum abominationibus dogmata sustinuerint. Porro in *Cap. XIX.* pluribus argumentis edocet Allixius noster, Waldenses haudquaquam primum fidei suæ autorem agnoscere *Petrum Waldum* civem Lugdunensem: (quamvis negari nequeat, virum hunc iis in tractibus haud parum emolumenti dedisse, procurata Italica versione sacri codicis:) quin potius veritatis evangelicæ conservationem in Dioecesi Italica, Taurinensi præsertim ditione & vallibus adsitis, deberi Patarinis illis & Albigensibus, jam ante Waldi ætatem, puriorem doctrinam professis: quibus cum se dein junxissent nonnulli ex Waldi istius discipulis, arrepta hac occasione Pontificios doctores persuadere aliis conatos esse, ac si integri illi cœtus a Waldo demum suam habuissent originem, nullaque adeo ante finem seculi XII ecclesia extitisset in Italia aut alibi, quæ idem cum illis sensisset: *Wallensium* appellatione, qua jam antea Cœtus isti Vallium Lucernensium & Angroniensium vocati fuerant, hunc in finem facili mutatione in *Waldensium* nomen conversa. Cum vero Episcopus Meldensis Waldenses ab Albigensibus separare contendat, & hos quidem pro meris Manichæis venditet, illos vero initio schismaticos tantum, non hæreticos fuisse, nec ante annum 1532, quo se primum Protestantibus adsociarint, in articulis fidei, sed unice quoad disciplinam ecclesiasticam a Romana Ecclesia secessisse velit: autor e contrario ostendit, Waldenses pariter & Albigenses eandem fovisse doctrinam, & utrosque pro hæreticis ob dissensum in articulis fidei a Romana sede habitos fuisse. Cæterum cum objici potuisset, Waldenses multo plures recentius doctrinas Ecclesiæ Romanæ tanquam erroneas taxasse, quam quidem olim a Patarinis istis ac Subalpinis factum fuisse legatur, adeoque vel hoc nomine ingentem inter utrosque differentiam extitisse: Noster dubio huic occurrit in *Cap. XXI*, pluribus exemplis commonstrans, plerosque Romanæ ecclesiæ errores tempore separationis Patarinorum aut penitus nondum receptos & stabilitos, aut saltem nondum pro talibus articulis habitos fuisse, quorum professio iis necessaria foret, qui eam communionem sequerentur. Nihilosecius tamen jam Romanam ecclesiam pro meretrice Babylonica & Antichristi sede reputari a Wallensibus Albigensibusque cœpisse propter idololatriam, usurpationem potestatis secularis, nec non crudelitatem perse-

persecutionum ad stabilienda falsa sua dogmata adhibitam. *Caput XXII* & *XXIII* impenduntur ad delineandam fidem vitamque fratrum Bohemorum, tanquam propaginis cujusdam Waldensium, sedibus suis expulsorum, & in iis oris sedem nactorum, rivulique adeo, ex cujus qualitate facile de fontis puritate judicium ferri queat. Duplex vero hanc in rem affertur testimonium, tanto minus suspectum ratione eorum, quæ in laudem istarum Ecclesiarum cedere possunt, quod utrumque ab hoste adversæque parti addicto datum sit: alterum scilicet est Inquisitoris cujusdam, profitentis se exactam de iis cognitionem habere, ac plusculis ipsorum examinibus interfuisse; consignatum circa finem seculi XIV, quod licet in aliquibus manifestas contineat calumnias & scurriles inculpationes, tamen vel ideo legi meretur, quod una exponit, quænam occasio fuerit hominibus illis in hoc vel illo fidei articulo a Romana ecclesia discedendi, & quibusnam argumentis sententiam suam defendere sciverint: alterum, idque modestius conceptum, est Æneæ Sylvii, quod historiæ suæ Bohemicæ inseruit; e quo non minus ac ex priori illo abunde liquet, quam rectam jam tum boni illi viri circa ea fidei capita, in quibus hodienum Protestantes a Romana ecclesia dissident, sententiam tenuerint. In *Capite XXIV.* id agit Autor, ut doceat, cœtus illos Waldensium haudquaquam justo regimine ecclesiastico destitutos, sed legitima ministerii sacri successione gavisos esse, neque ut adversarii calumnientur, Laicis unquam promiscue concessisse potestatem prædicandi & administrandiSacramenta. Tametsi vero non neget, difficile esse, seriem pastorum hujus gregis nominetenus percensere, abolitis præsertim per continuas persecutiones ipsorum commentariis & annalibus: nihilominus e diversis autoribus & argumentis comprobat, Waldensium ministerium sacrum justa ordinatione ac successione non interrupta potitum esse, inde ab iis temporibus, quando Mediolanensium Archiepiscopus Wido cum aliis clericis uxoratis, uti supra dictum, Romanæ sedi semet opponere cœperat: ab ea enim sic secedentes jugiter in exercitio suæ functionis perseverasse, nil curantes Paparum definitiones & excommunicationes. Cum vero horum numerus, reliquorum comparatione exiguus esset, inde factum ait Autor, ut ab adversæ factioni addictis summo in contemtu, tandemque pro meris Laicis haberentur, legitima potestate sacra faciendi non instructis: eamque inculpationem dein obstinate

ſtinate propagatam, nec parum auctam fuiſſe, ex quo Waldi diſcipuli ſeſe his Italiæ eccleſiis junxiſſent: huic denique & id acceſſiſſe, quod miniſtri illi ſucceſſu temporis titulum vocationis ſuæ clam habere cœperint, quo tanto melius evitarent odium & perſecutionem a Romana Eccleſia & ejus inquiſitoribus ſibi alias imminentem. In *Capite XXIV* perſecutiones, quas Waldenſium eccleſiæ ſubinde ſuſtinuerunt, ſtrictim percenſentur, aſperitate primis illis Chriſtianorum perſecutionibus parum aut nihil cedentes: diverſa etiam afferuntur edicta a Pontificibus Regibusque ad eorum exterminationem propoſita, allegatis ſimul Autoribus, qui latius deſcripſerint perſecutiones illas & furorem paſſim adhibitum ab Inquiſitoribus: quorum aliqui præterea quam calumnioſe cum miſeris illis egerint,in conſignanda ipſorũ depoſitione & reſponſione ad quæſtiones in examine propoſitas,demõſtratur *Cap. XXVI*, in quo nempe unum alterumq; exemplum Proceſſus ab iſtis habiti communicatur, ex Manuſcripto quodam Bibliothecæ Cantabrigienſis: unde ſatis pateſcit, inſtrumentum a Notario ſuper inſtituto examine confectum non ſatis concordare cum protocollo, ſed ſubinde verba ab iis prolata non parum perverti, atque in ſiniſtram partem detorqueri. In *ſequenti capite* comprobat Autor, Eccleſias Vallium Pedemontii conſtanter perſeveraſſe in eadem fide uſque ad tempora reformationis Lutheri, allata hanc in rem relatione & ingenua confesſione acris cujusdam adverſarii, *Claudii Seiſſelii*, Archiepiſcopi Taurinenſis; qui cum jam ante annum 1518 contra Waldenſes ſcripſerit, evidens eſt, eos non anno demum 1532, ut Epiſcopus Meldenſis voluit, opiniones Proteſtantium adoptaſſe. In *Capite ultimo* tandem obteſtatur Autor, ſe haudquaquam juſtificandos ſuſcipere errores, qui nonnullis harum eccleſiarum membris adhæſerint: at cum a talibus ne quidem primitivæ Eccleſiæ Patres omnino immunes fuiſſe reperiantur, facilius iis ignoſcendum eſſe autumat; quandoquidem ex deductis alias conſtet, fideliter cœtus iſtos inter ſe conſervaſſe, quicquid ad conſtituendam genuinam Chriſtianorum ſocietatem requiri queat: quale quid etiam Lutherum ſenſiſſe oſtendit, utpote qui contemtis malis rumoribus, pasſim de Waldenſium vita & doctrina ſparſis, re nempe penitius indagata calumniarumque perſpecta falſitate, ipſos pro fratribus agnoſcere eorumque fidem commendare nil dubitaverit.

GRAM-

GRAMMATICA GRÆCA EX ALIIS ACcurato ordine ac solicito quorumvis examine collecta, inque sectiones & capita digesta, ad usus Gymnasii Ratisponensis Poetici ab ejusdem Rectore ac Prof. Publ. GEORGIO HENRICO URSINO Spirensi.

Norimbergæ sumtibus Wolfgangi Mauritii Endteri. A. 1691. in 8.
Constat plagul. 39.

EX quo humaniores literæ, Græcæ imprimis, ex tenebris emerserunt iterum, varii varia in iis excolendis conati sunt; nec defuere, qui præcepta Grammatica exhibuerunt. In quibus scriptis ut non facile nihil invenias, quod laudari non conveniat; sic fatendum quoque habemus, nullum adhuc extitisse, quod vel omnia tradiderit, quæ ad studium Grammaticum pertinent, vel eo ordine etiam res tractarit, qui quibusvis placuerit. Ex qua causa subinde inventi sunt, qui novas Grammaticas composuere, in quibus, quæ in aliis vel non probaverant, vel non invenerant, aut emendarunt, aut suppleverunt; nec alio consilio clarissimus Autor adductus est, ut quod exhibemus Grammaticum opus conscriberet. Nam in eo & plenius scriptum suum, quam aliorum opera, reddidit, & inventa aliorum emendavit. In omnibus nempe libellis Grammaticis, quos hactenus habuimus, desiderantur, vel quæ ad naturam accentuum accuratius cognoscendam spectant, vel quæ ad formationem temporum pertinent, vel quibus ad varietatem dialectorum discendam opus est, vel quæ conjunctionem verborum construendique rationem Græcis peculiarem concernunt, vel quæ exempla commoda exhibent, in quibus usus præceptorum Grammaticorum per Analysin haberi possit. Sed hic omnia convenientissimo ordine exhibentur. Traditur enim primo Etymologia, sive in literis & syllabis earumque affectionibus, sive in partibus orationis tam declinabilibus Articulo, Nomine, Pronominibus, Verbis & Participiis, & quoad declinationes atque motiones, & quoad formationes aliasque affectiones consideratis, quam indeclinabilibus, Adverbiis, Interjectionibus, Præpositionibus, Conjunctionibusque versetur; mox Syntaxis in explicandis præcipue Græcæ linguæ Idio-

tismis occupata; deinde Prosodia selectiora sola investigans; porro figuræ Grammaticæ; post dialecti tandemque electa Græca, quæ Chrias seu sententias, apophthegmata, similia, narrationes, epistolas & colloquia sistunt, perinde ut Michael Meisnerus exercendæ in Latina lingua Juventuti varios flosculos ex similibus, sententiis, narrationibus atque exemplis constantes ex Cicerone collegit, & sub nomine Hortuli Romani ad eo magis imbibenda Grammatica præcepta publici juris fecit. Sed & corriguntur observationes, quæ vel vulgo ponuntur, vel a variis Autoribus traduntur. Quarum emendationum duo genera facimus; partim enim corrigit, quæ aliis Autoribus promiscue visa sunt, partim speciatim clarissimum Vervvey tractat, quem in Belgio post Stephanos, Sylburgios, Welleros, non parum claritatis literis Græcis attulisse, nova via docendi Græca præmonstrata, in præfatione scribit. Ad priorem classem pertinent: verbum κεῖμαι, non, ut alii volunt, a κέημι ejusque Passivo & Medio κέεμαι ortum esse, sed a Poetico κείω pro κέω, unde Passivum & Medium κείομαι per Syncopen κεῖμαι. It. Verba non pura & barytona θέλω, ὀφείλω, μέλω &c. quæ in Futuris habeant, θελήσω, ὀφειλήσω, μελήσω, non ex circumflexis & puris antiquatis, θελέω, ὀφειλέω &c. orta esse, sed hæc potius circumflexa antiqua ex barytonis, quæ adhuc supersunt, originem traxisse, contra Schmidium. In Vervvey post multa alia præcipue reprehenduntur sequentia: Dualem numerum e verbis & nominibus ejici; vocativum in declinationibus nominativo proximum subjungi; Medium verbum passivo præmitti; ordinem temporum valdopere turbari; Futurum primum Passivum formari a futuro Activo ψ in φθήσομαι, ξ in χθήσομαι, σ in σθήσομαι mutato: Nomen ἀτάσθαλος non ex ἄτας accusativo plurali nominis ἄτη componi, sed ex ἄταις dativo plurali & verbo θάλλω deflectendum esse, ut sit ὁ ταῖς ἄταις θάλλων. Sed quanquam multa vituperat, non pauca tamen etiam sunt, quæ in viro hoc sequitur. v. g. consuetudinem compositiones ex pronominibus μὲ, σὲ &c. & αὐτοῦ in compositis, ἐμαυτοῦ, σεαυτοῦ, ἑαυτοῦ, contra rationem induxisse, quod μὲ, σὲ &c. Accusativus & αὐτοῦ Genitivus sit, Homerusq; semper scribat ἐμὲ αὐτὸν, σὲ αὐτὸν, vel ἐμὲ, σὲ simpliciter; ut & duas esse conjugationes, unam verborum in ω, alteram verborum in μι; porro verba ἔδομαι, πίομαι, φάγομαι, non esse futura media, pro ἐδοῦμαι, πιοῦμαι, φαγοῦμαι, sed præsentia

pro

pro futuris poni; iterum, quæ de ratione, qua nomina cum nominibus componantur, afferuntur, ab aliis nondum perſpicue obſervata, v.g. quod nonnunquam duo nominativi jungantur eliſo σ, inprimis poſt υ, αυ, & ου, ut βȣ́γλωσσα ex βȣ̃ς & γλῶσσα; nonnunquam Genitivus integer & Nominativus coeant, ut νεώςοικος navale ex νεὼς Genitivo vocis ναῦς, & οἶκος: nonnunquam Dativus ac Nominativus copulentur, ut in χειρίσοφος. Sed hæc ſufficiant. De cætero ipſum ſcriptum eximie commendandum eſt, ſive plenitudinem ſelectumque rerum, ſive perſpicuitatem orationis, ſive convenientiam ordinis intueamur. Neque dubitamus, quin ſtudiis ſuis ex diſcentibus maxime profuturi ſint, qui ductum in libello monſtratum ſequi velint. Quin apparere vel ex adſcriptis exemplis arbitramur, non incipientibus ſolum proficuum fore librum, ut quæ ad ponenda literarum Græcarum fundamenta neceſſaria ſunt, facile hauriant, ſed adultiores quoq; inventuros eſſe, quibus quam jam poſſident cognitionem, confirmatiorem, illuſtriorem, elegantioremque efficiant.

HENRICI COETSII EUCLIDIS ELEMENTORUM ſex libri priores, magnam partem novis demonſtrationibus adornati.

Lugduni Batavorum, apud Danielem a Gaesbeck, anno 1691, in 12.
Conſtat plagulis 30.

INter Mathematicos, qui dilucidandis *Elementis Euclideis* poſteritati ſuam commendare operam inſtituerunt, & præſens *Autor* nomen ſuum, in gratiam præcipue tyronum, profeſſus eſt. Cum autem non una hucusque methodo *Euclidis* commentatores inceſſerint: aliis quidem veterem, & ab *Euclide* nobis traditum ſervantibus ordinem; aliis autem, illo inſuper habito, ad naturalem veritatum inibi demonſtratarum nexum & ſequelam attendentibus: priorem demonſtrandi viam *Autor* ſibi vel ob hanc rationem eligendam putavit, quod *Elementorum Euclideorum* notitia aliqua jam imbutis, ad ſublimiora veterum Mathematicorum opera longe faciliorem altera illa ſuppeditare manuductionem, aditumque patefacere arbitraretur. Nec tamen huic orbitæ ſic ubique inſtitit, ut ab ea hinc inde non diverterit, ubi commodum diſcentium demonſtrationisque brevitas ab ordine communi

discessum suasit: unde non raro in demonstranda aliqua pro positione sequentem & nondum demonstratam in subsidium advocat, sed (ne in paralogismum aut principii petitionem demonstratio abeat) a priori illa independentem. Cæterum ipsis demonstrationibus methodum quodammodo applicuit Algebraicam, sed ita tamen, ut a tyrone debitam attentionem adhibente, & signorum Algebraicorum, quorum syllabus præfationi subnectitur, memori, demonstrationum vis & ratio facile possit percipi. Ut adeo dubium non sit, *Autorem* non tantum idonea libri forma, & eleganti typorum dispositione, sed & resectis prolixarum demonstrationum ambagibus, & succinctis ratiociniis suis, largam eorum gratiam promeriturum, qui in geometricis elementis ipso hodego ingenium suum exercere studebunt.

GERARDI NOODT JCTI PROBABILIUM Juris Libri IV. quibus accedunt de Jurisdictione & Imperio Libri 2. & ad L. Aquiliam Liber singularis.

Lugduni Batav. ex offic. Felicis Lopez. 1691. in 4. plag. 62.

Diversi argumenti materias uno volumine consociatas simul publici juris fecit Consultissimus *Noodt*, Antecessor in Academia Lugduno-Batava ordinarius, easdemque tum secundum fortuitum elaborationis ordinem, tum quoad externæ molis habitum disposuit. Prima etenim pars cæteris duabus amplitudine longe potior & in quatuor libros subdivisa, *Probabilia Juris* sistit, quæ sparsim hactenus (præter libri ultimi capita) fuerant edita. De scopo, quem in hoc scribendi genere præfixum habuit Autor, vel ex solo titulo sufficienter constare videtur. Felici quippe successu æmulatus est celeberrimorum JCtorum industriam, qui cum animadverterent, veneranda Jurisprudentiæ Romanæ monumenta communem cum aliis rebus humanis sustinuisse sortem, & veterum Doctorum atque librariorum maxime incuria plurimis in locis obscurata, depravata atque corrupta fuisse, pertinaci studio maculas istas inducere, & hilariorem perspicuitatem, pristinumque splendorem Juri nostro conciliare aut restituere potius certarunt. Prodierunt hunc in finem tot volumina sub titulis Observationum Juris, Emendationum, Receptarum Lectionum, Amœnitatum,

nitatum, Paradoxorum, & qui adhuc sunt alii, conspicua. Quamvis autem in textibus obscurioribus emendandis Autor noster præcipuam consumserit operam, unice tamen id ipsum egisse non putandus; siquidem hac in re libera & soluta prorsus digestione usus, passim interjecit capita, quibus modo verba ac phrases singulares ex classicis autoribus declarare; modo textus absque ulla emendatione interpretatione nova juvare, aliorumque intempestivas correctiones convellere; subinde & integras materias clarius exponere gavisus est. Seorsim vero quod textuum emendationes attinet, molliora hæc remedia passim usurpat, ut per brevissimas literarum mutationes sensum legis vexatæ perspicuum reddat, aut qua ratione per notas potissimum & siglorum captiones, librariis in describendis juris Romani codicibus admodum familiares, menda insensibili prope motu irrepserint, commonstret; cui posteriori conjecturæ cum ipse Justinianus locum fecerit in Mandato ad Tribonianum de conceptione Digestorum §. 13. paragraphum eundem ceu maxime notabilem primæ statim paginæ commendavit. His subsidiis aggreditur *l. pen. ff. de cond. caa. dat.* circa quam vulgo disceptari solet, quomodo Præfectus vigilum servum summo supplicio afficere potuerit, cum ex *l. un. C. de Off. Praef. Urb.* & *l. 3. §. 1. ff. de Off. Praef. Vigil.* manifeste constet, neutiquam Præfecto vigilum, sed Præfecto urbi merum competiisse imperium. Errorem exinde natum conjicit Autor, quod, cum veteres diversimode notaverint hæc duo officia, modo clarius PRAEF. URB. & PRAEF. VIGIL. modo magis contracte P. V. hoc forte siglo usurpato pro Præfecto Urbi Præfectus Vigilum facili lapsu fuerit scriptus. Offert se dehinc *l. 4 § 13. ff de re milit.* *Edicta Germanici Cæs. militem desertorem faciebant, qui diu affuisset, ut is inter remansores haberetur; sed sive redeat quis & offerat se, sive deprehensus offeratur, pœnam desertionis evitat; nec interest cui se offerat VEL a quo deprehendatur.* Postremum membrum hujus textus *l. 13. §. ult. l. 5 pr. & §. 3. & 4. ff. h. t.* haud leviter obstat, ceu in quibus maxime interesse videtur, utrum miles fugitivus a patre, an publice deprehensus sit & cum necessitate reversus. Ut ergo discordia textuum cesset, pro particula VEL substituitur VERUM (*nec interest cui se offerat, verum a quo deprehendatur*) & quidem hoc sub prætextu, quod siglum V olim forte adhibitum ad utramque particulam teste Valerio Probo, Magnone & Diacono semet

l. 1. c. 5.

l. 1. c. 10.

 referat;

referat; quæ ambiguitas festinantem librariorum calamum facile eluserit. Haud alio remedio restituitur textus *l. f. ff. de condict. caa. dat.* qui varias Dd. glossas atque commentationes prolixas ægre sustinet. Neque enim adhuc inter eos convenit, quamobrem negotium ibi propositum Celsus ad quasi contractum, dationem videlicet ob causam referat, licet omnia requisita emptionis & venditionis præsto esse videantur. Noster putat notarum compendio textum primitus sic conceptum fuisse *Dedi tibi pe. pec. ut mihi &c.* (dedi tibi peregrinam pecuniam, ut mihi) librarios deinceps priorem notam *pe.* per imprudentiam tanquam supervacaneam neglexisse; id sane liquido constare, quod peregrina pecunia pro merce habita non ex forma publica, sed ex substantia magis æstimari sueverit. Adducitur hunc in finem de nummo victoriato testimonium *Plinii* ex *l. 33. Hist. nat. c. 3: Qui nunc Victoriatus appellatur, lege Clodia percussus est; antea enim hic nummus ex Illyrico advectus mercis loco habebatur.* Alios insuper duos textus unius literæ mutatione cæteris consonos reddere molitur. Prior ex his prostat in *l. 13. §. f. ff. de Pignerat. act. Venit autem in hac actione & dolus & culpa, ut in commodato venit & custodia, vis major non venit. Ea igitur* &c. Mutatur hic particula *ut* in *at* (*at in commodato venit*) ut cum subsequente *l. 14. d. t. & l. 5. §. 2. t. 18 ff. Commod.* connexio & concentus integer servetur; cumque Autori de hac ipsa emendatione controversia a non nemine fuerit mota, infra ad objectiones plenius respondet. In posteriore textu *l. 6. C. de pact. conv.* verbum *conveniat* mutat in *convenit*, quo ipso pacti expressi ratio manifesta redditur, & Accursii aliorumque operosa divinatio, nec non Ant. Fabri singularis doctrina de effectu nudæ pollicitationis, si b. f. judiciis causam dederit, honeste dimittitur. Notantur & nonnulli errores, quos per nimiam accelerationem atque memoriæ inconstantiam ipsi JCti forte commiserint, ut in *l. 5. pr. ff. ad L. Aquil.* ubi *Actio L. Cornelia* pro *Actione L. Aquilia*: *l. 5. §. 4. ff. de his qui effud.* ubi *Actio Legis Aquiliæ* pro *Actione in factum*: *l. 1. ff. de L. Pomp. de Parricid.* ubi *L. Cornelia de sicariis* pro *L. Cornelia de Parricidiis* posita præsumitur. Imo quod & gratiæ atque affectui nonnihil dederint subinde JCti, ex vexata satis *l. 14. ff. de Transact.* curiosa demonstratione eruere laborat. Non dubitavit hoc in textu Scævola asserere, quod post transactionem inter legitimum & scriptum hæredem inter-

Margin notes: l. 4. c. 4. — l. 1. c. 4. — l. 4. c. 3. — l. 1. c. 9. 10. 11. — l. 2. c. 2.

interpositam, creditores hæreditarii utrosque hæredes teneantur convenire, pro rata hæreditatis per transactionem assignata; licet idem JCtus in anteriore *l. 3. ff. eod.* contrariam sententiam tali in casu secutus esset. Variæ quidem conciliationes in promptu sunt, quas inter duæ potissimum ab Accursio prolatæ commemorantur. Neutra cum Autori plene sufficiat, pro ingenii libertate contendit, *in d. l. 14*, utpote ex l. 2. Responsorum depromta, Scævolam a certo jure recessisse longius quam oporteret, ut amico, a quo consultus forte, gratam acceptamque rem faceret, eumque imaginaria ambiguitate utcunque juvaret; e contra *d. l. 3.* ex l. 1. Digestorum petitam, claram ac rotundam juris decisionem exponere, quo in commentario JCtus usus fuerit judicio libero & minus obnoxio. Et ex hoc ipso argumento quæstionem inter Nic. Boerium & Uldaricum Zasium agitatam decidit, quod JCtorum commentariis potius, quam responsis credendum sit. Hæc de textuum quorundam censura ac emendatione dicta sufficiant; obiter adhuc notamus materias nonnullas fusius paulo illustratas. De rebus publicis ac communibus ad *§. 1. 2. & seq. Inst. de Rer. Div.* satis prolixa disceptatio instituitur, plurimisque argumentis probatur, veteres publica & communia parili potestate accipere, & quod publicum est, idem & commune nuncupare, & vice versa; diversitatem solum in eo subesse, quod quædam jure naturali, quædam jure civili publica habeantur. Amœnæ dehinc digressioni serviens Autor, in officia, quæ ex humanitate & philanthropia mutua præstare tenemur, inquirit, istudque argumentum ex consensu nostrorum JCtorum cum Cicerone, Seneca aliisque Philosophis concinne declarat. Ad penitiorem intellectum *l. 3. §. 1. ff. d. A. vel A. P. l. 5. §. 1. l. 55. ff. de A. R. D.* ex Seneca, Phædro, Plauto congeruntur testimonia, quæ veteres in diversas abiisse sectas circa doctrinam de acquirenda possessione, haud obscure evincunt, cujus dissidii vestigia circa textus allegatos sollicito scrutinio exhibentur. Integro quoque capite fictiones Juris antiqui præsertim expositas habemus, quatenus in testamentis per æs & libram, in bonorum possessionibus, in querela inofficiosi testamenti, interdictione aquæ & ignis, servitute pœnæ aliisque negotiis fuerunt conspicuæ. Nec silentio prætermittenda, quæ habentur de interpretatione L. Corneliæ de Sicariis, & potissimum *l. 1. §. 3. ff. h. t.* Operose ex hoc textu adstruitur, istud tantum homicidium L. Cornelia coerceri, quod consulto

l. 1. c. 7. & 8.

l. 2. c. 6.

l. 4. c. 7.

fulto & deliberato seu integra voluntate factum est, non quod in rixa fortuita atque improvisa contigit subito impetu; hoc etenim casu extraordinariam ac leviorem pœnam surrogari. Quod ipsum assertum
l. 4. c. 8. cum in dubium vocarit Vir clarissimus Ulricus Huberus, in eo jam occupatus est Noster, ut argumentorum sibi objectorum vim infringat.

Qui sequuntur de *Jurisdictione* & *Imperio* libri 2. rerum forensium statum ex Jure Romano antiquo potissimum repræsentant, cujus cognitio, etsi praxi modernæ haudquaquam sufficit, propterea tamen penitus non contemnenda est; siquidem ad textuum plurimorum interpretationem genuinam insigne momentum confert, & ipsa varietate animum detinet. Distincte vero hic declaratur primum, non solum quas species, quas partes, quæ initia Jurisdictio & Imperium seorsim sibi vendicent; sed & mutua Jurium istorum collatio instituitur, circa quam istud præsuppositum ex *l. 3. & 4. ff. de Jurisd. l. 26.*
l. 1. c. 3. *pr. & §. 1. ff. ad Municip.* deductum advertimus: Imperium a Jurisdictione, quantum ad Magistratus municipales attinet, non tam vocabuli proprietate, quam docentium usu separari; & quia lex notionem municipalium Magistratuum jurisdictionem appellavit, fecisse vocabulorum paupertatem & distinguendi necessitatem; ut eadem si cum potestate Romani Magistratus conferretur, tantum jurisdictio diceretur; ea vero quæ Romani Magistratus esset, magis imperium appellaretur; ut tamen in Romano Magistratu ista quæ imperii, eadem jurisdictionis, & quæ jurisdictionis, eadem imperii haberentur. Transitus dehinc fit ad personas in foro Romano venerabiles, Prætorem
l. 2. videlicet, & Judicem, ac circa utrumque quæ occurrunt egregia & singularia strictim exponuntur. Diversus denique mandatæ & prorogatæ jurisdictionis habitus laxe deducitur, ubi insimul extantiores hac de materia textus *l. 2. ff. de Off. ejus cui mand. est jurisd. l. 5. C. de Jud. l. 2. §. 1. ff. de Jud. l. 18. ff. de Jurisd. l. 4. C. de Jurisd. omn. Iud.* singulari cura enucleatos observavimus.

c. 1. & 2. Liber singularis & postremus continuam commentationem exhibet *ad L. Aquiliam.* Inquiritur primum in autorem hujus legis seu plebisciti, cumque illud tribus constet capitibus, ex quibus tamen medium in desuetudinem abiit, ordine hoc servato potiora cujusque momenta terse explanantur. Intermiscentur vero ad textus complures hujus

hujus tituli animadversiones philologicæ, quæ aut casus probabilitatem, aut si quid aliud forte ex antiquitatibus historiæ Romanæ supponitur, declarant. Sic querela Martialis l. 7. Epigr. 60, quod tonsores olim, ut & coqui ac caupones, in publico artem suam exercuerint, confertur cum *l. 11. ff. ad L. Aquil.* in qua tonsor servo gulam præcidit pilæ ludibrio confusus. Casum *l. 45. §. 3. ff. eod.* refert deinceps ad Palilia anniversaria sacra, in quibus natalem urbis Romæ celebrare pastores atque per ardentia stramenta transilire consueverunt, adnotante Ovidio Fast. l. 4. Quæ differentia inter pugillatum, luctam & pancratium, ad expositionem *l. 7. §. 4. ff. eod.* latius recensetur. Eundem in censum veniunt, quæ de medicis chirurgis, ut & de fœminis medicis, occasione *l. 7. §. ult. l. 8. l. 9. d. t.* habentur. Plura quidem ex commentario isto non jucunda minus quam utilia congerere licuisset; verum dum sub calcem libri de supplementis uberioribus spes haud obscura semet offert, commodam magis aucupari occasionem fas esto.

c. 7.

c. 8.

SOLUTIONES PROBLEMATIS A J. B. in Actis A. 1690, pag. 219 propositi.

B*Enevolus Lector haud gravate recordabitur Problematis a clarissimo Basileensium Professore* Jacobo Bernoulli, Actorum anno 1690, mense Majo p. 219, *propositi. Hujus solutionem, methodo sua impetratam, si ante anni exitum nemo solutum a se Problema significaverit, se publicaturum*, ejusdem anni mense Julio p. 360, *pollicitus est* celeberrimus G. G. L. *Solvit vero illud, solutionemque nobis communicavit præterito mense Decembri proponentis* Frater, Dominus Joannes Bernoulli, Medicinæ Candidatus, *in hisce studiis versatissimus; eamque, ut suo tempore alteri illi* Leibnitianæ *jungeremus, humanissime per* Fratrem *nos compellavit. Factum inde est, ut* Virum *supra memoratum* celeberrimum *pulsaremus de edenda sua: quam etiam nuperrime nobis pro summa humanitate sua transmisit.* Huic *etiam debemus, quod vir summus Dn.* Christianus Hugenius *non dedignatus est, cum plurima favoris erga nos significatione, & sua Problematis dicti solutione Acta hæc nostra exornare. Exhibemus ergo Tibi B. L. & geminam solutionem ab* Illustri Virorum pari, & Bernoullianam; *sed eo ordine, quo ad manus nostras pervenere.*

SOLUTIO PROBLEMATIS FUNICULARii, exhibita a Johanne Bernoulli, Basil. Med. Cand.

ANnus fere eſt, cum inter ſermocinandum cum Cl. Fratre mentio forte incidiſſet de Natura Curvæ, quam funis inter duo puncta fixa libere ſuſpenſus format. Mirabamur rem omnium oculis & manibus quotidie expoſitam nullius hucusque attentionem in ſe concitaſſe. Problema videbatur eximium & utile, at tum ob præviſam difficultatem tangere noluimus; ſtatuimus itaque illud publice Eruditis proponere, viſuri num qui vadum tentare auderent: neſciebamus enim, quod jam inde a Galilæi temporibus inter Geometras agitatum fuiſſet. Interea dignum cenſuit nodum hunc, cui ſolvendo ſe accingeret ſummus Geometra Leibnitius, ſignificavitque non multo poſt (vid. Act. a. 1690. mens. Jul. pag. 360) ſe clave ſua aditus problematis feliciter reſeraſſe, conceſſo tamen & aliis tempore, intra quod ſi nemo ſolveret, ipſe ſolutionem ſuam publicaturus eſſet. Id animum addidit, ut problema denuo aggrederer, quod eo quidem cum ſucceſſu factum, ut brevi & ante termini a Viro Cel. poſiti exitum ejus ſolutionem omnimodam & plenariam, qualem antea ne ſperare quidem auſus fuiſſem, invenerim. Reperi autem Curvam noſtram Funicularian non eſſe Geometricam, ſed ex earum cenſu, quæ Mechanicæ dicuntur, utpote cujus natura determinata æquatione Algebraica exprimi nequit, nec niſi per relationem curvæ ad rectam, vel ſpatii curvilinei ad rectilineum habetur, ſic ut ad illam deſcribendam alterius curvæ rectificatio vel curvilinei quadratura ſupponatur, ut ex ſequentibus Conſtructionibus TAB. VI. liquet:

Fig. I. *Conſtr. I.* Ductis normalibus CB, DE ſeſe ſecantibus in A, centroque C ubivis ſumpto in axe CB, & vertice A deſcripta Hyperbola æquilatera AH, conſtruatur curva LKF, quæ talis ſit, ut ubique CA ſit media proportionalis inter BH & BK; fiat rectangulum CG æquale ſpatio EABKF, erit productis IG, HB punctum concurſus M in Curva Funicularia MAN.

Fig. II. *Conſtr. II.* Deſcripta ut prius ad axem BA Hyperbola æquilatera BG, conſtruatur ad eundem axem Parabola BH, cujus latus rectum æquetur quadruplo lateris recti vel transverſi Hyperbolæ, ordinatimque

Fig. II.

TAB. VI
ad A. 1691. pag. 274.

TAB. VI
Fig. I.

Fig. II.

natimque applicata HA producatur ad E, ita ut recta GE sit æqualis lineæ Parabolicæ BH; dico punctum E esse in Curva Funicularia EBF.

Ex his patet, Curvæ hujus EBF naturam per æquationem Geometricam haberi non posse, nisi simul rectificatio lineæ Parabolicæ detur. Hujus autem & præcedentis Constructionis demonstrationem lubens omitto, ne Celeberrimo Viro primæ inventionis palmam vel præripiam, vel inventa sua super hac materia plane supprimendi ansam præbeam: sufficiet hic, si notabiliores hujus Curvæ proprietates addidero:

1. Ducta tangente FD, erit AF. AD :: BC. BF curvam. Fig. II.
2. AE vel AF æquatur curvæ Parabolicæ BH dempta recta AG.
3. Curva BE vel BF æqualis est rectæ AG, i. e. portiones curvæ funiculariæ ad axem applicatæ conficiunt Hyperbolam æquilateram: insignis est hujus Curvæ proprietas.
4. Spatium Funicularium BAE vel BAF est æquale rectangulo sub BA & AF, diminuto rectangulo sub CB & FG.
5. Curva MNO, ex cujus evolutione describitur Funicularia, BE, est tertia proportionalis ad CB & AG.
6. Recta vero evolvens EO est tertia proportionalis ad CB & CA.
7. Recta BM usque ad principium curvæ MNO sumta æquatur ipsi CB.
8. MP est dupla ipsius BA.
9. Rectangulum sub CB & PO duplum est spatii hyperbolici ABG.
10. Recta CP bisecta est in puncto A.
11. Curva EB est ad curvam MNO, ut recta CB ad rectam AG.
12. Si ad AG applicentur duo Rectangula AI, AK, quorum unum AI ei quod sub semilatere transverso CB & recta FG comprehenditur rectangulo, alterum AK quod ipsi spatio Hyperbolico BGA æquatur; & differentiæ latitudinum KI sumatur in axe a vertice B æqualis BL, erit punctum L centrum gravitatis curvæ Funiculariæ EBF.
13. Si super EF infinitæ intelligantur descriptæ curvæ ipsi Funiculariæ EBF æquales, illæque in rectas extendantur, & in singulis singulæ extensæ punctis applicentur rectæ ipsis respective distantiis a linea EF æquales, erit omnium spatiorum quæ sic efficiuntur illud quod a Funicularia gignitur maximum.

Cœpit Hon. Frater speculationem hanc extendere etiam ad funes inæqualiter crassos, quorum crassities ad longitudinem relationem obtinet æquatione algebraica exprimibilem, notatque unum casum, quo problema per Curvam simplicem Mechanicam solvi possit: nempe si supponatur Figura Curvilinea ABDEG, cujus applicata GE sit reciproce in dimidiata ratione abscissæ AG, eaque sit in omnibus suis applicatis flexilis, hoc est, si concipiatur funis AG gravatus in singulis suis punctis respectivis rectis GE, vel (quod tantundem est) differentiis applicatarum GH in Parabola AHI, aut denique portiunculis curvæ cycloidalis AHI (cujus vertex A) isque sic gravatus suspendi intelligatur, ita ut punctum A sit omnium infimum (quod fit, ubi connexum habuerit a parte A alium funem ejusdem longitudinis & in æqualibus a puncto A distantiis æqualiter gravatum): tum jubet ad axem AG construere Hyperbolam æquilateram ABC cujus vertex A, applicatamque BD producere ad E, ita ut rectangulum sub semilatere recto vel transverso & linea DE, sit æquale spatio ADB; ostenditque punctum E esse ad curvam quæsitam AEF, quam funis dicta ratione gravatus format, ipsam vero curvam AE esse tertiam proportionalem ad rectum vel transversum latus Hyperbolæ & applicatam ejus DB; tangentem EH haberi sumpta IH quarta proportionali ad semilatus rectum, abscissam AD & applicatam DB, &c. Reperi autem, quod memorabile est, curvam hanc AEF illam ipsam esse, ex cujus evolutione altera BE, quam uniformis crassitiei funis format, describitur; adeoque eandem cum curva MNO.

Fig. III.

Fig. IV.

Fig. II.

Notare convenit, quod si quis experimentis hæc examinare instituat, catenulam præ fune seligere debeat, quem ob nimiam cum levitatem tum rigiditatem ad id ineptum deprehendimus. Cæterum qui materiam hanc perficere & ampliare volet, poterit investigare naturam curvæ, quam refert funis in hypothesi a Terræ centro distantiæ finitæ, vel si supponatur insuper a proprio pondere extensibilis, aut quocunque alio modo gravatus: vel etiam vice versa qualiter illum gravare conveniat, ut referat lineam Parabolicam, Hyberbolicam, Circularem aliamve quamcunque datam curvam: Res enim omnino in potestate est.

DE

DE LINEA IN QUAM FLEXILE SE pondere proprio curvat, ejusque usu insigni ad inveniendas quotcunque medias proportionales & Logarithmos. Autore G. G. L.

PRoblema *Lineæ Catenariæ vel Funicularis* duplicem usum habet; unum, ut augeatur ars inveniendi seu Analysis, quæ hactenus ad talia non satis pertingebat, alterum ut praxis construendi promoveatur. Reperi enim hanc lineam ut facillimam factu, ita utilissimam effectu esse, nec ulli Transcendentium secundam. Nam suspensione fili vel potius *catenulæ* (quæ extensionem non mutat) nullo negotio parari & describi potest, *physico* quodam *constructionis genere*. Et ope ejus ubi semel descripta est, exhiberi possunt quotcunq; mediæ proportionales, & Logarithmi, & Quadratura Hyperbolæ. Primus *Galilæus* de ea cogitavit, sed naturam ejus assecutus non est: neq; enim Parabola est, ut ipse erat suspicatus. *Joachimus Jungius*, eximius nostri seculi Philosophus & Mathematicus, qui multa ante *Cartesiū* præclara cogitata habuerat circa scientiarum emendationem, calculis initis, & experimentis factis parabolam exclusit, veram lineam non substituit. Ex eo tempore a multis tentata quæstio est, a nemine soluta, donec nuper mihi ab eruditissimo Mathematico præbita ejus tractandæ occasio est. Nam Cl. *Bernoullius*, cum meam quandam Analysin infinitorum, calculo differentiali, me suadente introducto, expressam, feliciter applicuisset ad quædam problemata, a me publice petivit Actorum Anni superioris mense Majo, p. 218, sq. ut tentarem, an nostrum calculi genus etiam ad hujusmodi problemata, quale est lineæ catenariæ inventio, porrigeretur. Re in gratiam ejus tentata, non tantum successum habui, primusque, ni fallor, illustre hoc problema solvi, sed & lineam egregios usus habere deprehendi, quæ res fecit, ut exemplo *Blasii, Paschalii* aliorumque ad eandem inquisitionem invitaverim Mathematicos certo tempore præstituto, experiundarum Methodorum causa, ut appareret, quid illi daturi essent, qui fortasse alias adhiberent ab ea qua *Bernoullius* mecum utitur. Tempore nondum elapso, duo tantum significarunt rem se consecutos, *Christianus Hugenius*, cujus magna in rem literariam merita nemo ignorat; & ipse cum fratre ingenioso juvene & pererudito *Bernoullius*, qui his, quæ dedit, effecit, ut præclara quæque

 porro

porro ab iis ſperemus. Eum igitur reapſe expertum puto quod ſignificaveram, huc quoque porrigi noſtram calculandi rationem, & quæ antea difficillima habebantur jam aditum admittere. Sed placet exponere quæ a me ſunt inventa; quid alii præſtiterint, collatio oſtendet.

Linea ſic conſtruitur Geometrice, ſine auxilio fili aut catenæ, & ſine ſuppoſitione quadraturarum, eo conſtructionis genere, quo pro Tranſcendentibus nullum perfectius & magis Analyſi conſentaneum mea ſententia haberi poteſt. Sint duæ quæcunque lineæ rectæ, determinatam quandam & invariabilem inter ſe habentes rationem, eam ſcilicet quam א & ב, hic expoſitæ, qua ratione ſemel cognita cætera omnia per Geometriam ordinariam procedunt. Sit recta indefinita ⊙N horizonti parallella, eique perpendicularis ⊙A, æqualis ipſi ⊙3N, & ſuper 3N verticalis 3N3ξ, quæ ſit ad ⊙A, ut א ad ב. Inter ⊙A & 3N3ξ quæratur media proportionalis 1N1ξ; & inter 1N1ξ & 3N3ξ, itemque inter 1N1ξ & ⊙A quæratur rurſus media proportionalis, & ita porro quærendo medias, & inventis tertias proportionales, deſcribatur continueturque linea ξξA(ξ)(ξ) quæ erit talis naturæ, ut ipſis intervallis verbi gr. 3N1N, 1N⊙, ⊙, (N), 1(N) 3(N), &c. ſumtis æqualibus, ſint ordinatæ 3N3ξ, 1N1ξ, ⊙A, 1(N) 1(ξ), 3(N) 3(ξ) in continua progreſſione Geometrica, qualem lineam *Logarithmicam* appellare ſoleo. Jam ſumtis ⊙N, ⊙(N) æqualibus, ſuper N vel (N) erigatur NC vel (N) (C) æqualis dimidiæ ſummæ ipſarum Nξ, (N)(ξ), & C vel (C) erit *punctum lineæ catenariæ* FCA(C)L, cujus ita puncta quotcunque aſſignari Geometrice poſſunt.

TAB. VII. Fig. I.

Contra ſi linea catenaria phyſice conſtruatur ope fili vel catenæ pendentis, ejus ope exhiberi poſſunt quotcunque mediæ proportionales, & Logarithmi inveniri datorum numerorum vel numeri datorum Logarithmorum. Sic ſi quæratur Logarithmus numeri ⊙ω, poſito ipſius ⊙A, (tanquam Unitatis, quam & *parametrum* vocabo) Logarithmum eſſe nihilo æqualem. Seu quod eodem redit, ſi quæratur Logarithmus rationis inter ⊙A & ⊙ω, ſumatur ipſis ⊙ω & ⊙A tertia proportionalis ⊙ψ, & ipſarum ⊙ω & ⊙ψ ſummæ dimidiæ ⊙B, tanquam abſciſſæ, reſpondens Lineæ Catenariæ ordinata BC vel ⊙N, erit *Logarithmus quæſitus Numeri dati.* Contra, dato Logarithmo ⊙N inde ductæ ad Curvam Catenariam verticalis NC duplam, oportet ſecare in duas partes tales, ut media proportionalis inter ſegmenta ſit æqualis

æqualis datæ (Unitati) ⊙A, (quod facillimum eſt) & duo ſegmenta erunt *reſpondentes dato Logarithmo Numeri quæſiti*, unus major, alter ... dictum eſt. NC ſeu ⊙R (ſumto ita

Fig. 1 ...
G. G...

OB+AC seu ...
AC=AR ⊙R-...
Rectang ⊙AR= ...
G.P.Q. contra ...
⊙A+⊙B=bis ⊙G ...
AE=GP=QQ

F
Linea
3C Cate...
C
3J J
3 3 Logari...
3N N

...)
...es
...m
...);
...)
...li-
...;
...B
...)
...as
...n-
...&
...B
...AR
...næ
...AC
...ſeu
...*en-*
...æ-
...are
...s.
...*ue.*
...ro-
...abit
...ri-
...um
...ntia
...on-
...an-
...tur.

quam & centrum ejus ex centris ... Hinc

porro ab iis ſperemus. Eum igitur reapſe expertum puto quod ſignificaveram, huc quoque porrigi noſtram calculandi rationem, & quæ antea difficillima habebantur

pc

ſir
Tı
mı
ter
ſci
on
C1
TAB. VII. Fig. I. &
3N
iteı
ita
bat
inte
libı
pro
ſole
NC
(C)
que

pen
les,
Log
us C
mur
rith
port
abſc
gar
de d
care ... proportionalis inter ſegmenta ſit
æqualis

æqualis datæ (Unitati) ⊙A, (quod facillimum eſt) & duo ſegmenta erunt *reſpondentes dato Logarithmo Numeri quæſiti*, unus major, alter minor unitate. Aliter: inventa, ut dictum eſt, NC ſeu ⊙R (ſumto ita puncto R in horizontali AR, ut habeamus ⊙R æqualem ⊙B vel NC) erunt ſumma ac differentia rectarum ⊙R & AR duo reſpondentes Logarithmo dato Numeri, unus major, alter minor Unitate. Nam differentia ipſarum ⊙R & AR eſt Nξ, & ſumma earum eſt (N)(ξ); uti viciſſim ⊙R eſt ſemiſumma, & AR ſemidifferentia ipſarum (N)(ξ) & Nξ.

Sequuntur *ſolutiones Problematum primariorum*, quæ circa lineas proponi ſolent. *Tangentem ducere ad punctum lineæ datum* C; in AR horizontali per verticem A ſumatur R, ut fiat ⊙R æqualis ⊙B datæ, & ipſi ⊙R ducta Antiparallela CT (occurrens axi A⊙ in T) erit tangens quæſita. *Antiparallelas* compendii cauſa hic voco ipſas ⊙R & TC, ſi ad parallelas AR & BC faciant non quidem eosdem angulos, ſed tamen complemento ſibi exiſtentes ad rectum, AR⊙ & BCT. Et Triangula rectangula ⊙AR & CBT, ſunt ſimilia.

Rectam invenire arcui catenæ æqualem. Centro ⊙ radio ⊙B deſcribendo Circulum, qui horizontalem per A ſecet in R, erit AR æqualis arcui dato AC. Patet etiam ex dictis fore $\psi\omega$ æqualem catenæ CA(C). Si catena CA(C) æqualis eſſet duplæ parametro, ſeu ſi AC vel AR æqualis ⊙A, foret catenæ in C inclinatio ad horizontem, ſeu angulus BCT, 45 graduum; adeoque angulus CT(C) rectus.

Quadrare ſpatium lineâ catenariâ & rectâ vel rectis comprehenſum. Scilicet invento puncto R, ut ante, erit rectangulum ⊙AR æquale Quadrilineo A⊙NCA. Unde alias quasvis portiones quadrare in proclivi eſt. Patet etiam, arcus eſſe areis quadrilineis proportionales.

Invenire centrum gravitatis catenæ, aut partis ejus cujuscunque. Arcui AC vel AR, ordinatæ BC, parametro ⊙A inventa quarta proportionalis ⊙θ, addatur abſciſſæ ⊙B, & ſummæ dimidia ⊙G, dabit G centrum gravitatis catenæ CA(C). Porro tangens CT ſecet horizontalem per A, in E, compleatur rectangulum GAEP, erit P centrum gravitatis arcus AC. Cujuscunque arcus alterius ut C1C diſtantia centri gr. ab axe, eſt AM, poſito πM eſſe perpendicularem in horizontem verticis, demiſſam ex π concurſu tangentium Cπ, 1Cπ. Quanquam & centrum ejus ex centris arcuum AC, A1C, facile habeatur.

Hinc

Hinc & habetur BG, maximus descensus possibilis centri funiculi seu catenæ aut lineæ flexilis non extendibilis cujuscunque, duabus extremitatibus C & (C) suspensæ, longitudinem habentis datam $\psi\omega$; quamcunque enim figuram aliam assumat, minus descendet centrum grav. quam si in nostram CA(C) curvetur.

Invenire centrum gravitatis figuræ, linea catenaria & recta vel rectis comprehensæ. Sumatur ⊙β dimidia ipsius ⊙G, & compleatur rectangulum βAEQ, erit Q centrum gravitatis quadrilinei A⊙NCA. Unde & cujuscunque alterius spatii linea catenaria & recta vel rectis terminati centrum facile habetur. Hinc porro sequitur illud memorabile, non tantum quadrilinea ut A⊙NCA arcubus AC proportionalia esse, ut jam notavimus, sed & amborum centrorum gravitatis distantias ab horizontali per ⊙, nempe ⊙G & ⊙β esse proportionales, cum illa sit semper hujus dupla; & distantias ab axe ⊙B, nempe PG, Qβ adeo esse proportionales, ut sint plane æquales.

Invenire contenta & superficies solidorum, rotatione figurarum linea catenaria & recta vel rectis comprehensarum, circa rectam immotam quamcunque genitorum. Habetur ex duobus problematibus præcedentibus, ut notum est. Sic si catena CA(C) rotetur circa axem AB, generata superficies æquabitur circulo, cujus radius possit duplum rectangulum EAR. Nec minus aliæ superficies vel etiam solida dicto modo genita mensurari possunt.

Multa Theoremata ac Problemata prætereo, quæ vel in his continentur quæ diximus, vel non magno negotio inde derivantur, cum brevitati consulere visum sit. Sic sumtis duobus catenæ punctis, ut C & 1C, quorum tangentes sibi occurrant in π, ex punctis 1C, π, C, in ipsam AEE horizontalem verticis demittantur perpendiculares 1C1J, πM, CJ: fiet 1JJ in AC minus 1CC in 1JM æquale 1BB in ⊙A. Possunt & series infinitæ utiliter adhiberi. Sic si parameter ⊙A sit unitas, & arcus AC, vel recta AR, dicatur a, & ordinata BC vocetur y, fiet $y = \frac{1}{1} a - \frac{1}{6} a^3 + \frac{3}{40} a^5 - \frac{5}{112} a^7$, &c. quæ series facili regula continuari potest. Datis quoque lineam determinantibus, haberi possunt reliqua ex dictis. Sic dato vertice A, & alio puncto C, & AR longitudine catenæ interceptæ AC, haberi potest lineæ parameter A⊙, vel punctum ⊙: quoniam enim datur & B, jungatur BR, & ex R educatur recta Rμ, ita ut angulus BRμ sit æqualis angulo RBA, & ipsa Rμ (producta) occurret Axi BA (producto) in puncto ⊙ quæsito.

Atque

Atque his quidem potissima contineri arbitror, unde cætera circa hanc lineam, ubi opus, facile duci poterunt. Demonstrationes adjicere supersedeo, prolixitatis vitandæ gratia, præsertim cum novæ nostræ Analyseos calculos in his actis explicatos intelligenti sponte nascantur.

CHRISTIANI HUGENII, DYNASTÆ IN Zülechem, solutio ejusdem Problematis.

SI Catena CVA suspensa sit ex filis FC, EA utrinque annexis, ac gravitate carentibus, ita ut capita C & A sint pari altitudine, deturque angulus inclinationis filorum productorum CGA, & catenæ totius positus, cujus vertex sit V, axis VB. TAB. VII. Fig. 2.

1. Licebit hinc invenire tangentem in dato quovis catenæ puncto. Velut si punctum datum sit L, unde ducta applicata LH dividat æqualiter axem BV. Jam si angulus CGA sit 60°, erit inclinanda a puncto A ad axem recta AJV, æqualis $\frac{3}{2}$ AB, cui ducta parellela LR, tanget curvam in puncto L. Item si latera GB, BA, AG sint partium 3, 4, 5, erit AIV ponenda partium $4\frac{1}{2}$.

2. Invenitur porro & recta linea catenæ æqualis, vel datæ cuilibet ejus portioni. Semper enim dato angulo CGA, data erit ratio axis BV ad curvam VA. Velut si latera GB, BA, AG sint ut 3, 4, 5, erit curva VA tripla axis VB.

3. Item definitur radius curvitatis in vertice V, hoc est semidiameter circuli maximi, qui per verticem hunc descriptus totus intra curvam cadat. Nam si angulus CGA sit 60°, erit radius curvitatis ipsi axi BV æqualis. Si vero angulus CGA sit rectus, erit radius curvitatis æqualis curvæ VA.

4. Poterit & circulus æqualis inveniri superficiei conoidis, ex revolutione catenæ circa axem suum. Ita si angulus CGA sit 60°, erit superficies conoidis ex catena CVA genita æqualis circulo, cujus radius possit duplum rectangulum BVG.

5. Inveniuntur etiam puncta quotlibet curvæ KN, cujus evolutione, una cum recta KV, radio curvitatis in vertice, curva VA describitur; atque evolutæ ipsius KN longitudo. Velut si angulus CGA fuerit 60°, erit KN tripla axis BV. Si vero latera GB, BA, AG sint ut 3, 4, 5, erit illa $\frac{9}{4}$ axis BV.

6. Præterea spatii NKVAN quadratura datur. Posito enim angulo CGA 60°, erit spatium illud æquale rectangulo ex axe BV, & ea quæ potest triplum quadratum ejusdem BV. Si vero latera GB, BA, AG sint ut 3, 4, 5, erit idem spatium æquale septuplo quadrato BV, cum parte octava.

7. Porro puncta quotlibet catenæ inveniri possunt, posita quadratura curvæ alterutrius harum: $xxyy = a^4 - aayy$, vel $xxyy = 4a^4 - x^4$. Vel etiã data distantia centri gravitatis ab axe, in portionibus planis, quas abscindunt rectæ axi parallelæ in curva harum priore. Quadratura autem hujus curvæ pendet a summis secantium arcuum per minima æqualiter crescentium: quæ summæ ex Tabulis sinuum egregio quodam adhibito compendio inveniuntur quamlibet proxime. Hinc ex. gr. inventum, quod si angulus CGA sit rectus, & ponatur axis BV partium 10000; erit BA, 21279, non una minus. Curva autem VA, per superius indicata cognoscitur hic esse partium 24142, non una minus.

In his omnibus non nisi ad casus singulares solutiones problematum dedi, vitandæ prolixitatis studio, & quoniam non dubito quin regulas universales Viri docti affatim sint exhibituri. Quod si tamen aliquæ ex nostris requirentur, eas lubenter mittam. Ac jam pridem omnes apud Clarissimum Virum *G. G. Leibnitium* involucro quodam obtectas deposui.

SPECIMEN ALTERUM CALCULI DIFferentialis in dimetienda Spirali Logarithmica, Loxodromiis Nautarum, & Areis Triangulorum Sphæricorum: una cum Additamento quodam ad Problema Funicularium, aliisque, per I. B.

TAB. VIII. Fig. I. De *Spirali Logarithmica*: Si in plano circuli BCH jaceat curva BDEIPC, quam secent eodem angulo obliquo radii CB, CL &c, ex centro circuli C educti, dicetur Curva hæc *Spiralis Logarithmica*; quoniam sumtis arcubus LM. MN &c, infinite parvis & æqualibus, hoc est, ipsis BL, BM, BN, Arithmetice proportionalibus, radii DC, EC, IC, sunt Geometrice proportionales, ob Triangula similia DCE, ECI, &c. Spiralis isthæc jam *Wallisio* & *Barrovio* considerari cœpta est; nec

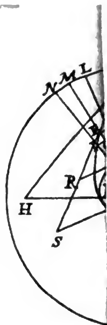
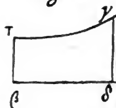
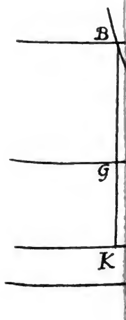

Fig: III.

TAB
VIII.
Fig.

nec actum agerem, nisi affinitas illi intercederet cum Loxodromiis seu Rumbis Nautarum, quibus dimetiendis nunc occupabimur: ipsamet enim esset vera Loxodromica, si Terra plana foret.

1. *Longitudo Curvæ:* Centro C describantur arcus EF, IG, PQ, & ducantur rectæ CH, CS & QR, perpendiculares ipsis CB, CD, quæ secent tangentes curvæ BH, DS in H, S, & R: sic erunt Triangula DFE, EGI similia ob angulos FDE, GEI ex hypothesi æquales, & DFE, EGI rectos; quare CD. DS :: FD. DE :: GE. EI :: FD + GE. DE + EI. &c; hoc est :: DC. DIPC: quare DS = DIPC. Eadem opera ostenditur DR = DIP, adeoque & RS = PC.

Coroll. Quia spiralis hæc infinitis gyris circa centrum C convolvitur, patet, curvæ alicui interminatæ posse rectam finitam æqualem dari.

2. *Spatium:* Positis CB = r, CH = t, BM = x, CE = y. erit r (CM). dx (LM) :: y (CE). $\frac{ydx}{r}$ = EF; hinc EF in $\frac{1}{2}$ EC = $\frac{ydx}{r}$ in $\frac{1}{2}y$ = $\frac{yydx}{2r}$ = ΔECF; sed DF (dy). FE $\left(\frac{ydx}{r}\right)$ :: BC (r). CH (t). Unde $ydx = tdy$, adeoque $\frac{yydx}{2r}$ (ΔECF) = $\frac{tydy}{2r}$; & hujus integrale $\frac{tyy}{4r}$ = omnibus triangulis FCE, GCI, &c: hoc est, spatio DIPCD. Si y ponitur = r, erit $\frac{tyy}{4r}$ (= $\frac{1}{4}tr$ = $\frac{1}{2}$ ΔBCH) = toti spatio spirali BDPCB, repetitis vid. toties portiunculis circa centrum C existentibus, quot gyris singulæ communes sunt.

De Loxodromiis Nautarum: Esto jam in eadem figura BLDC superficies sphæræ, C polus, BL æquator, CB, CL &c. meridiani secantes curvam BIPC constanti angulo FDE, erit Curva hæc dicta *Loxodromica*,

1. *Longitudo Loxodromiæ*: Descriptis arcubus æquatori parallelis FE, GI, PQ, ut prius, erit haud absimiliter: Sinus totus ad secantem ang. FDE :: DF, DE :: EG. EI :: DF + EG &c. DE + EI &c. :: hoc est, arcus meridiani DQC (complementum elevationis poli loci D) ad longitudinem loxodromiæ DIPC: Et ita quoque arcus DQ seu

 disso-

differentia latitudinum locorum D & P, ad partem Loxodromiæ MIP his locis interjectam.

Cor: Hinc portiones Loxodromiæ inter duo quæcunque loca latitudine æquidifferentia ſunt æquales, & generaliter partes Loxodromiæ ejusdem proportionales ſunt differentiis latitudinum inter partium terminos.

Fig. II. Porro ad inveniendam locorum longitudinem ex datis latitudinibus & angulo Rumbi, aut vice verſa: Eſto ABC planum meridiani, A centrum ſphæræ, C polus, AB radius æquatoris ſeu ſinus totus $= r$, BD latitudo loci $= y$, DG radius paralleli æquatoris $= z$; adeoque DE $= dy$, & DF $= dz$, tangens anguli Rumbi & meridiani $= t$, ipſe vero arcus æquatoris BL in *fig. præced:* $= x$, ejusque differentiale LM $= dx$, quibus poſitis, erit primo, $r.\ z :: dx.\ \frac{zdx}{r} =$ different. paralleli: deinde $\frac{zdx}{r}.$

$dy :: t.\ r$, adeoque $dy = \frac{zdx}{t}$: denique DE (dy). DF (dz) :: AD (r). AG

$(\sqrt{rr-zz})$; unde $dy\left(\frac{zdx}{t}\right) = \frac{rdz}{\sqrt{rr-zz}}$, ac proinde $dx = \frac{trdz}{z\sqrt{rr-zz}}$

quod ſic conſtruitur: Applicetur extremitati radii AC normalis CP $= t$, & per punctum P aſymptotis AC, AB deſcribatur Hyperbola PI: deinde aſſumto in peripheria quadrantis quovis puncto D, agantur DO, DI parallelæ radiis AC, AB, & abſcindatur LM $=$ GI, ductaque AMN ſumatur LO $=$ BN, erit punctum O ad curvam optatam OQ. *Dem:*

A G. AC :: CP. GI vel LM, AL. LM :: AB. BN ſeu LO

$\sqrt{rr-zz}.\quad r :: t.\ \frac{tr}{\sqrt{rr-zz}},\quad z.\ \frac{tr}{\sqrt{rr-zz}} :: r.\ \frac{trr}{z\sqrt{rr-zz}},$

quare ſpatium OLVX latitudinis LV ſeu $dz = \frac{trrdz}{z\sqrt{rr-zz}} =$ (ut modo oſtenſum) rdx, & propterea totum ſpatium TBVX $= rx$, ideoque ſpatium hoc applicatum ad radium exhibet rectam æqualem arcui æquatoris, qui differentiam longitudinum exhibet puncti B, & ejus in quo linea loxodromica parallelum per E tranſeuntem ſecat. Non ſecus, ſi la-

si latitudo loci e quo proficisceris sit BD, & ejus in quem per Rumbum datum pervenisti, BR, erit spatium OLSQ ad radium applicatum æquale arcui æquatoris, qui differentiam longitudinum dictorum locorum metitur. Præterea datis longitudinibus & latitudinibus loci a quo & ad quem, quæritur t, hoc est, in quem navis Rumbum dirigi debeat: Resp. differentia longitudinum duorum locorum est ad differentiam duorum aliorum latitudine cum prioribus convenientium, ut tangens anguli prioris Rumbi ad tang. ang. post. Etenim descripta alia hyperbola YZ & alia curva WK, erit CP. GI (LM) :: AG. AC :: CY. GZ (LH), & permutando CP. CY :: LM. LH :: LM. LA + LA. LH :: BN (LO). BA + BA. BT (LW) :: LO. LW; quod cum ubique valeat, erunt omnes LO, LW; hoc est, spatio LOQS, LWKS, divisa per communem radium, hoc est, differentiæ longitudinum, ut CP, CY, seu ut tangentes angulorum, quos Rumbi faciunt cum meridianis: unde datis latitudinibus BD, BR, si fiat, Ut spatium LOQS ad radium applicatum, ad datam longitudinum differentiam; sic data CP ad aliam CY: erit hæc tangens anguli quæsiti.

Constructio Problematis succinctior: Extenso quadrante meridiani BC in rectam $\beta\varkappa$ & abscissa quavis $\beta\delta$ = BD, si applicetur $\delta\gamma$, quæ sit ad $\beta\tau$ seu t, ut AB ad DG, erit curva $\tau\gamma$ ita comparata, ut spatium curvilineum $\delta\gamma\pi\varrho$ ad radium AB applicatum sit æquale arcui æquatoris, qui differentiam longitudinum exprimit locorum, quorum latitudines sunt $\beta\delta$, $\beta\varrho$, seu BD, BR. Cum enim ex constructione sit Fig. II & III.

DG. AB :: t. $\delta\gamma$: erit $\delta\gamma = \frac{tr}{z}$; adeoque ▭ $\gamma\delta\epsilon = \frac{trdy}{z} = rdx$ per sup. ostensa, &c.

Præterea, si spatium curvilineum $\beta\tau\pi\varrho$ adeoque & singula ▭ $\gamma\epsilon \left(\frac{trdy}{z}\right)$ commutari intelligantur in alia parallelogramma, quorum communis altitudo sit $\beta\tau = t$, erit singulorum latitudo respectiva $\frac{rdy}{z}$, quæ est ad $\delta\epsilon$ seu dy, ut r ad z (radius ad sin. compl. latitudinis $\beta\delta$ vel BD, sive ut secans latitudinis ad radium) quare ut r ad t, sic unius

 paralle-

parallelogrammuli latitudo $\frac{rdy}{z}$ ad $\frac{tdy}{z}$ ($=dx$) & ita summa omnium ad x loci longitudinem. Hinc ratio perspicitur constructionis *Tabulæ*, quam vocant *latitudinum crescentium*, qua de vide sis *Snellium* & P. *Des Chales*.

2. *Spatium Loxodromicum:* Quod portionem superficiei sphæricæ curvæ Loxodromicæ & polo vel Æquatori interjectum concernit, fiat: $r.p.$ (radius ad peripheriam) $::z.\frac{pz}{r}$ = circumferentiæ paralleli per D transeuntis, quæ ducta in latitudinem DE $=dy=\frac{rdz}{\sqrt{rr-zz}}$, exhibet $\frac{pzdz}{\sqrt{rr-zz}}$ aream annuli DE, ejusque integrale $p\sqrt{rr-zz}$ dat superficiem Zonæ sphæricæ, rotatione arcus BD super axe AG genitæ: Quia $p\sqrt{rr-zz}=p$ in $\sqrt{rr-zz}=p$ in AG, obiter notamus insigne *Theorema Archimedæum*, quod superficies frusti sphæræ cujuslibet æquetur producto altitudinis ejus in peripheriam circuli maximi, & proportionalis partis proportionaliter; adeoque quod superficies portionum inter se sint ut altitudines) hinc $p.\ dx::p\sqrt{rr-zz}.$ $dx\sqrt{rr-zz}$ (seu per sup. ostensa $\frac{trdz}{z}$) = areæ trapezii sphærici, cujus bases oppositæ sunt differentiolæ arcuum æquatoris & paralleli; ejus itaque integrale æquale areæ spatii curvæ Loxodromicæ & æquatori interjecti: est vero integrale ipsius $\frac{trdz}{z}$ = spatio hyperbolico; quare si asymptotis AB, AC describatur hyperbola pqr, eadem cum altera PI, erit portio ejus quæcunque pBVr æqualis spatio comprehenso curva Loxodromica, æquatore & meridiano dictam Loxodromicam ad latitudinem BE intersecante; cumque totum spatium TBVX sit æquale rx, hoc est, ipsi radio AC in arcum æquatoris x, hoc est per modo laudatum *Theor. Archim.* toti triangulo sphærico duobus meridianis & æquatori

quatori intercepto, ſequitur reliquum $TprX$ æquari ipſi ſpatio, utroque meridiano, loxodromica & polo terminato. *Not.* 1. $Lq. LO :: \frac{tr}{z} . \frac{trr}{z\sqrt{rr-zz}} :: \sqrt{rr-zz} . r :: AG. AC.$ Unde alia habetur conſtructio curvæ OQ. 2. Si duas Loxodromias idem æquatoris parallelus ſecet, & per puncta ſectionum tranſeant meridiani, ſpatia Loxodromiis, meridianis & æquatori utrinque interjecta erunt, ut tangentes angulorum, quos Rumbi conſtituunt cum meridianis; patet, quia ſpatia plurium hyperbolarum, quale $pBVr$; abſciſſa ab eadem EX ſunt ut ipſe Bp.

De Areis Triangulorum Sphæricorum. Eſto ABC Triangulum Sphæricum rectangulum ad C; D polus circuli AC; I Sphæræ centrum; IA, IC, IF radii; AF, DF, DC, DO quadrantes circulorum maximorum; CH, OG, ſinus arcuum CA, OA, ſitque OC pars infinite parva cruris AC: ac ponatur $IA=r$, tangens arcus FE ſeu anguli $BAC=t$, $IH=z$, $HC=\sqrt{rr-zz}$: erit *Fig. IV.*

HC. IC :: HG, OC | IF(ſin. AF). HC(ſin AC) :: tang. FE. tang. CB.

$$\sqrt{rr-zz} . r :: dz . \frac{rdz}{\sqrt{rr-zz}} \quad \Big| \quad r . \sqrt{rr-zz} :: t . \frac{t}{r}\sqrt{rr-zz}$$

per Doctr. Trigon. | ſec. CB. tang. CB :: Rad. ſin. CB.

$$\sqrt{\frac{ttrr-ttzz+r^4}{rr}} \; \sqrt{\frac{ttrr-ttzz}{rr}} :: r . r\sqrt{\frac{ttrr-ttzz}{ttrr-ttzz+r^4}}$$

ſin. CB in CO $\left(\frac{trrdz}{\sqrt{ttrr-ttzz+r^4}}\right) = BCOL$, per ſup. cit. *Theor. Archim.* cujus integrale = areæ Triang. ABC.

Conſtr. Deſcribatur ſemicirculus centro I radio $IM=\frac{r\sqrt{tt+rr}}{t}$ ſeu quartæ proportionali ad tang. & ſec. ang. BAC ac radium IA, tum fiat alia curva PQR ejus naturæ, ut HQ ſit tertia proportionalis ad HN & radium ſphæræ IA, eritque planum AHQR = ſuperficiei Trianguli Sphærici ABC. *Dem*: $IMq - IHq = HNq$

$$\frac{ttrr+r^4}{tt} - zz = \frac{ttrr+r^4-ttzz}{tt}$$

HN.

$$HN . IA :: IA . HQ .$$

$$\frac{\sqrt{ttrr + r4 - ttzz}}{tt} . r :: r . \frac{trr}{\sqrt{ttrr + r4 - ttzz}}$$ adeoque $QHG = \frac{trrdz}{\sqrt{ttrr + 4 - ttzz}}$ = BCOL, &c.

Cor. 1. Planum AIPR (= Triang. Sphær. AEF) applicatum ad radium IA = arcui EF, per *Th. Arch.*

2. Si t = infin. hoc eſt, ang. BAC rectus, erit IM = IA & planum AHQR ad radium applicatum = arcui AC.

Additamentum ad Problema Funicularium.

Poſtquam *Problematis* de *Curva Funicularia* ſolutionem nuperrime exhibuiſſet *Frater*, ſpeculationem iſtam continuo promovi ulterius, & ad alios quoque caſus applicui, quo pacto præter ea quorum tum mentio facta eſt, nonnulla ſeſe obtulerunt, quæ recenſere operæ pretium exiſtimo.

Fig. V. 1. Si craſſities vel gravamina funis aut catenæ inæqualia ſint & ſic attemperata, ut dum eſt in ſtatu quietis, gravamen portionis HI ſit in ratione portionis rectæ utcunque ductæ LM, iisdem perpendiculis HL, IM interceptæ curva AIHB, quam funis vel catena ſic ſuſpenſa proprio pondere format, erit Parabolica. Sin gravamen portionis HI ſit in ratione ſpatii LOPM iisdem perpendiculis HL, IM, intercepti, erit Funicularia AB curva Parabolæ vel Cubicalis, vel Biquadraticæ, vel Surdeſolidalis &c. prout Figura CLO eſt vel Triangulum, vel Complementum ſemiparabolæ communis, aut ſemiparabolæ Cubicalis &c. Quod ſi vero gravamen portionis HI ſit in ratione ſpatii QRST iisdem rectis horizontalibus HQ, IR, abſciſſi, erit Funicularia IB curva aliqua ex genere Hyperbolicarum (recta AG exiſtente una ex aſymptotis) puta vel Apolloniana, vel Cubicalis, vel Biquadratica &c. prout vid. Figura AQT eſt vel Triangulum, vel Complementum ſemiparabolæ communis, aut cubicalis, &c.

2. Si funis ſit uniformis craſſitiei, at a pondere ſuo extenſibilis, peculiari opus eſt artificio: Vocetur portio funis non extenſi, cujus ponderi æquipollet vis tendens imum funis punctum, a, & exceſſus longitudinis, quo portio hæc a dicta vi extenſa non extenſam ſuperat, b, ſuma-

ſumaturq; in perpendiculo FA=a, & in definita FC=x: tum fiat curva DE ejus naturæ, ut ſit applicata CD = $\frac{ab}{\sqrt{2aa+2bx-2a\sqrt{aa+bb+2bx}}}$ ſive = $\frac{\sqrt{aa+bx+a\sqrt{aa+bb+2bx}}}{2xx-2aa}$, (perinde enim eſt) ac ſpatio curvilineo ACDE conſtituatur æquale ▭FG, producanturque rectæ KG, DC ad mutuum occurſum in B; ſic erit punctum B ad requiſitam funiculariam AB. Suppono autem, extenſiones viribus tendentibus proportionales eſſe, tametſi dubium mihi ſit, an cum ratione & experientia hypotheſis illa ſatis congruat. Retinere autem iſtam nobis liceat, dum veriorem ignoramus.

3. Occaſione *Problematis funicularii* mox in aliud non minus illuſtre delapſi ſumus, concernens flexiones ſeu curvaturas trabium, arcuum tenſorum aut elaterum quorumvis, a propria gravitate, vel appenſo pondere aut alia quacunque vi comprimente factas; quorſum etiam Celeberrimum *Leibnitium* in privatis, quibus ſub idem me tempus honoravit, literis digitum opportune intendere video. Videtur autem hoc Problema, cum ob hypotheſeos incertitudinem, tum caſuum multiplicem varietatem, plus aliquanto difficultatis involvere priori, quanquam hic non prolixo calculo ſed induſtria tantum opus eſt. Ego per ſolutionem caſus ſimpliciſſimi (ſaltem in præmemorata hypotheſi extenſionis) adyta Problematis feliciter reſeravi; verum ut ad imitationem *Viri Excellentiſſimi* & aliis ſpatium concedam ſuam tentandi Analyſin, premam pro nunc ſolutionem, eamque tantiſper Logogripho occultabo, clavem cum demonſtratione in nundinis autumnalibus communicaturus. Si lamina elaſtica gravitatis expers AB, uniformis ubique craſſitiei & latitudinis, inferiore extremitate A alicubi firmetur, & ſuperiori B pondus appendatur, quantum ſufficit ad laminam eouſque incurvandam, ut linea directionis ponderis BC curvatæ laminæ in B ſit perpendicularis, erit curvatura laminæ ſequentis naturæ: Fig. VI.

Qrzumu bapt dxqopddbbp poyl ſy bbqnfqbſp lty ge muṫds udtbb tubs tmixy yxdksdbxp gqsrkſgudl bg ipqandtt tcpgkbp aqdbkzs.

 4. Iſtis

Fig. VII. 4. Iſtis vero omnibus multo ſublimior eſt ſpeculatio de *Figura veli vento inflati*; quanquam cum *Problemate Funiculario* eatenus affinitatem habet, quatenus venti continuo ad velum adlabentis impulſus ceu funis alicujus gravamina ſpectari poſſunt. Qui naturam preſſionis fluidorum intellexerit, haud difficulter quidem capiet, quod portio veli BC, quæ ſubtenſam habet directioni venti DE perpendicularem, curvari debeat in arcum circuli. At qualem curvaturam induat reliqua portio AB, ut difficilis eſt perquiſitio, ſic in re nautica eximii prorſus uſus futura eſt, ut præſtantiſſimorum Geometrarum occupationem juxta cum ſubtiliſſimis mereri videatur. Cæterum in his Problematibus omnibus, quæ quis nequicquam alia tentet methodo, calculi *Leibnitiani* eximium & ſingularem plane uſum eſſe comperi, ut ipſum propterea inter primaria ſeculi noſtri inventa cenſendum eſſe æſtimem. Quanquam enim, ut nuper innui, anſam huic dediſſe credam calculum *Barrovii*, qualem appello, qui ab hujus viri tempore paſſim fere apud Geometras præſtantiores invaluit, quemque etiamnum *Nobiliſſimo Tzſchirnhauſio* ſolemnem eſſe video: hoc tamen non eo intelligendum eſt, quaſi utiliſſimi inventi dignitatem ullatenus elevare, aut *Celeberrimi Viri* laudi meritæ quicquam detrahere & aliis aſcribere cupiam; & ſi quæ conferenti mihi utrumque intercedere inter illos viſa eſt affinitas, ea major non eſt, quam quæ faciat, ut uno intellecto ratio alterius facilius comprehendatur; dum unus ſuperfluas & mox delendas quantitates adhibet, quas alter compendio omittit: de cætero namque compendium iſthoc tale eſt, quod naturam rei prorſus mutat, facitque ut infinita per hunc præſtari poſſint, quæ per alterum nequeunt: præterquam etiam quod ipſum hoc compendium reperiſſe utique non erat cujusvis, ſed ſublimis ingenii & quod Autorem quam maxime commendat.

JACOBI USSERII ARMACHANI Archiepiſcopi hiſtoria dogmatica controverſiæ inter Orthodoxos & Pontificios de Scripturis & Sacris vernaculis nunc primum edita. Acceſſerunt ejusdem diſſertationes duæ de pſeudo-Dionyſii ſcriptis & epiſtola ad Laodicenos antehac inedita. Deſcripſit, digesſit & notis atque auctario locupletavit Henricus Wharton ArchiEpiſcopo Cantuarienſi a Sacris Domeſticis.

Londi-

Londini typis R. R. impensis Richardi Chiswell, ad insigne rosæ coronatæ in cœmeterio S. Pauli 1690, in 4. plag. 62.

CUm Pontificii linguarum vernacularum usum in Scripturæ translationibus & publico sacrorum cultu improbent, longe aliam Ecclesiæ ab omni ævo sententiam fuisse, Episcopus Armachanus in posthumo hoc tractatu prolixe probat, ut adversarii, cum alias Reformatorum rationes variis argutiis eludere nitantur, saltem tot Veterum oraculis, & historia praxeos per tot seculorum centurias continuata confundantur. Et primo quidem capite veterum Hebræorum sententiam, ac deinde c. 2 & 3 Græcorum & Latinorum Patrum, qui ad annum usque sexcentesimum floruerunt, testimonia adducit. Antequam vero ad sequentia secula descendat, c. 4 nonnulla de Pontificii erroris origine interfatur, observans imperiosam civitatem Romam scilicet una cum jugo etiam linguam suam domitis gentibus per speciem societatis imposuisse, & Romanos Pontifices imperium imitatos, ut Romanæ linguæ usus in ecclesiasticis officiis receptus Romanæ autoritatis in gentibus propagatæ indicium foret, non minori sedulitate curasse, & Carolum M. id negotii haud parum promovisse, qui, cum Romana lingua in provinciis Romano Imperio subjectis per barbarorum incursiones corrupta admodum fuisset, dissonantia cantus ecclesiastici inter Gallos & Romanos offensus per duos Clericos, qui cantum a Romanis didicerunt, Metensem primum ecclesiam & deinceps omnem Galliam ad Romani cantus autoritatem revocavit. Origine erroris explicata ad ecclesiæ testimonia redit, & c. 5 orthodoxam sententiam de Scripturis & Sacris vernaculis e novem postremis a Christi adscensione usque ad reformationis tempora seculis confirmat, ut ostendat, nunquam veritatis testes defuisse, qui peregrinam linguam in sacris improbaverint, & Scripturam omnibus legendam inculcaverint, ideoque etiam in linguas vernaculas vel ipsi transtulerint, vel ab aliis translatas commendaverint. Contrariam ecclesiæ Pontificiæ sententiam & praxin, & sævam Orthodoxorum S. Scripturam legentium persecutionem superiore seculo agitatam, ex nonnullis Anglicorum Antistitum registris aliisque monumentis c. 6 breviter exponit, quam Conciliorum canonibus multisque juris civilis & canonici decretis & plurimorum Imperatorum ac Regum sanctionibus adversari c. 7 ostendit. Capite, quod proxime sequitur, octavo Scriptu-

ram S. passim in vulgares linguas jam olim translatam fuisse ex Chaldaicis, Græcis, Gothicis, Syriacis, Armenis, Æthiopicis, Ægyptiacis, Persicis, Arabicis, Dalmaticis plurimisque aliis Sacrorum Scriptorum versionibus demonstrat, & ex variarum gentium liturgiis primitivam ecclesiam commune officium vulgari lingua celebrasse probat. Nono capite cum Pontificiis laicos a Scripturæ lectione arcentibus, & biblia in vulgares linguas translata inter libros prohibitos referentibus aut ad ignem damnantibus, comparat Jojakimum Jerem. XXXVI, 23; Antiochum 1. Macc. I, 59; Diocletianum, de quo Euseb. lib. 8, c. 2; Georgium Cappadocem, de quo Athanasius in epistola ad Orthodoxos agit, nec non veteres quosdam hæreticos quos Tertullianus de resurrect. carn. c. 47 Scripturarum lucifugas appellat, aliosque Sacrorum Codicum adversarios, quibus etiam Ulpianum & Paulum Jureconsultos annumerat, cum ille sub libris improbatæ lectionis, hic sub libris magicis etiam Scripturam Sacram comprehendisse videatur. Decimo denique eoque ultimo capite nonnulla adversariorum testimonia producit. Et hunc Usserii tractatum Clarissimus Whartonus non solum in ordinem digessit, & brevibus scholiis illustravit, sed insigni etiam auctario locupletavit, quod antequam recenseamus, de interjectis duabus Episcopi Armachani dissertationibus nonnihil referemus. Harum prior agit *de scriptis, quæ vulgo sub Dionysii Areopagitæ nomine circumferuntur*, quæ pseudepigrapha esse pluribus rationibus evincit. De ætate autem pseudo-Dionysii differens *Magdeburgensium* sententiam, qui ad 4 seculum hunc scriptorem retulerunt, tum veram esse dicit, si Apollinarius hæreticus librorum istorum Autor statuatur, quod a Græcis nonnullis factum *Laurentius Valla* in annotationibus ad Act. 17 observavit. Ipse autem hunc Pseudo-Dionysium ad quintum seculum referre mavult. Dissentit igitur hæc Usserii dissertatio ab ejusdem bibliotheca Theologica manuscripta, in qua librorum Dionysio Areopagitæ suppositorum autorem esse Apollinarium probare conatus est, ut Whartonus indicat, qui bibliothecæ illius Theologicæ legendæ copiam sibi quondam datam, impræsentiarum vero denegatam addit, interim tamen ex eadem insignem Usserii de *Johannis Scythopolitani* & *Maximi* in Dionysium scholiis observationem excerpit, quam in usum Cl. *Cavei* quondam inde transcripserat. Animadvertit nimirum Usserius Johannis Scythopolitani

tani

tani & S. Maximi in Dionysium scholia a Morellio & deinceps ab aliis simul confusa fuisse, & uni Maximo tributa, cum olim non solum in antiquioribus exemplaribus, quæ Cyparissiotæ tempore ferebantur, sed etiam in utroque, quo ipse Morellius usus est, codice distincta fuerint. Observat præterea Johannis Scythopolitani scholia illa ipsa esse, quæ nonnulli Dionysio Alexandrino tribuerunt. Id probat ex sententia quadam, quæ a Cyparissiota ex Dionysii ad scriptorem sibi cognominen scholiis allegatur, & in Johannis Scythopolitani Scholiis totidem verbis reperitur. Quod autem Scythopolitani illa sit sententia, non Maximi, confirmat ex Latina versione scholiorum Scythopolitani a Roberto Lincolniensi facta, quæ in bibliotheca Collegii Corporis Christi apud Oxonienses manuscripta asservatur. Brevior est altera Usserii dissertatio *de epistola Pauli ad Laodicenses*. In ea inquirit, cur Marcionitæ epistolam Pauli, quæ ad Ephesios inscribitur, pro epistola ad Laodicenos habuerint. Causam esse dicit verba Pauli Col. IV, 15, 16 collata cum his duabus rationibus, quod 1. epistola ad Colossenses cum ea quæ ad Ephesios scripta est, ejusdem argumenti sit, & 2. eodem tempore utraque scripta videatur. Observat præterea, quod in epistola ad Ephesios c. I, v. 1, verba *ἐν Ἐφέσῳ* in antiquis nonnullis exemplaribus defuisse, ex Basilii libro 2. adversus Eunomium colligi possit.

Duplicem hanc dissertationem excipit *Henrici Whartoni auctarium* ad Usserii historiam dogmaticam de Scripturis & Sacris vernaculis. In auctario capitis 1, quo veterum Hebræorum sententiam Usserius recensuit, de ætate Judæorum ab Usserio allegatorum nec non de variis Bibliorum versionibus, quæ a Judæis & Samaritanis adornatæ sunt disserit, & inter alia *Bartoloccii* sententiam refutat, qui Scripturæ lectionem Judæis quondam interdictam fuisse probaturus, arbitratur puncta quidem Hebraica a prima linguæ origine in usu fuisse & in profanis ac civilibus scripturis passim usitata, sacræ autem Scripturæ codices sine punctis consulto exaratos fuisse, ut tantũ a peritioribus & doctioribus legi atq; addisci possent, & ne quis idiota sine Magistro aut Doctore legem pervolvere auderet, sed ad Sacerdotes sciscitandi gratia confugere cogeretur. Cui Whartonus respondet, punctorum defectum a Scripturæ scientia populum Judaicum removere minime potuisse, cum in aliis etiam orientalibus linguis puncta desint, neque in communi etiam

usu adhibeantur & nemo tamen tam bardus sit, qui linguæ maternæ solis consonantibus descriptæ proprias vocale apponere nequeat, neque probari posse sacri & profani seu communis characteris apud Judæos distinctionem, quam eruditissimus Waltonus in prolegomenis ad biblia polyglotta invicte refutaverit. In auctario capitis 2 & 3 nonnulla Græcorum & Latinorum Patrū, qui 6 prioribus seculis vixerunt, testimonia ab Armachano Antistite prætermissa profert. Et Græcis quidem Patribus etiam *Autorem testamenti 12 Patriarcharum* annumerat, cujus ætatem præcise determinari non posse, & id solum sibi liquere ait, quod Origene, a quo allegatus, antiquior, & Christo posterior sit. Minime enim dubitat, quin Christianus fuerit, etsi Judaicam sectam simulet, & nonnullis imposuerit, ut eum Judæum fuisse & Hebraice scripsisse existimaverint. In auctario capitis 4 quod de origine erroris Pontificii agit, observat, Autorem linguæ ignotæ in sacris introductæ, & certam mutationis hujus epocham indicari non posse, cum abusus ille non simul & semel sed paulatim in ecclesiam invectus fuerit, & alias regiones citius, alias serius occupaverit. Dixerat Usserius, Romanum Ordinem & Psalmodiam a Carolo M. in ecclesiis Gallicanis introductam, at Whartonus, etsi eam rem a Carolo M. maxime promotam & consummatam non dissimulet, a Pipino tamen cœptam asserit, quem ipse Carolus in constitutione de emendatione librorum ecclesiasticorum ob unanimitatem Apostolicæ sedis Gallicanum cantum sustulisse, & Galliarum ecclesias Romanæ traditionis cantibus decorasse scribit. Interim plebis instructioni non uno modo cautum fuisse Whartonus observat, cum Caroli M. ætate inter linguam Latinam & Rusticam Romanam non tanta diversitas fuerit, quin populus Missam Latinam toties recitatam intelligere potuerit, & postea, ex quo Latina lingua apud plebem penitus exolevit, non solum officia divina a Sacerdotibus vernacula lingua in cœtibus ecclesiasticis exposita fuerint, sed scholæ etiam passim fundatæ, in quibus pueri cujuscunque sortis Latinam linguam gratis discerent. Auctarium capitis 5 plura testimonia pro Scripturis & Sacris vernaculis ex septimi & sequentium seculorum scriptoribus collecta continet. In horum numero *Cednomus*, cujus paraphrasin Saxonicam in Genesin & præcipuas S. Scripturæ historias Franciscus Junius Amstelodami A. C. 1655 evulgavit, & quem Johannes Tinmuthensis in historia aurea MSC. divinitus

vinitus edoctum in lingua patria carmina, ut loquitur compunctiva tam feliciter scripsisse refert, ut nemo illi in his æquiparari potuerit. Primus quem ex octavo seculo Whartonus producit, est *Aldhelmus* Episcopus Schirburnensis cujus epistolam ad Ehfridum hactenus ineditam exhibet. Eam quondam ex codice monasterii Abendoniensis, qui postea ad doctissimum virum Thomam Allen Oxoniensem transiit, descripserat Usserius, & cum aliis tribus codicibus in bibliotheca Regia Cottoniana & D. Wilhelmi Hovvard de Navvorth inventis accurate contulerat. Hoc apographum inter laceras quasdam ejus schedas mutilatum quidem Whartonus invenit, sed quæ in fine deerant, ex Abendoniensi Codice supplevit, & Cottoniano contulit, ut integram evulgare posset. Ad idem seculum pertinet Venerabilis *Beda*, ex quo loca quidem nonnulla protulit Armachanus, sed Whartonus alia superaddit ex commentario ad 21 priora Geneseos capita, qui si expositionem capitis 1 seu commentarium in hexaemeron excipiamus, inter Bedæ opera hactenus nondum comparuit, item ex expositione super canticum Prophetæ Habacuc itidem MSC, & aliis quibusdam Bedæ monumentis. Inter Scriptores 9 seculi floruit *Otfridus* Wissenburgensis Monachus, de quo Usserius ex Trithemio notaverat, quod ad Luitbertum Moguntinum Archiepiscopum quatuor libros evangeliorum metrice in lingua Teutonica quibusdam regulis formata scripserit, & quod hoc opus inscripserit: *gratia Dei Theotisce*, & quod hanc evangeliorum expositionem *Achilles Gassarus* evulgaverit. At Whartonus in auctario suo observat, Otfridi opus non esse versionem evangeliorum, sed diatessaron seu harmoniam evangeliorum rythmis germanicis concinnatam, & in libros non quatuor sed quinque distributam, neque titulum operis fuisse: *gratia Dei Theotisce*, sed: *volumen evangeliorum*, occasionem autem falsi tituli inde natam, quod Otfridus in limine veterum exemplarium dicat, se id opus Gratia Dei Theotisce composuisse. Notat insuper Achillem Gassarum, qui opus illud Otfridi edidit, non alium fuisse, quam *Flacium Illyricum*, codice admodum mendoso & hiulco usum, cujus lacunas ex Vindobonensi codice in suis de Cæsarea bibliotheca commentariis *Lambecius* supplevit. Addit Otfridum hoc opus non solum Luitberto Archiepiscopo Moguntino, sed etiam Salomoni ejusdem Decessori & Ludovico Franciæ Orientalis Regi nuncupasse, & rythmicam evangeliorum versio-

versionem, quam *Waldoni Frisingensi* Episcopo Armachanus Beati Rhenani ductum secutus tribuit, non aliam esse, quam ipsam Otfridi harmoniam, quam Waldo Sigefridi Presbyteri manu describi fecit. De *Methodio* & *Cyrillo* ad idem seculum pertinentibus parum accurate Armachanum tractasse, Auctarii Autor animadvertit. Id constare dicit, quod Methodius & Cyrillus Sclavis a se conversis S. Scripturam & liturgiam in lingua vernacula tradiderint, quod autem Latinam liturgiam abrogaverint, purum putum commentum videri, quum Slavi nullam antea liturgiam habuerint, quam a Methodio & Cyrillo conversi essent. Id probat ex annalibus manuscriptis Andreæ Dandali a Lucio lib. 2 de regno Dalmatiæ citatis, & ex historia Presbyteri Diocleatis, quam Maurus Orbinus operi suo de regno Slavorum Italice scripto inclusam publicavit. Extare autem dicit in bibliotheca Lambethana codicem literis Slavicis, quales a Cyrillo inventæ perhibentur, pulcherrime exaratum, acta Apostolorum & quædam alia cum liturgia ad finem addita continentem, neque tamen certo affirmare audet, quod illa versio Cyrillum autorem habeat. Cæterum Johannem VIII, quem Usserius ob datam Slavis sacra vulgari lingua celebrandi licentiam inter testes veritatis numeraverat, Whartonus invitum id fecisse auguratur, veritus scilicet, ne Slavi, si ipsorum desideriis non obtemperaret, Patriarchæ Constantinopolitano Bulgarorum exemplo se submitterent, quem in finem etiam astutus Papa Methodium honorifice habitum Romæ detinuerit. Ad finem decimi & initium undecimi seculi refert *Ælfricum* Abbatem, qui Saxonicæ Geneseos versioni insignem præfationem præmisit, qua translationem S. Scripturæ in linguas vernaculas adversus eos, qui pravum imperitorum intellectum objicere solent, strenue vindicat. Eam hactenus ineditam una cum interpretatione Latina, quam ex viri doctissimi & literarum Saxonicarum peritissimi Georgii Hickesii Decani Wigorniensis Anglicana versione expressit, publici juris facere operæ pretium censuit. Sub Canuto Angliæ & Daniæ Rege biblia in Danicam quoque linguam translata fuisse, ex codice bibliothecæ Cottonianæ probat, qui Canuti quondam fuit, & Danico sermone harmoniam quatuor evangeliorum complectitur. *Berengarii* Andegavensis Archidiaconi testimonia ex ejusdem in Apocalypsin commentario dum profert, non dissimulat, in manuscriptis quibusdam codicibus istam Apocalypseos expositionem non Berengario

gario

gario sed *Beringuedi* vel *Berengaudo* adscribi, cui etiam a Cl. Cave in Historia Literaria hunc tractatum adjudicari notat. Veretur autem Whartonus, ne Monachorum vel ignorantia vel odio adversus Berengarium Beringuedis nomen confictum fuerit, cùm aliunde de Beringuede vel Berengaudo nihil plane constet, & Pitsæus in appendice sua, ac Bostonus Buriensis in catalogo manuscripto scriptorũ ecclesiasticorũ de Beringuede & Berengaudo nihil aliud dicendum habeant, quam quod ejus nomen manuscriptis quibusdam codicibus præfixum invenerint. Suam autem sententiam de Berengario Johannis Subprioris autoritate confirmat, cujus in Apocalypsin commentarius in bibliotheca Lambethana manuscriptus asservatur. In illius enim prologo cæteris Apocalypseos interpretibus Berengarium adnumerat, & subinde ampla fragmenta inde transcribit. Adducitur etiam inter testes undecimi seculi *Ivo Carnotensis*, ejusque liber de ecclesiasticis officiis, qui in Lambethana bibliotheca manuscriptus extat. Ex hoc ipso autem manuscripto Whartonus deprehendit, Ivonem autorem esse operis, quod sub *Micrologi* nomine allegari solet. Equidem octo priora illius codicis capita, quæ de nocturnis vigiliis, de matutinis laudibus, de prima, de tertia, de sexta, de nona, de vespertina synaxi, & de completione inscribuntur, nondum, quod sciat, prodierunt; at sequentia capitula 62 Micrologum constituunt, quibus in manuscripto codice additur capitulum de Missa & singularum ejus partium autoribus, quod in Micrologo desideratur. Est autem codex iste præclaræ vetustatis & Ivone ipso haud multo inferior, & in fronte istiusmodi titulum præfert: *liber Ivonis Carnotensis Episcopi de ecclesiasticis officiis.* Inter Scriptores 13 seculi, qui a Whartono pro Scripturis & sacris vernaculis adducuntur, comparet *Rogerus Bacon*, cujus epistolam de laudibus S. Scripturæ ad Clementem IV bibliotheca Lambethana tenet. Observat autem, Autorem illum portentosa quædam & impossibilia in prolixa illa epistola comminisci. Non enim tantum necessarium esse docet, ut omnes Christiani sacram Scripturam tanquam fidei suæ fontem & regulam perfecte sciant, sed etiam fontes Hebraicos & Græcos ab omnibus consulendos asserit. Et quamvis incredibile videatur, ut singuli Christiani linguarum istarum notitiam sibi comparare possint, id tamen Baconus factu perquam facile esse persuadere suis Lectoribus cupit, imprimis cum se Grammaticam quandam univer-

ſalem inveniſſe glorietur, cujus ope intra paucisſimos dies quilibet linguam Hebraicam, Græcam, Latinam & Arabicam addiſcere queat; & ut omnes, quod legunt, etiam intelligant, ſe opus quoddam manuductorium ſeu præliminare ad promovendam S. Scripturæ intelligentiam editurum ſpondet, enixe Pontificem orans, ut artificium ſuum ſummis omnium votis expetitum & frequentibus vaticiniis confirmatum, apoſtolica autoritate confirmet, & univerſæ eccleſiæ commendet, unde innumera in eccleſiam beneficia redundatura minime dubitat. Inter Scriptores ſeculi 15 occurrit *Gualterus Hilton*, Carthuſianus Anglus, in cujus laudem non parum cedere ait, quod celeberrimum illud opus de imitatione Chriſti non minus æquo jure ſibi vendicare poſſit, quam Thomas Kempenſis, & quivis alius. In auctario capitis 6. de perſecutionibus orthodoxorum commemorat inſtrumentum A. C. 1530 a *Gulielmo Warhamo* Archiepiſcopo Cantuarienſi confectum, & Notariorum publicorum ſubſcriptionibus confirmatum. Narrat in ejus præfatione Archiepiſcopum Henrici Regis conſilium explicare, quod nimirum late ſerpenti hæreſeos veneno obicem poſiturus plures Præſules, Doctores, & Theologos congregaverit, ut libros quosdam vernaculos examini ſubjicerent, & cenſura notarent. Refert porro, poſt hæreſes & blaſphemias ex variis libris excerptas & ſigillatim notatas, e quibus quatuor tantum ſpeciminis loco apponit, Regis interdictum ſequi, quo hæreſes illæ una cum libris illas continentibus, & translatione Scripturæ per Gulielmum Tindallum adornata prohibentur & damnantur, & ut hoc decretum plebi innoteſceret, monitorii cujusdam formulam, quæ a ſingulis Sacerdotibus e ſuggeſtu prælegeretur, compoſitam fuiſſe, in qua omnes & ſinguli, ut libros iſtos damnatos, & in his Anglicam Novi Teſtamenti verſionem Curatis ſuis traderent, ſub gravi pœna admoniti fuerunt, ac ne quis injuriam ſibi fieri quereretur, Epiſcopos & alios viros doctos a Rege conſultos decreti illius juſtitiam concordi ſuffragio approbaſſe. Dolet autem Whartonus, Pontificios non ſolum ſacros codices Chriſtianorum manibus excutere conatos, ſed etiam poſtea falſarias iisdem manus intuliſſe. Prodiiſſe dicit a triginta annis in Gallia plures Scripturæ verſiones vernaculas a Theologis Pontificiis elucubratas, & vix ullam in his ſinceram & fraudis immunem reperiri. Præ cæteris autem notat verſionem Novi Teſtamenti a Theo-

logis

logis Lovanienſibus confectam, & A. C. 1686 typis Burdigalenſibus excuſam. Ex ea nonnulla corruptelarum ſpecimina ſeligit. Cum enim in vulgata, ex qua Lovanienſes Gallicam ſuam verſionem ſe expreſſiſſe dicunt, Act. XIII, 2, legitur: *miniſtrantibus autem illis Domino*, Gallica ſic habent: *or comme ils offroient au Seigneur le ſacrifice de la Meſſe*, i. e. offerentibus autem illis Domino ſacrificium Miſſæ. Sic I. Cor. III, 15. in Lovanienſium verſione legitur: *mais il ſera ſauve ainſi toutefois comme par le feu du Purgatoire*, cum tamen in vulgata nulla hic purgatorii mentio occurrat. Sic I. Tim. IV, 1. Gallica verſio pro apoſtaſia a fide, apoſtaſiam a fide Romana poſuit, ut cætera taceamus. In auctario capitis 7. nonnulla Conciliorum decreta pro Scripturis & ſacris vernaculis per modum ſpicilegii recenſentur. In auctario capitis 8. verſiones quædam Bibliorum, quorum notitia illuſtrisſimum Hiberniæ Primatem fugerat, commemorantur, & in his Biblia Moſcovitica A. C. 1581. characteribus Slavicis ſeu Cyrillianis Oſtroviæ impreſſa, in cujus præfatione interpres pro conceſſis viribus Deo gratias agit, cui orationi Baſilii Magni Ducis admonitio ſuccedit, qua omnibus catholicis linguæ Slavicæ peritis hæc Biblia commendat.

NOUVELLES CONJECTURES SUR LA Peſanteur, par Monſieur Varignon de l' Academie Royale des Sciences, & Profeſſeur de Mathematique au College Mazarin. i. e.

Dn. Varignoni novæ Conjecturæ circa gravitatem.

Pariſiis apud J. Boudot, 1690, in 12. Plag. 33½.

AUthor præmittit brevem diatypoſin totius ſyſtematis, quæ huc redit: ſupponit gravia non habere naturalem inſtinctum tendendi deorſum, ſed indifferenter ſe habere ad motum in quamcunque plagam inſtituendum; unde deſcenſum illorum proficiſci concludit a corporis alicujus externi preſſione. At cum Luna cæterique Planetæ, quanquã ſint vaſtisſima & ſolidiſſima corpora, non tamen decidere cõſpiciantur, infert, exilitatem & ſubtilitatem corporum non ſufficere ad hoc ut gravitatis ſint expertia, ſed fieri poſſe, ut maxima quoq; corpora in certa a Terra diſtantia poſita gravitate careant. In qua ſententia confirma-

tus fuit experimento, quod recensente in Epistolis Cartesio, Pater Mersennus cum Dn. Petito sæpius iterata vice instituerat circa majus tormentum bellicum, quo perpendiculariter erecto & disploso globum ejusve vestigia frustra in terra quæsivere, argumento eum non recidisse, sed etiamnum in aere hærere suspensum. Miri hujus effecti ut inveniret causam, supposuit gravia pelli versus terram a materia quadam invisibili proximeque ambiente, hoc est, ab aeris particulis seu grossioribus seu subtilioribus seu utrisque; at cum corpora undique ab aere cingantur, hactenus nullam perspexit rationem, quare potius Terram quam Cœlum versus pelli deberent, donec tandem principium aliquod inæqualitatis animadvertere sibi videretur. Fingit aerem istum cingi in extrema regione ingenti fornice solido & impenetrabili, aerem moveri in omnes partes conceptibiles æqualiter, inque aere suspensum hærere cubum Terræ tamen quam fornici multo propiorem. Quibus positis apparet, cubum in nullam plagarum lateralium moveri posse, cum ab ortu & occasu, meridie ac septentrione æqualiter prematur; at hedræ summæ & imæ dispar ratio est, adeo ut cum prior a multo majore aeris columna impellatur quam posterior, cubum propterea deorsum ferri & quidem secundum perpendiculum necessum sit; quo ostenso difficultatem diluit respondendo quærenti, qui fieri possit, ut etiam partes remotissimæ hujus columnæ in cubum agere queant. Colligit hinc 1. quod si cubus statuatur loco intermedio inter terram & fornicem, ibi quieturus sit ob columnarum supernæ & infernæ æqualitatem: 2. si collocetur prope fornicem, non tantum non descensurus sed ascensurus sit: 3. quod futurus sit nunc magis nunc minus gravis, prout videlicet terræ fornicive propior a magis minusve alta aeris columna desuper premitur. 4. quod ob resistentiam aeris fieri quoque possit, ut circa ejus medium sat magnum plurium leucarum relinquatur spatium, in quo constitutum grave necdum ascendat nec descendat, quod vocat *spatium quietis corporum gravium leviumve*, in quo globum Mersennianum (si vera sit historia) substitisse judicat. Rationem etiam hinc patere arbitratur, cur Luna nec accedat nec recedat a nobis, itē cur cæteri Planetæ non accedant ad se invicem; quoniam videlicet vasta hæc corpora ad findendum fluidum, quo ambiuntur, plus virium requirerent quam a columnarum inæqualitate accipere possunt. 5. quod alius ejusdem magnitudinis cubus, sed ubique perforatus, ob transitum liberum quem permittit plurimis aeris vel materiæ subtilis filamentis, minus

minus gravitate valeat quam prior, quod hinc lignum viride ficco, metallum ligno gravius fit. Infert hinc etiam, baculos ejusdem materiæ & crassitiei, sed diversæ longitudinis, ad perpendiculum erectos æquiponderare, quin & (si accuratius loquamur) breviorem longiori præponderare debere, in eadē videlicet a terra distantia, eo quod utriq; immineant paria numero filamenta aerea eo longiora quo brevior est baculus. Quibus explicatis ostendit, cur aqua aere licet gravior per vapores ascendat, cur saccharum in aqua aut metalla in liquoribus acidis dissoluta superiora petant, cur lignum per fumum in sublime feratur? Denique rationem explicat ex istis principiis, pluviæ, tonitrus, fulguris &c. tandemque fornicem illum, quæ pura mentis fictio fuit, iterum tollit, ejusque officium præstare posse innuit circumferentiam vicinorum vorticum, qui rapidissimo suo motu impediant, quo minus aer nostri vorticis in ipsos expelli possit.

HIERONYMI VITALIS, CLERICI Regularis, Lexicon mathematicum &c.

Romæ, apud Joh. Vannaccium, A. 1690. in 4. Constat plagulis 141.

TRes & viginti sunt anni, ex quo *Autor* Lexicon Mathematicum Parisiis primum in lucem emisit; sed Geometricum fere & Astronomicum, cum plurima farragine terminorum Arabicorum, Ægyptiorum & Barbarorum, ex Astrologia veteri depromtorum. At vero Operis dignitati, votisque hominum doctiorum consulturus, *Universale Lexicon Mathematicum* adornare post cœpit, quod Erudito Orbi superiore anno publice exhibuit. In hoc pristinum institutum adeo mutavit, ut in eo prius illud parum agnoscas: cum vix quarta pars terminorum utrique editioni sit communis. Constat enim prior 1345, posterior 1269 titulis seu locis, quorum tantum 306 utrobique, immutata tamen in hac sæpius, aut aucta exegesi, extant, reliqui uniuscujusque editionis sunt proprii.

Atque ut, quæ juvenili olim, ut *ipse* fatetur, ardore & festinatione indigesta apposuerat, hic recoxit Autor; sic & lacunas ibi obvias solicite nunc replere, sentesque & inutiles herbulas evellere studuit. Pro inanibus ergo Genethliacorum commentis, aut etiam vulgo notis, utiliora variarū disciplinarū mathematicarum argumenta reposuit, iisq;

promtuarium hoc ſuum locupletavit. Cæterum doctrinæ ordinem Lexicis domeſticum retinuit, diſpoſitis juxta alphabeti ſeriem titulis: tractatione vero ſic inſtituta, ut plus quam Lexicographus ſubinde præſtitiſſe non immerito cenſendus ſit. Præcipue vero *Architectonicen* utramque exornandam ſibi ſumſiſſe *Autorem* Lector deprehendet; nec ingrata novitate explicata comperiet, quæ circa militares artes ingenium & induſtria hodiernorum Ingeniariorum protulit, veteribus ignota, nec Scriptorum Latinorum ſtylo multum hactenus frequentata. His aliisque ſparſim *figuræ, æri inciſæ*, ſunt adjectæ, oculorum illecebræ, & intellectus adjumenta. Præmiſſi etiam Operi *Indices locorum* ſive *verborum*; *Autorum*, quorum monumentis ſua *noſter* inædificavit; & *quæſtionum amæniorum*, quas extra ſepta mathematica, data occaſione hinc inde diſceptavit.

VAL. HENR. VOGLERI INTRODUCTIO universalis in notitiam cujuscunque generis bonorum Scriptorum, cum notis & augmento HENR. MEIBOMII.

Helmeſtadii apud Georg. Wolfg. Hamm. 1691. in 4. Plag. 28.

INter ea quæ ad diſciplinas ac bonas artes literarumque ſtudia ſpectant, haud poſtremum locum ſibi vendicat ſcriptorum librorumque cognitio. Cui comparandæ cum plures libelli in eruditionis ſtudioſorum verſentur manibus, queis veluti indicibus præclari autores & eorum ſcripta in quovis doctrinæ genere recenſentur; tum haud novimus, an utilitate ullus præſtet hunc Voglerianum, poſtquam recentioribus ſcriptoribus & eorum monumentis auctiorem eundem inſtructioremque reddidit doctiſſimus *Meibomius*. Ex hoc enim non duntaxat nominis, ſive ſcriptoris ſive ſcripti, nudam notitiam haurire licet, ſed præterea in penitiorem cujusque cognitionem is deducit, & quomodo in argumento, quod quisque ſibi tractandum delegit, ſe geſſerit, exponit. Editus eſt viginti abhinc annis ab Autore, non eo animo, ut notitiam omnium Scriptorum daret, ſed ut oſtenderet, qua ratione in ejusmodi cognitionem pervenire posſint, qui eam expetunt. Pluribus interea editis *Morhofii*, *Bailleti*, *Labbei*, *Teiſſerii* libris (quibus addendam exiſtimamus *Thomæ Pope-Blountii* Cenſuram

ram, a nobis hoc anno p. 24. memoratâ) magnam cognitioni huic accessionem factam esse *Meibomius* in Additamentis, quibus amicissimi sui Collegæ (qui vitam A. 1677 cum morte cõmutavit) librum auctiorem dedit, affirmat: quorũ scrinia tamen excutere, & ab iis annotata referre clarissimo Viro propositum non fuit, sed extemporanea opera, quæ in lectione Vogleriani libri, dum is recudebatur, in mentem veniebant, eidem annectere, & quosdam tantum in bibliotheca sua extantes scriptores, Voglero non memoratos, proferre, & quid in hoc argumento ii præstiterint explicare. In Præfatione *p. 126. sqq.* ostendit, notitiam Scriptorum, quæ circa ætatem, patriam, vitæ genus, mores, peritiam, famam, omnem denique vitam versatur, quæque ingenuitatem librorum inquirit, ita esse comparatam, ut sine ea cum fructu evolvi Scriptores nequeant, nullusque ea, sive Theologus, sive Jureconsultus, sive Medicus, sive Philosophus, qui quidem nominum illorum justum ambitum implere velit, carere queat. *Pag. 145. sqq.* de utilitate epistolarum eruditarum disserit, & earum auctores recenset, non sine laude *Ant. Magliabechii*, quo neminem studiosiorem ejusmodi literarum esse ex vero prædicat. *Pag. 156.* Bibliothecam Academiæ suæ Juliæ commendat, & de ea scriptam *Chr. Heidmanni* orationem. *Pag. 157.* Catalogi Bibliothecæ *Thuaneæ*, a Bullialdo digesti & a Quesnelio editi, laudes & nævos ostendit. Jungendus ei videtur catalogus Bibliothecæ *Slusianæ* Romæ anno superiori editus. *Pag. 160. 161. Ant. Teisserii catalogum auctorum*, qui librorum catalogos, indices, bibliothecas, virorum litteratorum elogia, vitas aut orationes funebres, scriptis consignarunt, anno 1686. editum, præ *Labbei Bibliotheca Bibliothecarum* recte commendat. *Pag. 162 Marquardi Gudii* studio collectas veteres Inscriptiones, quarum in quibusdam e marmoribus recte describendis a se ipsum adjutum fuisse narrat, cum itineris comitem ante hos triginta annos in Italia haberet, e manuscriptis ejus in publicum proferri optat. *Pag. 163. Balth. Venatoris* panegyricum *Jano Grutero* dictum in exemplum de vita eruditi Viri historiæ condendæ proponit. *Pag. 163.* imaginum doctorum virorum studium laudat, & nonnullos qui eas congesserunt recenset. *Pag. 165. & sqq.* Ephemeridum sive Actorum eruditorum institutum laudabile esse, & plurimum conferre ad notitiam librorum acquirendam, affirmat; eaque occasione cum aliorum in hoc genere laboribus nostrum etiam studium laudat; Par-

mensium

mensium quoq; & Amstelodamensium operam commendat; iniquiorem tamen *Rerum Germanicarum* operi ab se edito *Joannem Clericum*, qui *Bibliotheque historique* evulgat, *p. 167. & seqq.* notat, & ad ea quæ is pulcherrimo utilissimoque operi objecerat, respondet. *Pag. 172.* quædam annotat de Vitarum scriptoribus, iisque qui propriam vitam descripsere, ut *Thuanus* & *Cardanus*. *Pag. 174. & seqq.* de Scriptoribus ecclesiasticis, Patrumque & Ecclesiæ doctorum veterum & recentiorum vitis agit. *Pag. 178.* de epistolis theologicis disserit. *Pag. 181.* Parentis sui, doctissimi Viri, *Jo. Henr. Meibomii* insigne opus *de Vitis medicorum* se editurum esse pollicetur, causamque exponit cur nondum id hactenus publicæ luci dederit. *Pag. 184. 185.* de historia nummaria disserit, & earum collectores præcipuos enumerat. *Pag. 188.* Criticorum industriam in medii seu barbari ævi scriptoribus excutiendis exerceri cupit, quæ hactenus Veteribus saltem impensa fuit. Nec obscuram spem facit sui in hoc genere adhibiti studii in publicum aliquando proferendi, cum plurimas observationes habeat sibi a multis annis in Historicis Germanicis, partim cum MSStis collatis, partim aliorum Historicorum ope examinatis, natas: quas ut, æque ac paternam *de Vitis Medicorum* historiam, dudum eruditorum votis expetitam, luci exponere velit, publico nomine Autorem, de studiis cujuscunque generis præclare meritum & in omni eruditione insigniter versatum, rogamus.

LIBRI NOVI.

Christiani VVeisii Tabulæ Chronologicæ, quibus Rerumpublicarum mutationes a nato Christo ad nostrum usque tempus sub unum conspectum revocantur. Dresdæ 1691. in 4.

La Sience de la Noblesse, ou la Nouvelle Metode du Blason, par le P. C. F. Menestrier; & augmentée par... a Paris 1691. in 12.

Cornelii Nepotis seu Æmilii Probi Excellentium Imperatorum Vitæ, notis illustratæ ab Hermanno Essenio. Trajecti ad Rhenum 1691. in 12.

Voiage du Monde de Descartes. Suivant la copie à Paris. 1691. in 12.

L' Heritiere de Guyenne, ou Histoire d' Eleonor fille de Guillaume dernier Duc de Guyenne, femme de Louis VII Roy de France & de Henri II Roy d' Angleterre, A Rotterdam 1691. in 8.

Johannis Claubergii Opera omnia philosophica: quibus accessere opuscula quædam nova, nunquam antehac edita. Amstelod. 1691. in 4.

Nouvelle Pratique de Chirurgie Medicale & Raisonnée, par Michel Ettmuller. A Amsterdam 1691. in 12.

Les Comedies de Terence traduites en François, par Madame d-- Avec des Remarques. Derniere Edition enrichie de figures. A Amsterdam 1691. in 12.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Julii, Anno M DC XCI.

L' AMBASCIADORE POLITICO CRIſtiano.

id eſt,

Legatus Politico-Chriſtianus, auctore CAROLO MARIA CARAFA, Principe Buteræ, Roccellæ, S.R.J. &c.

Mazzareni, 1690. in 4. plag. 32.

NE Actorum Eruditorum volumen, cui colligendo operam damus hoc anno, pejoris conditionis eſſet, quam illud, cui ante ſemeſtre colophonem impoſuimus, tam beatis nobis nunc eſſe licet, ut ejusdem *Celſiſſimi Principis*, cujus *Exemplar Horologiorum Solarium civilium* literati orbis venerationi tunc expoſuimus p. 618, Opere præſenti, non minorem reipublicæ literariæ applauſum merente, iſti quoque decus ſingulare conciliare queamus. Eſt is *CAROLUS MARIA CARAFA, Dominus univerſalis familiæ Carafa, Branciforte, Barreſe, Santapaù & Speciale, Buteræ Princeps, inter Dynaſtas titulis claros in regno Siciliæ dignitate primus, atque in regno Caſtellæ e Magnatibus primi ordinis, Roccellæ ac Sac. Rom. Imperii Princeps, Marchio Licodiæ, Caſtriveteris, Militelli & Barrafrancæ, Comes Cryptæ aureæ, Graſſuliati, Mazzareni & Condoiannis, Dominus Prioratus Hieroſolymitanæ Roccellæ, &c.* Celſiſſimæ familiæ, cui origines ſuas Princeps noſter debet, hiſtoriam tribus tomis in folio nuperrime vernaculo idiomate recenſuit clariſſimus genealogorum Italorum, *Blaſius Altimarus*, quo de in poſterum plura dicere habebimus. Tanto igitur ſanguine cretus eruditiſſimus Auctor, natalium gloriam auget decoratque, bonarum ac principe viro dignarum literarum ſtudiis ad invidiam excultus. Cujus rei fidem affatim facit novus hic de *Legato Politico-Chriſtiano* liber, dono Auctoris, cura illuſtris *Magliabechii*, ad nos delato.

Equidem hoc ipsum argumentum alii scriptores dudum occupaverant, e quibus recentior ac modernorum Politicorum usui prioribus omnibus accommodatior est *Wiquefortius*, ab ipso *Butera Principe* lectus. Non tamen CARAFÆ nostro hi obstitere, quin & ingenium in eo exerceret, & quæ alii fusius tradiderant, strictius edissereret, præcepta ab aliis obscurius proposita stylo perspicuo pariter ac eleganti concinnaret, denique, quæ alii e veteribus solis solisve recentioribus historiis illustrarant, iis facem accenderet ex sacra non minus quam profana, & veteri æque ac moderna historia, imo ex propria quoque experientia rerum a se gestarum in legatione extraordinaria, quam jussu Hispaniarum Regis apud Innocentium XI R. P. octo abhinc annis felicissime obiit. Adjiciemus jam recensum capitum undeviginti, quibus Opus hoc absolvitur. Post definitionem nominalem ac realem Legati, tribus prioribus capitibus enarratam, dotes Legati enumerat Illustrissimus Auctor, eumque fidum & prudentem c. 4, nobilem & opibus affluentem c. 5, eloquentem c. 6, obedientem c. 7, sincerum c. 8, taciturnum c. 9. esse cupit. Hinc monstrat, qualem se gerere debeat erga Principem, a quo ablegatur, c. 10, in itinere c. 11, in aula Principis, ad quem ablegatus fuerat, dum negotia fidei suæ commissa exequitur c. 12. 13. 14, in civili conversatione c. 15. Addit, quibus privilegiis fruatur, c. 16. Docet, qua ratione familiæ suæ curam gerere debeat, c. 17, qualia præmia ac dona pro labore suo recipere queat, c. 18, quo denique modo legatione sua defungi ejusque rationem apud herum suum reddere teneatur. Lectu præsertim jucunda est digressio c. XII. de ceremoniis, quibus Legati recipi solent in aulis Pontificia, Imperiali, Hispanica, Gallica, Anglica, Veneta, Belgii Fœderati Hagiensi, Helvetiorum pagorum, Turcica & Persica.

DE ABBREVIATORUM DE PARCO MAJORI, sive Assistentium S. R. E. Vicecancellario in Literarum Apostolicarum expeditionibus, antiquo statu illorumve in Collegium erectione, munere, dignitate, prærogativis ac privilegiis, dissertatio historica JOANNIS CIAMPINI Romani.

Romæ, ex typogr. R. Cameræ Apostolicæ 1691. fol. Constat plag. 53. & fig. æneis 2. quarum una *Magnus Parcus* repræsentatur.

Joannes

JOannes Ciampinus, Vir Clarissimus & de quo a se edito Roma sibi merito gratulatur, nobis plus simplici vice laudatur, præsertim in Actis Eruditorum A. 1690. p. 414. & in Supplementorum Sectione IV. p. 167. 171. Audiamus jam suimetipsius historiam condentem: *Anno* cIↃIↃcLXXII (inquit P. II. p. XLVIII.) *Joannes Ciampinus Romanus, Brevium Gratiæ Magister, ac Præfectus Minutarum Brevium Justitiæ, nec non S. R. E. Vicecancellario rerum Consistorialium a secretis, literarumque Apostolicarum Prosummator, in Abbreviatorum albo descriptus, per obitum Nicolai Oregii die 27. Septembris. In fine anni 1689 ab Eminentissimo & Reverendissimo Domino Petro Cardinali Otthobono, S. R. E. Vicecancellario ac S. Laurentii in Damaso Diacono Cardinali, ejusdem insignis Collegiatæ Ecclesiæ Vicarius deputatus, mox a felicis recordationis Alexandro PP. VIII. sacrarum Congregationum Consistorialis ac Indicis Consultor electus est.* Ut ergo pateret, quanta observantia ac adfectu prosequatur Collegium, cujus non postrema pars est, hoc de eo opus magna industria congessit geminaque parte absolvit. Priori præmittitur *Propylæum* de auctoribus septendecim, apud quos Abbreviatorum mentio reperta, e quibus antiquissimi ac sæculo orbis redempti decimo quinto clari sunt *Paulus Barchinonensis* & *Polydorus Vergilius*. Longe autem altius repetit origines Abbreviatorum suorum illustrissimus Auctor, a *cancellariis* puta, de quibus *J. Gutherius* in *de Officiis Domus Augustæ* l. II. c. IX, aut *Notariis* septem, quos per totidem Urbis regiones instituisse Clemens I. fertur, quique scribendis Martyrum actis olim occupabantur, postea vero, cessantibus persecutionibus, ad alias res publicis scriptis consignandas adhibiti videntur. His itaque analogos esse existimat *Abbreviatores*, i.e. Scriptores Brevium sive Epistolarum Papalium, plerumque minoris momenti, quibus non bulla plumbea appenditur, sed tantum cera rubra imprimitur annulo Piscatoris signata. Parcus vero significat proprie locum muro, palis, cratibusve septum, ubi feræ vivæ asservantur; eaque vox ab Anglis in Galliam, ac dein Avenione in Italorum linguam tralata est. Dum igitur Avenione hæreret Papalis curia, *Parcus major* per metaphoram dici cœpit *locus in interiori aula ipsius Palatii Cancellariæ, tornatilibus cancellis circumseptus ad altitudinem fere hominis, in cujus medio stat ovalis forma mensa, cum quatuor magnis scamnis ad circuli sive potius ellipseos proportionem fabrefactis,*

C. I. C. II. C. III.

in quorum singulis tres commode Abbreviatores sedent. Ad istius mensæ caput parvus est thronus, ad quem per duos gradus ascenditur, in quibus parva adest quadrata mensa; super qua scribit Vicecancellarius, qando literariis expeditionibus in cancellaria faciendis intervenit. Mensæ imminet baldachinus holosericus viridis coloris. Appellatur *Parcus major*, ad differentiam alterius *minoris*, *qui conspicitur in banco Scriptorum Apostolicorum, quique tantæ latitudinis ac*
C IV. *altitudinis minime est, sed hominis pectus tantum æquat.* Vetustissimum monumentum, quo aliquot abhinc sæculis Abbreviatores ejusmodi in aula Pontificia fuisse probatur, est Extravagans Joannis XXII. *Cum ad sacrosancta*, data Avenione IV. Idus Decembris, Pontif. A.I, Christi 1317. Huic verbotenus a Ciampino relatæ succenturiantur carmen Gaufridi seculo XIV. exaratum, itemque hoc recentiora
C. V. decreta Martini V, Eugenii IV, Callisti III, ac Pii II. PP. RR. Justum vero ac peculiare collegium Abbreviatorum majoris Parci institu-
C. VI. tum demum est auctoritate Pii II. A. 1463. 1464. Sed iterum sufflami-
C. VII. natum a successore Paulo II. eodem A. 1474. Confirmatum autem, non obstante Pauli II. diplomate, a Sixto IV. A. 1478. hactenusque sartum tectumque conservatum: memorabili sane exemplo fallibilitatis ac inconstantiæ humanæ. Quod enim necessarium judicarat *Pius*, id *inutile & scandalosum* vocavit *Paulus*, & rursus utile ac omnino
C. VIII- restituendum censuit Sixtus. Multa nunc essent excerpenda de Abbreviatorum *munere*, *residentia in Cancellaria*, *admissione*, *ordine ac sessione*, *assistentia in Cappellis Pontificiis aliisque solennioribus*
XIX. *functionibus*, *solennibus equitationibus*, *vestibus*, *quibus tum in equitationibus illis*, *tum festis diebus induuntur*, *privilegiis*, *statutis decretisque*, *exequiis*, *Oratorio sive Cappella privata*, *ac Substitutis*. Sed quum hæc recensere omnia prolixum nimis foret, sufficiet digitum quasi tantum intendisse in fontem, unde rerum id genus curiosi sitim suam affatim restinguere queant.

Parte altera habetur Enarratio synoptica nominum, titulorum gestorumque omnium Abbreviatorum, quotquot in veteribus Regestis aliisque documentis hujuscemodi reperire licuit Ciampino. His præmittuntur duo antiquiores, quorum regesta deperdita sunt. Primus est *Nicolaus de Francavilla* A. 1355, proximus *Franciscus Petri de Ragazziis* A. 1410, celebres. Cæteri ab A. C. 1419. ad præsentem annum

annum officio illo functi sunt. Clariores aliquot recensebimus. Sunt ex iis: *Æneas Piccolomineus*, postea *Pius* II. R. P. Abbreviator A. 1431. *Georgius Trapezuntius* A. 1448. *Radulphus Bartholomaus de Platina* a. 1464. celebris vitarum Pontificum conditor, de cujus infortuniis prolixius Noster hac occasione agit. *Matthias Palmerius* Pisanus A. 1475. Hunc Gesnerus ac Martinellus confundunt cum *Matthao Palmerio* Florentino, qui Eusebii Chronicon ab a. 444. ad a. 1449. continuavit, eo quod alter idem Chronicon ab a. 1450. ad a. 1481. pertexuit, mortuus 19. Sept. 1483. *Laurentius Puccius* Florentinus A. 1506. *Hugo Boncompagnus*, A. 1540. qui postea *Gregorius XIII.* P.R. Porro *Camillus Burghesius*, A. 1573. vertente tempore *Paulus V.* P.R. dictus. *Jo. Antonius Odescalcus* A. 1576. (Hinc ansam arripit Ciampinus, *Odescalcos* non paucos ὡς ἐν παρόδῳ commemorandi, duces secutus eruditos autores *Propylai ad Acta Sanctorum Maji* A. 1685. Antverpiæ evulgati.) p. XXIV. conf. p. XXIX. His addantur *Maphaus Barberinus* sive *Urbanus VIII.* R. P. a. 1589. *Franciscus Nerlius* Cardinalis A. 1656, cui opus suum inscripsit Ciampinus, quique composuit, at nondum publici juris fecit, versionem Italicam Annalium Cæsaris Baronii. Is hodienum superest, æque ac *Franciscus Barberinus* sextus suæ gentis Cardinalis, A. 1678. inter Abbreviatores receptus, itemque *Palutius Palutius* Cardinalis, *Altierus* hodie dictus qui jam A. 1642 Abbreviatoris dignitate potitus est.

Mittamus nunc *Ciampinum*; propediem tamen de eo iterum sermonem instituturi, cum Part. I. pag. 50. *Supplementum Pontificiorum numismatum* in lucem edendum minetur, id quod avide abs eo expectabimus.

ADAMI RECHENBERGII LIBER MEmorialis Prælectionum Historicarum in Academia Lipsiensi.

Lipsiæ impensis Joh. Frid. Gleditsch, A. 1691 in 8. plag. 30.

CLarissimus Autor libri hujus memorialis historici, tres ejus partes constituit. Quarum *prima* velut εἰσαγωγὴν historicam continet. Nam historiæ in universum consideratæ indolem, naturam ac divisiones varias non tantum exponit; sed & ordinem in lectione historica observandum, cum adminiculis ex Chronologia, Geo-

 graphia,

graphia, Genealogia atque Politica doctrina petendis ostendit; ut circumstantiæ in historia juxta annotatæ rectius intelligi queant. *Altera parte*, quæ delineationem sive connexionem historiæ cum antediluvianæ, tum postdiluvianæ complectitur, inspersis variis quæstionibus historicis, breviter simul quatuor monarchiarum, quæ vocantur, ortus & interitus, cum descriptione gentis Israelis, seu Reipublicæ Hebræorum exhibet. In *tertia* autem *parte* de magnitudine, potentia & interitu Imperii Romani veteris agit, qui post factam illam solennem divisionem Imperii in orientale & occidentale contigit. Inde cum de Imperio orientali seorsim *cap. 2.* tractasset; de Imperio Turcico, quod illi interitum attulit, *cap. 3.* memorat. Hinc ad Imperium Romano-Germanicum progressus, tria ejus intervalla insigniora constituit. *Primum* est a Caroli M. Imp. ætate, ad interregnum illud magnum, quod post Rudolphus Habsburgicus rerum potitus est: *alterum* ab ejus tempore ad Maximiliani I. imperium porrigitur; unde *tertium* inchoatur, cujus res memorabiles tum in Germania, tum in aliis Europæ regnis, per duo propemodum secula gestas, paullo fusius enarrat, inspersis subinde lemmatibus quasi interlinearibus, quæ materiam de historia civili, ecclesiastica & litteraria copiosius disserendi, historiam professis præbere possunt. Scopus enim Autoris, ut ex inscriptione libri adparet, non tam fuit historiam perpetuo filo contextam scribere, quam argumenta varia historica studiosæ juventuti suppeditare: ut qui studio huic sane jucundissimo incumbunt. eo ceu libro memoriali uti, atque quæ ab aliis, justis jam commentariis, qui passim laudantur, uberius descripta prostant, repetere inde possint. Sub finem libri dissertationem de mutatione formæ statusque Imperii R. Germanici adjecit, qua variæ ejus mutationes inde a Caroli M. ævo ad nostram usque ætatem enarrantur. Appendicis velut loco duo Pontificis R. decreta, superiori anno Romæ publicata subjunguntur, quæ forte Theologis de noviter excitatis controversiis disquirendi ansam præbere possunt.

GESTA PONTIFICUM ROMANORUM,
auctore Jo. Palatio.

Venetiis, apud Jo. Parè. Vol. I. 1687. Vol. II. III. IV. 1688. Vol. V. 1690. in fol. cum figuris æneis. Constant Alphabetis circiter 20.

Oculos

OCulos non minus quam animum Lectoris opere hoc suo pascere atque oblectare studuit *Joannes Palatius* I. V. D. Collegiatæ S. Mariæ Matris Domini Plebanus & Archipresbyter ejusdem Congregationis, Canonicus Ducalis, in Veneto Lyceo Jurisprudentiæ, uti olim Patavii Sacrorum Canonum, Professor, S. C. M. Historicus atque Consiliarius, vir toto literario orbe celebris, ex Monarchiæ Occidentalis Historia a Carolo M. ad Leopoldum Imp. Aug. Latine composita & vastis voluminibus comprehensa, ac Italico quoque idiomate in compendio exhibita, itemque commentariis in IV. Institutionum libros, Leone maritimo sive dissertatione de dominio maris Adriatici, vita D. Petri Apostoli Italice exarata, vita M. Antonii Justiniani Ducis Veneti, paucos ante annos defuncti, aliisque pluribus animi ingeniosi ac solertis speciminibus.

Habet Auctor bene multa, quæ & in numismatibus Pontificum *Caroli Molineti*, & in vitis Pontificum ab *Alphonso Ciaconio*, hujusque Continuatoribus *Francisco Cabrera*, *Andrea Victorello*, *Hieronymo Aleandro*, *Ferdinando Vghello*, *Luca Wadingo*, omniumque recentissimo *Augustino Oldoino* enarratis, ac eorum hermis & monumentis sepulchralibus illustratis, reperias. Sed *Cæsarem Baronium*, annalium ecclesiasticorum conditorem, omnium maxime facem sibi prætulisse profitetur in historia, quæ quidem non tam primarium argumentum quintuplicis hujus libri, quam ejus fundamentum est. Namque illud, nostra quidem sententia, præcipue esse videtur *Elogium* forma lapidari in singulos Pontifices compositum. Huic præmittitur ubivis effigies Papæ æri incisa, eundem in modum, quo in ligno spectatur apud *Ciaconium* Oldoini. Bustum vero illud basi innititur, cujus superior pars exhibet *Pontificis monogramma*, *sigillum* sive *insignia gentilitia*, quæ tamen in prioribus seculis desiderantur; inferior *emblema* aliquod, plerumque e S. Bibliis petitum, ac ad res istius Pontificis poetica nonnunquam licentia accommodatum. Elogio subjiciuntur fusiores *annotationes* historicæ, quibus acuminum in Inscriptione ratio redditur; adjectis sub finem *numorum* a Pontificibus illis percussorum & *epitaphiorum* imaginibus ære expressis.

Lubet exempli causa cum lectore ejusmodi elegantiarum cupido communicare breviusculum aliquod *elogium*, quo in laudes *Benedicti VI.* R. P. CXXXVII, A. Sal. DCCCCLXXII. electi, Palatius effunditur,

ditur, ac emblema a crucifixo Christo quæsitum iconique papali substratum explicat:

Quem e fune pendere suspicis,
Romanus est Pontifex,
Benedictus filius Hildebrandi.
Qui adstat carnifex,
Bonifacius Romanus Pseudopapa.
Volebant superi laqueum frangere;
Sed recordati, Deum ipsum inter latrones pependisse,
Permisere vicarium Christo non dissimilem.
Breve itaque sit epitaphium.
SI CRUCIFIXUS DEUS:
SUSPENSUS PRO NOBIS EST BENEDICTUS.

In *annotationibus* annexis refert, quomodo Bonifacius VII. opera usus Romani civis *Cincii*, Benedictum VI. in mole Hadriani strangulaverit; addita hac in Platinam animadversione: *Tanta injuria quia vindictam nec Romani exegerunt, nec Otho Imperator, (qui Romanæ ecclesia fuit defensor acerrimus,) Platina, qui gesta Pontificum sæpe interpretatur in pejus, veretur*, ne talia fuerint Benedicti merita, quale præmium a Cincio consecutus est; *minime advertens, Cincium sub Benedicto VII. meritas luisse pœnas.* Quæ Apologia si vel maxime locum habeat, *suspensus* tamen *pro nobis Benedictus* num dici debuisset, aliorum esto judicium.

Quod reliquum est, cum Oldoinus in *Clemente IX.* substitisset, Palatius *Clementem* quoque *X*, *Innocentium*que *XI*, imo & *Alexandrum VIII.* recens tum electum non præteriit. Inter cætera memorat, ubi post Clementis IX. fata quinque fere mensibus de novo Pontifice eligendo dissensissent purpurati Patres, novum sydus exortum esse, quod primo super conclavi emicuerit, inde ad Vaticanum montem progressum prædixerit quasi pontificatum Æmilii Alterii, mox Clementis X. nomine compellandi, utpote qui sex stellas in gentilitio clypeo præferebat. Fuit vero & Alterius ille Roma, quam Tybris alluit, oriundus; unde Palatius impletum ait vaticinium S. Malachiæ: *De Flumine magno.* Nam passim ceu genuinum Malachiæ fœtum laudat prophetiam illam, ab Arnoldo Wiono primitus vulgatam, νοθείας vero nuperius postulatam a *Claudio Francisco Menestrerio* S. J. cujus

cujus librum Gallicum recensuimus supra p. 144. ac Germanice redditum nundinis vernalibus venum exposuerunt Frid. Lanckisii Bibliopolæ quondam Lipsiensis hæredes.

Cum *vita Innocentii XI.* imprimeretur, ut ut nondum certis de caussis publici juris fieret, Innocentius adhuc in vivis erat: Hinc non miraberis, ab Auctore commendari, quod Nepotismum ecclesia Romana exterminare voluerit. Sic enim inquit Encomiastes:

Pro nepote Livio Odescalcho primum decretum,
Ut viveret more privati. Vol. V. pag. 4.
Christi vere vicarius,
Cui fratres & sorores, qui faciunt voluntatem Dei.
Onerant alii Rempublicam, ut exonerent familiam:
Ad levandam rempublicam, gravat iste familiam.
Sic thronum scandunt Pontifices Sancti:
Sine patre, sine matre, sine genealogia.
Annos supra duodecim regnat
Nepotismo sepulto:
ABSIT, UT POST HUMUM RESURGAT INNOCENTII.

Putares igitur, difficile fuisse Palatio, *Alexandrum* quoque *VIII.* in appendice operis deprædicare, qui de nepotibus Principum in morem alendis majorem in modum sollicitus fuit. Sed ingenio tam fœcundo pollet, ut nullo negotio repererit argumenta, caussæ quam desperatam reddiderat prædecessoris exemplum, speciose defendendæ idonea; dicendo: *Fidos ut sibi vita custodes, ac certos populorum Principumque interpretes, validos onerum curarumque consortes, suique arcani fideles ministros adscriberet, Nepotes vocavit in partem sollicitudinis, exemplo non solum prædecessorum plurium R. P. sed ipsius Christi, qui plures cognatos inter Apostolos cooptavit.* pag. 207.

Dum Auctor Michaelis Molinæ dogmata recenset aliunde nota, addit eodem tempore damnatum *Antonium Mariam de Leonibus*, e Comensi diœcesi, spretorem sensuum S. Scripturæ allegoricorum, tropologicorum, ac anagogicorum, & cõmendatorem acerrimum orationis quietis. Ut alia mittamus illius dicta, sequentia ipsis fere Palatii verbis adduxisse sufficiet: *Per orationem Quietis anima unitur Deo & fit Deus: Dantur quatuor leges, Naturalis, Mosaica, Evangelica, Quietis, quæ ad similitudinem virgæ Mosaicæ devorat leges*

 priores

priores, eritque Deus Deorum, ac post præsentem Pontificem reformabit mundum universum, ut fiat unum ovile & unus pastor. Tunc animæ cœlum conscendent una cum corpore: interim Christus & Deipara extra Paradisum expectant, ut moriantur, & postea ad hanc quietem resurgant, in qua nec jejunia, nec sacramenta. Male dicitur in symbolo Athanasiano: Filium esse increatum. *Ecclesia decipitur, cum deficiat ei Spiritus Sanctus.* Hæc ajebat revelari tantum, magistro Deo, in carcerem conjectis a Patribus Inquisitionis, ac per ignem & aquam probare pollicebatur. Post bimestre spatium, quo Theologorum consilia obstinatus susque deque habuit, palinodiam cecinit, carceri perpetuo datus, *ut ibi recitatione diurna* (Palatium audis) *Symboli Apostolici & Coronæ Marianæ Deum sibi reconciliaret iratum.*

Tomo V a pag. 26 usque ad p. 74. prolixe recensentur, quæ in causa Regaliæ tum inter Galliæ Præsules Clericosque alios (quorum plerique Regiis edictis velificaturi jus illud ad eas quoque Ecclesias, quæ ejusmodi oneri obnoxiæ antea non fuerant, extendi æquo animo patiebantur; quidam vero libertatis Ecclesiasticæ tenaciores mala quæque & cruciatus perpeti quam Regiæ hoc in negotio auctoritati vel minimum cedere malebant) tũ inter Pontificem Innocentium XI & Regem Galliæ hodiernum magnis utrinque contentionibus fuerunt agitata. Subjiciuntur Vitæ Pontificis numismata honori ejus percussa, magnamque partem Christianorum de Turcis triumphos, ad quos Innocentii in Fœderatos munificentia momenti haud parum contulerat, exhibentia.

Vitam Alexandri VIII. tumultuarie conscriptam fatetur Auctor; unde nec numismatibus, sed solum iconibus ipsius Pontificis, trium Othobonorum Cancellariorum Reipublicæ Venetæ, Antonii Nepotis Papalis, & Petri Cardinalis Pronepotis eam illustriorem reddidit. Justo tamen studio eandem imposterum concinnare spopondit.

Cæterum non semel in historia Lutheri, iniquioribus memoriis, innixus fuit. Ea tamen nolumus sigillatim persequi; sed Italos veritatis historicæ studiosos remittimus ad incomparabile opus Viri Illustrissimi *Viti Ludovici Seckendorfii*, Potentissimi hodie Electoris Brandenburgici Consiliarii Intimi, Historiam Lutheranismi, quæ maximam partem ac in Folio quidem, ut loquuntur, typis Lipsiensibus jam impressa propediem venum prostabit.

JOH.

JOH. CASP. EISENSCHMIDT PHIL. ET Med. Doct. Diatribe de figura Telluris elliptico-sphæroide.

Argentorati ap. Joh. Frider. Spoor, 1691. in 4. plag. 7.

Cum doctissimus Auctor observasset, quam frivolis imo nullis rationibus inniteretur receptissima *de figura sphærica telluris* sententia, operæ pretium se facturum ratus est, si rem omnem accuratius meditaretur, exactamque terræ tum figuram tum magnitudinem calculo definiret. Hunc ergo in finem duas præcipuas rationes, quibus sphærica terræ figura defendi solet, missis illis, quæ nihil aliud quam gibbosam eam esse evincunt, examinat suisque momentis ponderat. Quarum prima cum ex superficie aquæ sphærica globosam terræ figuram deducat, altera vero ex eo, quod sectiones telluris omnes per polos transeuntes sint circuli, sphæricam ipsi formam vindicet, utramque tamen perquam infirmam esse demonstrare nititur. Illam siquidem perperam supponere figuram aquæ esse sphæricam, cum superficies aquarum nisi ex figura telluris, quæ adhuc controversa est, determinari nequeat: hanc vero gratis sumere, singulos latitudinis gradus esse ejusdem magnitudinis, cum tantum absit, ut hoc ab ullo fuerit probatum, ut potius contrarium ex dimensionibus terræ variis in locis institutis eluceat. Ante vero quam ad harum recensionem accedat, solicitus est de diversis mensuris, quibus illius mensores usi fuerunt, asseritque pedem Regium Parisiensem

	Rhinlandicum			1390
esse ad	Romanum antiqv.	ut 1440 ad		1331
	Bononiensem			1686

falsumque adeo esse Ricciolum in ratione pedis Rhinlandici ad Parisiensem determinanda. Porro de Eratosthenis, Fernelii, Snellii, Riccioli & Piccardi dimensionibus præcipue differit, Eratosthenem ab objectionibus, quibus a Snellio & Ricciolo premitur, liberans & Snellium contra Ricciolum defendens. Deinde magnitudines varias unius gradus terrestris ab illis auctoribus observatas inter se contendendo ostendit, illas magis magisque decrescere, prout loca in quibus observationes fuere institutæ, polo fuere viciniora, & quidem eadem quam proxime proportione, qua latitudines dictorum locorum a se invicem differunt, ut ex sequenti tabella adparet:

Obſervatores	Latit. Locor.	Magnit. unius gradus in milliar. Rom. ant.
Eratoſthenes	27 gr.	100
Ricciolus	44½	80
Piccardus	49	74
Fernelius	49½	73½
Snellius	52	71⅓

Ex quibus proinde concludit, planum telluris ſecundum longitudinem axis ſectæ non eſſe circulum ſed ellipſin, in cujus verticibus poli ſunt collocati, & cujus diameter major ſive axis transverſus coincidit cum axe telluris, diameter vero minor ſive axis rectus communem ſectionem plani Æquatoris exhibet; atque hinc terram eſſe non ſphæram, ſed ſphæroides oblongum, cujus menſuram atque magnitudinem ſequens tabella exhibet:

Menſuræ	AxisTellur.	Diamet.Æquat.	Circumfer.per polos.	Circũf.Æqv.
Paſſ.Rom.ant.	10889750	8287665	30123813	26036467½
Toiſes	8388195½	6383852$\frac{1}{10}$	23203878	20055463
Pertic. Rhinl.	43449641½	3306743½	12019275	10388441$\frac{1}{10}$

Menſur.	Superficies convexa Telluris		Soliditas Telluris	
Paſſus Rom.ant.	262150525644091	Quadr.	3916344686717640004687	Cub.
Toiſes	155543546198141		1789916628857739510431	
Pertic. Rhin.	41733747916317		2487630544824041 7936	

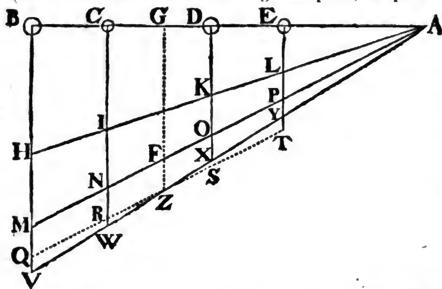
Tandem ne ſolus videatur diſcedere a communi ſententia, J. Childræum, Claud. Franc. Milliet Dechales, Th. Burnetium, & Iſ. Nevvtonum allegat, figuram terræ ſphæroidem aſſerentes; miratus poſteriores duos ex converſione telluris circa axem effectus plane contrarios produxiſſe, quippe cum ille terram pro ſphæroide oblongo, hic pro ſphæriode lato venditet. Nevvtoniana autem ſententia cum Auctori e diametro adverſa ſit, hinc contra hypotheſes, ex quibus deducitur, diſputat, neque illas accuratiſſimis obſervationibus, quibus ſuus calculus nitatur, præferendas contendit. Coronidis loco fragmentum Tabulæ adjectum eſt, quæ magnitudinem unius gradus latitudinis in tellure, pro diverſa ejus ab Æquatore diſtantia, indicat.

DEMON-

J.B. DEMONSTRATIO CENTRI OSCILLAtionis ex Natura Vectis, reperta occasione eorum, quæ super hac materia in Historia Literaria Roterodamensi recensentur, articulo 2. mens. Jun. 1690.

ANte decennium eruditus quidam Gallus Illustris *Hugenii* doctrinam de Centro Oscillationis labefactaturus supposuit, *celeritatem totalem penduli compositi æquari summæ celeritatum partium ejus separatarum.* Ego *Hugenii* aliquanto post suscepta causa, principii hujus falsitatem ex natura vectis demonstravi, juxta quam perpetuo partem celeritatis penduli in ipso axe consumi & deperdi necessum sit; quod tum sufficere poterat ad paralogismum Adversario ostendendum. Ideoque cum eadem opera determinare volebam, quanta præcise celeritatis pars in axe absumeretur, accidit mihi, ut rem quam præter institutum esse judicabam, paulo negligentius curarem, indeque in calculum inciderem ab *Hugeniana* Propositione abludentem, quod suspicari me fecit, diversam esse rationem vectis, cujus alterum fulcrum sit in motu, quam quæ est vectis ordinarii: id quod tunc quidem aliis discutiendum reliqui, ipsemet vero materiam hanc ab eo tempore prorsus seposui. Interea prælustris & generosus quidam Vir, qui avitæ *Hospitaliorum* gloriæ nunc insuper scientiarum literarumque decus eximium addit, re maturius perpensa observavit, huic meo principio e vulgari vectis natura desumto apprime cum *Hugeniano* calculo convenire, inque eo duntaxat peccatum a me esse, quod celeritatem penduli acquisitam considerarim, cum nascentis tantum ratio habenda fuisset. Cujus correctionis certior per literas factus *Hugenius* approbavit methodum, sed difficilem eandem pronuntiat, & quædam haud satis evidentia continere asserit: veluti, quod celeritas vel quantitas motus penduli initialis, non acquisita spectanda sit; quod distribuendus ejus excessus eo modo quo fecimus, & quod in pendulo trium pluriumve ponderum fulcrum vectis respectu unius ponderis concipiendum sit in centro oscillationis reliquorum: miratur denique cum illustri *Hospitalio*, quod Propositionis suæ veritatem, quam modo agnoscere videbar, calculo meo dubiam reddere coner. Ad quæ sequentia notanda habeo: *Primo*, miror mirari Viros acutissimos, cum verba mea satis clare innuant, ex calculi istius ab *Hugeniana* hy-

pothesi dissensu inferre me voluisse potius, peculiarem ut jam dixi in oscillatorio vecte obtinere communicationis motus legem, quam dictam hypothesin ullatenus suspectam reddere; quanquam, si verum fateri licet, nondum a me obtinere possum, ut hujus veritatem vel in Axiomatum numero habeam, vel ab *Hugenio* satis in propatulo constitutam arbitrer, eo præsertim casu, quo pondera durante motu suo mox inter se connexa, mox soluta supponuntur. *Secundo*, ratio cur celeritas penduli initialis, non acquisita, spectanda sit, attendenti obscura esse nequit, nec mihi fuisset olim, si vel per momentum speculationi inhæsissem diutius: Intelligantur pondera quotvis B, C, D, E, virga inflexili AB connexa, junctim descendere in perpendicularibus, ut ante hac supposui: celeritates quas acquirunt eo

momento quo perveniunt in H, I, K, L, sunto HM, IN, KO, LP, quæ cum proportionales esse debeant ob commune vinculum ipsis ponderum distantiis ab axe AB, AC, AD, AE, sequitur, virgam cui implicata sunt ipsorum descensui cum his celeritatibus continuando nihil afferre alterationis, & propterea nullum pondus hactenus in alterum quicquam de motu suo transferre. Superest ergo solus gravitatis impulsus, qui quolibet temporis instanti acquisitis celeritatibus de novo superadditur, qui alterationem patiatur. Repræsentetur hic, (cum omnibus corporibus æqualis imprimatur) per æquales lineolas MQ, NR, OS, PT, quæ quidem respectu celeritatum acquisitarum HM, IN, KO, LP, uti hæ ipsæ respectu spatiorum percursorum BH, CI, DK, EL, habendæ pro incomparabiliter parvis, sic ut hæc tria QM, MH, HB, habeant se quodammodo ,ut linea, superficies & corpus. At vero ob inter

interpositam virgam fieri nequit, ut pondera simul sint in punctis Q, R, S & T, hoc est, in recta QT parallela ipsi MA; quin potius in directum jacere debent cum axe A, secundum rectam VWXY, adeo ut cum pondera axi propiora terminos suos S & T nondum attigerunt, remotiora suos Q & R jam præterierint, parte residua virium gravitatis ab illis in hæc translata, parte in axe absumta. *Tertio*, in pendulo trium pluriumve ponderum centrum oscillationis omnium excepto uno considerat *Hospitalius* ceu fulcrum respectu reliqui. Hoc quia inevidens judicat *Hugenius* (quanquam verum deprehendam) & præterea quia ad demonstrationem aliter quam per inductionem instituendam parum aptum, malo rem invertere, & pondus duntaxat extimum habere loco fulcri, quod ferat reliqua pondera omnia suis quæque locis vectem urgentia. *Quarto*, distributio seu translatio quantitatis motus (olim solas celeritates consideravi, quia pondera supposui æqualia) nihil obscuritatis habere tandem potest, fluitque ex natura vectis ordinarii: nimirum ponderis D incrementum celeritatis extra virgam est OS, in virga tantum OX, residuum XS, quantitas ergo motus transferenda tum in axem tum in pondus extimum $D x XS$; unde AB est ad AD, sicut $D x XS$ ad $\frac{D x AD x XS}{AB}$ portionem quantitatis motus transferendam in solum pondus B: Similiter portio, quam de motu suo pondus E in pondus B transmittit, est $\frac{E x AE x YT}{AB}$. At pondus C, quod majus celeritatis incrementum in virga quam extra virgam accipit, motui ponderis B contraria ratione adimere censendum est portionem $\frac{C x AC x WR}{AB}$. Est vero totum incrementum quantitatis motus, quod ponderi extimo B a reliquis ponderibus accedit, præter id quod a propria gravitate nanciscitur, $B x VQ$: tandem sit Z intersectio rectarum QT, VY, & ducatur GZ parallela rectis BV, CW, &c.

Quibus positis centrum oscillationis sic invenitur: Per hypothesin & ex natura vectis est, $\frac{E x AE x YT + D x AD x XS - C x AC x WR}{AB} = B x VQ$, quare æque-multiplicando & addendo erit, $E x AE x YT + D x AD x XS = C x AC x WR + B x AB x VQ$, seu (quia YT, XS, WR, VQ, ipsis ZY, ZX, ZW,

ZW, ZV, vel ipsis GE, GD, GC, GB, proportionalia) $E \times AEG + D \times ADG = C \times ACG + B \times ABG$, additisque utrique parti tum $E \times AEq + D \times ADq$, tum $C \times CAG + B \times BAG$, fiet $E \times EAG + D \times DAG + C \times CAG + B \times BAG = E \times AEq + D \times ADq + C \times ACq + B \times ABq$; unde tandem $AG = \frac{B \times ABq + C \times ACq + D \times ADq + E \times AEq}{B \times AB + C \times AC + D \times AD + E \times AE}$. Si quædam pondera ultra axem ex adversa parte constituta sint, eadem pro AG invenitur quantitas, nisi quod membra denominatoris ponderibus istis respondentia fiant negativa.

Jam vero puncti G a virga ponderibus B, C, D & E gravata abrepti & per rectam GZ descendentis, incrementum celeritatis, cum pervenit ad F, necessario est FZ, quæ est æqualis, ob Parallelogrammum FQ, ipsi MQ vel NR &c. incremento scil. velocitatis, quod pondus quodlibet separatim descendens a propria gravitate acquirit; quod cum similiter valeat in omnibus spatii GZ partibus, sequitur, spatium istud, hoc est, angulum GAZ eodem tempore pertransiri a virga, sive omnibus ponderibus B, C, D & E, sive unico tantum pondere in G gravata, & proin G fore centrum oscillationis, quod itaque repertum est. Neque variat demonstratio pro pendulo ordinario, cui pondera ita inhærent, ut per arcus circulorum descendere cogantur: cumque reperta quantitas AG eadem sit cum illa, quæ alias pro centro percussionis invenitur, sequitur, *centrum oscillationis & percussionis* corporum, ut recte notavit *Hugenius*, unum idemque esse, quanquam *Wallisius* in Cono ex. gr. aliud percussionis, *Hugenius* aliud oscillationis centrum assignat: fallitur enim *Wallisius* in eo, quod integræ basi Coni circulisque basi parallelis non majorem distantiam ab axe rotationis celeritatemque tribuit ea, quam ipsa horum circulorum centra obtinent. Hæc vero centri oscillationis demonstratio sic reformata, uti generalis est & facilis, inque Geometrica exactitudine *Hugeniana* neutiquam cedit, sic eidem in eo præferenda videtur, quod principium vectis, quo nititur, indubitatum est ac evidens, cum *Hugeniana* hypothesis obscura fere sit, nec aliam ob causam pro vera habeatur, quam quod nihil in contrarium afferri possit, intellige in solidis corporibus: in liquidis enim res magis dubia videtur; cum vix appareat, quomodo cum ista hypothesi conciliari possit spontaneus communis centri gravitatis ascensus, qui accidit, cum metallum in imo liquoris acidi positum ac dissolutum,

aut

aut liquor levior graviori leniter superinfusus eidem sensim permiscetur; id quod ansa & fundamentum extitit Perpetui Mobilis nuper a *Fratre* inventi ac in Actis publicati, cui proin ibidem subjunctam strícturam neutiquam officere existimamus. Cæterum collegeram, quod si celeritas totalis penduli compositi minor esse debeat summa celeritatum partium ejus separatarum, reliquum in axe premendo consumi necessum sit. Negat *Hugenius* hanc consequentiam, dicendo, sæpenumero deperdi aliquid de motu, quod nullibi insumatur: at ego contra sentio, si quid amittatur, illud perpetuo alicubi impendi, sed quandoque in premendo firmo obice, quandoque in tollendo motu contrario, adeo ut cum penduli nostri pondera moveantur in eandem partem, jure inferre potuerim, motum deperditum necessario in axe premendo consumtum esse. Denique & illud dubium est, quod mihi objicit Vir acutissimus, effectum videlicet resistentiæ aeris, disruptionis vinculi, quod partes penduli connectit, aliorumque obstaculorum indeterminatæ quantitatis esse, minuique in infinitum posse, sic ut non tollat (ut existimaram) possibilitatem motus perpetui, qui alias obtineret, si sine his impedimentis centrum gravitatis penduli altius ascendere quàm descendere supponeretur. Constat enim, id quod de motu communicatur aut absumitur occursu obstaculorum, ad celeritatem mobilis, & hanc ad motus altitudinem determinatam semper relationem obtinere. Tantum de his. Notum occasione præsentis materiæ Eruditis facio, *Fratrem* meum observasse, quod præter *Hugenii* Cycloidem infinitæ dentur curvæ, per quas descendens grave oscillationes peragat isochronas: item non solum cum *Newtono* & *Tschirnhausio* infinitas cycloides animadvertisse, quæ sui evolutione seipsas describant, sed & detexisse quampiam ex alio quam cycloidalium genere, quæ eadem proprietate gaudeat.

HISTORIA WESTFALIÆ IN QUA INprimis de origine gentis &c. &c. summa fide atque diligentia tractatur. Opus posthumum Auctore R. P. Nicolao Schaten Societ. J.

Neuhusii apud Joannem Todt, Paderbornensis Aulæ Typograph. 1690. in fol. Constat Alphab. 7. pl. 9.

AD conscribendos hosce Annalium Westfalicorum libros ut animum Autor Clarissimus applicaret, se non pietate tantum ac studio erga patriam adductum, sed aliorum quoque exemplo provocatum, cumprimis vero Episcopi sui, raræ atque eminentis doctrinæ Principis, Ferdinandi, (qui *Monumenta Paderbornensia* edidit,) autoritate & subsidio, permotum fuisse profitetur. Florentissimo enim hoc literarum ævo cum plerique per Germaniam non minus, quam per cætera regna & provincias, majorum suorum res domi forisque præclare gestas legantur celebrasse, is sibi non committendum ratus est, ut patriæ res hærerent in tenebris: utpote quæ non minus, quam cæterarum gentium origines, & res laudabiliter gestæ mereantur illustrari.

Propositum suum itaque sic exequitur, ut primas nominatæ gentis origines, ejusve bella cum præcipuis orbis populis, Romanis atque Francis gesta, propugnatam invictis animis per plura secula libertatem, abjuratam servitutem idolorum, susceptam religionem Christi, aliaque ad gloriam gentis spectantia scitu lectuque dignissima, luculenter hoc in opere exponat. Narrationem tamen longius subinde fundi per vicinorum quoque populorum campos non miraberis, quod rerum ac temporum status, fœderati, hostesque, & innexa sociorum bella intermitti non potuerint, ne affinium luce spoliarentur. Romanos etiam Cæsares passim observabis introductos vinculum scriptionis, ut quæ sub singulis gesta sunt a Germanis, Francis & Saxonibus, ordine
£ 2. suo possent dilucidius exponi.

Tribus vero partibus opus totum distinguitur. Quarum prima Westfaliam Romanam, altera Francicam & Saxonicam, tertia Westfaliam Christianam contemplandam nobis sistit. Et in Romana quidem actum legas potissimum de gentis hujus origine, de priscis harum regionum populis, Tacito etiã memoratis, & de bellis, quæ pro libertate cum Romanis tum ante, tum post nativitatem Domini strenue gesserunt. Atque istam laudis partem Paderbornæ potissimum vendicandam Autor censet, quod fontes Luppiæ, ad quos toties Romanorum exercitus legatur consedisse: quod castra & stativa: quod montes Teutonicos Variana clade nobiles: quod campum Martis: quod sedem belli ad Alisonem, aliaque ex bellis Romanorum memoratu non indigna, ibi locorum reperire liceat. Idque egit Libro I. & II.

Parte media Francorum exponuntur origines, ipsique Franci ex iisdem populis Rhenum inter & Visurgim incolentibus, deducuntur.

Docet

Docet hic enim prolixius, quomodo ſumto Francorũ nomine pro liber- f. 144. ſq.
tate aſſerenda, & limite Rheni tuendo decertarint, donec ex æquo Marte diu certantes, victores tandem Rheno perrupto, utramque Belgicam, & Galliam occuparent, conditoque nobiliſſimo Francorum regno, imperium quam latiſſime extenderent. Inde Autor conficit, Franciam veterem non alibi quam in Weſtfalia quærendam eſſe, meritoque eam partem, Weſtfaliam *Francicam* a ſe inſcriptam: iſta gentis ſuæ gloria nihil ullam Germaniæ partem ex omni antiquitatis memoria habere illuſtrius: tantum abeſſe, ut Weſtfali pro gente obſcura, abjecta & ignobili haberi cum antiquitatum imperitis debeant. Cum ipſis quoque Francis aurora quaſi Chriſtianæ religionis hic oſtenditur: quæ Pipino Auſtraſiæ præfecto ac Majore domus, Carolo 325.
Martello Principe, & Pipino Rege, per viros Apoſtolicos cœperit in eas regiones introduci: id quod Libro III, IV, V, & VI. præſtitum invenias.

Poſtrema partium Weſtfaliam Chriſtianam exhibet, jucundaque ratione Libro VII, IIX, IX atque X. cruentum tricennale bellum, a 418. ſqq.
Carolo M. geſtum, quo de Saxonia & barbaris harum regionum populis eſt triumphatum, memorat. Tandem enim gentem bellicoſiſſimam, quæ ſubigi hactenus neque Romanorum, neque Francorum in ipſos Francos atque Saxones reflexis armis potuerit, perdomitam a Carolo, juxta cum Francorum imperio Chriſtianæ legi ſe ſubmiſiſſe. Aureum hoc, poſt tot ferrea, ſeculum cœli munere tandem illuxiſſe, quo proculcata idololatria, plena Solis luce religio Chriſti fuerit introducta, & gens a fœdiſſima dæmonum ſervitute liberata. Quo loco inſimul refertur, qua ratione per Saxoniam primum Epiſcopatus conditi, ſancti Paſtores conſtituti, & diſtributi per parœcias Sacerdotes fuerint: quomodo item populus ex tenebris denſiſſimis in admirabile illud lumen gentium emerſerit. Ut adeo intelligatur, quam barbarus olim is fuit & pertinax, tam mitem ac ferventem Chriſtiana religione recepta eundem evaſiſſe. Chriſtianam interim religionem, quam imperante Carolo M. Saxonia ſuſcepit, nequaquam imperante Carolo V. uti quidẽ Autori viſum, abjecit, licet ſordes & maculas, abs hu- f. 657.
mana traditione profectas, procul eſſe juſſerit, Lutheri miniſterio admonita. Carolũ M. enim nobiſcũ potius, quã cũ hodiernis Pontificiis ſenſiſſe, ſeu, ut ipſe loquitur, *formaliter non fuiſſe Papiſtam*, peculiari libro

FrācofurtiA.1670 excuſo oſtendit *Chriſtianus Niſanius*, cumq; oppoſito &Neuhuſii A.1674 edito libro alio hic ipſe*Schatenus* noſterCarolumM. pro Romano-Catholico venditaſſet, iterū juſto opere, quod inſcribitur, *Carolus M. Veritatis Evangelicæ Confeſſor denuo exhibitus atque ab Impugnationibus* Nic. Schaten S. I. *vindicatus*,Francof. A. 1679. edito, demonſtratum ita dedit, ut dubitandi de eo nullus ſit relictus locus. Sub finem habes accuratum rerum memorabilium in hac hiſtoria contentarum indicem.

GUILIELMI FLEETVVOOD INSCRIPTIonum antiquarum Sylloge.

Londini, proſtat apud Tim. Childe, 1691. in 8. plag. 37.

DE juventute rerum antiquarum ſtudioſa bene mereri cupiens *Guilielmus Fleetwood*, aliquando Collegii Regalis apud Cantabrigienſes ſocius, Londini nunc munere Eccleſiaſtico fungens, in illius uſum *Syllogen* hanc bipertitam edidit.

Prior pars *Inſcriptiones ethnicas* ſingulares & rariores complectitur, e *Gruteri* corpore, *Reineſii* ſyntagmate, *Sponii* miſcellaneis, *Ferretii* Muſis lapidariis, aliisque id genus libris ſelectas, digeſtasque in claſſes quinque. Harum prima eſt *Deorum*; altera *operum publicorum*; tertia *Imperatorum*; *Sacerdotum*, *Magiſtratuum*, *Honoratorum*, *militum* quarta; ultima variorum, *parentum* puta, *liberorum*, *conjugum*, *fratrum*, *ſororum*, *gentilium*, *cognatorum*, *hæredum*, *amicorum*, *ſodalium*, *benemeritorum*, *corporum*, *ſingulariorum*, *dominorum*, *patronorum*, *libertorum*, *ſervorum*. Secunda pars *Chriſtiana monumenta antiqua*, quæ hactenus e libris impreſſis innotuerunt, *ad unum omnia* ambitu ſuo, non ſane magno, comprehendere fertur.

Ut chartæ lectorumve ſumptibus parceretur, Inſcriptiones univerſæ non capitalibus, ſed minuſculis literis exprimuntur. Notæ neceſſariæ ac ſuccinctæ hic illic interſperguntur, quas partim ex aliorum obſervatis, partim ex ſuis conjecturis depromſit Auctor. Carminum Græcorum abs eo emendatorum exempla vide p. 303. 322. 338. Ultimo loco habetur epitaphium *Philænidis Samiæ* ab *illuſtri Viro* aliquibus cum mendis, ſi *Fleetwoodo* credas, non paucis abhinc annis primitus vulgatum. Sæpe viciſſim de lapidis ſenſu eruendo conclamandum dictitat

Criticus

Criticus noſter. Quandoque tamen non omnem ſpem deponere, æquum erat. Exempli loco ſunto, quæ apud eum leguntur p.100. n.1.

Interamna.

Providentiæ. Titi Cæſ. nati. ad. æternitatem.
Romani. nominis. ſublato. hoſte. perniciofiſſimo.

NOT. Neſcio, quis hic hoſtis, niſi Cæcina, quem Titus interfecit, circa A. D. 77. patre vivo.

Quin enim ſuſpicemur, hanc nullibi terrarum exiſtere inſcriptionem, niſi in alia, eaque Tiberiana, quam primus exſcriptor paulo negligentius legit & in compendium præter neceſſitatem redigere auſus eſt? Integra autem legitur apud Noſtrum p. 51. n. 3.

Interamna in Umbria.

Saluti. perpetuæ. Auguſtæ. libertatique. publicæ. Pop. Romani.
Genio. MunicipI.
Anno. poſt. Interamnam. conditam. DCCIIII. ad. Cn.
Domitium. Ahenobarbum . . . . Coſ.
Providentia. Ti. Cæſaris. Aug. nati. ad. æternitatem.
Romani. nominis. ſublato. hoſte. perniciofiſſimo. P. R.
Fauſtus. Titius. Liberalis. VI. vir. Aug. iter. P. S. F. C.

NOTA Fleetvvoodi: *Ahenobarbus cum Vitellio Nepote Coſ. erat anno Tiberii XVIII. Chriſti XXXII. Hic hoſtis perniciofiſſimus erat Sejanus, anno præcedente Conſul occiſus.*

Omnia recte, niſi quod dum Vitellio *Nepotis* cognomen additur, Virorum magnorum error nobis in memoriam revocetur, a ſummo eruditæ antiquitatis arbitro, *Henrico Noris*, confutatus in *epiſtola conſulari* p. 14. ſeqq. unde etiam diſcere licebit, Cn. Domitii Ahenobarbi ordinarium collegam fuiſſe non A. Vitellium, ſed M. Furium Camillum Scribonianum. Nam quanquam Vitellius Coſ. mortuus ſit, juxta Suetonium in Vitellio c.2. ex Grutero tamen p. MLXXXVII. n.1. aperte patet, Kal. demum Juliis *ſuffectum* fuiſſe *A. Vitellium*. Hinc lacunam in marmore aut *Furii* aut *Vitellii* nomine explere neceſſe fuerit; qua de re vide Noriſium c. I.

Non raro in notis hiſce, etſi ethnicas inſcriptiones illuſtrantibus, Pontificiorum dogmata ſale aliquo perfricantur; e. c. p. 90. 95. 189. 249. Nec illepidum eſſe videtur id, quod ex p. 181. repræſentabimus:

I. Fl. Celina, in ripa, in Noricis.

 C. Ho-

C. Hostilius. et. P. Egnatius. Veitor. XV. leg. Tribuni P. S. P. Q. P. dimicantes. pariter. heic. occisi. pariter. jacent. singulare. posteris. exemplum. et. caritatis. et. fortitudinis.
Cilienses. XXI. dies. atrati. lucserunt.

2. Prope Goritiam.

C. Hostilius. et. P. Egnatius. Veitor. XV. Legionis. Tribunus. pro S. P. Q. R. cum. barbaris. dimicantes. pariter. occisi. pariter. hic. jacent. singulare. posteris. exemplum. et. caritatis. et. fortitudinis.
Noreenses. XXI. dies. atrati. luxerunt.

NOTA: Audiebam multoties, sanctorum corpora diversis locis eodem tempore manere, Tribunorum autem, non antehac.

Inscriptionem utramque recenset *Gruterus* p. DXLIV. n. 4. & 5. ac priorem extare ait, fide *Aloisii Lolini*, in Celinæ fluminis ripa in Noricis; posteriorem prope Goritiam, auctoritate *Wolfgangi Lazii*. Altera alteram emendat, adeo ut in priori legendum sit: *P. S. P. Q. R.* pro *P. S. P. Q. P.* In posteriori: *Tribuni*. Contradictionem, quam perstringit Fleetvvoodus, non incommode sustuleris, si observes, Tribunos istos non in ripa fluminis Celinæ *pariter sepultos*, sed ibi tantum *pariter occisos* dici. Contra vero, prope Goritiam *pariter sepultos*, non ibidem *pariter occisos* ferri. Prior itaque lapis erectus est loco, quo obiere, alter eo, quo sepulti sunt.

Utut autem heic aliisque locis bene multis jocis subinde delectetur Auctor, jocosas tamen inscriptiones, æque ac suppositiitias vel quoquomodo recentioris ætatis suspectas Sylloge sua eliminavit, paucis tantum ex Ferretio admissis, quemadmodum in præfatione non sine singularis pœnitentiæ professione ipsemet notat.

Sed fortean nec tam antiquum est epigramma illud elegans, quod Fleetvvoodus p. 305. n. 4. exhibet, non adjecto loco, ubi marmor visatur, id quod fraudis optimo viro factæ suspicionem auget:

D. M.

Flaviæ Rufillæ.

Quid gnatum cædit Venus? Arcum perdidit. Arcum
Quis rapuit? Tusco Flavia nata solo.
Qui factum? Petit hæc, dedit hic; nam lumine formæ
Deceptus, matri se dare crediderat.

Distinximus, *Fleetvvoodi* pace, textum commatibus punctisque interrogationis, & pro *crediderit* rescripsimus *crediderat*.

Si vertente tempore contingat, ut divenditis libri hujus exemplis de nova editione cogitandum sit, e re lectoris sine dubio foret, accuratos indices nominum præsertim propriorum addere. Annectitur enim solummodo unus, quem glossarium antiquitatum in marmoribus occurrentium non injuria forte dixeris. Sed rari illic apparent numeri paginarũ Sylloges; qui si adessent, valde utiles deprehenderentur illis, qui auctoritate marmoris glossam aliquam Fleetvvoodi illustrare confirmareque cuperent. In altera etiam illa editione non incongruum esset, singularum inscriptionum titulis, cum spatium lineæ nunquam fere expleant, adjicere literam *G*. vel *R*. aut *S. A. B. P. F. W.* quo innotesceret, num eas *Fleetvvoodus* depromserit ex *Grutero*, an ex *Reinesio* aut *Sponio*, *Aringho*, *Baronio*, *Papebrochio*, *Ferretio*, *Whelero*, *&c.* Sic namque, si forte de menda typographica suspicio subnasceretur, vel fusior explicatio desideraretur, ad fontes recurrere facile foret.

GEORGII ADAMI STRUVII JCTI COMmentarius ad Lib. V. Decretalium, editus a Filio Georgio Gottlieb Struvio J. U. L.

Jenæ literis Bauhoferianis 1691. in 4. plag. 27.

ETsi indefesso literarum studio ac longa rerum gerendarum experientia nomen suum inter JureConsultos Germaniæ jam pridem celebratissimum reddiderit Autor Magnificus, pulchrum tamen ducit continuare labores, & omisso vacationis privilegio tueri spartam, quam in vicina Salana nactus est, primariam. Hæc cum ex more & in aliis Academiis recepto, Decretalium interpretationi destinata sit, illam docendi rationem egregie sibi finxit Autor, ut post singulorum titulorum & capitulorum expositionem observationes practicas jus modernum potissimum respicientes adjungeret. Eodem ergo ordine & successu, quo ante tredecim annos, circa librum tertium Decretalium, materiam Conventionum & Contractuum editis Decisionibus Sabbathinis illustraverat, hac vice etiam ex libro quinto Delictorum species varias ac pœnas competentes exponit, collatis utrobique Juris Cæsarei Saxonicique suffragiis, & ex iis deductis Collegiorum Juridicorum præjudiciis. Speciminis loco observationes quasdam, præ cæteris notabiliores quæ nobis visæ sunt, exhibere deproperamus. *Cap. 1. Obs. ult.*

V v 2 expo-

exponit, quomodo apud Proteſtantes Jurisdictio in cœmeteriis & locis religioſis, ut & in perſonas Eccleſiaſticas exerceri ſoleat. Porro refert *c. 2. obſ. 7.* ſi matrimonium ſit initum contra prohibitionem graduum ex Jure humano dependentem, & in alio loco nuptiæ ſint celebratæ, in alio vero conjuges illi domicilium habeant, non ſufficere diſpenſationem in foro, ubi nuptiæ celebratæ, impetratam, ſed & in foro domicilii ulteriorem diſpenſationem petendam eſſe. *C. 3. obſ. 3.* ex moribus Germaniæ Canonicatus ſeu præbendæ reſignationem certæ perſonæ, quæ remunerationem præſtat, hodie licitam reputari. *Ejusd. Cap. obſ. 5.* non incidere in crimen aliquod Simoniæ, quando gradus Doctoratus vel Magiſterii confertur accepta pecunia. *C. 4. obſ. 7.* admittendum eſſe Judæum ad juramentum ſuppletorium, ſecus ac opinatus Fulv. Pacian. in Tr. d. Probat. *l. 1. c. 7. n. 33.* & Schraderus ad *l. 31. ff. de Jurej. n. 307. §. 6. Obſ. 6.* exhibet præjudicium, quo fœminæ perpetua relegatio dictata, quæ propter infanticidium culeo in aquas ſubmerſa, & poſt aliquod ſpatium conſueto more extracta, rurſus convaluerit. *Cap. 8. obſ. 4.* ſiſtit reſponſum Facult. Theol. Jenenſis, in quo collatis rationibus dubitandi & decidendi juxta normam Juris divini, pœna ultimi ſupplicii homicidæ remittitur, qui rixa ſubitanea ab altero excitatus, in iræ fervore, interveniente licet hoſpite, absq; neceſſitate adverſarium vulnere lethali confodit. Quod vero ſcrupuloſitas nimia circa vulneris lethalitatem in homicidio, ſanctioni Carolinæ parum ſit conveniens, *obſ. 11.* taxat. In *c. 12. obſ. 9.* ſingulares circumſtantiæ recenſentur, quarum intuitu, ob interceſſionem conjugis innocentis, Princeps pœnam ordinariam in adulterio duplicato remittere ſolet. In *c. 29. obſ. 4.* reſpondetur D. Theodorico Paulo, qui in diſſertatione quadam litem moverat Autori circa actionem injuriarum, quatenus illa contra Sacerdotem, verba contumelioſa pro concione contra aliquem proferentem, locum habeat. Poſtrema duo capita, de pœnitentiis videlicet & ſententia excommunicationis, ad ordinationes Eccleſiaſticas Principum Proteſtantium, Saxonicorum maxime ac Luneburgenſiũ, obſervationes ſuas componunt & ad uſum noſtri fori attemperant. Quæ denique mutua titulorum hujus tractatus & libri quinti Decretalium ſit connexio, quique textus ex iſtis præ cæteris fuerint tacti, index ſpecialis poſt primam ſtatim paginam liquido demonſtrat.

AN

AN ANSVVER TO THE LATE OBIECTIONS made by Mr. Erasmus VVarren against the Theory of the Earth.

id est,

Responsio ad objectiones nuperas Erasmi VVarreni adversus Theoriam Telluris Sacram.

Londini, imp. Gualteri Kettilby 1690. in Fol. plag. 22.

RECensu Geologiæ, quam *Erasmus Warren* Theoriæ Telluris *Thomæ Burnetii* opposuit, Acta Eruditorum Kalendis Martii 1691. publicata auspicati sumus. Nunc Responsum auctoris Theoriæ ad Geologi exceptiones commemorabimus. Sequitur *Burnetius* antagonistam stricto pede, & ad singula sibi objecta habet, quæ reponat, cumprimis autem stigma injuriarum in Scripturam sacrã adeoq; Spiritum Sanctũ, & in philosophiam sanæ rationi consentaneam, quod Warrenus ei inurere subinde ausus fuerat, omni studio ei ipsi intentat. Nolumus in litigia illa evagari. Enarrare tantum lubet, quæ Burnetius in maxime portentosa, aut (mollius ut loquamur) paradoxa Warreni de *Cataclysmo Noachico* sententia reprehenderit. Ut ergo sequentia melius percipias, non incongruum fuerit, Acta Eruditorum allegata levi oculo perstringere ac illorum summam, quam repetere non vacat, in memoriam tuam revocare.

Animadvertit primo Burnetius in Warrenum, quod (juxta Acta nostra p. 98. l. 8.) hemistichium posterius Gen. VII. 20. divellat a priori, cum tamen hoc illius ἐξηγητικὸν sit, æque ac versus præcedens undevigesimus. Indignatur quod vocem תהום *abyssus* Gen. VII. 11. de loco altissimo exponat, (quemadmodum p. ead. l. 14. monuimus,) demonstratque, potius imum aliquem locum notare, secundum *Gen. XLIX. 25. Deut. XXXIII. 13. Rom. X. 7.* non obstante dicto *Psal. LXXVIII. 15.* (quo de confer supra p. 98. l. 21.) utpote ubi consentientibus tantum non omnibus in universum interpretibus, ut & versus sequentis συναφεία exigente, subintelligere oporteat particulam comparativam, h. m. *Diffidit rupes in deserto & potavit populum* (TANQVAM) *abyssis magnis.*

Objectionem sibi fecerat Warrenus, a nobis quoque p. 102. in

literas relatam: *Cacumina montium apparere cœperunt decrescente diluvio, Gen. VIII. 5. Ergo prius aquis fuere cooperta:* responderatque, non emersisse ex aqua, sed e tenebris, sicque apparuisse. Regerit Burnetius, sibi potius credibile videri, post nubes omnibus vaporibus in aquas olim condensatis, continuo imbrium per quadraginta dies defluxu, exhaustas, aerem non turbidum sed pellucidiorem atque a nebulis liberum evasisse. Quærit itaque, cur non montium cacumina post cessationem pluviarum sive die diluvii XL, sed demum post plures centum quinquaginta diebus apparuerint? Neque aliam rationem dari posse persuasus est, quam quod ultra sesquicentesimum diem diluvii, montium apices aquis undiquaque, non vero aere tenebricoso tecti fuerint. Explodit conjecturam Warreni nulla prorsus ratione staminandam, Solem statim post quadraginta pluviosos dies exactos, magnam imbrium delapsorum partem iterum in vapores commutasse & in altum evexisse, hacque ratione aquas ex orbe nostro removendi initium fecisse, id quod p. 102. adjicere neglexímus. Contrarium enim liquere ait ex *Gen. VIII. 3.* ubi initium decrementi aquarum in diem demũ centesimum quinquagesimũ rejicitur. Et quia Solem in partes heic vocaverat Warrenus ad turbandũ & obtenebrandũ atmosphæram, Burnetius salse ridet, (quod & supra ex professo fecerat) hypothesin ejus de vaporibus materiæ humidæ ac flatulentæ primigeniæ tertia creationis die calore Solis in altum eductis, dein subsidentibus ac inter se in moles prægrandes terreas lapideasque, quas montes vocamus, vario modo concrescentibus; hac occasione problema ventilari posse festive arguens: *Utrum Henricus VIII. prior fuerit Henrico VII?* eo quod Warrenus similem in modum disputarit, num Sol, quem quarto demum die creationis memorat Moses, aliquid ad opus diei tertiæ contulerit?

Inter cætera argumenta, quibus depugnat Burnetius in diluvium Warrenianum, reperias & istud, non opus fuisse arca Noachi, nisi omnes montes undique inundati fuerint. Potuisse enim Patriarcham cum familia novique orbis seminario, faciliori negotio in montem secedere, ac sese hunc in modum periculo cataclysmi quindecim-cubitalis subducere.

Sed mittamus opinionem illam quadrata rotundis, superna inferis pro lubitu miscentem, simulque ejus antagonistam Burnetium, qui defunctus

functus pugna cum Warreno inita, alii ex adversariis suis responsum ullum dare recusat, *Herberto* puta *Crofto*, episcopo quondam *Herefordiensi*, de quo mense Martio, an superaret vivus, dubitabamus, nunc autem inter mortuos referendum esse, sub finem jamjam mensis Maji ex novellis publicis significavimus.

BIBLIOTHECA CHRONOLOGICA ILLUSTRIUM Virorum provinciæ Lombardiæ Sacri Ordinis Prædicatorum, qui ab Ordine condito ad hæc usque tempora in ecclesiæ utilitatem calamum acuerunt. Autore P. F. Andrea Rovetta de Brixia Theol. M. Inquisitore Veronensi & Priore Provinciali ejusdem provinciæ.

Bononiæ 1691. typis Josephi Longi in fol. 3. alphab. 7. plag.

Historiam Ordinis FF. Prædicatorum plures illustrarunt. Aliqui annales & chronica hujus Ordinis consignarunt, ut *Thomas Malvenda*, & Hispanico idiomate *Ferdinandus de Castillo*, ejusque continuator *Johannes Lopezius*, quorum historiam generalem Ordinis Dominicani *Timotheus Botonus*, & *Hyacinthus Cambius* Italice reddiderunt, ut *Johannem a Cruce*, *Ludovicum de Cacecas*, & reliquos, quos labor ille occupavit, taceamus. Alii viros hujus Ordinis scriptis aliisve rebus præclare gestis illustres recensuerunt, ut *Antonius de Conceptione*, qui ab insigni erga Catharinam Senensem affectu Senensis cognominari solet, in bibliotheca Ordinis FF. Prædicatorum, quam ejusdem Ordinis chronico adjunxit; *Leander Albertus* in opere de Viris illustribus hujus ordinis; *Ambrosius Gozzæus* in catalogo Virorum ex familia Prædicatorum literis insignium; *Seraphinus de Razzis* in historia Sanctorum & illustrium hujus Ordinis Virorum; *Alphonsus Fernandez* in concertatione Prædicatoria pro ecclesia catholica contra Hæreticos, Gentiles, Judæos & Agarenos per epitomen in annales distributa, cui adjuncta est notitia Scriptorum Prædicatoriæ Familiæ; *Anbrosius de Alta Mura* in bibliotheca Dominicana; *Petrus Malpæus* in Athenæo Dominicanorum; *Johannes Baptista Lancius* in elencho Scriptorum Ord. Dominic. *Vincentius Maria Fontana* in theatro Or-

dinis Dominicani &c. Alii intra certas illustrium Dominicanorum classes constiterunt, ut *Hieronymus Bursellus*, & *Sebastianus de Olmedo*, qui Generalium hujus Ordinis historiam exposuerunt; *Antonius Malletus*, qui Paparum, Patriarcharum, Archiepiscoporum, Episcoporum, Doctorum & aliorum virorum illustrium, qui in conventu S. Jacobi Parisiensis vel Priores vel Religiosi fuerunt, historiam contexuit; *Balthasar Sorianius*, qui de illustribus Dominicanis Provinciæ Aragoniæ egit, & quis omnes enumerare possit?

Progredimur ergo ad Rovettam præsentis voluminis Autorem, qui provinciæ Lombardiæ Dominicanos, quotquot ingenii sui monumentis claruerunt, juxta annorum seriem ita delineat, ut ipsorum studia, dignitates, virtutes, aliaque ad vitæ curriculum spectantia, & denique elucubrata ab ipsis opera breviter enarrat. Auspicatur hoc opus ab ipso Ordinis Prædicat. fundatore Dominico, cui Postillam in epistolas Paulinas, & aliam in epistolas canonicas, nec non in Davidis Psalterium, & Matthæi evangelium, & seorsim in illa Matthæi verba c. 8. *Adscendente Jesu in naviculam*, item duos fidei libellos, quos sæpe in ignem conjectos nunquam tamen combustos fuisse tradit, nec non tractatus nonnullos de laudibus Mariæ, & diversos sermones de Psalterio Virginis tribuit; etsi *Natalis Alexander* ejusdem Ordinis socius Dominicum inter Scriptores ecclesiasticos non retulerit, cum veteres, qui Dominici acta scripserunt, operum illorum non meminerint, nec ullibi hodie inveniantur, & præterea quidam non duos libros, sed schedulam tantum in ignem conjectam & miraculo illæsam mansisse memorent: qua de re Dominicani fratres inter se transigant. A Dominico ad cæteros Dominicani Ordinis Lombardiæ provinciæ Rovetta pergit. Scriptores numero fere sexcentos Permistæ sunt Fratribus etiam nonnullæ Sorores, nempe Petronilla Bava, Martha de Rosa & Paulina de Aymericis. Inter autores, quibus in hac bibliotheca adornanda se usum profitetur, memorantur *Jacobus de Susato*, *Ambrosius Tagius*, *Johannes Michael Plodius*, & *Vincentius Maria Rivalius*, cujus catalogum MSC. Scriptorum Provinciæ Lombardiæ ad manum habuit. Atque his aliisque, quos usurpavit, Scriptoribus errores suos acceptos referri cupit. Refert autem ad Lombardiam non eos modo, qui in hac provincia nati, sed etiam qui solenni professione conventuum hujus provinciæ filii facti sunt, ut Cardinales Ursinum & Howardum.

Adjum-

Adjuncta est huic bibliothecæ Syntaxis Amplissimorum Virorum Provinciæ Lombardiæ Sacri Ordinis Prædicatorum, qui ab ordine condito usque ad hæc tempora primos ordinis gradus atque dignitates obtinuerunt. Quod opus in sex partes seu tabulas distributum est. Prima tabula eos complectitur, qui ad totius Ordinis regimen assumti sunt. Secunda illos, qui ad munus Magisterii sacri Palatii in Romana Curia exercendum a Romanis Pontificibus electi sunt. Tertia eos, quibus regimen Commissariatus generalis Romanæ universalis inquisitionis commissum & demandatum fuit. Quarta eos, qui Conciliis aliisque disceptationibus & colloquiis adversus hæreticos interfuerunt. Quinta eos, qui ad varia ardua & difficilia Romanæ sedis negotia tractanda adhibiti fuerunt. Sexta denique eos, qui pro fide sanguinem fuderunt.

DICTYS CRETENSIS DE BELLO TROjano, sive L. Septimii Ephemeridos belli Trojani Libri sex; cum notis Josiæ Merceri, Casparis Barthii, Ulrici Obrechti, Pauli Vindingii, & indice Sam. Artopœi. Accessit Daretis Phrygii Historia Trojana.

Argentorati sumtibus Jos. Stædelii 1691. in 8. Plag. 24.

Historiam sive fabulam de Trojæ obsidione & excidio plurimi veterum literis mandarunt, neque Trojanorum virtute atq; fortuna, & ut Priamus stulta in Paridem filium, qui rapinæ juxta & adulterii crimine se commacularat, indulgentia, simul quid patris quid regis officiū esset oblitus, potius duxerit implicari bello funestissimo quam reddere Helenam, eaque ratione & genus regium & omnem Trojanorum potentiam admoverit fatis ultimis, quicquam decantatum magis a vetustis scriptoribus, quos ferme omnes temporū injuria nobis subduxit. *Dictyn Cretensem* & *Daretem Phrygium* ex naufragio isto tot belli Trojani scriptorū utcunq; evasisse quidam existimant, sed ita ut non nisi eorū Interpretes sint superstites: ac *Dictyn* quidem Phœniceis literis scriptum & stannea arcula conditum, a pastoribus forte inventum & Neroni inde oblatum, a *L. Septimio, Daretem* autem a *Corn. Nepote* in Latinam linguam translatos, præfationes commentariis his præfixæ suaviter fingunt. Rectius eruditi existimant, *L. Septimium* virum quempiam haud vul-

garis ingenii, inclinantibus jam rebus Romanis, Constantini aut Theodosii ætate, cum cerneret multa diversis modis de famosissimo illo bello differri, statuisse omnem historiæ seriem, omissis & resecatis iis quæ de Deorum pugnis fabulose vulgata & a Poetis conficta erant, quæque fidem antiquissimæ & maxime memorandæ Græcorum expeditionis elevabant, instar certæ narrationis sex libris complecti, iisque omnem belli hujus historiam ab ipso initio usque ad Græcorum ducum reditum descriptum includere: usum autem fuisse nomine *Dictys*, & commentum ac si e scriptoris istius libris suos traduxerit, ut autoritatem & fidem sibi conciliaret, dum narrationem petiisset ab eo qui bello ipsi interfuerit, ab Idomeneo jussus rerum gestarum seriem literis exponere: libellum de excidio Trojæ *Daretis* nomine præscriptum, ab Argonautica expeditione injuriarum Græcis illatarum initium repetentem, dein ab insecuta Hesionæ servitute, Cornelii Nepotis nomine præfixa epistola, nemini imponere, cum cuivis manifestum sit, ejus venustati scriptorem hunc respondere minus: utriusque autem libros *commenta* esse *eorum, qui de bello famosissimo ludere voluerunt*, ceu de iis loquitur *Lud. Vives Lib. V. de trad. discipl.* Etsi autem ambo hi scriptores ex compacto rem egerunt, quasi in velabro olearii, multum tamen alter alteri præstat, & judicio ac elocutione Dictys longe est superior: quibus virtutibus *Scioppio* imposuit, ut *Velleji, Valerii Maximi & Curtii ætate ab aliquo elegantis ingenii & judicii homine animi gratia & exercitationis* scriptos ejus libros sibi videri affirmet, *Josias* autem *Mercerus* elegantem mediæ ætatis scriptorem *maxima eruditione & judicio pollentem* eum vocare haud dubitet. Cui *Mercero* etiamsi non salutem & integritatem, certe quod plurium manibus terantur, uterque horum scriptorum debet. Is enim post Mediolanensem anni 1477 & Venetam anni 1499 ac Basileenses anni 1573 & 1583 editiones, novam adornans ope duorum manuscriptorum codicum, quorum alter Petri Danielis, alter Pauli Petavii fuerat, infinitas in Dicty mendas, quæ priores editiones insederant, sustulit, & Daretem e codicibus duobus bibliothecæ S. Victoris Parisiensis meliorem constituit, geminosque hos Pseudonymos, adjectis Dictyi annotationibus, anno 1617 in Gallia evulgavit. Quæ editio postea aliquoties in Belgio repetita, undecim abhinc annis doctissimam in Galliis virginem *Annam Tanaquilli Fabri filiam*, (quæ in Andr. Dacerii matrimonio jam agit) stimulavit, ut

& ipsa

& ipsa binos hos commentitios scriptores interpretatione & notis suis nitidissime ad Delphini usum adornatos, & ex Homero aliisque Græcis & Latinis autoribus illustratos, in publicum ederet. Cum vero in Academiæ Argentoratensis bibliotheca MSCtus Codex Dictyis extaret, eundemque olim, cum studiis istam Academiam exornaret, qui hodie universam eam urbem consilio & auctoritate regit, Vir illustris *Ulricus Obrechtus* accurate contulisset, eruditas etiam observationes in difficiliores & impeditos Septimii hujus, qui Dictyn in Latinum sermonem transtulisse se finxit, locos literis consignasset, eas nactus Juvenis eximius & literarum elegantiæ studiosus *Samuel Artopœus*, has de bello Trojano ephemeridas, capitibus distinctas, eumque fere in modum, quo ex ista Academia olim Tacitus, Suetonius, Justinus, Florus, Cornelius Nepos & Velleius Paterculus concinnati, ab utili & bonis autoribus conveniente industria Berneggeri, Freinshemii & Bœcleri prodierant, adornatas dedit, ac integras *Merceri*, collectasque ex *Adversariis* ordine dispositas *Barthii*, & ineditas hactenus doctissimorum Virorum *Obrechti* & *Vindingii* notas adjecit. Utque numeris omnibus absoluta extaret editio, *Indicem* etiam ejus concinnitatis, quam Argentoratenses primi reperisse ex vero laudari possunt, annexuit: in quo non rerum saltem in Dicty memoratarum summa capita, verum etiam phrasium & locutionum rariores annotavit, ostenditque cum Sallustiana dictione Septimianæ prorsus convenire. De Pseudo Darete autem, quod non omittendum duximus, in *Præfat.* observavit Artopœus, ejus libellum periocham videri carminis illius, quod sex libris Historiam de bello Trojano complexum, olim Cornelii etiam Nepotis nomine circumlatum fuit, procul dubio hanc ipsam ob causam, quod exposuisset historiam quæ a Cornelio Nepote e Daretis Græco in Latinum sermonem translata ferebatur; sed a *Josepho Iscano* sive *Exoniense* Anglo, quem *Devonium* nonnulli vocarunt, scriptos fuisse sex istos poematum libros, *Cambdenus* in *Britannia* annotavit, eosque vero autori suo assertos *Samuel Dresemius* anno 1620 cum Notis edidit.

FASCICULUS DISSERTATIONUM Historico-Critico-Philologicarum, collectus ac plenissimis indicibus auctus a Thoma Crenio.

Roterodami apud P. Vander Staart, 1691. in 8. plag. 35.

Cum

CUm pro exercitiis Academicis publicis, quibus ad disceptandas rite scholasticas controversias studiosa juventus assuefieri amat, non nudæ semper theses, sed luculentæ subinde Dissertationes justo studio elaboratæ, certumque argumentum velut exhaurientes, ad disputandum proponantur, quas Posteritatis etiam usibus conservari Litterariæ Reipublicæ interest: improbandum minime videtur *Crenii* nostri instituti, quo Dissertationes ejusmodi diversos in fasciculos colligendas typis denuo committere decrevit. Neque id sine judicio atque selectu, qualis in tali opere omnino requiritur, præstitum ab eo iri, vel primum hoc, quod nuper exhibuit, Specimen abunde comprobat, quinque Dissertationes, eruditas sane eas quasque legisse neminem pœnitere possit, complexum. Verum eas quidem, quia novæ non sunt, sed in multorum jam manibus versantur, & perlustrari ab aliis brevi temporis spatio possunt, indicasse nobis hoc loco suffecerit.

Prima est *Edmundi Dickinsonii*, quam Delphos Phœnicizantes inscripsit, Oxonii, etsi non per modum Academicæ Disputationis, A. 1655 edita, & postea Francofurti A. 1669 denuo impressa, qua Græci, quicquid apud Delphos celebre erat, e Josuæ Historia & Scriptis sacris traxisse demonstrantur. Altera est *Adami Tribbechovii*, in Academia Kiloniensi (in qua Professorio tum munere fungebatur, Superintendens postea Saxo-Gothanus, *νῦν ἐν ἁγίοις*) publicæ olim ventilationi exposita, qua veritas creationis, prout a Mose descripta est, in traditionibus gentium ac vetustissimis antiquitatis profanæ monumentis ostenditur. Tertia *Martinum Geierum* auctorem agnoscit, Theologum Saxoniæ nostræ post fata etiam venerandum, & locum Esaiæ LIII. 8, 9. 10. de morte, sepultura & resurrectione Messiæ illustrat, pro Licentia olim adeundi supremum in Theologia gradum, in Academia hac nostra ad disputandum proposita. Quarta Historico-Chronologica Computum sacrum LXX Hebdomadum Danielis explicat, in Wittebergensi quondam Academia, cujus antequam ad Gedanenses abiret, illustre ornamentum fuit, ab *Aegidio Strauchio* edita, sæpiusque postea recusa. Quinta denique de Davidis & Salomonis Satellitio, Crethi & Plethi, auctorem habet *Henricum Opitium*, præclaris in litteras & orientales cumprimis meritis celebrem, & SS. Theologiæ hoc tempore in Academia Kiloniensi Professorem.

RELA-

RELATIO DE LITERIS APOLOGETICIS Carolæ Catharinæ Patinæ, Parisinæ, Academicæ Recuperatæ, Patavio A. 1689 Lipsiam ad Actorum Eruditorum Collectores datis.

Cum *Collega desideratissimus*, cujus obitum immaturum paucis abhinc mensibus ex merito luximus, celeberrimi viri *Caroli Patini* commentarium in monumentum Marcellinæ ad Acta Eruditorum A. 1688, p.557. f. retulisset, appendicis loco, (ut sæpius in similis argumenti libris olim fecerat,) adjecit de suo *conjecturas* nonnullas, quas non ægre laturum sperabat Auctorem a singulari modestia æque ac exquisita eruditione commendatissimum. Neque sane spes eum fefellit, cum is hactenus nihil regesserit. At doctissima ejus filia, CAROLA CATHARINA, (anno jam 1684. p.587. una cum sorore *Gabrielide Carola* nobis laudata,) pro ea, qua meritissimum Parentem colit, pietate, objectiones Patino factas, non multo post, *epistola* ad nos data, refellere justo studio fategit.

Hanc in compendium redigere, ac publici juris facere non tamdiu distulissemus, nisi Συνεργὸς ille noster, cujus potissimum res agebatur, aliquid in literas referre incepisset, quo & rationes τῆς ἐξ ἐναντίας summa fide recensebat, ac quandoque quidem herbam ei porrigebat, caussa dissensus in æneum apographum a Patino publicatum rejecta, quandoque tamen ostendebat, habere se nonnihil, quod reponere posset, nisi ab altercandi pruritu abhorreret. Sed cum per concatenata negotia alia partim, partim per mortem beatam, non integrum ei fuerit, id scriptionis, quod olim molitus erat, ad umbilicum perducere, nobis incumbit, vel nunc tandem Lectori significare, quibus armis Pallas illa Patavina contra eum depugnarit.

Non vero negamus, nobis haud insciis, aut impedientibus, conjecturas illas a Collega nostro, Patini eruditorumque aliorum judicio subjectas. Utut enim non per omnia (præsertim quoad *sistrum*, quod putabat, & *cistam sacram*) cum eo consenserimus, cætera tamen, quæ conjiciebat, non omni probabilitatis specie destituebantur, ac ad minimum ansam dare posse videbantur *Patino*, ut adhuc semel marmor inspiceret, & ne figura ænea aut nobis aut aliis fraudi esset, epistola brevi ac nihil habente nigri salis, doceret, quid sibi de dubiis illis videretur.

Quod a Patino expectavimus, præstitit Patina. Observat illa ante omnia, patrem non quæsivisse, cur *amplissimo* Ἀρχιερείας *honore* Marcellinam affecerint, sed cur *monumentum* publicis sumtibus ei *fecerint Magnetes* ac *Smyrnenses*? Legerat Noster in marmore non OTA. Θ uti Patinus, sed OTA. Θ. h.e. OTAΛΕΡΙΟΤ ΘΤΓΑΤΗΡ. Sed Patina ad monumentum ἀρχέτυπον provocat, quod Patavii tam ab aliis, quam a Germanis etiam, hosque inter a viro celeberrimo, *Gothofredo Guilielmo Leibnizio*, Lipsiensi, Consiliario Brunsuico-Luneburgico inspectum fuerit. Neque se ait tam imperitam esse Græcæ linguæ, quin Λ ab Λ rite distinguere valeat. His lectis, ingenue fatebatur Noster, quæ de Valeriis disseruisset, a scopo aliena fuisse. Sed querebatur subinde, non curasse satis Patinum, ut sculptor suus orthographiæ studiosus esset. Quod si enim figuram æneam inspiciat aliquis, vel lynceis oculis præditus, non appariturum ei aliud quidquam, præter OTA, hoc est OTAΛΕΡΙΟΤ, non OTA, h. e. OTAΠΙΟΤ.

Instrumentum illud, quod altera Marcellinæ ministra tenet, non nosse se dixerat Patinus. Noster *sistrum* esse conjectabat, adducto in partes suas *Pignorio*. Sed Patina obtendit, sistrum Pignorianum instrumentum illud sphæristerii referre, quo pilæ propulsari solent. Et quamquam non potuit ostendere, quem usum habuerit in sacris Isidis instrumentum ejuscemodi *foliatum* & *cuspidatum*; sistrum tamen non esse certo certius autumavit, quia nullæ virgulæ intermediæ per latera instrumenti, quæ recurva esse deberent, trajectæ in marmore integerrimo visantur.

Ministram istud tenentem Patinus nominaverat *lugentem*; Noster *meditabundam* vel *devotam* ac *submissam*. Patina concedit eam *meditari*, sed obitum Antistitis suæ, quem non poterat non lugere. Sicque observat, loco sacerdotularum ejusmodi, in aliis epitaphiis Cupidisne Musasve præpropera mortuorum fata lugentes conspici.

Ministras ambas *calamistratas* agnoverat Patinus; Noster *vittatas*. Sed auctoritate ipsius archetypi litem hanc iterum dirimit Patina, nullumque *reticulum* muliebre in marmore extare asseverat. Nimirum acceperat Noster dubio procul *umbras* pro reticulo; nec dubitamus, adstipulatum postea Patinæ.

Quoad vestitum, *probe indusiatas* sacerdotes illas dixerat Patinus. Noster, *indusium* accipiens pro linea veste cutim proxime tangente, (quæ

(quæ Gallis *une chemise*, nobis ein Hembde vulgo appellatur,) illud non apparere objecerat, sed tantum *camisiam* vestem superiorem & *tunicam* talarem, hoc est, *une camisole & une jupe*, ein Camisol und Rock; sub quibus intus lateat *indusium*, sive *la chemise*. Nonnisi de nomine *camisia* Collegæ nostro controversia moveri potuit. Nam non admodum alias dissensit a Patino; nisi quod hic tunicam sive stolam talarem ipsi cuti sacerdotum harum adhæsisse adeoque & indusium fuisse, æque ac filia statuere videatur. Hinc, explicata sententia per voces Gallicas, non est necesse, ut quæ contra eam prolixius disputat Patina, excerpamus; hoc solum addimus, si barbara *camisia* voce Noster, non ad sensum Gallorum ac Italorum, usus est, nec Patinianam *indusii* acceptionem pro quolibet *indumento*, usu satis receptam esse.

Sacerdotula altera aram offerre Marcellinæ Patino visa est; Noster inquit: *Fert illa omnino aram* Ἔρωτι Οὐρανίῳ *sacram. Nam & in sacris Deæ Isidis, quæ eadem cum Venere cœlesti est, a sacerdotibus aræ gerebantur.* At Patina: *in sacris Deæ Isidis a sacerdotibus* aræ gerebantur, *dum procedebant, fatemur. Sed in marmore nostro omnia stant, nunquam processura.* Quia vero ex ænea figura adeo firmiter sibi persuaserat Noster, aram illam non tantum penes sacerdotulam extare, sed & abs ea ipsa manibus ferri, addit tandem virgo literatissima: *Quid dein repugnaret, aram hanc PROCEDENDO, Marcellinæ, summæ Uraniæ Veneris ministra, offerri?*

Gravius dissidet Patina a Nostro quoad hujus *cistam vimineam*, ex qua serpens promineat; qualem etiam in onychino vasculo a. 1683. p. 141. depictam stitimus. Verum nec pauci fuere e nostratibus, qui in sculptura quoque a Patino divulgata, facile agnoverunt arborem, & id quod *Appendicis* auctor *basin* cistæ esse putavit, pro reliquo serpentis corpore habuerunt. Cæterum neque illa Patinæ verba heic prætermittenda arbitramur: *Veram esse Parentis conjecturam circa serpentem & cupressum, affirmabunt opinor, qui ejus in sua priora marmora Smyrna allata commentarios legerint, in quibus nihil dubii relictum mihi videtur.*

In superiori eaque dextra parte tabulæ visuntur duo πάρεργα *ornamenta sculptoris*, ut Noster putavit, aut potius, quæ Patini Patinæque sententia est, *arculæ* duæ, quæ thus vel alias res ad sacerdotium pertinentes continent.

Pergit Noster: *Marcellinam -- ipsam inter duos dextra manus priores digitos aliquid sacri instrumenti tenere dixeris.* Respondet Patina: *Nil ipsa tenet; manum admovet velo seu tunica parti, caput operienti & ab ipsa pendenti. Patere id Vobis potuit ex alia velantis panni parte, ab ejus sinistra pendente, quamvis nonnihil obscuriore. Solent pictores nostri, -- figurarum latus luci expositum albo, oppositum nigro seu umbris exprimere; statuarum incisores, extantia beneficio gaudentes, tali arte non indigent. Sic in marmore nostro apertissime constat veli species in utroque latere. Et ne fallere vos videar, sinceros, quaso, admovete oculos sinistra colli parti; inter umbras animadvertetis aequalem pendere pannum ac in dextra.*

Fatetur tandem Patina, non cingulum sed tunicam a Patre *cestum Veneris* dici. Ac hic iterum de ἀκριβολογία tantum lis videtur mota a τῷ Μακαρίτῃ. Unde non potuit non contentus esse illis Patinæ verbis: *Ipse parens confirmavit,* (in marmore) *esse indumentum, non cingulum, opinaturque esse stolam Medicam seu Persicam, fluxam scilicet & talarem, qualem repræsentat Oct. Ferrarius in Analectis p. 80.* Monet porro, a Nostrate confundi *Veneres, cœlestem* & *vulgarem*; cum de illa sola Patinus loquatur, de hac vero exaudiendum sit proverbium: *Veneris cestum habere.* At hoc ipsum est, quod male habebat collegam nostrum, cum non imaginari sibi posset, qua ratione *cestum,* Veneri terrenæ adscribi solitum, *Cœlesti Veneri* tribueret Patinus.

Hæc contenta sunt epistolæ a doctissima Patini gnata exaratæ. Epitomen hanc summa fide confecimus. Et si quid porro nos velit virgo illa erudita, poterit monere. Contentiones ejusmodi rem literariam mirifice illustrant, modo a conviciis utrinque abstineatur, quæ eruditos minime decent.

AANTEKENINGEN OVER DE VIJF Boeken Mosis, Psalmen en Hoogelied, met een bericht belangende sommige tegenwerpingen tegen de onvervalstheid van de Hebreeusche Text, ende de aantrekkinge van de Rabbijnen in dese Aantekeningen, door Henricus Ainsworth, ende nu uit 't Engelsch vertaalt door Sibrandus Vomelius, Dienaar Jesu Christi tot Bolsward. i. e.

Henrici

Henrici Ainsvvorthi Annotata in Pentateuchum, Psalmos & Canticum Canticorum, cum enumeratione refutationeque objectionum quarundam contra Hebræi Textus integritatem, ac Rabbinorum in iisdem Annotatis citationem: ex Anglica lingua in Belgicam translata a Sibrando Vomelio, V. D. Ministro Bolsvvardensi.

Leovvardi, apud Heronem Nautam, 1690. in fol. Alph. 12. pl. 16.

DUdum est, quod inter lumina decoraque Sacrorum Interpretum, quibus Anglia gloriatur imprimis, Henricus Ainsvvorthus innotuit, itaque ingenio judicioque, ac doctrina in Divinioribus literis interpretandis abunde spectata probataque affecit legentes & tenuit, ut nec pauci Commentatorum Mosaicæ potissimum Scripturæ suos inde duxisse latices, & de isto fonte se ingurgitasse probe haud temere videantur. Quo factum ut Matthæus etiam Polus in sua Criticorum Synopsi passim sæpiusque vocare ad partes, & deflorare accuratius hæc ipsa Ainsvvorthi Annotata pensi habuerit, *tanto* scilicet *acumine & judicio, tanta fide & peritia exarata, ut digna ausit pronuntiare, quæ in exteras linguas transfundantur.* Quare omnino operæ pretium fecit Vomelius, dum vertendi hanc aleam jecit, nec possumus non approbare industriam studiumque in isto labore Belgis civibus suis navata. Adeo enim exquisita & egregia plurima habet, quæ a vulgo Interpretum fere aliena sunt, & demorsos ungues, solertiamque amussitatam satis superque præferunt. Quippe cum id sedulo Auctor agat, ut non tantum phrasin & dictionem ex fontibus excutiat, explicetque, si quid obscurum & ambiguum, verum etiam ut in μυστικώτερα inquirat, evolvatque, ubi sensus reconditior insit, qui Christum ejusque disciplinam tegat figuris, & ambagibus typorumque involucris cœleste velet arcanum; nec alia incedit linea, quam ut signa ac umbras cum corpore, priscumque Fœdus cum Novo considerate atque apte jungat contendatque, & insuper ea, quæ quavis ratione facessunt negotium ac turbant. ex clarioribus ipsiusmet Scripturæ locis discutiat amoliaturque. Id quod pulchrum est, & mirifice decet, ut ipsa vis orationis, & linguæ indoles, Scripturæque virtus ac dignitas, ex ipsa potius Scriptura magis eniteat ac

magis. Namque solet fieri, ut varient mutentque sermonem Scriptores Sacri, & easdem res alio aliove quasi amictu convestiant, & nunc presse atque constricte agant, nunc dilatent se, & quiddam amplius afferant, itemque sub tenebris & densa quadam involvant nocte, quod aliquanto plenius ac apertius alibi, &, remota caligine, disertius exponunt. Atque hanc sibi jucundam rationem potissimum duxit Ainsvvorthus, ut nec aliam ad germanos Scripturæ sensus eruendos, pertentandasque omnes latebras, viam insisteret, sequereturque ipsum Spiritum Divinum, velut Ariadnæum filum, ac optimum verborum suorum
p. 21. ἐξηγητήν. Hinc Genes. IV. v. 1. *Et Adam* ידע חוה optime exponit ex Numer. XXXI. 17. אשה ידעת איש למשכב. Sic Numer. XIV. 21. חי אני, tanquam Divini juramenti formulam ex Jesaiæ XLV. 23. arcessit, בי נשבעתי, quod Paulus Rom. XIV. 11. ita adducit: *ζῶ ἐγώ, λέγει Κύριος*. Et Deuteron. VI. 13. ובשמו תשבע, ubi jurare in
p. 597. solo Dei nomine jubemur, de *ἐξομολογήσει*, seu religiosa Divini Nominis confessione cultuque ex Apostolo intelligit, qui Jesaiæ istud, לי תכרע כל ברך תשבע כל לשון, cap. XLV. 23. ad Romanos loco antea citato transtulit: *ἐμοὶ κάμψει πᾶν γόνυ, καὶ πᾶσα γλῶσσα*
p. 740. *ἐξομολογήσεται τῷ Θεῷ*. Genes. XLVIII. 16. ויקרא בהם שמי ושם אבתי אברהם ויצחק vertit, juxta Belgicam expressionem, *ende laat mijn name over haar genoemt worden, ende de name van mijne Vaders*
p. 165. *Abraham en Isaak*, sensumque petit ex Deuteron. XXVIII. 10. II. Chron. VII. 14. Jerem. XIV. 9. ubi *nomen Dei vocari* dicitur *super nos*, quos ut
p. 166. filios nempe adoptavit, inque nomen suum assumsit. Secus atque *τῶν ἐξ ἐναντίας* sententia, qui hunc Geneseos locum ad Sanctorum invocationem cogunt inflectuntque, quos male inde urit Ainsvvorthus in Præfatione, qua præparandis Lectorum animis, & quodam imbuendis gustu de Mosaica Interpretatione, multa haud contemnenda eruditaque inspergit. At enim de Græca Septuaginta Versione, Chaldaicoque textu, quantum inter se confligant, aut bene respondeant concinnantque, non tralatitie juxta satagit: tum ipsa Hebræorum quoque monumenta, egregii & non vulgaris commatis, varie atque subinde ad partes assumit, præcipue in ritibus Judaicisque cæremoniis pertexendis enucleandisque. Quarum cum ubique in Levitico occasio & copia præsto sit, emolumentumque ingens ac fructus largissimos Maimonidis Scripta præ cæteris afferant, horum vineta sane quam insigniter cædit,

cædit, resecatque ad vivum omnia, quæ in Divinis oraculis adprime vim
atque momentum habent. Cæterum cum vanum non tantum, sed
noxium prope nonnulli existimarent, in Rabbinorum fæce illustrandæ
Scripturæ præsidia & adminicula petere, in quibus nihil sani atque per-
pensi magnopere inesse possit; detrahenda omnino hæc larva
erat, & Judaicorum monumentorum auctoritas utilitasque in appen-
dice dignis modis asserenda: juxtaque tuenda Divini textus integritas
contra maleferiatorum insultus, qui ex diversa lectione קרי & כתיב
nubes & inania captabant indeque velut ex arce Hebraicam veritatem
oppugnabant. Ainsvvorthus totam hujus fabulæ scenam explicat,
& utriusque lectionis causam pluribus disceptat, ut authentiam utrin-
que evincat stabiliatque. Nihil posthæc solicitus magis, quam ut vocis
יהלם, quam ipse Exodi XXVIII, 18. *Sardonichem* reddiderat, uberio- p. 290.
rem paulo *συζήτησιν*, & quendam *ἀπολογισμὸν* breviter attexat, quo
ψευδερμηνείας culpam enixissime deprecaretur, quam inter cætera
accusationis capita obtrectatores intentabant. Nec aliud præsentius
promptiusque patrocinium videbatur, quam ex Apocalypsi Johannea
cap. XXI. 20. jam tum desumtum. Ubi duodecim lapidum nomina p. 290.
in Aharonitico Pectorali expressa signataque notari plane persuasum
habebat, indubitatumque *Adamantem* a Prophetis Zacharia VII. 12.
Ezechiele III. 9. Jeremia XVII. 1. per שמיר significari. In quo tamen
hodiedum pugnant dissentiuntque Scriptores, qui partim אנך ex A-
moso cap. VII. 7. quod Septuaginta *ἀδάμαντα* vertunt, partim vero
illud יהלם ad *Adamantem* trahunt, non levibus sane rationibus in-
ducti, quarum inire numerum instituti nostri non est, præsertim cum
Joannes Braunius id jam fecerit. Quibus & istud Aben Ezræ ad Exodi
XXVIII. si recte ponimus calculum, decretorium fere: ואין לנו דרך
בבירות לדעות אבני המלואים. Atqui in re difficili & impe-
dita satis certo & firmiter judicare, fraudem plerumque ac noxam ad-
fert. Interim desideratissimum Bocharti libellum *de gemmis S. Scri-
pturæ* fatorum injuria nobis interceptum ereptumque etiam atque et-
iam dolemus, qui egregia in hac arena, si quisquam alius, spatia fecerat.

LIBRI NOVI.

Cursus Mathematicus. Mathematical Sciences in nine books: by William Leybourn. London printed for Tb. Basset 1690. fol.

Political Arithmetick, or A Discourse concerning the Extent and Value of Lands, People, Buildings &c. by Sir William Petty. London 1691. in 8.

Medicina Hydrostatica: or Hydrostaticks applyed to the Materia Medica. By the Honourable Robert Boyle. London printed for Sam. Smith, 1690. in 8.

Φαρμακο-βάσανος: *or the Touchstone of Medicines. Discovering the Vertues of Vegetables, Minerals & Animals, by their Tastes & Smells. Vol.II. by John Floyer. London printed for Mich. Johnson 1691. in 8.*

Osteologia nova: or some nevv observations of the Bones, by Clopton Havers. London printed for Sam. Smith, 1691. in 8.

Prodromus de ossium tum generatione tum corruptione interna, auctore Diderico Goodschalk. Lugd. Bat. apud Petrum de Graaf 1691. in 8.

Laur. Odhelii Synagoga bifrons, seu de scrutandis collapsæ Synagogæ ruderibus Dissertatio. Francof. ad Mœnum apud J. D. Zunnerum 1691. in 4.

Summa & Censura libri, cujus hac inscriptio: Jacobi Perizonii cum V. A. Ulrico Hubero Disquisitio de prætorio & vero sensu Pauli Phil. I. 13. auctore P. F. Franequeræ apud Henr. Amama &c. 1691. in 8.

Abstersio Censuræ Huberianæ in nuperas responsiones Jac. Perizonii ad librum singularem Ulrici Huberi de Prætorio. Franequ. apud Joh. Gyselaer 1691. in 8.

Les Conciles Generaux. Tome I. contenant le premier Concile de Nice, avec des Notes. A Paris chez Dan. Horthemel 1691. in 8.

Nouvelles Découvertes dans le globe de Jupiter faites à l' Observatoire Royal par M. Cassini. A Paris chez Jean Cusson 1691.

La Vie de S. Therese, ecrite par elle meme. Traduction nouvelle exactement conforme à l' original Espagnol, par Mr. l' Abbé Chanut. A Paris chez Ant. Dezallier 1691. in 8.

Histoire des Albigeois, des Vaudois & des Barbets, par le P. Benoit. A Paris chez Jaques le Févre 1691. in 12.

Réponse au livre qui a pour titre: Petri Danielis Huetii Censura Philosophiæ Cartesianæ, servant d' éclaircissement à toutes les parties de la Philosophie, & sur tout à la Metaphysique, par Pierre Silvain Regis. A Paris chez Jean Cusson 1691. in 12.

Du Royaume de Siam. Par M. de la Loubere Envoyé Extraord. du Roi aupres du Roi de Siam. A Paris chez J. B. Coignard 1691. in 12.

Examen d' un Libelle, intitulé: Avis important aux Refugiés sur leur prochain retour en France. A la Haye chez Abraham Troyel 1691. in 12.

La Cabale chimerique, ou Refutation de l' Examen d' un Libelle &c. A Rotterdam chez Reinier Leers, 1691. in 12.

Histoire de Charles VIII par Mr. Varillas. A Paris 1691. in 4. & à la Haye chez Adrian Mœtjens, 1691. in 12.

Joh. Fred. Gronovii de Sestertiis, seu subsecivorum pecuniæ veteris Græcæ & Romanæ Libri IV. Lugduni Bat. apud Joh. du Vivié, 1691. in 4.

Les justes bornes de la Tolerance, contre l' Avis sur le Tableau du Socinianisme. A Amsterdam 1691. in 12.

Memoires de la Cour d' Espagne. A la Haye chez Adr. Mœtjens 1691. in 12.

Sacrum Musæum Mantuanæ Congregationis Carmelitarũ de observantia, authore Clemente Maria Felina. Bononiæ ex typographia Pisariana, 1691. in 4.

N. VIII.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Augusti, Anno M DC XCI.

VITI LUDOVICI a SECKENDORFF CONSILIARII intimi Saxonici & Brandenburgici Commentarius historicus & apologeticus de Lutheranismo, jam integer proditurus, in libros III. distributus.

Lipsiæ apud Jo. Frid. Gleditsch in fol. Alphabeta, ut vocant, habebit circiter XV, non computatis Prooemiis, Summariis & Indicibus amplissimis.

Cum de prima hujus Operis parte in Actis anni 1688 p. 1. *& de ejus Supplemento in Actis* anni 1689 p. 301. *egerimus, repeti quidem sine tædio non possent quæ dicta sunt, non pauca vero dicenda nobis superessent, nisi Autor ipse, Vir Illustris, de Opere suo, quod proximo mense, Deo dante, integrum proditurum est, non solum in novo, quod sub initium Voluminis Lectores reperient, præfamine, sed & in Actis hisce nostris rationem reddere constituisset. Fecit autem id per modum Epistolæ, ad quendam ex nostratibus, quam integram, ut ad nos pervenit, exhibemus.*

Quamvis non dubitem, *Vir Clarissime*, quin aliquis e vestratibus enarrationem *Commentarii* mei *de Lutheranismo* Actis inserendam benevole & lubenter suscepturus sit; causas tamen habui, ut ipse potius legentibus, quid expectare ex labore meo possint, simplici quadam recensione aperirem, quam ut in alium hanc molestiam devolverem, & simul occasionem darem ut denuo elogia, quibus in enarratione *Libri primi* ante quadriennium editi, honoratus sane, sed & oneratus sum, adderentur. Magni equidem facio Virorum doctissimorum mihique amicissimorum judicia & laudes, sed tanto majus harum tædium sentio, quanto propius ad metam cursus a Deo mihi præfiniti accedo;

ideoque, qui mihi superſunt ex lumine a Deo conceſſo, radios, ab externis & vanis retractos, ad meipſum penitius introſpiciendum & cognoſcendos emendandosque nævos, intentius reflecto. Expoſui ſatis prolixe in *Præloquio partis primæ*, ut & in *Proœmio Supplementi* anno 1689 publicati, quo inſtituto & fine ſcripſerim, quibusque adminiculis uſus ſim; faſſus etiam, me poſt editam *Partem primam*, ad inſpectionem accuratiorem ampliorum documentorum ex Archivis Principum acceſſiſſe. Natum inde non ſolum mihi eſt *Supplementum* iſtud, de quo dixi, & ſpeciminis loco tunc evulgatum, ſed & poſtea, habita cum Amicis deliberatione, conſilium cepi totum illum *Librum primum* revidendi, corrigendi & augendi, tum curandi ut una forma unoque volumine, cum *duobus* ſequentibus qui nunc producuntur, excuderetur. Dolui quidem, quod hoc modo emtoribus Partis prioris nummi erogati pereant, ſed damnum illud & per ſe exiguum eſt, & majori commodo penſabitur, dum integrum opus uſui publico & Eccleſiarum, quibus id favore & providentia Sereniſſimorum Principum quorundam & Illuſtrium Civitatum deſtinatum eſt, aptius fiet. Invenient etiam novi Voluminis emtores librum *primum* non correctum ſolum, ſed etiam centum fere & quinquaginta locis auctum: addita enim ſunt non modo quæ in *Supplemento* exhibui & ad paucos pervenerunt, verum & alia ex ſcriniis & bibliothecis illuſtribus aut ab amicis ſubmiſſa, quæ nunc primum lucem adſpiciunt: *Additamenta*, quæ in priori editione ad finem Libri rejecta erant, in nova hac locis convenientibus inſerta reperiuntur.

Inter augmenta autem notabiliora & ampliora Libri *primi* (de quo prolixa relatio in Actis *d. l. 1688. p. 1.* extat) hic tantum indicare & referre volui ex Manuſcriptis deſumta, quæ ſequuntur. *Paragr. II. Addit. I.* Friderici Myconii relationem de ſtatu Eccleſiæ ante reformationem. §. *VI. Add. II. lit. l.* diploma indulgentiarum memorabile anno 1516 Smidbergenſi Paſtori datum. §. *VII. Add. e.* Myconii narrationem de actis Guardiani Franciſcani cum Alberto Archiepiſcopo Magdeburgenſi & Moguntino, circa præconium indulgentiarum: itemque de initio oppoſitionum Lutheri adverſus abuſus indulgentiarum. §. *XXXIV. Add. II.* epiſtolam Capnionis ad Fridericum Sax. Elect. de Melanchthone, anno 1518 ſcriptam. §. *XXXVII. Add. II.* duas Lutheri epiſtolas ad Staupitium. §. *XLII. Add. II. e.* ex Luthero quædam de Friderico Saxoniæ Electore: item epiſtolam Conradi Mutiani, *ibid. f.*

§. *XLVII.*

§. XLVII. & LXVII. multa ex actis & ſcriptis Caroli Miltitii. *§. XLVIII. Add. c.* literas Lutheri ad Fridericum Electorem de Degenhardo Pfeffingero, & de tributis. *§. LXI.* epiſtolam Jo. Eccii de diſputatione Lipſienſi. *§. LXII. Add. II. f. g.* de Moſellano quædam recens inventa. *Ibid. lit. m. n.* literas D. Simonis Piſtoris, & Spalatini narrata MSta de diſputatione illa Lipſienſi. *§. LXXIV. Add.* Burcardi Baronis Schenckii, monachi Franciscani, literas de Luthero Venetiis ſcriptas. *§. LXXXI. n. 6.* relationem ex MSto Spalatini de colloquio Friderici Electoris cum Eraſmo Roterodamo. *§. LXXXIIX. Add. II.* colloquium magni momenti inter Joannem Glapionem confeſſionarium Caroli V, & Pontanum Cancellarium Saxonicum de reformatione: item Jo. Fabri Dominicani literas de eadem. *Add. III. b. & ſeqq.* gravamina Georgii Saxoniæ Ducis de Eccleſiæ Romanæ abuſibus. *§. XCI. Add.* ſummam orationis ab Aleandro Wormatiæ habitæ, diverſæ ab ea quam Pallavicinus compoſuit. *§. XCIII. Add.* literas Viti Warbeccii de adventu Lutheri ad Comitia Wormatienſia. *§. XCVI. Add. I.* relationem ex MSto Spalatini de actis Wormatienſibus: *Add. III.* literas Friderici Elect. Sax. de iisdem. *§. CX. Add. I. c.* Myconii narrata de ſeipſo, & alia de illo. *Add. II.* de Henrico Sax. Duce quædam, & de literis uxoris ejus Catharinæ, ex quibus converſio illius ad Evangelicam doctrinam intelligitur. *§. CXVIII. Add. d.* acta Friderici Electoris cum Melanchthone in cauſa Anabaptiſtarum. *§. CXXI. Add. II.* ſingularia quædam de Caroloſtadio. *§. CXXX. Add. I.* amplam narrationem de reformatione Wittenbergenſi, ortaque inde diſceptatione per literas inter Fridericum Electorem & Georgium Ducem Saxoniæ: item, acta viſitationis ab Epiſcopis Miſnenſi & Martisburgenſi in ditione Electoris Sax. ſuſceptæ. *Add. II.* relationem de fundatione Eccleſiæ collegiatæ Wittenbergenſis, & de cultu reliquiarum in ea repoſitarum. *§. CXXXII. Add. I.* literas Lutheri de Paſtore Coronacenſi. *Add. II.* quasdam Hartmuthi Cronebergii. *§. CXXXIX. Add. I. b* de reformatione oppidi Curienſis in Variſcis. *Add. II.* de reformatione Francofurtenſi ad Mœnum. *Add. III.* de Hamburgenſi. *Add. IV.* de Magdeburgenſi. *Add. V.* ſcriptum Lutheri ad Stetinenſes. *Add. VII.* ſupplementum ad hiſtoriam de Guttelio. *§. CXLVII. n. 10. & ſeqq. & §. CLXIII. Add. I.* relationes Planitii Legati Saxonici ex comitiis Norimbergenſibus. *§. CXLIX. Add. II. & III.* de refor-

matione Danica & Holsatica. §. *CLIII. Add. II.* de reformatione Canonicorum Wittenbergensium. §. *CLXXVI. Add.* de actis & dogmatibus Munzeri. §. *CLXXIX Ad. 1.* epistolam Erasmi ad Lutherum. §. *CLXXX. Add.* aliam ejusdem ad Electorem Saxoniæ.

Librum *secundum* cum Maimburgio exorsus sum ab historia belli rustici anno 1525, & finivi in actis Comitiorum Augustanorum anno 1530. Servavi in hoc & sequenti libro accuratius, ut puto, ordinem temporum & connexionem materiarum: scriptaque Lutheri potiora, non edita saltem, sed & inedita, sive literas aut responsa manuscripta, quia id desiderari & probari a viris piis & gravibus intellexi, operosius recensui. Index autem scriptorum Lutheri diligenter elaboratus in fine Voluminis invenietur. Quapropter nullam hic eorum mentionem facio, nisi quod paragraphos enumero, in quibus de iis tractatur; de reliquis autem summarium quoddam in hac epistola exhibeo. A §. *I.* ad §. *IV.* egi de bello rustico, & ex documentis idoneis ostendi, nullam ejus culpam nec ad Principes Evangelicos nec ad Lutherum pertinere. §. *V.* de conjugio Lutheri disserui. §. *VI.* de adhortatione ejus ad Albertum Moguntinum, ut uxorem duceret, & de simili ad D. Wolfg. Reissenbuschium. §. *VII.* de reformationis & visitationis in Saxonia primis moliminibus; speciatim ex epistola manuscripta Lutheri *d. l. n. 5. adde* §. *XVI.* §. *IX. X. XI. XIII.* de scriptis Lutheri hoc 1525 anno. In *Additione* ad §. *X.* de testamentis, morte & exequiis Friderici Elect. Sax. relatio accurata invenitur. §. *XII.* incrementa & impedimenta reformationis Evangelicæ hoc anno 1525 indicantur; speciatim Georgii Sax. Ducis oppositiones. Dicto §. *XII. n. 5.* item *XIV.* reformatio Hassiaca. §. *XV.* gesta in Comitiis Spirensibus anno 1526, in quibus jus reformandi Proceribus Imperii permissum fuit; etiam primum inter Evangelicos fœdus, & consilium singulare MStum de reformatione & usu bonorum ecclesiasticorum; item literæ Regis Galliæ Francisci I. notabiles, *Add. III.* *Ibid. n. 9.* acta Comitiorum Eslingensium. *Add. IV.* progressus reformationis & sufflamina hoc anno 1526. §. *XVIII.* consilia de conjunctione Evangelicorum, & de ea Lutheri consilium *n. 3.* Ejus scripta *a* §. *XIX. ad XXV.* §. *XXVI. XXVII.* de actis quibusdam Caroli Cæsaris. §. *XXVII. Add. a. b. c.* digressio de vita Georgii Fronsbergii. *Ibid. a lit. d. ad bb.* alia de Sebastiano Schertelio, abavo meo materno, tota fere ex Diario ejus MSto excerpta. §. *XXIIX.* annotatio

tatio ad longam Maimburgii narrationem de capta anno 1527 a Caroli V. exercitu Roma. *A §. XXIX. ad XXXIV.* acta & scripta Lutheri hoc 1527 anno; speciatim indicantur quæ scripserit occasione persecutionum quarundam, & imprimis supplicii quod *Leonhardus* cognomento *Cæsar* in Bavaria passus est §. *XXXI. n. 5. & seqq.* §. *XXXIV. Add. I.* de disputatione Friderici Myconii, cum Johanne Corbachio monacho Franciscano anno 1527 Dusseldorffii habita, memorabilis narratio. *Add. II.* acta Georgii Ducis cum Alexio Crosnero ex manuscripto. §. *XXXV.* relatio tumultus, ex delatione Othonis Paccii de fœdere contra Evangelicos anno 1528 orti, maximam partem ex MSStis desumta. §. *XXXVI & XXXVII* constitutio visitationis & reformationis ecclesiasticæ in Saxonia publicata, ejusque executio, quæ tota ex MSSta hausta est. *A §. XXXIIX.* ad §. *XLI. item* §. *XLIII.* scripta Lutheri hoc anno 1528 edita recensentur. §. *XLII.* progressus reformationis in Saxonia inferiori, Franconia & alibi narrantur. *Ibid. Add. III.* de fuga Elisabethæ Electricis Brandenburgicæ religionis causa; item *n. 13.* egressus Ursulæ, Ducis Monsterbergensis filiæ, ex cœnobio Freibergensi. §. *XLIV. XLV.* acta Comitiorum Spirensium 1529, in quibus decretum pro libertate religionis, anno 1526 publicatum, abolitum est, in contrarium protestantibus Evangelicis; maximam partem ex MSStis sumta. §. *XLVI. Add.* historia de legatione Protestantium ad Cæsarem male accepta. §. *XLVII. & Add.* acta conventus Marpurgensis inter Theologos Saxonicos & Helvetios. §. *XLIIX.* conventus Principum & Ordinum Evangelicorum Smalcaldiæ & Suabaci. §. *XLIX.* acta inter Cæsarem & Pontificem Bononiæ §. *L.* progressus & impedimenta reformationis. §. *LI. LII. LIII. LIV.* Lutheri hoc anno 1529 scripta. §. *LV. n. 5.* de consultatione Electoris Saxoniæ cum Luthero ante Comitia 1530 Augustæ indicta. §. *LVI.* de itinere & adventu Evangelicorum ad Comitia, & acta ante adventum Cæsaris, aliquot etiam Lutheri scripta & responsa. §. *LVII.* de Melanchthone digressio. §. *LVIII. ad LXVII.* de actis post adventum Cæsaris. §. *LXII.* de articulis Confessionis, qui a Melanchthone Secretario Imperatoris Alph. Valdesio traditi esse putantur, admonitio. *A §. LXV. ad §. LXVIII.* de exhibitione Confessionis Augustanæ, & ejus Confutatione, & de tractatibus concordiæ causa secutis. §. *LXIX. LXX.* de literis a Luthero & ad eum tempore Comitiorum scriptis; speciatim §. *LXXI. & LXXIV.*

d. libello ad Ordinem ecclesiasticum. §. *LXXII.* de consiliis Cæsaris consideratio. §. *LXXIII.* de actis & scriptis Melanchthonis illo tempore quædam. §. *LXXVI.* Erasmi scripta occasione Comitiorum. §. *LXXVII.* de separata confessione Argentoratensium, & aliarum Civitatum. §. *LXXIIX.* de abitu Electoris Saxoniæ, & decreto Comitiali. *Eod.* §. *Add.* compendium Apologiæ insignis manuscriptum, contra narrationem de Comitiis Augustanis ab adversariis publicatam, ex Archivo Vinariensi. §. *LXXIX.* de Apologia a Melanchthone composita & publicata. §. *LXXX.* acta quædam post publicatum decretum Comitiorum; cum epicrisi de successu actorum in Comitiis. §. *LXXXI. LXXXII.* de actis inter Cæsarem & Pontificem circa indictionem Concilii. §. *LXXXIII.* scripta Lutheri hoc anno 1530, & incrementa quædam reformationis. Hæ fere sunt materiæ Libri *secundi*; inter quas eminet tractatio de Comitiis Augustanis. Quamvis enim de his clarissimorum autorum monumenta extent, *Georgii* puta *Cælestini* & *Davidis Chytræi*, quibus etiam adjutum me esse minime dissimulo; puto tamen detecta a me esse ex Actis authenticis haud pauca, quæ illos latuerunt, neque operam, quam in prolixa hac de Comitiis Augustanis relatione impendi, quæ folia integra plus quam triginta implet, ingratam aut inutilem lectoribus futuram esse,

Libro *tertio* historiam anni 1531 & sequentium quatuordecim ad 1546 complexus sum, labore quidem longe majori, quam is fuit, quem prioribus duobus impendi. Tanta enim hic rerum copia & gravitas ex Actis sese obtulit, ut hic Liber priores duos simul sumtos mole superet. Maimburgii quidem artificium fuit, ut libros suos æquales faceret, ita ut major non sit qui XV, quam qui VII annorum gesta refert. Sed ego ad id neque ingeniosus satis fui, nec violentiam in resecandis aut contrahendis, quæ scribenda erant, consultam esse existimavi, ne latronem illum Atticum imitarer, qui homines ad spondæ suæ mensuram crudeliter truncabat, aut cum membrorum distortione extendebat. Libri autem *tertii* contenta præcipua hæc sunt. §. *I. & IV.* agitur de fœdere Evangelicorum Smalcaldico, anno 1531 inito, & speciatim de scriptis & decreta legatione ad Reges Galliæ & Angliæ. §. *II.* de impugnatione electionis Ferdinandi I. in Regem Romanorum. §. *III.* sistitur Lutheri cōmonitio ad Germanos de Comitiis Augustanis. §. *IV.* *Add.* consilia theologica & juridica de jure defendendæ religionis.

§. *V.*

§. *V.* Regum Galliæ & Angliæ responsa & legationes ad Evangelicos: horum acta in conventu Francofurtensi: & speciatim inter Electorem Moguntinum & Saxonem, quibus ad tractatum de induciis mox secutis præparatio facta est. §. *VI. & VII.* scripta quædam Lutheri hoc anno 1531 edita. §. *VIII.* reformationis progressus & impedimenta hoc anno. §. *IX.* prolixa & notabilis expositio actorum Suinfurti, Norimbergæ, Ratisbonæ de induciis in causa religionis anno 1532. §. *X. XI.* de bello hoc anno cum Turcis in Austria & Hungaria gesto, item congressus Pontificis & Cæsaris Bononiæ. §. *XII.* morbus, mors & exequiæ Johannis Electoris Sax. cum refutatione falsi rumoris & mendacis epistolæ de mutata ab eo sub vitæ finem religione. § *XIII. XIV. XV.* Lutheri scripta hujus anni. §. *XVI.* reformatio in Principatu Anhaltino & alibi, item ejus remoræ. *Add.* acta Crammeri & Pageti Legatorum Anglicorum cum Saxonicis. §. *XVII. XVIII.* de Legatis Pontificis & Cæsaris, Hugone Rangono & Lamberto Briardo, et quæ a Protestantibus cum iis anno 1533. acta sunt. §. *XIX.* de Pontificis consiliis, & de Landgravii Hassiæ actis singularia quædam. § *XX.* Erasmi de concordia in religione propositiones. §. *XXI.* Georgii Sax. Ducis cum Luthero rixa, Lipsiensium potissimum occasione. §. *XXII. XXIV. XXV.* scripta hoc 1533 anno a Luthero. §. *XXV. Add. I.* de reformationis cujusdam specie in Ducatu Juliacensi & Clivensi. *Ibid.* & *Add. II.* de persecutionibus, Anglicis præsertim, itemque de conversionibus illustrium. *Add III.* repetita visitatio Ecclesiarum in Saxonia. *Add. IV.* ordinatio ecclesiastica Georgii Marchionis Brandenburgici & Senatus Norimbergensis. Sequuntur gesta anni 1534. §. *XXV. & XXVI. Add. I. & II.* de Clementis VII. Pont. obitu & electione Pauli III; de conventu Protestantium Norimbergensi; de expeditione Landgravii in Ducatum Wurtembergicum, & secuta transactione Cadanensi; de rebus Monasteriensibus; & de Protestantium gravaminibus contra Cameram Spirensem. §. *XXVII. XXIIX.* scripta quædam Lutheri, speciatim de controversia Sacramentaria, & præparatio ad tentandam in ea concordiam. §. *XXIX. XXX.* plura de scriptis Lutheri hoc 1534 anno. §. *XXXI.* incrementa quædam reformationis Augustæ Vindelicorum, & in Dania atque Anglia. *Add.* tentamenta concordiæ Lipsiæ frustra inita, & rixæ novæ inter Georgium Sax. Ducem & Lutherum. §. *XXXII.* de actis quibusdam Pauli III. Pont. anno 1535; cum digres-

digressione de Nicolao Schonbergio Cardinale & ejus familia. A §. XXXIV. usque ad §. XXXVII. de Petro Paulo Vergerio a Pontifice ad Protestantes Legato, & horum cum illo actis & decretis in conventu Smalcaldico. §. XXXIX & XL. speciatim de scriptis & legatione Regis Galliæ ad Protestantes, cum apologia Sleidani adversus injurias Maimburgii; item de Melanchthonis in Galliam itinere desiderato & impedito. §. XXXIX. de actis Henrici VIII. Angliæ Regis, ejusque Legatorum, cum Electore Saxonico & Theologis Wittenbergensibus. §. XLI. de Anabaptistis scriptum Lutheri; & quæ cum iis in Saxonia acta sint. §. XLII. XLIII. scripta alia Lutheri hoc anno 1535 edita. § XLIV. reformatio Ducatus Wurtembergensis; item Augustani ministerii cum Saxonicis in doctrina de Cœna conciliatio. Add. mutationis in Marchia Brandenburgensi initia, post mortem Joachimi I. Electoris. §. XLV & XLVI. acta quædam inter Cæsarem & Protestantes anno 1536, & circa indictionem Concilii. Ibid. & Add. I. dissidia & compositio inter Electorem & Georgium Ducem Saxoniæ. §. XLVII. de concordia in lite Sacramentaria anno 1536. Wittenbergæ tractata. §. XLVIII. XLIX. scripta Lutheri hoc anno; speciatim §. L. epistola de ancilla a dæmone obsessa; legatio item Pontificis ad Protestantes. Ibid. & Add. I. Hermanni Archiepiscopi Coloniensis reformationis initium. Add. II. de Pomeraniæ reformatione compendiosa relatio. Add. III. acta quædam Protestantium in conventu Francofurtensi, & speciatim Electoris Sax. §. LI. LII. LIII. acta Protestantium anno 1537. cum Petro Vorstio, Legato Pontificis, & cum Heldo, Cæsaris Oratore. Add. II. libellus Protestantium, quo Concilium recusarunt; consilia Theologorum & Politicorum in illa causa. §. LIV. acta in conventu Smalcaldico, præcipue in negotio cum Rege Galliæ. §. LV. LVI. de articulis Smalcaldicis a Luthero, & de potestate Pontificis a Melanchthone conscriptis. §. LVII. de visitatione ab Henrico Duce Sax. in ditione sua Freibergensi instituta. §. LVIII. acta quædam fœderatorum Evangelicorum Smalcaldiæ singularia. Add. I. de literis, quas Ferdinandus Rex ad Lutherum scripsisse putatur, disquisitio. Add. II. ordinatio ecclesiastica in Hassia. §. LIX. de reformatione curiæ Romanæ sine effectu tentata. §. LX. Lutheri morbus in conventu Smalcaldico, & acta quædam. §. LXI. scripta Lutheri hujus 1537 anni. §. LXII. LXIII. molimina Pontificia adversus Evangelicos anno

anno 1538. & procuratio fœderis Norimbergensis, quod Catholicum vocabant. § *LXIV.* fœdus Evangelicorum cum Daniæ Rege. §. *LXV.* præparatio ad pacificationem Francofurti tractandam. §. *LXVI.* legationes Protestantium in Galliam & Angliam. *Ibid.* reformationis progressus in Marchia, in Ducatu Hannoverano & Megapolitano, in urbe Nordlingensi & Bopfingensi. *Ibid. n.* 15. tentamen quoddam reformationis a Georgio Sax. Duce. §. *LXVII. LXIIX.* scripta Lutheri hoc anno 1538. §. *LXIX. LXX.* acta conventus Francofurtensis de pacificatione cum Cæsare & Pontificiis anno 1539. item Wormatiæ. §. *LXXI.* de morte Georgii Ducis, &, quæ eam antecessit, tractatione de concordia in religione, Lipsiæ frustra tentata; & alia quædam ad historiam Georgii, &, qui ei successit, fratris Henrici Ducis, spectantia. § *LXXII.* acta reformationis in Ducatu Saxonico, post Georgii mortem ad Henricum delato. §. *LXXIII.* acta Evangelicorum varia, maxime in Anglia; refutatio sparsi apud Anglos per calumniam libelli de mutata ab Evangelicis in religione sententia. *Ibid. n.* 13. acta cum Rege Poloniæ. §. *LXXIV.* acta cum Ferdinando Rege Rom. *Ibid. n.* 6. de conventu Protestantium Arnstadiensi. §. *LXXV.* de conversione Electoris Brandenburgici Joachimi II. & secuta in Marchia reformatione. §. *LXXVI. LXXVII.* scripta Lutheri anno 1539. §. *LXXIIX.* acta anno 1540 inter Cæsarem & Protestantes, item cum Gallis & Anglis. *Ibid. Add. I.* contenta scripti apologetici Protestantium ad Legatos Cæsaris pro causa sua. *Add. II.* consilia Dresdensium Theologorum, item Brandenburgensis Electoris. *Add. III.* responsa theologica notabilia. §. *LXXIX.* acta conventus Hagenoensis. *Ibid Add. I.* relatio de digamia Philippi Landgravii Hassiæ, & secutis inde disceptationibus; cum refutatione Bossueti & aliorum. *Add. II.* scripta Ruperti a Mosham. §. *LXXX.* acta conventus Wormatiensis, aliaque in aula Cæsaris, & in conventu Protestantium Numburgensi. §. *LXXXI. LXXXII. LXXXIII.* scripta Lutheri hoc 1540 anno. §. *LXXXIV.* cum *Add. I. II. III.* de Societate Jesu ampla dissertatio, ex auctoribus ipsius Societatis, aut Pontificiarum partium aliis, fideliter conscripta. §. *LXXXV. n.* 3. de actis Card. Contareni in comitiis Ratisbonensibus anni 1541. §. *LXXXVI. LXXXVII. LXXXIIX.* alia in comitiis istis inter Cæsarem & Ordines, maxime Evangelicos, gesta; item de colloquio Ratisbonensi, & de libro super quo in Colloquio tractatum est. §. *LXXXIX.*

de declaratione Cæsaris, Evangelicis separatim data; multaque specialia & notabilia alia. §. *XC.* refelluntur iniqua Maimburgii judicia. §. *XCI.* mors Henrici Sax. Ducis; successio Mauritii; de Sueciæ Regis epistola ad Lutherum, hujusque ad Regem. *Add.* reformatio urbis Halensis in Saxonia, & relatio de reliquiis ibi cultis. § *XCII. XCIII.* scripta Lutheri per hunc annum 1541. §. *XCIV.* acta in Comitiis Spirensibus 1542. Gallica item & Pontificia consilia. §. *XCV.* occupatio Ducatus Brunsuicensis Guelferbytani per Smalcaldicos; acta in Comitiis Norimbergensibus. §. *XCVI.* de Episcopatu Numburgensi, & Nicolai Amsdorffii ad eum vocatione. § *XCVII.* reformatio urbis Ratisbonensis, item Palatinatus Neoburgici, nec non urbis Hildesiensis, & de Episcopi cum illa & cum Ducibus Brunsuicensibus litigiis; quædam reformationis molimina in urbe Metensi; visitatio in districtu Wurzensi; literæ Evangelicorum Italorum, & Lutheri responsa. §. *XCIIX.* acta Electoris Saxoniæ cum Mauritio Duce; item cum Gallis. *Add.* quædam ex Raynaldo excerpta & notata. §. *XCIX. C. CI.* scripta Lutheri anno 1542. §. *CII.* acta in Comitiis Norimbergensibus anni 1543. Evangelicorum angustiæ; conventus Smalcaldiensis; legatio ad Cæsarem; conventus alius Francofurtensis. §. *CIII.* acta visitationis Cameræ Spirensis. §. *CIV. CV.* varia consilia & acta Evangelicorum in periculo, in quo se versari videbant. §. *CVI.* de suspensione Concilii Tridentini. §. *CVII. CVIII.* de reformatione Evangelica ab Hermanno Archiep. Coloniense instituta, ejusque formula & eventu. §. *CIX.* ordinatio Ecclesiastica in occupato ab Evangelicis Ducatu Brunsuicensi; *Add.* item in urbe Brunsuiga. §. *CX.* continuatio reformationis in Ducatu Mauritii Sax. Ducis. §. *CXI. CXII.* scripta Lutheri anno 1543. §. *CXIII.* acta in comitiis Spirensibus anno 1544. §. *CXIV.* de literis expostulatoriis Papæ ad Carolum V. cum annotationibus. §. *CXV.* de aliis ejusmodi literis a Raynaldo evulgatis, cum responso Cæsaris. §. *CXVI.* acta Evangelicorum particularia in comitiis Spirensibus, & de societate Gallica & Bavarica. §. *CXVII.* de electione Augusti Sax. Ducis ad Episcopatum Mersburgensem, & demandata Georgio Principi Anhaltino, Præposito Magdeburgensi, inspectione Ecclesiastica: accessit ampla de Georgii hujus vita & scriptis relatio. §. *CXIIX.* scripta Lutheri hoc 1544 anno. §. *CXIX.* ultima consultatio de reformatione, & quatenus in ea pergendum aut cedendum sit, a Luthe-

a Luthero & collegis Electori Saxoniæ anno 1545 exhibita; quæ integra ex autographo editur. §. *CXX.* Electoris Sax. & Landgravii Hassiæ de scripto illo communicationes. *Add.* Buceri aliud de reformatione consilium. §. *CXXI.* acta in comitiis Wormatiensibus ex MSto excerpta; Valentini Teutlebii Episcopi Hildesiensis consilium de reformatione, sive assertio religionis Romanæ adversus Augustanam Confessionem & doctrinam Evangelicam. §. *CXXII.* deliberationes ulteriores de reformationis formula; item de scriptis & stylo Lutheri judicia. *Add. I.* Buceri libellus, quem inscripsit *Admonitio christiana.* *Add. II.* alter, Germanicus, de actis Lipsiæ 1539. *Add. III.* tertius, *de Concilio.* §. *CXXIII.* Pontificis ad comitia Wormatiensia legatio, & acta inter Protestantes de concilio. §. *CXXIV.* pericula & gesta Protestantium; clades & captivitas Henrici Ducis Brunsuicensis; legatio Protestantium ad Galliæ & Angliæ Reges, pro pace inter eos constituenda. *Add. I.* de consiliis Philippi Landgravii & Mauritii Sax. Ducis pro novo fœdere. §. *CXXV.* de actis quibusdã in concilio Tridentino; itẽ consultationes de colloquio Ratisbonæ habendo; quædã ex Raynaldo; Electoris Sax. constitutio de stipendiis; Evangelicæ religionis status in Italia. §. *CXXVI.* afflictiones & acta quædam Lutheri, ejusque consilium de deserenda Wittenberga, mutatum ab Electore Sax; item falsa de ejus morte sparsa fama. §. *CXXVII. CXXIIX.* scripta ejus hoc anno 1545. §. *CXXIX.* de decretis anno 1546. in prioribus concilii Tridentini sessionibus. §. *CXXX. n. 2. & seqq.* libellus Protestantium, quo Concilium anno 1546 recusarunt, integer refertur, lectu dignissimus, stylo Melanchthonis compositus, solidissimis argumentis necessitatem reformationis adstruens. §. *CXXXI.* acta Protestantium in conventu Francofurtensi, ob belli sibi imminentis suspiciones, & speciatim cum Friderico II. Electore Palatino, hujusque reformatione Evangelica; formula item novi fœderis inter Evangelicos proposita, sine successu. §. *CXXXII.* acta colloquii Ratisbonensis. §. *CXXXIII. CXXXIV. CXXXV.* de morte Lutheri, actisque proxime ante & post eam, speciatim de exequiis & testamento. §. *CXXXVI.* Historia de cæde Joannis Diazii Hispani, Evangelicæ doctrinæ causa, fratris germani Alphonsi Diazii scelere procurata; ejusq; in *Add.* confessio doctrinæ. §. *CXXXVII.* Landgravii Hassiæ iter ad Cæsarem; Evangelicorum acta in conventu Francofurtensi, & postea in comitiis Ratisbonensibus, horumque dissolutione;

lutione; de reformatione urbis Leutkirchensis in Suevia; de Th. Naogeorgi opinione de electione & gratia. §. *CXXXVIII. & CXXXIX.* scripta Lutheri ultima.

Habes, *Vir excellentissime*, sceleton quoddam operis; quomodo vero corpus, ut ita dicam, libri carne & musculis succoque veluti vestiverim & repleverim, a legentibus deprehendendum & judicandum est. Ego, qui laudes ab aliis, ut dixi, non affecto; proprias, ut fœtidissimas, prorsus detestor. Hoc tamen, ut in Proœmio & Epilogo operis pluribus feci, ea assevero fide, quam, teste toto vitæ meæ tenore, omnibus rebus potiorem habeo, & de qua annorum quinque & sexaginta senex Deo propediem responsurus sum; me veritatem & conscientiam meam sincere secutum esse, fraudesque calumnias & cavillos, quos magno cum tædio & dolore in adversæ partis scriptoribus, tum in veteribus, *Cochleo* præsertim & *Surio*, tum recentioribus, *Pallavicino*, *Raynaldo*, *Bossueto*, *Varillasio*, &, quem ubique oppositum habeo, *Maimburgio* detexi, summa cum sollicitudine vitasse, modestiæ etiam scientem volentemque minime esse oblitum, immo non dicta & scripta velle, si quæ contra illam peccavero. Interim mihi, ut homo sum, nec vigore, quo junior gaudebam, instructus, tum etiam a distractionibus & curis neutiquam immunis, multa sine dubio exciderunt, quæ emendationem poscunt; ut de typographorum erroribus, quos nulla diligentia præcavere potui, nihil dicam: quædam loco aut tempore non commodissimo, quædam etiam bis aut otiose, plurima minus polite aut terse scripta deprehendentur. Si quid tamen de meo labore, non quatenus ille meæ industriæ, sed gratiæ divinæ, ex qua sola quicquid est boni habemus, donis tribuendus est, promittere mihi licet; affirmare & fiduciam lectoribus facere ausim, reperturos illos esse in hoc opere plurima & prope innumera (quorum in Indicibus, quos adorno, locupletissimis recensio fiet) quæ, si absque mea fuisset opera, in tenebris ad finem forte mundi delituissent. Inter hæc, si quædam minuta & exilia esse videbuntur, quod non diffiteor, sunt tamen multa etiam gravissima, & tam Politicis quam Theologis profutura. In universum autem demonstratum esse spero, quod demonstrandum sumsi, & in Epilogo operis, qua possum perspicuitate, paulo pluribus ostendam; nempe reformationem a Luthero cœptam & postea auspiciis Principum & Civitatum continuatam, necessariam, justam & piam fuisse, nec esse, ut ejus

nos

nos pœniteat, multoque minus ut adversariorum doli aut violenti insultus nos a professione religionis, qualem majores nostri ex divinarum literarum præscripto formarunt, & ab erroribus abusibusque plurimis purgatam ad nos transmiserunt, ullo modo dimoveant. Illis vero, qui ex opposita parte honesti candidique animi sunt, quos profecto plurimos esse scio, ex intimo cordis affectu precor, ut (etsi non mea, sed Dei solius ope) ex conceptis adversus nos præjudiciis odiisque eluctati, solem veritatis apertis oculis intueri possint: eosdemque hoc tantum oro, ut de fideli Actorum allegatione non dubitent. Extant enim cuncta in locis a me indicatis, nullumque folium a me excerptum & relatum est, quod non ipse ex quingentis fere voluminibus manuscriptis, quorum supra *viginta & quadringenta* solum ex Archivo Vinariensi, reliqua ex Bibliothecis illustribus aut amicorum, mecum communicata fuerunt, legerim, & seposita omni interpolatione aut corruptione, quæ cum moribus meis minime convenit, exscripserim, aut integra, partim qua scripta sunt lingua, pleraque tamen fideliter versa, retulerim. Magnum etiam documentorum numerum ad mei ipsius confirmationem describi ex autographis feci, & servo. Si quid autem commodi ad Ecclesias nostras in veritate confirmandas, aut adversarias ad eandem convertendas, vel saltem ad æquiorem erga nos animum pacisque sincerum studium induendum, conferre labor hic meus possit, id omne Deo optimo maximo acceptum fero, illiusque benignitati gratias ago, qui mihi ad opus difficile & ingens ad hanc usque metam perducendum vires, inter tot senectutis & valetudinis incommoda, largitus est. Excitet is alios, qui me ingenio, eruditione, judicio atque facundia superent, ut ista vel augeant vel emendent, vel etiam quæ ego, fessus annis & morbo fractus, omittere cogor, eadem fide, majori vero cum industria & ornatu, prosequantur & perficiant. Vale. Dabam Meuselvvizii pridie Non. Jul. MDCXCI.

C. SVETONIUS TRANQUILLUS EX RECENSIONE Joannis Georgii Graevii, cum ejusdem animadversionibus, ut & commentario integro Lævini Torrentii, Isaaci Casauboni & Theodori Marcilii, nec non selectu aliorum. Editio secunda auctior & emendatior.

Hagæ Comitis apud Jo. a Velsen, Trajecti ad Rhenum typis Rud. a Zyll & Ant. Schouten 1691. in 4. Plag. 136. Icones 12.

INter eos scriptores qui summorum principum aut illustrium virorum res gestas fidelibus historiarum monumentis commendarunt, primæ merito partes tribuendæ sunt Suetonio; cujus historia, a Julio in Domitianum usque descendens, duodecim Cæsarum res bene ac male gestas mira perspicuitate ac elegantia exponit, ut haud immerito a Flavio Vopisco *emendatissimus & candidissimus scriptor* appellatus fuerit, multique hodie mirentur, tam multa & varia (nam plurimos alios libros scripsit temporum injuria perditos, quos recenset Ang. Politianus in præfat. *de Græcorum lusibus, de Romanorum certaminibus & spectaculis, de anno Romano, de signis quæ in libris reperiuntur, de republica Ciceronis contra Didymum Grammaticum, de vestium genere atque nominibus, de ominosis verbis, de Roma ejusque institutis & moribus annales, stemma & series illustrium Romanorum, de officiorum institutione, de prætoribus, de vitiis corporalibus*) eum commentari potuisse, qui & in foro causas summa cum laude ageret, & Hadriani epistolarum esset magister. Factum inde, ut summo semper in pretio Scriptor hic haberetur, & ab ipsis renascentibus literis essent subinde qui eundem aut si quibus in locis corruptus esset emendarent, aut ubi difficilior videbatur dilucidiorem redderent & ex aliis scriptoribus explicarent: quos commentarios junctos exhibet Parisiensis editio, quæ anno 1610 in fol. prodiit, annexos Casauboni animadversionibus, qui ex fide vetustissimorū librorum Scriptorem hunc recensuerat & anno 1595 evulgarat. Istorum commentatorum studium continuarunt, & spicilegia post messes sibi relicta arbitrati, corrupta quæ videbantur adhuc aut obscuriora loca emendare & illustrare fategerunt hoc seculo viri docti: quorum omnium industriam supergressus est insigni erga bonas literas favore & studio emaculandorum veterum auctorum celeberrimus *Joannes Georgius Graevius*, dum ante annos undeviginti (anno 1672.) Trajecti ad Rhenum, quam doctrina sua exornat, Suetonium eleganti cura recensitum, & integris Torrentii ac Casauboni commentariis, nec non Marcilii & Guyeti notis, ut & ab ingenio suo profectis observationibus, ac Berneggeri absolutissimo indice, insigniter instructum edidit: jamque, divenditis istius libri exemplis, novam eamque augustiorem Tranquilli editionem in publicum emisit. Hæc & ea omnia, quæ prior continebat, repræsentat,

tat, & epiſtola ad Potentiſſimum Electorem Brandenburgicum (cujus laudes ſuccincta brevitate & gravitate decora exponit) ſplendidiorem, iconiſmis Imperatorum duodecim venuſtiorem, & Gul. Coetierii & Gul. Goeſii annotationibus auctiorem ſe exhibet: obſervationes etiam doctiſſimi Editoris non paucis acceſſionibus locupletatas, & ſeorſim a pag. 775 ad p. 822 excuſas (cum prior editio eas Torrentii & Caſauboni commentariis ſubſtratas referret) ſiſtit; ut ad dignitatem hujus Scriptoris quod faciat nihil plane omiſſum, & nativa ejus venuſtas inſignium additamentorum bene collocatorum gratia haud parum aucta videatur.

GERHARDI FELTMANNI DISSERTAtio de Acceſſionibus memorabilibus, immani aquarum vi vel terræ motu factis.

Amſtelodami apud Henricum & Viduam Th. Boom 1691 in 8. plag. 9.

INſignes illæ aquarum exundationes, quibus tum noſtro tum ſuperiori ſeculo Oſtfriſiæ & Comitatus Oldenburgici tractus fuerunt expoſiti, rarioribus aliquot Juris controverſiis fecere locum. Dum enim illæ alibi ingentes terrarum portiones, cum arboribus & prædiis, nec non hominum pecudumque magno numero, ſede ſua naturali avulſas & vi fluctuum longius protruſas, alienis fundis ſuperinjecerunt, alibi vero totos ruperunt aggeres, materiam JCtis præbuerunt, de natis inde quæſtionibus in utramque partem diſſerendi. Præcipua vero contentio fuit iſta, utrum ſcilicet ager aliunde advectus & alterius territorio ita ſuperinjectus, ut illud plane tegat, accederet agro, qui huic novo tanquam fundamentum ſubſternitur, an vero maneret ejus, cujus ante fuerat? Hanc quæſtionem, quam principaliter per totum opuſculum erudite tractat Auctor conſultiſſimus, jam olim a quibusdam Judicibus hoc modo fuiſſe ſopitam, ut dominus vel totum, quod ejus antea fuerat, tolleret, vel adverſario, in cujus ſolio conſederat, linqueret, ex Gryphiandri tractatu, quem ille *de Inſulis* conſcripſit, teſtatur, & quidem per has rationes, quod ſecundum Juris Romani placita ſuperficies, & quicquid illi annumeretur, ſolo cedat, cujus ſuperficiei inſtar ſit fundi portio fluctibus abſciſſa & alii rurſus ingeſta. Verum enim vero aliud plane poſtea in caſu ſimili, idque magis rationi legali conſonum, a JCtis pronun-

pronunciatum fuisse asserit. Cum enim anno hujus seculi quadragesimo tertio domus cujusdam, cui nomen Hullemanni, cum horto olitorio & nemore a continenti abrupta alterius terram occupasset, resuscitata fuit illa quæstio, tandemque volutatis inter se rationibus, placuit judicantibus, ut ager ita ab alio oppressus haberetur pro extincto, nulla, ne quidem utili, rei vindicatione pristino domino relicta. Rationes decidendi has fuisse proponit (1) quod nihil intersit, an ager alicujus vasto hiatu aut voragine, maris æstu facta, an vero per oppressionem alterius terræ, ipsius esse desinat. (2) quod juris perpetui ac naturalis non sit, proprietatem superficiei pertinere semper ad soli dominum; posse enim id pactis mutari, & illud in hodiernum diem sæpius inter agrarios Groninganorum socios fieri, qui cum dominis, a quibus prædia conduxerunt, conveniunt, ut liceat in fundo conducto ædificium sibi hac lege ponere, ne istud solo cederet, quæ pactio penes illos vernacula lingua Beklemminge appelletur. Deinde licet (3) immutabili jure constitutum esset, ut superficies semper soli domino cederet, non posse tamen de tali fundo, qui vi aliunde avectus alterum occupasset, dici, quod ille se habeat instar domus, quæ in alieno posita acquiratur soli domino, cum illa demum supra terræ faciem posita esse dicantur, quæ, hac manente salva, fieri & sine illa consistere nullo modo possunt. At talem fundum, aquarum impetu alteri superimpositum, non solum non relinquere superficiem oppressi fundi salvam, sed etiam sine eo omnino stare posse, cum hæc sit terræ mere palustris natura, ut non demergatur, sed natando tandem vel ab aggere quodam aut super alienis arvis sistatur. Præterea (4) inter domum alterius agro inædificatam & talem terræ portionem alii intrusam, hanc differentiam intercedere, quod ædificium in alieno construens facto suo aliquid præstet, quod si omnem adhibuisset diligentiam, scire facili negotio potuisset; hincque adeo rationē decidendi apparere, cur domus ab alio exstructa fundi domino acquiratur, territoriū vero tale minime, cum hoc non facto aliquo humano, ceu illa, sed ingruentium undarum vi ac pondere, abscissum & in alterius locum delatum esset. Concludit igitur, obstantes ubique diluendo leges & rationes, æquius ac juri tam naturali quam civili magis consentaneum fuisse visum, eum hoc in casu pronunciare dominum, cujus ager alterius solo accessit: cum enim tollere aut auferre non possit accessionem, nisi & rem amittere & inani simul sumptu vexari velit,

velit, iniquissimum fore, illum, si id non fecerit, privare rei suæ proprietate. Cui tamen sententiæ suæ Auctor sub finem opusculi aliquot limitationes prudenter subjicit.

Subjuncta libro huic est *Benedicti de Pratis* (quisquis ille sit) Dissertatio forensis de Stellionibus Maritimis, vernacule *Lorrendraeyers* dictis; sed quam, cum ad facti speciem singularem & variis circumstantiarum involucris opertam unice semet referat, satius est integram legi a quoque hujus argumenti curioso, quam in compendio a nobis recenseri, quippe quod foret seu prolixum nimis, seu obscurum.

JOBI LUDOLFI COMMENTARIUS AD Historiam suam Æthiopicam.

Francofurti apud Zunnerum, 1691. fol. Constat plag. 173. iconismis 12.

JObus Ludolfus, Consiliarius Cæsareus & Saxonicus, vir celeberrimus, præteritis demum Nundinis Francofurtensibus, Commentarium ad Historiam suam Æthiopicam, anno 1681 impressam, edidit. Continet is non solum uberiorem expositionem rerum ad Historiam Æthiopicam ac descriptionem Æthiopiæ pertinentium, & refutationem contrariorum, cum documentis, epistolis & actis publicis, in primo Opere promissis: sed etiam multa singularia, & quædam plane nova, ad varias eruditionis partes spectantia, quæ, occasione data, prolixe & luculenter tradit, ut multa ad hunc diem obscura vel ignorata inde declarentur & illustrentur.

In *Præfatione* consilii sui rationem exponit, & refutationem contrariorum ad veritatem stabiliendam necessariam esse asserit. Acta & documenta separatim se tradere voluisse, ne Lectorem in lectione Historiæ morarentur, monet. Prolixitatem in tradendis opinionibus novis excusat; dubiis enim & argumentis contrariis se obviam ire voluisse. Tradita a veteribus, & fabulosa nonnullis visa, declarare & conciliare annititur. Versiones peregrinarum Linguarum ad verbum reddit. Nullum ordinem materiarum observat, nisi quem fors obtulit, secundum numeros in ipso textu positos. Probat morem autores suos laudandi, monetque quibus ex caussis omissio rei tam necessariæ fiat, & quæ ex iis culpanda maxime sit. Denique moram dilati tam diu commentarii excusat.

Initium *Proœmii* facit a plurimis fabulis, quæ per Scriptores su-

perioris nostrique sæculi de Habessinis disseminatæ fuerunt, donec Historia *Balthasaris Tellezii* prodiret, qui veriora suppeditans, ea simul, quæ *Gregorius Habessinus* in aula Gothana de gentis suæ institutis & natura regionis narraverat, maxima ex parte confirmavit. His aliisque documentis & relationibus, inprimis annuis PP. Societatis Jesu Regumque Æthiopiæ epistolis innititur Ludolfi *Historia* & *Commentarius*, in quo ante omnia judicium suum dat de plerisque Habessinicarum rerum scriptoribus, præcipue rejiciens *Matthæum Armenium*, *Tzagazaabum*, *Viretam* & *Barattum*; quorum tamen fide plurimi hactenus steterunt. *Paulum Jovium* quoque perstringit, *Scaligerum* vero aliosque claros Viros, ubi hallucinati sunt, notat vel declarat. Itineraria pleraque exiguæ fidei esse pronunciat, cumprimis *Rauchwolfii*, *Joannis de Montevilla*, *Benjamini Tudelensis*, &c. præ cæteris æstimans *Bernierium*, *Vincentium le Blanc*, *Cotovicum*, *Linschoten* & *Thevenotium*. Denique vitam & res gestas *Gregorii* sui, utpote viri fide digni, prolixe exponit: Æthiopicas quasdam ejus ad Ducem Saxoniæ *ERNESTUM*, ejusque filium natu maximum *Johannem Ernestum* p. mem. ut & ipsum Ludolfum epistolas in Europa nondum visas, cum versione Latina adjungit; prooemiumque claudit indicio versionis *Anglica*, *Gallica*, *Belgica* & *Moscovitica*, qua Historiam suam exteri ornarunt, non omnes æquali diligentia & dexteritate; simulque refellit imputationes a Gallis nonnullis sibi factas.

Commentarium *ad librum primum* orditur a scriptione & derivatione nominis *Habessini*, ex Arabica lingua; vulgares omnes rejiciens, quibus nulla indoctior sit, quam quæ deducitur ab antiquo Ægyptiaco vocabulo; *Αὐάσις*, *Avases*, sive *Oases*. Hæ enim nihil aliud fuerunt, quam insulæ quædam terrestres villis & vicis habitatæ, & arena tanquam mari late circumdatæ; quarum aliquot in Africa dantur. Unde redarguuntur ridiculæ quorundam JCtorum de Oasibus glossæ. Porro Autor noster exponit latitudinem & ambiguitatem nominis *Æthiopum*, prolixeque de tempore transfretationis Habessinorum ex Arabia in Æthiopiam, adversus *Ryckium* in epistolis ad illum datis, sed *ἀνεκδότοις*, disputat, eamque minime recentem & post Justinianum, ut Scaliger fingit, sed ab antiquissimis temporibus factam contendit. Agit quoque distincte de *Sabæis*, seu *Homeritis*, *Axumitis* & *Nubæis*, horumque (secundum Hesychium) homonymis *Pygmæis*, quos olim hodieque extitisse

stitisse, multis tam veterum quam recentium testimoniis exemplisque probat, & ea occasione vocem vexatam נמרים exponit. Porro quoniam Habessini superiori sæculo communiter *Indi* vocati sunt, de latissima vocis hujus tam apud Scriptores profanos, quam ecclesiasticos, acceptione agit, & quæ de multorum Apostolorum Doctorumque in *India* vel Æthiopia prædicatione scribuntur, ita distinguit, ut Frumentium *Axumitas* seu Habessinos nostros; Bartholomæum & Pantænum *Arabes* post Saracenos colentes; Thomam *Indos proprie dictos* in aurea Chersoneso habitantes; Matthæum vel Matthiam *Nubæos*; Eunuchum Candaces Reginæ *Æthiopes proprie dictos*, Ægypto conterminos, ad religionem Christianam perduxisse verisimiliter arbitretur. Posthæc crassos Geographorum errores in Habassia designanda detegit; etymologiam veram Maris rubri, & latitudinem variamque acceptionem ejus exponit; mendas numerorum in sacris nonnunquam obvias, in profanis vero scriptoribus frequentissimas esse statuit, & exemplis confirmat. Regna Habassiæ ex Godigno cum epicrisi sua enumerat; insulam *Meroën* apud veteres celebratam, neque regnum *Gojam*, quod Jesuitis, præcipue Tellezio, placuit, neque hodie amplius insulam esse putat; imo nec de nomine ejus hodierno inter Geographos convenire monet. Novum modum Alphabeti universalis proponit, quo litteræ Latinæ ita accommodantur, ut iis omnes nationes exotica vocabula, peregrinos literarum valores seu sonos habentia, uniformiter scribere possint. Hinc adversus Philosophos quosdam in arenam descendit, & Zonam torridam, quamvis æstus alicubi prope intolerabilis sit, habitabilem tamen, & nonnullis in locis æque ac Europam temperatam esse, demonstrat; audaciamque illorum perstringit, qui de cœli siderumque natura ita disserunt, quasi in æthere diu iter fecissent, ut Seneca loquitur. Aërem vero frigidissimum & siccum censet elementum, atque rationibus contra Peripateticos demonstrat. Multa præterea congerit notatu digna de nive pluviisque sub zona torrida, de periœcis eandem æstatem hyememque ubique terrarum non habentibus, de ignavis fucis, horribilibus ventis, montibus & rupibus inaccessis, de multo auro, metallis & sale fossili Æthiopiæ, de *Cohol* seu stibio, oculorum medicamine & apud Orientales ornatu, &c. qua occasione aliquot S. Scripturæ loca, de hoc minerali tractantia, exponit. Mox, ad aquas properans, fontium originem ex solis pluviis derivat, verbaque Ecclesiastis cap. I. 7. eo trahit,

hit,& pro הלכים שם legendum censet הלכים משם & verbum שבים de reversione per vapores explicat. Præcipue vero apud Nilum commoratur, ejusq; præstantiam & magnitudinem commendat: ostia, quorum hodie duo tantum supersunt, salubritatem, fœcunditatem, varia nomina, fontes fictos & genuinos, exundationis caussas veras & falsas, alveosq; duos, quorũ sinister *Nigris* appellatur atq; in Oceanũ se exonerat, accurate atq; sollicite depingit. Quæstionem vexatam adjungit, an Nilus diverti possit, ne in Ægyptum fluat? & Albuquerquii conatus ex Commentariis ejus Lusitanicis profert. Denique *flumen Sabbaticum*, non tantum, ut apud hodiernos Judæos describitur, sed etiam, ut apud Josephum & Plinium, fictitium plane fabulosumque esse, nec unquam in rerum natura extitisse, pertendit.

Dehinc ad terras regressus, quæ ex ea in Habassia proveniunt, primum considerans, minutissimum & panificio utilissimum semen *Tef* profert, cum herba *Assazoë*, serpentibus maxime noxia, qua Psyllos veterum callide usos esse conjicit. Sed quia Habessini ob nimium æstum vinum facere nequeunt, licet præstantissimas uvas habeant, consilium eis dat, ut rupes excavent pro torcularibus & cellis vinariis: Ficum Indicam, *Mauz* vel *Musa* Arabice dictam, *Dudaim* esse, variis rationibus ductus affirmat, & appellationis rationem reddit, ita ut locum Cantici Canticorum de floribus istius plantæ, Geneseos vero de fructu apposite accipiat. De animalibus Æthiopiæ plurima profert haud protrita, præsertim de Taurelephantis, veteribus non ignotis; de adiposis & ponderosis arietum caudis, quas Deus in sacrificiis cum adipe cremari jussit; de Elephantum ingenio ac docilitate; de Camelopardali seu Giraffa, animali altitudinis stupendæ; de *Zecora*, quod animal omnium quadrupedum pulcherrimum meliori quam *Onagri* nomine apud Græcos Latinosq; dignum censet, simul autores de eo agentes, sed hucusque non intellectos, declarans; de vera differentia Pardorum, Pantherarum & Tigridum, quas juxta cum Zecora ad vivum æri incisas exhibet; de Hyæna, Monocerotibus variis, e quibus non Oryx, animal debile, cum Bocharto, sed Rhinoceros cum Vulgata per Ebraicum ראם intelligendus; de Hippopotamo, qui omnino sit *Behemoth* apud Jobum, non Elephas; de Crocodilis per Leviathan & interdum per תנין in Scriptura signatis; de Caudiverbera & mira Torpedinis natura; de Struthiocamelo & Casuario, quorum hunc veterum *Tragopana* esse censet, suasque

suasque rationes addit; de Rucha Arabum, ave fabulosa, quæ forte ficta ex *Condora*, ave omnium maxima, quam ex autoribus Hispanicis & Lusitanicis describit; de variis serpentibus & venenatis animalibus, uti sunt *Boa*, quæ in vocabulariis trivialibus ridicule exponatur **ein Uncke** / *Jekko* Stellio venenatissimus in Java majore, Hydræ & Chersydræ, viperæ &c. Omnium prolixissime agit de Locustis australibus, quæ nostratibus multo majores sint, & non solum Johanni Baptistæ in cibum cesserint, sed etiam Israelitis a Deo missæ fuerint, cum carnem in deserto appeterent. Multis enim probat, genuinam significationem Hebraicæ vocis שלו in captivitate Babylonica fuisse amissam, & Judæos tam veteres quam recentes de ejus expositione non consentire; coturnices autem per eam plane non posse intelligi, ad locustas vero australes textum cum omnibus circumstantiis optime quadrare, earumque esum non solum Judæis licitum, sed hodienum in Africa, China & India frequentissimum, suavem atque innoxium esse; quorum hoc recentissimis testimoniis Rabbini Maroccani aliorumque scriptis & relationibus confirmat.

Tandem ad incolas venit, ostenditque, Habessinos optimæ indolis & præstantissimi ingenii esse, & propterea non tantum bello captos pluris venire, quam aliarum nationum mancipia, sed etiam eam causam esse, cur ipse in molestissimo tam linguæ quam rerum Æthiopicarum studio tam multum laboriose desudaverit. Gregorium quoque suum animo hilari discendique flagrantissimo fuisse, eodemque præditum Acalexum, juvenem Habessinum, qui A. 1653. sua sponte Ludolfum quæsitum in Germaniam venit, at infausto sidere non invenit. De *Leucæthiopibus* cum diversæ scriptorum exstent relationes, eas ita conciliat, ut quidem aliquos dari putet hic illic per Æthiopiam degeneres, e nigris parentibus prognatos, ac fortassis vere leprosos, ut Vossius narrat: gentem tamen Leucæthiopum certam esse, ac per se subsistere, vitio illo carentem. Morem Æthiopissarum parturientium in genua procumbendi ex S. Scriptura illustrat, ubi fœminis Hebræis idem tribuitur. Judæos olim in Dembea atque Samena, regnis Habassiæ, suo jure vixisse docet, quod tamen Jacobi vaticinium nequidquam labefactet, siquidem id de Politia integra Regni & Sacerdotii Judæorum in Palæstina, non de dominio aliquo absoluto extra eam, ab ipsis etiam Judæis intelligatur. De Lingua Æthiopica peculiarem Diatriben pollicetur, alteri Grammaticæ suæ editioni præmittendam.

tendam. Nunc tantum facilitatem ejus, usumque in vocibus phrasibusque obscuris S. Scripturæ declarandis magna exemplorum copia evincit; imprimis *Adami* nomen non a rubedine, sed a formositate dictum esse persuadens: eam enim significationem radicem אדם olim apud Hebræos quoque habuisse, & in lingua Æthiopica adhuc habere. Addit nonnulla de lingua Amharica, Lexico Æthiopum, *Scala* dicto, & falsa traditione de LXX linguis totius orbis, quam Alstedius & Megiserus inepta enumeratione auxerint, varias leves Dialectos pro peculiaribus Linguis reputantes. Plinium quoque de trecentis dissimilibus Linguis scribentem, egregie emendat. Denique de Cingarorum Lingua nonnullas observationes subjungit; brevique indicio interitus Mamaluccorum, incursionum Tartarorum in Chinam, antiquissimæ incantationis, cujus etiam in Scriptura mentio fit, qua variæ bestiæ in unum congregantur, & *ἀνθρωποθυσίας* olim hodieque in Africa usitatæ, librum primum claudit.

Secundum inchoat cum itinere Hannonis Pœni, unde Lusitani occasionem ceperunt, navigationem circum Africam in Indiam tentandi. Verum Presbyterum Johannem in Asia Septentrionali in regno Tenduc olim regnasse adserit, ejusque verum nomen fuisse *Presterchan*, id est, *Adoratorum* sive *Christianorum Princeps*. Hinc varias & plerumque vanas, partim etiam ridiculas, Regis Habessini appellationes, quæ per Europam sparsæ sunt, recenset, verasque adjicit, & fictos Catalogos tum Habessinorum, tum aliorum Regum exsibilat. Per כושים *Cusæos* Arabes Sabæos sive Scenitas intelligi Bocharto adsentitur, sed LXX. Interpretes adversus eum defendit, non quod Æthiopes Africanos intellexerint, sed quod vocem istam Ebræam secundum seculi sui acceptionem per *Æthiopes* reddiderint. Æthiopem enim jam a temporibus Jeremiæ Cusæum dictum monet, eaq; occasione tam distinctionẽ inter Æthiopes Orientales & Occidentales apud veteres crebro occurrentem, quam terminos maris rubri ab iisdem latius extensos, cum cura explanat. Historiam Calebi Regis & Aretæ martyris egregie illustrat; templa Habessinorum in vivas rupes incisa eorumque Ichnographiam ob oculos ponit, & cum Græcorum & Judæorum ædibus sacris comparat. Quæstionem ventilat politicam, in Habessinia quoque motam: an primogenito ante Patris regnum nato sceptrum capessere liceat? idque affirmat. Confessionem Claudii Regis Æthiopiæ integram brevibus

brevibus annotationibus illustratam inserit, cum historia impostoris Zaga-Christi, (qui tum Italis, tum Gallis imprimis imposuerat, filium Regis Æthiopiæ se venditando, cujus ludicrum Epitaphium nunc emendatius profert,) & cum epistola Af-Saphedi Imperatoris Habessinorum ad Gubernatorem Societatis Indiæ Orientalis. Postea jura quædam Regum Æthiopiæ declarat, inter quæ primum locum occupat Jurisdictio Ecclesiastica, quam illi ita sibi vindicant, ut ob ejus denegationem a Jesuitis potissimum alienati fuerint: nec spernenda sunt, quæ collegit de misero subditorum in plerisque Asiæ Africæque regnis statu, qui nulla bonorum proprietate gaudeant, &c. Hinc varia proponit consilia, quo pacto vicini Habessinorum hostes, Gallæi & Turcæ, domari & expelli queant, additis egregiis observationibus de æquissimo tributi genere ex proventibus regionum naturalibus; de Axuma, veteri Habessinorum regia, nunc desolata; de veteribus & inutilibus coronationis regiæ ritibus passim abrogatis; de Psalterio Davidis apud nobiles & plebejos Æthiopiæ maxime æstimato, ut a plerisque memoriter recitari possit; de periculosa potentia castrensium, & militaribus Imperiis instabilibus; de elevatione humili loco natorum; de crudelissimo Habessinorum adversus Adelenses bello, ad quod conficiendum a Lusitanis auxilia acceperunt; de legatione Matthæi Armenii, & Tzagazaabi ad Lusitanos in Europam; de alia a Rege Susneo per ignotas Africæ regiones ad Oceanum Indicum tentata, deque iis, quæ partim Constantinopolin, partim ad Belgicam in India Societatem destinatæ fuerunt; de clamore supplicum Habessinorum notis musicis expresso; de Turcis igne in capite succenso Sultano suo supplicantibus, deque judiciis & pœnis, quibus nobiles & ignobiles subjiciuntur. Tandem describit præsentem Æthiopiæ statum partim ex iis, quæ *Moccha* Arabiæ emporio A. 1685. ad illum perscripta sunt, partim quæ ipse biennio ante ex ore Tavernerii, & mercatoris cujusdam Armenii, cognoverat. Ea res Habessinorum florentissimas nunciant, summasque Regis divitias, qui cum subditis suis in religione Alexandrina constanter permaneat, & res magnas contra Gallæos hostes Habessinorum perpetuos moliatur, &c.

Libro tertio illustris Auctor res Ecclesiasticas complectitur, non solum Habessinorum, sed aliorum quoque Christianorum, præsertim primitivæ Ecclesiæ. In antecessum rejicit relationem Matthæi Armenii

menii & Tzagazaabi Æthiopiæ Legati Confessionem Fidei, quibus plerique scriptores nostri hucusque incaute nimis fidem adhibuerunt. Tractationem ipsam incipit a circumcisione, quam Habessini a Judæis minime acceperint, sed a majoribus suis, Homeritis sive Sabæis, secum attulerint, quæ etiam respectu *denudationis* essentialiter a Judaica differat: siquidem & aliæ gentes plurimæ jam a multis sæculis eam usurparint sine scientia originis. Quæstionem, quæ hodie nonnullos eruditos vexat, *an circumcisio apud Judæos, an apud Ægyptios primum cœperit?* vanam esse putat, nisi clare probetur, circumcisionem Ægyptiorum antiquiorem esse Abrahamo. Præterea ad dictum Paulinũ docet, *quomodo apud Judæos præputium rursus superinduci vel naturaliter recrescere possit:* & quomodo circumcisio vel *exsectio* potius *famellarum* in Africa & Asia peragatur, ut nullo modo cum circumcisione comparari possit, simulq; *fœmina inexcisa* nomen probrosum apud Arabes esse docet. Disputat adversus recentiores quosdam Theologos, & probat *Sabbatũ simul cum die Dominica in primitiva ecclesia celebratum*, ejusq; feriationem non e Synagoga, sed ex Alexandrina in Æthiopicam ecclesiam derivatam fuisse, & veteres non tam quoad cultum divinum, quam quoad labores intermittendos vel exercendos controvertisse; quibus integram historiam *Confessionis Claudii Regis* subjungit; unde patet, eam veram & genuinam esse. Quæ in historia de *auctore & tempore conversionis Habessinorum per Frumentium facta* dixerat, pluribus defendit, & *unum tantum Frumentium* fuisse, contra Baronium demonstrat. Historiam *novem Sanctorum*, qui Christianismum ibi propagarunt, amplius describit, simulque conjecturam proponit de loco Abdelbakidis Arabis, ex quo Seldenus & Colomesius concludere voluerunt, *Imperatorem Habessinorum aliquando ad Muhammedismum defecisse*, cum tamen locus ille potius de *Bazeno Homeritarum* in Arabia Rege, Habessinorum tunc cliente, intelligendus sit. Ex *miraculis* plurimis, quæ *Sanctis Æthiopibus* adscribuntur, illustris Ludolfus occasionem arripit, ea cum miraculis Sanctorum Ecclesiæ Romanæ comparandi. Loquitur etiam de ascetis rigidissimis, & profert PP. Societatis verba: qui *veram doctrinam ex tali rigore & miraculis probari non posse* statuunt; *Antichristum enim etiam operaturum miracula. Versionem Biblicam* apud Æthiopes *duplicem* exstare ait, incertum tamen, quibus auctoribus. Varias ejus partes in Europa manuscriptas & impressas repertas,

recenset;

recenset; *novum* vero *Testamentum* Romæ editum innumeris scatere mendis ait. Præterea habere Æthiopes *Codicem Conciliorum & Canonum*, in quo, præter Canones Conciliorum quorundam genuinos & *supernumerarios Nicanos*, quos *Arabicos* hactenus vocare consueverunt eruditi, reperiuntur quoque *Canones & Constitutiones Apostolica*, quæ ab Æthiopibus pro germano Apostolorum fœtu agnoscuntur, & in plurimis discrepant a Græcis hujus nominis, ut prolixe monstrat Ludolfus, eoque saltem nomine magnam apud studiosos *Critices ecclesiastica* gratiam iniit. *Epistolam Regiam* in Codice Romano ad Monachos Æthiopes Hierosolymis degentes repertam, cum notis edit. In fine disserit de vocabulis *Manda* & *Abtelis*, quibus Canones illi appellantur, nec non de vera illorum antiquitate. Promit quoque judicium suum de *Liturgiis Æthiopum*, iis inprimis, quæ Christi, Mariæ & Apostolorum nominibus inscribuntur, easque Pseudepigraphis Apostolicis male adnumerari censet, quum hæc nomina non portent, quasi ab ipsis, tanquam auctoribus sint profectæ, sed ut in festis eorum recitarentur, vel alia de caussa. Neque reliquos *Æthiopum libros* sicco præterit pede, ne quidem superstitiosos, monstrosis nominibus plenos, in quibus haud postremum locum occupat fictitia *Henochi Prophetia*, de qua post Peirescium, multi eruditorum grandia mysteria exspectarunt, sed Ludolfus carbones pro thesauro reperit. Stupendam enim *fabulam de pugna Michaelis Archangeli cum Setnaele* habet; cujus membra omnia immanis magnitudinis putide describuntur. Laudat porro *amorem Habessinorum erga sacram Scripturam*, regii quoque stemmatis viris fœminisq; insitum, atque istos memoriter callere *Psalterium & Epistolas S. Pauli* memorat. *Symbolum fidei*, quo utuntur, non est id, quod nos vulgo Apostolicum vocamus, sed Nicænum: *Concilium* vero *Chalcedonense* iniquis censuris proscindunt; traditione majorum, non cognitione. *Processionem Spiritus Sancti* a Filio æque negant, ac Græci, quanquam Filii Spiritum esse non inficiantur; ubi de controversia hac Autor latius disserit. *Animas beatorum* ante ultimum Christi adventum in regnum cœlorum haud intrare, sed in Paradiso quodam asservari communiter statuunt, quod ex Judaismo traxisse videntur, quanquam multi etiam veterum Latinorum in eadem sententia fuerint, nuperque *Philippus a Limborch* eam simili de somnio incrustare voluerit: sed Ludolfus tantum concedit, plenum triumphum plenamque gloriam in

extremo demum judicii die post conjunctionem corporum cum animabus eventuram; idque declarat simili cujusdam in magno honore apud exteros, absentibus uxore & liberis, constituti. Idem testimonio Jesuitarum evincit, *purgatorii*, (quod etiam cum precibus pro defunctis ex Judæorum doctrina ortum habuerit,) neque nomen neque rem Habessinos habere: *limbum* tamen *Patrum* in libro quodam Æthiopico se reperisse, scribit; quamvis eam publicam Ecclesiæ illius doctrinam esse ambigat. Originem *invocationis Sanctorum* ab honorifica eorum memoria, olim apud Judæos etiam, primosque Christianos usitata repetit, nimiumque apud Habessinos *S. Mariæ cultum* confert cum eo, qui apud Pontificios illi defertur, & allegat veterem librum Dresdæ A. 1512. impressum, in quo *Magna Dea* vocatur; & propterea miratur, Jesuitas & Lusitanos ab Habessinis pro inimicis B. Virginis habitos fuisse, quod negarent, illam peperisse Deitatem, sive quod illam quidem *Deiparam* sed non *Deitati param* vocare vellent. Addit nonnulla de *invocatione Angelorum*, a Judæis in Ecclesiam propagata: de *esu sanguinis* & *suffocatorum*, a quo hodienum *Habessini* juxta cum aliis in Oriente Christianis abstinent. Sed diutius occupatur ad probandum, antiquissima Christianorum instituta pleraque nullam aliam originem quam e Judaismo habere; & Axioma inde format: *Ritus antiquissimos nascentis Ecclesiæ, si apud Judæos reperiantur, Judaica, non Apostolicæ originis esse.* Pergit ad specialem demonstrationem, & docet, *Ecclesiarum Christianarum structuras* ita adornatas, ut majores sive Cathedrales templo Hierosolymitano, minores vero synagogis similes sint. Sic usum *vestium, candelarumque sacrarum, imaginum oblationes ad Altare, manuum impositionẽ, cantica* & *instrumenta musica in sacris, Festa majora Paschatos, Pentecostes* & *Sabbatum, Trisagion, Baptismum, Confessionem peccatorum, initiationem novorum sponsorum &c.* ex Judaismo derivata, sed in usum Christianum commutata, demonstrat. *Ecclesiam enim traducem quasi esse Synagogæ.* Hinc ipsa templa ingreditur illustris Autor, & *ichnographia* templi *Æthiopici Græcique*, ac *Synagogæ Amstelodamensis* Lectorum oculis exposita, adytum seu *Sanctuarium veterum Christianorum* latius describit, rationemque ex Judaismo petit, quare Christiani Orientales non admittant *imagines* sculptas, sed tantum *pictas*. Iidem *Eucharistiam infantibus* hodienum tradunt, & *baptismum Christi* d. 6. Januarii (qui inde *Theophania* seu *Epiphania* nomen,

nomen, non ab adventu Magorum, accepit) celebrare solent, & quidem solenni balneatione & maxima lætitia, quamvis vinum in hoc festo non bibant. Habessini ægerrime ad *confessionem particularem* Jesuitis faciendam compelli potuerunt: a suis autem confessariis virgulis oleagineis in tergo se feriri libenter patiuntur; quem morem cum manumissione servorum apud veteres Romanos confert Ludolfus. De *sacra* illorum *mensa* iis, quæ in Historia dixerat, pauca adjungens, interpretationem vero marmorei apud *Aringhum* monumenti latius defendens, ex quo collegerat, mensas veterum Eucharisticas, dum in speluncis S. Cœnam administrarent, ad modum arcæ formatas fuisse; hinc lapidem sacratum *Arcam* Æthiopibus dici, vinum in Eucharistia per *uvam passam maceratam* exprimi docet ab Habessinis, Coptitis & Christianis S. Thomæ. Probatq; ex Patrum Societatis Jesu testimoniis, Habessinos *sub utraque specie* communicare, & refellit, quæ Holstenius in contrarium attulerat. Plura notatu digna adfert de *muneribus* eorum *ad sanctuarium* afferri solitis; inter quæ pauper quædam fœmina aliquando parvum felem capiendis Ecclesiæ muribus attulerat: de *Musica* & *tripudiis* sacris, saltationi non absimilibus: de *rigidissimis jejuniis*, in specie de *quadragesimali*, quod teste Eutychio Alexandrino primus a festo Epiphaniorum removerit, & ad Pascha usque extenderit *Demetrius Patriarcha Alexandrinus*; cum antea Christiani post celebratum baptismi Christi festum, ut historia Evangelica fert, jejunium illud statim inchoassent. Inde per totum orbem *jejunium quadragesimale*, ut nunc est, receptum, licet diversimode in variis ecclesiis computetur. Tempore *Pentecostes*, id est, per septem hebdomades, nullum in primitiva Ecclesia fuisse jejunium refert. *Computum* porro *Ecclesiæ Æthiopicæ* ex MSto edit, Chronologisque elaborandum relinquit, addens integrum *Calendarium Æthiopicum*, rubrica distinctis præcipuorum sanctorum nominibus; idque cum *Coptico* Seldeni confert, quod plurimis in locis emendat, & egregiis notis illustrat, unde varia de festis sanctorumque vitis hauriri possunt; *Epactarum* vero auctorem facit Demetrium Patriarcham paullo ante nominatum, Æthiopum & Coptitarum testimonio. Denique *ritus nuptiales* Habessinorum, *polygamiam* legibus civilibus, non ecclesiasticis apud eos permissam, *divortia* creberrima, quippe illorum jure licita, & *exequias* describit.

His defunctus, *Ordinem Sacerdotalem* lustrat, & ostendit, *Cleri-*

cos Æthiopum nullam fori immunitatem habere: *Metropolitæ* suo, qui *Abbuna* dicitur, a Patriarcha Alexandrino semper venienti, subjectos esse: nullos tamen alios Archiepiscopos aut Episcopos hoc nomine dari: Presbyteris vero & inferioribus Clericis *uxores* permitti: quibus præmisit nonnulla de Nicænis Canonibus Arabicis supposititiis, quos *Somnia* vocat Baronius; de *antiqua Ægyptiorum lingua* hodie fere obsoleta; de quatuor primum, deinde quinque *Patriarchis Oecumenicis*, ac ortu nominis *Patriarchæ* & *Papæ*; de *Diaconissis*; de *Conjugio Clericorum* in Oriente permisso, & *cælibatu* Latinorum, ut & de *secundis nuptiis* ab Orientalibus hodie, multisque olim Patribus rejectis. Deinde infelix *schisma post Concilium Chalcedonense* pluribus describit, & dubitat, an *Eutyches* hæretica illa verba, quæ ipsi vulgo tribuuntur, ita protulerit, *quasi in Christo ante incarnationem duas naturas, post eam vero unam tantum agnovisset*; cum *Protocollum*, quod Baronius habet, videatur imperfectum. Veram autem ejus hæresin haberi posse ex *S. Leonis Magni* epistola, ex qua rationes suas dubitandi desumsit. Sententiam Eutychetis per sequelam imponi etiam *Jacobitis*, quales sunt *Armenii, Coptitæ* & *Habessini*, quorum hi tamen diserte asserant, *divinitatem & humanitatem in Christo post incarnationem sine mixtura & separatione subsistere, & esse unum*, scilicet ὑφιςάμενον: neque *Theopaschitarum* erroris eos esse reos, sed verba illorum commodam explicationem admittere. Hisce dogmaticis jungit Ludolfus nonnulla ad Historiam pertinentia, de *Jacobo Syro*, unde Jacobitæ dicti; de Coptitis, & *calamitatibus* ob reprobationem decreti Chalcedonensis *in Ægypto ortis*; de *Timotheo* Patriarcha Alexandrino, quo nomine plures dati fuerint; de *dissidio Melchitarum & Jacobitarum in Ægypto* adhuc hodie durante &c. Nihilominus Habessinorum cum Ecclesia Romana conciliatio sæpe tentata est, Legationibus hinc inde missis. At *Alexandri III Pontificis* epistolam ad *Indorum Regem* huc nihil facere monet. Postremo *Jesuitas* hoc & superiori sæculo plurimum præstitisse. Eorum res initio in Habessia florentissimæ fuerunt, post aliquot autem annos ruere, ac A. 1632 plane evanescere cœperunt, adeo ut illis hodie spes nulla supersit. Nam omnes quos Romanæ religionis clericos suspicantur, aditu regni severe prohibent. Hæc omnia magna diligentia persequitur illustris Autor, & monumentis necessariis, *epistolisq; & tractatibus a Patribus Societa-*

tis

tis eorumque inimicis, nec non ab ipsis *Æthiopiæ Regibus* scriptis, confirmat, ut nihil ab eo ejusque autoribus *Telluzio* & *Gregorio* fictum esse, luculenter appareat. Finem tertio libro imponit notabili relatione de *Petro Heylingio* Lubecensi, qui optima indole morumque innocentia præditus, Galliam Italiamque peragravit, hinc in Ægyptum profectus est, indeque cum novo Habessinorum Metropolita, pulsis Jesuitis, ex Alexandria pro more petito, in illorum terram venit, & magnam apud Regem proceresq; gratiam consequutus, institutioni juvenum nobilium tempus impendit. Fama constans est, quod ex Æthiopia Europam repetitum rursus exierit; quando vero & quomodo, plane non constat: nec de morte ejus certi quidquā dici potest, quum *Wanslebii* de eo narratio sublestæ fidei sit, ut multis argumentis Autor noster docet.

Commentarius *ad quartum librum*, qui *res privatas* & *œconomicas* continet, paucis absolvitur; & priores quidem numeri ad rem litterariam artesque liberales spectant, agentes de *litterarum Æthiopicarum* cum Samaritanis convenientia, & Græcarum ex Phœniciis derivatione: deque *vocabulario Æthiopico* satis inepto: de miris Habessinorum circa *Systema mundi* astrorumq; motum opinionibus (qua occasione Ludolfus reliquis omnibus *Copernicanum* præfert, & quomodo loca Scripturæ cum hac sententia concilianda sint, singulariter docet:) de *carminibus*, *ænigmatibus*, *proverbiis*, *epistolis*, *nominibus propriis* significativis Æthiopum, quibus docti quidam viri decepti, qui ea pro appellativis habuerunt: de imperitia eorum in *arte grammatica*, *pictoria* & *musica* &c. Reliqui numeri artes populares & opificia tradūnt, imprimis *modum molendi* apud Æthiopes, veterum usitato more, dum super *catillo metam* manu versant, & sic grana in illo posita conterunt, labore difficillimo: unde quid sit *datio in pistrinum*, intelligi potest. Græci metam ad imitationem Phœniciæ vocis רכב ὄνον *asinum* vocant, unde Autor nove exponit μύλον ὀνικὸν apud Matthæum, quasi per hypallagen ὄνον μυλικὸν, *asinum molarem*, id est *metam*. Tandem de officiis & moribus Habessinorum domesticis, ut & *cerevisia* sine lupulo cocta, & *vestitu* eorum tenui disserit; & quid *braccæ* sint, nec non etymologiam vocum Germanicarum Hosen & Strümpfe exponit. Postremo cum mercatura & monetarum pondere totum opus claudit, *septem* adjectis *Indicibus*, ut Lector in tam diffuso Opere eo facilius, quæ cupit, invenire queat; nempe, *Rerum &*

verborum; *nominum propriorum*; *Sanctorum* Calendarii Æthiopici; Vocabulorum *Græcorum*; *Hebraicorum* & *Arabicorum*; *Æthiopicorum* & *Ambaricorum*; nec non *vernaculorum* Europæ.

JOHANNIS CLAUBERGII OPERA Omnia Philoſophica, cura Johann. Theodor. Schalbruchii,

Amſtelodami, apud Waesbergios &c. 1691. in 4.

Conſtat alphabetis ſeptem & amplius.

JOhannes Claubergius Theologiæ & Philoſophiæ Doctor & Profeſſor in Academia Duisburgenſi, inter Carteſianæ Philoſophiæ aſſertores, ingenii acumine, perſpicuitate docendi, ac ordine proponendi præcellens, plurimis opuſculis ſeparatim editis jamdudum inclaruit, utpote *Phyſica contracta, Diſputationibus Phyſicis, Theoria corporum viventium, Conjunctione animæ & corporis, Metaphyſica de ente, Paraphraſi in Meditationes Carteſii, Exercitationibus centum de Cognitione Dei & noſtri, Logica vetere & nova, Logica contracta, Defenſione Carteſiana, Dubitatione Carteſiana, Differentia Carteſianam inter & vulgarem Philoſophiam.* Eadem nunc conjunctim emendatiora auctioraque prodierunt. Nam libellum de Philoſophiæ Carteſianæ & vulgaris differentiis, ab Autore Germanice conſcriptum, aliquis in Latinam linguam male convertit, ediditque in Germania; qua verſione meliorem hic exhiberi, præfatio Typographi ad Lectorem promittit. *De novo accedunt* hactenus nondum editæ *Notæ breves* in Carteſii Principia Philoſophiæ, manu Autoris codici, quo in ſcholis privatis uti ſolebat, adſcriptæ; item *Exercitationes & Epiſtolæ*, inter quas *prima*, utrum Atheus poſſit convinci, ſe habere vel experiri apud ſemetipſum ideam DEI? *Secunda* vindicat doctrinam Carteſii de Motu & Legibus Naturæ ab exceptionibus Jacobi Revii; *Tertia* examinat novum argumentum probandi Dei exiſtentiam, inventum ab Eſcalache. Adduntur Epiſtolæ Tobiæ Andreæ, Hiſtoriarum & Græcæ linguæ in Academia Groningana nuper Profeſſoris, quarum *prima* tractat de collegio Sapientum Pariſiis; de argumento pro exiſtentia Dei, quo uſus eſt Eſcalache; de libello in auctione librorum Dematii Ultrajecti invento; de opprimendis

mendis Canonicis; *secunda* refutat Gassendi sententiam de Vacuo: *tertia* refellit Varenium, qui in Geographia sua opinionem Cartesii de æstu maris oppugnavit. Dictata Physica privata sub nomine Claubergii abhinc novem annis Francofurti edita, in hoc volumine frustra quæres. Etenim referente editore horum Operum, pars multo maxima Dictatorum Auctori ne per somnium quidem unquam in mentem venit, cum eorum nec vola nec vestigium inter schedas ejus diligentius excussas reperiri potuerit, sed cuncta discipuli ex ore Claubergii, in scholis privatis Chiliada Thesium Physicarum exponentis, festino exceperint calamo, atque haud raro male intellecta, & a Doctoris sensu aliena consignarint. Præfixa est vita Johannis Claubergii per Henr. Christianum Henninium, Professorem Historiarum, Eloquentiæ ac Linguæ Græcæ, Collegam descripta, ex qua constat Auctorem nostrum A. 1622 natum, A. 1665 demortuum esse.

JOH. FREDERICI GRONOVII DE SESTERtiis, seu Subsecivorum Pecuniæ veteris Græcæ & Romanæ libri IV. Accesserunt L. Volusius Macianus JC. & Balbus Mensor de Asse: Pascasii Grosippi Tabula Nummaria: Mantissa & tres Αντεξηγήσεις *de Fœnore Unciario & Centesimis Usuris, item de Hyperpyro: Salmasii Epistola & ad eam Responsio.* Λογαριϰὴ Παλαιὰ ϰαὶ Νέα, *Græce & Latine.*

Lugduni Batavorum ex Officina Johannis du Vivie, 1691, in 4.

Constat 4. Alphab. & 11. plagul.

QUid in hac nova laborum paternorum editione præstiterit de elegantioribus literis insigniter meritus *Jac. Gronovius*, ex ipsius ad Lectorem præfatione omnium optime cognoscere licebit. In ea namq; edocet, se eorum, quæ in libris IV de Sestertiis, item in Mantissa ac duplici Αντεξηγήσει de fœnore unciario & centesimis usuris a Parente ad oras annotata repererit, plurimam partem vel locis suis inseruisse, vel si ampliora essent, aut talia quæ relinqui aliorum industriæ possent, in extrema pagina apponi curavisse: duplici eidem Αντεξηγήσει tertiam hactenus ineditam, in qua aliquod doctrinæ adjumentum habeatur, ac inprimis vexatissimus apud Horatium l. 2. Satyr. 3. v. 60 sqq. locus suæ integritati

tegritati restituatur, adjecisse: item Diatriben in Nicolai Abrami scriptũ, cum ad laboris hujus reliqua pertinere videretur, comprimere noluisse: his virorum doctorum, scil. Josephi Scaligeri, Joh. Meursii, Jacobi Gretseri, Thomæ Reinesii, Balsamonis, Guntheri, ac parentis sui de nummo posterioris ævi, *hyperpyro* appellato, qui duos thaleros sive quinque florenos Hollandicos faciat, adjunxisse: nec epistolam Salmasii & ad eam parentis sui responsionem jam multis cognitam atque descriptam, cum primam totius hujus laboris occasionem & originem referat, occulere voluisse: duplex tandem Rationarium, tum vetus Augusti Cæsaris, tum novum Alexii Comneni Imperatoris, quod parens etsi totum notis scriptum tamen eo usque versaverit, ut explanandi via feliciter reperta in Latinum sermonem redegerit certus publicandi, haud ingratum fore benevolo lectori judicasse. Licet enim parente mox defuncto, occuparint ultimam hanc operam Parisiis Monachi Benedictini, Bernardo de Montfaucon interpretationem allinente, non pauca tamen in illa editione jure desiderari posse, aliquot in medium adductis & obelo notatis exemplis demonstrat. Quæ adversus *Jo. Harduinum* Jesuitam hodieque superstitem, & *Theodorum Ryquium* Professorem Lugdunensem, meritis in rem litterariam celebrem, sed non ita pridem mortuum, a clarissimo Gronovio in Præfatione ad Lectorem porro disseruntur silentio præterimus. Cæterum *Pascasii Grosippi* nomen anagrammaticum *Gasparem Scioppium* tegere, Lectorem non ignorare putamus.

NIC. GURTLERI HISTORIA TEMPLARIORUM, observationibus ecclesiasticis aucta.

Amstelædami, apud Henr. Wetstenium, 1691, in 8. Plag. 15.

TEmplariorum ut hodie exoletum nomen & extinctus prorsus est Ordo; ita olim ingens numerus & magna extitit potestas, isti haud absimilis, qua per universum Christianum orbem hodie floret a Jesu nominata Societas. De his insignem commentarium *Petri Puteani* Gallica lingua scriptum ante hos 37 annos in Gallia novimus evulgatum; & nunc eorundem historiam edito in Belgio libello clarissimus Autor exposuit. Intra centum nonaginta & quatuor quasi annos ortum & occasum eorum contineri docet, originem referens ad A. C. 1118, quo novem Equites ad impetrandam peccatorum veniam, vias & itinera

nera, quæ Hierosolymam & ad loca sacra ducebant, quæque Saraceni, Turcæ & Ægyptii infestabant, adversus grassatores hos tuta redditurí, & peregrinantes defensuri, in Palæstinā expeditionem susceperint, more Canonicorum regularium in obedientia, paupertate & castitate viventes, sub Patriarchæ Hierosolymitani imperio, ad palatium Regis Balduini, juxta templum Domini (unde nomen iis natum) mansionem habuerint, victum amictumque a Regis, Patriarchæ, & aliorum Ecclesiæ procerum liberalitate acceperint, a parvis autem his initiis intra breve tempus, Synodo Trecensi in Gallia A. 1128 confirmati, succreverint, albis induti primum vestibus, postea rubeam ex panno crucem palliis assuentes, & vexillo bipartito ex albo & nigro utentes, intra quinquaginta annos aucto in immensum eorum numero, accessione Comitum & primariæ nobilitatis virorum, beneficentia item Ludovici VII. Galliæ Regis & plurimorum aliorum liberalitate, ad ingentes divitias pervenerint. Sed ut magnæ fortunæ comes fere solet esse superbia, ita postquam immensas opes & potentiam impetrassent, elatius eos se gerere cœpisse, &, neglecta humilitate, Patriarchæ Hierosolymitano se subtraxisse, obedientiam ei denegantes, ex Wilh. Tyrio, Matthæo Parisiensi & Balæo tradit. Clades in expeditionibus adversus Arabes, Turcas & Saracenos sæpius eos passos, & quosdam eorum a Saladino ferris dissectos fuisse, ex Genebrardi ac Sigeberti Chronicis, nec non Marino Sanuto Torsello narrat. Cumprimis autem, postquam A. 1187. Hierosolymæ in Saladini venissent potestatem, adverso Marte sæpius conflixisse, præterea multa injuste, luxuriose & crudeliter gessisse memorat. Tandem in excidium totius Ordinis Clementem V. Pontificem & Philippum Pulchrum Regem Galliæ, ob iram quam hic animo erga illos seditioni adversus ipsum in Gallia ortæ faventes conceperat, & avaritiam ac spem ingentis lucri ex illorum interitu percipiendi, consensisse, observat. Neque tamen satis constare existimat, utrum rei scelerum quorum insimulabantur, utrum innocentes fuerint; id vero colligi posse, Ordinis institutum Deo non placuisse, eoque nec peregrinationes religiosas, nec insanam possidendæ Palæstinæ cupiditatem, gratam ei acceptamve fuisse. Non videri autem verisimile, vera omnia esse, quæ objecta iis fuere crimina, fortioraque esse argumenta, quæ ad minuendam illorum culpam faciunt, adeoque injuste cæsos fuisse & trucidatos omnes. Contigisse id ait A. 1307 quo Phil-

ippus Pulcher R. G. datis per Galliam literis, eadem die & hora ubique resignandis, omnes Templarios comprehendi, torqueri & igne cremari, ademtis eorum fundis & fisco, mandarit, omnes etiam Principes Christianos, ut in sua quisque ditione idem faceret, monuerit, Pontifex quoque Clemens V idem jusserit: unde factum, ut ferali Viennensis Synodi judicio condemnati intra septem annos ferro & igne omnes interierint; ultimo eorum Magistro *Jacobo Mola* cum duobus sociis *Guidone Viennensi* & *Hugone de Paraldis* A. 1314 Parisiis combusto. Excidio huic Templariorum Clementem Papam & Philippum Regem non diu supervixisse, sed a quodam ex isto Ordine Burdigalæ, cum in conspectu Pontificis & Regis cremaretur, ante tribunal Dei citatos, ut intra annum ambo compareant, eodem anno vitam utrosque finiisse, ex Fulgoso annotat.

Dum hanc de Templariis historiam contexuit Autor, varia quæ ad eos quidem non spectant, ob affinitatem tamen argumenti locum obtinent & grata Lectori se offerunt, adspersit. Ut de Canonicis regularibus & secularibus §. *15. sqq.* de tribus votis, castitatis, paupertatis & obedientiæ, §. *19. seqq.* de Patriarcharum etymo & appellatione, §. *30.* de reparata cum templo urbe Hierosolymorum, & Ælia, §. *35. seqq.* de vestium discrimine in Ecclesia receptarum, pallio, colobio, dalmatica, byrro, cucullo, §. *47. seqq.* de vario crucis usu in signandis frontibus & vestibus, aut gestatione & pro templis ac in viis erectione earum, §. *60. seqq.* de diversorum Ordinum magnis incrementis ex parvis initiis, §. *84.* de liberalitatis erga sacros ordines causis, §. *87. sqq.* de vesperis Siculis, §. *160.* de nuptiis sanguinariis Parisinis, §. *161.*

SEBASTIANI SCHMIDT IN LIBRUM SALOmonis Regis, Hebr. Koheleth, Græce & Latine Ecclesiastes dictum, Commentarius.

Argentorati, sumptibus Joh. Frid. Spoor, 1691. in 4. Plag. 54.

NOtior est summe reverendi Autoris methodus exegetica, quam ut prolixiori descriptione, nedum præconio laudeque nostra indigeat. Multos enim acutissimi Interpretis labores typorum beneficio publici juris factos intueri ac in usus nostros convertere nobis licet, recentis-

recentisſimumque, *epiſtolis* quibusdam *Paulini* impenſum, memoravimus ſupra *p. 90*, ubi etiam cæteros a nobis recenſitos non difficulter reperire eſt. Utut vero præſens opus, ſi editionem ſpectes, *recentisſimi* potius titulum ſibi vindicet, ejus tamen fundamenta jam olim ſunt jacta in collegio ſtudioſorum juvenum Argentoratenſium ſeptem abhinc luſtris, cum, qui nunc *Senior* eſt, paulo ante inter inclutæ illius Academiæ *Profeſſores Theologos* receptus eſſet. Exhibentur illo, ac quidem uno conſpectu, ſingulorum capitum Salomonæorum primo *textus* originalis Hebræus, *verſio* dein nova Latina literalis ac ſimplex, denique *paraphraſis* elegans ac perſpicua, nec brevitatis leges transgreſſa. Hinc ſubjicitur ſeparatim *analyſis* logica, ſingula membra Eccleſiaſtis nervis ſuis optime cohærere oſtendens. Sequuntur *annotationes* fuſiores, quibus rationes verſionis & connexionis analyticæ dilucide redduntur, ſimulque expenditur, adeoque aut approbatur, aut modeſte refellitur, quicquid e noſtratibus *Martinus Geierus*, ex Reformatis *Joannes Mercerus*, (quibus meliores ante *Schmidium* in Eccleſiaſten commentatores non habuimus,) in difficilem hunc Salomonis librum diſſeruere. E *Pontificiis* nemo in partes vocatur, quod omnes non ad Hebraicam veritatem, ſed verſionem vulgatam commentarios ſuos adornent, hæc autem abs illa quam maxime in *Kobeleth* noſtro recedat. Tandem adjici videas *Locos communes*. Unoquoque capite ita pertractato, toti volumini adnectuntur tres *indices*, unus *vocum Hebræarum*, alter *locorum Scripturæ*, tertius *rerum & verborum*.

Cum autem ſub initium relationis hujus monuerimus, non eſſe, cur ſpeciminis loco, ut alias circa Autoris hujus optimi opera a nobis factitatum eſt, multa excerpamus nove dicta, nolumus prolixioribus excerptis nunc Lectorem morari. Indicabimus tantum loca, *Cap. IV. verſ. 8. — 16 C. V. verſ. 7. 8.* & *C. VII. verſ. 29.* (ut quamplurima alia taceamus,) quibus a trita via multum recedit. Priorem enim locum totum ac tantummodo de *conjugio* & *cœlibatu*, non de aliis ſocietatibus, explicat, per חוט המשולש *funiculum triplicatum* maritum, uxorem & ſobolem intelligens; alterum de *peccato originis* ſub allegoria *fœminæ peccatricis* repræſentato accipiendum aſſerit. Quoad tertium, in verbis: כי גבוה מעל גבוה שומר וגבוהים עליהם *Nam eſt altus ſupra altum obſervator; & Alti ſupra ipſos*, per *obſervatorem*

rem Angelos, per *Altos supra ipsos* Personas SS. Trinitatis indigitari censet; Deumque ipsum יתרון ארץ *excellentiam terræ* vocari contendit. Sed desinimus plura. Quin enim harum rerum cupidi ipsummet opus jam diligenti manu versent, nobis non est dubium. Id unum dicamus: In connexione verborum sacri textus monstranda aliquid eximium ac paucis imitabile Schmidium præstitisse, diffitebitur nemo, nisi qui librum aut non viderit, aut pervolvere attentius pigratus sit.

L' INCREDULO SENZA SCUSA:

id est,

Incredulus inexcusabilis. Opus Pauli Segnerii Soc J.

Bononiæ, apud Jul. Borzaghi, 1690, in 4. Plag. 41.

pag. 1. IN hoc libro in *duas* Partes distributo, id agendum in se suscipit Autor, ut, cum per 25 annos Missionarii partibus functus probe observasset, quam perniciosum ex peregrinatione venenum plurimi inter exteros hæresi infectos versati in patriam secum referre soleant, dum Vaticani oraculis non contenti clariores circa Fidem probationes flagitent, de miraculis, quæ alii clausis oculis revereantur, dubitare, & tantum non subsannare eadem audeant, & nec pro Hæreticis, nec pro Catholicis, sed ipsius Atheismi Candidatis habendi, apud suos venefici fiant, antea veneno infecti, his talibus viam monstret, infallibilem *fidei Catholicæ* veritatem, cujus Deus ipse autor extiterit, & cui citra ullam probandi necessitatem credere teneamur, inveniendi.

9. Parte I contra *Atheos* pugnat, eosque *intellectu* fastuoso & *voluntate* corrupta laborantes, & qui, cum ex operationibus convincantur, esse animam, quæ illas producat, ex creaturarum tamen operationibus, ut Deum credant, adduci se non patiantur, ad *Autoritatis* & *Rationis* tribunalia evocat. In *priori* omnium Nationum, inge-
10. nio & moribus alias mire inter se dissentientium, unanimem circa Dei
14. existentiam consensum ipsis opponit. In *posteriori* de causa *prima*, ad quam ab effectibus gradatim tandem deveniendum ibique subsisten-
16. 24. dum sit, ratiocinatur. *Mundum* ait corruptioni obnoxium a se ipso non esse, nec *casu* ex atomis æternis productum, aut produci potuisse; alias
26. 30. tot fore Deos, quot atomos. Sic ex *Naturæ* etiam constantia & effectibus satis

satis manifestari, quod *casu* ea non operetur; ejus nomine vero abuti, qui in Dei locum eam substituunt. Contra *Cœlum*, vastitate, motu 34.
& influxibus suis, de potentia, sapientia, & bonitate Creatoris sui testari. 36.
Terram, quæ omnium rerum *matris* vices, ut cœlum *Patris*, sustineat, 42.
ad cognitionem divinitatis nos deducere. Testari de Deo omnis generis
Animalia quoad mirabilem tam individuorum quam specierum forma- 46.
tionẽ & conservationem, & stupendã interiorum, quæ in minutissimis insectis occurrunt, partium structuram, docilitatem item illorũ & variarum artium peritiã. *Hominem*, quem *Macrocosmum* in *Microcosmo* haud 59.
inepte dixeris, sui ipsius contemplatione, si modo velit, ad cognitionem Dei pervenire posse; artificiosam enim ejus compagem ita se habere, ut Anatomices peritus Atheus esse non possit, si *manuum* saltem &
vultus compositionem accurate dispiciat. Hinc sub conceptu *Entis* 69.
summe perfecti divinitatis demonstratio sistitur. Ostenditur simpli- 73.
cissima Dei in tot diversis attributis suis *unitas*; exposita simul & Deorum, si plures essent, & hominum maxima infelicitate & miseria.
Providentiam divinam negantes rationibus a conscientiæ post viola- 78.
ta summi Legislatoris præcepta morsibus, sapientia, omniscientia, bonitate & dignitate Dei petitis confutantur; iisque, tot peccatorum per- 84.
missionem, præmiorum, item & pœnarum inæqualitatem in contrarium
afferentibus, respondetur. *Astrologiæ genethliaca & judiciaria* vanitas, 97.
cum æque ac Atheismus in Providentiam divinam injuria sit, prolixe diducitur. *Immortalitate* denique *animæ* argumentis physicis & moralibus
adstructa, & oppositionibus, quæ contra eam proferri possunt, vali- 120.
de enervatis, ex ante dictis ejusmodi catenam nectit Autor: Si est 145.
Deus, est etiam Providentia; si Providentia, anima est immortalis; si anima est immortalis, Religione quadam & quidem vera, quam anima profiteatur, opus est. *Religionis veræ* necessitatem exinde eruit, quod Deus, uti primum omnium rerum principium, ita & ultimus finis esse, & pro autore rerum peculiari cultu agnosci debeat. Politicæ inventum Religionem a quibusdam frustra perhiberi, cum in ejus potestate non sit ad credendum quid proponere, quod demonstrare non potest. Veram autem Religionem non esse, nisi ab ipso Deo revelatam.

In *Parte* II veram Religionem illam non esse aliam, quam *Romano-Catholicam*, contra *Paganos*, *Muhammedanos*, *Judæos*, & quos

 putat

putat *Hæreticos*, comparatione instituta, probandum Autor aggreditur. Et initio quidem docet, *summopere convenire, ut per viam Fidei nos ducat Deus*, tum respectu *sui*, ut intellectum & voluntatem ipsi subjiciamus, cum in ejus honorem cedat, ut ipsius stetur dictis: tum *nostri*, cum per fidem vera inter Deum & nos stabiliatur amicitia, eaque fundamentum sit amoris divini in terra, haud secus ac visio beatifica in cœlo: tum *rerum credendarum*; fidem enim non exerere aliquam violentiam in rationem, sed hanc magis perficere, transcendereq; & pessundare superbientem. Ad hanc fidem addiscendam *schola* opus esse; & hanc esse *Ecclesiam*, quæ *Magistrum* habeat Deum, *Discipulos* vero ipsos Fideles: decere etiam, ut sit *antiquissima, infallibilissima*, & *apertissima*. *Antiquitatem* ab Adamo statim accersit, & rejecta trium Religionum *Naturæ*, *Mosis* & *Evangelii* distinctione, unam eandemque esse ait, quæ vero successu temporis clariorem subinde lucem diffuderit. *Infallibilitatem* veritati Magistri in Scripturam sacram relatæ superstruit. Hanc nunquam fuisse adulteratam, nec adulterari potuisse; nec Deum, qui minimam creaturarum speciem perire non sinat, ut talis Libri, in quo voluntatem suam nobis dictaverit, interiret veritas, unquam passurum. Et nisi *aperta* foret hæc schola & omnibus *visibilis*, inferiorem fore Synagoga Judaica, quæ tamen destructa sit, & Regnum Christi non nisi terram incognitam. *Signa*, quibus Religio vera a falsa discernatur, ad tria attributa divina, *Potentiam*, *Sapientiam*, & *Bonitatem*, reducuntur. *Illam* relucere in Miraculis & fortitudine Martyrum; *Istam* in doctrina cœlesti nobis exposita; *Hanc* denique in virtutibus, quas sequaces ejus profiteantur. Miraculorum *necessitate* & *sufficientia* demonstrata, omnes, cujuscunque generis sint, Religiones provocat, an cum Ecclesia Romana paria facere possint. Nullis gloriari posse *Anabaptistas*, *Lutheranos*, & *Calvinistas*. Et Anabaptistam quidem in Polonia, cum visibilem Spiritus S. baptismum ejus confirmaturi descensum promitteret, a dæmone in aqua illa baptismali submersum fuisse: *Lutherum*, Staphylo teste αὐτόπτῃ, cum energumenam quandam adjurare auderet, a Spiritu maligno tam male exceptum, ut fuga vitæ suæ consulere opus habuerit: *Calvinum* ad virum, ex composito simulate mortuum, resuscitandum dum accederet, illum vere mortuum invenisse. Hinc veritas *miraculorum Christi* contra Judæos, defectum alterius cujusdam historici, præter

Marginal notes: pag. 149. (beside "tur. Et initio quidem docet"); 153. (beside "esse; & hanc esse Ecclesiam"); 155. (beside "sacram relatæ superstruit"); 159. (beside "quibus Religio vera"); 164. (beside "facere possint").

ter Christianos, artem magicam, diaboli concursum opponentes, asseritur; contra Hæreticos vero docetur, miracula ad demonstrandam pag. 170.
Ecclesiæ veritatem *sufficere*, & *necessaria* adhuc esse. *Illud* quidem; alias Christum Judæos *Joh. 15, 22.* inexcusabiles dicere non potuisse, quod doctrinam tot miraculis confirmatam recipere noluerint: *hoc* 174.
vero, ob conversionem novarum gentium, item ad Ecclesiam veram a Sectis distinguendam, & ut Dei circa negotia hominum providentia ostendatur, &c. Quemadmodum vero Ecclesiæ jam satis radicatæ & in possessione constitutæ crebriora miracula æque ac plantandæ non sint necessaria, & intra 170. annos, postquam Lutherus prodiit, vel unicum miraculum ad probandam illam sponsam Christi sufficiat, veluti vel unus annulus sponsam Regiam satis declarare queat, licet non omnes digiti gemmis superbiant: ita Lutherum, Calvinum, & Carolstadium, ut 176.
veritatem doctrinæ suæ omnibus Patribus, omniũ Pontificum decretis, & autoritati Catholicæ Ecclesiæ contrariantis comprobarent, miraculis maxime opus habuisse. Diluuntur hinc duæ *Objectiones*: I. Catholicos in admittendis miraculis esse nimis faciles. Resp. negando hoc asseri posse de miraculis a Congregatione illis examinandis præposita approbatis, cum Romæ tot rigorosæ occurrant difficultates, donec vel unum saltem prodigium ratum habeatur. II. Miracula esse falsa vel fidei dubiæ. Resp. provocando ad Scriptores miraculorum fide dignissimos, & inter eos Chrysostomum, Hieronymum, tres Gregorios, Athanasium, Augustinum, satis gnaros verum a falso distinguere, quorum fidei in his derogare nequeant Hæretici, cum eos alibi sibi faventes allegare soleant. Quin adhuc superesse miracula permanentia, quale sit coagulatus *Johannis*, nec non *Januarii* sanguis; *Illius* enim 189.
sanguinem sub lectionem historiæ decollationis, *hujus* sub appositionem capitis, liquescere & ebullire: item ossa *S. Nicolai* in humore incorrupto & saluberrimo natantia; quos effectus sympathiis vel occultis qualitatibus Hæretici frustra tribuant. Miraculum vero miraculorum esse *conversionem mundi* ad Christum a profundissima super- 181.
stitione & vitiosissimis moribus, a debilibus Apostolis, Petro in conversione Romæ præ aliis eminente, peractam, nec non victoriosam *Mar- 189
tyrum* constantiam, inter quos, & prætensos Sectarum martyres, magna intercedat differentia, ratione tum *numeri*, cum tot Ecclesia Ca- 192
tholica habeat martyres, ut singulis anni diebus 30000 memoria recoli possit,

possit, Sectarii vero vix tot testes habeant, quot sectas; tum *concordia*, cum testes harum itidem non magis concordes esse possint, quam earum magistri; tum *dignitatis*, ad obtinendam fidem facientis, Sectariis similes iis, quos Catholici sistant, producere non valentibus.
pag. 199. Nec recentiores, qui veritatem Ecclesiæ Romanæ comprobent, deesse martyres, in *Japonia* præsertim, in quibus corona martyrii insignitis fœminæ & teneræ ætatis pueri præ aliis admirationem mereantur. Ve-
203. ritatem porro Ecclesiæ Catholicæ corroborari *Propagatione sectarum*, quarum *Sapientia*, secundum *Jac.* 3, 15. *non sit desursum descendens*, sed *diabolica* ob superbiam animi in suis autoribus; *animalis* in asseclis, concessam licentiam avide amplectentibus; *terrena* in patrocinantibus. Principes enim Germaniæ, quibus omnis in pecunia cura sita
209. sit, spe fisco addicendi bona ecclesiastica, a Luthero ad doctrinam suam sollicitatos: *Gustavum* Sueciæ Regem bello exhaustum ab Olao Secretario ad eandem allectatum: & ex ratione status Principes sanguinis in Gallia favisse Hugonotis, ut Guisios opprimerent; *Belgas*, ut obsequium Regis sui excuterent; *Elisabetham* Anglicam, ut regnum suum stabiliret, venenum illud admisisse; & demum totam illam propagatio-
210. nem nil nisi naturæ corruptæ opus fuisse. Duplicem quoque *Judaeorum* miseriam, cui ab extrema Hierosolymæ direptione in pœnam com-
217. missi Deicidii obnoxii fuerunt, & funestum *persecutorum* fidei exitum in favorem ejus testari. Exemplorum recensione a *Simone Mago* inchoa-
219. ta, etiam pervenitur ad *Lutherum*, quem nocte hilarem cœnam secuta seipsum suffocasse, testatus juvenis domesticus sit: *Bucerum* moribundum a Spiritu nigro ex lecto abreptũ & solo allisum: *Calvinum* a vermibus fere consumptum dæmonia in auxilium vocasse, & execratum fuisse horam,
221. in qua scribere cœpisset. *Stabilitatem* quoq; Ecclesiæ Cath.. veritatẽ ejus indicare, ambulantis super *Aspide* & *Basilisco*, i. e. *Judæis* & *Hæreticis*, & conculcantis *Leonem* & *Draconem* i. e. *Imperatores* persequentes, & *Antichristum*. Ab origine Ecclesiæ ad Lutherum usque 305 familias
[illegible] hæreticas una cum libris suis extinctas esse, quorum nec memoria superstitaret, nisi in libris refutatoriis eadem recurreret. Interim etiam, dum florerent hæreses, complures alias nationes accessisse Ecclesiæ.
228. *Ludovicum Magnum* Galliæ Regem intra paucos menses Hugonotarum exterminasse religionem, miseram ideo dicendam, quæ militibus non præliantibus, sed hospitantibus saltem manus dederit. Quin & citra

citra insultum desultores fieri hæreticos. Ita *Brandeburgicos* Lutheri antehac castra secutos A. 1616 Calvini partibus accessisse, sed A. 1623 Lutherum iterum agnovisse. *Lutheranos* intra 50 annos ab pag. 229
anno 1517 ad 1567 in 11 alias Sectas nomine & fide variantes, *Semi-Lutheranos* in alias 11, & *Anti-Lutheranos* in 56 subdivisos fuisse, qualis inconstantia cum fide stare non possit. *Muhammedanos* constantes dici non posse, nullam religionis causa molestiam expertos. *Judæos* pertinaces instar tropæi vindictæ divinæ duraturos usque ad finem mundi, quando Deus superabundanti tandem gratia sua eos emollire di- 230.
gnabitur. Solam igitur Ecclesiam Catholicã, cum inter tot pereundi pericula immota perstiterit, sine dubio pro vera habendam esse. Veritatem præterea Fidei Christianæ haud leve pondus accipere a *Vaticiniis* Prophetarum & Sibyllarum, longis post prædictionem intervallis & præcise impletis, imprimis ratione Messiæ, cujus frustranea expectatio Judæis pluribus argumentis exprobratur. Et ex *Spiritus prophetici* perpetua in Ecclesia Romana *conservatione* veritatem ejus denuo elucescere; nisi divinam promissionem *Joel* 2. mendacii insimulare ve- 236.
limus. In promtu esse prædictiones *Antonii*, *Thaumaturgi*, Abbatis *Johannis*, *Benedicti*, *Malachiæ*, *Francisci*, *Catharinæ Senensis*, *Catharinæ Raconisiæ*, ex cujus ore *Picus* Princeps *Mirandulanus* multas se prædictiones audivisse fateatur; *Brigittæ*, Græcorum excidium & varias afflictiones, donec Romanæ Ecclesiæ se submittant, & *Hildegardis* ruinas erroribus Lutheri Germaniæ illatas præsagientis. Nec nostra tempora carere vaticiniis de Imperii Romani incremento, & intertrimento Ottomannici. Sic *Martinum* quendam *Stridonium*, cujus Vita 239.
A. 1673, 24 post excessum ejus anno, Pragæ edita fuerit, de *Turcici Imperii* excidio clare & cum exaltatione Spiritus locutum esse, brevi, ut verba habent, inchoandam ruinam ipsius; ideoque Societatem eo nomine hortatũ ad Græcæ Linguæ studiũ, quod essent Constantinopoli Christianam doctrinam aliquando explicaturi &c. Novatoribus vero tam 241.
nobile privilegium neque *de facto*, neque *de ratione* competere posse. *Non de facto*; Muhammedem enim corporis sui post mortẽ statim in cœlum assumtionem, & perpetuam suorum victoriam vaticinatum: Lutherum rebellibus rusticis itidem victoriam adversus Nobiles prædixisse; item Wittebergæ se obiturum; A. 1583 universale judicium venturum, unde & multi sementem eo anno facere neglexerint: Sed utrumque

fefellisse, nec Epitaphio Lutheri, quod ipse sibi fecerit; *Pestis eram vivus, moriens ero mors tua Papa*, eventum hactenus respondisse. *Nec de ratione*; lumen enim propheticum, ubi affectus & libido, ceu in Luthero & Muhammede, prædominentur, locum habere
pap. 242. non posse. *Uniformitas* porro in *docendo* & *credendo*, a primo usque ad præsens seculum semper & ubique servata, & ab omnibus personarum generibus recepta, amplissimi testimonii vicem
249. sustinet apud Autorem nostrum, qui contra a *novitate Sectarum* ad
252. falsitatem earundem argumentatur. Eandem falsitatem planam face-
254. re putat *Contradictiones*, nulli Autori, quam Luthero, magis familiares.
258. Variationis causis in *seductionem* Spiritus superbiæ, & *defectum* certi *Arbitri* rejectis, cum Magistratui Politico definitio dogmatum etiam legibus publicis, uti in Hollandia, Anglia, Genevæ asseratur, & cuilibet
262. Scripturam pro suo arbitrio explicare liceat: a *Sanctitate* dogmatum, præceptorum, morumque, & mediis sanctitatis, argumentum veræ Ecclesiæ Romanæ petit; 1. contra Judæos & Muhammedanos omnipotentiæ, sapientiæ & bonitati divinæ in Thalmude & Alcorano suo detrahentes. 2. contra Novatores in Atheismum paulatim dilabentes. Ita in libro quodam *de arte nihil credendi*, cujus Autor etiam vivicomburio punitus fuerit, diserte dici, *oportere Calvinistam fieri, qui*
366. *Atheus esse velit*; & *Calvini* doctrinam de Deo autore peccati ex magna parte *Luthero* fuisse communem; qui etiam Turcarum pietatem Chri-
269. stianorũ, Apostolorũ & ipsius Christi pietati, in approbatione sua libro ignoti Autoris de *moribus Turcarum* præmissa antetulerit; polygamiam, divortium ex levibus causis, matrimonium inter consobrinos indifferenter, & cum nepte permiserit; & perinde esse docuerit, si quis parentem alat vel feriat, divinam majestatem laudet vel blasphemet. Contra Ecclesiam Romanam omni tempore, uti veram fidem, ita &
279. morum sanctitatem integram conservasse. Et licet a Novatoribus varia crimina, frigidi imprimis cultus divini a se observata indicia, & liberior conversatio Catholicis objiciantur, ea tamen de omnibus affirmari non posse. Veluti autem athletæ ob robustam naturam gravius
280. ægrotent, quam alii: ita & gravitatem criminum apud Catholicos Religionis excellentiam indicare, & populorum insuper genium in causa esse, ut quidam præ aliis pluribus contaminentur vitiis; quæ tamen ab Ecclesia graviter taxari & improbari, satis notum sit. Contra si in-

ter

ter Turcas & Lutheranos honestius quis vivat, id non doctrinæ, sed veræ majorum religionis tribuendum esse reliquiis. Lutheranos tamen rigidiores cum Calvinianis comparatos crepusculum, hos vero obscurā referre noctem; ad alterutros vero a Catholicis digressos dissolutiores factos esse, meliores induentibus mores, qui ab illis ad hos transierint. *Mediis* autem ad sanctificandum idoneis Ecclesiā Romanā unice instructam esse; *internis* quidem, Lege scil. Evangelica, & *externis*, qualia sunt pag. 284.
festa, concentus, templorum splendor, supplicationes publicæ, jejunia, conciones, missiones, orationes, imprimis Sacramenta *Pœnitentiæ* & *Eucharistiæ*. Ex Sacramento Pœnitentiæ amplitudinem jurisdictionis ad cogitationes usque se extendentis satis se prodere; eamque efficacissimum adversus vitiorum exorbitantiam remedium esse. Unde etiam Civitas *Noribergensis* confessionis auricularis, Lutheri auspicio abrogatæ, reductionem a Carolo V. per Legatos petierit, quia confes- 286.
sionis omissionem enormes civium excessus insecuti fuerint. Inde etiam fieri, quod Hæretici in Germania libentius catholico utantur famulitio, meliora ab hoc, quam a suis sibi pollicentes servitia. In partes quoque vocatur *Charitas* in *condonatione*, & *expositione vitæ* 289.
pro salute proximi conspicua. *Prius* nobilioris dignitatis viri in primaria quadam Italiæ urbe exemplo illustratur, qui assassinio lethali petitus, non solum gratiam delicti ex animo fecerit, sed & omnibus Sicarii filiabus dotem in tabulis suis reliquerit. Simile quid nec apud Judæos nec apud Turcas vindictæ cupidissimos obtinere, quin apud hos moris esse, ut media nocte crapulantium fores clava quis pulsans exclamare soleat: *surgite ad comedendum & bibendum*, & *gignendos liberos contra Christianos*. Ipsum Lutherum rusticos & nobiles contra se mutuo concitasse, & internecione 150000 ab utraque parte cæsorum exultasse. *Bezam* vero dixisse, *nil nisi sclopos & gladios in Gallia plantandum esse*. *Posterius* itidem eorum exemplis confirmatur, qui omnibus seculis zelo infidelium convertendorum accensi, vitæ suæ prodigi fuerint. Fuisse ex Societate sua, qui in naufragio tabulam 291.
arreptam Judæo cesserit, professionem Christianismi, si servaretur, ab ipso promissi postea memore prius stipulatus. Minime vero simile quid legi de *Batavis*, toties in Gentilium ditiones navigantibus, de conversione vero eorum nihil sollicitis. In Insulis contra *Marianis*, quas illi, cum nec aromata nec argentum ibi reperirent, deseruerint, Missiona-

 riorum

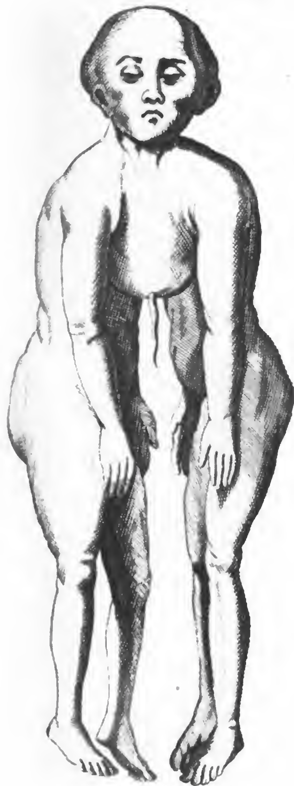
riorum nuper opera 13000 idololatras baptizatos, 20000 catechumenis similem gratiam expectantibus. Quæ cum ita se habeant, exinde
pag. 294. concluditur, *extra Ecclesiam Romanam non esse salutem*, impugnatis illis, qui omnes Religiones ad salutem obtinendam statuant habiles; quæ assertio, quod recta non potest, furtiva via Atheismum introducat. Deinde, cum beatitudo aut per *gratiam* aut per *retributionem* a Deo expectanda sit, Sectas neutro modo eam sperare posse, quia Deus coronam quietis æternæ absque prævio labore non largiatur, nec illæ actionibus suis ex vera fide non provenientibus eandem mereantur, sed potius condemnationem, ceu læsæ Majestatis divinæ reæ, legem Catholicam a Deo datam & tot miraculis confirmatam recipere nolentes. Quantum vero roboris argumenta Autoris adversus Hæreticos, quos vocat & acerbe satis insectatur, in recessu habeant, eorum, ad quos spectat, judicio relinquimus. Ex flosculis interim istis, quos excerpsimus, satis colligi potest, quantum fidei in factorum historia tribuendum sit illi, qui cætera minime indoctus tot putidas calumnias ineptasque fabulas, a nostratibus multoties refutatas & ab ipsis cordatioribus Pontificiis dudum explosas, in lucem denuo protrahere non erubuit. Quibus tamen qui delectantur, iisque putant veritatem Religionis, quam profitemur, everti posse, illis illustrissimi *Seckendorffii* nostri Historiam Lutheranismi supra jam indigitatam, diligenter legendam, & sepositis paulisper præjudiciis expendendam merito commendamus.

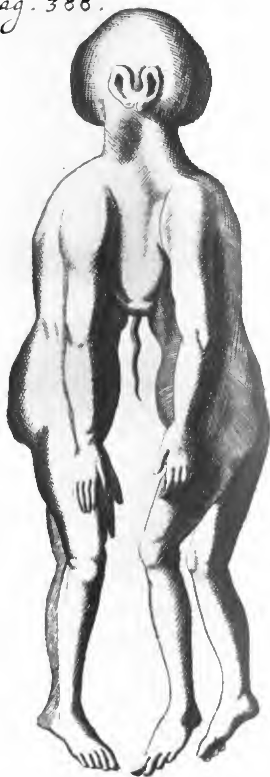
ABORTUS BICORPOREUS MONOCEPS Romæ A. 1691. editus, in Academia Physico-mathematica examinatus a Francisco de Honuphriis M. D.

Romæ, typis Rev. Cameræ Apostolicæ, 1691, in 4. Plag. 2.

QUanquam alias monstris non delectemur adeo, non potuimus tamen, quin mentionem faceremus illius, quod circa initium Martii præsente anno natum abortuque septimestri exclusum Romæ fuit,
TAB. IX. & in Academia Physico-Mathematica, quæ in illustrissimi Ciampini ædibus a multis annis celebratur, examinatū. Tabula quidem hic adjecta satis docet, quæ hujus monstri conformatio fuerit externa, & quomodo in occipite alterum par aurium imperfectarum erroneam habuerit sedem: qua ratione pectora coaluerint, reliquis corporibus infra umbilicum perfecte distinctis &c. Internarum autem partium structuram, ab Eximio Chirurgiæ Professore Hippolito Magnano observatam relatamque

TAB. IX. *ad A. 1691. pag. 388.*

que magis miramur. Unicum namque cerebrum, cerebella vero duo, ab interjecto quodam septo cartilagineo, duplicique dura matre divisa, intra cranium visa sunt. In pectore cor quoque unicum, & pulmo saltem binis conflatus lobis, nihilominus bifida e corde aorta, quatuor statim carotides præbens, apparuerunt: reliqua in utroque abdomine contenta viscera, ventriculus, epar, lien, pancreas, renes cum vesica uteroque debite conformata.

Hac præmissa delineatione Anatomica, non dubitat Autor ulterius inquirere in causas modumque illius pravæ conformationis. Potissimum adversus opinionem recentiorum, qui testes muliebres pro ovario habent, adeoque hominem ex ovo nasci arbitrantur, satis acriter pugnat, eam præcipue ob causam, quod, cum in ovulis, ut vocat, imaginariis, & quidem singulis, delineatio fiat perfecta totius hominis, non possit duplex ex eadem cicatricula formari corpus, quale præsentis monstri fuit. Multo minus existimat possibile, bina concurrentia ovula ita coaluisse, ut caput atque cor appareret unicum, cum cerebella & vasa sanguifera & reliqua viscera abdominis duplicia deprehensa essent. Quapropter neglecta modernorum hypothesi, causam quærit in materia seminali ejusque virtute plastica hoc pacto: Vulgatissima, inquit, experientia satis innotuit, sales diversi generis commixtos & aquoso menstruo dissolutos, sensim se præcipitando, sejungi ac separari, & juxta eorum similitudinem figuramque invicem uniri ac in cristallos coagulari. Non absimili modo extricari putat seminis moleculas salino-volatiles magisque spirituosas, adeo ut aliæ ad cerebrum, aliæ ad cor, aliæ ad ossa efformanda se explicent incumbantque. Sic illæ particulæ, quæ ad cor delineandum fuere hoc in casu aptæ, ubi duo alias effinxissent corda, uteri compressione vel fortasse matris imaginatione diversimode agitatæ, per earundem analogiã invicem conjunctæ & colligatæ, unicum cor fabricarunt cerebrumque.

Ceterum dum in monstrum hoc incidimus, in memoriam nobis revocatur simile fere aliud, in Diario Eruditorum Parmensi A. 1690, no. 9. pag. 218 descriptum ac depictum, felis nempe bicorporeus monoceps, qui duo exhibet corpora infra umbilicum ex omni parte perfecta, supra umbilicum autem adeo connexa, ut in unum collum & caput, idque rostratum, quale avium est, desinant. Quod monstrum felinum cum humano hoc nostro conferri ab iis meretur, qui historiæ monstrorum studio ducuntur.

FRIDE-

FRIDERICI SPANHEMII F. DE PAPA FOEmina inter Leonem IV. & BenedictumIII. Disquisitio Historica.

Lugduni Batav. apud Joh. Verbessel, 1691, in 8.

Constat plagulis 35.

QUod post Leonis IV obitum, ante Benedictum III, seculo medio nono, Pontificiam sedem fraude occuparit fœmina, sexum mentita virilem, postquam id tradiderunt Anastasius, Marianus Scotus, Sigebertus Gemblacensis, Radulphus Flaviacensis, Otho Frisingensis, Martinus Polonus &c. autores antiqui, a sequentium temporum scriptoribus ferme omnibus affirmatum fuit: traditumque præterea, fœminam istam, *Agnetem* antea dictam, Moguntio oriundam, sub *Johannis Anglici* nomine orbi illudentem, a familiari suo fuisse impraegnatam, & postea partus sui temporis ignaram, cum e Basilica Vaticana S. Petri in Lateranum tenderet, enixam fuisse; ob cujus facti detestationem Pontifices hodienum viam istam declinent. Primus in dubium vocavit Johannæ vel Agnetis hujus Pontificatum Jo. Aventinus, eumque secuti pontificiarum partium scriptores omnes, probe intelligentes, quantum autoritati pontificiæ ejusque sedis dignitati dedecus adspergeretur, si infame scortum ea aliquando gavisum fuisse, omnibus purpuratis elusis, concederetur. Falsi igitur insimularunt hanc narrationem editis scriptis plurimi sedem pontificiam reverentes autores, quos recensent & eorum numero accedunt Baronius ac Leo Allatius; in fabulæ etiam argumentum eam convertit e Reformatis David Blondellus vir doctissimus, libro breviori anno 1647 Gallice ipso nesciente edito, & prolixiori Latino post fata ejus A. 1657 per Steph. Curcellæum evulgato (cui assensisse Dan. Chamierum, Sam. Bochartum & Petr. Molinæum, e Sarravii Epist. p. 227. intelligimus,) in quo efficacibus argumentis vulgarem opinionem impugnavit, fabulosum istud commentum ad destructionem autoritatis pontificiæ exiguum emolumentum afferre posse existimans. Cum vero minus probabile videatur, per tot secula tot viros doctos (quorum septem decadas ipse Blondellus protulit, centum autem triginta & quinque testimonia ὁμόψηφα Egbertus Grimmius in commentario de Johanna Papissa lingua Belgica A. 1636 edito enumeravit) adeo facili credulitate admissuros fuisse Pa-

patum hunc fœmineum, absque accuratiori in re tanti momenti veritatis investigatione; leves illæ in circumstantiis discrepantiæ aut parachronismi Blondello observati, eruditis & in ecclesiastica antiquitate probe versatis viris persuadere non potuerunt, ut fidem detraherent rei, in qua narranda cæteroquin tot veteres scriptores convenerant. Ac proinde statutum fuisse Claudio Salmasio, objectiones Blondelli discutere, & quæ ad adstruendam rei hujus fidem facerent memoriæ mandare, ipse Curcellæus in præfat. indicat, & Bœclerus in Comm. de rebus sæculi IX, p. 119. in Suecia sibi ab ipso Salmasio narratum fuisse scribit. Sed quam interveniens proposito huic summi Viri mors vacuam reliquit provinciam, exornandam suscepit doctrina & vasta eruditione ipso non inferior Frid. Spanhemius celeberrimus in Belgio theologicarum & ecclesiasticarum rerum Doctor, remque arduam & magnis difficultatibus implicitam (uti controversiam hanc vocat in Epist. Sarravius p. 227.) aggressus, utriusque partis momenta accurate libravit, & fidem ætatemque testium ac monumentorum exacte expendens, quorundam autoritatem interdum infirmavit, eosque confutavit, qui Johannæ pontificatum in fabulam convertentes expunxisse eam e catalogo Paparum, ceu infandum nomen, & damnasse æterna oblivione putabantur. Etsi autem multos sibi esse intelligeret adversarios, quorum præcipuos & reliquis præstantiores in libri titulo nominat, Onuphrium, Allatium, Labbeum, Launoium, Mabillonum; præ omnibus tamen Blondellum, (utpote argumentorum vi inque ecclesiasticæ antiquitatis solida eruditione reliquis superiorem) sumsisse videtur, cujus argumenta convelleret, & e chronologia Pontificum depromtas rationes destrueret. Vero non prorsus absimile esse factum hoc, (quod multis tale visum est) inde ostendit, quod sexum mentiendi ratio haud æque difficilis fuerit apud Italos mento rasos, quam alias gentes barbam eo tempore gestantes; idq; exemplis fœminarũ, quæ religionis ac disciplinæ studio ita sexum occultarunt, ut pro viris habitæ, & ad dignitates maribus convenientes, sacras etiam, admotæ sint, probat *p. 8. seq. 119. seq.* Autores historiæ de fœmina hac, pontificiam sedem occupante, adversus negantes eam tuetur, & primo loco Marianum Scotum nec ex errore nec ex malitia comminisci talia potuisse, si non vera res fuisset, docet *p. 18. sqq. 46. 345.* codices autem ejus corruptos & insertam ab alio hanc narrationem fuisse negat *p. 22. sqq.* De Radulpho

Flavia-

Flaviacensi, num is Mariano antiquior, & ejus de Papissa mentione disserit *p. 26. sqq.* asseritque haud multis adeo post Papissam annis eum floruisse, sub primordium seculi decimi, sesquiseculo circiter ante Marianum, qui undecimo seculo medio inter monachos vixerit; quo tempore sagacissimi severissimique Pontifices, scriptores præterea Papatus acerrimi vindices extitere, non permissuri, ut putida fabella confingeretur, infamiæ notam Romanæ sedi inustura, nisi multum ex vero traxisset, *p. 45.* Post Mariani & Radulphi ævum seculo duodecimo Johannam Pontificem proditam a Sigeberto Gemblacensi; seculo tertio decimo a Martino Polono Pœnitentiario Nicolai III. indicat, nec per fraudem illata iis loca esse, quæ extare nollent Pontificii, late ostendit *p. 52. 59. sqq.* Sed nec Martinum primum id tradidisse (quod Mabillonius asserit) verum ante illum complures idem narrasse declarat *p. 69. sqq.* Testes autem rei hujus, qui Martini tempora secuti fuerunt, affert multos *p. 74. sqq.* non tamen omnes, quos petendos ait ex his qui ex professo id egere, citati *p. 81. 82.* Subdit ingenuam confessionem Jo. Launoii: ***neminem, vel certe paucos dubitasse, quin fœmina Romanam sedem occuparit.*** Præter historicos de Papissa testari ait statuam, Johannæ huic inter alia Pontificum simulacra Romæ & Senis publice erectam, monumenta item eam indicantia alia, *p. 91.* Quo loco etiam de sella perforata, & more explorandi in ea sexum novi electi Pontificis, multa disserit *a p. 101. ad p. 124.* & inde colligit, narrationem hanc de Papissa accenseri non posse fabulis, quæ in favorem idololatriæ papalis persuadendæ fuerunt plebi credulæ & superstitiosæ, quæve commodis inservirent Cleri & monachorum, quarum multæ in historias transierunt, plurium assensu & fide comprobatæ, recensitæ *p. 135. sqq*; cum dissimillima sint ista exempla huic historiæ, cujus ab iis differentias quatuor *p. 138. 141. 146. 149.* annotat, & quod nihil ea contineat vero minus simile, quam portentosa & incredibilia ista, quæ a monachis & Jesuitis credi jubentur, observat *p. 152. sqq.* Id præterea monet, alia omnia, mendacissima licet, quæ contigisse feruntur, in facto aliquo historico fundamentum habuisse quoddam, nec occasiones ac origines confingendorum eorum ignorari; (quales affert *p. 1591. sq.*) at Johannæ pontificatui comminiscendo, & fingendo in Apostolica sede hujusmodi monstro, nullam fuisse seu oblatam seu arreptam occasionem; eam autem, quam pandere quidam studuerunt, frivolam

volam esse, nec falsis istis conjecturis labefactatam historiæ hujus veritatem, immo effugiorum vanitate firmatam potius fuisse, *p. 165.* Cavillationes inde & absurdas conjecturas eorum, qui occasionem fabulæ tradere, sicque Papissæ veritatem inficiari studuerunt, examinat & configit, Aventini *p. 165*, Onuphrii *p. 169*, Baronii, Bellarmini & Mabilloni *p. 175*, Allatii *p. 195*, Sorberii *p. 201.* Palmaria porro tria argumenta negantium historiæ hujus veritatem aggreditur & subruit: primum a silentio hostium Romanæ Ecclesiæ desumtum, examinat *p. 207.* ostendens, Judæos Johannam memorasse *p. 208.* nec Græcos omnes silentio eam prætermisisse *p. 209.* An Photius patriarcha, seculo nono, eam tacuerit, diligenter inquirit *p. 216. sqq.* ejusque & cæterorum ipsi *συγχρόνων*, Metrophanis Smyrnæi, Styliani Neocæsariensis, Nicetæ Davidis Paphlagonis, Georgii Cedreni, Johannis Scylitzæ, Jo. Zonaræ, Nicetæ Choniatæ, Georgii Acropolitæ, Nicephori Gregoræ, Michaelis item III. Imp. Constantinopolitani, silentium (in quo maximum causæ suæ præsidium collocat Allatius, ac de eo gloriatur, sibique ob profligatam fabulam alios gratulari gaudet, *p. 212.*) ita accipiendum docet, ut non absque suspicione violentæ suppressionis aut interpolationis castrationisque plurimorum Græcorum Scriptorum a Latinis facta, id contigisse existimetur. Plurima sane e Photii (quem eunuchum fuisse negat *p. 214. 215.* insigni autem animi moderatione ac prudentia polluisse, ostendit *p. 216. sqq.*) scriptis, quæ in Romanam sedem erroresque & innovationes Latinorum literis consignaverat, horum fraude interiisse, vel alio fato intercidisse, aut inaccessis loculis esse recondita, publicæ luci perpetuo invidenda, *p. 222. sqq. 248. 344.* demonstrat. Romæ etiam & in monachorum claustris passim scripta Patrum antiquorum inique haberi, & de iis prout rei ipsorum expedit statui, alia aboleri, alia per fraudem supponi, ac in MSSis tractandis nihil non permittere sibi Censores, Expurgatores, Præsides sacræ Inquisitionis, ab aliis abunde probatum affirmat. Nil igitur dubitandum, non modo e Latinorum multis Chronicis, verum etiam e Græcorũ scriptis ab infidis his manibus erasam fuisse Johannam, & vel abolitos vel in tenebris sepultos esse Græcos ejus Pontificatus testes, familiari Expurgatoribus arte, Romæ pridem in hos fines constitutis. De Barlaamo monacho, cujus silentium causæ suæ multum conferre putat Allatius, disserit pluribus *p. 257. sqq.* & adversus eos, qui eundem

cum Barlaamo Calabro esse statuunt, disputat *p. 264. sqq.* Alterum argumentum ex silentio Anastasii Bibliothecarii, Leoni & Benedicto coævi, petitum, quod non modo de Papa fœmina, quæ Johannes appellata fuerit, is taceat, sed ea etiam referat a morte Leonis, quæ Johanni cuidam IIX locum prorsus faciant nullum, diluit *p. 270. sqq.* multa statuens a Launoio (qui solum hoc argumentum ad configendam Johannam sufficere censuit) & cæteris supponi, quæ vel ambiguæ fidei sint, vel aperte falsa, *p. 277.* Anastasiosque plures extitisse, a scriptoribus istis confusos, nec Vitarum Pontificiarum autorem eum videri qui sub Hadriano II & Johanne IX vixerit, *p. 279.* ostendit: quicquid etiã Anastasius Bibliothecarius scripserit, passum esse tot mutationes id quod hodie extat de Vitis Pontificũ opus, a Jesuitis Moguntinis A. 1602 editũ, ut non unum, sed sexcentos in eo laborasse, ex infinitis adjectionibus, detractionibus & variatione intelligat, qui Codices conferre velit, *p. 287.* Non ergo dubitandum, sicubi autoritatem & honorem Pontificiæ sedis violatum animadverterint, id ab ipsis fuisse erasum: quippe cum in Codice Palatino inter Leonem IV. & Benedictum III. collocatam vitam Johannis fœminæ olim viderit Freherus, peculiari epistola id testatus; Salmasius quoque eandem in isthoc Codice, antequam is Romam asportaretur, sibi conspectam narraverit Sarravio, Bœclero, Riveto & Autori, *p. 292. 294*; in Bibliothecæ Regiæ Parisinæ Codice Anastasiano etiam disertis eam verbis legi testatus sit Fabrottus, Sarravius & Blondellus, *p. 295*; Naudæus item codicem ejusmodi habuerit, *p. 299*; neque vero sit simile, (quod tamen arbitrantur isti) a monachis librariis, pontificio dominatui & honori addictissimis, sub præfectorum oculis interpolatum fuisse librum Bibliothecarii Romanæ Ecclesiæ, remque tantæ invidiæ & tam ignominiosam isti intrusam, *p. 297*; credibile potius sit, ipsum Anastasium e vitis reliquorum Pontificum infamem Johannam omisisse, cum solenne ipsi fuerit, premere ea quæ Romæ invisa essent & causæ Paparum adversarentur, in eorum vero gratiam a vero aliena asserere religioni sibi haud duxerit, quod pluribus ex eo desumtis testimoniis probat *p. 310. sqq.* vafrum ejus etiam & abjectæ servitutis ingenium in causa Photiana eluxisse *p. 321.* ostendit. Quæ autem ratio suspicionis in corruptis & depravatis Anastasii codicibus, eandem quoque obtinere in Gulielmo Biblioth. Annalibus Bertinianis, Adone, Hermanno Contracto, Conrado Urspergense, & Mona-

nacho-

nachorum monumentis aliis, quorum autores vel ex studio in Pontificiam sedem siluerint, vel silere jussi sint, expuncta & ejecta ex iis, Expurgatorum artibus, Johanna *p. 323. 344.* observat; nec e silentio scriptorum, qui Mariani Scoti tempora præcesserunt, recte inferri historiæ de Johanna vanitatem, demonstrat *p. 345. 522.* Motam a Sirmondo ex Hincmari epistola difficultatem, qua venisse ad se de obitu Leonis Papæ nuncium memorat, cum Missi a se in itinere essent, qui cum Romam pervenissent, Benedictum Papam electum invenerint, *p. 362. sqq.* ita diluit, ut hiulcam esse eam epistolam doceat, & studio quædam resecta, ut Benedictus Leoni immediate suffectus crederetur; immo locum esse suspicioni, quod ad Johannam, non Benedictum spectarit ea epistola, quam ab Hincmaro missi Romam ferebant, & pro ea nomen Benedicti suppositum fuerit, *p. 370.* adde *p. 458.* Benedicti III. diploma in favorem monachorum Corbeiensium scriptum, quod præcipue Labbeus urget, variare in omnibus editis, & confictam esse epocham Johannæ expungendæ; nec insusitatum falsariis istis, clausulas pro lubitu privilegiis bullisque papalibus adscribere, in favorem suorum vel ordinum vel cœnobiorum, alias item refingere & interpolare, *p. 381. & sqq.* probat. Tertium argumentum, quo ex ratione temporum & chronologico calculo annorum, mensium, dierum, quibus singuli ante & post Johannam Pontifices sederint, collatis Lotharii & filiorum annis, Onuphrius, Allatius, Blondellus, Launoius, & Labbeus, falsi arguere conantur Marianum Scotum, Martinum Polonum, & cæteros qui biennium & amplius Johanni IIX fœminæ attribuunt post excessum Leonis IV, ante electionem Benedicti III, refellit *p. 407. sqq.* & chronologiam papalem incertam, fallacem, ac lubricam esse, tum ex ipsis pontificiis scriptoribus *p. 414.* tum duabus tabellis demonstrat, quarum prima *p. 421. sqq.* insignes discrepantias exhibet chronologiæ pontificiæ, inde usque a Petro ductæ, multum variantis non solum in numero & serie Paparum, sed & in ætate eorum seu tempore per quod sederint denotando, quod exemplis priorum sex post Petrum Episcoporum Romanorum *p. 426. sqq.* manifestum reddit, nec aliud quidquam in re chronologica magis perplexum existimat, & nutans, & instabile, ac perpetuo secum conflictu præbens jucundius attendentibus spectaculum, quam sit illa chronologiæ papalis digestio; seu initium Pontificatus singulorum attendatur, seu duratio

ſedis, ſeu vacatio ejusdem, vel interpontificium, ſeu combinatio cum annis Æræ Chriſtianæ, aut Conſulum, aut Imperatorum, aut cum Indictionibus, & qui alii ſunt characteres in collatione temporum *p. 434.* Altera tabella Paparum, præcipue noni ſeculi, & temporis illis attributi, ſeriem ac rationem diſcordibus plane calculis atque ſententiis conſtare oſtendit, unde manifeſtum redditur, qua demonſtrationis chronologicæ evidentia negetur, poſt mortem Leonis locum fuiſſe Johanni ſive VII. ſive VIII; affirmetur vero Benedictum III. paucis poſt diebus, certe eodem menſe Julio, electum fuiſſe, poſtquam obierat Leo, *p. 436.* Igitur Hadriani I, Stephani V, Eugenii II, Valentini, Gregorii IV, Sergii II, & Leonis IV tempora & initia ac fines pontificatuum examinantur, & ut ſcriptores in iis definiendis diſcordent exponitur; quam adverſis item inter ſe frontibus iidem committantur, aut ſententiis diſtrahantur, circa tempus interpontificii Leonis IV, & ut plerique properent in Benedicto ſurrogando Leoni, ridicule etiam Anaſtaſium in partes vocent, (cujus vetuſtiſſimi codices tamen vitam Benedicti non recenſeant, ſed in Leone IV deſinant, ut *p. 282. 300. 460.* e Cod. Thuaneo fuit oſtenſum) id unice agentes, ne inter Leonis exceſſum & Benedicti conſecrationem ullum omnino Johannæ tempus, ne menſem quidem aut diem, relinquant, fuſe traditur. Diſſenſum eorum, qui Papiſſam admittunt, aliis ad annum 854, aliis ad 855 exordium ejus ſedis referentibus, in menſibus etiam & diebus variantibus, in argumentum ficti pontificatus verti poſſe, negatur *p. 467. 84.* niſi pariter inde a Petro usque omnes Papæ expungendi ſint, quorum exacta temporum notitia admodum incerta. Papale autem bellum iſtud, ut in Pontificibus determinandis qui Johannam præceſſerunt, & interpontificiis deſignandis, præſertim iſto a morte Leonis IV; ita quoque in adſignandis annis & definienda ſede Benedicti III, Nicolai I, Hadriani II, manifeſtum redditur *p. 468. ſqq.* Geſta ſub Johannæ pontificatu quod attinet, quorum notitia nos deſtitui indeque eam non extitiſſe contendunt, cum Leonis & Benedicti actis confuſa fuiſſe putat *p. 481.* ac falſo quidem adſcripta quædã Johannæ, quæ referenda erant ad Leonem anteceſſorem, v. g. conventus Ticinenſis, iter Romanum Æthelvvulphi Anglo-Saxonum regis cum filio Ælfredo *p. 483. ſqq.* ad Benedictum vero relata, quæ ſpectant tempora Johannæ, ad obſcurandam eam & infamiam ſedis pontificiæ abſtergendam, *p. 488,* docet. Ex his pruden-

prudenti & præjudiciis vacuo Lectori constare posse, falsos Onuphrii, Allatii, Blondelli & Labbei calculos, vanosque πυπισυμαςίγων triumphos esse concludit.

HISTOIRE DES PERRUQUES, OU L' ON fait voir leur origine, leur usage, leur forme, l' abus & l' irregularité de celles des Ecclesiastiques, par M. Jean Baptiste Thiers, Docteur en Theologie, Curé de Champrond.

hoc est,

Historia comarum adscititiarum, in qua de ipsarum origine, usu, forma, abusuque & indecentia illarum, quibus Ecclesiastici utuntur, agitur, auctore Joanne Baptista Thiers, Doctore Theologo & Parocho Campi-rotundi in Pertico.

Parisiis, sumptibus Auctoris, 1690. in 12. Constat Alphabeto.

CUm observasset, ut in Præfatione operis ipse fatetur, Auctor, Ecclesiasticorum comas adscititias gestantium tantum his temporibus invaluisse numerum, ut persuasissimi videri possint, ornamentum hocce nequaquam Ordini suo interdictum esse, nec aliquid habere in se, quod vitæ genus, cui addicti sunt, quodque profitentur, minus addeceat; ad istum errorem ex animis ipsorum eximendum opus istud aggressus est. Quapropter in Clericorum tantummodo gratiam hunc se ait invulgare laborem; quamvis ut ad seculi genium se propius accommodaret, titulum paulo generaliorem libro præfixerit.

Ab initio igitur in capillorum adscititiorum ætatem inquirit, cap. I. quam antiquissimam sane, eosque fœminis æque ac viris usitatos fuisse contendit; quamvis *Rangoni* assentiri nolit, fœminas prius iisdem assuevisse existimanti, quas pravo demum exemplo imitati fuerint viri. Cæterum primos omnium *Japyges*, Apuliæ nunc populos fuisse, qui asseverante apud Athenæum *Clearcho*, omnis generis luxu diffluentes, *primi faciem attriverint, capitique galericulum & fictitiam comam ad-*

aptaverint. Non minus apud *Judæos* comas hujusmodi in usu fuisse, ex Es. III, 17. ut verba tamen a Theologis Lovaniensibus Gallice reddita sunt, colligere satagit. Sed aptioribus rationibus *Persas*, *Medos*, *Lycios* iisdem usos esse deducit, & *Romanos* maxime pelles quoque sibi paravisse docet appositis crinibus humanis, sic ut aptatæ capiti, cutis vera, non coma adscititia viderentur; comas vero ipsas vel captivorum capitibus succisas, vel aliunde coemptas fuisse, quam in rem diversa ex *Ovidio*, *Propertio*, *Petronio*, *Juvenale*, *Martiale* aliisque *Auctoribus* priscis loca affert in medium, eumque usum diu constitisse, & usque ad nostra secula derivatum esse, ex *Patribus* scriptoribusque nonnullis aliis confirmat: sed nunquã magis obtinuisse, quam nostro hoc tempore
cap. II. innuit. Ecclesiasticis tamen in Gallia morem hunc non nisi inde ab anno sexagesimo nostri seculi arrisisse memorat, cum ejus rei auspicium fecisset *Abbas de la Riviere* postea Episcopus Lingonensis, quem proinde *Patriarcham illos inter Ecclesiasticos, qui comas adscititias gerunt*, nominare par sit; ejus enim exemplum, ut elegantiori hujus ætatis mori & ipsi reverenter obsecundarent, *Abbates* alios, & hos iterum permagnam Clericorum omnium ordinum turbam esse æmulatam. Sed quod
III. nullo modo habitu isto uti liceat Sacerdotibus & Clericis, nunc argumentis pluribus se demonstraturum confidit Auctor, quorum istud veluti primarium primo loco producit, quod *Paulus* ipse 1. Cor. XI, 4. comas istas gravissime prohibuerit, cum homines *nudo & aperto capite preces fundere jubeat*; *Chrysostomum* vero ait ulterius adhuc procedere, cum alio modo & habitu orare maximum peccatum, idque *καθ' ἑαυτὸ* pronuntiet: hinc & Christianos primos nunquam aliter precatos; *Concilium* etiam *Romanum* anno 743 Episcopis, Presbyteris & Diaconis *velato capite altario Dei assistere* sub pœna excommunicationis prohibuisse; & unum ex *Armeniorum* esse erroribus, quod Sacra celebrantes capitibus tegmina non modo non detrahant, *sed etiam cucullam tegmini imponant*. Quod vero *Revius* Lugduni in Batavis Theologiæ Professor, edito anno 1647 de *libertate Christiana circa usum Capillitii defensa* libro, Pauli mandatum ad solos Corinthios pertinere evincere voluerit, id absque ratione facere, cum multi Papæ & Patres hic omnium locorum & temporum præceptum a Paulo dari agnoverint. Ubi tamen *objectioni* occurrit, quod ex usu ecclesiæ Concionatores hodie capite tecto verba ex suggestu faciant, cum tamen *propheta-*

phetare æque ac *orare* Paulus in allegato loco Christianis interdixerit: Ait enim, juxta S. Thomæ explicationem illum qui prædicat vel evangelium docet, ex propria persona loqui; illum vero, qui Sacram Scripturam in ecclesia recitat, puta legendo *lectionem* vel *epistolam* vel *evangelium*, veluti *Diaconi*, *Subdiaconi & Lectores* solent, ex persona totius ecclesiæ loqui, & hanc *Prophetiam* ab Apostolo intelligi. Licet vero Ecclesia in hac traditione & regula a Paulo præscripta sibi aliquid indulserit, virisque ecclesiasticis variorum generum integumenta, quæ longa serie recenset, eorumque, *Biretorum* nempe, *mitrarum*, *almutiarum*, *capitiorum*, *cucullorum*, *aliorumq;* originem & usum prolixe & studiose cap. IV.
persequitur, permiserit; mentem tamen ipsi semper mansisse, ut aperto capite, quemadmodum adhuc laici, precibus operam darent, eaque in re multorum Sanctorum, nec non Bellarmini præfulgere exempla; ipsa vero illa capitis, quæ recensuimus tegumenta, comas illas adscititias condemnare. Repugnare easdem antiquæ ecclesiæ traditioni, quæ nudo capite & stando attendere evangelio jubeat; cui & Papa ipse, & Sa- V.
cerdotes, & Diaconi, & Subdiaconi sese submittant, & de qua præter *Ordinem Romanum circa Missam Pontificalē* a Mabillonio publicatum, sat multi iique insignes Auctores rerum ecclesiasticarum testimonium perhibeant. Nec credibile esse, quod olim seu scamna seu cubitalia in templis extiterint, sed tantum baculos afferri consuevisse, quibus, si opus esset, aliquis potuisset inniti; id quod adhuc apud Maronitas in Monte Libano moris sit, utpote qui in ligneis fulcris, patibuli formam habentibus, inter audiendum orandumve prono corpore recumbere soleant. Accedere, quod & Scriptura Sacra, & Concilia, VI.
atque Ecclesiæ Patres, *capillos in cincinnos contortos & crispatos* in omnibus utriusque sexus Christianis; Sanctus vero Hieronymus cum aliquibus Conciliis speciatim in ecclesiasticis *condemnet*, idque fulmen necessaria consequentia etiam in comas adulterinas evibretur. Quem- VII.
admodum etiam crines, barbæ & supercilia *colore inducta* materiam sæpe cavillationum & contemtus causam suppeditaverint paganis, itidem a Patribus inde & conciliis condemnata; quam in rem imprimis Tertulliani atq; Cypriani diversæ afferuntur rationes: ita easdem ad mutatitios capillos applicari rectissime posse contendit. Inprimis autem illas, IIX.
quibus iidem Patres alienos & aliunde assumptos *crines* reprobaverint.
Culpam vero dicit fieri longe majorem, quod in *novem capitibus Ca-* IX.
nonibus

nonibus ecclesia, quantum ad coronam & tonsuram clericalem attinet, adversentur, quibus tamen quam arctissime Clerici adstringantur. Qua occasione inquiritur, quo tempore, ut tondeatur & coronam gerat, ob-

cap. X. stringere cœperit Clerum ecclesia. Capillamenta porro *aliam inducere faciem*, Autor monet, quales dissimulationes a sinceritate Christiana

XI. alienæ sint. *Multum* etiam *insumendum temporis*, & nimiam adhibendam curam, si iisdem uti aliquis velit paulo comtioribus, quod studium tamen & ethnici ipsi improbaverint, & ecclesiæ Patres in universum in Christianis reprehenderint, ut nec S. *Tiburtius* admittere testem voluerit, quem nimiam operam in fovendis capillis collocare noverat. Nec

XII. obstare, quod Sacerdotibus undecim conditionibus liceat Missam recitare galericulo capiti imposito (*la calotte en tête*;) quippe nullam ex iisdem, quod uberius per undecim capita demonstrat, Clericis capillamentorum studiosis revera favere posse. Cumque *Ecclesiastici in tota*

XIII. *vita irreprehensibiles* esse debeant, eo ornamento indutos nec vestium luxum, nec capillorum globulos & cincinnos increpare jure posse.

XIV. Primum & *essentiale Clericatus signum* & fuisse semper & adhuc hodie esse, *tondere capillos*, quod tamen ipsi hac ratione indecore abdicare

XV. videantur. Ornamenta, quibus utuntur homines, tribus stipata esse debere conditionibus, si modestiæ laudem habere velint, ut sint decentia, non superflua, nec nimis exquisita, quarum nulla competat in comas

XVI. adscititias. Has præterea *transcendere limites tonsura clericali* a Conciliis *præscriptos*, & ad nimis promissos capillos referendas esse, qui &

XVII. Laicis vetiti sint. *Adversas esse obligationi*, quam contraxerint per ton-

XIIX. suram. *Offensiones* multas *præbere*, ut ex pluribus rationibus pateat; ubi

XIX. & non unas actiones, quæ capillatis Clericis intentatæ sint, Auctor re-

XX. censet. Eapropter rectissime omnia genera capillamentorum, quorum novem nominat, a diversis *Synodis* hucusque *improbata* & severe prohibita esse. In Regularibus vero monstrosam plane & scandalosam de-

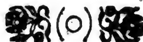
XXI. formitatem esse, quippe qui duplici nomine Canonibus obligentur, partim nempe quatenus sunt Clerici, partim quatenus Regulares sunt.

XXII. Denique octo *objectiones*, quæ ad Clericos culpa liberandos vulgo

XXIII. afferuntur, *dissolvit*; & *media* proponit, quibus imprimis in Gal-

XXIV. lia Ecclesiastici in ornamento & habitu isto gerendo impediri possint.

Prodit una cum Augusto hoc Actorum mense Sectio octava Supplementorum.

N. IX.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Septembris, Anno M DC XCI.

JOANNIS CIAMPINI, ROMANI, MAGISTRI Brevium Gratiæ ac in utraque Signatura Referendarii, de incombustibili Lino, sive lapide Amianto ejusque filandi modo, Epistolaris Dissertatio.

Romæ, typis Rev. Cameræ Apostolicæ, 1691, in 4. Plag. 3.

Recordabitur forsitan adhuc benevolus Lector eorum, quæ a *Roberto Plot LL. D.* circa speciem quandam panni incombustibilis, e China advecti, annotata ex Transactionibus Philosophicis Anglicanis per compendium retulimus *in Actis M. Aug. 1686. pag. 400.* Cumque ibidem ingeniosus ille Vir texti illius materiam quidem haud obscure Amiantum esse conjiciat; attamen ambigat, quomodo linum hocce fossile ob filamentorum brevitatem neri commode atq; texi valeat: non ingratum fore curiosis existimavimus, si compendia circa hoc negotium a clarissimo Ciampino suggesta indicaremus. Tametsi enim facile prævideamus, non defore, qui propositum hic modum elaborandi tale linum, multum adhuc imperfectionis habere dicturi sint: forte tamen ansa sic aliis dari poterit, in comminiscenda hujusmodi texturæ via commodiori ingenium exercendi. Ut ergo de brevi hac & epistolari dissertatione brevibus etiam dicamus, perscripta ea est ad R. P. *Fr. Bernardum Josephum a Jesu Maria*, Commissarium, Procuratoremq; Generalem totius Franciscanæ familiæ, Terræ Sanctæ in Curia Romana: cui nempe circa linum hoc incombustibile nonnulla sciscitato, in redhostimentum beneficiorum olim in se collatorum, Ciampinus & frustulum lapidis, & linum ac chartam ex eodem confecta transmittere, simulque quicquid in Academia Physico-Mathematica (quæ nempe in ejus domo jam a multis habetur annis) ea

de re dissertum fuit, una cum modo filandi tale linum, per amicum quendam sibi communicato, aperire voluit. Præfatur vero multa de nominibus & historia hujusce lapidis, quæ cum ex Plinio, Agricola, Pancirollo aliisque, a nostro etiam citatis, jamjam nota esse possint, non est cur iis detineamur. Varias quoque ejus species indicat, colore, bonitate, aliisque notis multum inter se discrepantes: sic perhibet alium Amiantum in Corsica obvium, longum esse, cujus nonnulla frustula, quæ ligneam formam habeant, ad dimidii palmi longitudinem & ultra se protendant, coloris subalbidi ad rufum tendentis; alium plumbei coloris ad argenteum appropinquantis molliorem breviorem que, cum tres palmi uncias minime excedat, erui ad Sextum Liguriæ, vulgo *Sestri di Ponente*; alium in Cypro reperiri solitum, omnium infimum bonitate, veluti e squammis mutuo sibimet incumbentibus ad cepæ formam compositum esse, terrei coloris in nigredinem vergentis, intermixtis quandoque albis superficiebus sive lineamentis, nonnullis vero nigris, aliis subrufis sive terreis, in longitudine autem vix ad duo minuta unciæ palmi Romani pertingere; alium rursus e Pyrenæis montibus effossum reliquis speciebus omnibus longiorem esse & palmum Romanum æquare, filamenta vero crassiora & asperiora habere; alium denique adhuc diversum in Volaterranis montibus reperiri ait. Cumque præterea multi sint qui Amiantum cum Alumine scissili confundant, noster ex Dioscoride quidem notat lapidem hunc, in Cypro maxime natum, alumini isti persimilem esse, utriusque tamen differentiam simul *ex Agricola L. 5. de natur. fossil.* producit: scilicet sapore eum differre ab alumine scissili: hoc enim adstringere, amiantum autem parum modo pungere linguam, minime vero adstringere. Falsitatis porro arguit conjecturam eorum, qui perennes antiquorum lucernas ex oleo, hoc e lapide extracto, ellychnioque ex eodem parato constitisse autument: propria scilicet experientia edoctus testatur, cucurbitulam vitream Amianto repletam ignique commissam nil quidquam olei, ut quidem speraverat, sed non nisi paucas aquei humoris guttulas ardere nescias fudisse. Sed nec ellychnio parando materiam hanc aptam esse arbitratur; eo quod particulæ lapidem hunc componentes ita aridæ & minutissimæ sint, ut nullos poros inter se contineant ad assugendum attrahendumque oleum. Venit tandem ad premissum in dissertationis rubrica filandi modum; quem jam ipsissimis Autoris nostri verbis retentis dabimus expositum.

Ante-

TAB. X. ad A. 1691. pag. 403.

Antequam, inquit, lapis iste neatur, sequenti forma præparandus est. Accipitur & infunditur in aquam lapis, quæ si calida sit, citius operatur; ibique per aliquod temporis spacium, quod ad arbitrium est, in infusione relinquitur. Deinde manibus contrectatur, perstringitur & dilatatur, ut ex illo quædam tenuissima exeat terra, quæ ad similitudinem albæ est calcis, quæque lapidis filamenta inter se conjuncta detinebat. Ex hac terra aqua densa fit & lactescens, quæ projicitur, & nova superinfunditur, & iterum manibus dilatatur, postea obstringitur & premitur, ut ex hisce iteratis operationibus ab omni purgetur calce: & hæcce operatio fiet quinquies, sexies & pluries, quia magis linum heterogeneis partibus purgatur. Successive tota massa e vase eruitur, & ipsum purgatur vas, quia in fundo multæ heterogeneitates remanent. Experientia plura docebit. Lapidis filamenta, quæ linum appellari possunt, expansa ponuntur super aliquod canistrum, sive aliud simile, ut facile aqua percolari & facilius ipsum linum exsiccari possit. Dixi de modo lapidem reducendi in linum: nunc qua forma illud neatur, exponam.

Primo loco referam ostensum mihi modum, qui talis est: Pectines duo minutissimis ac tenuissimis dentibus sumantur, ut in *Fig. 1. & 2.* ad instar illorum, quibus carminatur lana ad conficiendos pileos, sive pannos texendos. His levissime carminetur linum: deinde inter amborum pectinum extremitates ipsum linum claudatur, ita ut foris promineat, ipsique pectines coli vicem præstent: superponantur deinde ipsi pectines alicui mensæ sive scamno, ibique firmentur, ut *Figura 3*; sumatur postea parvus tenuisque fusus, ut *Fig. 4.* qui superius uncinunculum habeat, ut *Fig. 5.* & inferius verticulum, ut *Fig. 6.* ut facile circumvolvi possit; fusus subtili filo induatur; deinde urceolum cum oleo oportet habere, ut *Fig. 7.* cum quo digitorum indicis & pollicis interiores extremitates loco salivæ illiniantur; ad hoc ut primo loco cutis conservetur, quia Asbestinum linum corrosivum est & excoriat: secundo quia oleum ipsum linum mollius reddit, & ob id commodius netur, quia facilius cum lino conjungitur. Accipitur ergo ipsum filum & unitur cum lino vivo existente in pectinibus, & circumvolvendo ipsum filum cum eodem lino conjungitur: quod non sine maxima patientia ac tædio peragitur. Quando igitur satis fili præfato lino vestitum fuerit, poterunt ex eodem formari sive texamenta, Italice *fettuccie*, sive *nastri*;

TAB. X.

 poterit

poterit etiam tela confici; ſed periculum de hac minime feci. Quando hæc confecta fuerint, oleo liniuntur & projiciuntur in ignem, quæ ſtatim accenduntur. Ignis devorat filum, & purum remanet amentum ſive tela.

Secundo loco dicam, quid in hoc nendo lino experientia, quæ rerum omnium magiſtra eſt, me docuerit; nam vidi, quod linum Asbeſtinum difficile filo unitur, & eo difficilius, quo ipſum linum eſt brevius; unde loco fili linum commune ſumſi, quod appoſitum colo, ut moris eſt, deſumtis tribus vel quatuor filamentis lini vivi, quæ intermixta & inſerta in filamentis lini communis in hiſce implicantur & circumvolvendo facilius uniuntur & connectuntur, unde filum ex hiſce proveniens firmius & durius ad texendum evadit. Quare pectinibus uti, non eſt opus, quia potius dilacerant & abbreviant Amianti fila, quam ullam præſtant utilitatem, ac ſufficit ponere Asbeſtinum linum in aliquo caniſtro ſive menſa, illudque in parva dividere filamenta, ad placitum, lino communi inſerenda. Et hæc de modo nendi: nunc ad formandam chartam me confero.

Quando iſte abluitur Amiantus & a calce expurgatur, in vaſis fundo quædam Amianti partes remanent, quæ omnibus aliis breviores ſunt, quæque ab aliis ſeparantur, cum ob illarum brevitatem ad nendum minime ſint aptæ: ex hiſce igitur partibus conſueto modo charta formatur.

Nunc ſupereſt, ut aliquid breviter exponam, quomodo Amiantus ille ſic filatus ac textus diu conſervetur: nam propter maximam ejus ariditatem manibus eum contrectando in tenuiſſimas abit partes, ut ſupra enarravi. Quare melius ut conſervetur tela, ſive quodcunque aliud opus ex Amianto confectum, oleo illiniendum eſt: nam oleum lapidis conſervationi mirum in modum prodeſt. Ex hac igitur illinitione non ſolum ipſius lapidis deducitur perennitas, verum etiam quodammodo lapidis incombuſtibilitas demonſtratur; nam facilius ipſe accenditur lapis flammaque attollitur, duratque donec totum oleum abſumatur; unde tela illa, quæ ante accenſionem olei inquinata conſpurcataque apparebat, poſt combuſtionem candida & nitida evadit, quæ poſtea ſingulis vicibus ad conſervationem, ut dixi, illinienda eſt, ſicque in ſcrinio ſervanda.

Hactenus illuſtris Autor noſter: cujus quidem conſilium, de lino com-

communi filamentis Asbesti commiscendo pro obtinendis filis tenacioribus, a supra laudato *Roberto Plot* jamjam, loco antea dicto, suggestum meminimus. Num vero tela ex talibus filis parata post exustum admixti lini fulcimentum, eam retentura sit firmitatem, ut usibus, queis olim linteum incombustibile adhibitum fuisse constat, inservire valeat, alii viderint.

LA FILOSOFIA OVERO IL PERCHE DEGLI Scacchi. i. e.

Philosophia sive τὸ διότι Ludi Scachorum; auctore M. Aur. Severino.

Neapoli, impensis Ant. Bulifonii, 1690. in 4. Plag. 16.

DELL' ANTICA PETTIA. id est, De πεττείᾳ antiqua; auctore eodem.

Neapoli, imp. Ant. Bulifon, 1690, in 4. Plag. 9.

M. *Aurelius Severinus*, Cratigena Tharsiensis, in regio Gymnasio Neapolitano Anatomes & Chirurgiæ Professor, natus est A. 1580, mortuus A. 1656, non minus ob variam eruditionem, quam ob studium multa scribendi valde celebris. Egit de eo ejusque operibus fuse satis vir Clarissimus *Leonhardus Nicodemus* in Additionibus ad *Nicolai Toppii* Bibliothecam Neapolitanam, p. 167, 168, 169. MSCtorum ejus volumina *quinquaginta* nactus *Bulifonius*, edere ex parte cœpit, cætera imposterum additurus. Ad numerum fœtuum Severinianorum obstupesceremus, nisi auctor vitæ Severini, a Nicodemo citatus, de iis judicium in hæc verba tulisset: *Gloria nimis cupidus non tam a bonitate, quam a numero voluminum famam quærere visus est. Hinc multos commentarios magis incohavit, quam perfecit, sive magis demonstravit, quomodo illi componendi essent, quam composuit.*

Ex his etiam est *Philosophia ludi Scachorum*, nuper admodum illustris *Magliabechii* beneficio ad nos delata. Quale argumentum pertractare jam olim aggressus est, decimo tertio orbis redempti sæculo, *Jacobus Thessalonicensis.* Extat opus hujus MSC. in Bibliotheca

Academiæ noſtræ Paulina, deſcriptum a *Joanne Laurentio Sacerdote Utenhuſano* A. D. 1354. Initium ejus hunc in modum ſeſe habet:

Ego frater Jacobus de Teſſalonia multorum fratrum ordinis noſtri & diverſorum ſecularium precibus perſuaſus, dudum munus requiſitum negavi, ut transſcriberem ſolatii ludum, ſcacorum videlicet, regiminis, morum ac belli humani generis documentum. Sane cum illum adpopulum declamatorie prædicaſſem, multisq; nobilibus placuiſſet materia, honori eorum ac dignitati curavi aſcribere, monens eos, ut formas ipſorum menti imprimant, ut ſic bellum & ludi virtutem cordetenus poſſint facilius obtinere. Hunc ergo libellum de moribus hominum & officiis nobilium, ſi placet, intitulari decrevi; &c. Locum eo lubentius exſcripſimus, ut pateat, quanto major noſtri temporis ſit felicitas, quo concionibus ad populum Chriſtianum non ludus aliquis, ſed pericopa S. Bibliorum ſubminiſtrat. Codex hic memoratur a deſideratiſſimo Fellero noſtro in catalogo p. 84. Ex apographis, quæ idem recenſet p. 88. & 190. prius auctoris nomen omittit, nec quo anno exaratum ſit, conſtat; alterum auctorem nominat Jacobum de Theſſolis, & deſcriptum eſt A. 1419. Cæterum an hic *Jacobus* Latine impreſſus ſit, non liquet. Sereniſſimus autem *GUSTAVUS SELENUS* lib. I. Germanice conſcripto *de ludo Schachorum*, c. 2. auctor eſt, Fratrem *Jacobum de Caſallis*, alias *Caſolis*, vel *Theſſolis*, ordinis Prædicatorum, antiquiſſimum forte eſſe omnium, quorum de hoc ludo commentarii ſuperſint. Proximeque ab eo abeſſe ait *Cunradum ab Ammenhuſen* ſacrificulum Steinenſem, der Statt zum Stein Münch und Lüttprieſter/ qui A. C. 1337. *Jacobum* illum rhytmis Germanicis expreſſerit. Pervetuſtam vero verſionem proſaicam Germanicam *Anonymorum* cura exaratam parum abeſt, quin integram inſeruerit Dux Celſiſſimus ſupra laudatus, quem AUGUSTUM Brunſvicenſem fuiſſe, nemo ignorat, libro ſuo primo c. V. VI. VII. VIII. IX. X.

Simili fere ratione *Severinus* noſter (æque ac ei plane ignotus *Jacobus*,) præcepta multa ethica, politica, œconomica, præcipue vero *bellica* ludo ſcachorum recondi ſtatuit, ac demonſtrare ſategit. Verendum tamen eſt, ne pro mero ingenii luſu habeantur iſthæc omnia ab illis, qui aleam belli a luſoria infinities diſtare ac differre putarint.

Hæc de *primo* opuſculo. *Alterum* Eruditis magis placebit. Eo quippe ſolide demonſtratur, nec πεττείαν, quam Palamedes inveniſſe fer-

ſe fer-

se fertur, nec *latrunculorum ludum* apud Latinos frequentatum idem esse ludi genus cum *Schachico* moderno; qua ratione non paucis veterum Græcorum Latinorumque Autorum locis haud temnenda lux affunditur.

POLITICAL ARITHMETICK, BY VVILliam Petty, late Fellovv of de R. S.

sive

Arithmetica Politica, autore VVilhelmo Petty, Societatis Regiæ quondam Sodali.

Londini, apud Rob. Clavel & Henr. Mortlock, 1691, in 8.

Constat plagul. 9.

NOn ignotum est, qualem ingeniosus hic Autor modum commentus sit, res ad regimen politicum statumve publicum spectantes nova quodammodo ratione dijudicandi; easdem nimirum revocando ad vulgares Arithmeticæ regulas, atque sic, argumentis potissimum in externos sensus incurrentibus adhibitis, ipsas ad quandam Demonstrationis speciem reducendo. Etenim specimen hujus rei jamjam ab eo editum extat in comparatione illa Londinensis atque Parisiensis civitatis per ipsum instituta, cujus relationem dedimus *in Actis M. Octob. anni 1687. p. 545.* ubi nempe Londino amplitudinis prærogativam præ Lutetia asserere sategerat. In præsenti nunc Tractatu, dudum quidem jam exarato, sed post ejus mortem demum a Filio *Shelbornio* in lucem emisso, latiorem discurrendi campum sibi sumsit, judiciose plurima disserens de ineunda æstimatione Territoriorum, Populorum, Commerciorum, Redituum, Rei Nauticæ, Militiæ, Tributorum & similium, cum generatim, tum in specie habito respectu ad Regnum Britanniæ, ditionesque vicinas Franciæ & Belgii. Scopus Autoris, ut ipse profitetur, potissimum fuit, querulas plurimorum e suis civibus, Angliæ hodiernam faciem multum ab antiqua discrepare, potentiamque & opes haud parum decrevisse, causantium voces reprimere, & ostendere, statum hujus Regni & nunc sat floridum esse, & facili opera ad majus amplitudinis & opulentiæ fastigium evehi posse. *Decem* vero imprimis *conclusionibus* totum huncce suum discursum complexus est,

totidem

totidem capita facientibus: quorum singulis quid pertractetur, in eorum, qui Anglicæ linguæ periti non sunt, gratiam paulo uberius nunc exponemus. Et quidem *Capitis I.* argumentum est: fieri posse, ut ditio aliqua exilior ac gens non ita numerosa, beneficio situs, commerciorum & politiæ, æquivaleat potentia & opibus alii cuidam territorio populove multo ampliori: speciatim vero navicularia opportunitatem plurimum ad hoc conferre. Pro adstruenda hac propositione, Autori præ aliis adhibere placuit vicina exempla Franciæ, nec non Hollandiæ ac Zelandiæ inter se collata. Scilicet tametsi constet ex autoribus non vanis, Franciam quoad incolarum quidem numerum habere se ad Hollandiam & Zelandiam circiter ut 13 ad 1, quoad agrorum vero fundorumque amplitudinem fere ut 80 ad 1: tamen neutram harum proportionum æstimandis in viribus opibusque harum Rerumpublicarum ostendit obtinere: quin potius earum intuitu vix triplam, aut certe non multo majorem esse evincit; imo quibusdam in capitibus Belgium Gallia longe superius esse: v. g. In accumulandis divitiis, cum res ipsa doceat, facultates Hollandorum inde a 100 annis prope in decuplum increvisse, Gallorum vix in duplum: item in re nautica: hanc nempe per omnes Europæ nationes computatam ascendere circiter autumat ad 2000000 Tonnas, quas vocant: de his vero Anglicæ nationi tribuit 500000, Belgis 900000, Gallis 100000, Hamburgensibus, Danis, Suecis, Dantiscanis 250000, Hispanis, Portugallis Italisque 250000: ut adeo hoc nomine Gallorum apparatus navalis ad Belgicum se habeat modo, ut 1 ad 9: sicut & valorem mercium e Regno Galliæ exportari solitarum non nisi talem habere proportionem statuit ad eas, quas Hollandia quaquaversum mittat, qualem 5 ad 21. Recensitas autem hactenus aliasque prærogativas situi suarum terrarum Belgas magna ex parte debere, comprobat variis argumentis a proprietatibus hujus regionis petitis. Sic allegat solum æquale ac fertile, aptumque adeo magnæ hominum multitudini intra ambitum non ita latum recipiendæ ac alendæ; porro commoditatem molarum pneumaticarum ob eandem terræ planitiem ubivis locorum semet offerentem; opportunitatem trium fluminum, quorum accolis agriculturæ fere deditis Hollandi merces suas, manu factas imprimis, insigni cum lucro divendant; item grandem copiam aquarum fossarumque navigabilium, ad singularum fere milliarium distantiam suppeten-

petentium, multumque adeo emolumenti in distrahendis mercibus largientium; cum constet, vecturam per aquas vix $\frac{1}{15}$ aut $\frac{1}{20}$ sumtuum ejus, quæ terra fit, exposcere: denique facilem hujus regionis contra hostiles insultus defensionem ob continuas fere fossas & paludes, nec non summam portuum commoditatem, navibus minori, quam alibi, hominum rudentumve apparatu, tutandis idoneorum. Cunctas has prærogativas in unum concurrentes plus quam centum librarum Anglicarum myriades annuas Batavis aut lucrari aut servare contendit, indeque non mirandum esse ait, quod commerciis tantopere inter cæteras nationes emineant, quandoquidem tot naturæ beneficiis mactati, pretio etiam viliori merces suas vendendo, majus tamen lucrum inde habeant, quam aliæ gentes illis destitutæ. His porro jungit ingentem navigiorum, omnis generis mercibus transportandis accommodorum copiam, nec non piscaturæ commoditatem; solamque halecum capturam plus redituum Belgis tribuere judicat, quam aut Hispanis Indiæ Occidentalis, aut ipsis Orientalis Indiæ commercium: dum nempe eos ultra trecentas librarum myriades annuas adscendere perhibet. Pergit hinc Autor & exponit varia Hollandorum artificia politica, ad statum & commercia sua in flore conservanda, in usum ab ipsis adhibita, uti libertatem conscientiæ variarumque religionum tolerationem: (ubi obiter observatum fuisse notat, mercaturam plerumque apud eam populi partem quam maxime vigere, quæ in loco illo pro heterodoxa habeatur, id quod diversis exemplis corroborat;) item hypothecarum ob credita in bonis immobilibus datarum firmam securitatem, quam in Anglia quidem videtur desiderare; denique usum Bancarum publicarum, quo ipso quomodo efficiatur, ut minor paratæ pecuniæ summa, v. g. 60000, in sustentandis civitatis cujusdam commerciis æquipolleat summæ majori, v. g. 100000 librarum, eleganter deducit. Ulterius annotat, prudenter admodum a duobus potissimū vitæ generibus Batavos valde alienos esse, magis lucrosas nempe professiones sequi suetos. Alterum ex iis est militia gregaria, alterum agricultura & pecuaria: nimirum posterioris defectum a vicinis Danis atque Polonis affatim suppleri; prioris vero intuitu non deesse Germanos, Anglos, Scotosve, qui parvo satis ære stipendia apud eos facere parati sint, id præterea commodi Reipublicæ afferentes, quod ipsorum, quos ibi gignant liberi, Hollandi nascantur, incolarumque

 adeo

adeo numerum continuo augeant: quam quidem rationem hominibus provinciam locupletandi securiorem illa reputat, qua exteri privilegiis Naturalisationis propositis invitari soleant: quandoquidem non ita facile quis nudis verbis ac data venia novo semet nomine appellandi alliciatur, ut aliorsum domicilium transferat. Quanti vero Reipublicæ intersit numerosos habere cives, Autor ostendit, modo proposito, cujus auxilio gentis alicujus capita ad certam velut æstimationem reduci valeant. Scilicet si ponamus Anglicam nationem constare 6. millionibus hominum, singulos vero, facta per aversionem computatione, ad sui sustentationem impendere annuas 7. libras, jam habebimus 42. milliones librarum: nunc porro si statuantur agrorum reditus per annum largiri 8. milliones, itemque personales incolarum facultates alios 8. milliones, remanebunt adhuc 26 milliones librarum per populi laborem quæsiti atque completi. Hos 26 milliones jubet multiplicare per 20, (cum non incongruum sit acquestum ex massa veluti humanæ gentis provenientem eadem ratione supputare, ut fundorum usuram) ut ita prodeant 520. milliones, tanquam valor universæ nationis: quæ summa tandem si per numerum populi, sex nempe milliones, dividatur, apparet ultra 80. libras provenire pro æstimatione singulorum capitum absque sexus aut ætatis discrimine, cum tamen adultæ personæ bene duplo pretiosiores hoc intuitu censendæ sint.

In *Capite II.* Autor probare nititur, dari certi generis tributa & munera publica, quæ opulentiam regni populive alicujus augere potius, quam imminuere apta sint. Pro thesi hac stabilienda exemplis utitur domesticis partim, partim e vicinia petitis. Nimirum in regnis Britannicis exactiones publicas inde ab anno 1636. nimium quantum auctas esse, & nihilosecius regna hæc ab eo tempore opibus atque potentia plurimum increvisse: Regem Franciæ hodie quintam fere facultatum, quas subditi habeant, partem tributis haurire, & tamen regnum satis floridum manere ac passim suas ostentare vires: denique nullam partem Europæ esse, quæ tantam pecuniæ vim ad onera publica conferre jussa sit, uti Hollandiam & Zelandiam novissimo hoc seculo fecisse constet, nec ullam tamen fere dari provinciam, quæ interim magis divitiis atque potentia creverit. Quo vero sic proficua aut innoxia saltem evadant talia tributa publica, ante omnia considerare jubet, a quibus hoc nomine nummi exigantur, & in quos usus conferantur: nimirum si ita contin-

contingat pecuniam eripi manui prodigæ ac eroganti in sumtus inutiles, & viciſſim collocari v.g. in meliorationem agriculturæ, piſcationis, operas metallicas, artesve manuarias provehendas, bene ſe rem habituram, & exactionem talem ceſſuram in emolumentum Reipublicæ: at viceverſa ſi cenſibus emungerentur homines ingenioſi, laborioſi ac ſeduli, iique expenderentur in tales, qui laute genio indulgerent, aut etiam non niſi inanibus ſpeculationibus parumque fructuoſis incumberent, opes publicas ſic dubio procul imminutum iri. Deinde probe penſi habendum autumat, quænam res tributis talismodi gravandæ ſint aut eximendæ: eoque nomine Batavorum prudentiam magnopere commendat, quibus nempe fere ſolenne ſit, merces ad cibum potumque pertinentes omnium maxime onerare, ad reſtringendos exceſſus expenſarum paſſim a luxurioſis circa eas fieri ſolitarum; alias vero res venales mitius taxare, quæ majoris durationis ſint: neque adeo cenſibus onerare ea, quæ homines lucrentur, niſi extraordinaria neceſſitas id expoſcat; ſed ad illa potiſſimum oculos flectere, quæ iſti expendant, ac præſertim inutiliter & absque ſpe reſtitutionis vel emolumenti: unde ſit, quod vectigalia mercibus advectis aut exportandis apud eos plerumque ſatis levia indici ſueverint. Porro reſpiciendum ſuadet, qua in materia commodiſſime tributa pendantur; qua occaſione demonſtrat, in Hibernia, quæ circiter 1200000 capita & prope 300000 caminos habeat, non modo populo tolerabilius, ſed & Regi magis proficuum fore, ſi quotannis de ſingulis capitibus penderentur 2. Shillingi *in lino*; quam ſi totidem *in pecunia parata* pro ſingulis modo caminis exigerentur. Pariter & utilius fore autumat, ſi loco pecuniæ numeratæ ab Anglis penſio talis exſolveretur in lino elaborato, puta linteaminibus, tæniis, filis & ſimilibus, quæ alioquin e Francia, Flandria, Hollandia & Germania advehenda ſint: a Scotis vero in halecibus: talem enim præſtationem utrisque minus oneroſam, publicoque commodo magis ſalutarem fore. Neque porro iniquam adeo futuram exiſtimat exactionem, ſi ſubditi bonam partem ejus, quod ex meſſe præter ſolitum locuplete redundaret, in publica horrea tradere juberentur, neceſſitatibus ſtatus publici impendendum; quandoquidem alias experientia doceat, non exiguam talis benedictionis divinæ portionem frivole abſumi, plebemque, victus fere gratia tantum laboribus ſemet applicantem, inde nimis licentioſam & effre-

nem reddi, adeo ut iis annis, quibus exuberans annona est, vix operarios nancisci aliquando valeant, qui iis indigent. Denique ostendit, quomodo Anglia exigua subditorum cum molestia, & annuis circiter 120000 librarum sumtibus, ex indigenis exercitum 155000 virorum in promtu habere posset, ad omnes eventus paratum satisque armis tractandis habilem: itemque quomodo ibidem annuis quasi 72000 librarum impensis 24000 epibatæ seu classiarii subsidiarii haberi possent, necessitate exposcente ad classem tam militarem, quam mercatoriam ex tempore instruendam promti, cui parandæ alias nimium fere tempus magno reipublicæ damno insumi soleat: cum constet Regiam quidem classem 36000 viris ad plenam sui instructionem indigere, navalem vero Anglorum mercaturam vix minori, quam 48000. hominum opera plene exerceri.

In *Capite III* Autor id agit, ut evincat, fieri ob naturalia & perpetua impedimenta non posse, ut Gallia mari potentior evadat, quam Angli Hollandive aut nunc temporis sint, aut reddere se valeant. Discurrit hic primo de navigiis bello aptissimis, eaque in maribus septentrionalibus esse pronunciat, quæ capacitate sint inter 300. & 1300. tonnas, ex iisque optima, quæ aquas profundius secent, ventorum nempe nautarumque regimini accuratius parentia: navem scilicet 1000 tonnas capientem & 500 viris instructam, in prælio facile superiorem esse quinque aliis, quarum singulæ 200. tonnarum sint & 100 armatos vehant. Jam vero pro navigiis dictas qualitates habentibus capiendis portus commodos inter *Dunkerkam* & *Usbantum* Regi Galliæ omnino deesse ait: portus vero *Brest* & *Charente* eidem ad hoc parum prodesse posse, ut meliori præ hoste conditione sit, vastum quippe oceanum respicientes, ubi ob nimiam latitudinem hostis ad prælium adigi haud facile queat. Porro pluribus ostendit, Regem Galliæ nec habere, nec adipisci commode posse sufficientem numerum epibatarum, pro armanda tali classe, quali Rex Angliæ polleat, ut maxime nudare penitus vellet hominibus mercatorias suæ gentis naves, quas nempe non ultra quartam partem commercii navalis Anglicani adscendere pronunciat. Rationes, quas pro adstruenda hac sententia adducit, prolixiores sunt, quam ut hic commode recenseri queant. Cæterum nec probabile reputat, commercia etiam nautica Gallorum adeo magnum posthæc incrementum captura: tum quod Gallia plerisque mercibus necessa-

necessariis jam ipsa per naturam instructa sit, frumento puta, pecoribus, vino, sale, linteis, charta, serico, aliisque, ut adeo paucis indigeat navigiis ad importandas merces, ponderosiores præsertim: tum quod nec ita multæ tales inde exportentur aliorsum, si salem & vina excipias, quorum tamen pondus annuatim vix adscendere credit ad 100000 tonnas, quibus transvehendis navigia summam 25000 tonnarum efficientia queant sufficere: & eas quidem plerasque ait adhiberi Belgicas vel Anglicas, utpote quæ jam in possessione ejus commercii sint, & minoribus etiam sumtibus, quam Gallicæ, instruantur velificentque aut intra portus sese teneant.

Caput IV. pro argumento sequentem habet conclusionem: Populum ac territoria Anglicana naturaliter ejusdem propemodum momenti esse ratione opum ac potentiæ, cum Gallicis. Non diffitetur quidem Autor, latiorem Gallici, quam Anglici regni esse ambitum intuitu quantitatis: ast hujus exiguam esse efficaciam propositæ quæstionis respectu, persuadet per aliam propositionem, prima specie satis paradoxam, sed quam ex regulis suis arithmetico-politicis non parum reddit probabilem; videlicet, *si contingeret incolas Hiberniæ & montanorum Scotiæ tractuum, terris suis pro derelicto habitis commigrare cum bonis suis mobilibus in reliquas magnæ Britanniæ partes, ibique suam figere sedem, tum Regem Angliæ ejusque subditos multo, quam nunc, locupletiores inde fore.* Ipsum subditorum utriusque Regni numerum quod attinet, largitur quidem Descriptori Status Gallici, Regem illum dominari 13½ millionibus hominum: Anglicis vero ditionibus in unam summam collectis tribuit 10 modo milliones: at nihilosecius hos 10. illis 13½ ob multas rationes æquivalere contendit. Sic allegat, in Anglia vix degere 20000 personas Ecclesiasticas: in Gallia bene 270000, adeoque prope 250000 viros otiosos & non nisi fruges consumere aptos, quibus nihil opus sit: porro in insula, quales fere Anglicæ ditiones, 10 viros abunde ratione defensionis æquipollere 13 aliis in continenti hostem repellentibus; item Angliam plus quam 40000 nautas alere, (quorum singuli tantum lucrentur, quantum alias tres agricolæ) Galliam non multum ultra quadrantem ejus summæ habere; in Anglia lineam secundum litora maritima ductam esse circiter 3800 milliarium, in Gallia non nisi 1000 milliarium; quæ si utrinque terrarum adjacentium latitudine simul pensihabita, in parallelogram-

mum redigatur, appariturum fore, in Anglia nullum esse locum, longius remotorum cum vicinioribus facta compensatione, qui ultra 12. milliaria a mari distet: at in Gallia distantiam talem sæpe 65. milliarium emergere, imo bene 70, paucitatis nempe portuum ratione habita: adeoque Anglos multo majori gaudere compendio in vectura mercium, ponderosiorum imprimis, quo nomine ipsis bene 4. pro 100. lucro cedant in mercatura facienda. Ulterius provocat Autor ad testimonium peregrinatorum, an non operarii in Gallia passim minus mercedis capiant, & victus tamen fere carior sit, quam in Anglia: unde necessum sit, Anglos facilius opes sibi quærere posse; item an non plebeji in Anglia (maximam nempe populi alicujus partem constituentes) $\frac{1}{8}$ plus expendant, quam iis æquales in Gallia degentes: at vero si ita plus sumtuum faciant, oportere ut antea plus etiam acquisierint, unde rursum quæstus facilitas elucescat. Denique quamvis aliqui crediderint, totum terrarum orbem ultra 300. milliones hominum continere, Autor tamen iis non mox fidem adhibendam putat: saltem id sibi persuasum ait, cunctas mundi partes, Europæorum commerciis frequentari solitas, non ultra 80. milliones animarum habere: atque mercium quaqua versus toto hoc universo exportatarum valorem per annum non excedere 45. milliones: de hac vero summa Anglos $\frac{2}{9}$ ferre, Autor particulatim per singulas commerciorum species deducit; dum interim Galliæ mercaturam cum exteris exercitam triplo minorem reputat. Postremo monet, ne quis extrinseco Gallicæ potentiæ splendore capiatur: hunc enim pendere maxime ex immodica illa parte quota, quam Rex Galliæ quotannis de suorum subditorum facultatibus hauriat: evidens enim esse, quod si duæ nationes supponantur divitiis æquales, & alterius quidem princeps de suorum opibus capiat $\frac{1}{5}$, alterius vero $\frac{1}{15}$, ille quidem actu appareat triplo locupletior, cum interim potentia ambo æquales sint.

Capite V. Autor occupatus in eo est, ut demonstret, impedimenta, quæ hactenus Anglicæ potentiæ incremento obsistant quadantenus, contingentia modo esse, nec remotu penitus impossibilia. Varia vero ea recenset: uti, nimiam territoriorum, vastis quoque marium intervallis disjunctorum, distantiam, indeque fluentia plura, quæ speciatim commemorat, incommoda; obscurum sensum variamque interpretationem legum regni fundamentalium, ac Parlia-

menti

menti privilegiorum; unionem populi Hibernici cum Anglico non satis firmam, quæ nempe coloniis hinc inde missis stabiliri melius posset: tributorum impositionem exactionemque non satis providam, qua fiat, ut populus fere duplum ejus pendat, quod de nummis talibus in Regis manus perveniat; inæqualitatem proportionis inter Comitatus, Dioeceses, Parochias; denique & divulsionem juris bellum gerendi a potestate censum indicendi: cuncta vero hæc impedimenta remediis debitis neutiquam immedicabilia esse, breviter innuit.

Capite VI. demonstrare contendit, potentiam & opes Anglorum postremis his 40 annis non parum increvisse. Probat hoc ex adjectis noviter aut saltem magis excultis ditionibus, quales Nova Anglia, Virginia, Barbados, Jamaica, Tanger & Bambay; ex pretio habitationum, nunc passim duplicato; ex classe Regia jam in triplum vel quadruplum antiqui navium numeri aucta; ex quadruplicata fere carbonum fossiliũ mari advectorum quantitate; ex incremento conspicuo mercaturæ Americanæ & Guineanæ; ex vectigalium summa in triplum fere adaucta; ex decremento usurarum, quæ ante 50 annos dextantes, ante 40 besses fuerint, nunc vero semisses sint, aut minores, si bona a debitore dari cautio possit. Cæterum tametsi hoc temporis spatio bene 300000. homines in Anglia extra ordinem bello aut peste perierint, attamen hunc numerum interim ex 10 illis incolarum, quos supposuit, millionibus jamjam per ordinarium generis humani accrementum satis suppleri potuisse autumat: dum observatum sit, regulariter intra 200. annorum intervallum duplicari hominum numerum per consuetum generationis progressum.

Capite VII. deducta conclusio hæc est: Decimam universarum expensarum partem, quas Regis Angliæ subditi per annum erogare soleant, sufficere alendis 10000. peditum, 40000. equitum & 40000. classiariorum, prætereaque sustinendis universis, tam ordinariis quam extraordinariis Coronæ sumtibus, dummodo debite taxaretur & exigeretur. In computandis modo dictis expensis placuit Autori, ne nimium dixisse videretur, regulam modo sumere ab infimæ sortis hominibus, mercenariis puta in victu, & ancillis rusticis in amictu æstimando, habita nempe mercedis ratione, quæ talibus solvi soleat; unde conficit, hujus generis homines in cibo, potu, vestitu, aliisque rebus necessariis comparandis non facile minus quam 7. libras annuas insumere:

mere: his igitur per 10. milliones, quantum nempe ſubditorum numerum ſupponit, multiplicatis, pro decima parte expenſarum talismodi prodeunt 7 librarum milliones. Atqui conſtare ait, quinque circiter milliones ſufficere dicto militum numero per annum alendo: ordinarios autem Coronæ ſeu Regiminis ſumtus annuos non tranſcendere 600000 librarum ſummam. Gravem vero adeo taxam talem ſubditis videri non poſſe, maxime cum pacis temporibus plerique plus lucrentur, quam expendant: & ad eam præſtandam non alio opus ſit, quam ut quis quotidie $\frac{1}{20}$, adeoque ſemihoram circiter, plus laboribus vacet, & $\frac{1}{20}$ minus expendat, quam alias faceret, quod & ipſum non ita difficile, dum pauci fuerint, qui non $\frac{1}{20}$ plus cibi potusve aſſumant, quam iis ſalubre ſit.

Capitis VIII. argumentum eſt, ſupereſſe Britanniæ affatim manuum ſuperfluarum, ut quotannis duos milliones plus, quam nunc fiat, lucrari poſſent: nec deeſſe hanc in rem occaſiones aptas, promtas atque ſufficientes. Scilicet largitur quidem Autor, e 10. ſubditorum millionibus, ob ſexus, ætatis, dignitatis atque conditionis impedimenta, vix remanere ultra milliones $6\frac{1}{2}$ eorum, qui actu laboribus quæſtum facere poſſint: attamen & eum numerum huic rei ſatis eſſe putat. Etenim cum horum aliqui 3, alii 5, alii 7 ſolidos ſeu Shillingos per hebdomadem lucrentur, media proportione capta & facta compenſatione, ſi ſinguli 5 Shillingos per ſeptimanam, aut ſaltem 10 libras per annum lucrifacere ſtatuantur, cunctorum quæſtus ſumma provenit 65 millionum, adeoque 25 milliones ultra expenſarum quantitatem reſidui: atqui nunc quidem vix 5. millionibus lucrum annuum expenſis majus eſſe credit. Quod vero nec occaſio deſit pro quæſtu tali faciendo, colligere jubet ex facta computatione, quantum nauli exteris ſolvere Regis Angliæ ſubditi ſoleant; item, quantum commodi Hollandi capiant ex piſcatione in maribus Britannicis exercita; denique quantum pro mercibus extraneis expendatur, quæ in Anglia ipſa laborari per diligentiam adhibitam poſſent: ſcilicet ex ſola Francia quotannis importari merces pro 2600000. librarum precio; inter quas tamen vix quinta pars e talibus conſtet, quæ in Anglia parari nequeant, uti vinum, charta, ſuber, reſina, cappares & pauca alia: ut adeo vel ſolius Franciæ intuitu duo librarum milliones compendi fieri valerent.

Capite IX. oſtendit, ſat pecuniæ ſuppetere Angliæ ad exercendum

dum nationis commercium. Fundamentum computationis hic ſumit a nummis tempore Cromvellianæ uſurpationis cuſis, ac dein poſt factam Regis reſtitutionem revocatis & novo typo inſignitis, quorum ſummam ait fuiſſe circiter 800000 librarum; & creditum tum inter trapezitas fuiſſe, efficere iſtam quaſi ſeptimam partem univerſæ monetæ Anglicæ, quæ ita tota fuerit 5600000 librarum, aut rotundiore numero, cum ſane aliquid pro pecuniis in theſaurum reconditis indulgendum, ſex millionum. Hanc vero quantitatem ſufficere gentis commercio, ita ex ſolitæ nummorum circulationis fundamento probat. Si in Anglia ſunt 6 milliones hominum, quorum quilibet 7 libras annuas conſumit, tota expenſarum ſumma eſt 42 millionum, & per hebdomadas ſingulas 800000 librarum: ut adeo minus uno millione ſatis eſſet, ſi pecunia intra quamvis ſeptimanam abſolveret circulum. At quia reditus fundorum, per ſemeſtria intervalla ſolvi ſoliti, 8 milliones annuos faciunt, hinc ad eos pendendos requiruntur 4 milliones: præterea cum pretium habitationum Angliæ trimeſtribus ſpatiis exſolvendum, per annum aſcendat circiter ad 4 milliones, unum millionem huic implendo ſatis eſſe exiſtimat: ut adeo non ultra ſex in univerſum milliones ad univerſos ſumtus requirantur.

Capite X. & ultimo Autor evincere ſatagit, Regis Angliæ ſubditis non deeſſe media ſeu fundum pro exercenda totius Orbis, qua commerciis patet, mercatura ſufficientem. Dixerat ſuperius, commercia per totum hoc univerſum geri ſolita per annum non tranſcendere 45 milliones; his addi vult 15 alios, pro navigiorum neceſſariorum apparatu, ut ita ſumma ad agitandum univerſale commercium ſit 60 millionum. Jam reputare jubet, non omnem hanc pecuniã paratam eſſe oportere, ſed fere dimidium fide mercantium ſtare ſolere, ut adeo vel 30 milliones fere ſatis eſſe poſſent. De his jam prope dimidium in moneta, navibus ac ſorte actu mercaturam faciendo occupari, reliquumque tantum non inducto Bancarum uſu, quo nempe pecuniam mercatoriam dupli propemodum vices ſubire ſupra oſtenderat, ſuppleri valere. Quod ſi tamen adhuc 20 milliones deficere ſtatuantur, dat conſilium, ut univerſa Regni Nobilitas, e qua nempe plures nunc filios natu poſteriores mercaturæ dicare ſoleant, pro ampliori tali commercio impetrando, tanti valoris ſortem in fundis conſtituant, pignoris & ſecuritatis loco futuram pro quibusvis mercibus, quas pro rationibus com-

mercii illius universalis vendi aut emi contingeret: talem vero terrarum quantitatem circiter sextam vel septimam Anglici territorii partem præstare posse putat: quod consilium quam proficuum & necessarium Nobilitati futurum sit, pluribus deducit. Quod superest, præmonet Autor in præfatione, positiones, quibus hi Discursus superstruantur, aut veras esse certasque, aut saltem an tales sint, a suprema potestate facile indagari posse: sin minus, certe non ita falsas esse, quin suppositionum instar inservire queant, ad ostendendum quo collimetur: nec abs re futurum judicat, si publica autoritate in veritatem harum materiarum inquiratur: cum utique privata conamina tali negotio haudquaquam sufficere valeant.

MEMOIRES DE MESSIRE JAQUES de Saulx Comte de Tavannes, Lieutenant General des Armées du Roy. i. e.

Commentarius Jacobi de Saulx Comitis Tavannii, Exercituum regiorum in Gallia Legati Generalis; in quo exacte & fideliter describuntur causæ & progressus motuum factione Principum & Parlamenti Parisiensis excitatorum, quibus Gallia in postremis turbis ad annum usque 1653 afflicta fuit.

Coloniæ, 1691, in 12. Plag. 11.

Brevis est libellus, sed in quo ingenuitas singularis, peritia rerum aulicarum & militarium egregia, nec non modestia styli, nostro quidem judicio non exiguam laudem meretur. Heros, ut dici solet, historiæ hujus est *Ludovicus Borbonius*, *Princeps Condeus*, cujus ardorem bellicum non modo Germania, sed & ipsa Gallia, patria ejus, nostra ætate experta fuit. Sopiti erant utcunque motus priores Parlamenti & Parisiensium, qui a funda (*fronde*) cognomen habuerunt, compositione A. 1649 inita, in quibus Condeus præter spem populi, aulæ regiæ strenue adstiterat; cum inter illum & Cardinalem Julium Mazarinum ex causa non admodum gravi dissidium oriretur, querente scilicet *Condeo*, quod *Mazarinus* promisso cuidam amico Princi-

Principis facto non stetisset. Hujus vero simultatis is tunc eventus fuit, ut Mazarini summa, qua apud Reginam, Ludovici XIV, qui nunc regnat, tunc vero impubes erat, matrem & tutricem valebat auctoritate, *Condeus* ejusque frater *Contius*, & sororius *Longavilla Dux* captivi in castellum *Vincenarum*, & postea ad oram Neustriæ in *Portum gratiarum* (Havre de grace) ducerentur. Inde *Tavannius*, autor libelli, inter familiares Condei primarius, cum multis aliis nihil omisit consiliis & manu, quo captivos in libertatem assereret. Copiæ igitur colligebantur, arces & oppida Condei præsidiis firmabantur, regiæ quædam occupabantur, accito in partes *Turennio*, celeberrimo nostrisque damnis cognito Duce, qui Principum causa Hispanorum patrocinium imploravit, & militare subsidium ab illis accepit, expugnatis aut ad deditionem adactis haud spernendis in Picardia & Campania Gallicæ ditionis oppidis & munimentis. Paulo post factioni caput sese præbuit *Gasto Dux Aurelianus*, patruus Regis, cum multis ex reliquis Proceribus, quorum accessu elatum Parlamentum Parisiense *Mazarinum* publicis edictis proscripsit. Hic tempestati illi cedendum sibi esse videns, demereri prius Principes in custodia detentos voluit, eosque ipse mandatis a Regina instructus & aliis quibusdam ex aula comitatus, d. 13. Febr. A. 1651 liberavit, tanta cum submissione, ut Condei genua amplexus gratiam & protectionem ejus imploraret; inde relicta Gallia, Coloniam Agrippinam petiit, & apud Electorem tutum & benignum hospitium invenit, ex quo per literas aulam Gallicam non multo aliter, quam si præsens esset, regebat. *Condeus* etsi magna cum lætitia Lutetiæ exceptus, & cum aula in speciem reconciliatus, sinceram tamen Reginæ & Regis jam pubertati proximi benevolentiam assequi non potuit, plurimos etiam ex amicis, factis dictisque fervidioribus a se alienavit, ita ut brevi nihil tutum Lutetiæ videns, ad copias suas, quas duce *Tavannio* in finibus Picardiæ habebat, sese recipere cogeretur. Secuta tamen est nova aulæ cum *Condeo* reconciliatio, ejectis ejus gratia viris in ministerio regio celeberrimis, *Tellerio*, *Servieno* & *Lionneo*. Iterum tamen *Condeus* pompa & comitatu nimius Regem offendit, novisq; suspicionibus de fœdere cum Hispanis ita gravatus est, ut Regis nomine in Parlamento publice de illo crimine accusaretur; quam imputationem & ipse oretenus fortiter in Senatu repulit, acerrime represso Coadjutore & postea Archiepiscopo Parisiensi & Cardinali *Gondio*,

dein edita apologia. Cum vero interea Rex annum ætatis XIV attigisset, & solenni ritu mense Septembri inauguratus esset, facile conjecit *Condeus*, graviora sibi ab aula metuenda esse, quod Regi utut puero, tam aperte resisti non posset, ac matri tutrici, cujus tamen consiliis hac regis ætate summa constabat autoritas, nec *Mazarini* imminuta erat, ita ut pro oraculo aulæ, absens licet, haberetur. Evecti eodem tempore sunt ad ministeria aulæ triumviri, quos ob ætatem & barbas prolixiores vulgo barbatos (*barbons*) vocabant: *Castellonovus* ad primarias expeditiones; *Moleus* ad custodiam regii sigilli; *Vivilleus* ad ærarii curam; invisi & infesti pariter *Condeo*. Ille itaque non solum solennitati consecrationis regiæ non interfuit, sed spe omnis favoris aulici abjecta, in Aquitaniam ejusque metropolin *Burdigalam* partibus suis addictam evasit. *Tavannius* in Campania, Hispanorum copiis subnixus, arma expediverat. Deposita inde simulatione *Mazarinus*, licet contrarium Rex Parlamento pollicitus esset, ineunte anno 1652 revocatus in aulam, summoque cum honore & gaudio exceptus fuit, restituti etiam in pristinas functiones *Tellerius* & reliqui. At Parlamentum, renovata *Funditorum* factione, audacius, editis acerrimis in *Mazarinum* edictis sæviit, patrocinantibus *Aureliano*, *Nemorosio* & *Bellofortio* Ducibus (Orleans, Nemours & Beaufort;) nomen etiam & opes factioni afferente *Aureliani* filia ex priori matrimonio, ditissima virgine *Montpenseria*. Collectæ itaque copiæ, tentatæque sunt urbes regni a fœderatis, exiguo tamen cum successu, parum concordantibus factionis ducibus, multisque occasionibus neglectis, ut *Tavannius* passim ingenue indicat. Regi vero & aulæ fortissime militavit, desertis Principibus, *Turennius*, nec infeliciter mense Aprili cum Condeo prælium quoddam ad *Blenavium* commisit, quanquam *Tavannii* judicio victoria illa extenuetur. Principes Lutetiam sese receperunt, & *Tavannius* Stamparum urbem commeatu refertam occupavit, cladem tamen paulo post a *Turennio* passus, quod invitus licet, & postulante Montpenseria, spectaculi causa copias in aciem eduxisset; interim enim in suburbio mille & quingentos suorum amisit. Obsidioni inde Stampensi Rex ipse per aliquot dies interfuit: cum vero in eum ex tormento minori (*falconetum* vocant, nec majora habebant obsessi) inscio quidem & in alia urbis parte tunc agente *Tavannio* exploderetur, summum illi odium apud Regem suggestione æmulorum concitatum est, ita

ita ut restituto licet postea Condeo, gratiam tamen Regis sinceram recuperare & ad dignitates meritis suis pares emergere non potuerit, domi consenescere coactus. De hoc fato suo querelas non leves instituit, ita ut harum potissimum causa commentarium hunc edidisse videatur. Obsidio Stamparum ad Idus usque Junii frustra continuata, soluta demum fuit adventante in auxilium *Carolo Lotharingiæ Duce*. In hunc vero vehementer invehitur *Tavannius*, quod consistentibus jam adversa fronte exercitibus, adigi se a *Turennio* una manu gladium, altera diploma regium ostentante, passus sit, ut absque pugna discederet, & Galliam sociosque turpiter desereret, acceptis & subscriptis, quas Rex offerebat, qualiscunque pacificationis conditionibus. Regiæ copiæ postmodum Lutetiæ admotæ sunt, *Turennio* & *Fertæo Seneterrano* ducibus, pugnatumque est in ipsis suburbiis, ut Principum cohortes in urbem recipi necesse fuerit, persuadente ad id cives *Montpenseria*. Verum tanta inde exarsit plebis insolentia, & in Mazarinum ira, ut pleraque per tumultum fierent, nec cædibus abstineretur, nulla quidem, ut *Tavannius* testatur, *Condei* culpa. Verum etiam Regem multa urgebant: deerat commeatus, & Hispanorum exercitus ex Belgio appropinquabat, omnisque spes concordiæ cum Principibus & Parlamento abjicienda erat, nisi *Mazarinus* aula & regno iterum ejiceretur. Abiit igitur vel sua sponte, ut quidam existimarunt, vel monitus a Consiliariis Regis reliquis, & in Episcopatus *Leodiensis* oppido *Bullione* receptaculum invenit. Mutatis deinde, ut fieri solet, subito populi Parisiensis animis, magno studio conciliatio cum Rege quæsita est. *Condeus* ad copias suas novis Lotharingi, quem pacificationis nuperæ cito tæduerat, auxiliis auctas egressus est. Turennius illis exercitum regium opposuit, castra ad confluentes *Sequanæ* & *Icaunæ* fluminum metatus spatio incommodo & angusto, ut a *Tavannio*, qui Principum exercitum admoverat, sine dubio opprimi posse videretur, eaque spe ita efferretur Condeus, ut Lutetiam rediens de republica quasi jam victor consilio disponeret. Artibus autem aulæ, & mobilitate plebis Parisiensis, ipsiusque Ducis Aureliani solita inconstantia, effectum est, languente etiam ex morbo Condeo, ut ad conciliationem civitatis cum Rege serio omnia inclinarent. *Turennius* etiam, ut erat non minus solers quam promptus, viam invenit ex iniquo castrorum loco copias sub initium mensis Octobris absq; damno educendi, & Lutetiam accedens

negotium pacis promovit, ita ut Rex d. 21. Octob. faustis cum acclamationibus populi regiam suam intraret. *Condeus* exercitum in hiberna ad fines Campaniæ & Belgii dimisit, eaque occasione munita quædam Galliæ oppida in Hispanorum potestatem pervenerunt. *Mazarinus* manu militum 4000 collecta, insidias sibi structas feliciter evasit, & ab obvio *Turennii* exercitu in Galliam reductus est. Condeus pacis conditiones, quæ offerebantur, aspernatus, novoque subsidio 6000 militum, quos Princeps *Tarentinus*, *Tremollii* Ducis filius, mense Decembri adduxerat, firmatus, bellum continuare decrevit, neque id ante pacem post annos octo initam finem habuit. Memorat hic *Tavannius*, ut ipse post adventum *Tarentini*, & traditum huic a Condeo supremum in copias imperium, missionem petierit, ægre licet impetratam. Abolitio inde regia d. 3. Januar. A. 1653. data cum literis Cardinalis Mazarini, opera soceri sui *Ducis de Tresmes* missa ipsi est, spes quoque de gratia Regis & augenda dignitate facta; ipse tamen tunc temporis consultius esse censuit, ut in prædiis suis viveret. Queritur vero iterum, quod nec aulæ placuerit, neq; apud Condeum remunerationem fidelitati suæ parem invenerit. Hæc est libelli hujus summa, quoad præcipua historiæ momenta, omissis brevitatis causa multis narrationibus particularibus memoratu licet haud indignis. *Tavannius* statim atque ducatu copiarum sese abdicaverat, in singulari certamine cum *Marchione Quintino* cognato *Turennii*, a quo pravo inter illius ordinis viros more provocatus erat, magnum vitæ periculum adiit, ipsius tamen adversarii generositate superavit. Cum enim huic lethale vulnus inflixisset, famuli ejus tres *Tavannium*, qui unum tantum adduxerat, nec propinquum satis habebat, a tergo adorti interfecissent, nisi jacens jam in terra & morti proximus Quintinus illi acclamasset, ut sibi caveret: conversus itaque ictum sibi intentatum declinavit, & aggressores fortiter in fugam conjecit.

TOMUS II. AUTOGRAPHORUM LUTHERI & coætaneorum, ab anno 1517 usque ad annum 1546, in Serenissimi Principis RUDOLPHI AUGUSTI Brunsvicensium & Luneburgensium Ducis Bibliotheca domestica Brunsvigæ reconditorum.

Brunsvi-

Brunsvigæ, ex officina Zilligeriana, 1691, in 8.

Constat plagulis 18.

DE auspiciis, scopo & utilitate hujus catalogi diximus in recensione *Tomi I.* Actis nostris anno 1690. p. 601. inserta. Jam secundus in publicum prodit, cum ampla & erudita præfatione, cujus autor nomen nunc suum, (quod in ea, quæ Tomo I. præmissa est, dissimulaverat) profitetur; estque is M. *Hermannus* von der Hardt / cujus eruditionem Lipsia nostra ante aliquot annos perspexit, quaque jam insigni cum fructu gaudet Academia Julia, in qua Professoris linguarum orientalium munus cum laude sustinet. Ex præloquio hoc, quia indicem librorum referre non possumus, pauca quædam annotamus. Præclare disseritur, quantum conducat veritati historiæ, & inprimis ecclesiasticæ, diligentia in conservandis majorum scriptis & monumentis, & quantum noceat tepor & negligentia in illa cura & in continuatione eorum quæ bene cœpta olim fuerunt. Adduntur de hoc insignia D. Lutheri monita, & exempla scriptorum memorabilium; v. g. epistola pag. 16.
Martini Meieri Cancellarii Moguntini ad *Æneam Sylvium* tunc Cardinalem, postea Pontificem Pii II. nomine insignitum, anno 1457 data: 17.
Gravis de corruptelis Ecclesiæ ante Lutherum querela A. 1496 a *Wolfgango Aytingero* conscripta. Indicatur modus, quo impacta nuper 21.
a scriptore Gallo, egregio & celeberrimo scriptori Johanni Sleidano calumnia, ex collatione variarum Commentarii ejus editionum refelli possit; id quod hujus indicii beneficio & opera clarissimi Hardtii præstabitur in opere *Seckendorffiano* propediem edendo. Antiqua porro quædam indulgentiarum ante Lutherum diplomata, testimonium crassissimæ superstitionis præbentia exhibentur; ut & *casuum*, quos vocant 23.
reservatorum & *taxarum pœnitentiariarum* autores nominantur. 26.
Quæ vero de utilitate in conservanda ejusmodi librorum memoria dicta sunt, eximio judicio D. *Gisberti Voëtii* celeberrimi inter Reformatos Theologi ex *Libro II. cap.* [illegible]*l. Stud. Theol.* confirmantur, itemque exemplo scriptoris Angli *Davidis Echlini.* Meritissimo itaque jure 30. 35.
prædicat Autor *Serenissimi Brunsvicensium Ducis RUDOLPHI AUGUSTI inexplicabilem solicitudinem, & inexhaustum desiderium, quo multis ab annis hoc egit, ut evanescentibus antiquis ac ponderosissimis monumentis resurgendi spem faceret.* Apertius quoque iterum significat, 36.

ficat, *Celsitudinis* ejus intentionem fuisse, ut laudato operi *Secken-*
pag.38.39 *dorffiano* opis atque lucis aliquid ex conquisitis magno labore nec par-
vo sumtu & communicatis libris accederet; quod quomodo successerit,
ex ipso opere, cui nunc in typographiis nostris ultima manus admo-
278. vetur, Lectores percipient. Subjunctus est Tomo huic II. epilogus,
in quo singularis eruditio *Johannis Murmelii* Ruræmundani, Scholæ
Monasteriensis ante reformationem moderatoris commendatur, pro-
ducta memorabili *Johannis Bugenbagii*, qui postea *D. Pomerani* no-
mine inclaruit, tunc vero Ludimagistrum Treptoviensem seipsum no-
minavit, ad Murmelium epistola anno 1512 scripta; carmina quoque
in ejusdem viri laudem ab *Ulrico Hutteno* & *Job. Pistorio Bilfeldensi*
288. edita. Additur elogium poematis *de omnibus officiis ad bene beateque
vivendum pertinentibus*, a *Dominico Mancino* Italo elaborati, & anno
1516 Lipsiæ publicati, quod permissu Serenissimi Principis, cura *Hard-
tii* nuperrime recusum extat.

HISTOIRE DE CHARLES VIII PAR Monsieur Varillas. i. e.

Antonii Varillasii Historia Caroli VIII Galliæ Regis.

Hagæ Comitum, apud Adrianum Moetjens 1691, in 12.

Constat plagulis 22.

REplet Autor locum, quem inter Ludovicum XI & XII Galliæ Reges vacuum reliquerat, *Caroli VIII* historia, licet a multis tradita, libris voluminis hujus quinque renovata. In dedicatione ad Regem suum parallelismos, quales in voluminibus prioribus, (videantur *Acta nostra A. 1688. p. 661. & A. 1689. p. 511.*) concinnaverat, denuo instituit. Ait enim Carolo VIII sapientiorem esse Ludovicum XIV, quod ille matrimonium *Margaretæ* Austriacæ, quam Maximilianus I. Imperator ex *Maria* Burgundica susceperat, & qui in dotem offerebatur, Burgundiæ & Artesiæ Comitatus, male consultus spreverit; Hic vero *jure devolutionis*, quod indubitabile vocat, *Artesiam* & *Burgundiam* acquirere non neglexerit, & cessionem ab Hispanis pactis *Neomagensibus* obtinuerit. *Carolus*, ut Autor judicat, ex superstitione, & corruptos

ruptos Sacerdotes sequens, Comitatum *Ruscinonensem* & *Cerdanium* Ferdinando Arragonio gratis restituit; *Ludovicus* recuperavit, & terminum regni ad Pyrenæos montes protulit. Fœdus ab Imperatore Maximiliano, Italis, & Hispanis Carolo oppositum, pro exiguo habet Varillasius, considerato illo, quod hodie contra Ludovicum, ut Autor scribit, *Augustæ Vindelicorum inchoatum, Mindæ continuatum, & Magdeburgi perfectum est, inter Curiam* (ita hanc a Pontifice distinguit) *Romanam, Leopoldum Imperatorem, Carolum II Hispaniæ Regem, Angliam, Scotiam & maximam partem Hiberniæ, Fœderatum Belgium, & Ducem Sabaudiæ.* Addit, tanto majori gloria dignas esse victorias contra tot tantosque hostes hucusque a Rege suo obtentas, ex quibus argumentatur, illum a nemine, quam a se ipso vinci posse. Denique *Carolo* objectam fuisse dicit aversionem a literatis; at summam in eos beneficentiam *Ludovici* prædicat, & suo exemplo comprobat Autor.

In admonitione ad Lectores, ut solet, adminicula quædam singularia, quibus usus est, indicat, tum inventa & conjecturas suas commendat. Autorem apologiæ pro Anna Ludovici XI filia, *Comitissa Bellojoviensi* (Beaujeu) sive *Ducissa Borbonia*, ut postea vocata fuit, *Lib. I.* hujus historiæ relatæ, fuisse conjicit *Martialem Arvernum* Procuratorem in Parlamento, quem ob eruditionem laudat, speciatim ob librum, quem inscripsit *Decreta amoris*, (Arrets d'amour.) Acta *Francisci Aureliani*, Comitis Longavillani, in causa matrimonii *Annæ Britannicæ* cum Maximiliano Austriaco, & Carolo VIII Rege, *Lib. II.* allegata, debere se profitetur ultimo *Duci Longavillæ*, qui anno 1672 in transitu Rheni periit. Excusat, quod *Lib. III.* paucos ex Nobilitate, quæ Carolum VIII in Italiam secuta est, nominaverit; numerum enim majorem esse, quam ut investigari, nedum recenseri nominetenus possit. Cum enim Rex equitum hastatorum quatuor millia secum duxerit, & singuli, ut pro certo affirmat, quatuor armigeros sive famulos habuerint, eosque omnes ex Nobilitate, numerum equitum ad viginti millia adscendisse computat. Ad *Librum IV.* supplementum addit narrationi de *Comite Ligniacensi*, qui inter duces Caroli in bello Italico fuerat, & memorabilem ejus casum refert, quod sub regno Ludovici XII ex indignatione decesserit, altero die postquam intellexisset, alium sibi a Rege in præfectura exercitus tunc in Italiam destinati prælatum esse, eodemque fato post mensem extinctam uxo-

rem ejus, ex illustri in Neapolitano regno familia ductam. Ad *Librum* denique *V*, *Gilbertum Montpenserium* Ducem Gallicum, cum *Antonio de Leva* Hispanarum copiarum Præfecto comparans, hunc extreme malum, sed felicem, illum bonum & fortem, sed successu destitutum fuisse tradit.

Ex Opere ipso, quod ordine & integrum enarrari non potest, excerpemus, quæ inter legendum occurrerunt, aliisve judicavimus nota-
pag. 1. biliora. *Lib. I. Carolo VIII* ingenium tribuitur, quod excoli potuisset, nisi *Ludovicus XI* parens ejus, ex invidia & cautela minime probanda, educationem filii negligere, quam talem procurare maluisset, qua sapientior, quam patri expediret, fieri potuisset. Notat tamen, Carolum adultum lectione librorum historicorum & politicorum delectatum fuisse, eamque ob causam commentarios Julii Cæsaris a *Roberto*
p. 10. *Gaguino* Gallice verti curasse. Eadem calliditate a Ludovico XI filiam supra nominatam Annam, magnæ sapientiæ & virtutis fœminam, *Petro Borbonio*, regii quidem sanguinis Principi, sed pauperi & stupido elocatam fuisse, cui tamen administrationem regni, dum impubes esset Carolus, per testamentum detulit; unde periculosæ factiones
18. it. 31. inter proceres regni mox ortæ sunt, jus tamen tutelæ *Anna* per solertiam suam, habito Ordinum Regni conventu, tenuit. Primum illa regiminis specimen dedit, supplicio de *Olivario Dama* vili homine, sed Ludovico XI ob ministerium in flagitiis præstitum charissimo, justissime sumto.
29. Iniquissimæ autem in alia Galliæ parte, Britannia nempe Aremorica, oppressionis exemplum fuit *Guilielmus Cheauvain*,
24. *Francisci* ultimi illius provinciæ Ducis Cancellarius, qui æmulatione & sævitia pessimi hominis, *Landasii*, patre sartore nati, sed immodico Ducis favore ad summum in aula & militia locum evecti, indicta causa, squalore carceris diuturni & demum fame enecatus est: autor vero sceleris postea seditione populari captus, & invito licet inscioque Hero infamium criminum reus peractus & suspendio sublatus fuit. Subjunguntur multa de rebus Anglicis & Aremoricis, quorum veritas pendet a fide, qua manuscripta ab Autore allegantur. Toto enim hoc opere, ut in historiis antehac editis facere consuevit, pro ingenio suo ita versatus est Autor, ut pleraque nova quadam forma induerit, quæ delectationem lectoribus affert, certe tædium demit.

Lib. II. prolixe exponitur, quibus consiliis & artibus Carolus

VII

VIII *Annam* Britannici Ducatus heredem Maximiliano Austriaco jam per procuratorem nuptam eripuerit, nec minori insolentia *Margaretam* Maximiliani filiam, impuberem quidem, sed sibi jam legitime & solenniter junctam & aliquot annis Lutetiæ educatam, repudiaverit & domum remiserit. Exemplum vix habet atrox & duplicata injuria, excusatur tamen non solum, sed & laudatur ab Autore,& Caroli Regis pag. 144.
simplicitas irridetur, quod soluto matrimonio provincias dotales, Comitatum nempe Burgundiæ & partem Artesiæ, sibi jam traditas repudiatæ restituerit. Philippus Cominæus in negotiis aularum & scriptis suis illustrius nomen sibi peperit, quam ut vel mediocriter doctis ignorari possit. Hujus calamitatem, quam post mortem Ludovici XI, cui charissimus erat, ob societatem cum Duce Aureliano incurrit, ex *MSStis* 145.
refert Varillasius, fassus tamen non omnia, quæ ad plenam cognitionem requiruntur, in actis reperiri. Quæ in dedicatione tetigerat de restitutione Comitatus *Ruscinonensis*,hic pluribus persequitur, culpam duobus monachis Franciscanis tribuens. Hi enim lagenas, aureis 152.
nummis vini loco repletas,a Rege Hispanorum accepisse ferebantur, & clamoribus suis Regem ejusque tutricem & proceres aulæ obtundebant, dictitantes animam Ludovici XI ex purgatorio liberari non posse, eosdemque cruciatus Carolo VIII olim expectandos esse, nisi Comitatus ille Ferdinando Arragonio restitueretur. Refutat hic Autor scriptores Hispanos, & qui eos sequuntur Gallos, tradentes restitutionem illam ideo gratis factam esse, ut Ferdinandus agnatum suum Regem Neapolitanum, cui Carolus bellum intentabat, desereret. Duo enim 154.
pacta diversa inter utrumque Regem facta a scriptoribus confundi dicit: prius initum esse A. 1492 de restitutione illa Ruscinonensi, alterum A. 1493 de expeditione *Neapolitana*. Hujus causas ab origine repetit, non tam ex autoribus, qui extant, quam ex suo ingenio speciose reconcinnatas. Taxat per occasionem *Scipionem Gentilem*, Episcopum 164.
Aretinum, ob immodicam laudis ab eruditione & eloquentia captationem, quam consiliis publicis, quibus pax Italiæ servari potuisset, nocuisse putat. Affert quædam ex manuscriptis de gestis Pontificum, inprimis *Alexandri VI. Ludovici* vero *Sfortiæ* historia plurimas libri paginas implet, nec non Regum Neapolitanorum & familiæ *Medicea*. Jus Galliæ Regum in Provinciam, itemque regna Neapolis atque Siciliæ, ex tribus dispositionibus & cessionibus *Renati Andegavensis*

Regis Neapolitani ejusque agnati & heredis Caroli Comitis Cenomanorum deducit. *Renatus* nempe A. 1478 Ludovico XI Provinciam conditionibus in pacto expressis tradidisse dicitur: deinde A. 1480 con-
pag. 179. dito testamento Carolum modo dictum fratris sui filium heredem scripsisse, exclusis filiabus suis earumque posteris: denique Carolum istum, quicquid a *Renato* patruo acceperat, A. 1482 *Ludovico XI* legasse. Foederis conditiones inter Carolum VIII & Ludovicum Sfortiam initi, ex tabulis authenticis exponit, refellitque veteres autores, qui scripserunt, *Sfortiæ* Principatum *Tarentinum* cum jure supremo articulis secretis a Rege promissum fuisse.

Libro III. historiam *Francisci Sfortiæ*, qui post mortẽ Philippi Mariæ, ultimi ex Vicecomitum familia Mediolanensium Ducis, ducatum invasit, ejusq; successorum *Galeatii, Johannis Galeatii*, & *Ludovici* proli-
208. xe explicat; ubi obiter monet, jus Austriacum in Mediolanensem ditionem rectius ex *Philippi* illius testamento, quo *Alfonsum* Regem Neapolitanũ hæredem scripsit, quam ex investitura Cæsarea defendi posse, quia scil. tota successio Regum illorum Neapolitanorum ad Austriacos pervenit. De matrimonio *Maximiliani I.* Imperatoris cum *Blanca Sfortia*, & investitura *Ludovico Sfortiæ* facta, multa cum acrimonia & satyrico in Imperatorem sale tractat. Cum vero jam dudum inæqualitas illius matrimonii Maximiliano exprobrata a scriptoribus fuerit, ipse excusandi ejus specie, *Friderici III.* (parentis Maximiliani) exem-
16. plum proponit, qui *Eleonoram*, Johannis Portugalliæ Regis, cujus mater Judæa fuerit, neptem uxorem duxerit. Miratur, neminem ex scriptoribus intra duo secula hoc pro Maximiliano allegasse. Hujus itaque argumenti, pulchre scilicet inventi præmium debetur Varillasio, qui tamen cogitare debuit, hoc aculeo, si quis est, suum etiam Regem pungi, qui ab Eleonora illa per Serenissimam Matrem suam, Annam Austriacam, itidem genus ducit. Consultius fortassis etiam Historicus
232. Regius in Gallia foedus Alexandri VI cum Turcis dissimulasset, nisi eo ipso Gallica foedera cum Barbaris exemplum & excusationem invenire putarit. Major tamen utique Pontificis, qui se pro Vicario Christi gerebat, culpa fuit, quæ extenuari non potest excusatione quam affert, quod Papa non qua talis, sed ut Princeps politicus, supremusque regni Neapolitani Dominus cum Turcis pepigerit. Reliqua hujus libri parte recensentur acta Caroli VIII cum Pontifice & Florentinis, tum

imma-

immania Ferdinandi senioris, filiique ejus Alfonsi, Regum Neapolitanorum, flagitia & facta.

Liber IV. occupatum celeriter a *Carolo VIII* regnum Neapolitanũ, reditumq; ejus periculosissimum in Galliam describit. Non tacet Autor errores & vitia Caroli, quibus felicitatem suam ipse corruperit, pro- pag. 305.
secutionem victoriæ neglexerit, pompas inanes & voluptates sectatus sit, opes regni luxu & inconsideratis donationibus exhauserit, nobiles ex Andegavensi factione, quibus regni possessionem magna ex parte debebat, meritis præmiis privaverit, cives denique, quos Reges priores facili accessu dignabantur, per fastum repulerit & infensos sibi reddiderit. Alexandri VI detestabile facinus memorat, quod *Zizimum, Baja-* 310.
zetis Turcorum Imperatoris fratrem, non solum pensione Turcica annua quadraginta millium aureorum in custodia tenuerit, sed etiam, cum ex pacto cum Gallis, *Zizimus* ille Carolo VIII Regi tradendus, ejusque nomine prætexto belli titulus contra Bajazetem quærendus esset, corrumpi se a Turcis, trecentorum millium aureorum pretio passus fuerit, ut lentum venenum *Zizimo* propinaretur, quo paulo post extinctus est. Refert etiam *Hieronymi Savonarolæ* acta cum Carolo Rege, ut ei bona & mala prædixerit, & nisi ad reformandam Ecclesiam 345.
animum serio appelleret, exitium minatus fuerit. Operosa est descriptio prælii ad Tarum amnem, sive *Fornovum* oppidum, d. 15. Jul. A. 1490 cum fœderatorum Italorum exercitu, qui Gallico quadruplo major fuit, ita commissum, ut Rex illis profligatis, iter suum in Subal- 363. 375.
pina & inde in Galliam prosequi potuerit. Duplici autem modo pugnæ istius historiam proponit, aliter nempe ex Gallorum, aliter ex Italorum relatione, judicium & electionem lectoribus deferens, utris assentiri velint.

Libro V. sub initium *Cominæum* & *Guicciardinum* perstringit, 391.
in descriptione prælii illius, ut putat, hallucinatos. Galliæ Regi imputat, quod male consultus occasionem occupandi in itinere illo Du- 394.
catus Mediolanensis neglexerit. *Jovium*, cujus venalem calamum 398.
reprehendit, eatenus tamen laudat, quod *Consalvum Cordubensem* (*Magni Capitanei* nomine celebrem) jura divina & humana violasse fateatur, dum Gallorum res in Italia prosterneret, & regnum Neapolitanum Hispanis vindicaret. De matrimonio Ferdinandi junioris, qui anno 1496 regnum illud recuperavit, cum amita sua ita loquitur, ut dispen- 427.

sationem Pontificis non satis probet. Guicciardino denuo dicam scribit, quod in historia obsidionis Novariensis fidem corruperit non alia ex causa, quam ut personam fingeret, cui orationem, in quibus com-
pag. 443. ponendis scriptor ille gloriam affectare videtur, apte posset tribuere. Multus post hæc est in detegendis Caroli Regis noxiis consiliis & actis, affectibusque *Brissoneti* Cardinalis, quo ministro primario utebatur.
460. Secuta itaque est præceps & fugæ similis ex Subalpinis in Galliam reditus, totiusque regni Neapolitani amissio, consumto cladibus & morbis toto Gallorum exercitu, cum ipso duce Montpenserio supra nomina-
483. to. In dubium vocatur ab Autore *Petri Bembi* Veneti historici relatio, qua patriæ suæ eandem laudem tribuit, quam Romani olim reportarunt, cum Pyrrho Epirotarum Regi perfidiam medici sui revelassent. Idem enim fecisse, narravit *Bembus*, Senatum Venetum, cum illo tempore aulicus quidam Caroli VIII ex eadem Epirotarum sive Albanorum gente polliceretur, se Regem veneno sublaturum esse. Negat enim Varillasius, in aula Regis ullum ex ista natione fuisse, & rationes exponit, per quas mors Caroli Venetis nullum allatura fuisset emolumentum. Magnam inde iterum negligentiam Caroli accusat, quod matrimonium *Philippi* Austriaci cum *Johanna Arragonia*, cum posset, non impediverit; agnoscit tamen divinam providentiam, quæ per conjugium istud potentiæ, ad quam natus ex illo Carolus V Imperator postea evectus est, fundamenta struxerit. Carolo VIII filii fuerant, sed ante Patrem defuncti, & spes prolis simul defecit, quod is corpus vagis libidinibus
526. exhausisset. Secutus est etiam ipsius Regis subitus interitus ex apoplexia. De vitiis & defectibus ejus sat multa dixit Autor: adscribi tamen mere-
528. tur, quod de ejus emendatione in fine historiæ subjunxit. *Seria*, ait, *conversionis argumenta fuerunt, quod Rex novas leges gubernationis, quam ipse jam tractare & gerere cœperat, ministris antea obsequi solitus, instituit; jurisdictionis & œconomiæ rationes ordinavit; convictos concussionis deposuit aut ab officio suspendit; bis in hebdomade & supplicantes etiam pauperrimos & tenues ex populo audivit; laboravit in restituenda disciplina Cleri; abusum pluralitatis beneficiorum ecclesiasticorum, quantum in se fuit, sustulit; redituum suorum rationes ipse investigavit; tributorum modum ad summã duodecies centenorũ millium librarum reduxit; consiliarios & ministros perspectæ probitatis elegit, & cum eo tempore eminentis virtutis & industriæ viros non facile inveni-*

inveniret, eos tamen prætulit, quorum mores culpari non possent; abstinere cœpit a dicteriis lascivis & indecentibus, quibus antea adsueverat, nihilque ex eo auditum amplius fuit, quam quod reverentiam erga Deum, & tenerum in subditos amorem indicaret. Ita se juvenis adhuc ad vitam futuram præparabat, tanquam non diu præsenti fruiturus. Insigne continentiæ ab illo editæ specimen d. l. refert Autor, narrans, quomodo juvenculam eximiæ formæ in civitate *Astensi* stupri causa ad se ductam, in medio libidinis ardore, precibus & lacrymis ejus victus, intactam dimiserit & honeste elocatam munifice dotaverit.

PHILOSOPHIÆ CARTESIANÆ ADVERSUS Censuram P. D. Huetii Vindicatio, autore D. Andrea Petermanno.

Lipsiæ, apud J. C. Meyerum, 1690, in 4. Plag. 8.

JO. EBERHARDI SCHVVELINGII EXERCItationes Cathedrariæ in P. D. Huetii Episcopi Suessionensis Censuram Philosophiæ Cartesianæ.

Bremæ, typis Herm. Braueri, 1690, in 8. Plag. 30.

JO. SCHOTANI EXETASIS CENSURÆ, QUA P. D. Huetius Philosophiam Cartesianam inique vexavit.

Franequeræ, typis Jo. Gyselaar, 1691, in 8. Plag. 28.

VIx dum in lucem prodierat *Cartesianæ Philosophiæ Censura Huetiana*, cum statim suos quoque nacta est censores. Et primus quidem omnium has partes sibi sumsit Vir experientissimus *D. Andreas Petermannus* Anatomiæ hoc tempore in Academia nostra Professor Publicus. Secuti hunc sunt Vir consultissimus *Joh. Eberh. Schwelingius*, Juris pariter atque Philosophiæ naturalis in illustri Gymnasio Bremensi Doctor publicus, & clarissimus Vir *Joh. Schotanus a Sterringa*, Philosophiæ in Lyceo Franequerano Professor. Atque *hic* quidem *Exetasi Censuræ Huetianæ* ipsum Huetii scriptum inseruit, acriusque paulo dicendi genus adhibuit; *iste* fuse rem omnem discussit; *ille* autem

tem

tem ſtricte breviterque Carteſium defendit. Ut ergo adpareat, quid reſponſum fuerit Huetio, præcipue quoad illa, quæ in Actis Januarii A. 1690 recenſuimus, *Schwelingii* nunc librum, & eum quidem ſolum, ne uno in argumento nimii ſimus, paucis recenſebimus; inprimis cum *Petermanni* liber dudum jam in doctorum virorum manibus verſetur, brevique tempore perluſtrari poſſit, *Schotani* vero opus in officinis noſtris librariis frequentius quam Schvvelingii ſit obvium. Id autem generatim in Huetio reprehendit Schvvelingius, quod vix unquam Domini DesCartes ſententiam candide propoſuerit, plerumque vero affinxerit ipſi opiniones abſurdas, ut larvas haberet, quibuscum depugnaret. Nam ad *primum Cenſuræ caput*, in quo *dubitationem* Carteſianam & propoſitionem, *Ego cogito, ergo ſum*, tantopere exagitat Cenſor, regerit Schvvelingius, dubitationem illam non in rigore ſummo eſſe accipiendam, ſed nihil aliud ſignificare, quam remedium illud mentem a præjudiciis avertendi, dum nihil decernimus, aut pro vero vel falſo habemus; eo ſolum fine, ut rationes, quæ aſſenſum aut diſſenſũ vel invitis extorqueant, inquiramus. Carteſiũ enim, cum videret nihil eorũ, quæ ſenſibus & intellectu cognoſcuntur, de quorũ tamen veritate apud ſe vel maxime eſſet convictus, per philoſophiam receptã adverſus rationes dubitandi, quibus Athei & Sceptici abutuntur, defendi ſatis poſſe, conſilium cepiſſe de cogitationibus ſemel in limine philoſophandi quam maxime avertendis ab omni præcognito, quod experiretur ab hoſtibus veritatis per objectiones, quæ promte refutari non poſſent, dubium reddi poſſe, donec inveniret veritatẽ quæ a nemine in dubium vocari poſſet. Cum ergo incidiſſet in hoc primũ cognitum, ſe exiſtere rem cogitantem, ceſſaſſe omnem ἐποχὴν, quæ potius laudanda in ipſo, quam vitio ei ſit vertenda. Quamvis autem Des-Cartes unico didicerit intuitu ſe cogitare & exiſtere, cum hoc ipſum ſine regulis dialecticis & absq; illatione per immediatam conſcientiam cognoſcatur, recte tamen exiſtentiam inferri ex cogitatione, cum plus dicat τὸ cogitare quam exiſtere, ac proinde mirum non eſſe, ſi in cogitatione actuali exiſtentia rei cogitantis includatur, cum in præmiſſis virtualiter lateat concluſio. Porro, quia particularia notiora nobis ſunt univerſalibus, ita ut, dum cõgnoſcimus particularia, eadem opera univerſalia quoque intelligamus, recte dici poſſe, generalia lumine naturæ eſſe cognita, poſtquam adeſt notitia ſpecierum, atque hinc Dn. Des-Cartes poſt detectam primam verita-

veritatem optimo jure alia generalia admitti jubere. Nihil etiam aliud hoc enunciato, *Ego cogito, ergo sum*, significari, quam quod intelligi vult Cartesius, falsumque esse duplicem adhiberi cogitationem, cum mens cogitat se esse rem cogitantem. Tandem Cartesio injuria tribui, ac si statuerit, Deum fallere nos posse; cum hæc sit Scepticorũ objectio ab illo proposita, ut ostenderet, eam nequaquam labefactare posse primam veritatem a se inventam, quæ sua certitudine & evidentia ita convinceret animum, ut assensum denegare non posset.

Ad *secundum* Huetii *caput* sequentia respondentur: Viam qua Dn. Des-Cartes ad *veritatis criterium* pervenerit, regiam omnino rectamque fuisse. Cum enim ipsi innotuisset veritas prima, *se existere rem cogitantem*, vidisse illum quoque, causam, cur tantopere de illa certus esset, non esse aliam quam claram ac distinctam perceptionem, & hinc merito conclusisse, alia quoque vera esse, quæ æque clare ac distincte cognosceret, ac proinde admittenda ceu nulli obnoxia dubitationi. Quod vero modo lumen naturale, modo perspicuitas pro criterio allegetur, id nullam arguere inconstantiam, cum una eademq; res per diversa hæc nomina intelligatur. Neque etiam circulum committere Cartesium, dum modo, ut Huetius ait, ex eo quod clara & distincta perceptio vera sit, colligit se esse, atque item Deum; modo vero ex eo quod sit Deus, colligit claram & distinctam perceptionem veram esse. Ipsum enim ante demonstrationem de existentia Dei, infallibiliter certum fuisse de se deque criterio veritatis, nondum tamen perfectam habuisse sui & criterii veritatis scientiam per causas. Cognita vero demum existentia Numinis, causam criterii a priore dedisse hanc, quod Deus omniscius atque optimus nec fallere possit aut falli, neque etiam, salva sua immutabili veracitate, intellectum condere, qui aliquid videat, quod non ita se revera habeat, prout ab illo videtur; atque hoc sensu docuisse, nisi nobis constet Deum esse, fierique non posse ut nos fallat, nihil a nobis perfecte sciri posse, nec ipsa etiam Theoremata Geometrarum. Frustra autem cavillari Huetium regulas methodi, quibus *clare, distincte, ordine, adæquate* contemplari res propositas jusserit Des-Cartes; falsumque plane esse, illum pluribus argumentis probabilibus vim certissimi argumenti tribuisse; aut Cartesianos statuere, quod habent in mente, id omne exstare extra mentem.

De *mente humana* vera sensisse Cartesium, contra ac Huetius pu-

tat *capite* suæ Censuræ *tertio*, Schvvelingius ex eo conficit, quod cogitatio est primum & immediatum mentis attributum, nec non ipsa sine corpore optime potest concipi. Licet vero ex hac hypothesi colligatur, minime pertinere corpus ad essentiam animi, negat tamen Cartesii Hyperaspistes hinc sequi, sola mente totum constare hominem, aut Cartesium hoc unquam docuisse. Quæ deinde ad sensum corpori asserendum subjicit phænomena Censor, ea, judice Schvvelingio, nequaquam confirmant animam non sentire, sed optime explicari possunt ex hypothesi Cartesiana, quæ animam per corpus sentire ultro concedit, perfectamque sensationem illam vocat, cum animus exceptos organis sensoriis motus percipit, illique perceptioni suum superaddit judicium. Porro Cartesii sententia de Ideis commode explicatur, ostenditurque Huetium, dum evincere conatur, nihil esse in intellectu quod non fuerit in sensu, & tamen concedit ideas universales ab intellectu effingi, sibi ipsi non constare. Tandem de animæ sede disputatur, & glandula pinealis a telis, quibus eam Censor impetit, defenditur. Quæ ad illa, quibus *argumentum ad existentiam Dei probandam* a Cartesio excogitatum impugnatur *capite quarto* Censuræ Huetianæ, reponuntur, prolixum esset omnia referre. Concedit quidem Schvvelingius, inspectionem creatarum rerum ad Dei cognitionem nos deducere per vias, quas Scholastici causalitatis, eminentiæ & negationis adpellant, sed methodos hasce præsupponere jam Ideam Numinis innatam, eamque solum explicatiorem clarioremque efficere, contendit. Cartesium vero a petitione principii liberat dicendo, ipsum quidem ante inventam demonstrationem de existentia Dei, certum fuisse de rebus variis per immediatam experientiam, sed post Deum demonstrative cognitum, illas quoque per causas ac scientifice cognovisse.

Porro illa, quæ in *capite quinto*, *sexto & septimo* Cartesii *doctrina physica* objecta sunt, ita diluuntur: Dn. Des-Cartes recte corporis essentiam constituere in extensione, cum in corpore nihil deprehendatur quam divisibilitas, mobilitas, figurabilitas, situabilitas, dimensionumque ac mensurarum certarum capacitas, quæ omnia ab extensione dependeant. Ipsum mundos uno plures existere posse negasse, quia id repugnet naturæ rerum, neque tamen definivisse, quid per potentiam Dei absolutam fieri posset. Vim argumenti Cartesiani, quo naturam corporis non in duritie aut mollitie consistere ostenditur, Adversarium

sarium non fuisse assecutum, cum in eo non de translatione totius corporis sermo sit, sed de intestino particularum insensilium motu: mundum autem infinitum dici, quia nullas cognoscimus extensionis mundi fines. Speciatim ad *argumentum Henr. Mori*, in quo præsidium validissimum ponit Huetius, reponitur, falsam assumi a Moro hypothesin, quod scil. particulæ illæ minutæ, ex quibus ortus hujus mundi derivatur, fuerint æquales, & vel cubi vel prismata hexagona. Nullibi enim hoc Cartesium determinasse, sed potius disertis verbis fateri, hæc sola ratione definiri non posse, cum potuerint innumeris iisque diversissimis modis a Deo temperari. *Gravitatis* autem *causa* dum vindicatur ab Adversarii insultu, objicitur eidem, non recte intellectam ipsi fuisse Cartesii sententiam, qui non in solos globulos causam gravitatis retulerit; neq; ipsum satis considerasse æqualitatem situs terræ ac vorticis eam peculiariter ambientis, ut habeant ambo unum axem, sitque terræ superficies in omnibus axis sui punctis plane recta, & perpendicularis globulis opposite versantibus; ex quo fiat, ut ad rectos angulos gravium pressiones ubique in superficie terræ peragantur, nec ipsis exceptis polis, per quos effluens materia subtilis gravia corpora deorsum propellat.

Tandem in *ultimo capite* plura odiosa & falsa, quam vera contineri, ostendit Cartesii vindex. Falsum enim esse, quod a Christianæ religionis placitis sit aliena philosophia Cartesiana, licet cum inepto Transsubstantiationis dogmate conciliari non possit, cui & ipse Renatus renunciasset amplexurus Reformatorum fidem, nisi eristicis de confraternitate Mariana Voetium inter ac Maresium scriptis absterritus fuisset. Falsum quoque esse, quod ejus asseclæ sint elegantiorum literatum osores, Aristotelemque nullo in numero habeant, quodque Des-Cartes ex antiquorum scriptis omnia furtim sublegerit, cum incertum sit, an veteres eodem modo sua explicarint dogmata, ac Cartesius, qui suæ methodo insistens omnia, quæ proposuit, ex principiis semel adsumtis derivarit.

G. G. L. DE SOLUTIONIBUS PROBLEMATIS Catenarii vel Funicularis in Actis Junii A. 1691, aliisque a Dn. I. B. propositis.

Valde delectatus sum lectis tribus Problematis a *Galilæo* propositi, a D. *Bernoullio* renovati, solutionibus inter se consentientibus, quod indicium est veritatis, apud eos valiturum, qui talia accurate non examinant. Etsi autem omnia conferre non vacaverit, in summa tamen rei manifesta est concordia. Legem tangentium, & extensionem curvæ catenariæ in rectam invenimus omnes, & cum curvedinis mensurã olim in *Actis Junii A. 1686, p. 489*, (introducto novo contactus genere, quem osculum appellare placuit) explicuerim per radium circuli curvam osculantis, seu ex omnibus circulis tangentibus maxime ad curvam accedentis, eundemque adeo quem ipsa curva ad rectam facientis angulum contactus, placuit celeberrimo *Hugenio* (animadvertenti centra horum circulorum semper incidere in lineas a se primum inventas, quarum evolutione describuntur datæ) speculationem huc applicare, & investigare radium curvitatis vel circulum osculatorem curvæ catenariæ, sive ejus curvam evolutione generantem, quam & dedit solutio *Bernoulliana*. In *Hugeniana* autem, distantia quoque habetur centri gravitatis catenariæ ab axe. In *Bernoulliana* & mea, ejusdem distantia tam ab axe quam & a basi aut alia recta, adeoque puncti determinatio, item quadratura figuræ catenariæ. Quibus ego in mea centrum gravitatis etiam hujus figuræ seu areæ adjeci. Constructionem lineæ Dn. *Hugenius* exhibet ex supposita quadratura curvæ, qualis est $xxyy = a^4 - aayy$, Dn. *Joh. Bernoullius* & ego reduximus ad quadraturam hyperbolæ; illo perbene adhibente etiam extensionem curvæ parabolicæ in rectam, me denique rem omnem reducente ad logarithmos, eaque ratione obtinente, *perfectissimum in Transcendentibus exprimendi pariter & construendi genus.* Sic enim unica tantum semel supposita vel habita ratione constante, de reliquo infinita puncta vera exhiberi possunt per communem Geometriam sine interventu ulteriore quadraturarum, aut extensionum in rectas. Lineæ Catenariæ mirum & elegantem cum Logarithmis consensum, ex mea constructione animadvertere fortasse non injucundum videbitur. Cæterum a Dn. *Hugenio* (egregii ex Tab. Sinuum compendii nobis spem faciente) observatum est, rem etiam reduci ad summam secantium arcuum, per minima æqualiter crescentium. Idem & a me notatum fuerat, & cum in mentem venisset, ab iisdem pendere & lineæ rhombicæ seu loxodromicæ determinationem in usum nautarum, quam jam multis abhinc annis

annis etiam ex logarithmis definiisse recordabar, excussi veteres schedas, & in *proxime præcedente Aprili p. 181 Actorum Erud. hujus anni* rem tandem publice exhibui. Contigit autem, ut Clarissimus Basileensium Professor Dn. *Jacob Bernoullius* Problematis Catenarii renovator, fraternæ solutioni, in *Junio nupero p. 282*, subjiceret etiam loxodromiarum considerationem, ubi multa detexit egregia; dedit etiam constructionem loxodromiæ ex supposita quadratura lineæ, cujus abscissa & ordinata sint z & x, æquatio vero differentialis ad calculi mei ritum, sit $\overline{dx} = t\,r\,r\,\overline{dz} : z\sqrt{rr - zz}$. Ubi vero videbit, quomodo res a me reducta sit ad quadraturam hyperbolæ aut logarithmos, agnoscet credo nunc colophonem quodammodo impositum esse huic diquisitioni, tantumque superesse, ut ad usum practicum captumque popularem magis adaptetur. Ubi tamen annotare debeo, quædam in dicta mea lineæ rhombicæ constructione, Aprili nupero publicata, esse corrigenda. Nam pag. 181, lin. 12, pro *1l 2l*, ponatur *1l 3l*, & lin. 25 pro *1d3l* ponatur *2d3l*, & pag. 182, linea 20, pro *seu ad* $\frac{e}{1} + \frac{e^3}{3} + \frac{e^5}{5}$ &c. ponatur *seu ad* $\frac{e-(e)}{1} + \frac{e^3-(e)^3}{3} + \frac{e^5-(e)^5}{5}$ *&c.* Quod utique debuisse poni, ex præcedentibus apparet. Elegans est, quod Dominus *Bernoullius* habet, *Januarii nuperi p. 16*, de curvæ partibus quibusdam dissimilaribus inter se æqualibus. Porro *Junii p. 283* lineam finitæ magnitudinis, infinitos licet gyros facientem, non puto esse interminatam; cum finitæ sit æqualis, & motu æquabili finito tempore percurri possit. Hæreo etiam circa id, quod ab eodem dictum est *mense Januario proximo p. 21*, nullius curvæ Geometricæ in se redeuntis rectificationem (generalem) esse possibilem. Scio alium virum Clarissimum simili argumento probare instituisse, nullius areæ curvæ Geometricæ in se redeuntis quadraturam indefinitam esse possibilem; visum tamen est Dn. *Hugenio* non minus quam mihi, rem non esse confectam. Et ni fallor, dantur instantiæ, quibus tamen hujusmodi argumenta applicari possunt. Hæc veritatis amore, non contradicendi studio a me notata, spero non displicitura, cum aliis egregie dictis nihil detrahant. Ego certe eo sum animo, ut viros præclare de literis meritos ac merituros, lubentissime nec sine voluptate prædicem, hanc eorum laboribus honestissimam mercedem

deberi judicans, quæ & in futurum incitamento, & ipsis & aliis esse potest. Negare non possum, mirifice mihi placuisse, quæ Celeb. *Bernoullius* cum ingeniosissimo juvene *fratre* suo fundamentis calculi novi a me jactis inædificavit, idque eo magis, quod excepto acutissimo Scoto *Joh. Craigio* nondum mihi occurrerat, qui eo fuisset usus, ipsorum autem præclaris inventis rem, quam summæ utilitatis esse judico, & ab ipsis agnosci video, spero latius propagatum iri in usum rei literariæ. Nec dubium est, quin ea ratione Analysis Mathematica perfectioni propius admoveatur, & Transcendentia hactenus exclusa ei subjiciantur. Egregie a Dn. *Bernoullio* annotatum est, in omni puncto flexus contrarii rationem inter *t* & *y*, vel *dx* & *dy*, esse omnium possibilium maximam vel minimam. Et omnino non dubito, ipsos aliqua detecturos, ad quæ pervenire mihi ipsi difficile esset futurum: supersunt enim, in quibus nondum ipse optata brevitate rem conficere possum. Et quemadmodum mihi, qui in has meditationes occasione *Pascalianorum* & *Hugenianorum* scriptorum potissimum incidi, ad ea pervenire progrediendo licuit, quæ ex illis non facile deducentur, & quæ antea vix sperabantur: ita credo, mea qualiacunque aliis adhuc abstrusioribus occasionem præbitura. Et sane gratulor clarissimo B. affinia problemati catenario danti & daturo, si nempe catena sit inæqualis crassitiei, si funis sit extendibilis, si pro fune gravi adhibeatur lamina elastica, ac denique de figura veli; de quibus vellem mihi cum eo conferre nunc liceret, sed diversissimi generis laboribus distractissimus ægre nuper a me obtinere potui, ut repertam jam ante annum solutionem propositi ab ipso Problematis tandem elaborarem & in ordinem redigerem, quæ etiam moræ causa fuit. Cæterum quia ipse *p. 290* conjicere voluit, qua occasione, aut quorum ante me scriptorum auxiliis potissimum ad has meditationes devenerim, placet id quoque candide aperire. Eram ego hospes plane in interiore Geometria, cum Lutetiæ Parisiorum A. 1672 *Christiani Hugenii* notitiam nactus sum, cui certe viro, post *Galilæum* & *Cartesium*, & has literas publice, & me in ipsis privatim plurimum debere agnosco. Hujus cum legerem librum de *Horologio Oscillatorio*, adjungeremque *Dettonvillæi* (id est *Pascalii*) Epistolas & *Gregorii a S. Vincentio* opus, subito lucem hausi, & mihi, & aliis quoque qui me in his novum norant inexpectatam, quod mox speciminibus datis ostendi. Ita mihi sese aperuit ingens numerus theorematum, quæ corollaria tantum

tantum erant methodi novæ, quorum partem deinde apud *Jac. Gregorium* & *Isaacum Barrovium* aliosque deprehendi. Sed animadverti fontes non satis adhuc patuisse, & restare interius aliquid, quo pars illa Geometriæ sublimior tandem aliquando ad analysin revocari posset, cujus antea incapax habebatur. Ejus elementa aliquot abhinc annis publicavi, consulens potius utilitati publicæ, quam gloriæ meæ, cui fortasse magis velificari potuissem methodo suppressa. Sed mihi jucundius est, ex sparsis a me seminibus natos in aliorum quoque hortis fructus videre. Nam nec mihi ipsi integrum erat hæc satis excolere, nec deerant alia, in quibus aditus novos aperirem, quod ego semper palmarium judicavi, ac methodos potius, quam specialia licet vulgo plausibiliora æstimavi. Postremo unum adjiciam, etsi ab hoc loco alienum, optare me, ut D. *Bernoullius* expendere dignetur, quæ circa æstimationem virium *D. Papino* altera vice repono, præsertim in fine, ubi detexisse videor fontem erroris popularis. Optime urget *Julio nupero p.321.* nihil virium deperdi, quod non alicubi impendatur; sed differunt vires & quantitas motus: & præterquam, quod quanto firmior obex, eo minus potentiæ in ipso perditur, certissimum est, obstacula in data quavis ratione diminui posse, & obstacula attritus seu frictionis non esse proportionalia celeritati (ut monui in *schediasmate de resistentia*) esse quidem resistentiam medii, sed nihil prohibet fingi oscillationes in loco aere exhausto, aut medio quantævis tenuitatis; postremo abstrahendus est animus a circumstantiis variabilibus, ad ipsam per se rei naturam indagandam.

G. G. L. DE LEGIBUS NATURÆ ET VERA æstimatione virium motricium contra Cartesianos Responsio ad rationes a Dn. P. mense Januarii proximo in Actis hisce p. 6 propositas.

CUm varia impedimenta promtius responsuro obstiterint, facile a Clarissimi Antagonistæ humanitate veniam spero. Ut brevitati qua licet consulatur, disquisitionem de causa gravitatis cum ipso nunc sepono. Primaria de virium æstimatione quæstio est, quas scilicet semper easdem natura conservat. Plerique vim æstimant producto ex mole in velocitatem seu quantitate motus, unde & *Cartesiani* volunt, eandem

eandem in natura motus quantitatem conſervari. Ego contra oſtendi in *Actis Erudit. Mart. 1686 pag. 161*, cum conceſſum ſit a pleriſque, potiſſimum ab ipſis *Carteſianis*, ejuſdem potentiæ eſſe elevare unam libram ad quatuor pedes, aut quatuor libras ad unum pedem; non poſſe vim æſtimari per quantitatem motus, nec corpus librarum 4 velocitatem habens gradus unius tantum valere, quantum corpus libræ unius velocitatem habens graduum quatuor; quoniam ſi illud unam libram poſſit elevare ad pedes 4, hoc eandem poſſit elevare ad pedes 16. Huic meo argumento quidam reſpondere conati, ſeſe ita implicuerunt, ut non ſatis rem percepiſſe videantur, dum conceſſerunt æſtimationem potentiæ in ratione molis & altitudinis, ad quam moles vel pondus attolli poteſt. Sed Dn. P. recte vidit, hac admiſſa, æſtimationem in ratione molis & velocitatis ſtare non poſſe; itaque de hac perſuaſus, illam negat *Act. Erud. April. 1689, p. 183*, & argumentum quoddam ſuum pro velocitate in pari mole viribus proportionali affert. Ego reſpondens *Act. Erud. Maji 1690, p. 228*, & rem altius repetens, docui ex contraria ſententia ſequi inæqualitatem cauſæ & effectus, imo motum perpetuum, quæ abſurda videantur. *Virium* enim *inæqualium* ea eſſe definivi, quorum ſi unum aliquod in alterius locum ſubſtitui ſupponatur, naſcatur motus perpetuus ſeu effectus *potior* cauſa, & ſubſtitutum tunc eſſe *potentiæ majoris*, id cui ſubſtituitur, *minoris*. Oſtendi autem machinatione quadam adhibita, ſi globus quadrilibris velocitatem habens ut 1 totam ſuam vim transferre ſupponatur in globum unilibrem, iſque proinde ſecundum vulgarem ſententiam debeat recipere velocitatem ut 4, oriturum eſſe effectum potiorem cauſa, ſeu motum perpetuum mechanicum. *Potius* autem hic voco, in quo vel in cujus effectu continetur alterum (*inferius*) aut ejus effectus, & adhuc aliquid præterea; ſeu *potius* & *inferius* vel *majus* & *minus* hoc loco ſunt, cum contenta (formalia vel virtualia) hujus in illius contentis inſunt & aliquid præterea. Ita potius eſt, quod attollere poteſt libram ad 16 pedes, quam quod ad 4; nam illud etiam libram attollit ad 4 pedes & præterea adhuc ad 12 pedes.

Clariſſimus P. menſe *Januario Actorum hujus anni* partim ad meum argumentum reſpondet, partim ad ſuum quod nectit, accuratam reſponſionem jure ſuo poſtulat. Sequar præeuntem eo libentius, quod & perſpicaciam ejus & candorem animadverto. Interim ad argumenti mei partem tantum reſpondere videtur. Concedit candide, motum perpe-

perpetuum ex vulgari ſententia ſecuturum eſſe, ſi globi 4 librarum, velocitatis ut 1, tota vis transferri poſſit in globum unius libræ, ſed hoc fieri poſſe negat. Ego (inquit *p. 9 Act. Erud. hujus anni*) *& motum perpetuum abſurdum eſſe fateor, & demonſtrationem ex ſuppoſita translatione eſſe legitimam.* Et mox, *ſi mihi indicet rationem aliquam, qua tota vis motrix ſine miraculo ex corpore majori transferri queat in minus & quieſcens, ego vel motum perpetuum vel victas manus dabo.* De ratione hoc efficiendi poſtea, nunc dicam ad vim mei argumenti, ea non omnino eſſe opus. Mihi enim ſatis fuit oſtendere, 4 lib. veloc. 1, & 1 lib. veloc. 4 non poſſe eſſe virium æqualium; cum ſi *supponimus* unum in alterius locum ſubſtitui, ſequatur motus perpetuus. Non igitur opus habeo, ut oſtendam modum *actu* efficiendi hanc ſubſtitutionem. Si quis autem neget meam hanc virium æqualium & inæqualium definitionem (quam tamen Dn. P. admittere viſus eſt) ego, ne de nomine litigemus, id tantum quæram, an non reapſe natura eam obſervet, ſeu an non caveat, ut nunquam ea ſibi ſubſtituat *actu*, quorum ſaltem alterutro alteri ſubrogato motus perpetuus oriri poſſit. Certum eſt experimenta prorſus favere, nec ullum exemplum in contrarium extare. Hoc conceſſo, non habeo opus, ut tota vis corporis majoris actu transferatur in corpus minus; ſufficit mihi exempli cauſa (quod concedere videtur Dn. P.) totam vim minoris in majus transferri poſſe. Itaque ſi tota vis 1 libr. veloc. 4 transferatur in corpus librarum 4, & hoc adeo ſecundum vulgarem ſententiam recipiat velocitatem ut 1, incidetur in id abſurdum (contra conceſſa) ut eorum unum ſubſtituatur alteri, quorum alterum poſſit viciſſim ſubſtitui ipſi, quin motus perpetuus oriatur. Et ita ſequetur, naturam in transferendis viribus æqualitatis leges non ſervare effectuum reſpectu. Quod ſi etiam pro parte retineri vim, & pro parte transferri ponamus, in idem tamen abſurdum incidemus. Erunt fortaſſe, qui vel omnem æqualitatis inter cauſam & effectum legem tollent (quales ſunt qui motum perpetuum admittentes, quantumvis effectum per quantulumcunque produci poſſe putant) vel ſaltem negabunt quidem motum perpetuum ſeu effectum cauſa potiorem eſſe poſſibilem; admittent tamen, ut effectus eſſe poſſit inferior cauſa. Sed vix credere poſſum, Dn. P. huc deſcenſurum. Cum enim effectum cauſa potiorem eſſe non poſſe conceſſerit, videretur effugium quærentis potius quam ſibi ſatisfacientis, cauſam

admittere majorem effectu totali, cum utrumque æque a ratione abhorrere videatur. Sequeretur etiam, causam non posse iterum restitui suoque effectui surrogari, quod quantum abhorreat a more naturæ & rationibus rerum, facile intelligitur. Et consequens esset, decrescentibus semper effectibus, nec unquam rursus crescentibus, ipsam rerum naturam continue declinare perfectione imminuta; (fere ut in moralibus secundum Poetam, ætas parentum pejor avis, tulit nos nequiores &c.) nec unquam resurgere & amissa recuperare posse sine miraculo. Quæ in Physicis certe abhorrent a sapientia constantiaque Conditoris. Videturque inter prima principia hujus doctrinæ recipi posse, ut semper causa & effectus (integra integro) æquipolleant. Et sane ipsius Dn. P. judicium & candorem appello, an rationi consentaneum ipsi videatur, ut pro potentia quæ poterat attollere unam libram ad 16 pedes, oriatur mox potentia quæ possit attollere unam libram non nisi ad 4 pedes? reliqua potentia nescio quomodo amissa, & ut ita dicam annihilata, sine ullo vestigio effectuq; relicto. Quod utiq; contingeret, si pro 1 libr. veloc. 4 succedere posset 4 lib. veloc. 1. Quin imo effici poterit, ut totus effectus substitutus vix millesimam aut centesimam millesimam &c. partem ejus quod causa poterat, præstare possit. Nam si pro 1 libr. veloc. 1000 substituatur 1000 lib. veloc. 1. (quod secundum vulgarem sententiam fieri potest) effectus ad millesimam partem redigitur, quæ videntur perabsurda. Et generaliter posito, primum dari A veloc. c, & B veloc. e, translationes vero & concursus esse A veloc. (c) & B veloc. (e) & secundum regulam vulgarem a *Cartesianis* maxime defensam, servandam esse quantitatem motus, seu esse Ac + Be æqu. A (c) + B (e), tales assumi possunt numeri, ut eadem absurda oriantur.

Mirarer autem, si ipsi Dn. P. nihil subnatum esset scrupuli, tum hinc, tum quod videret vim meæ demonstrationis inevitabilem esse, nisi aliquid sine omni ratione possibile negetur, id est nisi naturæ rerum denegetur facultas efficiendi vel immediate & directe, vel mediate & per ambages, ut tota potentia majoris corporis alicujus transferatur aliquando in quoddam corpus minus antea quiescens. Profecto sententia quæ eo redacta est, ut stare non possit, si hoc reperiatur possibile, valde laborat atque in periculo versatur. Ut taceam, non videri generalem naturæ legem a tali conditione debere suspendi, & suspectum esse effugium, quod nulla postulata admittit nisi actu procurata; ut si quis

quis Archimedi postulanti negasset, aliquam rectam alicui curvæ æqualem esse, quia nullam poterat Geometrice exhibere. Itaque prope mihi persuadeo, Dn. P. expensis omnibus tandem in nostram sententiam inclinaturum. Si quis tamen absurda paulo ante indicata concoquere posset, in ejus gratiam tentabo, quod Clarissimus Antagonista postulat, *modum indicare, quo natura efficere possit, ut potentia corporis majoris transferatur in minus quiescens.* Possum autem afferre non unum. Et quidem si concedatur, posse totam vim minoris transferri in majus sive motum sive quiescens, igitur A motum, majus B quiescente dividamus in partes ipso B minores, totius A velocitatem retinentes, & cujuslibet deinde potentiam in B transferendo successive, tota ipsius A majoris potentia translata erit in B minus quiescens. Aliter: A & B connectantur linea rigida quantum satis est longa, & in ea sumatur punctum H quod ponatur sisti, ita ut compositum non progredi quidem, rotari tamen possit circa immotum punctum H, quod sit tam vicinum ipsi A, & tam remotum a B, ut celeritas quæ inter circulandum competit ipsi A, sit quantumvis parva. Ita potest A haberi pro quiescente, vel quasi, & tota quasi vis ejus soluto mox nexu seu linea rigida sublata, translata erit in B. Adhibeo lineas rigidas mole carentes, exemplo aliorum qui & puncta gravia fingunt, aliisque id genus demonstrationum subsidiis utuntur, non utique aspernandis, quando non de praxi, sed rationibus indagandis agitur. Et compertum habeo, nunquam inde aliquid falsi deduci. Cum Florentiæ essem, dedi amico aliam adhuc demonstrationem pro possibilitate translationis virium totalium &c. corpore majore in minus quiescens, prorsus affinem illis ipsis quæ *Clariss. Papinus* ingeniosissime pro me juvando excogitavit, pro quibus gratias debeo, imo & ago sinceritate ejus dignas. Quamvis enim mox ipse respondere tentet, & pag. 11 de instantia a se ipso facta ita disserat: *Ad id respondeo, negari non posse validitatem hujus argumenti, si supponamus vectem perfecte durum & rigidum, verum non datur in rerum natura ejusmodi perfecta durities*: Spero tamen, omnibus expensis ipsummet animadversurum, vim argumenti non ita facile eludi posse. Pro certo enim habeo, leges naturæ ac motus ita debere concipi, ut nullum oriatur absurdum, etiamsi corpora summe rigida ponantur, quemadmodum & Dn. *Malebranchium* admonui. Neque ullum, credo, exemplum contrarium afferetur.

Quin & sufficeret ad argumenti efficaciam, non esse impossibilia corpora perfecte rigida, etsi actu non darentur. Ut taceam, talia corpora secundum Atomorum Patronos necessario debere reperiri in natura. Quin etsi concedamus, nulla dari corpora perfecte rigida, imo nec dari posse, quoniam tamen elastica corpora promtæ admodum plenæque restitutionis in effectu rigidis æquipollent, idemque cum ipsis præstant, exiguo quantum voles discrimine, itaque si ipse vectis sit sufficienter rigidus, seu restitutionis quantum satis est plenæ ac promtæ, effici poterit, ut aberratio a perfecte rigido, sit data minor, adeoque vis omnis nostro argumento manebit, nec potuit motus perpetuus (saltem in theoria) evitari, nisi nuntius mittatur opinioni *Cartesianorum.*

Superest ut contrario Clarissimi Antagonistæ argumento satisfaciam. Ejus enim speciositate videtur unice impeditus fuisse, ne meæ demonstrationi manus daret, quod & ipse p. 11 innuit, cum ait: *Satis est mibi aliquod argumenti dubium ostendere, quum enim supra allata demonstratio qua* Cartesianorum *sententia probatur, sit evidentissima* (id cujusmodi sit, nunc videbimus) *modo adversa opinio eadem certitudine non gaudeat, satis liquet priorem esse proferendam.* Cum ergo dubium meæ demonstrationi objectum sustulerim, nunc contrarium argumentum solvere aggrediar. Quod huc redit: Quæ æqualem vincere possunt resistentiam, eorum vires sunt æquales; sed corpus A 4 librarum, habens velocitatem unius gradus, & corpus B libræ unius, habens velocitatem 4 graduum, æqualem vincere possunt resistentiam; ergo corporum A & B vires sunt æquales. Minorem ratiocinatione p. 8 (ad formam Logicorum redacta) probat tali prosyllogismo: Quæ æqualem numerum impressionum gravitatis vincere possunt, ea æqualē vincere possunt resistentiam: sed corpora A &B æqualem numerū impressionum vincere possunt. Ergo &c. Minor hujus prosyllogismi sic porro probatur: Si corpora A& B ascendant in planis similiter inclinatis (vel etiam ambo perpendiculariter) tempora quibus suam ascendendi vim consument, seu pervenient quousque possunt, erunt ut celeritates, uti constat ex *Galilai* ratiocinationibus. Sed celeritates in nostro casu sunt reciproce ut corpora A & B (ex hypothesi) ergo & tempora ascendendi sunt reciproce ut corpora A & B; sed quantitas impressionum gravitatis ascensu superanda, est in ratione composita, & corporis in quod fit impressio, & temporis quo durante fit impressio;

(quoniam

(quoniam si corpus pariter & tempus dividantur in partes æquales, æqualis est impressio in qualibet parte corporis, & in qualibet parte temporis) Et ratio composita eorum, quæ reciproce proportionalia sunt, est ratio æqualitatis. Itaque quantitas impressionum, seu numerus æqualium impressionum gravitatis in corpora A & B est æqualis. Ad hoc argumentum respondeo, negando minorem Syllogismi principalis, & ad probationem respondeo, negando majorem prosyllogismi ita habentem: Quæ æqualem numerum impressionum gravitatis vincere possunt, ea æqualem vincere possunt resistentiam. Hanc, inquam, propositionem nego, sumendo scilicet *resistentiam*, pro quantitate virium contrariarum. Et ne quis temere aut affectate eam a me negari putet, sciendum est, in ea contineri id ipsum quod est in quæstione. Cum enim impressio gravitatis nihil aliud sit, quam gradus velocitatis cuivis parti impressus, utique si resistentiam seu vim contrariam paterer hac impressione mensurari, concederem vim æstimandam esse ex ductu velocitatis in corporis quantitatem, seu ex quantitate motus. Atque hæc quidem ad oppositum mihi argumentum.

Ego vero ut consilii mei rationes tandem aperiam, quantitatem resistentiæ seu effectus non æstimo gradibus velocitatis, hoc est entibus modalibus sive incompletis, sed substantiis seu realibus absolutis; atque in hoc neglecto *πρῶτον ψεῦδος* adversæ partis consistere arbitror, & ea judico VIRIBUS ÆQUALIA esse, quæ æqualem numerum elastrorum æqualium vi sua ad eundem possunt tensionis gradum perducere, aut quæ eundem numerum librarum possunt attollere ad altitudinem eandem supra cujusque situm priorem, vel etiam (si rem a physicis concretis ad pure mechanica traducere malimus) quæ æquali numero corporum æqualium eandem velocitatem imprimere possunt; aut denique quæ quamcunque rem potentia præditam (tanquam *mensuram*) æquali numero repetitam exhibere possunt. Et duo VIRIBUS INÆQUALIA, eam judico inter se PROPORTIONEM VIRIUM HABERE, quæ est proportio inter replicationes *mensuræ*, verbi gratia inter numeros æqualium inter se elastrorum, vel ponderum æqualiter ab ipsis intendendorum aut attollendorum, vel inter numeros corporum æqualium æqualem velocitatem ab ipsis recipientium. Hac æstimandi ratione vires reducuntur ad quandam *mensuram*, semper sibi congruam tantumque repetendam, & eveniet, ut æstimatio facta secun-

dum unam mensuram pro arbitrio electam, succedat etiam secundum aliam quamcunque; alioqui natura careret legibus. Ast hæc non succedunt, sed invicem pugnant in æstimatione per gradus velocitatis replicatos, quam ostendi cum aliis irrefragabilibus & semper inter se consentientibus æstimandi modis non consentire: cujus rei vera atque intima causa est, quod sic nulla accurate loquendo vera & realis mensura adhibetur. Etsi enim (quod probe notari velim) fatear, tria corpora æqualia & æquivelocia præcise triplo plus habere potentiæ quam eorũ unum, quia una eademq; mensura etiam hic ter repetitur; ter enim repetitur corpus quale singulorũ, certæ quantitatis: non tamen ideo concedo, corp9 tres habens velocitatis gradus, ter continere corpus ipsi æquale unum habens velocitatis gradum, aut adeo triplam ejus potentiã habere; etsi enim ter contineat velocitatis gradum, non tamen & quantitatem corporis ter continet, sed tantum semel. Unde patet, velocitatem ab æstimandarum virium officio a me non excludi: ostendo enim, quicquid demum ad ipsarum determinationem afferatur, ut elastrum datæ tensionis, pondus datæ magnitudinis & elevationis, corpus datæ molis & velocitatis &c. unum vel plura, si a causa possint præstari aut exhiberi, posse etiam exhiberi ab effectu & vicissim. Et quamcunque demum *realem* virium *mensuram* assumo, semper consensum reperio etiam pro reliquis. Sed ubi *modalis* quædam mensura assumta est, gradus verbi gratia velocitatis replicandus sine replicatione corporis (statuendo nimirum duorum corporum æqualium vires esse ut velocitates) illico induimur in absurditates, & sine causa vel amittimus partem potentiæ, vel lucramur. Quæ in exemplum utilia esse possunt, ne abstractis nimium fidamus, neve in realis Metaphysicæ præcepta impingamus. Ex his igitur intelligitur, quod hactenus a plerisque in hoc negotio non satis recte processum est, oriri ex defectu *Matheseos vere generalis*, seu *scientiæ æstimandi* in universum, quæ nondum quod sciam tradita est, & cujus hic aliquod specimen damus. Quod si jam numerus vincendorum elastrorum librarum aut aliorum effectuum realium inter se congruentium ad æstimandam potentiam adhibeatur, stare non poterit recepta opinio: mea autem indubitato prodibit, simulque omnes illæ absurditates supra hic adductæ cessabunt, nec unquam substituetur alteri, cui non alterum vicissim substitui possit, neque unquam causa producere poterit, quod non & effectus integer possit aut vicissim; quæ in adversa sententia

locum

locum non habent. Sed hæc prolixe deducere necesse non est, cum a Dn. P. aliisque hæc meditaturis facile animadvertantur. Gratissimum autem erit intelligere, an aliqua supersint, in quibus Vir Clarissimus nondum sibi satisfactum putet, quæ si methodice & presso pede, ut solet, proponere velet, a me pariter ac Cultoribus harum literarum inibit gratiam. Spero enim hac ratione absolvi quod restat, & collatione inter nos continuata tanti momenti negotium (quo constituendæ sunt veræ leges naturæ) ad finem perduci posse.

JOHANNIS HENRICI EGGELINGII DE orbe stagneo Antinoi epistola.

Bremæ, typis Herm. Braueri, 1691, in 4. Plag. 5.

EPistolam hanc ad illustrem virum, *Gerhardum Molanum*, Liberi Imperialis Cœnobii Luccensis Abbatem, clarissimus Autor dedit Bremæ, ipso natali suo, III. Eidus Maji 1691. Argumentum suppeditavit vetus monumentum stanneum, aut, ut Noster cum *Cujacio* scribi cupit, *stagneum*, quod etiam ob formam orbicularem *orbis* nomine in frontispicio opusculi appellat, cum *numi*, *pecuniæ*, *monetæ* titulos privato huic signo convenire non crederet, *metallionem* autem, more Italorum, dicere nollet, utpote barbariei vitandæ studiosissimus. *Orbis* ille ἐξάδραχμος in Peloponneso prope Corinthum a militibus, socium ibidem humaturis, ex sepulcris forte fortuna erutus, deinde Serenissimo Brunsvicensium & Luneburgensium Duci ANTONIO ULRICO, Eruditorum Principi, a centurione oblatus, abs eo dono datus est *Molano*. In ejus antica visitur caput Antinoi cynædi ab Hadriano Augusto inter Divos relati, cum epigraphe: ΟΚΤΙΛΙΟΣΜΑΡΚΕΛΛΟΣ ΟΡΕΥΣΤΟΥΑΝΤΙΝΟΟΣ; i. e. Ὀςίλιος Μάρκελλος ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἀντινόου. Sic enim scribere voluisse imperitum scalptorem, certum est ex numis ab Illustrissimo *Mediobarbo Birago* recensitis. Constat autem, Hadrianum catamito suo & templa & sacerdotes dicasse. Ac in his fuisse videtur *Hostilius Marcellus*. Hinc in postica absque lemmate extat *aries*, victima nempe abs illo in Antinoi honorem immolanda. Prolixe probare nititur Eggelingius, *Antinoum* quondam fuisse athletam. Et ejusmodi orbes æque ac numos contorniatos exornandæ palæstræ inserviisse. Tandem autem stagneum hunc discum sepulcro illatum alicujus Antinoo familiariter noti, nisi forte is ipse Hostilius

Hostilius ille *Marcellus* fuerit; quod sane non adeo improbabile. Idque triplici de caussa: aut ut instar hermarum sepulcris impositorum, vices Deorum Manium expleret, ac Lemures Larvasq; ab ossibus defuncti arceret; aut ut naulum Charontis foret; aut deniq; ut indicaret, quis illic loci situs esset.

Αὐθεντίαν monumenti hujus rarissimi dubiam reddunt tum *materia*, tum *orthographia*. Licet enim olim ex plumbo vel nigro, vel albo seu stagno, diversis temporibus & locis cusi sint numi; eorum tamen, præsertim circa Hadriani πολιτικώτατα tempora, nullus, vel interdictus usus in rebus alicujus momenti fuit, ut vel ex ipsis Imperatoris hujus numis colligas, qui Monetam Deam non nisi A. A. A. (Auro, Argento Ærique) tutelam exhibentem repræsentant. Dein quis crederet, Hadriani literatissimi Principis, ac *Graculi* nomen isthinc adepti ævo, tam fœde lapsos fuisse monumenti publici scalptores? Utrumque hunc scrupulum sedulo removet doctissimus Autor, primum dicendo, quod stagnum quidem in publicis numismatibus non usu venerit, bene tamen in privatis ornamentis palæstrarum; dein exempla producendo similium lapsuum in orthographia monetariorum & quadratariorum illius temporis. Vicissim urget pro γνησιότητι orbis sui, partim ἀμφίμαλλον ejus, seu ut Galli amant loqui, *patinam*, nigram saturi coloris omninoque talem, quæ non nisi longa annorum serie in stagno contrahi, a nulla vero arte effingi potuerit. Mox argumento esse monet *gibbosum* atque *crenatum marginem*, non dubium formæ malleique antiqui characterem. Ultimo loco magnum sententiæ suæ pondus accedere ait ab *artificio* singulari *cælaturæ*. Inde quippe concludit, orbem hunc non barbaris seculis esse effictum, quin ante Pertinacis tempora; quemadmodum etiam post restaurari cœptas bonas literas efformatum non esse, persuasus est, quod eo abhinc tempore Corinthiacus ager sub Turcarum barbarorum potestate fuerit ad illum ipsum annum, quo ex sepulcro erutus fuerit, cum aliis antiquitatis Romanæ ruderibus, orbis iste Antinoi imagine conspicuus.

* * *

Dum, Lector Benevole, *spatium* Novis Litterariis *aliud non superest*, *dissimulare tamen non possumus celeberrimi & sæpius nobis in his Actis ex merito laudati Polyhistoris*, Danielis Georgii Morhofii, *lugendum universo Litterato Orbi obitum, quippe qui Lubecæ d. 30. mensis Julii proximi ex diuturno languore & cachexia, anno ætatis quinquagesimo quinto expiravit.*

N. X.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ
Calendis Octobris, Anno M DC XCI.

LE TABLEAU DU SOCINIANISME &c.

id eſt,

Repræſentatio Socinianiſmi, in qua conſpicitur dogmatum Socinianorum impuritas atq; falſitas, & ſimul oſtenditur machinatio eorum, qui hæreſin Socinianam tolerandam eſſe contendunt; diviſa in duas partes, & diverſas ad vere fideles epiſtolas. Pars I.

Hagæ Comitum, apud Abrahamum Troyel, 1690. in 12.
Conſtat plagulis 26.

Autor libri *D. Petrus Jurius*, qui etſi nomen ſuum in titulo non expreſſerit, in ipſo tamen contextu non diſſimulat (vid. Ep. III. p. 131.) ad impugnandum Socinianiſmum incitatum ſe eſſe profitetur conſideratione ſummæ neceſſitatis, quæ urgeat, ut ſectæ hujus incrementis reſiſtatur. Queritur de calamitate Eccleſiarum Gallicarum, quod preſſæ perſecutionibus, adverſus irrepentes Socinianiſmi propagatores remediis ſufficientibus uti nequiviſſent. Eccleſiaſtæ munere privatum quidem quendam eſſe ait in Pictonibus, duosque alios ejusdem hæreſis reos in Andegavenſi provincia detectos fuiſſe; ſed occulte ſerpſiſſe malum, donec univerſali illa proſcriptione diſperſi non ſolum pii & orthodoxi, ſed & hæretici iſtiusmodi doctores, in Angliam & Belgium venerint. Quanquam autem Deo gratias agit, quod horum non adeo magnus ſit numerus, ingentem tamen eorum eſſe ſignificat, qui peſtilenti opinione de indifferentia inter ſectas Christianas (quam in libello pernicioſo de *reunione Chriſtianiſmi*, Gallice ante annos viginti edito, ſparſam eſſe ait) imbuti, Socinia- pag. 7.

 nos

nos tolerandos esse, & in illorum quoque doctrina salutem inveniri posse existiment. Hoc imputat iis, qui contra gratiam sufficientem
pag. 9. & invincibilem disputent, *Arminianis* nempe, quos *Semisocinianos* vocat, & paulo post aperte *Simonem Episcopium* omnium periculosissimum Christianæ religionis hostem esse pronuntiat, & omnes ejus discipulos pro Socinianis habet. Dolet etiam, quod scripta ejus in Academiis Britannicis publice explicari dicantur. Licet vero non neget,
11. licentiam tantos errores profitendi ex libertate religionis, sive tolerantia politica diversarum sectarum ortum habere, Romanam tamen Ecclesiam in Gallia eadem hæresi infectam esse statuit, multosque ex Clero illi adhærere, sicut Politici, teste *Huetio*, ad atheismum prolapsi sint. Hæc ex introitu operis, sive *epistolæ primæ* (in octo enim distributus est liber) exordio annotavimus, in qua postea systema Socinianismi proponitur. In hoc errores sectæ summatim recenset, eamque accusat, quod Scripturæ autoritatem enervet, infallibilitatem prophetiæ neget, & utilitatem Veteris Testamenti extenuet; dein contradictiones & corruptiones in textu admittat; maxime vero, quod sacras literas simpliciter humano judicio subjiciat, nec ex illis agnoscat, quæ philosophiæ repugnent, sed potius quocunque modo explicanda esse contendat: unde fiat, ut æternitatem Filii Dei ejusque satisfactionem neget, tum animarum lethargum aliaque ejusmodi a Christianismo
19. plane abhorrentia doceat; item, quod fidem justificantem Christiano necessariam non esse putet, sed ex mandatorũ observatione & promissis
20. salutem suspendat; porro quod de Deo ideam habeat longe pejorem, quam Plato aut Zeno, dum omniscium vel infinitum esse neget, omni-
27. potentiam ejus restringat, & materiæ, quam æternam statuat, quasi alliget, eaque minorem esse censeat, affectibus quoque subjiciat. Ad-
29. dit reliqua, quod Angelos & animas ex materia productas esse doceat, quod hominem justum & immortalem creatum esse neget, imaginem vero Dei nihil aliud fuisse putet, quam usum rationis & dominium in
32. bruta; quod de providentia Dei profanas habeat cogitationes, minus-
36. que ei quam Platonici & Stoici tribuat; unde fiat, ut prædestinatio-
38. nem penitus tollat, omnesque Pelagii errores, ut & Novatiani foveat; item quod virtutem & utilitatem Sacramentorum inficietur, & baptismum pro indifferenti habeat; quod jus gladii Magistratibus auferat, & eatenus Anabaptistis assentiatur. Repetit, quod Trinitatem rejiciat, Christum pro pura creatura habeat, incarnationem Verbi,
ut &

ut & redemtionem & satisfactionem simpliciter neget; immortalitatem animæ, quam aperte negare non audeat, debilitet, motum & actiones animæ corpori alliget, separatæ vero a corpore soporem tribuat, impiorum prorsus annihilet; resurrectionem tollat, dum novam animarum & corporum creationem statuat, ex qua hypothesi etiam judicium extremum locum habere non possit. Fatetur quidem, *Crellium* celebrem Socinianorum Doctorem, aliquanto obscurius & verisimilius scribere, sed ad communem sectæ sententiam respici vult. Ex his omnibus concludit, Socinianismum adeo non esse Christianismum, ut potius sit formalis Christi abnegatio, & destructio atque ruina absoluta religionis Christianæ. Occurrit in fine iis, qui utilius esse dicunt, ut de his opinionibus sileatur, idque in Gallia factum, & vix nomen sectæ auditum esse notat. Fieri id quidem tunc absque magno periculo potuisse putat, sed aliud nunc exigi, postquam libri perniciosi, *Tumulus Socinianismi*, *Protestans Pacificus*, & similes, (quibus tolerantia sectarum universalis suadetur) lingua Gallica prodierint, & in hominum manibus versentur.

pag. 42.

Epistolæ II. articulo I. parallelismus instituitur, inter religionis Christianæ dogmata, & Socinianorum errores. In hoc multa cum eloquentia ostendit Autor, quantam quamque nobilem ideam de Deo verus Christianismus concipiat, quomodo hominem ut creaturam cum Deo collatam deprimat, miseriam culpamq; humanam evidenter ob oculos ponat, officium hominis egregiis argumentis liquide demonstret, de mysteriis divinis cum summa doceat reverentia & majestatem eorum extollat. His omnibus (*Art. II.*) contraria doceri statuit a Socinianis. Ideam enim de Deo destrui, creaturas in præjudicium Creatoris extolli, superbiam hominis foveri, virtuti omnia adminicula subtrahi, disciplinam morum principiis sectæ illius subverti. Contemnit jactata de Socinianis pietatis exempla, eaque vel hypocritica esse, vel minime æquari iis dicit, quæ apud paganos quosdam olim, & hodie apud Indorum Philosophos aliquos reperiuntur. Speciatim notat, dogmate Sociniano, quod Christus perfectiorem legem, quam Moysaicam, promulgaverit, manifesto solvi obligationem hominis ex lege morali divina ortam, & conscientias constringentem, quia lex Christi tantum foret positiva. Addit alia arguitque, quibus mysteria religionis Christianæ prorsus evertant, dum illa rationis imperio subjiciant, & Scripturæ autoritatem elidant.

50. & seq.

64. & seq.

pag. 97. *Epistola III.* ab initio opponitur aliquid libello anonymi, cujus titulus refertur: *Advis sur le tableau du Socinianisme*, sive, *Animadversio in repræsentationē Socinianismi.* Hujus scripti scopus esse dicitur, ut errores Sociniani extenuentur, & pro non fundamentalibus habeantur.
102. Sed acriter repugnat *D. Jurius*, &, ut alia prætereamus, *art. I.* magnopere contendit, & argumenta prioris epistolæ eo allegat, quod Socinianismus minime sit doctrina Christiana: neque enim sufficere, quod qui-
103. dam ex Socinianis Christum pro Messia habeant & adorent (quanquam a Transsylvanorum cœtu, inter Socinianos maximo, ne id quidem fieri scribat;) nam Gnosticos quoque & Manichæos paria & plura fecisse, qui tamen pro Christianis haberi nequeant. Comparationem subjungit in-
107. & seqq. ter Socinianismum & Mahumedismum, & hunc propter quosdam articulos illi præfert. Negat denique Socinianismum proprie religio-
112. nem dici posse, cum præmia & pœnas non credat; neque Christiana (quod ex supra deductis præsupponitur) neque Judaica sit, quia creaturam (pro qua Christum habet) adoret, neque Pagana, quia pluralitatem Deorum non admittat, & a Turcica quoque distinguatur; nil aliud de-
113. nique esse existimat, quam speciem quandam *Deismi.* *Deistas* vocat, qui Deum esse fatentur, sed nullam ei fere providentiam tribuunt, & omnes religiones Deo placere contendunt; dein animas cum corporibus interire statuunt, pœnasque & præmia post hanc vitam tollunt.
115. & seq. Parem impietatem Socinianis adscribit. *Altera hujus epistolæ parte*, sive *articulo II.* reprehendit, quod nullos articulos religionis essentiales admittant Sociniani, vel adeo paucos, ut religio ipsa plane tollatur. Allegat hic, quæ adversus *Nicolium* Sorbonicum demonstrata a se esse dicit, nempe quod dentur articuli essentiales, qui a non essentialibus distingui debeant. Addit, eos ipsos articulos, quos Sociniani negant,
119. aut indifferentes habent, essentiales esse. Articulorum autem fundamentalium characteres tradit, (1.) quod sint clare & liquide revelati; (2.) quod sint gravissimi momenti; (3.) quod ad finem, quem Deus in religione sibi proposuit, accommodatissimi sint, ad gloriam nempe Dei, ac sanctificationem & salutem hominum. Appendicis loco secundæ
128. huic epistolæ adjuncta est dissertatio de *Pelagianismo*, cujus Socinianos reos esse censet, simul etiam *Pajonii* discipulos perstringit, qui providentiam Dei in actionibus voluntariis rejiciunt, & ita in mutationibus
129. hodiernis insignibus, v. g. in *Britannia*, *Sabaudia & Valdensium* vallibus,

bus, manum Dei agnoſcere nolint; item, quod operationem Spiritus Sancti & tentationes Satanæ in mente hominum negent. Reſpondet pag. 131.
etiam adverſario, qui ſcire ex eo voluerat, quomodo cor ſuum diſponat ad credendum, quæ ſint ſupra & contra rationem ſuam. Hoc ita a ſe fieri dicit, ut ſubjiciat eam divinæ revelationi, & hanc pro ſuprema ratione habeat, licet minime percipiat & comprehendat, quomodo cum ſua ratione myſteria divina conciliari poſſint.

Epiſtola IV. Art. I. monet Autor, veritatem evidentem ſive ſenſus (*de ſentiment*) ut loquitur, non egere probatione, nec magis probandam eſſe 131.
inter Chriſtianos divinitatem Chriſti, & ſatisfactionem ab eo præſtitam, quam lucem aut calorem Solis. Obſervat præterea, fidem de myſterio Trinitatis ſeparari non poſſe ab articulo incarnationis, ſed eos, qui 135.
Chriſtum Deum eſſe credunt, neceſſario etiam & duas perſonas in eſſentia divina agnoſcere; ſi autem duæ admittantur, nihil prohibere, quo minus etiam tertia credatur, cum Scriptura de tribus, Patre nempe, Filio & Spiritu diſerte loquatur. Cum vero Autor nunc adverſus 136.
eos potisſimum diſputet, quos indifferentes & tolerantes vocat, & qui Chriſti divinitatem a ſe ipſis credi aſſeverant, dubitant autem, an illa neceſſario credenda ſit, aut Sociniani, qui eam non credunt, damnandi: ideo magno ſtudio demonſtratum it, hunc articulum neceſſario credendum eſſe. Hoc loco quatuor comparationibus urget adverſarios, deſumtis a ſubditis, qui Regem de throno dejectum ad viliſſimam conditionem 137.
redigere velint; ab Atheiſmo, cujus ſpeciem eſſe dicit, ſi Divinitas ei, qui 145.
eam habet, detrahatur; a Paganis, qui Deo Iſraelis divinam gloriam 148.
non tribuebant; & ab immortalitate animæ, quæ ſtare non poſſit cum opinione, quod anima ſit materiæ corporeæ pars ſubtilior. Iſta vero 150.
omnia applicat ad Socinianiſmum, per quem Chriſtus, negata ejus divinitate æterna, eadem aut majori contumelia afficiatur, quam vel Regi in piſtrinum detruſo contingat, vel quam Athei aut Pagani Deo inferant, aut qui animæ ſuam auferant dignitatem, dum eam ex materia oriri & cum ea interire ſtatuunt. *Art. II.* defendit neceſſitatem credendi divinitatem Chriſti æternam adverſus *Epiſcopium*, cujus verba ex 153.
Lib. IV. Inſtit. Theol. cap. 34. affert. Negat enim ſufficere, quod ille opinatur, ſi credamus, Chriſtum eſſe filium Dei, neque tamen definiamus, quomodo & qua ratione filius ſit, ſcilicet cum plures ſint *filiationis* modi, & quod modus ille æternæ generationis in Scripturis, ut cauſantur,

tur, non sit revelatus. Contrarium quidem parte secunda hujus operis
contra Socinianos probandum recipit, idque contra conniventes illos
pap. 165. hic præsupponit, & inde necessitatem credendi hunc articulum adstruit.
Idem asserit de satisfactione Christi pro peccatis præstita, & fide, qua
166. illa apprehendi debet, speciatim argumentatus ex Joh. VI. 51. & sqq. de
manducatione spirituali corporis & sanguinis Christi, de qua ibi agi
176. dicit, item ex Rom. III. 25. ubi Christus propositus esse dicitur a Deo,
credendus *propitiator per fidem in sanguine ipsius*.

Ulterius hoc thema prosequitur *Epistola V, & ejus art. I.* & ne-
180. cessitatem credendi aliis argumentis adstruit. Scribit enim, systema
fidei de Christo, non solum a Socinianis, sed & ab illis, qui eos tolera-
re velint, penitus destrui, vaneque jactari sapientiæ, misericordiæ & ju-
stitiæ divinæ magnitudinem in opere redemtionis, nisi duo illa fun-
188. damenta teneantur. Idem deducit ex adoratione Christi, quam Socini-
189. ani admittunt. Solide refutat *Episcopium*, qui putat, adorari illum et-
iam posse non ut Deum, sed ut Legatum Dei. Denique multus est,
195. ut ostendat, si Arminianorum conniventiæ & tolerantiæ locus sit, fore,
ut plerique ad Arianismum & Socinianismum deficiant, quia longe
facilius est horum tradita, cum ratiocinatione humana convenientia
sequi, quam animum ad credenda mysteria incomprehensibilia indu-
200. cere. *Artic. II.* judicium de Theologis tolerantiam Sociniani erroris
suadentibus aperit. Negat bona fide loqui, qui Sociniani videri no-
lint, sed incarnationem & satisfactionem Christi credi a se profitean-
tur, simul tamen censeant, has veritates non esse essentiales in fide Chri-
stiana. Hæc enim nequaquam a viris doctis & argumentandi peri-
tiam habentibus admitti & statui posse, licet forte multi ex simpliciori-
bus ita sentiant. Interim a Theologis illis ferri Socinianos & ad com-
205. munionem admitti, ideoque in omnibus sectis separatis, puta *Anabapti-
starum*, *Mennonistarum* & *Remonstrantium* seu *Arminianorum* latitare
Socinianos, & a Doctoribus & Consistoriis eorum non rejici, imo
206. in scriptis (*Episcopium* separatim innuit) semina Socinianismi depre-
209. hendi ostendit. Negat quoque tales de religione persuasionem ha-
bere, quæ fidei nomen mereatur, sed solum opinionem philosophicam
& probabilem. Conqueritur de fama, quæ Anglicanæ Ecclesiæ hanc
opinionem tribuat; laudat tamen librum *Bulli*, Theologi Britanni, pro
Niceni Symboli assertione, & quod approbatus sit ab Anglorum Eccle-
sia.

sia. Taxat epistolam quandam Latine editam, qua tolerantia defensa est, & licet concedat, male docere, qui tantum contra errores declament, morum vero vitia intacta sinant; non minus tamen peccare dicit, qui neglecta veritate dogmatum, de charitate & disciplina vitæ solum sermocinentur. Denique nec in confessionibus & libris eorum, imo ne in juramentis quidem, cum se orthodoxos esse affirment, sufficientem securitatem agnoscit, ob periculum æquivocationis & dissimulationis, stante præsertim tolerantia & communione, quam cum Socinianis colunt, & frigida articulorum fundamentalium tractatione. Neque etiam excusatos habet, qui dicunt, tolerantiam Socinianismi nec possibilem nec justam esse, nisi asseverent, quod secta illa cum religione Christiana sit incompatibilis. pag. 212. 213. 216. 218. 221.

Epistola VI. opposita est *Bossueto Episcopo Meldensi*, ut & Autori relationũ de libris eruditorũ (*Histoire des Ouvrages des Sçavants*) quo cum *D. Jurius*, ut ex aliis libellis, quos consulto huc usque in Actis nostris non recensuimus, satis constat, vehementer est collisus, aliisque, a quibus se impugnatum esse dicit. Ut autem imputationem *Bossueti*, ac si Patres Ecclesiæ ante Concilium Nicenum pro Arianis & Socinianis habeat, a se amoliatur, *Art. I* aperte asserit contrarium, & adductis testimoniis Polycarpi, Athenagoræ, Justini Martyris, Tatiani, Irenæi, Clementis Alexandrini, & Tertulliani, confirmat, dogma de Trinitate ab iis creditum fuisse. Ulterius progredi non voluit, cum de sequentibus Patribus nemo facile dubitet. *Art. II.* idem facit in doctrina de æterna generatione filii Dei, & dicta sua in *epistolis pastoralibus* explicat, improbans scripta *Petavii* & *Huetii*, qui patribus supra nominatis, aliisque, præsertim *Origeni*, *Theophilo Antiocheno* & *Lactantio* errores in hoc articulo imputant. Prosequitur ea pluribus, & sententiæ veterum orthodoxum sensum tribuit, quanquam speculationes & phrases inconvenientes secutos illos esse non neget: interim ab Arianismo & Socinianismo eos penitus absolvit. *Art. IV.* acrius aggreditur Bossuetum, & ante omnia axioma illius, quo velut cardine tota illa machina libri *de variationibus* volvatur, Ecclesiã nempe in expositione fidei nunquam variasse, disjicit, confidenter affirmans, licet in fundamentis ipsis non variaverit, variasse tamen successu temporum in expositione, sive modo & formula docendi & explicandi. Sugillat *Bossuetum*, quod non, ut *Petavius* & *Huetius*, in libris antiquorum 226. 227. 237. 249. 253. 277. 278.

versatus

pag. 281. verſatus ſit, ſed compendiariam notitiam aliena relatione nitentem habeat; imo ex fama, de ſincera ejus de myſteriis fidei profesſione dubitat. At *Baſnagii* opus contra variationes editum laudat: deinde ad epiſtolam *Boſſueti* ad Proteſtantes contra Epiſtolas ſuas Paſtorales editam, quam in Actis noſtris anni proximi p. 609. retulimus, non ſine acrimonia reſpondet. *Petavii* & *Huetii* ſententiam de Theologia Pa-
283. trum denuo proponit, & ideo in hos convitia, ſibi a *Boſſueto* injuſte impacta, reflecti oſtendit; ſe vero Patres illos minime pro Arianis habere proteſtatur, & Autoris ſupra indicati judicium perſtringit.
294. Interim lapſus quosdam Patrum agnoſcit, & ſine ſcandalo detegi poſſe exiſtimat, cum non ab iis, ſed a Scripturis veritas religionis
296. & judicium de controverſiis peti debeat. Negat conſtanter, quod *Boſſuetus* illi objecit, quaſi ſtatuerit, quod in Socinianiſmo ſalva-
298. ri aliquis poſſit; excipit tamen eos, qui in cœtu Sociniano vivant, & diſcedere ab eo non poſſint, errores vero deteſtentur. Inter alia ad
300. ea, quæ Boſſuetus de digamia Hasſiaca retulit, retorqueri poſſe dicit, quæ de laſcivis amoribus, etiam Epiſcoporum celeberrimorum in Gallia, libris vulgata ſunt. Negat, & ab autore relationis injuſte & falſo ſibi tribui ſcribit, quod digamiam illam approbaverit: ſtatuit tamen
302. leges matrimonii, ut poſitivas, ita & diſpenſabiles eſſe, dummodo in facto non erretur; provocat ad Zvingerum Doctorem Helvetium, &
305. exempla atque decreta Genevenſium; notat etiam, Imperatores Chriſtianos, *Theodoſium*, *Valentinianum*, *Leonem & Juſtinianum*, XIV cauſas divortii uxoribus, XVII maritis indulſiſſe, quanquam neget omnia illa ſibi probari.

Epiſtola VII. aggreditur Autor *Art. I.* librum, qui titulum *Com-*
312. *mentarii Philoſophici* habet: rejicit autem inprimis principium, cui libri iſtius ſcriptor, & qui eum ſequuntur, tolerantiam univerſalem ſuperſtruunt, dicentes, culpam non contrahi apud Deum ab iis, qui erro-
315. 316. rem aliquem fovent, quem pro veritate habent. Hoc prorſus impie aſſeri dicit, & ſatis refutatum eſſe libro parvo, cujus titulum refert, & ſe ejus autorem profitetur: *Des droits des deux Souverains en matiere de religion*, id eſt, *de duarum ſupremarum poteſtatum, conſcientiæ & Principum, jure contra dogma de indifferentia religionum &c.* Æquiparat ſen-
316. tentiam illam novæ hæreſi Jeſuitis imputatæ de *peccato philoſophico*, iisdemque argumentis refutari dicit, recte explicando, quæ ſit ignoran-

tia

tia invincibilis, & quatenus excuſetur. Eodem loco habet libellum pag. 321.
ſeu epiſtolam: *La lettre eſcrite de Suiſſe en Hollande*, ſive *Literas ex Helvetiorum regione in Bataviam ſcriptas*; cum non niſi compendium
ſint commentarii illius. *Artic. II. Epiſcopii* & ſequacium argumenta 336.
aggreditur, & primo regulam rejicit, quod nemo obligetur aliquid credere, quam pro modo & proportione, quo revelatum eſt; unde inferunt, quia articuli de Trinitate, incarnatione & ſatisfactione non ſint clariſſime revelati, neceſſe non eſſe, ut plena certitudine credantur. Docet enim *D. Jurius*, credenda ſimpliciter eſſe, etiam obſcurius revelata, v. g. immortalitatem animarum, pœnas inferni & gaudia vitæ æternæ, & quidem aſſenſu, ſi non *ſpeculationis*, ſaltem *adhæſionis*. Concedit vero, obſcuriora quædam minus neceſſaria creditu eſſe, quando non ſunt maximi momenti ad ſalutem, & cum doctrina de hac evidenter non cohærent. Iſta & alia ad regulam illam ſeu majorem propoſitionem argumenti regerit; minorem quod non ſatis clare revelati ſint tres illi
articuli, ad partem hujus operis ſecundam differt. Interim *Epiſcopi-* 339.
um ipſum adducit, qui dictis Joh. I. ad Socini ſophiſma rejiciendum convictum ſe eſſe fatetur. Examinat poſtea & elidit ſecundum argumentum pro Socinianis, quod ſaltem ſpeculative ex malo philoſophiæ uſu
errent; neq; enim concedit, hoc modo excuſari vel hanc vel alias hæreſes 340.
poſſe, quæ ex eodem fonte errores ſuos hauriunt; multo minus admittit *Epiſcopii* ratiocinationem a ſilentio Scripturæ, ſive quod Scriptura
expreſſe non dicat, hos articulos neceſſario credi debere. Sufficere 346.
enim dicit, quod aliquid in Scriptura clare ſit revelatum & aſſertum, eoque ipſo creditu fiat neceſſarium: allegat tamen etiam dictum Joh. III, 18. quo non credenti *in nomen unigeniti filii Dei* denunciatur damnatio. Repetit & explicat, quæ ſupra monuerat de adoratione, quam Chriſto, ut angelo ſeu legato Dei tribui poſſe *Epiſcopius* ſtatuit. Accedit denique ad maximum *Epiſcopii* argumentum, tolerari de-
bere in recentioribus, quod toleratum fuerit in antiquis. Negat hanc 351.
aſſertionem, quia veritas quædam ſucceſſu temporis clarius explicata fuit, & ita innotuit, ut excuſari ejus ignorantia aut neglectus jam non
poſſit. Reſpondet ad ſymbola, in quibus mentio non fit divinitatis 356.
Chriſti æternæ, & de intentione atque occaſione ſymbolorum diſſerit,
vehementer autem improbat immodeſtum Epiſcopii de Symbolo Ni- 360.
ceno judicium; excuſat etiam (ut fieri poſſe putat) Juſtini Martyris lo-

cum ex *Dialogo cum Tryphone*, quem opponere consueverunt; addit, si non sufficiant, quæ pro eo allegari possunt, ex singulari tamen ejus opinione & errore de Patrum omnium sententia judicari non debe-
pag. 363. re. *Art. III.* refellit tractatum Doctoris *Berry* Angli, Rectoris Collegii Execestriensis Oxfordiæ, lingua vernacula editum titulo Naked Gospel i. e. *nudum Evangelium.* Rationes autem ejus, propter quas divinitatem Christi æternam & incarnationem inter quæstiones curiosas & ad salutem non necessarias retulerit, pro futilibus habet, easque prolixe diluit, & proterva autoris illius dicta contra fidem horum articulorum serio vituperat. Narrat tamen illum Collegio ejectum, librum ejus a Doctoribus Jano & Hullo examinatum, & a tota Academia condemnatum, tum manu carnificis combustum publice esse. Hoc
395. nomine Ecclesiæ Anglicanæ gratulatur, & Regi gratias agit.

Ultima, eaq; longissima epistola est octava, inscripta *Pastoribus & Directoribus Ecclesiarum Gallobelgicarum in provinciis fæderatis*, quos in exordio impense laudat ob pia & justissima decreta in congregatione sua proxima facta, & ad alia etiam severiora hortatur. Agit autem *Art. I.* de tolerantia civili, sive de libertate religionũ omnium, quam, etsi Ecclesiastica consensio obtineri non possit, a multis ex recentioribus commendari queritur, quasi quieti publicæ, ut & propagationi veræ religionis isthoc modo consulatur. Licet autem *D. Jurius* moderationem erga dissentientes & hæreticos non improbet, & conscientiam a coactione eximat; laxam tamen illam tolerantiam & Ecclesiæ & Reipublicæ summe periculosam esse contendit, hujus vero relaxationis suasores, per
404. multas conjecturas suspectos Socinianismi facit. *Art. II.* quod præcedenti de moderatione adversus hæreticos dixerat, pluribus explicat,
412. ita tamen, ut licitum & justum esse dicat hæreticos premere (*geêsner*,) id est, exercitium publicum, & accessum ad munera & honores, & dogmatum propalationem inhibere. Explicat & conciliat, quæ in aliis libris suis scripserat, & ab adversariis ut contradictoria allegantur.
426. *Art. III.* negat se statuisse, quod Magistratus semper autoritate sua uti adversus hæreticos debeat, aut quod aliquando tolerantiæ locum consilio prudenti dare non possit, idque pluribus declarat. *Art. IV.*
434. statum controversiæ sic concipit: *An Magistratus, cum possit & commodum fuerit, autoritatem suam interponere debeat ad extirpandam hæresin & idololatriam, non quidem per vivicomburia, sed tollendo docendi*

cendi licentiam & ejiciendo contravenientes, item destruendo idolorum templa, & usurpando omnia media, quibus vera religio juvatur. Hoc affirmat Autor, & refutat contraria sentientes ac Magistratui omnem curam de religione abjudicantes, eorumque objectionibus respondet. Primum argumentum in hoc articulo ex jure Dei deducit, cujus honorem Magistratus promovere debet. Alterum, *Art. V.* ex jure ipsorum Magistratuum; & probationes affert ex decreto *Ordinum Hollandiæ* A. 1614 publicato, item ex libro *Hugonis Grotii* de imperio summarum potestatum circa sacra, cujus contenta enarrat, tanto majori cum pondere, ut putat, quia *Arminiani* Autorem illum pro idolo habeant, & quia sententia *Grotii* ab Ordinibus Fœderati Belgii ipso facto probetur, quamvis per conniventiam (nulla lege publica) sectas complures ex utilitate Status sui tolerent. Male igitur de forma Reipublicæ Fœderatorum instructos esse juvenes illos Doctores dicit, qui effrenem omnium religionum licentiam, in Gallia olim conceptam, in Belgio velluti enixi sint. Jus tamen Magistratus, sive, ut loqui in Germania solemus, *reformandi*, moderate & cum consilio procerum ex populo exerceri debere monet. Sequuntur notabilia plurima contra novatorum sententiam, quod Magistratus omnes religiones liberas permittere, omnesque dissentientes, modo boni cives sint, ferre debeat. In summa dicitur, adversari illam autoritati Principum & Magistratuum, speciatim vero fundamentalibus Belgii fœderati legibus, & corrumpere disciplinam Christianam. Tam perniciosi dogmatis autorem in epistola Latina de tolerantia supra allegata & Goudæ impressa, nominat *Bernardum. Art. VI.* aliæ minoris momenti objectiones refelluntur, & speciatim, spem & promissionem de magna utilitate ex affluxu hominum, & pace provinciarum per licentiam illam procuranda, vanam esse; pacē vero Belgii non licentia illa, sed sapienti regimine & conservatione jurium Magistratus circa sacra, niti ostenditur. *Art. VII.* speciosum pro tolerantia absoluta & universali argumentum, quod asserto Magistratibus jure reformandi, non possit culpari, si ut in Gallia factum est, religio purior vi subvertatur, confutat. Singulatim hic examinat & refutat Autor, quicquid a contrariæ sententiæ propugnatoribus affertur, & demonstrat, quanta sit inter eos, qui falsam, & qui veram religionem promovent, ratione juris, differentia; speciatim vero Gallici rigoris contra Reformatos exerciti injustitiam arguit; denique ut ja-

pag. 460. 466. 477. 479. 491. 507. 509. 515. 557.

ctantiam de magno licentiam illam asserentium numero reprimat, ex actis *Synodi Gallobelgicæ* Amstelodami A.1690 habitæ, epistolam, XXXV ministrorum Ecclesiæ, qui ex Gallia in Angliam profugerant, d. 2. Au-
pag. 559. gusti scriptam, & responsum a Synodo d. 8. Decembr. datum adducit. Questi sunt exules illi de suæ gentis & professionis viris, qui errores Socinianos, quos dudum clam fovisse & specie tolerantiæ & charitatis excusasse in Gallia visi erant, jam palam disseminarent, & quod idem in
563. Belgio editis scriptis fieret. Respondit Synodus, se eundem dolorem sentire, & ad remedium afferendum opem & consilium conjuncturam. Addit Autor decretum Synodi, quo propositiones novem damnantur, quas Latine versas adscribere operæ pretium est. (1.) *Quod Socinianismus sit religio tolerabilis, in qua salvari homines possint.* (2.) *Quod salus obtineri possit in omni religione, dum adsit bona fides & intentio.* (3.) *Quod non peccent, quantumcunque mali perpetrent, qui conscientiæ ductum sequuntur.* (4.) *Quod illi saltem hæretici sint, qui veritatem contra conscientiam oppugnant.* (5.) *Quod blasphemus non sit, qui non blasphemet contra propria principia.* (6.) *Quod pietas & ratio exigat, ut tolerentur omnes hæreses, tolerantia civili & ecclesiastica.* (7.) *Quod Magistratibus jus non sit, ut autoritate sua utantur contra idololatriam & progressum hæresium.* (8.) *Quod cuilibet privato fas sit credere & docere quæ velit, nec impediri a Magistratu debeat.* (9.) *Quod gratia divina unice consistat in propositione verbi, nec detur operatio interna Spiritus Sancti.* Additur acris censura contra harum thesium defensores. Finit Autor respondendo paucis ad epistolam *Intolerantis ad intolerantem* recens publicatam, in qua nimis cito jactari dicit, quod non omnia Commentarii Philosophici argumenta refutata epistolis hujus libri prioribus fuerint: id enim edita ultima sufficienter præstitum esse confidit. Quam vero spem fecerat de parte secunda operis, sive refutatione Socinianismi,
578. eam fere tollit, tum ob virium defectum, tum quod audiræ se scribit, esse in Anglia viros doctos, qui laborem illum sint suscepturi. Brevis subjungitur declaratio duorum locorum ex epistola VI, & unius ex Ep. VII, quæ contra sententiam suam explicari non vult Autor.

ABREGE' DE LA DOCTRINE DE LA TOLERANCE CIVILE. i. e.

Com-

Compendium doctrinæ de Tolerantia civili.

Roterodami ad exemplar Londinense, 1691, in 12. Plag. $2\frac{1}{2}$.

STatum quæstionis, quæ hoc tempore magna utrinque contentione agitatur, sic concepit Autor: *An Magistratus possit aut debeat affligere seu cruciare* (geesner) *aut punire aliquos solius religionis causa?* Qui hanc quæstionem negant, *Tolerantes* vocantur: qui affirmant, *Intolerantes*. Prioribus accedit Anonymus hic, & negativam sequentibus argumentis it stabilitum. (1.) Respectu Dei ad promovendam ejus gloriam nihil agi dicit, quia zelo illo non extinguantur hæreses, nisi extrema Inquisitorum Hispanicorum sævitia, quam *Intolerantes* ipsi rejiciant & execrentur, adhibeatur. Unicam ergo, quæ tuto eligi possit, ad gloriam divini nominis in convertendis hæreticis promovendam, viam esse instructionem piam & exemplum morum proborum. (2.) Respectu veritatis utilius esse censet, idque ex dicto Apostolico: *oportet esse hæreses*, colligit, si errores in notitiam populi veniant & solide refutentur, quam si violenta eorum suppressio instituatur. (3.) Ex natura religionis deducit, non alio modo eam (quia in corde hominum residet) quam instructione & persuasione plantari posse & debere; coactionem autem ad externam professionem, neque quidquam efficere, & contumeliosam esse Evangelio, quasi scilicet hoc absque manu regia ad persuadendas hominum mentes non sufficiat. (4.) Salutem nostram periclitari negat, sed promoveri, si errantes tolerentur; neque ab his contagionem metuendam esse, si legitima media, instructionis nempe adhibeantur: quod si hæc non succedant, eventum divinæ providentiæ committendum esse judicat. Parum æstimat argumentationem ab exemplo eorum, qui pestifera lue infecti, arceri aut separari solent: ait enim, si infectis præsentia hominum sanorum succurri posset, ejectionem eorum injustissimam futuram esse; at errantibus in fide & opinionibus succurri posse a recte sentientibus & errores refutantibus, [illegible]que tentandum esse, & successum, ut dictum est, divinæ gubernationi deferendum. Unde (5.) consequens esse existimat, ut etiam proximi salus tolerantiam exigat. His subjungit argumenta ex revelatione sive sacris literis: nempe ex veteri Testamento liquidum esse statuit, quod extra incolas Palæstinæ exitio destinatos nemo ad religionem & sacra Judaica coactus fuerit. Urget speciatim

tolerantiam Sadducæorum, quam Christus, licet occasionem sæpi- beret, minime improbaverit. Deinde ex Novo Testamento ram Evangelicæ doctrinæ omni violentiæ repugnare, hanc vero S methodo convenire ostendit. Post hæc mediam illam, sive mitiorẽ *lerantibus* sententiã in *D. Jurii* epistola octava Repræsentationis So- nismi explicatam, in censuram vocat, nec magis probat, quod Mag tus affligere, premere & vexare possit aut debeat errantes, quam re. Rejicit etiam, quod dicunt, non semper ad afflictionem au dam obligatum esse Magistratum, sed quando commode id facere sit. Si enim bonum & justum sit, ut affligantur, semper id in hac gravissima etiam cum periculo fieri debere. Negat Magist incumbere, aut in ejus viribus esse, ut de erroribus cognoscat. natim ab eo onere liberandum esse ait, quem cum summa venera nominat, *GUILIELMUM Britanniæ Regem.* Ex antiquitate etiam siastica & martyrum historia suam tuetur opinionem; asserens, optimis Ecclesiæ temporibus nunquam vis facta sit dissentientibus infirmitates & lapsus refert, quod intempestivo Episcoporum & ratorum quorundam zelo fieri cœpit. Inde opprobrium Christ simo illatum esse putat legibus Arcadii & Honorii contra Manich Donatistas. Exemplis Doctorum, qui reformationis seculo p denti autores fuerunt, non movetur, quia quæstionem hanc nun solide examinarint, aliasque opinionis suæ causas habuerint. Ta non plus concedit Magistratibus, quam ut religionem, cui addicti dominari & eminere faciant, nisi forte pacto prohibeantur, au persecutione prærogativam illam obtinere non possint: deinde, u prohibeant & coerceant religiones, quæ subditos ab obsequio M stratibus debito retrahant, turbas excitent, aut in reliquas omnes d nari velint. In his tamen omnibus cogitare Magistratus debere, rationem reddendam a se esse, & ut charitatem potius sequantur, q timori & suspicionibus indulgeant. Gloriam vero divinam op promoveri a Magistratu posse arbitratur, si Doctores populo det ad eum instruendum & emendandum idonei sint doctrina & m bus; plus ab illis negat a Deo exigi. Addit aliquid contra spera Romanæ Ecclesiæ conversionem, quam prædictam esse inn & ab Ecclesiis Gallobelgicis petit, ut in proxima Synodo hac tolerantia denuo deliberent, & de ea sapienter decidant.

MATHE-

MATHEMATICAL SCIENCES IN NINE Books, by VVilliam Leybourn Philomath.

hoc eſt,

Curſus mathematicus, in quo ſcientiæ mathematicæ novem libris comprehenſæ docentur a Guilielmo Leybourn Philomathem.

Londini, apud Thomam Baſſet & Socios, A. 1690. in fol.

Conſtat 11 Alphab. & tab. æn. 43.

CUm ſolertiſsimus vir *Guilielmus Leybourn* uſu frequenti comperiſſet, quanto cum diſcentium emolumento ſcientiæ mathematicæ doceantur, ſi omnes uno in ſyſtemate comprehenſæ, illarumque doctrinæ ita inter ſe connexæ ſint, ut fundamenta ſua ex aliis libris, quos cum temporis & ſumtuum diſpendio evolvere neceſſe ſit, non arceſſant ac repetant; a multis jam annis conſtituit, tale opus Anglicana lingua in ſuæ gentis uſum conſcriptum edere in publicum, nuperque ab amicis compulſus, id quod animo diu volverat, exſecutus eſt. Dedit autem præcipue operam, ut omnes hujus ſyſtematis partes eo ordine diſponeret, quo ab illis legendæ ſunt, qui ſuo Marte illarum notitiam ſibi comparare geſtiunt. *Primus* ergo *liber Arithmeticam* proponit, non vulgarem ſolum, ſed decimalem quoque ac logarithmicam. *Secundus Geometricus* eſt, & problemata ac theoremata elementaria complectitur. Utrique autem ſupplementi loco brevis de *Algebra ſpecioſa* tractatio adjecta eſt. In *tertio* libro doctrina de *primo mobili* uſuque Globi perſpicue explicatur, & varia circulorum ſphæræ projectio docetur. *Quartum* librum *Coſmographia* ſibi vindicat, partim cœleſtis, quæ de ſyſtematibus Aſtronomicis, & tam errantium quam affixarum ſtellarum, nec non cometarum natura agit; partim terreſtris, quæ *Geographia* quoque dici ſolet, cui annexa eſt de æris ſeu epochis variis diſſertatio *Chronologica*. In *quinto* libro *Trigonometria* plana & ſphærica exponitur, non ſolum quatenus Tabulis ſinuum, ſed etiam Analemmatis, globi cœleſtis, & ſcalarum in hunc finem conſtructarum adminiculo exerceri poteſt. *Sextus* liber Geometricorum inſtrumentorum uſum oſtendit in *Longimetria*, *Planimetria* & *Architectura* militari

militari. Navigationis præcepta tradit liber *septimus*, *Gnomonices octavus*. *Nonus* autem nihil aliud est quam *Nicolai Mercatoris* Institutionum Astronomicarum *liber secundus de Planetarum Theoria*, in linguam Anglicanam conversus. Additæ quoque sunt suis in locis tabulæ ad rem præsentem accommodatæ.

GERHARDI FELTMANNI DE TITULIS Honorum Libri II.

Bremæ, apud Hermannum Brauerum, 1691. in 8. Plag. 47.

AMœnum hoc ac nitidum disserendi argumentum, ex Jure publico ac gentium moribus maxima ex parte depromptum, jam ante viginti annos occupavit Autor Consultissimus, illudque collatis ex Jure civili suffragiis condigne illustrare instituit. Quanquam autem intermedio tempore ex Universitate Grœningana, in qua Primarium Juris Professorem agebat, ad Curiam Provincialem Frisiæ Orientalis fuerit vocatus, negotiisque forensibus arctius multo addictus; non ideo tamen ab Academicis studiis, quibus ipsum a prima adolescentia commilitones haud vano augurio destinaverant, semet abstrahi passus est. *cap. fin. §. 6.* Singulari etenim alacritate hoc ipso anno non tantum nova eruditionis suæ edidit monumenta (Vid. Acta mensis Aug. pag. 359:) sed curam quoque adhibuit merito laudabilem, ut hunc Tractatum *de Titulis Honorum* non tam externa forma, quam potius re ipsa ex insigni accessione locupletiorem sisteret. In concinnando vero ac emendando hoc opere haudquaquam rigido nexu membra singula strictim compingere voluit Autor; sed solutius paulo scribendi genus amplexus genuinas sæpe materias invicem miscet, liberiusque deinceps supplet, haud raro etiam adventitiis quæstionibus distinguit, ut alternante hac vicissitudine Lectoris animum suspensum semper tenere magisque avidum reddere videatur. Quod ipsum institutum æmulari eo minus veremur, ubi summa rerum momenta nobis commemoranda veniunt, si paucissimis prius generalem connexionem fuerimus præfati. Hoc videlicet ordine in duobus libris Tituli censuram subeunt, prout nomini proprio vel præmitti vel postponi consuevere; cumque duas rursus species forment posterioris notæ tituli, declarantur prius illi, qui dignita-

gnitatum, officiorum, possessionumque sunt indices; post & isti, qui nuda honoris aut amicitiæ epitheta. Quæ singula titulorum genera a summis Principibus, sub quo augusto vocabulo Imperatorem Romanum, Reges, Electores, aliosque Status potentiores comprehendimus, explanate decurrunt ad Magistratus, Nobiles, Eruditos cæterosque honoris luce aliqua conspicuos.

Ipsius vero commentationis exordium more solito ducitur ab iis, quæ circa Titulorum ac Honorum naturam ac species sunt observanda; cumque hæc theoretica magis esse videantur, subjicitur in *c. 5. 6. & 7.* quæstio præjudicialis & apud Batavos maxime illustris de statu Drenthiæ, utrum inter fœderatas Belgii Respublicas Provinciæ titulum mereatur? Indecisam relinquere maluerat hanc quæstionem Autor in priore editione p. 23: ne vero intempestivæ cujusdam timiditatis eum quispiam insimulare posset, manifeste affirmativam amplectitur, expositis late argumentis, quæ in utramque partem proferri solent. Titulorum origo ex Jure Gentium deducitur in *cap. 9. & 10.* ac Juris Divini indulgentia stabilitur. *Cap. 11. & 12.* duæ classes producuntur, quarum prior Reges & Principes ambitiosos ac titulis ineptis stolide tumidos notat; posterior vero gloriose commemorat Heroes magnanimos & modestos, quibus non affectata in titulis simplicitas placuit. Seorsim mox in *c. 13.* disseritur de Regibus Galliæ, cur adstricto utantur titulo, & qui hujus instituti recessus esse videantur. Luxuriam dehinc in privatorum titulis, quæ ab Italis potissimum derivata nostram ætatem affligit, liberius perstringunt *cap. 14. & 15.* sic tamen ut in *cap. 16.* concedatur, certis in casibus alios etiam titulos & majores admitti posse; argumento ducto a nummorum fato, in quibus nunc tyroni eadem constituatur merces, quæ ante duo secula præstabatur egregio artifici. Et sic adeo, concordante Limnæi judicio, titulos æque, ac rerum pretia crescere ferendum est. *Caput 20. & seqq.* recensent Principes provinciarum titulos usurpantes sine re, quorum commemorationem cum possessorum indignatione susceptam commoda haud pauca, nec pauciora tamen incommoda secum vehere, ex latiori discursu deprehendimus; quemadmodum ex *cap. 25.* omnino innoxiam esse omissionem tituli circa rem adhuc acquirendam, licet tredecim rationes obstent, quæ sigillatim ac solide refutantur. Intermedium *cap. 24.* Pontifici Romano summum imperium in terras, quas hodie possidet, defert, & Ejus-

Lib. I.

dem Nuntios apud Reformatos etiam Principes ac Status eodem cum Regum Legatis honore haberi, Fœderatorum Belgii Ordinum exemplo docet. *Cap. 33.* evolvit epitheta Majestatis Sacræ, Sacrosanctæ, & quis eorum inter Imperatorem Romanum, & Reges Angliæ, Daniæ & Sueciæ in salutando mutuus sit usus. Circa Cæsaris titulum ex *cap. 34.* notamus, Imperatoris titulū Regem Galliæ non tantum, sed & Reges omnes posse usurpare, adjecto regni nomine; perperam tamen Cæsaris titulum tribui ulli alii Principum quam Imperatori Romano. Stringit eapropter Autor monumentum a mercatoribus Londinensibus Carolo II Regi positum, in quo *Cæsar Britannicus* salutatus fuit. *Cap. 36.* Protectoris titulum a Cromvvellio usurpatum, jam olim in Anglia cognitum fuisse probat, ac insimul notat, titulum sine re fuisse, quando Henricus II Galliarum Rex se Protectorem libertatis Germanicæ in literis jactavit. In *Cap. 37.* differitur de Titulo Ministri, qua de causa apud Protestantes Clericis tribuatur, & quo in pretio eundem Magnatum aulæ habeant, quandoquidem illis solum Consiliariis servetur, cum quibus arcana dominationis Reges & Principes potentiores conferre solent. Galliæ Rex quinq; tantum ex suis hoc titulo mactare dicitur, veluti Regni Cancellarium, Secretarium rerum exterarū, Secretariū rerum militarium, Principē Rationalium regni, atq; Secretarium Domus Regiæ. *Cap. 42.* avitam Frisiorum libertatem eruit, & qualis inter istum populum & Imperium Germanicum olim intercesserit nexus. Nobilium ordines diversos *cap. 43.* recenset, prout alii vel ob merita, vel ex stirpe Nobiles, alii Liberi Nobiles Imperii, alii Equites, alii Equites Imperii. *Cap. 45.* exponit titulum Superintendentis & Inspectoris. In *cap. 48.* adstruitur, singularum Belgii Fœderati Provinciarum Ordines creare posse Equites. De titulis Deo tribui solitis in *cap. 51.* disquiritur, ac speciatim quidem, an Ter Optimus Maximus a Christianis appellari tuto possit. Negavit id ipsum *Joachim Oudaan* libro, cui titulus *Roomsche Outheden, Coll. 4. p. 146,* hoc argumento motus, quod profana gentilitas eum titulum soli Jovi tribuerit, cum is Deorum omnium Optimus & Maximus haberetur, quæ comparatio Christianis esse debeat abominabilis. Huic tamen reponitur, verba ista non semper comparationem supponere, verum & citra eam absolute denotare rem utilissimam & plenissimam. Sic fundum O. M. dici, qui cum omni commodo, qualecunque illud sit, ad aliquem pertinet, licet unicus sit. In

Cap.

Cap. 54. origo vocis *Souverain* in disceptationem venit. Deduxerat eam *Guy Coquille sur les coutum. de France Quest. 39.* ex vocabulo Latino *supremus*; quod reprobat Noster, & contendit, illam in Germania inferiore natam esse, & compositam ex *suiver* & *rein*, quæ pro synonimis habentur, & propter singularem emphasin usu loquentium conjunguntur, quales formulæ complures hac ratione connexæ ibi prostant. Exprimit ergo *Souverain* illud, quod *purum putum* appellamus, cui nil admixtum, id quod imperio accommodatum talem vim ac potestatem denotat, quæ in omnes sine ulla exceptione competit. In *cap. 61.* memoratur, olim a Galliarum Rege Electoribus Imperii datum tantum fuisse titulum Celsitudinis Electoralis, sed ante annos non multos Baronem Blumenthalium, cum Legati munere apud Regem Galliæ fungeretur, effecisse, ut Electori Brandenburgico Serenitatis Electoralis titulus fuerit tributus. Quo titulo hodie a Regibus non tantum cæteri Electores seculares decorantur, sed & Ecclesiastici, modo ex Domo Electorali aut patre Principe Imperii sint nati. Qui enim ex Comitum, Baronum, Nobiliumve ordine ad istud fastigium fuerint evecti, hodienum Celsitudinis Electoralis titulo salutantur. Haud frustra vero in seq. *cap. 62.* quæritur, utrum Septemviri hodie Electores dici possint? Et affirmativam sententiam Autor his potissimum rationibus adstruit: secundum famosam Juris regulam, temporariam mutationem Jus provinciæ non innovare; spectandam esse originem; nec pro absurdo reputandum, si alicujus numeri ratio in appellatione non habeatur. Nam Fœderis Divini veteris dici interpretes LXX; neminē tamen nescire, quod plures fuerint. Sic Centumvirale judicium & Centum-Viros fuisse dictos, licet quinque supra centum essent; imo aucto postea numero ad centum & octoginta, priscam tamen Centum-Virorum appellationem mansisse. An vero Papa Romanus a Protestantibus Principibus *Sanctissimus Pater* satis commode appellari possit, ambiguæ decisionis quæstio videtur ex iis, quæ *cap. 66.* congesta sunt. Traditur hic, de titulo isto disputatum fuisse in Anglia, cum ageretur de nuptiis inter Carolum I. & Filiam Hispaniæ Regis contrahendis, ubi Papæ dispensatio ab altera parte desiderata fuit. Cum enim Pontifex prius epistola ad Regem Angliæ scripta ei titulum Dilecti Filii largitus esset, exinde illos, qui suasores hujus connubii extiterant, fundamentum petiisse, Pontifici ex relatione civili titulum Sanctissimi Pa-

tris ceu mere politicum tribui posse. His tamen non obstantibus, pressius Noster concludit, vel ex hac sola ratione Principes Protestantes non posse Pontifici largiri Patris titulum, quia in suis provinciis pro Patribus coli debent, & non tantum Episcopi, sed & summi Pontifices in suis territoriis revera existunt. Quod ipsum thema *de Jure Papali Principum Evangelicorum*, Magnificum *Strykium*, B. Zigleri in primaria Juris professione in Academia Wittenbergensi successorem dignissimum, in oratione sua inaugurali nuper tractasse cognovimus. In *Cap. 72.* prolixa disquisitio de Legatis eorundemque variis ordinibus, honoribus ac postulatis instituitur, quibus v. g. ex his titulus Excellentiæ sit tribuendus, utrum secundo legato idem sit exhibendus honor, qui primo defertur. Quem in finem exhibentur declarationes nonnullæ de hisce causarum momentis a Legatis Brandeburgicis in conventu Neomagensi Legatis Anglicis Mediatorum partes tum sustinentibus oblatæ. Quæ Pontificibus Romanis circa titulorum secularium collationem competat potestas, & quæ de facto, ut loquimur, ab iis subinde fuerit usurpata, *cap. 75. & l. 2. cap. 27.* fusius exponunt. In *Cap. seqq. 77. & 78.* duas quæstiones decisionem suam ex Jure Civili expectantes deprehendimus. Primum quæritur, quam probandi vim habeant tituli in lapide vel monumento scripti? Rem totam occasione *l. 6. C. de relig. & sumt. fun.* hisce conclusionibus exponere satagit Noster: (1) si consensu personæ, cui vel ipsi vel hæredibus & successoribus ejus, titulus inscriptus incommodum adfert, is antea positus fuit, tunc absque dubio contra eam hæredesve ejus plenam faciet probationem. (2) Si de consensu non apparet, & in loco publico per tempus longissimum inscriptio hæserit, tunc perfectam & plenam probandi vim habet, ut is damnum adeo sua culpa sentiat, qui non contradixit. (3) Sed secus res habet, si nec longo tempore posita, nec in loco publico deprehenditur inscriptio, & insuper neque de consensu neque de contradictione ejus constat, de cujus damno agitur, tum etenim titulus neutiquam probabit dominii alteriusve juris translationem, ac ne quidem præsumtionem pariet, maxime si extiterit in loco haud frequentato. Quæritur secundo de probandi modo. Repetit Noster doctrinam a Bartolo ac Baldo traditam, probationem tituli supponentis collationem dignitatis, aut officii alicujus, faciendam esse per productionem originalium, ut loquimur; adeoque non sufficere, si vel testimoni-

testimonium codicillorum Principalium jam confectorum proferatur, aut ad testes vel famam publicam fiat provocatio. Quæ omnia majori solertia excutiuntur, si non de mero honore publice augendo, sed de procedria, quam alius sibi deberi ait, contentio fuerit suborta. Hoc etenim casu obtinet dispositio *l. 15. C. de R. V.* ut non is alteri præferatur, qui prior codicillos Principis manu signatos impetravit, sed qui prior possessionem muneris, cujus titulus est index, acquisivit; quod illustri exemplo quorundam Competitorum noviter evectorum in Collegium Principum ulterius declaratur. In *Cap. 85.* explanantur & ordine & re affines *Tituli Cod. de his qui potentiorum nomine titulos prædiis affigunt &c.* & *ut nemo privatus titulos prædiis suis vel alienis imponat vel vela regia suspendat.* *Cap. fin. 88.* vigore *Auth. Habita C. ne filius pro Patre* eum, qui Studiosum vel Professorem injuria afficit, ipso jure infamem fieri, notat.

Et hæc ex Libro I. Sequitur Lib. II. qui licet 34 tantum Capitibus constet, & sic nedum mediam prioris libri partem æquet, isti tamen materiarum utilitate & jucunditate haudquaquam cedere videtur. *Lib. II.* *Cap. I.* titulos varios Scholarum tradit, earundemque characteres, qui pædagogia seu scholas triviales a gymnasiis illustribus, ista rursus ab academiis, has ab universitatibus distinguunt. Cumq; de eo satis constet, quod in Germania non nisi Imperatoris indultu academiæ possint erigi, quæritur porro, num gymnasium illustre civitas municipalis constituere jure suo valeat. Negatur id ipsum, atque ad effecta superioritatis territorialis refertur, ea potissimum de causa, quod nullum collegium absque Principis consensu constitui queat. In *cap. 9.* exemplis compluribus adstruitur, Reges & summos Principes subinde etiam alterius Reipublicæ civibus titulos conferre solere. Quo in casu commendanda venit Fœderatorum Belgii Ordinum cautela. Istis tale quid ubi subolet, malunt prævenire alios, & eosdem prius Proceribus suis decernere honores; ne forte vel non agnovisse suorum merita, vel impares extraneo Principi in conferendis honoribus esse videantur. Ideo cum jussu Reipublicæ suæ Legatus Venetus Danielem Heinsium Equitis cingulo donare vellet, eidem eandem dignitatem Patriæ Ordines prius contulerunt. Cumque alio tempore Ludovicus XIII Rex Galliæ Belgis Fœderatis per literas denunciasset, hoc se in mandatis dedisse Legato suo, ut Principem Auriacum, cui hactenus Excellentiæ titulus tributus

 fuerat,

fuerat, majori titulo *Altesse* exciperet; tale responsum tulisse fertur ab Ordinibus, gratias se agere Regi, quod eadem ipsi mens esset, quæ sibi esset: nam & pridem se Principem Auriacum condecorasse titulis, qui idem ac Gallicum *Altesse* notarent. A moderno vero Principe Auriaco WILHELMO, jam Magnæ Britanniæ Monarcha, Licentiati Juris titulum, quem Academia Cantabrigiensis ejus Serenitati ante annos non ita multos submisse obtulit, clementissime admissum esse refertur in *Cap.* 12. cui jungimus *cap.* 19. quod Regiæ Domus Stuardianæ nomen gentilitium eruit. Teste Buchanano, natales illud ducit ab officii titulo. Postquam enim conditor Serenissimæ hujus Familiæ Gualterus pater Roberti Regis Scotiæ amplissimã meruerat dignitatem, quæ populi istius lingua audit *High Steward*, quasi diceres summum Vicarium; factum est dehinc, ut posteris ejus, augusto licet solio admotis, titulus istius officii in *Stuard* contractus, ex tenaci subditorum usu adjiceretur, quamvis perperam, nec absq; omni indignatione Regum. Simile quid circa Familias illustres Seneschallorum & Truchsessiorum accidisse, fusius memoratur. *Cap.* 29. concursum titulorum ac officiorum examinat, & quæ circa *l. f. C. de Adsess.* moveri solent. Recensentur postea conditæ hac de re a Batavis leges, earundemque fata; quibus præmissis, transitus fit ad quæstionem præjudicialem Comiti Portlandiæ ab Ordinibus patriæ non ita pridem motam. *Cap.* 31. Actiones investigat, quæ intuitu titulorum, in quantum dignitatum, officiorum ac possessionum indices sunt, competere censentur. Varia vero remedia pro casuum varietate semet offerunt. Occurrit (1) Possessorium summarissimum; quando inter Principes potentiores metus armorum subest; sequuntur (2) Actio ex interdicto uti possidetis, (3) Actio injuriarum, (4) Actio negatoria & confessoria, (5) Actio præjudicialis, (6) Actio ex L. Diffamari, (7) Condictio ex lege priva adversus illum, qui sciens dolo malo alicui negavit titulum debitum, ut pœnam privilegio expressam luat; quorsum spectant, quæ habentur *in med. art.* 44. *Capitul. Leopold.* Nec privatorum tantum vindicationi titulos relictos esse credendum, quin illos publica tutela gaudere *Cap.* 33. demonstratur. In *Cap.* 34. & fin. incidenter Autor vitæ, studiorum ac honorum suorum cursum & incrementa exponit, adjiciens prætermissa seu supplementa nonnulla. Præ cæteris monet a se passim usurpatam formulam, Ordines Imperii a Cæsare receptos esse in consortium

sortium Majestatis: utque mentem suam clarius exprimat, addit, modum Regiminis istius convenientius vix posse conferri, quam cum statu matrimoniali, ubi mulier viro nupta recipitur ab hoc in omnis vitæ consortium, quo non curarum tantum, sed & imperii domestici particeps fit; & tamen paterfamilias est, qui in domo dominium habet. Perinde ergo, ut paterfamilias æquiore animo sibi feret dici, quod conjugem admiserit in consortium dominii vel imperii domestici, quam eum nil invita uxore posse facere, cunctaque sine hujus consensu gesta esse nulla: sic & satius fore, si omnes illæ quæstiones de sede Majestatis in Imperio cum reliquis lusoriis proscriberentur, earumque tractatio Professoribus aliisque, qui de Jure Publico scribere volunt, gravi pœna interdiceretur. Absq; ulla autẽ acerbitate, jurium ac negotiorum publicorum capita sic posse distingui, ut tradatur, quid Cæsar solus faciat ac facere possit, quidve Ordines soli faciant facereve queant, & in quibus rebus horum arbitrium expectare Augustus noster lege de ejus imperio lata promiserit. Humanissimis denique verbis in §. §. fin. Lectorem compellat Autor, ut æquo animo ferat, si quid forte vel citra voluntatem suam in alios liberius dictum, aut prætermissum, aut non satis methodice prolatum fuerit. Quo ipso egregie nobis implere videtur axioma in Jure Canonico passim obvium: *Bonarum mentium esse culpam timere, ubi culpa non est.*

NOUVELLE ANATOMIE RAISONNE'E, OU les usages de la structure du corps de l' homme, & de quelques autres animaux, suivant les loix des Mechaniques, par Daniel Tauvry, Docteur en Medecine.

hoc est,

Nova Anatomia ratiociniis instructa, sive usus structuræ corporis humani & nonnullorum aliorum animalium, secundum leges mechanicas, autore Daniele Tauvry Medicinæ Doctore.

Parisiis, apud Stephanum Michallet, 1690. in 12.

Constat plagulis 17. cum 10. iconismis.

Tanto

TAnto cum artificio machina corporis humani elaborata est a sapientissimo Creatore, ut, licet quamplurimi sagacissimi viri omne studium, operam & laborem collocarint, partim in perscrutanda automati hujus fabrica, & cognoscendis instrumentis, quibus mens nostra corporis molem agitat, partim in explicando singularum partium usu, nondum tamen nec sibi nec aliis satisfacere in omnibus potuerint, relicturi quam plurima posterorum diligentiæ. Quæ cum apud se perpenderet doctissimus hujus libri Auctor, non putavit ingratum fore naturalis scientiæ consultis, si sua cogitata de usu structuræ corporis humani in publicum proferret, ac cum ipsis communicaret. Habet autem ille corpus humanum pro machina quadam statica, hidraulica & pneumatica, cujus hypomochlia & vectes sint ossa, funes musculi, antlia cor & pulmones, canales vasa in quibus liquores cursum circularem peragunt. Hinc ergo primum paucis figuram, situm, structuram & connexionem partis, cujus actionem explicare instituit, describit, & nonnunquam de organis brutorum ad eundem usum aptis natis quædam differit, deinde ex principiis physicis ac mechanicis usum ejus derivat. Qua quidem in re ita versatur, ut sicubi recte censere ipsi videntur Doctores alii, calculum suum ipsis adjiciat, sed ubi res nondum ad liquidum est deducta, suas quoq; conjecturas proferat, tanquam hypotheses simplicissimas. Ex his speciminis loco præcipuas summatim recensebimus. Spiritus animales, prout vulgo explicantur, non dari, sed *cerebrum* liquorem quendam subtilissimum a sanguine secernere, qui nervos imbuens tantam rigiditatem ipsis conciliet, ut ab objectis sensilibus debita ratione commoveri possint. Odoriferarum rerum particulas non immediate ad *olfactus* organon adplicari, sed aerem, qui dum in illis hospitaretur, determinatum quendam modum acquisivit. *Musculorum* fibras ex vesiculis constare, in quas sanguis ab arteriis continuo impellatur. Quod si vero nerveæ fibræ, quæ extrema fibrarum carnearum cingunt, se contrahant, non patere exitum sanguini ab arteriis adfuso, atque ideo intumescere musculum, & partem mobilem ad se trahere. Dum *inspiramus* aerem, non influere sanguinem in pulmones, sed aerem in interstitiis hærentem a lobulisque inflatis pressum comprimere vasculorum orificia, sanguinem vero inibi contentum & in angustias redactum, cum secundum lineam rectam moveri prohibeatur, deflectere in motum circularem, atque hinc oriri sanguinis colorem pariter atque calorem: interim vero illum

illum quoque ab aere partes quasdam elasticas recipere, a quibus deinde in vascula capillaria protrudatur. Sanguinem ad *lienem* adlapsum, dum cellularum fibræ contrahuntur, comminui quasi ac subtiliorem reddi; hinc vero deferri ad jecur, ut bili admixtus motum ejus celeriorem reddat, ne diuturniori mora partibus, quas alluit, noxam adferat: ab *omento* vero oleosas particulas ad bilis præparationem conferri, quibus involvantur salina ipsius spicula. Renes succenturiatos eundem fere usum habere cum epiploo, & sanguini suppeditare partes pingues & oleosas. In *ovulis fæmellarum* non fœtus stamina, sed semen illarum contineri, idque dum cogitationibus, quas amor ipsis suggerit, indulgent, exprimi, & in uterum delatum ibique mensem circiter detentum, acorem contrahere, quo orificia vasculorum reseret, fluxusque menstrui sit origo. Bestias vero ab hoc immunes esse, cum in illis oscula vasorum uteri glandulis sint obsita, nec proinde facile arrodi possint.

THE ART OF PRACTICAL MEASURING &c.

hoc est,

Ars praxin Geometricam facile exercendi, bipedalis regulæ adminiculo. Auctore Heinrico Coggeschall.

Londini, apud Thomam Bennet, 1690, in 12. Plag. 6.

Quamvis plurima passim prostent instrumenta, quibus facile expediuntur ea problemata, quæ ad Geodæsiam & Stereometriã pertinent, testatur tamen Auctor hujus libri, in Anglia præcipue probatam fuisse regulam hic descriptam, atque hinc factum quoque esse, ut ejus usum explicandum sibi sumeret. Quod ut commode faciat, Logisticæ decimalis præcepta præmittit, modumque exponit in usum vocandi Logarithmos Tovvneleanos, de quibus nemo hactenus præter Jonam Moor mentionem injecerit. Deinde tam superficies quam corpora ope regulæ suæ dimetiendi modum ostendit, tandemque sciatericorum præcipuorum constructionem edocet, varias hinc inde tabulas ad res propositas facientes interserens.

IL GENIO VAGANTE, &c.

Genius vagans, seu Bibliotheca curiosa ex centum & pluribus Itinerariis a Comite Aurelio Anzi collecta. Pars I.

Parmæ, apud L. M. Ruinetti, 1691, in 12. Plag. 24.

PHotii Constantinopolitani, per Myriobiblon suum æternam famam meriti, & *Joh. Bapt. Ramusii*, a tribus diversorum Itinerum voluminibus, superiori seculo editis, satis noti exemplo excitatus, similem ex variis cujusque linguæ Relationibus præsentis seculi Bibliothecam Itinerariam Ill. Autor adornare instituit. Et in Præfatione quidem succinctam eorum exhibet notitiam, qui *Bononia* oriundi peregrinationis studio inclaruerunt, inter quos *Ludovicus Bartema*, & P. *Franciscus Pipinus* emineant, cui Latinam *Marci Pauli Veneti* Historiam oblivioni alias prope obnoxiam debeamus. Orditur deinde opusculum ab itinere cujusdam *Martiniere*, qui opera sua chirurgica Societati
pag. 3. *Boreali* & *Islandica*, Friderici III Daniæ Regis auspicio A. 1647 institutæ
6. addicta, Septentrionales partes perlustraverit. De *Berga* Norvegiæ emporii, cujus palatium Archiepiscopale Hamburgi, Lubecæ & Bremæ usui cesserit, mercatoribus refert, quod in loco publico, qui *Cœnobii* nomine veniat, certam Fraternitatem inter se & cælibatum colant, huic posteriori vero renunciantes, negotiandi libertate retenta, inde excedere
9. necesse habeant. In singulis *Lapponia* ædibus nigram ali *felem*, quæ incolas, quocunque abeant, instar fidi Achatis comitetur, & vesperi circa
17. negotia domestica in consilium adhibeatur. In *Siberia* quinque ipsi honestioris conditionis exules, qui a M. Moscoviæ Duce eo relegati fuerint, obvios factos intolerabilem sui similium miseriam exposuisse; quomodo quotidie venatum ire coactis, præter famem, intensissimum aeris rigorem, & ferocissimarum bestiarum incursus, larga ictuum, qui coreaceis scuticis nudo corpori infligantur, messis immineat statum mustelarum Scythicarum numerum non referentibus.
27. Notari ab eodem Geographos, longitudinem freti *Weygaz* intra 10 leucas Gallicas restringentes, cum ultra 30 milliaria Germanica se extendat; unam item eandemque *Zemblam* in *veterem* & *novam* male *dispescentes*: *Hollandos* quoque frustra esse, qui de ingressu in mare Tartaricum unico navigio tempore Mauritii Nassovii facto glorientur, cum montibus *Pater noster* dictis & perpetua glacie obsi-

tis

tis undique cinctum sit. A *Francisco Negri* Ravennate multa ad *Laponiæ* notitiam facientia edoctus Autor noster, ex parva incolarum pag. 33.
statura refutari eos asserit, qui quæ de Pygmæis traduntur, pro commentis habeant; nec, cum inertes sint & meticulosi, *Gustavum Adolphum* S. R. aliquot eorum, ut vulgo perhibeatur, legiones secum traxisse, ex *Scheferi* Historia, a P. *Lubino* A. 1678 Gallice reddita, itidem confirmat. Ex itineris a *Frid. Martens Hamburg.* A. 1671 *Spizbergam* 44.
versus suscepti descriptione, a *Jacobo Rautenfels* Nob. Curland. in Italum idioma translata, didicisse se ait, quam jucundum glacies istius loci spectaculum præbere soleat: ita integra apparuisse sacella cum 52.
fenestris & portis suis, tabulas item & mensas quadratas & rotundas cyaneis pilis innixas, ex quarum una vel 40 personarum capaci, stiriæ instar tapetis pependerint: cadavera etiam post 30 annos ita incorrupta reperta fuisse, ac si pridie demum exanimata fuissent. Post Synopsin 60.
aliquam Navigationis Batavicæ A. 1594. seqq. in *Novam Zemblam* exhibitam, de transitu in Indias Orientales per mare Septentrionale adhuc 73. 84.
sperando ratiocinatur, si inter *Spizbergam*, & novam *Zemblam*, Continentis partem & falso hactenus insulam creditam, usque ad 78 & 79 grad. instituatur navigatio, & si hibernandi ibidem necessitas occurrat, non in superficie, sed sub terra habitacula, frigoris arcendi causa, extruantur. De simili transitu inter Grœnlandiam & Americam, ex Indiis item Orientalibus in Europam tentato ibidem agitur; subjiciuntur etiam quædam de naturalibus Islandiæ & Grœnlandiæ; 115. 94.
& quomodo in oris ejus maritimis nauclerus Societatis Grœnlandicæ Daniæ 300 dolia arena aurei coloris & ponderis A. 1616 repleverit, aurifabris vero ne granum quidem auri eruentibus, in mare Balthicum 100.
jussu Capitis Societatis arenam ejicere coactus præ mœrore obierit; subeunte tamen paulo post jubentem pœnitentia, cum alius quidam aurifaber ex eadem arena purissimum aurum extraheret. De quatuor item Grœnlandis in conspectum Regis adductis additur, eos præ animi ægritudine pariter defunctos esse, cum sexaginta jam milliaria natando emensi, ex fuga in patriam per mare tentata retracti fuissent. In 113. 127.
longa satis epistola *Herculis Zani* Equitis Bonon. (qui insigni linguarum variarumque scientiarum apparatu instructus totam Europam, Turcia excepta, perlustravit, hanc etiam aditurus, nisi A. 1684. vita cum morte commutanda fuisset) de statu *Moscoviæ*, quem A. 1671 in

 comita-

comitatu Legationis Polonicæ altius pernoſcendi opportunam commoditatem nactus erat, varia ſcitu jucunda occurrunt. Ita, ut pauca
pag. 143. attingamus, ob indiſpenſabilem Regni legem neminem, qui cum Legatis accedit, ante quam hi ad M. Ducem introducti fuerint, quicquam in urbe negotiandi licentiam habere. De urbis, Pariſiis & Londino triplo majoris, amplitudine ex 700000 incolarum & 2000 templorum copia conſtare poſſe, quorum potioribus extruendis architectus Ita-
148. lus *Ariſtoteles* Bononienſis a *Joh. Baſilide* immenſis ſumtibus adhibitus fuerit. Ad ſingulos viarum angulos, vel trahas vel eſſeda, prout anni cardines id exigunt, parata inveniri, quibus, quocunque lubeat, pro certa mercede deveharis. Cujuscunque generis artifices, inſtitores & mechanicos peculiares ſibi habere regiones, in quarum una, ad mil-
154. liaris longitudinem, non niſi Sanctorum imagines venum expoſitæ conſpiciantur; ubi tamen *emendi* vel *vendendi* vocabulis uti religio eſt, ſed emptor, num hoc vel illud pretium argenteum cum imagine quadam *permutare* velit, rogatus, illud absque ulteriori contentione venditori numerat. Inter cerimonias circa publicam Legatorum admiſſionem obſervari ſolitas, & illam refert, quod *Bojarus* quidam (quod
156. nominis *Conſiliarium* innuit) Magni Ducis manum elevare, & advenis oſculandam porrigere ſoleat. Infideles tamen, qui canum loco habeantur, ad genuum ſolum admitti oſculum. Omnem Religionis innovationem cum averſentur Moſcovitæ, duabus tunc primariis fœminis de Ritualis modo eccleſiaſtici mutatione aliquando diſſerentibus, ſub crurifragii comminatione ſilentium impoſitum fuiſſe. Fabulam
161. alioqui eſſe, quod Sanctorum ſuorum imagines, beneficio quod ſibi petierant, non impetrato, flagellis cædere dicantur. Poſtquam ſolen-
167. nem fluminis in feſto *Epiphaniæ* conſecrationem, cum tali aqua peccata
180. ablui credantur, & pompoſam Dominicæ *Palmarum* celebrationem ipſo *Zare* (quod vocabulum Regem proprie denotare, Bibliorum autoritate probatur) ejusque Aulicis præſentibus peragi ſolitam, exacte deſcripſit, de proceribus agit, & quod nulla præ viliſſimo ſubditorum prærogativa gaudeant, fuſtigationi, æque ac illi, obnoxii, *Bojari* ob
181. defloratam gynæcei virginem publice, usque dum expiraret, flagellati exemplo confirmat. Statuta Regni, & Anteceſſorum Sanctiones A. 1647 a *Zaro* rerum tunc potiente in uno volumine collectas & typis vulgatas eſſe, in quibus de cultu divino, judiciis, bonorum diviſione, tutelis,

tutelis, mancipiis, &c. pauca quædam disponantur, consuetudine & praxi legum paucitatem supplente. Omnem viris ad Gynæceum pag. 189.
aditum interclusum, & si quæ male se habere incipiat, a medico accersito, & a provectioris ætatis matrona de morbi genere edocto, congrua ei remedia applicanda esse. Testatur etiam, priscam illam in festo *Paschatos* se invicem salutandi formulam: *Christus resurrexit: vere* 191.
resurrexit, usu adhuc obtinere; quo tempore *Zarus* quoque ministris & exteris duo rubicunda ova distribuere soleat. Eam esse porro lin- 196.
guæ Moscoviticæ & Polonicæ affinitatem, ut citra interpretis interventum loquentes se mutuo intelligant. *Waiwodis* hodie uxores & 202.
liberos in provincias secum ducere licitum esse, quos olim obsidum loco relinquere opus fuit; variis interim Secretariis aliisque ministris actionum observatoribus adjunctis. Dum ritus nuptiales recenset, 205
nec hunc intactum relinquit, quod tertio ferculo illato sponsus ad thalamum sponsam deducat, & certis fœminis jacturam libertatis interim pro mercede aliqua deplorantibus, post horam circiter sponsi pater poculum vini plenum convivis porrigat; hoc si pertusum sit & effluat, sponsam violatæ pudicitiæ ream inventam fuisse indicio est, & rescindendo matrimonio ansam præbet; quæ rescissio etiam ob alios corporis defectus locum habet, si modo dotem duplicatam reddere sponsus paratus sit. Cognationem spiritualem & quartum gradum matrimonia impedire: mariticidas collotenus vivas sepeliri: ad certos annos vendi posse uxores, ut & liberos in servitutem tradi, si parentes ære alieno urgeantur; qui communiter ob laxiorem disciplinam eos minus habeant morigeros, ob promiscuum etiam cum liberis balnei usum merito detestandi. Procerum alicui injuriam inferens duplo ma- 218.
jorem offenso mulctam solvere cogitur salarii, quod hic ex aula percipit. Inter Nobiles, qui majores suos civilitate hodie superant, inveniri, qui in arctioris amicitiæ signum, exteros ad uxores introducant, quæ nitidissime comptæ, porrecta prius aqua vitæ, jussu maritorum genis osculum infigi patiantur, eosque vel flore bombycino vel strophiolo acu picto, aut alio id genus munusculo donatos dimittant. Li- 222.
tes inter eos exortas, conscensis equis, baculis terminari, quibus se invicem excipiant. Veluti devotio in templis spatiosis & subselliorum vacuis se exerens, exuberantius erga Principem obsequium, & haud æque ubivis obvia in pauperes largitas, inter primarias virtutes referendæ sint:

pag. 224. ita ebrietatem utrique sexui, Religiosis etiam nimis familiarem, & ob
negligentiam inde oriundam tot cientem incendia, superbiam, & im-
potentem mutuis se proscindendi conviciis pruritum, turpissimam
ipsis aspergere maculam. Frequentissimi usus monetam, ab una par-
te *Zari*, ab altera *Equitis* effigie insignitam,(quæ *Kopek* dicatur,& dimi-
259. dium ejus *Deniske*, cujus generis vel centum Ducato valore æquales
citra ullum loquelæ impedimentum intra buccam recipi videas) expor-
tare velle gravissimum piaculum est. Et cum olim fodinæ ob industriæ
defectum ignotæ fuerint, versus Tartariæ fines fodina ferri se pro-
dente, rogatu *Zari* ab Electore Saxoniæ fossores impetratos, eorum-
257. que opera notabilem ferri copiam inde erutam fuisse. In M. Ducis
Alexii Michalovicii laudes dum excurrit, a miti eum, justo, casto, pio
& sobrietatis studioso commendat animo, qui Regicidio Anglicano in-
tellecto, facti indignitate commotus Carolo II. 50000 militum obtule-
rit, & universis Anglis ejectis, omnem Legatis a Cromvello mittendis a-
ditum denegaverit; qui literarum amore quotidie librorum in linguam
suam translatorum lectioni aliquid temporis impenderit, & *Luciano*
Golosovio Bojaro Latine docto, & *Nasocchino*, Latinæ, Gallicæ & Ger-
manicæ linguæ perito, ut & *Paisio Ligaridio* Chio, Metropolitano
Thessalonicensi, ob eruditionem largi stipendii oblatione ad se evocato,
impense faverit, aliasque artes munificentia sua promoverit; unde &
in gratiam Regis artificiosis fabricis oppido delectati, Proceres in spa-
tiosa ante urbem planitie complura eaque splendida ab utroque latere
234. palatiola erigere certaverint. Primarii quoque, qui magna apud *Za-*
rum gratia valuit, Ministri *Artemonis* meminit, & quomodo ex hujus
arbitrio ultimâ conjugem Princeps duxerit, *Nataliam* scilicet, filiam *Cy-*
rilli Poliocrevicii Equitatus Smolenskoviensis Præfecti, origine tamen
Germani, quam ex formosissimarum Regni corona, & ex tribus ha-
rum omnium, prævia matronæ honestæ exploratione, perfectissimam
269. inventam Principi suo selegerit. Sequuntur itinera a *Vincentio Fava*,
itidem Equite Bononiensi, in *Africam* & *Syriam* A. 1615; item a *Seba-*
305. *stiano Berni* Societatis Jesu A. 1655 in *Cafrariam* suscepta, qui poste-
315. rior *Goam* quoque adiit, ubi S. *Francisci Xaverii* corpus visitans in-
tegrum idem, excepta altera manu, quam Roma habet, & ore aperto
325. prædicantis quasi, reperit. Literæ nonnullæ a *Joh. Ludov. Zani*, Ex-
cubiarum Præfecto, & Glogaviæ A. 1671. ex ictu globi defuncto, ad
Propin-

Propinquos suos scriptæ, varia ad successum belli Sueco-Danici pag. 338.
ut & Cæsareo-Turcici in Hungaria & Transylvania tunc gesti, spectantia continent; in quibus nec illud reticendum sibi putavit, quantum commodi pauxillum illud Latinitatis ex schola adhuc reliquum sibi attulerit. Subjungitur *Nova divisio Terræ* per differentes incolarum species & generationes instituenda, desumpta ex Ephemeridi- 387.
bus Gallicis d. 14. Apr. A. 1684. In hac *Lappones* peculiarem & 393.
quidem quartam speciem constituunt; cumque quoad sequiorem sexum pulchræ & deformes ubique reperiantur, pulchritudinis causam non solum in aquæ, ciborum, regionis & aeris, sed potissimum etiam in seminis certæ speciei vel generationi quadrantis qualitate quærendam esse. Sic in *Ægypto* & *Africa* reperiri, quæ vel cum Cleopatra 395.
aut famosa illa Veneris Romanæ statua certare possint; *Mingreliam* quoque, *Georgiam*, & *Circassiam*, omnium peregrinantium consensu, pulcherrimas totius Orbis fœminas fovere, adeo ut nec Christianis nec Judæis mancipia muliebria in *Circassia* sibi comparare liceat, solis Turcis & Musulmanis reservanda. Partem hujus Operis primam claudit compendiaria trium Regnorum Africæ, *Congo*, *Matamba* & *Angola* descriptio, ex vasto *Cavazzi* Opere excerpta, cujus recensionem cum jam dum in Actis nostris A. 1687. mense Decembri exhibuerimus, hoc labore, ne actum agamus, eo facilius supersedebimus.

LES MEMOIRES DE MONSIEUR DE Puysegur. i. e.

Commentarii Jacobi Casteneti, Equitis, Domini de Puysegur, Tribuni legionis Pedemontanæ, & in exercitibus regiis sub Ludovico XIII & XIV Locumtenentis generalis, publicati a Dn. du Chesne, Consiliario Regio & Historiographo Galliæ. Accesserunt instructiones militares. Tomi II.

Amstelodami, 1690. in 12. Plag. 22.

Quanquam multa cum libertate, res a se gestas vel visas Vir hic fortis & rei militaris peritissimus in commentariis hisce suis retulerit & descripserit, de genere tamen suo & parentibus nihil memorat; sed supplevit

plevit hoc in præloquio, quod opusculo præfixum est, editor Dn.
du Chesne indicans, natum illum fuisse (quo die & anno non no-
tavit) ex nobili & splendida in Aquitania familia; tabulam quoque
progonologicam addidit. Patrem habuit XIV liberorum parentem,
inter quos *Jacobus* hic septimus fuit, qui postquam ex ephebis (inter
quos in Ducis Guisii aula locum habuit) excessisset, militiæ nomen de-
dit, totosque quadraginta quinque annos Regibus suis fidelem & uti-
lem præstitit operâ; ætatem vero ad octoginta duos annos produxit, ea
felicitate, ut in tot expeditionibus, in quibus maxima pericula intrepide
adierat, nunquam vulneratus fuerit, licet bis in hostium venerit pote-
statem. Referuntur in eodem præloquio contenta documentorum
quorundam, quæ post excusum jam commentarium reperta sunt, ad
historiam illustrandam & confirmandam facientia; sunt autem literæ
Regum, Principum, & Ducum exercituum regiorum, ad *Puysegurium*
vel de eo scriptæ. Quod commentarios ipsos attinet, tam varia &
multa in iis narrantur, ut recenseri in compendio ordine & prolixe non
possint, sed per summa tantum capita, aut notabila quædam eundum sit.
Initium narrationis ab anno 1617, finem vero in anno 1658 facit Autor.
Interea, quæ de seipso refert, plurima sunt, quæ animi præsentiam,
consilii copiam & intelligentiam rei militaris insignem, tum probita-
tem non vulgarem ostendunt. Cum anno 1620 in civili illo tumultu,
qui inter Regem Ludovicum XIII, matremque ejus Mariam Medicæam
ortus erat, Puysegurius, viginti forte annorum adolescens, & adhuc
gregarius miles, cum hostibus profugis in castellum quoddam prope
urbem Andegavensem, ardore quodam animi perrupisset, non mortem
pag. 4. solum evasit, sed & præsidiariis persuasit, ut deditionem Regi fa-
cerent; id quod Marescallus Galliæ, *Franciscus Bassompetra*,
in suis quoque notavit commentariis, quanquam Puysegurium er-
rore quodam *Puysigutium* nominaverit. Anno 1622, cum bello,
quod vocant, Hugonotico in obsidione Montispessulani in cohorte
quadam prætoria inter minores ordinum ductores adhuc esset, ob so-
lertiam tamen & fortitudinem a Ducibus regiis delectus est, ut muni-
20. mentum quoddam suburbanum (*cornutum* vocant) exploraret, quod
cum vitæ discrimine præsentaneo ea fide & peritia præstitit, ut dignus
haberetur, qui Regi ipsi, quæ egerat, referret; quod ea fecit ingenuitate,
ausus etiam consilium de ratione oppugnandi munimenti dare, cui
successus respondit, , ut Rex primum Signiferi, qui vacaturus esset,
locum

locum ei promiserit; generose enim recusaverat pecuniam præmii loco a Rege oblatam, eamque sodali suo, qui in exploratione ista vulnus lethale acceperat, volente Rege, tradidit: sed præventus ambitu potentiorum, signiferi munere non nisi post annum & sex menses potitus est, interim inter *sclopetarios*, quos *majores* vocant, Regii corporis custodiæ destinatos receptus. Anno 1631, cum septem annis signifer fuisset, soluto XII millium librarum Gallicarum, i. e. quatuor imperialium millium pretio, in legione veterana, quæ a Pedemontana provincia nomen olim
sortita est, centurionis locum & vigilum præfecti acquisivit. Hoc pag. 36.
per occasionem in actis anni 1622 refert, & postea anno 1632 repe- 50.
tit. Interim cum adhuc inter sclopetarios illos esset, a Rege tamen, qui in Subalpinis tunc bellum gerebat, ob insignem peritiam rei tacticæ, ut & favore quodam singulari, delectus est ad instruendas copias,
quibus Rex sororem suam, Sabaudiæ Ducis uxorem excipiebat, & in- 57.
stituto certamine simulato delectabat; ut vero ornatior labore illo fungeretur, veste, qua Rex ipse die præcedente usus erat, donatus fuit. Nec solum in expeditione bellica opera ejus libenter usus est Rex, sed & in negotiis occultioribus, quale fuit, cujus gratia Bruxellas, ubi tunc Regina mater exulabat, anno 1622 missum se esse scribit, & in quo industriæ suæ specimen haud exiguum dedit. Anno 1635 interfuit expeditioni, quam regius exercitus ductu *Bernardi Saxoniæ Ducis* Vinariensis, & Mareschallorum *Forcæi* & *Brezæi* ad Rhenum susceperunt, in qua multa
narrat suo consilio & opera gesta, ut & anno 1636 in Belgio sub Ca- 112.
stilianæo & eodem Brezæo Mareschallis. Anno 1637, cum legio sua sub Ludovico Borbonio Comite Suessionensi Campaniæ summo Præ-
fecto militaret, insigni illi & regii sanguinis Principi industriam vir- 138.
tutemque suam multis experimentis probavit Puysegurius; honesti
etiam & boni viri officium ei præstitit, cum apud Regem, apud quem 153.
male delatus erat, fidem & prudentiam ejus laudaret, & quosdam casus adversos excusaret. Anno 1639, Rege ipso præsente, Hesdinum
captum est, in qua obsidione quædam a Ducibus non optime admi- 161.
nistrata annotavit Puysegurius, commendavit tamen Regi secreto eum interroganti Mellerajum ex Richelii clientibus, tormentorum Præfectum, juvenem quidem, nec satis peritum, sed discendi cupidum & fidelem, qui etiam dignitate Mareschalli Franciæ tunc honoratus fuit.
Anno sequenti 1640 urbs egregia *Atrebatum* in Gallicam venit pote- 101.

statem. In ejus obsidione haud contemnenda Puysegurii opera fuit, sed præmia a Rege sibi destinata, præfecturam nempe in cohortibus prætoriis, invidia Cardinalis Richelii, & Henrici Deffiati de Cinqmars, qui stabuli regii Præfectus major erat (vulgo *le Grand*) interversam esse queritur. Anno 1641, cum Comes Suessionensis cum Duce Bullionæo Sedani tunc domino, arma contra Regem, aut potius, ut dicebant, contra Richelium cepisset, datum a se consilium esse memorat, ut munimentum ad pontem Mosæ Sedano oppositũ construeretur, tametsi suspectus nihilominus Regi factus fuerit: quam tamen suspicionẽ eluerit, cum Bullionæo persuasisset, ut cum Rege in gratiam rediret, singulari illa in re industria versatus, nec exiguis obnoxius periculis. Riche-
pag. 211. lii enim potentia tanta erat, ut Regi ipsi metuenda esset, ita ut, si fides haberi debet *Cinqmartio* qui id Bullionæo aperuit, in nulla regni urbe tutum se esse crederet, cum omnes a factione Richelii tenerentur, &
226. ideo Sedanum se recipere vellet. In prælio ad Basseam anno 1642, cum magna clades ducum culpa, qui Puysegurium recta monentem spreverant, Gallis esset illata, captus ipse ab Hispanis, annoque integro in custodia detentus est, nec nisi mortuo Ludovico XIII anno 1643 in Gal-
240. liam rediit, a quo post obitum Richelii, cui nunquam gratus fuerat, insignem gratiam sibi promittebat. Hæc ex Tomo I. observavimus.

Tomo II. continuatur narratio de gestis A. 1644 & sequentibus.
249. Ex his notabiliora sunt expugnatio Gravelingæ, Burburgi & aliorum oppidorum A. 1645: Cortraci, Montium S. Vinoci, Furnæ, Mardici, Dunkerchæ A. 1646: quibus expeditionibus plerisque interfuit Puysegurius consilio & manu promtus: observata quoque disciplina & æ-
262. quitate multam acquisivit laudem, cum Dixmuda custodienda ei cre-
271. deretur. Anno 1648 captæ urbi Yprensi a Condæo Principe præpositus fuit; cum vero gubernatio superior non *Castilianæo* Marescallo, sed alii, artibus aulæ prælato deferretur, præfectura illa se abdicavit, & postea in expeditione illius anni multa prudenter & fortiter egit, & Furnensibus
276. dec. ionem persuasit. Anno sequenti 1649 Puysegurius Magistri aulæ regiæ (*maistre d' hostel*) munere fungebatur, cum Rex cum Regina matre Lutetia civium seditione territus excessisset, & Turenius pro
285. factiosis exercitum contra regios duceret. Insigne fidei suæ specimen tunc dedit Noster, recusatis centum aureorum millibus, quos ei Ellebovius, ad Parisienses tunc transiens, offerebat, si partibus illorum accedere

& ur-

& urbis custodiam suscipere vellet. Erat enim hoc animo, ut Regi
semper & unice adhæreret, nec potentium ministrorum nutum seque-
retur; quo quidem instituto rebus suis nocuit, ut non semel in hoc com-
mentario & circa finem inprimis queritur, sicque nec ad majora &
fructuosiora militiæ munera, quæ merebatur, evectus est. Licet et-
iam Condæo Principi valde acceptus esset, ausus tamen fuit anno præ-
cedente, jam tum prævidens, quod regias partes deserturus esset, di-
serte & in faciem ei obtestari, se sub eo militaturum non esse, si id fa-
ceret. Dudum quoque, cum A. 1630 Rex *Marilliacum* Franciæ Ma- pag. 272.
reschallum Richelii instinctu capi jussisset, (qui & paulo post supplicio
affectus est) promissam Reginæ matris nomine parem summam, si libe-
rationem *Marilliaci*, a se custoditi, procurare vellet, itidem rejecerat. 80.
Cum ille, de quo dicere cœpimus, tumultus prior, in quo *Puysegurius*
operam haud spernendam, in custodienda ripa Matronæ amnis, exiguis
licet cum copiis præstitit, compositus esset; Regius exercitus ductu
Comitis *de Harcourt* Cameracum obsedit, sed necquicquam reclaman-
te *Puysegurio*, sine causa, ut judicat, & cum damno ab urbe illa recessit.
Anno 1650 amissam esse scribit *Neoporti* capiendi occasionem, cum 300.
ne tunc quidem recte monens audiretur. Successit tamen consilium 308.
ejus, quod *Mazarino* ad obsidendum Retelium munitum in limite
Belgico oppidum, & ad prælium cum Turennio, factionis adversæ, du- 31.
ce, Hispanicis & Lotharingicis copiis subnixo, committendum suppe-
ditavit. In hoc tam perite & fortiter sese gessit, ut licet ambigue 319. seqq.
pugnaretur, multaque minus recte administrarentur, victoria tamen ad 335.
ab regiis staret partibus. At nec ea ratione *Mazarini*, quem can-
dore suo plus semel offenderat, benevolentiam sinceram acqui-
rere potuit. Anno 1651, cum legiones regiæ sub *Aumontio* Mare-
schallo, ob stipendii defectum aliasque querelas seditionem moverent,
ipse verbis primum, & exemplo legionis cujus Legatus erat, in officio
eas continuit, & postea ablegatus fuit, ut obsequium exercitus nomi-
ne Regi offerret. Quanquam vero morbo impeditus adire tunc Re-
gem nequiit, grata tamen fuit voluntas ejus, ut Rex benigna epistola *d.*
16. Septembris data testatus est. Paulo post, cum tentatus, an Ducis Au- 342.
reliani, qui gubernationem regni olim neglectam denuo prætendebat,
imperium agniturus esset, mascule restitisset, ab ipsa Regina cum aliis
veteranorum tribunis clementissime admissus & publice laudatus est. 358.

 Polli-

Pollicebatur autem Regina, manu capiti Regis impuberis, qui ejus sinui adstabat, imposita, se fidei sibi filioque præstitæ oblituram non esse, & fore, ut Rex meliori tempore suo digna bene meritis præmia da-
pag. 359. turus esset. Tunc intra verba stetit gratia, & *Mazarinus* instituta saltatione oblectari tribunos & centuriones post aliquot dies curavit. *Laodunum* eo anno Puysegurii opera servatum. Omissa enim ejus urbis occupatione, Condæus Reteliũ tunc aggressus est & expugnavit. Compensatum id damnum fuit adacto ad deditionem, itidem Puysegurii in-
366. dustria, castello Portiano. Anno 1652 sub Turennio, Regi jam reconciliato, & cum Fertæo copiis præfecto, denuo in recuperando Retelio utilem operam navavit noster. Anno 1653 certamen ei cum Mazarino obortum est satis acre, quod is *Præfectum generalem*, quem vocant, ex equitatu & clientibus suis deligeret, præteritis veteranis peditum tribunis. Ausus est tunc Mazarino, præsente *Tellerio* dicere, se licet ille locum eminentiorem obtineret, non minus tamen Regis mini-
375. strum esse. Offensæ inde conceptæ ex genio nationis suæ memorem mansisse Cardinalem, cum damno suo se sensisse refert. *Monsonium* inde captum est, strenue in oppugnatione se gerente *Puysegurio*, sed non sine damno legionis. Anno 1654 ad Atrebatensem urbem tum regius exercitus Turennio Duce, tum ex adverso Condæus castra habuerunt, hic tamen in suis oppugnatus, & cedere accepta clade coactus est.
384. 394. Multum consilio & manu ad id contulit *Puysegurius*, qui non longe post A. 1655 legionis Pedemontanæ, cujus Legatus huc usque fuerat,
395. Tribunus (*Mestre de camp*) factus fuit. Capta sunt eo anno a regiis, semper strenue cum legione sua militante Nostro, Landrecejum,
396. Condatũ Fanum D. Gislenii & alia. Annus 1656 infelix fuit regiis partibus: cum enim Valencenarum urbem Turennius & Fertæus obsedissent, tam prave omnia, spretis Puysegurii monitis, sunt administrata, ut Condæus magna strage regios affecerit, & urbem, cui tunc *Bournevillius* præerat, liberaverit, captis in prælio illo non solum *Puysegurio*, sed &
397. Fertæo Mareschallo, & magno ductorum regiorum numero. No-
422. ster satis liberaliter habitus fuit a Condæo & aliis, fidemque ob fortitudinis & moderationis famam adeptus, ad captivos regiarum partium
423. liberandos viginti librarum millia erogavit, ipse tamen *Mazarini* ma-
432. lignitate serius quam alii liberatus. Reversus & a Mazarino satis comiter admissus Condæum, hostem tunc licet, summopere commendavit,

davit, neminem esse asseverans, a quo fortitudine & militandi peritia vinceretur. pag. 434.
Experimentum anno sequenti 1657 cum regiis Turennius sensit, cum ab obsidione Cameraci per Condæum depelleretur. 439.
Eodem tamen anno Mardicum cepit Turennius, postquam a *Puysegurio* de situ munimentorum melius instructus, oppugnationem non bene institutam correxisset. Annus 1658 captura *Dunkerkæ*, *Furnarum*, *Dixmudæ*, *Ypræ*, *Meninii*, *Aldenardæ*, & profligatis plus una vice hostibus, prosper fuit Gallis. Secuta A. 1660 pace, Condæum in regnum redeuntem Puysegurius Suessione stativa habens hospitio excepit, spreta Cardinalis invidia. Hic narrandi finem fecit Noster, & nos excerpendi faciemus, omissis non solum vitandæ prolixitatis gratia multis, quæ ad Autorem spectant, sed reliquis quoque, quorum mentionem facit, quæ alii gesserunt. Notari ex illis, quæ epilogi loco commemoravit, meretur, quod a se Regi Ludovico XIII consilium datum esse scribit, ut Legatos munitarum urbium ipse Rex constitueret, non dependentes ab electione & patrocinio Gubernatorum; item ut veteranas cohortes in primariis urbibus in hyberna collocaret, & ut Generali exercituum Præfecto non permitteret, ut suas legiones in expeditione in castris haberet, (commoda enim harum cum damno cæterarum injuste promovebant) sed ut eas alias in regiones 451.
militatum mitteret. Non tacet tamen, Turennii contrariis studiis multa postea ex utilibus illis consiliis mutata esse, & de hujus, quem tamen omnibus officiis demereri non neglexerit, & ob insignem fortitudinem & rei militaris scientiam maximi fecerit, in se malevolentia queritur.
Instructiones militares, quæ in titulo memorantur, fini commentario- 458.
rum adjectæ sunt, pagellarum circiter 30, & distributæ in capita 17, de quibus bellicæ rei periti judicabunt. Continent autem monita de 463.
metandis castris, de agmine in planitie aut per sylvas & trans amnes bene ducendo, de duplicatione ordinum, de acie pro hostilis exercitus situ aut ordine instruenda aut versanda, de loco ad prælium capiendo, de iis quæ in obsidione munitorum locorum, habita præsidii & aliarum circumstantiarum ratione observari debent, item de officio ejus, qui defendere talia loca velit.

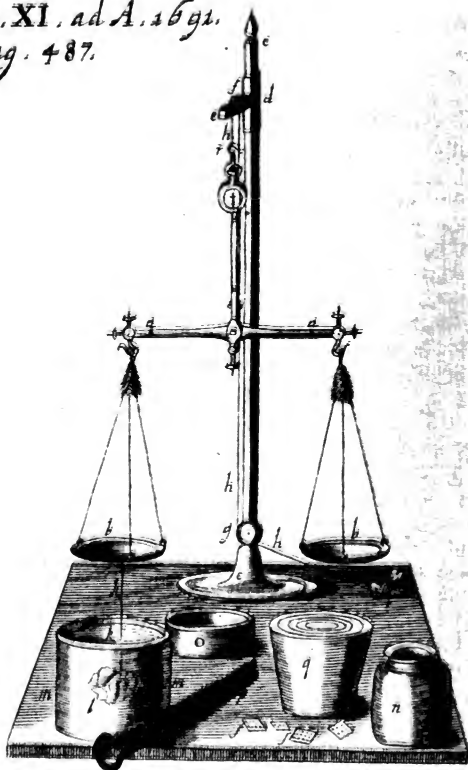
MEDICINA HYDROSTATICA: OR HYDROstaticks applyed to the Materia Medica, by the Honourable Rob. Boyle, Fellovv of the R. S. sive,

Hydroſtatica ad Materiam Medicam applicata per Virum Illuſtrem Rob. Boyle, Regiæ Societatis Sodalem.

Londini, ſumtibus Samuelis Smith, 1690, in 8. Plag. 18.

TAmetſi potiſſimus præſentis tractatus ſcopus ſit, oſtendere modo, qua ratione per examina hydroſtatica explorari queat, num hæc vel illa corpora inter Materiam Medicam recenſeri & adhiberi ſolita, pro genuinis reputanda, an vero pro adulterinis ac ſuppoſititiis habenda ſint: nihilominus celeberrimo Autori placuit generaliorem ei *Medicinæ Hydroſtaticæ* titulum præfigere: tum ne prolixior rubrica his, qui librum poſt hac forte allegare cuperent, incommoda foret: tum maxime, ut ipſe fatetur, exemplo ingenioſi *Sanctorii*, qui nempe non dubitarit *Medicinæ Staticæ* nomine inſignire tractatum, quo trutinam ad uſus quosdam artem medicam ſpectantes applicuit, fortaſſe haud plures, quam hic ex Hydroſtaticis eidem accommodati reperiantur. De cætero confidit Autor, nec defore ſeculo hoc naturæ ſcrutatorum feraci, qui & illius & ſuum hoc inventum pluribus poſthæc uſibus non infeliciter adhibituri ſint, utut forte a neutro ipſorum primum prævifis. Licet vero nec momentoſum illud *Archimedis* Problema, (*Corpus nempe aqua gravius tanto minus in aqua quam in aere ponderare, quantum eſt pondus aquæ, mole ſeu magnitudine iſti æqualis*, cui nempe cuncta pene experimenta hydroſtatica innituntur, quodque iſtius quidem interpretes mathematice paſſim demonſtrare ſategerunt, Noſter vero *in Paradoxis Hydroſtaticis* jam olim phyſice magis explanavit) nec fluentium inde operationum modus, ab ejusdem ſcilicet Commentatoribus & *Marino Getaldo* imprimis, traditus, nova aut ignota ſint: attamen ne quis forte talium ignarus in limine hæreret, in anteceſſum non omiſit Autor ſigillatim & apparatum omnem inſtrumentorum hic neceſſariorum, & compendia per experientiam ſibi hac in re ſuggeſta, totum deniq; procedendi modum clariſſime & populari plane ſtylo ob oculos ponere: veritus nempe, ne ſi librum habitu magis mathematico indueret, eos facile deterreret & ab utilitate inde capienda arceret, qui conſpecto theorematum, problematum & ſimilibus nominibus, mox a ſcriptorum talium perluſtratione abhorrent, putantes ea Mathematicum tantum lectorem ſibi expoſcere. Et apparatus quidem hydroſta-

TAB. XI. ad A. 1691.
pag. 487.

drostaticus instrumentis sat paucis iisque simplicissimis, uti ex *adjecta Figura* videre est, absolvitur: inter quæ primas tenet Trutina *a a*, mediocris saltem bonitatis, (nisi forte gemmas aliave pretiosiora examinare est animus, ubi solito accuratior requiritur,) suis lancibus *b b* juste instructa; hanc e fulcro seu columella *c c* ope uncinuli *r* suspendere præstat, quam nudis tractare manibus, ne hæ inter longiorem expendendi moram vacillantes, incertam forte reddant observationem: cujus quidem cautelæ neglectum quamplurimis erroribus, apud varios autores occurrentibus, ansam dedisse Noster conjicit. Suspenditur vero columellæ ex brachiolo *d e*, sursum deorsumque mobili, eum in modum, ut mediante filo *h h h*, trochleas *f* & *g* pervadente, sustolli ad lubitum aut demitti, & in quolibet situ sic adminiculo pondusculi mobilis *i* statuminari valeat. Proximum est, ut justa pondera ad manus sint, cum majora unciarum, drachmarum, &c. *q*, tum minora, granorum minutiis dijudicandis apta, *ſſſſ*, quæ e sua pyxide *o* ministerio forcipulæ *p p*, quam digitorum exprómere & tractare commodius est. His ita apparatis jam, si obveniat corpus aliquod *solidum aqua ponderosius*, cujus gravitatem specificam hydrostatice explorare lubeat: non alio opus est, quam ut corporis pondere, quod in aere habet, prius exacte cognito & consignato, ope setæ equinæ *k k* (quæ nimirum ejusdem propemodum cum aqua gravitatis esse, nullumque adeo in aqua pondus habere observata fuit) vel simplicis, vel pro re nata multiplicis, & instar reticuli adaptatæ, ex altera lancium innoxie hunc in finem perforata, (nisi ejus loco aliud sacoma alteri lanci æquiponderans substituere quis malit) suspendatur corpus trutinandum *l*, penitusque sic immergatur intra aquam in alveolo vitreo *m m* stagnantem, & ita jam attendatur, quot ponderibus altera lanx indigeat ad lingulam trutinæ in perpendicularem præcise situm redigendam: quo pacto innotescet pondus illius corporis, quale in aqua habeat. Hoc porro pondus, si a priori illo, quod in aere deprehensum fuerat, detrahatur, & per Residuum, (quod utriusque differentiam dabit,) dividatur integrum illud in aere pondus, Quotiens manifestabit, quænam obtineat proportio, ratione gravitatis specificæ, inter solidum illud examinatum & aquam mole eidem æqualem. Sic v. g. frustum marmoris albi, quod in aere habuerat ℥ij ʒiij ℈j gr. IX, seu rotundius loquendo, 1169 grana, intra aquam non adscenderat ultra 738 grana: quibus

TAB. XI.

quibus a priori summa subtractis, residuum 431 granorum exhibuit gravitatem aquæ marmori mole æqualis; factaque sic divisione, proportio marmoris ad aquam talis prodiit, qualis est inter $2\frac{71}{100}$ vel proxime $\frac{7}{10}$ ad 1. Quo vero accuratior emergat computus, inter operandum sedulo curare jubet Autor, ne corpus examini subjiciendum ulla parte extra aquam promineat, aut vasis vitrei latera fundumve tangat, aut aeris bullulis sponte sæpius adnascentibus quadantenus quasi totidem vesiculis supportetur leviusve reddatur; aut lanx superficiei aquæ imminens ei nimis appropinquet, & ab adhærescentibus inde guttis observatio turbetur: denique ut lanci pondera continenti tanta simul setæ equinæ portio indatur, quanta in altera corpus appensum tenenti super aquam extat: quandoquidem ea tantum setæ pars, quæ aquis mergitur, nulla indiget ponderis compensatione. Si *corpora* examinanda tam *pusilla* sint, ut circumligari se non commode ob exilitatem setis equinis patiantur, nec reticulo inde contexto comprehendi valeant, qualia sunt gemmarum frustula, *pulveresve* ponderosiores: iis recipiendis adhibetur situla vitrea latioris orificii, qualis *n* in figura apparet, cujus pondus tam in aere, quam in aqua prius exacte explorandum; huic enim a seta suspensæ talia immittuntur, ipsaque dein penitus aquæ submersa, eodem modo, ut cum aliis corporibus proceditur. Eadem situla inservit etiam ponderandis hydrostatice *liquoribus aqua gravioribus* & ab ejus commixtione immunibus: qualismodi sunt hydrargyrum & olea nonnulla chymica, cinnamomi puta, cariophyllorum, Guajaci, &c. Pro *reliquis vero liquoribus* expendendis varia communicantur technasmata. *Primus modus* est, ut liquorum gravitas exploretur ministerio certi cujusdam corporis in aqua subsidentis, (cujus pondus semel notum sit) in variis nempe liquoribus successive trutinati, perque ponderis sui in quolibet eorum repertam quantitatem, ipsorum gravitatem specificam prodentis; uti v. g. idem Succini frustum in aqua pependit $6\frac{1}{4}$ grana, in vino rubro Gallico $8\frac{1}{2}$, in spiritu vini $17\frac{1}{8}$, denique in vinosis spiritibus summe rectificatis $34\frac{1}{8}$. Cum vero succinum, levioribus quidem liquoribus examinandis aptissimum, in gravioribus, v. g. oleo Tartari per deliquium, fortiori solutione salis Tartari vel Cinerum clavellatornm, oleo Vitrioli, spiritu Nitri, etss. supernatet, adeoque explorationi tali ineptum reddatur, Noster consultissimum expertus est, pro talismodi operationibus adhibere bullam vitream, immisso prius pauxillo

pauxillo Mercurii pro augenda gravitate, hermetice sigillatam; aut melius adhuc frustum Crystalli montanæ, præsertim cum graciles ejus stiriæ prismaticam a natura figuram nactæ, immergi aptæ sint lagenulis etiam minoribus, pretiosiores liquores includentibus, absque ullo horum dispendio: uti & reliquæ proprietates pleræque, quas ad *solidum* ejusmodi *hydrostaticum* requirit Autor, in ea concurrunt: quæ sunt, ut corpus tale in omnibus, præter hydrargyrum, liquoribus subsidat, item, ne quid de pondere suo perdat per effluvia insensibilia, ne dissolvi se aut corrodi ab ullo liquore patiatur, ne fractu facile sit; utque tandem uniformis, qua sensum & parabilis materiæ sit, quo experimenta eo facta cum aliis communicari ab iisque pariter probari valeant. *Alter modus* liquorum pondus examinandi, mechanicus potius, quam hydrostaticus, talis est, ut ampulla gracili collo instructa pluribus successive liquoribus ad certum & fixum usque signum repleatur, & sic dein ponderositas cujuslibet trutina expendatur. *Tertius* a Mersenno communicatus, consistit ex cavo cylindro æneo, inferius sacomate onerato, quo arrectus in liquoribus natare, & sic magis minusve ultra eorum superficiem extans specificæ gravitatis gradus indigitare queat: cui ob corrosionis facilitatem, Noster vitreum substituere mavult, duplici inferius bulla instructum, quarum inferior Mercurio gravanda paulisper sit, quo situm teneat perpendicularem. *Quartus* ab eodem Mersenno proditus ita se habet, ut liquores qualescunque hydrostatice examinandi, infundantur in ampullam minorem vitream, obturaculo cereo vel subereo firmiter, & excluso omni aere obstructam; atque ita aquæ immergantur, hydrostatice instar aliorum corporum ponderandi, cognito tamen prius ampullæ obturaculique pondere tam in aere, quam in aqua: quod nempe dein deducendum est ab obtenta ejusdem gravitate, quam liquore plena habuerit. Cum vero ampullæ hujus obturaculum sive cereum sive subereum hoc incommodi habeat, quod aqua levius sit, separataque adeo trutinatione indigeat, ac præterea corrosioni variorum liquorum pateat, Noster ejus loco elegit vitreum, ampullæ collo exactissime per mutuam attritionem adaptatum: præbuitque ampulla ista, quam rotundam adhibuit, exemto obturaculo alium insuper usum, subiens nempe vices *situlæ hydrostaticæ*, supra indicatæ, pro examinandis pulveribus: quin & immisso pauxillo hydrargyri obturata inservit loco *bullæ hermetice sigillatæ*, cujus pariter

ſuperius facta mentio eſt. Denique ſi *corpus tale* hydroſtatice examinandum offeratur, quod in *aqua facile diſſolvatur* eive ſe miſceat, id conſilii Autor ſuggerit, ut, quandoquidem id immediate in aqua ponderari nequit, alius loco hujus liquor ſubſtituatur, a quo talis diſſolutio metuenda haud ſit, atque ſic inveſtigetur ſpecifica gravitas, quam corpus reſpectu hujus liquoris obtineat, tandemque comparata utriusque liquoris inter ſe differentia innoteſcat, quamnam gravitatem corpus in aqua habiturum fuiſſet, ſiquidem intra eam tuto examen inſtituere licuiſſet. Cum vero experientia doceat, eas ſubſtantias, quæ in *aquoſis* liquoribus diffluunt, intra *oleoſos* diſſolvi non ſolere, ſaltem quoad ſenſum ac tam brevi tempore, dum ponderatio peragitur; hinc facile patet, oleoſum aliquem liquorem aquæ hic commodiſſime vices ſubire. Præ cæteris vero aptiſſimum Noſter huic negotio expertus eſt oleum Terebinthinæ, & quidem limpidius illud, quod vulgo ſub ſpiritus Terebinthinæ nomine venire ſolet: partim quod paſſim ejus copia haberi poſſit, nec adulterari facile ob pretii vilitatem ſoleat, uti oleis chymicis ſæpius contingat: partim quia tanquam deſtillatum corpus liberius reputari valeat a mixtura particularum aquoſarum, quibus olea vulgata expreſſa plerumque ſcateant.

Expoſuimus hactenus modos, quibus varii generis corpora hydroſtatico examini ſubjicere liceat: in quibus quidem ex Autore noſtro communicandis vel ideo prolixiores eſſe voluimus,, ne talismodi compendiorum ignaris interim carendum foret experimentis adeo proficuis, ſi forte ingenioſi hujus ſcripti translationem, de qua tamen haud dubitamus, diutius nonnihil differri contingeret: reſtat nunc ut videamus, quid utilitatis ejusmodi examina, in arte & materia Medica inprimis præbere valeant. Et *Uſus I.* quidem ab Autore noſtro allegatus, concernit potiſſimum lapides aliave foſſilia ad regnum minerale ſpectantia: ut nimirum generatim explorare liceat, num ea metallici aliquid admixtum intra ſe foveant. Quandoquidem enim Idem jam *in Tractatu* antehac *de Gemmarum origine & virtutibus* edito deduxit, præcipuam, ſi non omnem Gemmarum vim & efficaciam pendere a qualitatibus metallicarum & mineralium ſubſtantiarum, materiæ lapidiæ, dum ea liquida adhuc aut ſaltem mollis fuit, intime unitarum, quod veroſimile eſt pariter, imo magis adhuc obtinere in bolis, argillis aliisve foſſilibus ignobilioribus, dum ſcilicet intra ea, dum

dum *in solutis principiis* extiterunt, major metallicarum partium copia semet insinuare facilius potuit: Medicorum utique interesse arguit, novisse, plus minusve materiæ talis adventitiæ corpori alicui num admixtum sit. Ad faciendam vero talem æstimationem consultum judicavit, normæ loco adsumere lapidem aliquem maxime purum, qua sensum certe, & ab omni adventitia tinctura mixturave maxime liberum, *crystallum* puta; cujus gravitatem specificam comperit se habere ad æqualem aquæ molem, ut $2\frac{1}{2}$ ad 1 circiter, vel absque fractione, ut 5 ad 2. Pro regula itaque haud fallaci tradit, quod, quandocunque durum aliquod fossile facto examine hydrostatico deprehendatur esse multo ponderosius, quam crystallus ejusdem molis, pro signo sat probabili hoc haberi debeat, solido illi concreto notabilem inesse quantitatem corporis alicujus metallici aliusve mineralis; unde porro ejus qualitates vel proficuæ vel nocivæ humano corpori deduci queant: fatetur tamen, argumentum hoc negative haud procedere, quandoquidem ad qualitatem ejusmodi conciliandam nonnunquam perexigua adventitiæ materiæ portiuncula admixta sufficere possit. Cæterum regulam hanc comprobarunt varia tentamina circa diversos lapides in re medica occurrentes facta, quorum nempe singuli crystallum gravitate specifica superare visi sunt: sic v. g. Hæmatites ad aquam se habuit ut $4\frac{15}{100}$ ad 1; Lapis Lazuli, ut 3 ad 1; Magnes ut $4\frac{95}{100}$; Lapis Calaminaris (cujus in pollinem triti miram virtutem, in curanda diarrhœa torminosa & quandoque dysenterica, magnopere sibi a famoso quodam nec indocto empirico commendatam narrat Autor,) ut $4\frac{69}{100}$ ad 1. *Usus II.* indicatur, dijudicare num corpus aliquod lapidi quoad speciem æmulum revera pro tali habendum, adeoque ad regnum minerale referendum sit: quo magis enim illud abludat a specifica crystalli gravitate in defectu, eo minus titulo tali dignum esse: ita patuit corallia & margaritas propius ad naturam lapideam accedere, quam aut calculum humanum aut lapidem Bezoardicum: dum proportio quidem gravitatis coralliorum ad aquam fuit, ut $2\frac{68}{100}$, & margaritarum ut $2\frac{51}{100}$ ad 1: calculi humani vero tantum ut $1\frac{76}{100}$, item $1\frac{69}{100}$, & lapidis Bezoar quandoque ut $1\frac{47}{100}$, quandoque ut $1\frac{55}{100}$ ad 1: qua occasione Autor perhibet, Medicum quempiam experientissimum diuque in India Orientali versatum, ac ita propitiam sæpe occasionem nactum genuini lapidis Bezoardici virtutes probandi, nihilominus ei cal-

culum humanum aut æquare aut præferre quoad efficaciam solitum fuisse. *Usus III* est, quod distinguere nonnunquam hoc adminiculo liceat diversas ejusdem corporis species, sub eadem quidem vulgo denominatione venientes, at non minus quandoque inter semet variantes, quam ejusdem speciei individua: exempli loco adducuntur diversæ *magnetis* species pondere notabiliter discrepantes, dicunturque Norvagici & Anglicani haud paulo graviores esse Italicis, Elvam Insulam nactis patriam. Sic *hydrargyrum* Hispanicum hydrostatice examinatum a Nostro compertum fuit ratione ponderis ad aquam se habere ut 14 $\frac{11}{100}$ ad 1: cum alioqui vulgaris Mercurius fere se contineat intra proportionem 14 ad 1, aut plane 13$\frac{1}{2}$ ad 1. Pariter quoque inter *Granatos* Europæos & ex America advectos tantam sensit intercedere differentiam ratione gravitatis specificæ, ut non abs re conjiciat diversissimæ utrosque virtutis esse, qua gradum saltem, si non qua speciem. *Usus IV* habetur, discernere lapides genuinos, sive minerales sive animales, a factitiis & adulterinis: nempe quemadmodum inter qualitates corporum vix ulla est, iis adeo intime inhærens, ut gravitas specifica: sic nil quoque difficilius est impostoribus, naturalis nimirum historiæ plerumq; satis ignaris, quam eandem aut exacte imitari, aut alterare, quin simul sensibilis semet exerat mutatio in reliquis qualitatibus fraudem detectura: sic gemmæ factitiæ ex minio paratæ, pariterq; margaritæ Mercurii adminiculo fabrefactæ, utut speciosissimæ, tamen insita ponderositate nimia facile se produnt. *Usus V* in eo consistit, quod ope talis examinis hydrostatici probabiliter æstimare detur intemeratam bonitatem gradumque puritatis in variis corporibus: cognito nempe semel specifico pondere alicujus individui, quod genuinum esse noverimus, eoque dein collato cum gravitate aliis ejusdem speciei insita. Et sane adseverat Autor, majorem hoc intuitu inter lapides ejusdem nominis differentiam obtinere, quam quis facile sibi persuaderet: quo spectat exemplum de Granatis superius allatum. At vero hic simul monet, gemmarum nobilitatis æstimationem non eodem modo fieri mox debere a Medicis, uti quidem a Gemmariis: scilicet hos quidem, de venustate & splendore maxime solicitos, inter gemmas ejusdem speciei non abs re eas præ aliis in pretio habere, quæ cæteris paribus, specificam gravitatem exerant minorem, ut quæ fere magis uniformes ac translucidæ sint, tincturam suam nactæ a pigmentis

tis

tis partium ſubtiliorum: aſt viciſſim Medicos atque Chymicos, in gemmis virtutem medicamentoſam unice intuentes, merito eas præferre, quæ ponderoſiſſimæ ſunt, uberiorem nempe portionem ſubſtantiæ mineralis vel metallicæ adeptæ. Ne vero gratis hoc aſſerere videatur, exempli loco exponit, quomodo in opinione ſua, qua ſuſpicatus fuerat, in Granatis latitare ſat copioſa corpuſcula metallica naturæ Martialis, confirmatus per experimentum fuerit. Scilicet Granati Bohemici, ſaturato rubore conſpicui & in minutisſimum pollinem contriti (& quidem ad evitandam ſuſpicionem, mortario non ferreo) grana octo cum vitri cryſtallini in pulverem redacti uncia una commiſcuit, & intra fornacem fervidisſimam ad bihorium in fuſione detinuit: unde prodiit maſſa uniformis ſatis & ſufficienti *virore* tincta, qualem nempe colorem alias præparatum ferrum vel chalybs vitro puro conciliare ſolent. Non ideo tamen negat, dari quandoque pigmenta mineralia naturæ adeo ſubtilis, ut vel minima eorum quantitas, quæque vix ſenſibiliter gemmas aliis minus coloratis graviores reddere valeat, ad quamlibet totius earum materiæ partem imprægnandam ſufficiat: id quod illuſtrat exemplo Zaphoræ, cujus nempe partem unam centeſimam vitro Veneto in fuſione probe commixtam, ad idem colore cæruleo ſuaviter ſaturato imbuendum ſufficere expertus eſt. *Uſus VI.* innuitur, acute dignoſcere ſpecificam variorum liquorum gravitatem, non modo ad diſtinguendum ſic genuinos & intemeratos ab adulteratis & corruptis, ſed & pro aliis finibus, tam reſpectu materiæ medicæ proprie ſic dictæ, quam aliarum phyſiologiæ partium utilibus: cum certum ſit, alterationes in gravitate liquorum ſpecifica emergentes plerumque comitem habere ipſius conſiſtentiæ mutationem. Sic v. g. hoc pacto experiri datur, quatenus aſſervatio diuturnior, fermentatio, putrefactio ſpecificam liquoquorum gravitatem immutet; item probare licet gradum ſpirituoſitatis aut virtutis in variis liquoribus & menſtruis, & quidem certius & compendioſius, quam per deflagrationem vulgo uſitatam, qua nempe perditur, quantum probationi deſtinatur. Quoad examinis hydroſtatici applicationem vero hic pro regula notare jubet Autor, quod inter liquores quidem per deſtillationem ex vino, pomis aliisque fermentatis paratos, *leviſſimi*, inter acidos vero ſpiritus & liquores *graviſſimi* pro fortisſimis omnium ejusdem generis reputandi ſint: id

quod nempe ſcire, gradumque adeo ſubtilitatis roborisve liquorum in numerato quaſi habere, multis caſibus maxime neceſſarium eſt: ſic expertus nonnunquã fuit Noſter, *aquam fortem* nimis quandoq; forte apparuiſſe pro arrodendo argento, adeo ut opus habuerit prius per aquæ admixtionem nonnihil debilitari. Pariter & falli ſubinde arguit Chymicos, quando pro Extractis parandis indiſtincte adhibeant Spiritum Vini rectificatisſimum: quandoquidem virtus medicamentoſa compluriium corporum non unice reſideat in eo, quod Chymicis *ſulphur* audit, ſeu parte reſinoſa, cui ſane eliciendæ omnino talis Spiritus vini aptisſimus; ſed ſæpius in gummoſa & quandoque mucilaginoſa ſubſtantia, pro qua elicienda ſpiritus ſuo phlegmate adhuc pauliſper dilutus magis foret adæquatus: uti v. g. conſtet, Gummi Arabicum, Tragacantham etſſ. non parere ſpiritui vini rectificato, bene tamen debiliori: myrrham quoque in hoc facilius, quam illo diſſolvi. *Uſus VII.* eſt Stereometricus, non directo quidem tendens ad examinandum materiam medicam, & Medicis tamen & Phyſicis non parum proficuus, pro meliori deſcriptione & exactius determinanda magnitudine variorum Simplicium, quam vulgo per dimenſionem nudam longitudinis latitudinisque fit: dum certum eſt ob inſignem figurarum, irregularium præſertim, varietatem multa dari poſſe corpora mole diverſisſima, & eandem nihiloſecius longitudinis latitudinisq; menſuram recipientia. Certius itaque molem eorumdem determinare docet Autor. Scilicet cubis ex varia materia, magnitudine unius præciſe pluriumve pollicum, in aere prius, dein in aqua trutinatis comperit, aquam unius pollicis cubici dimenſione, ponderare 256 grana, aut ſaltem exceſſum defectumque vix notabilem eſſe: vel ideo vero numerus iſte præ aliis ſe commendavit, quod abſque ullis fractionum ambagibus ſepties bipartiri ſe pateretur, puta in 128, 64, 32, 16, 8, 4 & 2, adeoq; huic negotio commodiſſimus eſſet: maxime cum experientia ei haudquaquam reclamaret. Si ergo ſolidum aliquod, poſtquam ejus pondus in äere prius exploratum eſt, in aqua deprehendatur de gravitate ſua perdere ℥ß. xvi. gr. ſeu rotundius 256 grana, tuto concludere licet ejus dimenſionem eſſe præciſe unius pollicis, cujuscunque etiam illud ponderis aut materiæ ſit: quod ſi numerum iſtum excedat, aut eum non attingat, non minus facilis erit extenſionis æſtimatio ob fractionum commoditatem, dum

32 quæ-

32 quælibet grana designant $\frac{1}{8}$ pollicis partem, adeoque excessus ille defectusve nullo pene negotio computari potest. Si corpus tale sit, quod in aqua solvatur, eadem operatio, ut supra monitum, institui potest in Oleo Terebinthinæ: hac tamen observata differentia, quod ejus olei pollex cubicus non 256, sed modo 221 $\frac{1}{8}$ grana pendere compertus sit. Corporis aqua oleove hoc levioris soliditatem ita explorare, difficilius quidem videri posset, cum experimentum proprie tantum concernat corpora in fluido subsidentia; ita vero, ad Mersenni, hac in parte justo obscurioris ductum, rem aggredi jubet Noster: nimirum 1. Corpus illud aqua levius in äere ponderetur; 2. sumatur lamina plumbea, isti submergendo sufficiens, ponderis certi atque rotundi, v. g. unius præcise drachmæ vel unciæ; 3. hujus pondus, quale in aqua exserat, exploretur, & a priori illo cognito subtrahatur; 4. lamina ope setæ equinæ alligetur corpori examinando, & consignetur, quantum pondus in äere aggregatum hoc habeat; 5. idem aggregatum in aqua trutinetur, & obtentum ita pondus ab illo subducatur: Differentia dabit specificam gravitatem aggregati respectu aquæ; 6. ab hac differentia subtrahatur rursus solius laminæ specificum in aqua pondus, ac Residuum manifestabit pondus corporis levioris in aqua; 7. hoc ipsum tandem per 256 (quot nempe grana unum pollicem aquæ cubicum habere supra dictum est) dividatur, habebiturque sic soliditas propositi corporis aqua levioris. Si vero hoc simul porosum atque bibulum, adeoque metuendum sit, ne inter explorandum aqua semet intra illud insinuet, jubet Autor id prius, postquam nempe corporis pondus in aere indagatum fuerit, tunica cerea totum obvestire, ipsumque ceræ ita obductæ pondus, quod in aere habeat, (aquæ enim cera pondere non multum dissimilis est) explorare: porro alligata lamina plumbea observare pondus hujus aggregati in aqua, indeque subtrahere pondus aquæ, quanta ceræ adjectæ mole æqualis sit, ac de cætero procedere eodem modo, ut antea expositum est. Alium præterea modum communicat Autor, corporum bibulorum minorum, sive aqua sint graviora, sive leviora, soliditatem computandi ope Mercurii, illis in vasculo, cujus capacitas stereometrice prius cognita sit, superaffusi, explorato prius numero granorum, quot uno pollice cubico Mercurii contineantur. Denique occurrit objectionibus nonnullis, quibus aliqui incertitudinem experimentorum hydrostaticorum arguere soleant, petitis

titis partim a discrepante pondere aquæ, diversis e locis haustæ, partim a discordia autorum in gravitate variorum corporum definienda passim discrepantium. Prius quod attinet, testatur Autor, se varii generis & loci aquis exploratis, persensisse earum differentiam in gravitate adeo exilem esse, ut vix ultra $\frac{1}{1000}$ alia aliam gravitate superet, (speciatim vero nivalem cæteris leviorem prædicat,) ut adeo minutum hoc discrimen in re, ubi non mathematica, sed physica tantum accuratione opus sit, vix ullius momenti esse valeat: quoad alterum non diffitetur, scriptores nonnihil inter se hac in parte dissonare, cujus rei plusculas quoque causas adducit: cum tamen & ipsæ hæ differentiæ plerumque, fere illarum instar, quæ in Observationibus Astronomicis semet exerunt, satis exiles sint: iis nil quicquam obstantibus concludit, experimenta hydrostatica, tot nempe in praxi egregios usus præbentia, in pretio habenda esse, nec minus accurata, quam ullum ex aliis modis, hactenus pro determinanda proportione corporum ratione ponderis & molis, mensurandaq; eorum corpulentia adhiberi solitis. Superesset nunc, ut de libri hujus appendice, cui Titulus, *Methodus Hydrostatica æstimandi Mineras*, diceremus: verum cum jam in nimium excreverit hic discursus, ejus relationem in proximum mensem, si Deo placuerit, Lectoris nunc tædium veriti, differre cogimur.

BASILII FABRI SORANI THESAURUS ERUDITIONIS Scholasticæ, jam olim post aliorum operas per AUGUSTUM BUCHNERUM recensitus & emendatus. Huic novæ Editioni accesserunt præter Indicem Latinum rituum & antiquitatum, Germanicum item dictionum & phrasium, infinita pæne vocum & exemplorum Supplementa, iteratis curis CHRISTOPHORI CELLARII.

Lipsiæ, sumptibus Joh. Friderici Gleditschii, 1691, in fol.

Constat Alphab. 20.

BASILII FABRI, viri eruditissimi, *Thesaurus Eruditionis Scholasticæ* jam diu notissimus est, postquam jam ultra seculi spacium discentium usibus inserviit; neque minus constat, AUGUSTUM BUCHNERUM

NERUM literarum iſtarum, ſi quisquam alius, peritisſimum, aliosque poſt illum doctiſſimos Viros, ſemel atque iterum ea adjeciſſe, quæ in *Theſauro* hoc deſiderari videbantur, eundemque fulgentiſſimum reddere poterant. Sed iſti tamen omnes cum in hoc tantummodo deſudaverint, ut ſua, quæ annotaverant, infererent, non vero ut omnia in aliam faciem reformarent, quæ quidem emendatione videbantur indigere; cumque præterea ſine Autoris mentione multa, omnia fere ſine Autoris ſectione, hoc eſt, libro, capite, verſu allegata; & innumera vocabula plane omiſſa; ſæpe etiam longa ſerie quædam ſine exemplo & teſtimonio nude appoſita deprehenderentur; iſtam demum, arduam quidem & difficilem provinciam ſibi imponi paſſus eſt clariſſimus CELLARIUS, multis ingenii monumentis dudum famæ celebritatem adeptus, nobisque proinde ſæpenumero cum laude nominatus, ut iſtis omnibus, & ſi quæ plura in utiliſſimo libro prætermiſſa erant & requiri poterant, pro ſua in his rebus ſpectata dexteritate remedium afferret, Lexico huic celebratiſſimo colophone veluti impoſito. Ille igitur iterata induſtria opus aggreſſus, vacua ſupplere, turbata ordinare, bis poſita aut alieno loco inſerta reſecare curæ habuit, adjectis præter nova exempla, novasque obſervationes ferme innumeras, ad minimum millenis vocabulis, quæ fruſtra hic antea aliquis quæſiverit. Imprimis vero id ſedulo egit, ut Autores accuratiſſime citarentur, allegato libro, & libri minore inciſo, ſive epiſtola, ſive carmine, ſive quod vulgo appellitari mos eſt, capite, capitisque paragrapho aut carminis verſu. Ut adeo nunc demum, quantum ipſius rei indoles atque ratio permittit, Lexicon habeat ſtudioſa juventus, quod ſuis numeris abſolutum videri poſſit.

LEONARDI PLUKENETII PHYTOgraphia.

Londini, ſumptibus Autoris, 1691, in 4.

GRatiam certe permagnam a curioſioribus Botanophilis inibit clarisſimus Autor, quod adeo raris egregiisque plantis augere numerum Exoticorum, ad imitationem clarisſimi Breynii aliorumque, voluerit. Sunt enim Phytographiæ binæ partes: prior 72 Tabulis abſoluta ultra 400 ſtirpes continet, poſterior continuando ſeriem Tabularum a 73 ad 120 excurrit, atque adeo 48 Tabulas complexa, ultra 300 plantas addit. Utrinque plures novæ hactenus nondum, aut pag. 405. 323.

etiam obſcurius deſcriptæ recenſentur, præcipue quas ex India Orientali a Chirurgo peritisſimo D. Richardo Sambach ad Pharmacopœum & Botanicum apud Londinenſes meritiſſimũ D. Jacobum Pettever miſſas impetravit. Id autem egit clariſſimus Plukenet, ut non modo icones illarum ſtirpium Tabulis inſcriberentur æneis, ſed & nomina ex Notis Characteriſticis deſumta ſubnecterentur, ſervato tamen in utraq; parte Operis ordine alphabetico, ut hoc facilius quæſita reperiri queant.

FERDINANDI HELFRICI LICHTSCHEID, VVürmla-Auſtriaci Conſiderationes quædam circa altitudines & velocitates pendulorum in diverſis circulis.

TAB. XI. *Fig. I.* EVolventi nuper Clariſſ. Renaldinii inſigne analyticæ artis opus, & imprimis Partem Secundam, quæ Reſolut. & Compoſ. mathematicam complectitur, incidit pag. 192 figura pendulum repræſentans, quam alibi antehac videram. Evolvi igitur Borelli tractatum de vi percuſſionis, ubi in annexa reſponſione ad conſiderationes Stephani de Angelis mox ab initio, pag. 239, hoc ſchema, una cum determinatione, eandem, in diverſarum longitudinum pendulo, permanere velocitatem, inveni, in qua paralogiſmum commiſſum eſſe a Borello, Clariſſ. Renaldinius, licet penitus omiſſo Borelli nomine, hic demonſtrare intendit. Et fatendum ſane eſt, non vacillare oſtenſionem Renaldinii, ſi id ſaltem demonſtratum dare voluit, velocitatem mobilis in F (termino nempe ſimilis arcus, cum AE,) conſtituti, non eſſe eandem cum velocitate ejusdem mobilis in A exiſtentis. Nam quia tempora oſcillationum ſunt in ſubduplicata ratione radiorum, (Seu, quadrata temporum ſunt ut radii,) ut notum, & Borellus de vi Percuſſ. Prop. 92, pag. 169 demonſtravit, ubi autem temporum periodicorum quadrata ſunt ut radii, velocitates erunt in dimidiata ratione radiorum, per coroll. 4. Prop. IV, Lib. I Neuton Princip. Mathem. & quia ut circulorum radii, ſic ſimiles arcus, & ſubtenſæ in illis circulis, ut conſtat, & Sturmius monuit Matheſ. enucl. p. 19; erunt quoque velocitates in ratione ſubduplicata ſubtenſarum arcuum illorum ſimilium. Cum ergo radius BA ad rad. BF ſit ut 4 ad 1, erunt quoq; ſimiles arcus AE, ad GF ut 4 ad 1, tempora autem oſcillationum AE, 2, GF, 1. Ergo velocitate ut 1, tempore ut 2, percurritur duplus arcus GF, qui tamen

tamen nondum æqualis est arcui AE, sed ejus saltem subduplus, adeoque velocitas quoque non eadem, sed tantum subdupla erit. Sed quia hoc ipsum, nempe percurri a mobili, certam velocitatem habente, in diversis longitudinibus seu circulis, similes arcus (quod tamen supponitur in Renaldinii ostensione) expresse negavit Borellus, miratus sum, idipsum fundamenti loco deductioni ad absurdum substerni, quod ex professo impugnare eo in loco intenderat Borellus. Rem ergo & experimento & calculo inde ducto inquirere statui, ubi omnino firmissimam Borelli sententiam, & naturæ legibus consentaneam deprehendi, ordine vero tali procedebam. Cum Viro Celeberrimo Dn. Leibnitio de publicatis Act. Er. 1686, Mart. p. 161, legibus naturæ circa quantitatem motus, Cartesianæ sententiæ contrariis, controversia moveretur, & is prolixius sententiam suam declararet, quæ vim motricem in corporibus, ex altitudinibus, ad quas ascendunt, vel ascendere possunt æstimat, seposita ratione temporis, utpote hic inutili; ego saltem id experimento confirmatum spectare volui; *mobile a certa altitudine quantocunque tempore cadens, ad eandem, quantocunque tempore, iterum ascendere.* Sumsi igitur Pendulum AB plurium pedum (ne in minori longitudine error tegeretur,) & ducta ad perpendicularē AB, quam ipsum pendulum in quiete monstrabat, alia perpendiculari CD (quæ propterea horizonti parallela erat) per punctum E pro lubitu sumtum transeunte, illam altitudinem EB pro certa & constanti usurpans, infixi acum in punctum E, ut pendulum in Oscillatione, obstaculo hoc ad alium circulum, diversum a priore, permeandum adigeretur; adducto proin pendulo ad punctum D in linea horizontali, describebat id lapsu suo arcum DB, sed ibi ob remoram acus in E, ascensu suo describebat arcum BF, cujus radius erat EB, & vel millies repetito Experimento breviori quidem tempore, ad eandem tamen altitudinem EB, seu lineam horizontalem CD ascendebat, in puncto F ascensum finiens. Sic quoque si adductum pendulum in F dimittebatur, describebat lapsu suo arcum FB, & quia ibi integra longitudo fili AB non amplius impediebatur, describebat ascensu suo arcum BD, cujus radius tota longitudo penduli erat, sed tamen (longiori quidem tempore) ad eandem altitudinem, punctum nempe D ascendebat. Dein in puncto Q sumto ubicunque in linea AE iterum alia acus infixa in causa erat, ut pendulum adductum in linea horizontali punctum H tangeret, & inde delabens describebat arcum *Fig. II.*

HB diversum a priore DB, sed ascensu suo iterum, ob remoram in E, arcum BF usque ad horizontalem CD, prout antea describebat. Et sic vel centies variatis per punctum O, propius vel remotius sumtum radiis, manente tamen altitudine EB immutata, tempora quidem lapsus & ascensus diversissima erant, sed altitudo unde delabebatur, & ad quam redibat pendulum, eadem. Imo si supra hanc altitudinem constanter elevaretur pendulum aliquantisper ad punctum, ex; gr. K, describebat arcum lapsu suo KB, & ibi iterum ascendens in arcu BF, ob nondum consumtam omnem vim circumvolvebat filum aliquoties motu gyrativo circa acum in E, & sic innexum quiescebat. Veritatem igitur sententiæ Leibnitianæ circa motum pendulum motu comprobavit. Sed nondum solicitus eram, eademne an diversa esset velocitas penduli in diversis his arcubus, donec nuperrime Renaldinii examen Borellianæ demonstrationis legerem, ubi cum omnes tres suppositiones ipsius veræ essent, ex secunda tamen (eandem esse rationem penduli perficientis circumferentiam circuli ADE, circulique GF, ac est, si in plano aliquo verticali moveretur, describendo arcum ex A in E, & ex D in F) dubium ob prius experimentum statim incidit hujusmodi: Certe ad convincendum Borellum paralogismi & absurditatis, non sufficit assumere arcus AE & GF similes, sed arcus GF talis esse debet, qui eandem altitudinem ascensus cum arcu AE habeat, adeoque arcum GF non includi & determinari lineis BA & BE posse, sed utrinq; adhuc multum excursurum. Ut ergo certus essem, an pendulum longius & brevius gyris suis circa coni ejusdē latera BA, BE volveretur, ita ut nunquam angulus ABE mutaretur, sumsi iterum pendulum plurium pedum BA, infixoque unco laqueari, filum longitudinis tantæ, ut globus penduli pavimentum tangeret, per eum trajeci, & in gyrum acto pendulo in certa a solo alitudine, nempe quarta totius penduli parte EL = DK; una cum Dn. Teubero Collega meo conjunctissimo, qui tum commodum advenerat, observare cœpi, qua ratione sensim adducto filo penduli usque ad signi notatam quartam partem (prout vult experimentum Borelli) radii gyrorum decrescant, & ut eo exactius res innotesceret, filum aliud gyrorum amplitudinem mensurans BA in unco firmatum, in certa a perpendiculari BD distantia, (quæ paulisper major erat, quam ut pendulum gyrans in infimo gyro ADE id tangere posset) usque ad pavimentum deduxi, sed licet primus penduli

Fig. I. (margin, beside "penduli perficientis circumferentiam circuli ADE")

Fig. III. (margin, beside "que arcum GF non includi")

duli gyrus ADE non attingeret filum, attractum tamen pendulum priorem illum coni angulum ABE quem gyrando designabat, adeo excedebat, ut nondum ad quartam partem attractum, sese circa filum BH, utpote impediens motum jam ultra excurrentem, circumvolveret, & sic ulterius gyrari prohiberetur. Neque prius hæc circumvolutio cessabat, quam filum BH, (quod semper remotius a perpendiculo distare feci, tandem ad angulum rectum cum linea BD, adeoque horizonti parallelum constituerem, eadem causa prohibuit filum BC, quo pendulum per annulum B elevabatur, quemcunque acutum angulum cum BD constituere, sed rectum vel penitus aliquantisper obtusum exigebat. Sed tum pendulum ad quartam partem usque elevatum, gyrum horizonti parallelum GBF describere vidimus. Unde & hic in motu gyrativo eandem altitudinis regulam, quæ in priori experimento obtinuit, semper observari facile concludi potuit. Nempe si in certa quadam, ab infimo quietis puncto, altitudine quam sinus versus arcus gyrationis DK vel EL indicat, pendulum gyrari incipiat, attractum ad quamvis longitudinem, minorem quidem gyrum sed in altitudine eadem ab infimo residuæ longitudinis puncto peraget, adeoque facile recta perpendiculariter per altitudinis fixæ punctum transeunte, & a longitudine penduli utrinque terminata, amplitudo gyri determinabitur. Lineam curvam omnes illas amplitudines determinantem postea contemplabimur. Jam ergo facile veritatis quantitatem concludere licebit calculo. Sit pendulum certæ longitudinis AB $= a$, vel oscillans vel gyrans in certa altitudine BD $= b$: erit ipsum in puncto C Sinus Recti arcus altitudinis, nam AC = AB, Velocitas ejus $= v$ erit hic, ut subtensa BC, quod notissimum geometris pronunciat Neuton Princ. pag. 21. Jam attrahatur ad quartam (vel aliam quamcunque) longitudinis partem AE $= ea$, altitudo eadem ab E versus A sit EG $= b$, residuum ergo GA $= ea - b$ ergo sinus rectus hujus arcus altitudinarii GH, & pendulū (quod præsupponitur eandem vim retinuisse abstractis resistentiis aeris, proprii ponderis &c.) erit in E, & velocitas ejus erit ut subtensa EH, sed hic arcus major est arcu EF, qui similis est arcui BC, & subtensa EH major subtensa EF, quæ similis est subtensæ BC: ergo quia velocitates in eodem circulo sunt ut subtensæ EH ad EF, in diversis circulis autem in dimidiata ratione subtensarum (quin & radiorum) patet præcipuam rationem habendam esse subtensarum BC, EF, EH, ut exacte determinentur, quod ex doctrina Triang. Rectang. facile habetur. *Fig. IV.*

 I Subt.

I Subt. BC

$ACq \;-\; ADq \;=\; DCq.$

$a2 \quad a2 - 2ab + b2 \quad 2ab - b2$

$DCq \;+\; DBq \;=\; BCq.$

$2ab - b2 \quad b2 \quad 2ab$

Ergo Subt. BC $= \sqrt{2ab}$

II Subt. EF

AB Rad. AE rad. :: BC, EF

$a \quad ea \quad \sqrt{2ab} \quad \sqrt{2e^2ab}$

III Subt. EH

$AHq \;-\; AGq \;=\; GHq.$

$e^2a^2 \quad e^2a^2 - 2eab + b^2 \quad 2eab - b^2$

$GHq. \;+\; GEq \;=\; EHq$

$2eab - b2 \quad b2 \quad 2eab$

ergo EH $= \sqrt{2eab}$

Jam velocitatum ratio

Subt. BC, Subt. EF :: Veloc. q. in Velocq. EF

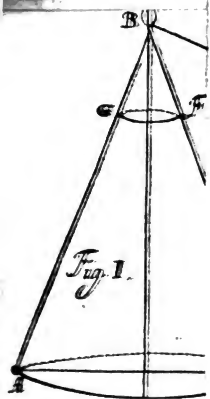
$\sqrt{2ab}, \quad \sqrt{2e^2ab} :: v2 \quad ev^2$

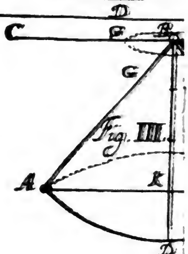
ergo velocitas in B $= v$ & in EF $= \sqrt{ev^2}$

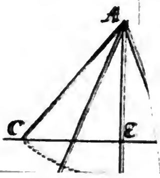
Subt. EF, Subt. EH :: Veloc. in EF, veloc. in EH

$\sqrt{2e^2ab} \; \sqrt{2eab} \; \sqrt{ev^2} \; \sqrt{v^2}$ seu v quæ omnino æquatur velocitati in BC, quæ quoque eſt $= v$, ab initio aſſumta.

Et ſic ex Celeb. Leibnitii regula, quæ retinet eandem altitudinem, Borelliana regula quæ retinet eandem velocitatem demonſtrata eſt. Adeoque univerſaliter verum: *Pendulum* (abſtractis impedimentis) *in quomodocunque variatis circulis & eandem altitudinem adquam, & eandem velocitatem cum qua aſcendat retinere.* Evidentiſſimum ergo eſt, locum qui determinet amplitudines gyrorum vel oſcillationum penduli, (par enim & oſcillantis in plano verticali, & horizontaliter gyrantis ratio eſt, ut vere ſupponit Renaldinius,) non eſſe triangulum ABE fig. I, quod ex ſectione coni per axem oritur, cujus baſin circularem ABE pendulum infimo gyro deſcripſit, latera autem BA, BE longitudini penduli æqualia; ſed longe aliam lineam curvam, quæ omnia puncta determinet. Nempe, data altitudine quadam fixa, quæ ſit BE $= a$, & longitudine penduli AB, (vel AC vel AD, nam hæc æquantur) $= x$, ſemper a longitudine AB auferatur BE altitudo fixa, ab infimo quietis puncto in perpendiculari verſus punctum ſuſpenſionis A, ut reſiduum ſit AE: per punctum E tranſeat horizontalis CED, cujus puncta C & D determinentur arcu BC & BD ex centro A (puncto nempe ſuſpenſionis) linea AB (longitudine penduli,) illa erunt duo hujus curvæ puncta. Et ſic ſemper quadratum AC (ſeu AD vel AB) erit = quadr AE + quadr EC (AE autem = AC vel AD vel AB − BE) adeo

: *a*,

ex
cta
FA *Fig. VI.*
um
igi-
:FE
D in
nter
erit
cem
em-
pen-
per-
tum
rout
Fig.
= *a*,
pla-
nsio-
gitu-
rcus,
Geo-
s ap-
ujus
nens
idens
con-
iandi
uod-
ec li-
Proin
1, u-
ta sit,
(mihi

AC

az

DC

2 ib-

Erg

Sub

$\sqrt{}$

erg

Et fi
relli
eoq
quo
can
erg
nun
liter
lum
cula
long
mni
fit I
qua
infi
A, 1
jus
nen
huj
erit = quad. AE + quad. EC ... AB ... AB − BE)

adeo

adeoque curva hujus erit indolis, ut si AB vel AC vocetur x BE = a, EC = y, AE = $x - a$, sit semper

$$y^2 = 2ax - a^2.$$ Seu æqualitate in proport. reducta

$$a, y :: y, 2x - a.$$

Cum ergo quodlibet punctum in linea hoc modo inveniri possit ex datis longitudine & altitudine penduli, patet eam per infinita puncta describi posse. Sit Linea indefinita FZ, ab F versus Z sumatur FA = ductæ constanti altitudini (EB in fig. V) punctum A erit punctum primarium seu suspensionis. Jam ab eodem F sumatur FE = longitudini cuicumque datæ penduli (AC fig. V) erit AE = $x - a$, & FE + EA = $2x - a$. Ex E erigatur perpendicularis EC = dimidiæ CD in fig. V, seu = *EC* vel ED, quæ semper media proportionalis est inter FA & FE + EA, & sic in infinitum, puncta C, C, connectantur, & erit ducta curva VCC, ubi solum hæc determinatio addenda; verticem hujus curvæ V non cadere in F sed in $\frac{1}{2}$ FA, quia tum æquatio (si nempe $2x = a$) exspirat, nam tunc $2ax - a^2 = o$; adeoque & $y^2 = o$, & pendulum oscillans in plano verticali ascendet ad punctum V, & inde perpendiculariter cadet. Si vero $2x$ minor sit quam a, tum circa punctum suspensionis A gyros describet verticales, pauciores vel plures, prout 2x vel parum, vel multo minor fuerit quam a, uti in experimento Fig. II nobis satis constitit. Dein AC semper æquari FA, quia si $x = a$, describet pendulum oscillando Semiperipheriam in verticali plano, vel gyrando in horizontali eodem plano cum puncto suspensionis gyrum peraget, ut antea monitum, ut sic AC & denotet longitudinem penduli quia E incidet in punctum A, & amplitudinem arcus, adeoque & sit hic = x, = y, & = a. Evolvi quidem Renaldinii Geometram Promotum, & inter lineas noviter inventas, quas Mediceas appellat, & variis æquationibus solvendis inserviunt, quæsivi an hujus proprietas ulla compareret, sed nihil huc accommodatum & pertinens inveni, nam illa, quam pag. 34 primam tertii generis vocat, respondens æquationi $ba - a^2 = z^2$, circulus est determinatæ magnitudinis, ob constantem quantitatem b, hic autem quia x semper variatur, variandi sunt in infinitum circuli, adeoque per circulum & lineam rectam quodlibet hujus curvæ punctum quidem invenire licet, at nec circulus nec linea recta est ipse quæstioni semper & ubique satisfaciens Locus. Proin aliis majori otio præditis hanc considerationem & inquisitionem, utrum hæc curva a quoquam alio ante hac vel inventa vel explicata sit, Fig. VI.

(mihi

(mihi enim nunc primum de ea cogitandi ex his penduli proprietatibus data est occasio) & annon continuo quodam regulari motu, & quali describi queat (nam Renaldinii Inventum descriptionem per infinita geometrice inventa puncta præscribit) relinquens, solum hanc insignem & elegantissimam proprietatem notare volui. Si sit fixa *Fig. VII.* altitudo = *1* (ut FA in V & VI figura) & sumatur longitudo penduli æqualis huic altitudini, & in linea verticali AX tranferatur ab A puncto suspensionis aliquoties versus X, & ductis perpendicularibus per punctum A & reliqua ordine sequentia, determinatisque illis per longitudinem penduli cuique competentem, uti antea monitum, connexisque ut Fig. VII monstrat punctis, erunt illæ lineæ & linearum quadrata in progressione arithmetica naturali, ut 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, &c. quæ sunt quadrata, ut $\sqrt{1}$, $\sqrt{2}$, $\sqrt{3}$, $\sqrt{4}$, $\sqrt{5}$, $\sqrt{6}$, &c. quæ sunt radices quadratorum, adeoq; quadratum duplum, triplum &c. quam facillime sumta saltem competente radice facere licet. Demonstrationem addere opus non est, cum ex conspectu triang. rectang. pateat. Cætera quæ addere animus erat, differo in aliud tempus, interim cum multis aliis expectans quam avidissime Celeber. Leibnitii Responsionem ad ea, quæ Clariss. Papinus contra ipsius sententiam denuo in hujus anni mense primo pag. 6 publicavit, ut tandem veritas profundius & eruatur & intelligatur, nostraque Scientia nullis sectæ præjudiciis & authoritatibus impedita in ipsam feratur rerum naturã, de qua non semel optime meritus est Vir & profundissimæ inquisitionis & felicissimæ inventionis, qui ut plures alios excitavit, ita & his exiguis licet cogitationibus ansam præbuit, quas ideo ea qua par est modestia, hujus Celeber. Viri censuræ, eique vel approbanti, vel rejicienti, subjectas esse volo, cum ex utraque nil nisi augmentum scientiis, quarum incrementa hactenus quæsivit procuravitque, certo sperare liceat.

G. G. L. Additiuncula ad considerationes hasce.

Perplacent quæ Cl. Dn. Lichtscheid *ingeniose excogitavit circa motus pendulorum non tantum per Geometriam, sed & per experimenta examinandos. Responsum meum ad Papinianas objectiones interim ad ipsum pervenisse puto. Lineam, quam per puncta describere docet (tanquam locum certis pendulorum oscillationibus determinandis inservientem) quæ nonnihil composita prima fronte visa est, deprehendi ipsissimam esse parabolam, cujus (si figura ipsius 6 inspiciatur) vertex sit V, axis VEZ, & VA sit quarta pars lateris recti, ita ut a seu EB sit semilatus. Et in fig. 7 reperiet rectas transversim ductas (ut V2, V4, V6, &c.) esse omnes ad curvam, (seu ejus tangentem) normales, ex nota parabolæ proprietate. Ita etiam ipsius opera quædam non inelegantia circa parabolam observata habemus.*

N. XI. ACTA ERUDITORUM publicata Lipsiæ Calendis Novembris, Anno M DC XCI.

AN ESSAY CONCERNING HUMANE *understanding, in four Books.*

hoc eſt,

Tentamen circa cognitionem humanam, quatuor libris comprehenſum.

Londini, ap. Eduard. Mory, 1690. fol. plag. 100.

QUamvis omnis illa doctrina, quæ mentem noſtram veritatis cognitione locupletat, laude ſit digniſſima, nulla tamen præſtabilior, nec expetenda magis eſſe videtur, quam quæ cognitionis humanæ naturam explicat. Cum enim plerumque fallamur, ſi vel rerum illarum ſcientiam imprudentes ſectemur, ad quas intellectus noſter pertingere nequit, vel etiam timide refugiamus earum cognitionem, quas inſuperabili difficultate circumſeptas perperam opinamur, facile illos effugiet errores, qui humani vires intellectus probe perſpectas habuerit. Atque hinc etiam non male ſuam collocaſſe operam cenſendus eſt Clariſſimus Vir *Johannes Lockius*, qui cognitionis humanæ naturam fuſius, quam factum hactenus eſt, in præſenti opere explicavit, quod in quatuor libros diſpertitus eſt. In *primo* contra innata principia tam ſpeculativa quam practica diſputat, & in originem opinionis ſecus ſentientium inquirit. In *ſecundo* de *Ideis* agit (vocat vero hoc nomine immediatum cogitationis noſtræ objectum) quæ dicuntur eſſe vel ſimplices vel complexæ. *Simplices* ſunt conceptus illi mentis, qui in plures differentes diſtingui non poſſunt, fluuntque ex duplici fonte, *ſenſatione* nimirum, & *reflexione* ſeu perceptione operationum mentis noſtræ. Quasdam enim mens ſibi acquirit per ſenſum unicum, v.g. colores, ſonos, &c. quas-

dam per plures, v.g. extensionem, figuram, motum; quasdam per solam reflexionem, v.g. volitionem, reminiscentiam &c; quasdam tandem per sensationem & reflexionem simul, v.g. existentiam, successionem &c. Simplices Ideæ, quas sensus suggerit omnes positivæ sunt, licet forsan nonnullæ causæ, a quibus producuntur, sint privationes in illis subjectis, a quibus sensus nostri illas hauserunt, v.g. umbra, silentium. Neque tamen omnes Ideæ imagines sunt alicujus rei, quæ objecto revera inest, cum nonnullæ oriantur a qualitatibus primariis, v.g. soliditate, extensione, motu & quiete, aliæ vero a qualitatibus secundariis, quæ sunt complexiones primariarum qualitatum, quæ simul in nos agunt, & clare non distinguuntur. Licet enim Ideæ primariarum qualitatum similitudinem habeant cum rebus, quas referunt; secundariarum tamen Ideis nihil simile in corporibus offenditur, perinde ac nihil in acu reperitur, quod dolori, quam pungendo efficit, sit simile. Ideæ *complexæ* sunt, quas ipse animus ex simplicibus componit, & ut unum aliquid considerat, v.g. pulchritudo, gratitudo. Distinguuntur autem in tria genera (1) *Modos* seu Ideas aliis inexistentes, quales sunt triangulum, homicidium. (2) *Substantias* seu Ideas, quæ res per se existentes repræsentant, quales sunt homo, navis. (3) *Relationes*, quæ in comparatione unius Ideæ cum altera consistunt, v.g. pater, dominus. *Modi* rursus vel *simplices* sunt, qui ex diversa combinatione unius ejusdemque simplicis Ideæ oriuntur, v.g. numerus; vel *mixti* qui ex diversis Ideis componuntur, v.g. furtum. *Substantiæ* quoque vel sunt *simplices*, ut homo, vel *collectivæ*, ut exercitus. Porro si Ideæ simplices tales se menti offerant, quales ab objectis in sensatione rite facta proficiscebantur, *claræ* dicuntur, ac tales quoque sunt Ideæ complexæ, quæ ex Ideis simplicibus claris, quarum & numerus & ordo determinatus est, constant; *obscuræ* vero sunt, si requisitis illis destituantur. Quodsi mens nostra rei cujusdam perceptionem tam plenam atque evidentem habeat, ut illius Ideam ab omnibus aliis distinguat, *distinctam* Ideam ejus habere dicitur, alias vero *confusam*. *Chimericæ* sunt Ideæ, in quibus simplices Ideæ, quæ simul consistere nequeunt conjunguntur, vel etiam quæ non conveniunt cum rebus illis ad quas tacite tanquam archetypos suos revera existentes referuntur; reliquæ vero *reales*. *Adæquatæ* sunt, si perfecte referant suos archetypos; *inadæquatæ*, si imperfecte hoc fiat. Tandem vel *veræ* sunt, vel *falsæ*,

quas

quas concinnius Auctor *rectas* ac *perversas* dici posse existimat. Hæc autem omnia dum prolixe explicantur, varia admiscentur philosophemata scitu perquam digna & jucunda, v. g. Cogitationem non essentiam esse animæ, sed actionem. Soliditatem differre a spatio, atque hujus clarã nos habere Ideam. Perceptionem & memoriam brutis quoque esse tribuendam; non autem abstractiones aut complexarum Idearum formationes. Solem atque Lunam non esse mensuram temporis ratione motus sui, sed adparentiarum periodicarum. Voluntati hominis non tribuendam esse libertatem, sed agenti voluntate prædito. Substantiæ in genere nos nullam habere claram & distinctam Ideam, neque etiam clariorem esse Ideam substantiæ corporeæ, quam spiritualis. Corporum naturalium Ideas componi ex Ideis primariarum & secundariarum qualitatum, futurumque, si sensus nostri, qui ad præsentem nostrum statum quam maxime sunt accommodati, acutiores evaderent, & v.g. acquireremus oculos microscopicos, ut secundariæ illæ qualitates plane evanescerent, atque ita novas rerum illarum Ideas acquireremus. Angelorum scientiam, quam circa res naturales habent, forsan ex eo oriri, quod dum corpora assumunt, organa sibi construere possint aptissima ad rerum inquisitionem. Spiritus quoque esse mobiles. Cohæsionem solidarum partium in corpore non posse magis explicari quam cogitandi modum in spiritibus, & æque difficile intellectu esse, quomodo impulsu communicetur motus, ac quomodo cogitatione sua mens aliqua corpus moveat. Quoniam porro Idearum nostrarum signa sunt verba, hinc in natura illorum explicanda *tertius* versatur *liber*. Agitur autem hic de *verbis* & sermone in genere, de significatione illorum & terminis generalibus, nec non definitionis natura. Respondent ergo, judice *Lockio*, nomina Ideis nostris abstractis, quas singulas tanquam distinctas essentias mens nostra considerat. Neque enim res ipsæ in species diversas, seu classes, quibus diversa nomina competunt, distinguuntur essentiis realibus, quæ plerumque nobis sunt incognitæ, sed solum definitionibus, quas essentias nominales dicere liceat, quæque nihil aliud significant, quam Ideas illas complexas, quibus singulas res denotamus; id quod præcipue in substantiis animadverti potest. Jam quia verba non a philosophis, sed a vulgo ad vitæ civilis usum inventa, non possunt non ob hanc aliasve causas laborare imperfectione, quæ præcipue in dubia

illorum ſignificatione conſiſtit. Sunt autem *ambigua* imprimis *nomina* (1) Idearum quæ ex pluribus aliis componuntur, cum fieri facile posſit, ut alter, ad quem verba facimus, unam pluresve Ideas in hac compoſitione omittat, atque ſic plane aliud quid ac nos intelligat: (2) quæ Ideas denotant, quarum arbitraria eſt compoſitio, nec certus in rerum natura datur archetypus, ad quem posſint exigi & examinari: (3) quorum ſignificatio refertur ad archetypum, cujus cognitio nobis non eſt ſatis obvia: (4) quæ non ipſam realem eſſentiam rei ſignificant. His incommodis accedit *verborum abuſus*, ſi quis ea adhibeat ſine claris & diſtinctis Ideis, varius & inconſtans ſit in illorum uſu, obſcuritatem in illorum adplicatione adfectet, verba pro rebus ipſis amplexetur, aut pro illis ponat, ad quas ſignificandas ſunt inepta, ſupponat verba certam evidentemque habere ſignificationem, quæ alterum ſtatim in rei, quam mente concepimus, notitiam deducat, figuratosque tandem dicendi modos ſine neceſſitate adhibeat. Quibus malis omnibus certa opponuntur ab Auctore doctisſimo remedia. *Quartus liber* explicat *ſcientiam* tam *ſenſitivam*, quæ circa exiſtentiam objectorum externorum occupatur, quam *rationalem*, quæ in perceptione convenientiæ aut diſconvenientiæ duarum Idearum ratione identitatis aut diverſitatis, relationis, coexiſtentiæ, realisque tandem exiſtentiæ conſiſtit, ac vel *intuitiva* eſt vel *demonſtrativa*. Quando ergo perceptio illa clara eſt, *clara* dicitur & *diſtincta* ſcientia; ſecus vero ſi ſe habeat, *obſcura*, licet Ideæ forſan nulla obſcuritate laborent. Quod *extenſionem* attinet *humanæ cognitionis*, illa non porrigitur ad res, quarum Ideas nullas habemus, neque etiam attingit omnia illa, quorum Ideæ in nobis exiſtunt, cum convenientia & diſconvenientia illarum omnis neque ex immediata illarum comparatione, ſeu intuitione, ſtatim innoteſcat, nec etiam ſemper in promtu ſint media, quæ nobis ad demonſtrativam ſcientiam monſtrent viam. *Axiomata* perperam dici fundamenta cognitionis noſtræ cenſet Auctor cum nec evidentia magis nec clariora ſint, quam particulares propoſitiones, quæ per ipſas probari ſolent; Identicas vero *propoſitiones*, nec non in quibus genus aut differentia de definito prædicatur, *nugatorias* eſſe, nihilque ad *ſcientiæ augmentum* conducere. Hoc vero nos procurare poſſe, ſi comparemus nobis claras perfectasque Ideas ſub certa conſtantiaque nomina redactas, & quæramus deinde alias, quæ

ipſarum

ipsarum convenientiam aut disconvenientiam manifestent: idque præcipue locum habere in Mathesi & philosophia morali, cum naturalis doctrina vix aliter, quam per experientias, perfectior reddi possit. De *ratione humana*, quam in sagacitate & illatione consistere dicit, hæc asserit: parum eam juvari syllogismis Logicis, cum illorum adminiculo nihil novi possit detegi. Rationem deficere, cum destituimur Ideis, aut Ideæ confusæ sunt & obscuræ; cum non animadvertimus Ideas, quæ inservire possent ad convenientiam aut disconvenientiam Idearum vel probabiliter vel certo ostendendam; cum falsis innitimur principiis; aut decipi nos patimur verbis incertis & ambiguis. Rationi non esse *fidem* opponendam, cum hæc nulli temere adhiberi debeat, & rationis sit judicare, utrum traditio aliqua vere divina sit an falso jactetur; distinctas tamen illarum esse provincias, fideique proprium objectum esse res illas, quarum vel nullas vel imperfectas habemus Ideas, aut quarum existentiam & naturam sensu & ratione nostra certo non possumus assequi; reliqua rationi esse relinquenda, in iisque explicandis revelationem traditionalem contra rationem allegari nec posse nec debere. Erroris porro quatuor fontes constituuntur (1) defectus rationum; (2) ineptitudo illis utendi; (3) illarum neglectus; (4) perversum probabilitatis criterium: si scilicet propositiones dubiæ aut falsæ pro principiis assumantur; receptis semel hypothesibus pertinaciter inhæreatur; non ratio, sed affectus aut alterius auctoritas, in consilium adhibeatur. Denique scientia universa dividitur in *Physicam*, quæ naturam rerum explicat, *Practicam*, quæ vires atque facultates nostras ad bonum obtinendum rite adplicare docet, ac *Semioticam*, quæ naturam signorum, quibus in cognoscendis aut docendis rebus utimur, exponit.

OBSERVATIONES ET CONJECTURÆ IN numismata quædam antiqua, πάρεργον Laurentii Begeri. Accedunt duæ Ez. Spanhemii ad Authorem epistolæ, iisque interjecta Authoris ad priorem responsio.

Coloniæ Brandeb. Constant plag. 27. & fig. æneis non paucis.

Prostant Lipsiæ apud Joh. Frid. Gleditschium, 1691. in 4.

 Quem-

QUemadmodum Vir clarissimus *Laurentius Begerus*, Serenissimo *Electori Brandenburgico* a consiliis, antiquitatibus & bibliotheca, sex abhinc annis *Thesaurum Palatinum*, cujus tunc curam gerebat, luculento opere descripsit: ita quam tum sibi peperit, gloriam observationibus hisce tueri studuit, quibus singularem suam de nummis viginti quatuor, quanquã pridem vulgatis, opinionem exponit Viro illustri *Ezechieli Spanhemio*, eidem Electori potentissimo a consiliis status & secretioribus, summoque cimeliarchii & bibliothecæ Electoralis præfecto, qui & suam de ea ἐπίχειρσιν duabus in epistolis cum illo communicavit.

§. I. Ante omnia tum caput petasatum in nummi Ætolici antica, tum figuram in postica conspiciendam ac venabulo & sica armatam, cui a tergo idem petasi genus dependet, non *Mercurium*, vel *venatorem* aliquem, sed *Apollinem* signare contendit Begerus, eo quod in Augusti numismate *citharœdus* Apollo, cum pileo ejusmodi in tergum rejecto, visatur. Hinc in alio Ætolico aprum Calydonium insistere monet venabulo, quod Meleager *Apollini* dedicavit, quodque in nostro nummo ab Ætolico hoc Numine manu gestari Begero creditur. Ea simul occasione nummum Cyrenæorum allegat, in quo Apollo eques cum petaso in tergo ac Sole scalptus videtur. Sed hunc *Battum* potius, vel *Battiadem* aliquem, (cui æque ac cæteris Cyrenæis equitandi artem & Solis cultum curæ fuisse constat,) censet esse *Spanhemius* in epistola priori; partim quia equus *Apollini*, maxime Didymæo, apud Sextum Empiricum *invisus* traditur, partim quia Latonæ ille filius nullibi Ἵππιος, (uti Neptunus, Minerva, Diana,) nuncupatur. In Ætolici vero aversa area non *Apollinem* ipsum, uti Begerus, sed Meleagrum conspicari se opinatur, tum quoniam Gentilium Dii in nullo nummo aut marmore μαχαιροφόροι (utut clypeati vel hastati) deprehendantur, tum quia *Philostratus junior* statuam Meleagri eundem fere in modum describat, quo venatorem illũ petasatum in nummo intueri licet. Interea *Begerus* in *Responsoria* tibiam *Marsyæ Satyri* esse conjecit, quam gladium esse putarat *Spanhemius*, provocavitque ad *Pausaniæ* locum, quo & *venabulum* Meleagri, & tibiæ illæ, quæ e *Marsya* amne in Mæandrum, ac hinc in Asopum, illinc vero in Sicyoniorum terram delatæ fuerant, ceu sacra anathemata in fano Apollinis extitisse feruntur. Unde quemadmodum *Jupiter Carius*, in nummis *Hecatomni*

tomni aliorumque Cariorum, *bipenni* Amazonica, quæ in ejus templo adſervabatur, armatus ſiſtitur; ita *Apollinem* ab Ætolis cum *tibia* Marſyæ effingi, adſeveravit. At *Spanhemius*, in alia abeundum ſibi porro ratus, (ut cæteras ejus reſponſiones brevitatis ſtudio reticeamus,) exiſtimat, nec telum illud longius, quod dextra gerit vir iſte in nummo conſpiciendus, *venabulum* eſſe, nec, qui id tenet, *Meleagrum*: Iſtud ſcilicet haſtam puram, Diis Heroibusque tribui ſolitam, brevius autem telum, quod circa ſiniſtrum viri latus cernas, jaculum eſſe Ætolicum, tandem ſtatuit. Cum itaque *petaſum* non *venatoribus* ſolum, (ac eo nomine, *Meleagro*,) ſed & *iter facientibus* familiarem fuiſſe, non uno loco antea eviciſſet, hinc omnium maxime ei arridere videtur ſententia, depingi heic ipſum *ÆTOLVM*, illoque *petaſati* habitu *profectionem* ejus, (quam *Strabo* l.X. p. 463. commemorat,) ab Ælide in Curetum regionem, *Ætoliam* inde ab eo dictam, & ejectis prioribus incolis inhabitatam, denotari; ſicuti in aliis nummis, *Cyzicenorum*, *Byzantiorum*, *Pergamenorum*, *Tomi*, *Abderitarum*, *Smyrnæorum*, *Amaſtrianorum*, &c. conditores ac conditrices *Cyzicus*, *Byzas*, *Pergamus*, *Tomus*, *Abderus*, *Smyrna*, *Amaſtris*, etiamnum proſtant.

Redeamus ad *Begerum*. Is proximo loco *turrim* in nummo *Siphnenſi* de diverſorio eorum, qui in aurifodinis operabantur, interpretatur. c. 2.

Miratus fuerat *Nonnius* notis ad Golzium, cur *Apollo* ſignetur in moneta *Idaliorum*, utpote quos ſoli Veneri devotos forſan crediddiſſes. Oſtendit idcirco Noſter e *Stephano* Byzantino, Cypriam illam urbem a viſo *Sole*, qui extruendæ auſpicium dederat, nomen traxiſſe. c. 3.

Mox controverſiæ argumentum petitur e numiſmate *Amiſenorum*, in cujus antica videas caput galea absque criſta tectum, quod an viri ſit, fœminæve, incertum eſt. Begerus vel *Minervam*, vel potius *Amiſum* Amazonem agnoſcit: Nonnius & Spanhemius *virum* aliquem Amiſenorum evergetam. Duplici autem hic argumento in Begeri conjecturas inſurgit, quod Strabo Heſychiusque non æneas caſſides, ſed leonum tantum exuvias Amazonibus caput tecturis in uſu fuiſſe tradant; nulla etiam *pelta bipenniſve* hermæ illi adjiciatur, ut in aliis Amazonum iconibus fieri notum eſt. Qui in poſtica habetur, non volans, ſed gradiens paſcensque *Pegaſus*, pugnam Bellerophontis cum Amazonibus innuere videtur *Begero*: *Spanhemio* tranquillitatem publicam, quam anno MB (qui in nummo obſignatur) h. e. XLII ab Actiaca c. 4.

victoria

victoria, Amiseni, indulgentia Augusti, obtinebant, quaque equos suos, quos ob singularem, qua pollebant, velocitatem *Pegasos* vocari moris erat, secure pastum educebant in campos.

c.5. Sequens nummus hinc caput imberbe laureatum ac inscriptionem ΕΠΙΔΙΟΣ ΛΑΙΟΥ, illinc gryphum literasque ΑΒΔΗΡΙΤΕΩΝ exhibet. Isaacus Vossius ad Melam legerat Επὶ Διὸς λαΐου *sub Jove frugifero;* quia λήϊος (adeoque Doribus λάϊος) *fertilem* notet. Begerus: Επὶ Διὸς λαιοῦ, *sub Jove sinistro,* quasi dicas Romana phrasi: *SUB VEJOVE.* Abderitas nempe indicasse suspicatur, se quidem *sub Jove sinistro,* i. e. *sub aere crasso* nasci, hoc sibi tamen non esse vitio vertendum, cum nihilominus sint genuini Apollinis alumni, e quibus nimirum prodierint Democritus, Protagoras, Anaxarchus, Hecatæus, Nicænetus. Dissentit Spanhemius, tum quod vox illa Vossii *poetica* in nummo vix locum habeat, nec *spica, calathusve* aut simile *frugiferorum* Numinum signum, ibidem appareat: tum quod nec illic extet *fulmen* aut *sagitta,* quibus *semper ad nocendum instructus* fingitur *Vejovis* Romanus; quodque nusquam ante Deorum Regumve nomina in nummis observetur vocula Επὶ, frequenter autem occurrat ante nomina magistratuum. Indeque, pariter ac *Harduinus,* legendum autumat Ἐπίδιος Λαΐου, *Epidius Laji filius.*

c.6. Probare deinceps satagit doctissimus *Begerus* uno alteroque C. *Antii Restionis* nummo, *Herculem, Geryone domito, in Italiā regressum, Cacum interfecisse, erectaque ara maxima, super ea bovem immolasse.*

c.7. Dionysio etiam Halicarnassæo contra F. Ursinum patrocinaturus, *Lupæ & Aquilæ,* quæ Æneæ Lavinium condituro præsagium dedere, *ænea simulacra* adserit *Lavinii* fuisse, non *Lanivii.*

c.8. Quod ad fœdus *Romuli Tatiique* retulerat Ursinus, gentis *Veturiæ* numisma, ad *Tulli Hostilii* fœdus cum *Albanis* adplicat Begerus, ac apud Livium, pro *M. Valerio,* feciali fœderis illius, *Veturium* forsan rescribendum, divinare sustinet.

c.9. Progreditur porro ad alium nummū Ursinianum, ubi unam aream caput Clementiæ explet olea redimitum; in altera *Victoria* galeata, trophæum & caduceum gestans, incedit, adjuncto lemmate: L. HOSTILIVS SASERNA. Hunc gentis *Hostiliæ* denarium respicere conjectat ad *Tullum Hostilium,* pacemque, quam victis Fidenatibus concessit.

c. 10. Caput quoddam galeatum & diadematum, *Anci Marcii* Romanorum

norum Regis esse nummo simili, *ANCVS* inscripto, evincit, cum Ursinus Patinusque *L. Marcium*, Vaillantius *Philippum* Persei patrem intelligendos putassent.

Altioris indaginis res est, utrum Tarquiniorum vultus in numismatibus supersint. Dantur tamen duo, quorum alterum hinc caput diadematum & clavam, illinc lupam lactantem pueros cum lemmate ROMANO; alterum in anteriori area caput galeatum & clavam, in posteriori clavam itidem, equum & literas ROMA exhibet. Illud caput videri poterat Herculi adscribendum, hoc Marti. At si *Begeri* conjecturam admittas, (quam quidem ipsemet non satis firmam esse, ingenue fatetur,) ista Tarquinii Superbi, hæc Tarquinii Prisci effigies erit. Nam homines veros, & quidem, ut ex diademate & inscriptionibus patere videtur, Reges Romanos, non Numina, (arbitraria sculptorum figmenta,) ex singularibus vultuum lineamentis agnoscere se, Begerus certissimus est. Priorum autem Regum non esse, ex nummis eorum, qui adhuc ab antiquariis adservantur, satis noverat.

Caput pileatum fœmineum, cui adjecta inscriptio: CN. PLANCIVS. AED. CVR. S. C. ex simili numismate pro capite LIBERTATIS habendum judicat. c. 12.

Nummos inscriptos Q M X *Q. Fabio Maximo Cunctatori* tribuere suadet. c. 13. Æreum quendam, qui in antica caput laureatum literasque SER. SVLP. in postica navem, acrostirium, temonem, anchoram & duos captivos ostentat, *P. Sulpicio*, qui Philippum & Macedones terrestri navalique robore pressit, adplicat. c. 14.

Cum in *Aburiæ* gentis numismatibus vel *Mercurii* vel *Herculis* capita, ac in postica *Navis* vel *Mars* triumphalibus quadrigis insistens, occurrant, Begero designari censetur *C. Aburius*, T. Livio L. XXXXII. c. 35. memoratus. Hic enim auxiliorum contra Perseum rogandorum gratia cum aliis ad Masanissam & Carthaginenses, *Mercurii* instar, quasi a Diis (Senatu Romano) missus, quanquam non *alarum*, sed *navis remigio*, Martium gentis bellicosissimæ robur Herculisque illius Africani auxilium Romanis conciliavit. c. 15.

Effigiem juvenilem, quam Seguinus, Patinus ac Oiselius *Jugurthæ* adjudicarant, *Boccho* adserit, illumq; *barbatum* probe, hunc *imberbem* e numismatibus Fausti, Syllæ F. demonstrare allaborat. c. 16.

Caput *galeatum* cum *malleo* in antica numismatis, & nudum c. 17.

aliquem hominem inter tropæum, proram navis, & locustam in aversa consistentem, adjectis literis C M A explicat de *C. Malleolo*, rapacissimo Dolabellæ in Asia quæstore, de quo *Cicero* in *Verrina* tertia; occisus *grande pondus argenti, familiam magnam, multos artifices, multos formosos homines reliquit.* Videtur ergo victoriarum & parsimoniæ symbolis ceu velo specioso texisse rapinas suas.

c. 18. *Bacchium Judæum* in nummo A. Plautii repræsentatum, non Regem, ut Ursino visum fuerat, sed recutitum privatum, Aretæ forsan Arabum Reguli, a Scauro victi, adseclam esse credi cupit.

c. 19. C. Julii Cæsaris effigiem in nummo gemino observasse se ait, ac magnam inde lucem Suetonianæ Cæsaris prosopographiæ accedere, nullus dubitat.

c. 20. Caput diademate revinctum in anteriori area pro *Indutiomaro* Trevirorum principe accipit, ob aversam, qua bos, & verba GERMANVS INDVTIIII visuntur.

c. 21. Sub Dioscurorum figura se fratremque Publium in numismate suo *C. Servilium M. F.* (occiso a se *C. Julio Cæsare*,) effigiare, sicque indigitare voluisse statuit, facinus id Romanis non minus utile esse, quam fuit auxilium *Dioscurorum* in pugna Regillensi, quo ultimum pro libertate cum Tarquiniis pugnavere Romani.

c. 22. Sententiam *Tristani* de COPIA Thurium notante in nummo *Divi Julii & Cæsaris Divi F.* contra *Vaillantium* defendendam suscipit.

c. 23. In *Kaleni* & *Cordi* nummo spectantur hinc jugata capita *Honoris* & *Virtutis*; illinc Italia cornucopiæ ac caduceum habens, & Roma globo insistens dextras jungunt. Hunc non ante Augusti tempora cusum, pronuntiat Begerus. Augustum enim demum *orbem terrarum* Romæ subjecisse, Italiæ *felicitatem* stabilivisse, ac C. Furnio & Silano COSS. festum *Honoris* & *Virtutis* in eam diem, qua Dionis Coccejani ætate agebatur, transtulisse observat.

c. 24. Dum nummo P. Sept. Getæ, in quo Janum inibi extantem ad imperii cum fratre Caracalla communionem refert, ulterius illustrando incumbit, adducit numisma *Tenediorum* cum vultu gemino uni cervici imposito, atque ita *Spanhemio* occasionem suppeditat, ut in epistola sua altera tum summatim repetat, quæ in alia ad nobilissimum *Cuperum*, (nobis A. 1687. pag. 700. laudata) prolixius enarrantur, immo ut novis quoq; conjecturis ea augeat, ac ejusmodi capita modo pro *Jovis* &

Junonis

Junonis, modo pro *Herculis* & *Dejanira*, modo pro *conjugum adulterorumve* effigiebus, in diversis numismatum exemplis accipere doceat.

Atque hac ratione defuncti sumus operis Begeriani recensione, ac ad singula ejus capita ex epistolis Spanhemii Begerique amœbæis adnexuimus, quæ deprehendimus illuc pertinere. Cæterum Spanhemii digressiones eruditissimas, hic illic per modum præteritionis rhetoricæ insertas, ac de variarum Græcarum vocum sensu satis abstruso disquisitiones non unas, lectori ipsi quærendas permittimus, magna de iis promissuri, nisi neminem non jamdum persuasum fore crederemus, nihil unquam ab illustri hoc viro in lucem emissum, quod non summi judicii promtissimæque conjectandi peritiæ simul ac diffusissimæ lectionis laudem, quam apud eruditos dudum meruit, optimo ei jure conciliaret conservaretque.

A PREVIOUS HYDROSTATICAL WAY OF estimating Ores.

sive,

Methodus Hydrostatica prætentandi Minerarum æstimationem.

MEdicinæ *Hydrostaticæ*, ab Illustri *Boylio* non ita pridem editæ, & a nobis *mense proxime elapso* recensitæ, hæc *Appendix* est, cujus intuitu reliquatores tunc mansimus, pagellarum nempe angustia a pleniori ejus commemoratione prohibiti. Destinatus hic tractatus fuerat Transactionibus Philosophicis Societatis Regiæ, (ad cujus proinde Secretarium per modum epistolæ dirigitur,) quas nimirum propediem denuo continuatum iri spes alluxerat: verum postquam earum editionem, quod merito dolendum, per incidentia noviter impedimenta rursus differri persensit Autor, non ulterius cunctandum ratus, prælaudato suo libro eum additamenti loco annexuit, tum quod plures materiæ utrique communes essent, tum quod processus hydrostaticus in examine faciendo idem utrobique foret, quamvis alioqui ratione finis quadantenus discreparent: dum prior ille quidem eos potissimum concernit, qui sanitati hominum procurandæ intenti sunt, hic posterior vero lucripetas inprimis fodinarum scrutatores. Tametsi vero Autori propositum

positum hic non sit, plenam tradere artem metalla minerasve probandi, cujus nempe primarium instrumentum non *aquam*, sed *ignem* rite ac scite tractatum, esse constat: non ingratam tamen hujus sui meletematis communicationem curiosis fore confidit, hoc maxime tempore, quo tot e suis civibus, (revocato nuper prohibitivo illo Edicto Parliamentario, quod regnante Henrico IV prodierat,) tam in regno Britanniæ, quam Nova Anglia & reliquis Coloniis Americanis occupati sint in detegendis noviter venis metallicis. Quamvis etenim per examen tale hydrostaticum præcise determinari nequeat, quanta metalli portione hæc vel illa minera sit gravida: ad prætentandam tamen probabiliter ejus æstimationem commode inservire potest; adeoque ad præcavendum, ne quis incautior decipi se, aut inani, propter speciosam fossilis cujuspiam formam concepta, spe lactari frustra patiatur. Nimirum, ut in *Medicinæ Hydrostaticæ* antedicta recensione jam expositum est, utiliter ponderatio talis hydrostatica adhiberi potest ad oblatum quodlibet fossile generatim examinandum, an metalli quid intra se contineat, nec ne: quod si enim gravitas ejusdem specifica major sit ea, qua crystallus aut marmor album, lapides puta ab adventitiæ materiæ mixtura maxime liberi, pollent: haud vane metallici quid in eo reputabitur latitare; sin vero minor, incassum de eo tale quid expectabitur. Quo vero cautius tentamen hocce fiat, consultum ducit Autor, ut prius a minera, tali probationi submittenda separetur interspersa materia terrea vel lapidea Anglis *Sparr* dicta, aut etiam pro re nata in antecessum ipsa igne valido per horas aliquot torreatur: quandoquidem alias mineræ in statu suo nativo nonnunquam minorem exserant gravitatem specificam, quam pro portione metalli intus absconditi forent habituræ. Monet præterea, ne sola ponderositas mox pro indubio signo capiatur metalli intra hoc vel istud fossile latentis, quin potius, ubi justa dubitandi causa subsit, oculus simul flectatur ad alia indicia illam comitantia: cum alias dentur non unius generis semimetalla seu mineralia media non exiguam gravitatem specificam nacta, qualia Antimonium, Bismuthum, Lapis Calaminaris & alia: quæ ipsa tamen, cum plerumque aut integris venis, aut saltem magnis sui generis massis reperiantur, discretu sat facilia autumat. Nullius vero fossilis aspectus aut speciosus nitor cum imponere magis incautis soleat, quam qui in Pyritis seu Marcasitis fere cernitur, ponderositate simul genuinas aliquan-

aliquando venas metallicas multum superantibus: consilium suppeditat Autor, quomodo larva personato huic fossili facile detrahi valeat: nempe jubet ejusmodi mineram, de qua suspicio sit, immittere crucibulo, aut etiam extra illud igne fortiori aliquandiu urgere, atque tum semel iterumque folle ipsam propius afflare: ita enim fore ait, ut sulphur, quo scilicet Marcasitas fere abundare constet, ignem concipiat & cærula flamma semet prodat; qua extincta dein lapis residuus amissa omni pristina venustate nil præter substantiam fragilem & nigricantem exhibeat. Non ideo tamen negat, Marcasitas aliquando cupri vel ferri quid simul in sinu suo fovere: imo *ex Kentmanni Catalogo Fossilium Misniæ* allegat, in iis & argentum & aurum nonnunquã reperta fuisse: sicut & agnoscit, eosdem præterea variis usibus tam chymicis, quam medicis inservire posse; speciatim vero intimat, pharmaca exinde parari valere non minus nobilia, quam insolita, fugandis febribus continuis præsertim apta, tam lenia licet, ut eorum operatio vix aliter, quam læto suo effectu, sensus incurrat. Quamvis vero, uti dictum, sola ponderositas fossilis cujuspiam nondum infallibile sit indicium metalli in eo reconditi: e diverso tamen ejus absentiam certum satis signum præbere deficientis ibi materiæ metallicæ, comprobat Autor diversis exemplis mineralium crystallo in gravitate specifica inferiorum, puta Gagatis, sulphuris vivi, succini fossilis, Talci, necnon corporis istius plumbo non absimilis, quod Anglis *Black-Lead* vocatur: quod ipsum nempe ratione ponderositatis ad aquam se habere modo, ut $1\frac{86}{100}$ ad 1, & nil quidquam plumbi continere, sed esse Minerale sui generis comperit. Alius porro experimentorum hydrostaticorum usus insinuatur, in examinando *sabulo* illo *aureo*, cujus in Guinea & aliis Africæ oris non leve cum Europæis commercium exercetur. Scilicet cum experientia docuerit, istud admixta æris limatura haud raro ab indigenis falsari: promtum adest fraudi huic evitandæ remedium, si sabuli talis pondus in aqua exploretur ministerio *situlæ hydrostaticæ* ab Autore nostro traditæ: ubi enim aurum juxta Mersenni computum ad aquam se habet, ut 18 ad 1, vel, uti noster in auro puriore expertus est, fere ut 19 ad 1. cuprum vicissim non adscendit ad dimidiam ejus gravitatis proportionem, ut adeo fraus, si qua subsit, facile oculos incurrere valeat. Cum vero trutina hunc in finem non ubique ad manum esse soleat, alios insimul modos communicat Noster, arenam ta-

lem ex tempore probandi: ſcilicet ejus vitium ſtatim detegi ait, adſperſa modo aqua forti, aurum nempe genuinum quidem intactum relinquente, ſed ex ærea ſcobe confeſtim virorem ſubcærulum eliciente. Cum autem experimentum hoc fallere quadantenus poſſet, ſi natura forſan ipſa argenti quid admiſcuiſſet aureo iſti ſabulo, ſubſtituere *aquæ forti* jubet ſpiritum urinæ, aut ipſam quoque urinam vetuſtiorem & rancidam, ſpiritumve cornu cervi; aut ſi quis *agens* tale in forma ſicca ſecum portare malit, ſal ammoniacum: his enim ſingulis chartam albam modice madefactam & arena ejusmodi conſperſam extemplo viridem contrahere colorem, ſiquidem dicto modo adulterata eadem ſit. Diſcurrit hac occaſione Autor de aurifera variorum fluminum (quæ inter etiam Rhenum recenſet,) glarea, judicatque per artificia chymica multo plus auri exinde obtineri forſitan poſſe, quam nunc quidem per nudam lotionem aut ſelectionem in forma granorum excerpi ſoleat; aurum enim ipſi quandoque ſabulo velut matrici ſuæ inhærere & ex ea proinde ſeparari valere, ſi arena prius ope lithargyrii vel minii vitrificetur, atque tum cura habeatur *aurum volatile* inde extrahendi per additionem puri cujusdam corporis ad iſtud detinendum atque figendum apti, v. g. argenti: qua ratione aliquando ſe ipſum ex unico crucibulo tali arena vitrificata pleno, non niſi adhibito uno alteroque additamento parvi pretii ad fluorem facilitandum, per *Quartationem*, 16. gr. auri puri obtinuiſſe perhibet. Ne vero quis termino *Auri volatilis* offendatur, utpote quod Chymicorum plurimi pro mero figmento habent, per propriam experientiam confirmat, tale omnino dari: narrat nimirum ſe aliquoties auxilio additamenti cujusdam, nec mole, nec pondere adeo notabilis, absque etiam igne nudo intra Retortam Vitream vidiſſe aurum (ne quidem prævia calcinatione præparatum) ſublimari aliquando in forma ſalis colore fulvi, aliquando vero, operatione melius ſuccedente, ſub ſchemate cryſtallorum, venuſte figuratorum, ac Rubinos & rubore & nitore æmulantium. Cæterum num ullibi terrarum veræ *auri fodinæ* darentur, (voce nimirum non in populari ſenſu, ſed pro talibus accepta, in quarum minera metallum prædominans ſit Aurum,) diu ſe ambiguum hæſiſſe fatetur, inprimis cum nemo peregrinatorum, quorum tamen plurimos hac ſuper re interrogaverit, aliud teſtimonium, quam de mero auditu potuerit ferre; tandem nihilominus convictum ſe de rei veritate fuiſſe

te fuisse refert per transmissam ex India Orientali unam alteramque talis mineræ particulam: quas idcirco ob eximiam raritatem solicite & quoad singulas circumstantias describit. Sed, ut cum ipso nunc ad hydrostatica examina revertamur, ulterius ea proficere ait ad pertentanda varii generis corpora ad minerale regnum spectantia, & sæpe præter opinionem metallici aut alias insoliti quid continentia, lapides puta, arenas, glareas, limum ipsum quandoque: sicuti memorat, in Suecia optimæ notæ ferrum latere sub specie quadam limi fulvi e lacubus hauriri soliti, & in America alicubi aurum ipsum in forma glebæ seu terræ rubicundæ reperiri: quapropter sedulo monet rei metallicæ curiosos, ne oblatam sibi, in itineribus maxime, ullam prætermittant occasionem examinandi materias quascunque de fossilium genere occurrentes & inusitati quid præ se ferentes: non abs re quippe, patriæ suæ exemplo edoctus, statuit, multis in regionibus fossilium non temnendorum copiam esse, quæ tamen ab inexpertis per supinam oscitantiam neglecta & ignota relinquantur. Denique ad provehenda ulterius hoc in negotio examina hydrostatica, suadet Autor, ut talium amantes procurare sibi pluscula variarum minerarum, e diversis fodinis erutarum, frusta sive exemplaria satagant, simulq; sive proprio experimento, sive per sedulam inquisitionem ab aliis exacte perdiscere, quantam Metalli eas denominantis proportionem contineant, atque tum gravitatem cujusque specificam hydrostatice indagare: ita enim fore ait, ut aliis minerarum ejus speciei portiunculis oblatis, facilius de intestino earum valore judicium præmisso simili tentamine ferri possit. Quod superest, Tabula subnectitur alphabetica variorum corporum naturalium hydrostatice examinatorum, communicaturque pondus, quale singula tam in aere, quam in aqua habuerint, addita eorum cuilibet proportione gravitatis specificæ intuitu aquæ iisdem mole æqualis. Atque hæc fere summa est eorum, quæ in appendice hac prælaudati Tractatus continentur: de quo ipso id adhuc indicandum habemus, quod *Secundus* ejusdem *Tomus* propediem secuturus una promittatur, exhibiturus nimirum partim artificia quædam alia, ad meliorandam examinandamve Materiam Medicam facientia; partim supplementa quædam & paralipomena, quæ primo huic tomo destinata quidem, sed per incuriam omissa fuerant: pro cujus editione acceleranda, Perillustri Autori & bonam valetudinem & suave otium, de quibus nempe sub-

pe subinde deficientibus haud parum conqueritur, animitus appreca-mur. Coronidis loco Bibliopola subnexuit Catalogum universorum operum tam Philosophicorum, quam Theologicorum hactenus a Viro hoc celeberrimo in lucem editorum, a Gallo quodam, ut ait, medico concinnatum: certo simul signo iis in margine adjuncto, quæ in Latinum sermonem quoque translata prodierint; præter quæ tamen & aliorum quorundam Latina versio confecta esse perhibetur, licet nondum publicata: quod quidem non leviter dolendum est, cum interpretationis talis editionem omnibus modis promoveri, Reipublicæ literariæ plurimum intersit. Ne enim jam de scriptis hujus nostri Autoris Theologicis dicamus, de quibus nempe non nisi unicum illud, *de Stylo Scripturæ Sacræ*, Latina veste donatum est: sane tot egregii supersunt ejus tractatus Philosophici & ad complendam Historiam naturalem summe proficui, qui tamen nondum translati hucusque habentur: cujusmodi sunt volumina tria *Considerationum de utilitate experimentalis Philosophiæ naturalis*; item *Historia frigoris*; *Continuatio* prior (secunda enim traducta publici juris est) *experimentorum physico-mechanicorum circa elaterem & gravitatem aeris*; Discursus *de atmosphæris corporum solidorum*; *Experimenta & notæ de mechanica origine seu productione diversarum qualitatum particularium*, frigoris puta, caloris, saporum, odorum, volatilitatis, fixitatis, aptitudinis corrosionem tam faciendi, quam patiendi, præcipitationum chymicarum, qualitatum magneticarum & electricitatis: ne plura hujuscemodi enarremus, quæ excitare quidem appetitum solidioris Philosophiæ amatoribus, sed Anglica haud callentibus possent, non explere, nisi versio dictorũ librorum etiam procuretur. Cæterum in Catalogo illo & ea Autoris scripta una commemorantur, quæ non separatim, sed inter Transactiones modo Philosophicas Societatis Regiæ evulgata fuere: inter quæ non ultimum locum tenet Descriptio novi cujusdam Instrumenti hydrostatici, aureis nummis promtius & exactius, quam per ullam stateram examinandis inservientis, quæ habetur in *dict. Transact. ann. 1675. Mens. Jun. num. 115 pag. 329*: cujus quidem mentionem præ cæteris ut faciamus, materiæ affinitas, quam cum præsenti hac nostra appendice hydrostatica habet, exigere a nobis suo quodam jure videtur.

SINGU-

SINGULARIA EFFECTA VITRI CAUSTICI bipedalis, quod omnia magno sumtu hactenus constructa specula ustoria virtute superat, per D.T.

QUantum naturalis philosophiæ fines promoti fuerint adminículo vitrorum dioptrico artificio rite paratorum, cum jam olim apud animum meum perpendissem, magno incensus fui desiderio meam quoque symbolam pro viribus ad hanc rem conferendi. Simul atque ergo commodam adeptus sum occasionem, ea quæ mente conceperam, in praxin deducendi, præcipuus fuit laboris mei scopus, *primo* ut *telescopia* insitatæ magnitudinis non solum facillima ratione construerem, sed modum quoque non operosum illa dirigendi adinvenirem, ut scilicet objecta procul a nobis remota nobisque incognita possent perlustrari; *secundo* ut talia *microscopia* fabricarer, quibus quævis objecta cominus posita, vel tota vel ex parte, clare ac distincte possent inspici, atque ita plura indies, quæ sensus nostros adhuc fugiunt, indagari, id quod a nemine eo, qui mihi maxime probatur, modo factum memini; *tandem* ut singularem illam *vim*, quam *Solis radii* in res ipsis expositas *exserunt*, rite adplicarem, ita quidem, ut tantum excitare liceret ignem, qui omnes nobis cognitos agendi virtute superaret. Quo meo proposito adeo non excidi, ut potius per machinam valde simplicem & ab aqua commotam, vitra ad hos usus facientia non formare solum, sed nitidissime quoque expolire possim, sine magna ullius hominis opera. Qua de re cum alias plura in publicum proferre constituerim, non ingratum curioso Lectori puto futurum, si de vitris solum ustoriis quædam hac vice afferam.

Quibus perspectum satis est, quam operosa speculorum urentium sit fabrica, politura facilis jactura, conique ustorii in objecta comburenda non satis commoda directio, conjectura haud difficili assequentur, quibus rationibus ad vitrorum ustoriorum fabricam tentandam inductus fuerim. Id vero institutum meum deinde magis urgere cœpi, cum animadverterem, specula metallica aut vitrea Solis radios reflectentia, si comparentur cum vitris dioptricis ejusdem magnitudinis Solisque imaginem æque amplam referentibus, ab his virtute

adurendi non parum ſuperari, atque ita eos poſſe effectus edi per vitra haud adeo magna, quos a ſpeculis vaſtæ molis fruſtra deſideraveris. Verum experiundo didici, ſi quis opus hoc aggrediatur, tantas ſeſe difficultates illi objicere, quæ inſuperabiles prima fronte videntur. Neque enim, ut præcipuas ſolum commemorem, poſſunt vitra tantæ ſpiſſitudinis, quanta hic requiritur, parari in officinis vitriariorum eo modo, qui operis illis familiaris eſt, dicique non poteſt, quanti ſit laboris, homines illos in viam ipſis nondum tritam deducere, adigereque ad rem, quam impoſſibilem judicant, inprimis ſi tentamine uno alteroque facto vitra magno labore parata diſrumpantur. Certe triennium integrum conflictatus ſum cum difficultatibus illis, quas non niſi pertinaci ſtudio ſumtibusque haud exiguis ſuperavi. Quod ſi vero vel maxime vitrum quinquaginta circiter libras grave confectum fuerit, quotus eſt quisque tanto qui robore polleat, ut manibus ſuis in patina illud verſare, & figuram pariter ac lævitatem debitam ipſi conciliare poſſit? Neceſſe ergo eſt, ut per machinas hæc omnia efficiantur, quas excogitare non cujusvis eſt, & licet vel maxime quis animo conceperit earum fabricam, non tamen eidem ſtatim vel aquæ fluentis copia vel locus commodus, & quæ requiruntur cætera ſuppetunt. Quæ quidem cum in finem commemorantur, ut adpareat, nemini mirum videri debere, vitra uſtoria, quæ magnitudine ac virtute cum noſtro paria facere poſſint, a nemine parata fuiſſe; licet procul omni dubio multi ſolertiſſimi viri, quorum ferax fuit hoc noſtrum ſeculum, eorundem fabricam mente agitarint.

Cæterum quanti momenti ſit res ipſa, naturalis ſcientiæ conſulti facile intelligent ex effectis jamjam dicendis, quibus nulla temporis accuratior determinatio adjecta eſt, cum omnia paucorum ſecundorum minutorum ſpatio producantur.

1. Simulatque *lignum* foco admovetur, qui a ſuperficie vitri trium ulnarum longitudine diſtat, ſtatim flamma concitatur, tametſi lignum *aqua* prius *madefactum* fuerit.

2. *Plumbum* atque *ſtannum* non contemnendæ craſſitiei confeſtim liqueſcunt.

3. *Lamina ferrea* ea in parte, qua ad focum admovetur, mox excandeſcit atque ſine mora liquefit. Id quod in lamina cuprea & orichalcea quoque obſervatur.

4. La-

4. *Lapis fissilis* (Schieferstein) liquefactus in vitrum abit nigri coloris, quod in fila diduci potest.

5. *Vas argillaceum* aqua repletum, interim dum illa vehementer ebullit, colliquescit.

6 *Lateres cocti* excandefacti in vitrum flavum mutantur.

7. *Pumex* autem diaphanum vitrum suppeditat.

8. *Asbestus* foco admotus expectatione citius in nigricans vitrum convertitur.

9. *Plumbum liquefactum* in pellucidum *vitrum* transit.

10. *Stannum* vero primum in albissimum *pulverem*, deinde vero in *vitrum* commutatur.

11. *Aurum* liquescens in *vitrum* colore rubinos referens redigitur.

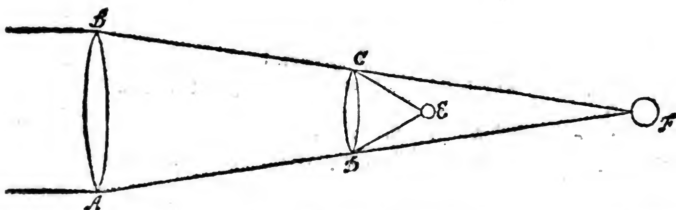
12. *Antimonium*, dum in clauso vase comburitur, fumos emittit, qui collecti in subtilissimum albissimumque pulverem abeunt.

13. *Sub aqua* ulnam alta pix, resina & sulfur liquefiunt.

14. *Lignum* quoque ac *papyrus* concremantur *a radiis* ab hoc vitro versus Solem *reflexis*, quod iis minime incredibile accidet, qui norunt, lentem quamvis numero indefinitos habere focos, quorum tres in nostra satis sunt conspicui.

Quoniam ergo vitri hujus ope, quod unius hominis opera facile loco moveri, & ad usum adhiberi potest, ignis excitatur, qui efficacia sua omnes alios nobis notos antecellit, atque ita non solum in *aere libero*, sed etiam in *vitris clausis* & *vacuo artificiali* varia possunt institui experimenta, & *pulveres* quoque, nec non *res variis fluidis circumdatæ* igni Solari potentissimo exponi; id quod si speculis ustoriis utaris, fieri nequit, quia conus ustorius, qui in vitris deorsum tendit, in speculis Solem versus in aerem projicitur: nemo certe inficias iverit, hoc instrumento, quod *media etiam in hyeme* eadem vi pollet, quamplurima in scientiæ naturalis incrementum posse indagari, si incidat in hominem & pyrotechniæ peritum, & veritatis studiosum. Quia vero ipse temporis, quod ad experimenta illa sumenda requiritur, penuria laboro, curabo, ut æquo sibi possint talia vitra pretio comparare, qui curiosarum rerum studio tenentur. Quorum in gratiam hic addam, qua ratione & *speculorum & vitrorum ustoriorum vires* incredibilem in modum *augeri* facile possint. Sit AB vitrum (speculum) causticum, in quo refracti (reflexi) radii conum AFB constituant. Adplicetur ad co-

num luminosum vitrum aliquod ustorium ea in parte, quæ foco non est nimis vicina, ita ut extremi radii AF & BF peripheriam ejus CD

stringant: ita fiet, ut Solis imago F contrahatur in E. Quantam vero vim radii hoc modo collecti habeant, vel ex eo potest colligi, quod res, quæ in F positæ, cum Sol altitudine debita non gaudet, duntaxat incalescunt, in foco E statim colliquescunt.

L' HERITIERE DE GUYENNE.

sive

Hæres Aquitaniæ. i. e.

Historia Eleonoræ, filiæ Guilielmi ultimi Aquitaniæ Ducis, nuptæ primum Ludovico VII Galliæ, dein Henrico II Angliæ Regibus.

Roterodami, apud Regnerum Leers, 1691, in 8. Plag. 18.

ARtificium veteres historias reconcinnandi & ad genium seculi nostri eleganti stylo accommodandi, Gallis quibusdam ab aliquot annis usurpatum, imitatus etiam est libelli hujus Autor ejusdem nationis *De Larrey* (hoc enim nomen in dedicatoria ad *Illustrissimum Ducem Schombergium* epistola profitetur,) sed ut conjici potest, cum plurimis aliis ob religionem patria exulans. Cum vero aliis quibusdam, ut notum est, objici soleat, quod veritati historicæ minus studeant, quam dulcedini fabularum heroicarum, quas *Romanas* vocant; fidem narratis asserere hic voluit adscriptis margini scriptoribus, quorum autoritate nititur. Titulum historiæ suæ paulo angustiorem a se datum esse non negat,

negat; majorem enim libelli partem in commemoratione aliarum rerum, quam quæ ad Reginam illam proprie pertinent, consumsit. Institutum tamen hoc suum nobilium scriptorum exemplo tuetur, qui Heroum suorum gestis non pauca ex ejusdem temporis actis admiscent. Hoc vero in Eleonoræ historia tanto excusatius fieri videtur, quod illa dissidiis inter Reges Galliæ & Angliæ, secutisque inde motibus & bellis non minimas causas dedit. Orditur Autor filum narrationis, postquã ex præcedentium annorum historia, quæ ad notitiam suæ pertinere putavit, repetiisset, ab A. 1136. Hoc enim *Guilielmus IX* Aquitaniæ Dux, qui genus ex Caroli M. stirpe traxisse perhibetur, decessit, cum prius ex duabus, quas habebat, filiabus, natu majorem *Eleonoram* testamento hæredem scripsisset, & *Ludovici* Crassi Galliæ Regis filio *Ludovico* (qui *septimus* ejus nominis numeratur) desponsari curasset. Altera *Alix* sive *Alexia* Comiti *Veromanduo*, ex Regio sanguine in Gallia Principi nupsit. *Eleonora* XIV annorum puella ejus fuit pulchritudinis & elegantiæ, ut non solum mariti Regis amorem sibi conciliaret, sed & per aliquot annos retineret; licet conversis in eam aulæ Gallicæ oculis, suspicionem liberioris vitæ vitare non posset, quam tamen Autor, meliora de ea sperans, eluere conatur. Postquam vero Regem, ad bellum sacrum in Asiam pro illorum temporum more proficiscentem, comitata esset, mira quadam & incredibili pene occasione, & amoris maritalis, & existimationis suæ non exiguam fecit jacturam. Captus erat a *Saladino*, Saracenorum in Palæstina Duce, quidam ex cognatis Reginæ, cui Sanzæo nomen erat. Hunc illa literis ad Barbarum, clam Rege, scriptis liberavit: nec Ludovicus Rex indignationem dissimulavit. Sed Regina elatiori animo erat, quam ut eam ferre, aut uxoriis blandimentis tollere vellet; quin contemnere maritum, ut superstitioni deditum, & monastico rigori quam regio splendori aptiorem cœperat. Intervenit quidem conciliatio quædam, sed recrudescente variis ex causis odio, accedente Pontificio & utriusq; conjugis consensu, matrimonium A. 1152 dissolutum est, quamvis Regina duas ex Rege filias peperisset. Consanguinitas prætexebatur, propter quam illis seculis facile divortiorum licentia impetrabatur, si gratia aut pecunia accederet. *Eleonoram* secretiores stimuli agitabant, amore *Henrici* Comitis Andegavensis captam. Hunc soluto regio matrimonio maritum sine mora elegit, & *Aquitaniam* in dotem ei attulit,
 nimis

nimis bona fide, ut Autor judicat, a Galliæ Rege restitutam, cum eam Rex filiarum, quas ex Eleonora genuerat, nomine retinere potuisset, certe nostro seculo vel levioribus etiam titulis utilitati regnorum studeatur. Cum *Henrico*, qui post *Stephani Blesensis* adversarii & competitoris sui obitum, Angliæ regnum secundus ejus nominis acceperat, aliquandiu satis jucunde vixit Eleonora, & quinque filiorum, duarumque filiarum mater ex illo facta est. Verum senior marito & jam effœta illecebras continuare non potuit, quibus illum in fide amoris conjugalis retineret. Cum igitur ille vagis amoribus indulgeret, implacabili in maritum odio exarsit, & adultos jam communes filios in patrem concitavit, infelici quidem conatu. Nam & ipsa a marito in arctam custodiam A. 1177 conjecta est, ex qua non nisi post annos duodecim a Richardo filio, qui post mortem primogeniti *Henrici* (tertium vocabant) & parentis, in regnum successerat, liberata fuit. Rependit filio beneficium mater, cum is ex Asiatico bello redux in manus *Leopoldi*, Austriæ Ducis, quem indigne tractaverat, incidisset, & *Henrico* VI Imperatori traditus in vinculis teneretur. *Eleonora* enim ingentem pecuniæ summam collegit, & obsides ex Angliæ Proceribus comparavit, quibus *Richardum* ex vinculis redemit. Post hujus mortem, filio suo superstiti, *Johanni* (quem *sine terra* cognominant) contra Henrici III filium Artum, nepotem suum, cui ex jure primogenituræ potius in regnum jus competere videbatur, adhæsit haud bono successu, quanquam *Johannes* istum in potestatem redegerit, &, ut fertur, clam sustulerit; nam ipse infelix admodum regnum habuit, & amplissimæ Eleonoræ provinciæ in Aquitania ad Galliæ Reges postea pervenerunt. Decessit illa octoginta amplius annos nata, in quibus sedecim Gallicæ, quinquaginta Anglicæ Reginæ nomen & dignitatem tenuit, varia fortuna, quam tamen animi inquietudine & ambitione sibimetipsi infensam fecit. Hæc fere præcipua esse putavimus, quæ ex *Eleonoræ* historia breviter recenserentur. Lectu tamen dignissima sunt multa alia, quæ per occasionem libello huic, in tres partes diviso, inseruntur, de gestis præsertim Regis Galliæ *Ludovici* VII, & Angliæ Regum *Henrici* II ac *Richardi* fortissimi Principis, & *Saladini* raræ itidem virtutis viri, quibus omnibus eleganter & copiose commemoratis, monita haud inutilia cum judicio addit Autor. Inter alia sub initium partis II summatim exponit vitam & exitum *Thomæ Becqueti*, celebris Archiepiscopi

piſcopi *Cantuarienſis*, cujus memoriam adhuc colit Romana Eccleſia, abominari autem cœpit ſub Henrico VIII Anglicana. Cancellarius fuit Thomas Henrici II, ſed pro beneficio accepto cum ad Præſulatum eveheretur, malam illi retulit gratiam. Cum enim in Synodo Epiſcoporum & Procerum a Rege Oxoniæ convocata, decreta contra abuſus dominatus Pontificii cum reliquis juramento approbaſſet, mox tamen abſolvi ſe ab illo vinculo Romæ curavit, & Pontificum prætenſiones ſummo cum zelo tueri nixus, omnes qui placita Synodi exequebantur, excommunicare auſus eſt. Aufugit poſtea in Galliam, ſed reconciliatus cum Rege, & in patriam poſt ſex annos reverſus, priſtino rigori inſtitit, & tam acriter offendit Epiſcopos, ut illorum inſtinctu, a quatuor ex Nobilitate Normannica in templo ſuo trucidatus fuerit d. 29. Decembris A. 1170, jugulum quidem ultro præbens, & tantum rogans, ut cognatis amicisque ſuis parceretur. Fuerunt inter Doctores etiam Pariſienſes, qui jure cæſum eſſe judicabant; ſed Romæ tanti habitus eſt, ut poſt triennium ab Alexandro III inter Sanctos referretur. Henricus Rex jurejurando ſeſe a ſuſpicione cædis illius purgavit, quanquam voce, quæ illi exciderat, & qua de Thomæ injuriis ſibi illatis querebatur, Nobiles illos ad facinus incitatos fuiſſe non ambigeretur.

MELCHIORIS LEYDECKERI SYNOPSIS CONtroverſiarum de Fœdere & Teſtamento Dei, quæ hodie in Belgio moventur. Accedit Apologeticus, quo ad iniquas D. Johannis Wajeni Cenſuras modeſte reſpondetur: nec non Exercitatio Theologica de S. Scripturæ Autoritate ad conſcientiam adſtruenda.

Trajecti ad Rhenum, ex officina Franciſci Halma, Academiæ Typographi, 1690. in 8. Plag. 24.

IN *Apologetico*, qui primam hujus opuſculi partem conſtituit, Clariſſimus *Leydeckerus* Viri itidem non incelebris *Johannis Wajeni* præfationem Synopſi Hierozoici præfixam ad cenſuram revocat, ac nominis ſui famam contra eundem vendicat. Hunc deinde excipit ipſa *Synopſis Controverſiarum de Fœdere & Teſtamento Dei hodie in Belgio motarum*, ac quinque libris abſolvitur. E quibus *primus* in decidendis quatuor

tuor controversiis occupatur, ac in earum I. negat Autor, vocem διαθήκη ex usu N. T. ac speciatim Apostoli Pauli, præcise significare Testamentum, non vero συνθήκην fœdus. II. ostendit, Testamentum Dei juxta Scripturas significare ipsum fœdus gratiæ, non æternum Dei propositum, voluntatem & gratiæ consilium. III. propugnat, Theologos hactenus recte docuisse, Vetus & Novum Testamentũ revera unum esse quoad substantiam, & quibusdam tantum accidentibus differre. IV. demonstrat, fœderis gratiæ ejusve œconomiæ non esse distinguenda tria tempora, 1. promissionis a protevangelio usque ad Mosen; 2. Veteris Testamenti a Mose ad plenitudinem temporis; 3. Novi Testamenti ab adventu Christi ad consummationem seculorum. Liber *secundus* duarum controversiarum enodationem instituit, & quidem I. evincit, sponsionem Christi sub Vetere Testamento non habuisse naturam fidejussionis, sed rationem expromissionis, adeoque Christum sub Vetere Testamento considerandum fuisse ut expromissorem, non fidejussorem, etiam secundum definitionem fidejussoris apud Jureconsultos receptam. II. declarat, Deum sub Vetere Testamento, admisso sponsore, non reservasse sibi libertatem nihilominus exigendi solutionem ab electis fidelibus, ceu primariis debitoribus. Liber *Tertius* duas itidem controversias sub examen revocat, e quibus I. refutat docentes Vetus Testamentum nihil aliud fuisse, quam consilium seu promissionem Dei de danda typica hæreditate terræ Canaan, cujus periodus sit incipienda a Mose & legislatione in monte Sinai. II. autem defendit, Apostolum Paulum Gal. IV, 24. & sqq. non agere de natura & origine Veteris & Novi Testamenti, nec per duas διαθήκας intelligere Vetus & Novum Testamentum, quorum illud sit de danda hæreditate terræ Canaan, & incipiat demum a monte Sinai. Liber *Quartus* tres exhibet controversias, inter quas I. impugnat sententiam eorum, qui statuunt sacrificia a prima promissione, facta in Paradiso, fuisse liberæ usurpationis, non imperata, & quidem usque ad Mosen, per quem propter μοσχοποιΐαν fuerint demum Ecclesiæ injuncta. II. improbat opinionem asserentium, legem ceremonialem post μοσχοποιΐαν datam esse in peccati exprobrationem ac quandam imputationem, nec non ad aggravandam atque obsignandam Patrum, sub reatu, ira, & execratione, servitutem. III. falsitatis arguit asseverantes, Decalogum primitus in monte Sinai Israelitis esse latum in puram putam formulam

mulâ fœderis gratiæ. Liber *Quintus* in explicando statu Patrum sub Vetere Testamento versatur, ac tredecim de eodẽ controversias proponit. I. tuetur, statũ Patrum ante Mosen a statu Patrũ post Mosen non esse discriminandum, juxta D. Cocceji conceptum; adeo quidem, ut facta fuerit ingens status mutatio, ex libero in duriorem, imo durissimum, propter peccatum μοσχολατρείας. II. probat, clarissimum Coccejum statum Patrum sub Vetere Testamento, adeoque & differentiam status sub Vetere & Novo Testamento minus recte explicuisse. III. IV. & V. negat, recte dici posse, Fideles Veteris Testamenti vixisse sub reatu, ira & maledictione, in eoque mansisse usque ad mortem Christi expiatoriam & satisfactoriam, adeoque nec actualiter eos fuisse cum Deo reconciliatos. VI. docet, Patribus sub Veteri Testamento adscribendam esse quietem animæ ac tranquillam conscientiam, cum libertate ac fiducia accedendi ad Deum. VII. inficiatur, Patres Veteris Testamenti detentos fuisse per omnem vitam in servili & miserrimo metu mortis, maxime ex intuitu per eam amittendæ terræ Canaan typicæ hæreditatis. VIII. refellit opinantes, Patres Veteris Testamenti usque ad Christum quodammodo & ex parte imperio diaboli obnoxios fuisse. IX & X. inculcat, Patres Veteris Testamenti nec Angelis, nec Principibus, Senioribus, Sacerdotibus, Prophetis, tanquam Dominis & Diis λεγομένοις subjectos fuisse. XI. exponit, Spiritum servitutis ad Vetus Testamentum, & Spiritum adoptionis ad Novum Testamentũ male restringi. XII. sub examen revocat & rejicit opinionem, quæ Patribus Veteris Testamenti plenam ac proprie dictam remissionem obtigisse inficiatur. XIII. inquirit in sensum loci ad Hebr. XI, 39, 40. atque ex eo sententiã Cocceji de statu Patrũ sub Vetere Testamento hautquaquam probari posse edocet. His quinque libris subjungitur tandem *Exercitatio de Sacræ Scripturæ Autoritate ad conscientiam adstruenda*, in qua methodum recentiorum quorundam suæ fidei sociorum, Scripturæ Sacræ autoritatem non aliunde quam ex ratione adstrui posse propugnantium, a Reformatorum processu, in demonstranda Sacri Codicis divinitate hactenus observato, multum abire, ac variis periculis expositam esse, luculenter tradit, eandemque, in medium adductis aliquot argumentis, concise refellit.

CHRISTOPH. VVITTICHII INVESTIGATIO
Epistolæ ad Hebræos, & POSITIONES sive Aphorismi universam Theologiam adumbrantes.

Amstelædami, apud Joan. Wolters, 1691, in 4. Plag. 60.

DIvinam hanc Pauli ad Hebræos epistolam *Wittichius*, dum in vivis erat, ita exponere studuit, ut sæpe quidem *Cocceji* sui vestigia solicite premat, nec raro tamen de suo etiam observationes haud pœnitendas adjiciat. Præsertim vero adminiculis profanæ eruditionis Græcæ utitur, ad emphasin phraseon Apostolicarum declarandam. Sic enim explicat v. g. Cap. I. v. 1. πολυμερῶς ex *Hesychio*:
pag. 11. πολυχεδῶς, δαψιλῶς, πολλὰ σχήματα ἔχων. Versu 4. διαφορώτε-
26. ρον ὄνομα, de prærogativa dignitatis, ex Xenophonte: ἀπὸ γὰρ τῆς μάχης τὸ τούτου ὄνομα μέγιστον ηὔξετο; & *Philostrato*: ὑφ' Ὁμήρου πολλοὶ καὶ τῶν μὴ πάνυ σπουδαίων εἰς ὄνομα ἤχθησαν. Pariter ut Latini apud *Virgilium* 11. Æneid: *Et nos aliquod nomenque decusque gessimus*: & Catilina apud *Sallustium*: *Fuimus vulgus sine nomine.* Versu 10. Κατ' ἀρχὰς, pro ἐν, ex *Demosthene*: κατὰ τὴν ἀγορὰν, *in foro*:
44. κατὰ τὴν νόσον, *in morbo*, ex *Thucydide*. Cap. II. v. 1. Παραῤῥυῶμεν, ex
52. *Hesychio*, ἐξολισθῶμεν, *Suida*, παραπέσωμεν, *Chrysostomo*, μὴ ἐκπέσωμεν, *ne excidamus*, *prolabamur*, *præterlabamur vel præterfluamur*, cum Coccejo, qui refert ad aoristũ II. verbi passivi παραῤῥυεῖσθαι. Quod plenum tamen Grammaticæ aleæ Wittichio videtur, satiusque omnino in præsente activo explicari exemplo *Chrysostomi*, qui simul adducit locum *Proverb. III. 21.* Υἱὲ, μὴ παραῤῥυῇς, τήρησον δὲ ἐμὴν βουλὴν καὶ ἔννοιαν, בני אל־ ילזו מעיניך. Τελειῶσαι ver-
74. su 10. ex sacris Ethnicorum atq; initiatis, qui μυεῖσθαι, τελεῖσθαι, τελίσκεσθαι, τελειοῦσθαι dicebantur. Ut frustra *Grotius* hoc idem esse, quod antecedens proxime εἰς δόξαν ἄγειν, contendat. Ἀγ-
89. γέλων ἐπιλαμβάνεσθαι versu 16. ex Platone: μὴ ἐξέσθω τοιούτου κτήματος ἐπιλαβέσθαι &c. ubi notat idem quod *pro suo vindicare* ac *redimere*. Castellioni placet *opitulari*, Grotio *liberare a servitute manu injecta*. respondet Ebræorum אחז, חזק & תפש, propius
90. tamen, Wittichii calculo, verbo גאל. Ἐν ᾧ v. 18. pro ὅταν, subintelligendo χρόνῳ, ex Thucydide: τὸ γὰρ γένος τὸ τῶν Θρᾳκῶν, ἐν ᾧ
95. ἂν θαρσήσῃ, φονικώτατόν ἐστι, *Thracum enim natio, si quando fiducia gliscit, cædis avidissima est*. Cap. IV. 13. Τετραχηλισμένα ejus-
132. dem sensus significationisque cum αὖ ἐρύειν, quod in sacrificiis usitatum juxta Homerum Iliad. α. Αὖ ἔρυσαν μὲν πρῶτα καὶ ἔσφαξαν καὶ ἔδειραν, *retrotraxerunt quidem primum, & jugularunt, & excoriarunt*

riarunt. Γῆ ἡ πιῦσα τὸν ὑετὸν, cap. VI. 7. ex *Anacreonte:* ἡ γῆ μέ-
λαινα πίνει. Quemadmodum Ebræorum רוה, proprie *ine-* pag. 161.
briari, de terra etiam usurpatur. Θάνατον Φέρεσθαι τοῦ διαθεμένου, 251.
cap. IX v. 16. *ferre mortem testatoris*, non *exspectare*, ut Grotius
arbitratur, ex Hebr. נשא Deuteron. XXIV, 15. Jer. XLIV, 23. ubi
vox נפש conjungitur. Ἐκ δευτέρου versu 28. *secundo*; sic ἐκ τοῦ 263.
Φανεροῦ *aperte*, ἐκ τοῦ δικαίου *juste*. Cap. X. v. 15. Μαρτυρεῖ ἡμῖν 278.
καὶ τὸ πνεῦμα; h. e. *assentitur nobis*, ex Xenophonte: καγὼ δὲ μαρ-
τυρῶ τούτοις, *ego vero his assentior*. Cap. XI. 1. πραγμάτων ἔλεγ-
χος οὐ βλεπομένων, scil. *convictio*, ex Xenophonte: ἐλέγχεται γελοῖ- 309.
ος ὢν, *convincitur esse ridiculus* &c. Ἐτυμπανίσθησαν versu 35. *de*
fustigatione, quando homines suspendebantur, & tympanorum instar fu- 353.
stibus cædebantur usque ad mortem, ex Hesychio πλήσσεται, δέρεται,
ἰσχυρῶς τύπτεται, ex Suida ξύλῳ πλήσσεται, ἐκδέρεται καὶ κρεμᾶται.

Nec raro Criticus noster de lectionis varietate disquirit. Asserit 72.
v. g. cap. II. 9. vulgatam lectionem χάριτι Θεοῦ contra Syriacam editio-
nem Tremellii, codices quorundam orthodoxorum Patrum, Fulgen-
tium, Vigilium, Ambrosium, & ipsum Nestorium, qui legit χωρὶς Θεοῦ
sine Deo, collegitque inde hominem tantum, non Deum in crucem
sublatum mortuumque. Cap. X. 2. ἐπεὶ ἂν, *cæteroquin*, pro quo 266.
alii, ἐπεὶ οὐκ ἂν, vel ἐπεὶ κ' ἂν, vel οὐκ ἂν. Versu 11. καὶ πᾶς μὲν ἀρχ- 274.
ιερεὺς ex editione Genevensi anni 1619, & MSto Grotii, quod ad sco-
pum Apostoli quadret magis, quam vulgatum illud in nostris codici-
bus, καὶ πᾶς μὲν ἱερεύς. Sic v. 34 utrumque probat, καὶ γὰρ τοῖς δε- 300.
σμοῖς μου, & καὶ γὰρ τοῖς δεσμίοις, uti Beza scriptum testatur in duo-
bus MSS. codicibus, lectumque a vetere Interprete Latino, Syro &
Arabe.

De Cherubinis ad versum 5 capitis IX breviter agit, ac deno- 234.
minationem ab illo animali arcessit, quod bovem facie retulisse, seu
פני הכרוב habuisse, *Ezechielis I, 10.* dicitur, ut כרוב sit idem (sic-
ut Coccejus jam ante ex Kimchio notavit) quod *bos arator*, deriva-
tusque a כרב *arare*, secus atque aliis videtur, qui deducunt a רכב
equitare per μετάθεσιν literarum ר & כ, & כרוב *sellam* seu רכוב
faciunt. Qua ratione alias Cherubini vocantur רכוב אלהים
currus Dei, Psalm. LXVIII, 18. Iis symbolice ait exprimi duplicis
generis creaturas, Angelos nempe & homines, ubi impositi arcæ se

mutuo adspexisse dicuntur, innuique Angelos cum hominibus in Chri-
pag. 235. sto amico quasi vinculo consociari, & arcanis salutis nostræ flagrantissi-
229. mo animo studioque inhiare. Istiusmodi μυστικώτερα Auctor dili-
genter quandoque tangit exponitque, v. g. *cap. IX, 2.* τὴν λυχνίαν
seu candelabrum tabernaculi de cœlesti lumine, quod in cordibus no-
stris vel per Divinum verbum in hac vita, vel proxime a Deo in æter-
no illo futuroque tabernaculo accenditur. Τὴν τράπεζαν, καὶ τὴν
230. πρόθεσιν τῶν ἄρτων, *mensam & propositionem panum*, de Servatore,
qui panis vitæ est *Joh. VI.* & spiritualis cibus noster, ejusque pretiosa
morte ac merito, quod panum illorum instar, qui coram Deo in
mensa positi perpetuo erant, sempiternum manet, operaturque, ut per
232. εὐαγγέλιον ac Sacramenta nobis velut in mensa subministratur. Τὴν
κιβωτὸν τῆς διαθήκης περικεκαλυμμένην πάντοθεν χρυσίῳ, *arcam
Testamenti undique auro obductam*, v. 4. de Christo, in quo omnes divi-
næ ac humanæ sapientiæ thesauri tecti sunt atque reconditi, *Coloss.
II, 3.*

Neque minus in eam curam incumbit, ut diluat illa convellat-
que, quæ ab Apostolico sensu recedere videntur. Hinc depugnat ad-
versus Socinianos, qui *capitis VII. v. 26.* de Christi felicitate præposte-
re explicant, quasi his ipsis verbis, quibus summa absolutissimaque
Pontificis Maximi integritas, sinceritasque indicatur, nonnisi status
202. quidam beatus auspicatusque significetur, conanturque ex *versu 7. ca-
pitis IX* evincere, omnia peccata, quæ *Levit. XVI, 16, 30, 34.* di-
cuntur *expiata die expiationis*, esse restringenda ad peccata infirmi-
237. tatis, quæ appellantur ἄγνοιαι, & ex *versu 8.* piorum animas ante Chri-
sti adventum ad cœlestia æternaturaque gaudia non esse admissas. *Quo
239. pervenisse quidem etiam Abrahamum, Isaacum & Jacobum, & alios
viros eximios* Grotius hoc loco existimat, *sed quasi per machinam,
non per viam, extraordinaria quadam ac rara Dei dispensatione.*
34. 35. Quem notat inde Wittichius, & passim refutat, v. g. cum dictum
Psalm. XLV, quod *Capite I. v. 8.* de Christo adducitur, ὁ θρόνος σου,
ὁ Θεὸς, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, de ipso potius Deo Patre, tanquam
142. throno Filii, vel firmatore ipsius, & verba illa Capitis V. v. 6. σὺ ἱερεὺς
εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ, de Sacerdote, cujus nullus
successor, non vero de perfectissimo ejusdem munere æternumque du-
raturo interpretatur; quin imo ἀπολύτρωσιν illam τῶν ἐπὶ τῇ πρώ-
τῃ δια-

τῃ διαθήκῃ παραβάσεων de *redemtione, sive liberatione a peccatis, quæ in populo Dei ante Christum utplurimum valuerant*, intelligendam opinatur; veteresque illos *Cap. XI, 40.* ideo dici sine nobis minus consummatos, *quia in vita æterna erunt nostri accessio, & sic istorum bonorum participes.* Quid quod alia varie atque subinde ex Coccejo contra Schlichtingium Autor disputat; propugnatque contra Heinsium, vocabulum ἀγγέλων Cap. II, 2. proprie de Spiritibus illis a corpore liberis, non de nunciis Prophetisque divinis esse exponendum; istud item Psalmi VIII. τὸν βραχύ τι παρ' ἀγγέλους ἠλαττωμένον, &c. de Christo, capiendum esse, non de hominibus aliis, uti Heinsius male existimaverat. Quamvis vero sæpe ὑποθέσει suæ nimium quantum serviat contra Arminianos ac Nostrates disputans, non tamen id obstat, quo minus in bibliotheca exegetica bene struenda locum huic Wittichii Commentario haud postremum tribuendum existimemus.

pag. 250.
358.
54.
70. sqq.

HISTOIRE DE DOM JEAN DE PAlafox &c. i. e.

Historia Iohannis de Palafox Episcopi Angelopolitani, & postea Osmensis, ejusque litium cum Jesuitis.

Anno 1690, in 12. Plag. 24.

HISTOIRE DE LA PERSECUTION DE deux saints Evéques par les Jesuites &c.

sive,

Historia persecutionum, quas Bernardinus de Cardenas Paraguayensis in America Meridionali Episcopus, & Philippus Pardus, Archiepiscopus Philippinarum, a Jesuitis passi sunt. Accedit Responsum ad Judicium de Tomo III Practicæ moralis, anno 1690 Coloniæ excusum.

A. 1691, in 12. Plag. 26.

TOmum III. *Practicæ moralis*, qui *D. Antonio Arnaldo* tribuitur, in Actis nostris A. 1690 p. 442. & sqq. recensuimus. Quod igitur in illo de edenda historia Præsulum in India a Jesuitis male tractatorum promiserat Autor, in voluminibus his, quæ quartum & quintum *Practicæ Moralis* tomum constituunt, nec incommode a nobis hic conjunguntur, præstare aggressus est. Summa rerum ex *Tomo* illo *III.* & aliunde sic satis nota est. Casus autem tot atq; tantos variosq; continent scripta, quæ in his compilationibus producuntur, ut compendiosam enarrationem difficillime admittant. Omissa itaque illa, indicem libellorum & documentorum, tum quæ integre in linguam Gallicam versa exhibentur, tum quorum fragmenta aut excerpta solum producuntur, hic inseremus.

In priori volumine de Episcopo Angelopolitano reperiuntur (1.) *Antonii Gonzalez de Rosende*, ex Ordine Clericorum Minorum, libellus de vita *Johannis de Palafox & Mendoza*, Hispanice A. 1666 cum insignibus approbationibus editus. (2.) Initium vitæ ejusdem Episcopi, a Jesuita quodam Gallice publicatum A. 1688. (3.) Ejusdem vita ab ipso Palafoxio Hispanice scripta, titulo: *Vita interior cujusdam peccatoris pœnitentis.* (4.) Ejusdem *defensio canonica* magno volumine A. 1652 edita & Regi Hispaniarum dedicata, ex qua memorabilia quædam documenta singulatim allegat Autor, puta, Provisoris Episcopi mandatum ad Jesuitas, ut approbationes suas exhibeant; epistolam Episcopi ad Regem d. 12. Sept. A. 1647. postquam sese in montes recepisset, datam; Ejusdem literas ad *P. Radam*, cui Regis diplomata adjunxit d. 7. April. A. 1649; Responsum *Radæ* d. 14. April. A. 1649. quo causas adducit, propter quas mandato Regis non pareat; Replicam Episcopi d. 4. Maji A. 1649. (5.) Prima Episcopi ad Pontificem epistola d. 25. Maji A. 1647. data, in qua de injuriis a Jesuitis sibi illatis conquestus est. (6.) Alia prolixior ad eundem d. 8. Jan. A. 1649. quam a Jesuitis perperam pro supposititia traduci notat Autor. (7.) Responsio ad memoriale Jesuitarum Regi, sub finem anni 1649. contra Episcopum exhibitum, & a Canonico quodam Angelopolitano, tunc Madriti præsente, publicatum. (8.) Memoriale P. Pedrazæ Jesuitæ, Episcopo quidem Paraguayensi oppositum, sed in quo tria capita falsæ accusationis contra Angelopolitanum contineri dicuntur. (9.) Responsum ad Memoriale Jesuitarum, quod Episco-

pus

pus Angelopolitanus Regi tradidit, pro obtinenda executione *Brevis Apostolici* d. 14 Maji A. 1648 pro se expediti. (10.) Manuscriptum, cui titulus est, *Angelopolitana*, productum in congregatione Cardinalium, & a *D. Johanne Magano* subscriptum, in quo acta Episcopi narrantur & defenduntur. (11.) Breve Pontificis *Innocentii X.* d. 14 Maji A. 1648 supra n. 9. allegatum, & postea d. 19 Novembris A. 1652 & 27. Maji A. 1653 confirmatum. (12.) Scriptum Jesuitarum Romæ A. 1653 compositum, titulo: *processus & finis causæ Angelopolitanæ.* De hoc notat Autor, quod Tomo IV *Bullarii* Lugduni A. 1655 excusi, a fol. 289 usque 300 insertum, sed in indice librorum prohibitorum A. 1683 jussu Innocentii XI edito expunctum fuerit.

In volumine altero ejusque Tomo I. de Episcopo *Paraguayensi* sequentia Gallice versa producuntur. (1.) *Memoriale*, sive *Defensorium Bernardini de Cardenas* Episcopi Paraguayensis, & Monachorum Franciscanorum illius diœcesis, ad Regem Hispaniarum, oppositum Memoriali *Juliani de Pedraza*, Procuratoris Jesuitarum in India Generalis d. 26 Novembris A. 1652 ab *Johanne Villalono* Monacho Franciscano. (2.) Ejusdem responsum ad primum memoriale a *Pedraza* contra Episcopum scriptum. (3.) Ejusdem refutatio posterioris memorialis a *Pedraza* exhibiti. (4.) Dissertatio de vita, meritis & laboribus Episcopi ex actis ab A. 1644, usque ad annum 1657, quo ex sede sua in montes & sylvas ejectus est, & Barbaris Evangelium prædicavit. (5.) Dissertatio apologetica de persecutionibus & molestiis Episcopo a Jesuitis inflictis, Alexandro VII Pontifici exhibenda, autore *Alfonso Carillo*, Advocato curiæ Hispanicæ. (6.) Memoriale ex Hispania missum, quo continentur resolutiones Alexandri VII & congregationis Cardinalium, itemque Regis Hispaniarum in causa Paraguayensi.

Tomo sequenti hujus voluminis producuntur, quæ ad historiam *Philippi Pardi*, Archiepiscopi Philippinarum spectant. (1.) Responsum *Alfonsi Sandini*, Dominicani, Definitoris & Procuratoris Generalis provinciæ Philippinæ, ad curiam Regis Hispaniæ, quo relatio adversariorum, pro defendendo Pardi exilio, refutatur. (2.) *Christophori Padrochi* narratio de captivitate & exilio Archiepiscopi, mandato hujus, cum ipse a defensione sui impediretur, conscripta. (3.)

Ejusdem

Ejusdem alia relatio de actis Archiepiscopi, postquam in sedem suam restitutus fuisset. (4.) Exemplum relationis authenticæ de actis Archiepiscopi circa mercaturam Jesuitarum. Adduntur in fine (5.) literæ *Gabrielis Curuzelaequi* Gubernatoris Philippinarum d. 15. Febr. A. 1686. ad Archiepiscopum data, hujusque responsio d. 25. Febr. ejusdem anni. (6.) Excerpta ex scripto Maniliæ in Philippinis composito, & Romam ad *Congregationem de propaganda Fide* destinato.

Subjunctus est historiæ huic tractatus, ad illam quidem non pertinens, sed quem Autor una cum isthac historia melius conservari posse putavit, quam si seorsim ederetur. Dicendum autem prius aliquid est de libello, cui tractatus hic opponitur, cujusque in rubrica mentionem fecimus. Habet is formam dialogi inter *Alcippum* & *Theodorum*. Ex illis prior magnis in speciem laudibus ab ingenii acumine, excellentia styli & insigni moderatione D. Arnaldum extollit, & Jesuitarum causam in *Tomo III. Pract. moral.* vehementer vulneratam esse disserit. Alter in contrariam prorsus sententiam verba facit, & ex omnibus Arnaldi scriptis *Tomum* illum tertium pessimum esse contendit. Speciatim reprehendit in eo prolixitatem & moram tædiosissimam in præliminaribus, inprimis autem temeritatem, imo stultitiam deliro sene dignam, quod fidem haberi postulet libris & documentis adversus Jesuitas publicatis, licet authentica non producantur. Exprobrat ei, quod deserta patria non potius in Indiam ad propagandam fidem & cognoscenda Jesuitarum acta profectus sit, quam in Hollandia refugium quæsiverit, in qua hæresin & confusionem regnare terramque martyrum sanguine respersam esse dicit. Addit alia non parum acerba, & responsiones copiosas ad narrata Tomi III (quæ in præsens intacta reliquit,) pollicetur. Huic Dialogo opposita est Appendix illa, de qua diximus, quæ eo præcipue tendit, ut ostendatur, in controversiis, quæ non coram tribunali judicis tractantur, sed in scriptis ventilantur, sufficere, si a viro probo exempla librorum & documentorum producantur, non exhibitis licet authenticis sive autographis; standum enim illis esse, donec falsi convincantur. Autor interim confidenter asserit, verissima & sincera esse, quæ allegavit, & cum autographis convenire; hæc vero tutius in locis, ubi sunt, donec a judicibus edi jubeantur, custodiri, quam artibus adversariorum exponi, quibus illi abolere, aut corrumpere, quæ sibi nocere putent, noverint.

verint. Post alia, quæ illis hac occasione objicit, ad rixam Arnaldi cum Jesuitis de peccato philosophico digreditur, & librum Platelæ Jesuitæ Duaceni & theses P. Pugeani ex collegio Claromontano Arvernorum allegat, ut adversus Jesuitas Antverpienses, a quibus provocatus est, probet, quod omnino docuerint Jesuitæ, peccata enormia pure philosophica committi posse. Ad ea vero, quæ *Theodorus* ille *Arnaldo* exprobraverat, existimationem hujus tuetur, cum sit Doctor Theologiæ in celeberrima Parisiensium Academia renunciatus, & pro orthodoxo & probo a Pontificibus & Cardinalibus adhuc agnitus, nullius vero nec falsi, nec læsæ charitatis, post quinquaginta annorum cum Jesuitis contentiones, convictus. Objectam *Tomi III* prolixitatem defendit, quod generalia prius clare asserenda fuerint, antequam ad probationes particulares, sequentibus Tomis instituendas, progressus fieret: obtentum tamen esse scopum existimat, & argumenta illius, ex quibus quædam breviter repetit, intacta consistere. Aculeis quibusdam pungit autorem *Judicii*, quem innuit *Buhursium* esse: senem esse Arnaldum fatetur, octoginta annorum, sed cui vigor memoriæ, ingenii & judicii, qualem habuerit, integer supersit: salvam illi esse fidem in Regem & patriam, salvam doctrinam Catholicam. In Indiam ut proficisceretur, ex re ejus non fuisse, nec illo itinere opus esse ad noscenda Jesuitarum facta. Horum odio & violentia Gallia ejectum fuisse, nec vitio verti illi debere, quod in Batavia sedem quæsiverit, quam Jesuitæ frequentissime adeant, malintque soli, excluso reliquo Clero, missionis illius emolumenta ad se trahere. Catholicos in Hollandia absque participatione hæresis aut confusionis vivere posse, & eorum ad quingenta millia in ea reperiri, qui Deo majori zelo serviant, quam in provinciis, in quibus cultus Romanus publice vigeat: Clerum doctum & pium esse, populum bene instructum. Adjicit quædam de martyribus veteribus novisque, & inter hos de *Gorcumensibus* & *Brielensibus*, ac nominatim *Cornelio de Muis*. Acerbiora quædam, cum ad caput quæstionis parum faciant, studio præterimus.

PLAINTE DE Mr. ARNAULD DOCTEUR de Sorbonne à Monseigneur l' Evesque d' Arras, &c. i. e.

Querela D. Antonii Arnaldi Theologi Sorbonici ad Dn. Episcopum Atrebatensem de impostoribus, qui ultra annum ejus nomine falsas literas plurimas ad Theologos Duacenses non paucos plenas mendacii & fraudum scripserint.

Typis hoc ipso anno, sed non adscripto loci nomine, excusa, plagulis $3\frac{1}{2}$ in 4.

IMpostura, de qua queritur Autor, tam atrox est, ut propemodum, ob imitationis metum, periculosum videri possit, eam liquide exponere. Quoniam tamen evulgata est, & cautelam aliquam notitia ejus afferre etiam prudentissimis potest, dissimulandam omnino aut silentio prætereundam non putavimus. Tanto vero magis detestanda est fraus ista, quod a viris literatis & sacri ordinis commissa esse videatur. Ansam enim habuit ex diuturna illa & acri disceptatione, quæ Arnaldo & sociis cum sectatoribus Molinæ intercedit. Qui illius fuerint architecti, Arnaldus affirmare non audet; suspiciones tamen detegit,& investigationem atque vindictam criminis ab Episcopo expectat. Antequam igitur innotescat, quid Episcopus præstiterit, nemo præjudicio gravandus est. Summa querelæ, ut eam paucissimis proponamus, hæc est: Cum in Academia Duacena ex Professoribus Philosophiæ junior quidam, *Lignius*, orationem & sententiam Jesuitæ cujusdam in publica declamatione refutasset, & famosas illas quinque propositiones (quas Jansenianas vocant) defendisset, mirum in modum adversarios offendit. In hujus igitur perniciem literæ confictæ & ad illum aliosque Arnaldi nomine missæ esse dicuntur, quæ illos in fraudem induxerunt, ut Arnaldo illi personato respondentes, animi sui sensa simpliciter & aperte indicarent. *Lignius* ipse & libros & manuscripta quædam secretiora impostori misit, reculas suas vendidit, & statione sua deserta in extremos Galliæ fines Carcassonam usque, Galliæ Narbonensis urbem, ducentis a patria milliaribus dissitam, profectus est, mendacibus promissis illectus, fore, ut a pio quodam Episcopo susciperetur & optime haberetur. Sed misere delusum se esse cum damno & dedecore expertus est. Alius Duacensium Arnaldo fictitio, quem pro patre spirituali elegerat, arcana conscientiæ suæ in literis revelavit. Ut vero literæ hæ Duacensium, in damnum eorum & sine

sine suspicione stellionis, qui eas ab incautis elicuerat, publicari possent, alio figmento suppositæ sunt Arnaldi literæ, quibus vehementer lamentatur, literas illas ab infido & profugo famulo, ægrotanti sibi surreptas esse; quanquam ipse in hac Querela sua affirmet, se neque ægrotasse, neque a multis annis famulum habuisse. Interim in fine libelli ad Episcopum significat, epistolas illas Duacensium a Rectore collegii Jesuitarum illius loci asservari, & cupientibus ostendi. Hæc de ludo hoc minime liberali & faceto sufficiant; de quo fortasse tempus plura docebit, cum nec Arnaldus a prosecutione causæ cessaturus esse videatur, nec fortassis etiam Jesuitis defutura sint, quæ pro se allegent.

HISTORIA MULIERUM PHILOSOPHARUM, scriptore Ægidio Menagio.

Lugduni, apud Anissonios, 1690, in 12. Absolvitur plagulis dimidiatis 22.

ETsi paucis philosophandum esse Neoptolemus apud Ennium censeat, & multitudinem consulto philosophiam fugere Cicero existimet, quod eam non nisi docti homines assequi possint; fœminas tamen ab ejus studio non exclusas fuisse olim, nec id hodie aversari, in vulgus notum est. Ut miremur, unde Lactantius sententiam istam hauserit, qua Lib. III. Instit. divin. cap. 25. tradit, Veteres docuisse, nullas unquam mulieres philosophatas esse præter unam ex omni memoria Themisten. Plures studio isti fuisse deditas ostendit Menagius, dum ad Diogenis Laërtii historiam Philosophorum observationes olim in Anglia editas novis accessionibus locupletatas in Belgio nunc evulgat, haud alienum ab isto instituto existimans, in hoc libello fœminas recensere, quæ in Græcorum veterum libris memorantur philosophiæ studio claræ. Itaque elenchum earum peculiari hoc commentariolo contexuit, eumque artibus & scientiis omnibus excultæ in Galliis fœminæ *Annæ Daceriæ* Tanaquilli Fabri filiæ dicavit. Neque eas tamen, quæ amœnitatum studia excoluerunt, rhetoricen, poeticen, historiam, mythologiam & similia, enumeravit, quarum plurimæ memorantur in scriptis veterum; sed solas eas e priscis historiis congessit, quæ severiori disciplinæ philoso-

phiæ operam dederunt, & vel ejus ſtudio vel libris de ea ſcriptis inclaruerunt. Singularem de iis *Apollonii* Stoici librum olim extitiſſe, Photii teſtimonio *p. 4. & 79.* affirmat, ipſe vero in Scriptorum priſcorum, quos evolvit aſſiduus, libris ſexaginta quinque ſe reperiſſe indicat, easque hoc ordine recenſet, ut primo loco novendecim ſectæ non certæ addictas collocet. Inter has præ cæteris eminent, de quibus etiam prolixius diſſerit, *Aſpaſia* Periclis prius ſcortum, dein conjux *p. 9. Julia Domna* primum Severi Imp. poſtea Caracallæ privigni, vel ut alii rectius cenſent, filii, conjux *p. 19. Anthuſa* divinationis e nubibus inventrix *p. 26. Eudocia*, quæ prius *Athenais* fuit dicta, Theodoſio Jun. matrimonio juncta *p. 28. S. Catharina* Alexandrina virgo & martyr, Philoſophiæ profeſſorum Pariſienſium (æque ac Wittenbergenſium) patrona, *Æcaterine* etiam dicta; cujus hiſtoriam, quod nimium fabulis implicita eſſet, ex Breviario Pariſienſi juſſu Archiepiſcopi anno 1680 ejectam annotat *p. 46.* Dein certis alligatas ſectis philoſophas mulieres enumerat; Platonicæ quidem addictas ſeptem, quas inter celebris eſt *Hypatia* Theonis Mathematici Alexandrini filia, miſeris modis trucidata, *p. 56.* Dialecticis addictas quatuor Crononis filias *p. 63.* nominat. Cyrenaicam unam *Areten p. 64.* Megaricam unam *Nicareten p. 65.* Cynicam unam *Hipparchiam* uxorem Cratetis, cum quo publice congreſſa fuerit, verecundiæ nulla ratione habita, *p. 67.* Peripateticas duas *p. 70.* Epicureas tres *p. 75.* Stoicas quinque *p. 79.* recenſet. Pythagoricas plures extitiſſe, deque iis *Philochorum* peculiare volumen ſcripſiſſe *p. 4. & 81.* ex Suida refert. Inter quas *Theano* uxor Pythagoræ, quæ duos filios Telaugem & Damona ex eo ſuſcepit, cumque his marito defuncto ſcholam rexit; & *Myia* Milonis Crotoniatæ conjux, Pythagoræ filia; necnon *Timycha* Millyæ Crotoniatæ uxor, quæ ſtupendæ pertinaciæ exemplum edidit, linguam dentibus ſibi præmorſam in os Tyranni, cauſam ex ea ſcire cupidi, cur Pythagoræi mortem oppetere malint, quam fabas conculcare, exſpuens, memoria dignæ videntur.

Huic de philoſophantibus fœminis libello adjecit Autor Diſſertationem lingua Italica ſcriptam ſuper teſſaradecaſtichon (*ſonetto* vocant Itali) ſeptimum Franciſci Petrarchæ, cujus initium:

La gola, e 'l ſonno, e l' ozioſe piume.

Commendatur in eo ſtudium philoſophiæ, etſi vulgo contemni ſolitum. Definit autem in hos verſus: *Tanto*

Tanto ti prego più, celeste spirto,
Non lasciar la magnanima tua impresa.

id est, Eo magis te oro, anima cœlestis,
Ne avertaris a magnanimo tuo proposito.

Quæritur hic, cuinam inscriptum fuerit hoc poemation? Si commentatores ea de re consulas, vir aliquis intelligendus erit, isque aut *ignoti nominis*, juxta Antonium de Tempore, Castelvetrum, & Tassonium; aut *Ursus* in Montis Pessulani academia studiis incumbens, juxta Franc. Philelphum; aut secundum Bernardinum Danielem & Vellutellum *Joannes Boccatius.* Sed a scopo aberrarunt hi omnes. Observat quippe Menagius, carmen hoc esse responsorium ad epistolam, eodem ligati sermonis genere, iisdemque (quod potisſimum argumentum est) rhythmis terminatam, quam *Justina Levia,* Andreæ filia, *Perotta* Saxoferratensis ad Petrarcham dederat, consilium rogans, an in philosophiæ studio pergere, an ad fusum & colum se relegari debeat pati? Fuit hæc (quod annotat Autor) agnata Nicolai Perotti, Episcopi Sipontini, qui *Cornucopia* congessit, ac in eo Phædrum fabularum scriptorem insigni plagio expilavit, observante Scriverio ad Martial. Lib. III. ep. 20. Hæc ubi memorasset Menagius, singula Petrarchæ verba notis illustrat, quibusdam grammaticis sive criticis, quibusdam historicis. Sic prolixius agit de poetarum coronis *p. 30.* de paupertate poetarum *p. 46.* Paradoxe satis *p. 58.* statuit, si unicus Poeta epicus sit apud Græcos Homerus, apud Latinos Virgilius, apud Italos Torquatus Tassus, (cui tamen Fulvius Testi Ludovicum Ariostum jungi voluit) eadem ratione dici posse, apud Lusitanos unicum esse Cammoesium, at apud Hispanos Gallosque nullum. Catalogum fœminarum eruditarum texit *p. 59.* ex Italia, Gallia, Hispania, Germania & Belgio collectarum. De Germanis inquit p. 63: *Anno gl' istessi; oltre ad Antonia Burignona Teologa; la Principessa Elisabetta, sorella dell' Elettor Palatino, Abbadessa d'Erfort; e Antonia de Vitemberg, sorella d' Eberardo III Duca di Vitemberg: l'una e l' altra, non solo in ogni sorte di bella letteratura eruditissime, ma anche intelligentissime delle lingue orientali.* Ad quem locum, pace doctisſimi Autoris, majoris lucis causa annotare quædam lubet, uti suevimus quandoque facere, ubi de nostratibus exteri loquuntur. *Burignonia* ad Belgium potius quam Germaniam nostram referenda erat, uti ex Actis anni 1686

p. 12. patebit, & *Elizabetha Palatina*, eruditarum virginum miraculo vix commode sociatur, quippe eruditione isti prorsus impar, in theologicis saltem meditationibus defixa. Elector porro, cujus soror hæc erat Herfordiensis Abbatissa, mortua d. 8. Febr. A. 1680, Carolus est Ludovicus Comes Pal. Rheni, ejusdem anni die 28. Aug. fato functus. Pro *Vitemberg* heic & in Indice legendum *Virtemberg*, id est, *Würtemberg*; simulque notandum, Antoniam istam sororem habuisse natu minorem *Annam Joannam*, quæ ei persimilis fuit in cœlibatu, in eruditione, in longævitate, in anno denique emortuali: nata quippe illa fuerat d. 24. Mart. 1613, hæc d. 13. Mart. 1619. denata illa Kal. Octobr. hæc d. 5. Mart. eodem A. 1679. Nec Germania nostra adeo fœminarum eruditarum est sterilis, quin plures, tum fato functæ tum adhuc superstites, ad miraculum usque doctæ & scientiis excultæ, nominari ab Autore potuissent: quarum ut justum catalogum texere instituti nostri ratio non permittit, ita in transcursu tamen non possumus non memorare *Henriettam Catharinam*, ex perillustri *Frisiorum* stemmate prognatam, & hoc tempore sanctioris in aula Electorali Saxonica Consilii Præsidi, Viro illustrissimo *Dn. Nicolao Libero Baroni a Gersdorff* matrimonio junctam; cujus eximia eruditio vivæ omnium Musarum ac Gratiarum imaginis laudem ipsi jampridem peperit, ejusque consummata omnium artium & linguarum scientia omnisque generis doctrina, infucatæ pietati virtutibusque aliis juncta, ita per orbem dudum innotuit, ut famam ejus in Gallias ad Autorem penetrasse omnino existimemus. E Rappolti sane, summi poetæ & theologi, *Miscellaneis*, si non aliunde, id cognoscere potuit, qui hunc in modum *p. 287.* eam, cum adhuc virgo teneræ ætatis esset, sex & viginti abhinc annis allocutus est:

Ecce stupet, citharamque tibi submittit Apollo,
Et cantu assurgit turba novena tuo.
Namque aliquis nostras tractare ait acriter artes,
Et vatum assidua volvere scripta manu.
Postque Dei cultum, post cultum utriusque Parentis,
Ingenuis studiis nil coluisse magis.
Quid loquar? Aonias te fama æquare puellas,
Et Latias nobis reddere velle nurus?
An generi miscere tuo titulisque Camœnas,

Et

Et vetus abjectis conciliare decus?
Quales Heroum nec iniquo sanguine sponsas
Alta Croton Samia prætulit arte viris:
Mascula vel qualis modulata est pectine Sappho
Clausa suis numeris verba sonante chely:
Vel Latiis cecinit Grajisque immortua chartis
Imperii occidui nupta Serena Duci.
Quicquid id est, raris te cernit dotibus orbis,
Posteritasque viros inter adulta canet.

Nec minus apposite & vere de ea cecinit Morhofius in libello, quem *Venerum novarum* nomine insignivit, *p. 16.* qui quod in paucorum manibus est, tot illustrium dotium Fœminæ absolutissimæ testem, inde depromtam elegiam, nuptiis ipsius cum Illust. & Excell. Gersdorffio consecratam, integram adscribemus, dignam omnino ob argumenti & dictionis elegantiam, quæ hoc loco adeo opportuno & Menagianæ commentationi prorsus conveniente legatur:

FRISIA, magnorum proles miranda Parentum,
Secula cui, credo, nulla tulere parem.
Illa sui generis Phœnix & amabile monstrum,
Gentis honos, secli fama, pudorq; virûm.
Si mores videas, Charis hæc Germana vocari;
Si mentem, cerebro nata Minerva queat;
Si tibi pingendæ tot cum virtutibus artes,
(Fœmineo pingi scilicet ore solent)
Hoc poteris omnes, Pictor, comprendere vultu:
Ore Deas uno tresque novemque dabit.
Quicquid signat Eos, veteresque loquuntur Athenæ,
Illa legit, calamis hos imitata sonos.
His mire fœcunda fluit facundia labris;
Seu fallat Latias æmula voce nurus;
Seu patrio attonitas effascinet ore Camœnas,
Totque suos populis dividat una sonos.
Illa, quod æternis Pietas generosaque Virtus
Inscripsit tabulis, quod domus, aula sapit;
Quod schola rixantes inter distracta cathedras
Excudit, omne domi docta Virago tenet.

Non

Non tacitos Natura sinus tegit: illa volentem
Dædaleo vultus dedocet igne rudes.
Ætherea patuere domus, divisaque regnis
Tellus, & fatis regna rotata suis.
Mira facit, justa cum res explorat amussi:
Corpora cum numeris ponderibusque ligat:
Sidera cum speculis rapit, & solerter ovantes
Temperat agglomerans ore manuque sonos.
Nulla viris ars est, nulla est celebrata puellis,
Seu venit ingenio, seu pede, sive manu:
Una viros junctis superat, superatque puellas
Artibus, & nulla se videt esse rudem.
Ut nulla sit in arte rudis; tamen unica restat,
Qua non turpe uni succubuisse Viro:
Nam, quod tantum uno poterat didicisse Magistro,
Ut tot post artes omnia sciret, AMAT.

Claudat encomiorum exteris jure meritoque ostentandorum farraginem istud, quo clarissimus Leucoreæ olim Professor *Joh. Ericus Ostermannus* eam mactavit in carmine, præfixo Othonis Prætorii *Secessui Rothaviensi*, ubi hunc in modum de ea scribit:

Cujus politum mille ab artibus doctis
Et eruditum fertilis Liger pectus,
Et fluminum rex ipse Mœnus, & flavum
Mosæ vadum, tum limpida Oderæ terga,
Et illa princeps omnium ipsa terrarum
Italia sic volens veretur, ut secum
Mirata mites post ferociam longam
Septentriones, sceptra sponte submittat
Germanicarum principi puellarum.

Sub finem catalogi sui *p. 66.* Menagius meminit *Jacobi* Carmelitæ, qui grandi volumine nondum publici juris facto complexus sit nomina ac opera mulierum doctarum: allegat aliquot suos Latinos Gallicosque versus in Christinæ Reg. Suec. laudem compositos, qui in Poematibus ejus pridem notis ac communi vatum calculo approbatis leguntur: itemque epigramma suum profert *p. 79.* in obitum *Pauli Scarronii* festivo scribendi genere non magis quam nephriticis dolo-

ribus

ribus clari, Maintenoniæ mariti, quod quia non lepidum modo, sed & breve est, apponemus:

Deliciæ procerum, tota notissimus aula,
Venerat ad Stygias Scarro *facetus aquas.*
Solvuntur risu mœstissima turba silentum;
Heic Jocus & Lusus, heic lacrymant Veneres.

SYNAGOGA BIFRONS, SEU, DE SCRUTANdis collapsæ Synagogæ ruderibus dissertatio academica, auctore Laurentio Odhelio Sueco.

Francofurti ad Mœnum, apud Joh. Davidem Zunnerum, 1691, in 4.

Constat plagul. 25.

CUm doctissimus Odhelius opera Rabbinorum assidua ac diligenti manu versasset, tantopere in hoc studio profecit, ut Talmudicum tractatum *Schebhuoth*, sive de Juramentis, Maimonidisq; *Hilcoth Melachim umilchamothehem* i. e. tractatum de Regibus & bellis gerendis, Latine versos notisque illustratos prælo paraverit, editurus, si per fata ei licuisset, hoc nimirum, quem agimus, anno vita functo. Unde dubii hæremus, an versiones istæ lucem aspecturæ sint, quam (uti par est credere) æque merentur ac ineditæ ejusdem auctoris notæ in *versionem Latinam* paraphraseos Chaldaicæ *Jonathanis* Uzielidis, in Polyglottis Londinensibus extantem. Se autem totum fere accepimus impendisse in Theologiam Judaicam systematice concinnandam. Merito quippe dubitabat, num omne tulissent punctum Hulsius, Hackspanius, alii, qui eam in rem quædam commentati fuerant. Accedebat, quod de illa, quam in lectionibus publicis academicis exorsus erat *Carpzovius* noster summe reverendus, unquam perficienda, actum & conclamatum esse videretur, postquam professione Ebrææ linguæ se abdicarat, inter Theologiæ Professores receptus. Nam si huic integrum esset, per immensa, quibus distinetur, negotia, telam illam olim cœptam pertexere absolvereque, neminem forsan de alio systemate condendo cogitaturum existimamus. Ut igitur haberet orbis eruditus specimen, unde conjectare posset, quid sibi ex *Odhelii* lucubrationibus sperandum foret, *Synagogam* hanc *bifrontem* oculis ejus ac censuræ modo laudatus Auctor voluit subjicere.

Si primam ejus *frontem* reſpicias, videbis ea explicari ex ſcriptis N. T. *Phariſaiſmum* ſive *ἀποςασίαν Synagogæ a veteri Patrum doctrina*, partim quoad *præcepta decalogi*, partim quoad *doctrinam de Deo & Chriſto.*

Dum de quarto præcepto Odhelius agit, illuſtat locum *Matth. XV, 5.* ὃς ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ, δῶρον ὃ ἐὰν ἐξ ἐμῦ ὠφεληθῇς, vertitque: *Si quis dixerit patri & matri: Donum eſt id, quo a me juvari poſſis*, ſubintelligens, *is voto ſuo tenetur, nec relaxari illud poteſt;* ſive, ut phraſibus Talmudicis hoc dictum eloquitur: האומר לאביו ולאמו קונם שאני נהנה לך אסור: Ac ejusmodi excuſationem, quantumvis omnibus humanitatis legibus adverſam, apud Judæos olim obtinuiſſe, ex codice *Nedarim*, cap. 9. Miſchna 1. colligit: Ibi enim legas: רבי אליעזר אומר פותחין לאדם בכבוד אביו ואמו· וחכמים אוסרים· אמר ר׳ צדוק עד שפותחין לו בכבוד אביו ואמו יפתחו לו בכבוד המקום אם כן אין נדרים· מודים חכמים לרבי אליעזר בדבר שבינו לבין אביו ואמו שפותחין לו בכבוד אביו ואמו: i. e. *Rabbi Elieſer dicit: Aperiunt homini* (portam ad revocandum votum) *ob honorem patris & matris ejus. SED SAPIENTES PROHIBENT. Dixit R. Zadok: Antequam aperiant illi ob honorem patris & matris ejus, aperient ei ob honorem Dei; Si ſic, non erunt vota. Confeſſi ſunt ſapientes R. Elieſeri, quod in re, quæ verſatur inter illum & patrem matremque ejus, aperiant illi ob honorem patris & matris ejus.* Quod ſi quæras, num ergo Talmudiſtæ approbent antiquum illum canonem a Chriſto damnatum, quæſtionem affirmat Odhelius, quia heic dicitur: *SED SAPIENTES PROHIBENT relaxari votum ob honorem*
pag. 16 *& commodum parentum.* Equidem (inquit Noſter,) Miſchnam citatam legenti patet, Sapientes a R. Elieſere convictos in ſententiam ejus pedibus iviſſe, atque hoc ipſo, quod prius decreverant, reprobaſſe. Verum nonnulla ſunt, quæ dubiam facere videntur hanc impiorum hominum emendationem. Primo, quod τὸ חכמים in primo loco, ubi a R. Elieſere diſſentiunt, circellum ° impoſitum habet, id quod ibi *Halacham* eſſe oſtendit, ut docet *Goccejus*, præf. *Sanhedrin.* Deinde, quod ipſi Rabbini tradunt, *non decerni ſecundum R. Elieſerem, quia rejectaneus factus ſit.* אין הלכה כרבי אליעזר משום דשמותי הוא, inquit *R. Joſua Levita* in הליכות עולם f. 88. edit. Ven. in folio. Tertio, quod ibidem f. 93. a. traditur,

tur, quotiescunque sub Mischnæ initium legatur: אמר רבי פלוני *Dicit Rabbi N. N.* sigillatim *R. Eliefer*, illic non esse *Halacham*, sive sententiam communem Doctorum Juris Ebræi. Quarto, quod etiam apud *Maimonidem* adhuc dum legitur canon, *vota cadere in res mandati*, de quo videndus vir celeberrimus ac hoc demum anno mortalitate solutus, *Eduardus Pocockius*, notis ad *Portam Mosis*, p. 415.

At missam facimus *primam* libri *partem*, cujus præstantiam vel ex unico hoc specimine intelliges. Uti vero argumentum illius erat *Synagoga insana*; ita secundæ est *Synagoga sana*, sive usus scriptorum Judaicorum in Christianos redundans.

Inter cætera, quæ heic in vicem exordii præmittit Auctor, eminet censura *Kabbalæ Denudatæ*, quam multis nominibus laude dignam, nec raro tamen admodum periculosis ac absurdis opinionibus & interpretationibus refertam esse, luculenter probat. Statuit deinde, *reliquias veteris sapientiæ Israeliticæ & sanæ catecheseos Patrum in libris Judæorum reperiri.* Hinc de præcipuis *dogmaticis* & *moralibus* Rabbinorum libris differit, *Maimonidis* puta articulis tredecim, *R. Abrahami Bar Dior* ספר אמונה רמה, *R. Saadiæ* ס' האמונות והדעות &c. eligens tandē *R. Jaghelis* ספר לקח טוב sive *Catechismum*, quem tum a *Joh. Benedicto Carpzovio*, tum a *Ludovico Compiegne de Veil* in Latinam linguam traductum, superiori anno p. 586. commemoravimus. *Veilianam* versionem Odhelius nunquam vidit, *Carpzovianam* non nisi postquam suam absolvisset. Contulit postmodum hanc cum illa, & ubi sibi a clarissimo Philologo discedendum esset, modeste innuit. Singulis Paragraphis libri Hebræo-Latini subjicit annotationes philologicas, usum illorum *polemicum*, adversus Christianos heterodoxos, *exegeticum* ac *moralem* pro re nata monstrantes. Multa heic egregia, sed quorum catalogum texere supersedemus, cum utrique operis parti præmittantur satis prolixa ac parvo temporis intervallo perlegenda *summaria*. Attamen ne specimen ex secunda Parte depromtum desideres, auctoris dicta de controversia circa divisionem decalogi in compendium redigemus. Judæos observat unicuique duarum tabularum *quinque* præcise præcepta sive *verba* attribuere, eaque propter præceptum *de honorandis parentibus* ad tabulam primam referre, ad quam forsan hypothesin respexerit Apostolus, *Rom. XIII, 9.* Ventilat postmodum ex professo duas quæstiones: *Num scilicet ante Augustini tem-*

§. 1. (margin, beside "Inter cætera")

pag. 131. (margin, beside "pendium redigemus")

pora Judæi omnes eandem decalogi divisionem statuerint, ac Reformati? Et: *num hodie æqualis in Judæorum & Reformatorum scholis decalogi divisio doceatur?* Ad *posteriorem* monet, communem hodiernæ Synagogæ sententiam hauriri posse ex *R. Raphaelis* ס' מרפא לנפש cap. 37. ubi *primum* verbũ esse traditur: *Ego Dominus Deus tuus;* *(2.) Non erunt tibi Dii alii coram me;* una cum appendice: *Non facies tibi sculptile.* *(3.) Non sumes, &c.* (4.) *Memento Sabbati:* (5.) *Honora patrem* &c. Hactenus pertingere *tabulam primam.* In *tabula altera* extitisse (1.) *Ne occidas;* (2.) *Ne fureris;* (3.) *Ne facies adulterium.* (4.) *Ne respondeas testimonium falsum.* (5.) *Ne concupiscas.* Tantundem haberi apud *R. Judam* [illegible] & *R. Josephum Albo.* Sic igitur dissentiunt Judæi a nostratibus æque ac Reformatis, dum quam præfationem hi vocant, primum præceptum constituunt. Discedunt etiam a Nostratibus, quod præceptum *de non habendis Diis alienis* secundo loco numerant, & quod unicum tantum *de non concupiscendo* effatum agnoscunt. A Reformatis, quod præceptum *de imaginibus* non pro *verbo generali*, sed pro *appendice* tantum verbi *de non habendis Diis alienis* venditant. Sed duplex heic difficultas animadvertitur. Primo enim plurimi Judæorum reprehenderunt *Maimenidem*, quod effatum: *Ego Dominus Deus tuus*, pro præcepto habuerit. Si autem non est præceptum, non pertinet ad decalogum. Secundo Judæi, quando 613 præcepta enumerant, 13 aut 14 ex solo decalogo exsculpunt. Ergo omnia apud eos incerta esse videntur. Respondet Odhelius: Synagogam communiter approbare *Maimonidis* opinionem; hinc in præceptorum catalogo vulgo recepto *vigesimum primum* esse: לידע שיש שם מצוי בעלם שנא' אנכי ה' אלהיך: *sciendum, Deum in mundo existere, juxta dictum: Ego Dominus Deus tuus.* Dein distinguunt Judæi inter דברים & מצות, sive *verba* vel effata, & *præcepta;* decalogumque statuunt continere quidem עשרת דברים *decem verba*, quia decem vicibus inter loquendum respiravit quasi, sive loqui cessavit Legislator, non *decem*, (sed *tredecim* aut *quatuordecim*) *præcepta.* Id quod autoritate *R. Isaaci ben Arama* & *Abarbanelis* probatum ivit Odhelius. Ad *quæstionem priorem* responsurus Odhelius stylum vibrat in doctissimum *Buxtorfium* Patrem, quod in Grammatica Chaldaica, *Jonathanem* Targumistam eandem, quam Reformati in usu habent, decalogi partitionem suo calculo

calculo approbasse, confidenter, sed ut Noster ostendit, invita veritate, asseruit. Jonathane rite explicato, provocat ad testimonia libri *Mechilta*, quem *R. Ismael* sæculo a nato Christo secundo composuisse fertur, quemque allegat *R. Simeon* Haddarschan in *Jalkut* P. I. f. 82. col. 4. itemque ad locum libri *Vajikra Rabba*, (qui eodem fere tempore, quo *Mechilta*, conscriptus censetur.) f. 157. edit. Wilhermsdorfiensis. Utrobique decem verba eadem omnino ratione disponuntur, qua id apud *R. Raphaelem* fieri, pag. præcedente diximus. Nec aliter fieri potuit, ob hypothesin vetustissimam, quod τὰ *Ego Dominus Deus tuus* verbum unum ac primum per se constituant, quod Abenesra asserit ad *Deut. V, 16.* his verbis: רע כי דעת כל הקדמונים כי הדבור הראשון הוא אנכי: Mox ad privatam Fl. Josephi opinionem non exigendam monet communem Synagogæ sententiam; *Philonem* vero recte explicatum cum hac potius amice conspirare, quam, ut quidam putarunt, abs ea dissidere. Neque tandem, quid sibi videatur, dissimulandum judicavit Odhelius. Judaicam igitur partitionem antiquissimam ipsemet esse statuit, præsertim cum *Irenæo* quoque l. 2. c. 42. *Athanasio*, *Hieronymo*, & *Hesychio* placuerit, nec argumenta *Pauli Burgensis*, quibus illam creditur absurditatis convicisse, magni sint ponderis. Urserat hic primario, quod ad naturam *præcepti* requiratur, ut aliquid proponatur non tantum *enunciative* aut *assertive*, sed vel *mandative*, vel *prohibitive*; concluseratque inde, quod τοῖς *Ego Dominus Deus tuus*, præceptum primum absolvi, incongruum sit. Regerit Odhelius, verbis illis decalogum incipiendum fore, etsi præceptum esse neges, cum *decalogus* non *decem præcepta*, sed *decem* tantum *effata* vi nominis sui indicet; Judæos etiam distinguere inter המצות המעשיות *præcepta practica* & מצות האמונית *præceptum credibile* seu *fidei*. In verba E. D. D. T. (quibus *præcipiatur* credere Dei existentiam majestatemque) quadrare nomen *posterius*, in reliqua decalogi *prius*. Instantiam profert ex dicto Deut. VI, 4. *Audi Israel, Dominus Deus noster Deus unus est.* Concipi ait illud assertive, & tamen esse *præceptum*, quo nomine appelletur *ibid.* v. 6. & *Marc. XII, 29.* Expendere jubet, annon paraphrasis verborum, *Exod. XX, 2.* reperiatur *Deut. VI, 12.* & hoc supposito, anne loco priori præcepti nomen concedere æquum sit. Argumentatus erat secundo loco *Paulus Burgensis*: Israelitas jam ante

promulgationem decalogi credidisse in Deum, *Exod. IV, 31.* & *XIV, 31*; imo jugum obedientiæ divinæ in se recepisse, *Exod. XIX, 8.* itaque non opus fuisse præcepto expresso, quo ad existentiam Dei credendam & obedientiam legi præstandam obligarentur. Sed nec huic Achilli cedendum autumavit *Odhelius*; quin triplicem pro una instantiam in promptu habuit. Nimirum Israelitas agnovisse, Deum esse totius terræ dominum, *Exod. XIX, 5.* adeoque non potuisse ignorare, quod alius Deus extra eum nec detur, nec coli debeat; At hoc non obstante, in decalogo cultum alienorum Deorum prohiberi. Porro nec oblitos fuisse, vi & ope brachii divini ex Ægypto se eductos esse; Et tamen id quoque iis denuo inculcari. Postremo probandum incumbere *Burgensi*, Israelitis in *Mara*, ubi Deus חוק ומשפט *statutum & judicium* posuisse legitur *Exod. XV, 25.* nullum præceptum iis, quæ decalogus continet, simile datum fuisse. Nam si ibidem non solum septem Noachidarum præcepta repetita, sed & alia, de sabbato, judiciis & parentum honore, adjecta, (quæ Ebræorum traditio est) tunc consequi, juxta Burgensis ratiocinium, quod totus decalogus supervacaneus fuerit.

Sub finem digressionis, Auctor in *M. F. Wendelinum* acriter invehitur. Asseveraverat is, *effati divini* de concupiscentia *dichotomiam ab ecclesia Judaica non esse agnitam, sed a solis idolorum patronis ex radicibus* אוה & חמד *esse deprehensam.* Illam quippe dici statuerant *Theologi Jenenses* de primo concupiscentiæ motu, qui in *corde* est, hanc de appetitu, qui in *actum* deducitur & cum rei expetitæ adeptione est conjunctus. Demonstrare vicissim annisus est *Odhelius*, tum quod celebriores Rabbini, & in his *Maimonides Gersomides*que eandem differentiam ac emphasin vocum אוה & חמד docuerint; tum quod veteres interpretes, (quos nemo idolorum aut Papismi fautores nuncupaverit,) quosque commemorant Abenesra ac Abarbanel, sententiæ Lutheranorum præluserint; tum denique quod ex recentioribus Judæis sint, qui plane cum Nostratibus in hoc argumento conveniant, præcipue *Abenesra*, comm. ad *Deut. V, 16.* Sed nolumus huic argumento diutius immorari, vel eo nomine, quod de illo in decima Supplementorum sectione, ex clarissimi *Othonis* diatribis, fusior nobis dissertatio instituenda sit.

R. P. LU-

R. P. LUDOVICI NOGUEIRA, LUSITANI, Soc. Jesu Theologi, Expositio Bullæ Cruciatæ Lusitaniæ concessæ.

Coloniæ Agrippinæ, sumptibus Fratrum Hugetan. 1691, in fol.
Constat Alphab. 6. & plag. 12.

OPus hoc jam ante annos aliquot Ulyssipone editum fuisse, ex præmissis censuris & approbationibus, quibus Auctor unus ex majoribus Societatis Jesu Heroibus prædicatur, Ulyssipone A. 1685 consignatis colligere licet. Quia autem hoc anno recusum est, mentio ejus aliqua vel ideo facienda fuit, quod sciamus, in Romanæ etiam Ecclesiæ Prælatorum atque Sacerdotum, quibus consultum maxime Auctor voluit, manus Acta hæc nostra quandoque incidere.

Bullas Cruciatas primi e Pontificibus Romanis Urbanus II & Innocentius III publicarunt, quibus nimirum iis omnibus, qui pro recuperanda Terra Sancta contra Saracenos militatum ibant, & rubea *cruce* signabantur, indulgentiæ, gratiæ aliaque privilegia concedebantur. Tametsi vero istæ in Palæstinam expeditiones dudum desierunt, Cruciatæ tamen id genus Bullæ hodienum Hispaniæ inprimis atque Lusitaniæ Regnis, quæ in ora maritima Africæ fortalitia quædam possident, & adversus Christiani nominis hostes militari præsidio tuentur, concedi a Romanis Pontificibus consueverunt. Cum enim munimentis illis, per quæ sola Muhammedani Africæ incolæ a tentandis majorum suorum exemplo in Hispaniam irruptionibus prohiberi videntur, custodiendis servandisque sumptus impendendi sint haud exigui, quibus ferendis non semper paria sunt æraria regia; invitandi per Bullas tales promissis spiritualibus gratiis fuere, qui liberalem in hos usus eleemosynam conferrent. Ex his eam, quæ Lusitaniæ a Gregorio XIV A. 1591 concessa, & a successoribus, Clemente VIII & Paulo V, amplificata fuit, & hodieque repeti & ut plurimum a sexennio in sexennium prorogari a Pontificibus solet (qua iis omnibus, qui ad præsidiorū illorum, adversus Muhammedanos in Lusitanis Africæ arcibus excubantium sustentationem, eleemosynam a Commissario pro cujusque opibus definiendam contulerint, plenissima omnium peccatorum suorum indulgentia & remissio; precum item, eleemosynarum, peregrinationum cæterorumque bonorum operum, quæ in militante Ecclesia universali & singulis ejus membris fiunt, participatio; nec non privilegia & gratiæ aliæ, inprimis tempore interdicti,

&

& circa oratoria privata, esumque carnium, ovorum & lacticiniorum in diebus vetitis, conceduntur) Auctor noster amplissimo commentario illustrandam suscepit. In quo 26 disputationibus, in suas iterum sectiones divisis, singulas fere Bullæ istius voces accurate explicavit, eamque sollicite cum Bulla Hispanica composuit, & quicquid ex Canonico & Pontificio jure eam in rem congeri poterat, studiose congessit. Quæ omnia ut præcipue Confessariorum & Parochorum Romanæ Ecclesiæ usibus inserviunt: ita quæ passim ex illius Ecclesiæ disciplina de indulgentiis, interdicto & censuris ecclesiasticis, absolutione a censuris, de peccatis summo Pontifici aut Episcopis reservatis, de votis eorumque commutatione, de suffragio & indulgentiis pro defunctis, de beneficiis ecclesiasticis, de sacerdotum & confessariorum munere, ejusque generis aliis passim prolixe disceptantur, a nostratibus etiam perlustrari merentur.

LIBRI NOVI.

Tabellæ selectæ & explicatæ a Carola Patina, Parisina, Academica. Patavii, 1691, in fol.

Cours entier de la Philosophie selon les Principes de M. Descartes, par Pierre Silvain Regis. A Amsterdam, 1691. in 4.

Dictionaire Mathematique, ou Idée generale des Mathematiques, par M. Ozanam. A Amsterdam, 1691. in 4.

Nouvelle Bibliotheque des Auteurs Ecclesiastiques par Mr. L. Ellies du Pin. Tome cinquieme. A Mons, 1691. in 4.

Discours Politiques de Machiavel sur la I. Decade de Tite Live. Traduction nouvelle. A Amsterdam, 1691. in 12.

Reflexions Morales de l' Empereur Marc Antonin, avec des Remarques de Mr. & de Mad. Dacier. A Utrecht, 1691. in 12.

Les Oeuvres d' Horace, traduites en François, avec des notes & des remarques critiques, par Mr. Dacier. A Paris, 1691. in 12.

Defense de l' Histoire des Variations, contre la Réponse de Mr. Basnage, par Messire Jaques Benigne Bossuet, Evesque de Meaux. A Paris, 1691. in 12.

Nouveau Voyage d' Italie. A La Haye, 1691. in 12.

Suite de l' Innocence opprimée dans les Filles de l' Enfance. A Toulouse, 1691. in 12.

Histoire d' Olivier Cromwel. 1691. in 12.

Abregé de l' Histoire des Vaudois par P. Boyer. A La Haye, 1691. in 12.

Histoire des Albigeois & des Vaudois ou Barbets, par le R. P. Benoist. A Paris 1691. 12

Difficultez proposées à Mr. Steyaert Docteur & Professeur en Theologie de la Faculté de Louvain. A Cologne, 169 . in 12. Parties VI.

Lettre d' un Abbé à un Prelat de la Cour de Rome, sur le Decret de l' Inquisition du 7 Dec. 1690 contre 31 propositions. 1691. in 12.

G. Vander Muelen in Historiam Pomponii de Origine Juris Exercitationes. Trajecti ad Rhenum, 1691. in 8.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Decembris, Anno M DC XCI.

TABELLÆ SELECTÆ AC EXPLICATÆ A Carola Catharina Patina, Parisina, Academica.

Patavii, ex typographia Seminarii, 1691. fol. Constat foliis impressis 52, figuris æneis 42.

PIngendi artem, toti humano generi gratam maxime ac amabilem, nec non necessariam subinde ac utilem esse, apud omnes in confesso est: cuncta quippe seu artis seu naturæ opera oculis objicit, quantumvis longe sint remota; historiam illustrat servatque ad posteritatem; ritus exponit veteres; aliaque reddit clara quæ oratione exponi nequeunt; memoriam quoque juvat; format mores; corpus & animum vehementer movet; ornat omnia facitque conspectiora; delectationem affert; nominis denique dat immortalitatem. Eximiam hanc artem antiquissimis temporibus, in ipso ejus primordio, admodum rudem & imperfectam extitisse, nec aliud fuisse primam picturam, quam *umbram hominis circumductam lineis*, e Plinio cognoscimus, qui Lib. XXXV Historiæ naturalis cap. 3 & seqq. multa de artis hujus origine, præstantia & cultoribus tradit. Quintilianus *lineas extremas umbræ, quam corpora in Sole fecissent, circumscriptas*, indeque pingendi artem exortam fuisse, Lib. X Inst. orat. cap. 2. affirmat, & Ælianus Lib. X Var. Hist. cap. 10. primos illos artifices adeo rudi atque impolito penicillo animalia expressisse refert, ut necesse habuerint informibus figuris adscribere: *hoc est bos, illud equus, istud arbor.* Secutis autem temporibus præstantium artificum cura (quales memorantur e Græcis Pamphilus, Apelles, Melanthius, Polygnotus, Timagoras, Apollodorus, Zeuxis, Timanthes, Eupompus,

Parrhasius, Euphranor, Aristides, Protogenes, Nicias, Antimachus, Asclepiodorus, Antiphilus, Theon & alii) ad tantam dignitatem ars hæc evecta est, ut insano pretio tabulæ eorum venditæ fuerint. Ita Mnason, Eleatensium tyrannus, prælii Persici imaginem ab Aristide confectam, in qua centum homines exhibebantur, quemvis eorum decem minis, adeoque integram tabulam mille minis, id est, Philippeorum decem millibus emisse fertur: & Apellis picturam, quæ Alexandrum M. fulmen tenentem in templo Dianæ Ephesiæ referebat, viginti talentis auri, quæ faciunt Philippeorum millia duodecim, fuisse redemtam: pro Niciæ quadam tabula Attalum sexaginta talenta, sive triginta sex millia Philippeorum obtulisse: Timomachi Ajacem & Medeam talentis octoginta, sive quadraginta octo millibus Philippeis venditam: Aristidis tabulam ab Attalo talentis centum, id est, Philippeorum sexaginta millibus emtam: eandemque summam Romanos pro Apellis Venere Anadyomene, tributi nomine sibi debitam, Cois remisisse: Bularchi pictoris tabulam, in qua erat Magnetum prælium expressum, a Candaule rege Lydorum repensam auro, id est, ut Schefferus in Graphice p. 35. explicat, magnitudinem ejus æquatam nummis aureis, ac tot nummos datos, quibus tota contegi posset tabula: Apellis, Echionis, Melanthii, Nicomachi tabulas singulas *oppidorum opibus* venisse, e Plinio discimus. Collapsam tamen esse hanc artis excellentiam, ipsosque artifices defecisse, cum luxui deditæ gentes istam aspernarentur, notat Petronius, *inter pulcherrimas artes picturam ne minimum quidem sui vestigium reliquisse* questus. Verum superiori seculo renatam pingendi hanc artem dicere possumus, exortis tot eximiis artificibus, Michaele Angelo Bonarotto, Raphaele Urbinate, Alb. Durero, Titiano Vecellio Cadorino, & nonnullis aliis, qui veteres longo post se intervallo reliquisse existimandi sunt. Extat de iis insignis liber *Georgii Vasari* Pictoris Aretini, Italica lingua scriptus & Boloniæ 1681 excusus, in quo artis pictoriæ, sculptoriæ & statuariæ præstantissimi magistri, qui superiori ævo floruerunt, recensentur, eorumque vitæ & præcipua opera enarrantur.

Ab his artificibus profectorum excellentium operum, in Italia, præsertim Patavii, extantium notitiam ut exteri adipiscerentur, eruditosque oculos (quos Cicero vocat, in tabulas hujusmodi cum ratione defixos) iis pascerent, & artis præstantiam recte intelligerent; celeber-

leberrimi Antiquarii & Medici Patavini *Caroli Patini* omnibus artibus egregiis exculta filia, formæ & eruditionis laude præstantissima virgo, *Carola Catharina*, Academicis Patavinis ob doctrinæ raram in hoc sexu excellentiam adscripta, allaboravit: eamque ob causam selectas rariores sibi observatas Titiani Vecellii Cadorini *decem*, Leonh. Vincii *unam*, Pauli Calliarii Veronensis *undecim*, Caroli Calliarii *unam*, Alex. Varotarii *unam*, Andr. Vicentini *unam*, Jac. Robusti Tintoretti *unam*, Jacobi a Ponte Bassani *unam*, Hannibalis Caraccii *tres*, Lud. Caraccii *unam*, Dom. Contareni *duas*, Nic. Pussini *unam*, Fr. Barbieri sive Quercini *unam*, Jo. Holbenii *unam*, a Natale Jouveneto depictam *unam*, & ab Ant. Polato *unam*, incertorum vero artificum *tres* tabulas æri insculpi fecit, indeque expressas conspectui nostro subjecit, famam, quam perennem sibi excellentissimi artifices monumentis istis pepererunt, studio isthoc suo communem cum iis adepta. Omnes hæ tabulæ cum vel sacrum, vel pietati honestatique conveniens argumentum exhibeant; (nam lasciviorum, etsi artificiosissimarum picturarum nullam rationem habuit, ingenuos iis corrumpi ocellos & nequitiæ reddi participes a castissimo poeta Propertio edocta) unamquamque earum Dissertatione cuivis iconismo subjecta illustrare, & e sacris literis depromtas imagines verborum elegantia venustiores reddere, e Martyrum historiis aut Sanctorum vitis petitas ubertate sermonis explicare, e Gentilium monumentis acceptas vel priscorum Historicorum sententiis vel proprii sermonis cultu dilucidiores reddere satagit; verborum suorum elegantia pulchritudinem iconum æmulata, & orationem ex penicillo pictorum præstantissimorum (ut *p. 106.* loquitur) prodeuntem styli sui venustate tantum non supergressa. E sacris literis depromtas primo, utpote digniore, loco collocavit imagines: e quibus ad Vetus Testamentum eæ spectant, quæ Mosem Nili aquis expositum, indeque a Pharaonis filia protractum & servatum *p. 11.* Salomonis de duabus fœminis super infante demortuo altercantibus e tribunali latam sententiam *p. 13.* Angelum Tobiæ viam & rationem sanandorum oculorum monstrantem *p. 16.* sistunt: e Novo Testamento accersitæ sunt Johannis Baptistæ *p. 20.* Nativitatis Christi *p. 24.* Matris Virginis cum filiolo ludentis *p. 28.* eundemque in templo Hierosolymitano Deo offerentis *p. 36.* & cum eo ac Josepho in Ægyptum fugientis *p. 42.* Christi in nuptus Cananæis miraculum aquæ in vi-

num conversæ edentis *p. 50. & 56.* in domo Simonis leprosi discumbentis *p. 64.* Magdalenæ ad pedes Christi procumbentis eosque lacrymis rigantis *p. 72.* adulteræ a Christo criminis absolutæ *p. 76.* Pilati in prætorio manus lavantis *p. 80.* Josephi Arimathæensis corpus Christi e cruce detractum sepulcro inferentis *p. 82.* Spiritus Sancti super Apostolos in festo Pentecostes delapsi *p. 84.* Petri in somnio linteum variis animalibus refertum conspicientis *p. 88.* imagines. Sanctorum historiis & Martyrum gestis accensendæ sunt icones, quæ referunt Crucem ab Angelis in cœlum deportatam *p. 82.* assumtionem Divæ Virginis in cœlum *p. 90.* Justinam virginem a Maximino, qui pudicitiam ejus frustra sollicitaverat, confossam *p. 94.* Sebastianum coram Diocletiani tribunali causam orantem, ab eo postea plagis enectum *p. 100.* Guilielmum Aquitaniæ Regem a D. Bernardo anachoreticam vestem accipientem & induentem *p. 102.* Antonium Patavinum castitatem fœminæ nobilis Ferrariensis adversus zelotypiam mariti tuentem *p. 104.* eundem cujusdam viri abscissum pedem tibiæ jungentem & sanantem *p. 108.* & graviter sauciatam a marito ira accenso fœminam miraculose curantem *p. 112.* patrem etiam suũ Martinum Bullionium homicidii incusatum & damnatum a morte liberantem *p. 116.* demortui usurarii cor in cista nummaria Antonio indice repertum *p. 122.* ejusdem doctrinæ veritatem miraculo vitrei scyphi, ab Aleardino milite in pavimentum lapideum projecti neque confracti, assertam *p. 126.* reliquiarum ejus d. 13. Jun. 1231, anno ætatis sexto & trigesimo demortui d. 15. Febr. A. 1330 translationem *p. 132.* D. Hiacynthum & D. Dominicum Divæ Virgini supplices *p. 136.* Petrum martyrem a Manichæis interfectum, cum Mediolano Comum redire vellet *p. 140.* E profana historia & fabularum scriptoribus accepere pictores eas imagines quæ oculis subjiciunt Bacchum e curru ad Ariadnem desilientem, multis Silenis Nymphisque stipatum *p. 154.* Paridem venustissimæ Dearum pomum porrigentem *p. 162.* Alexandrum Darii matrem uxorem & liberos benigne excipientem *p. 170.* Antiochum perdite novercam Stratonicem amantem, eamque a patre suo Seleuco Nicanore obtinentem *p. 174.* Exhibetur etiam tabella Concilii Tridentini A. 1545 Idibus Decembr. cœpti, pridie Nonas Novembr. 1562 absoluti consessum repræsentans *p. 146.* cui doctissima Virgo brevem subjecit historiam & Oratorum a Regibus & Principibus eo missorum enume-

rationem

rationem *p. 149.* causamque, cur Regis Hispaniarum Orator Claud. Fern. Quignonius singulari loco seorsim solus sederit, exposuit *p. 150.* Alia Viennam a Turcis A. 1683 gravi obsidione cinctam, liberatamque fortitudine Poloniæ Regis, Saxoniæ & Bavariæ Electorum, aliorumque Imperii Principum *p. 180.* refert: cui eloquentiæ etiam laude præstantissima Virgo orationem suam hujus argumenti, Imperatori Leopoldo dicatam, isthoc anno prid. Cal. Nov. Patavii recitatam, annexuit. Familias quoque nonnullas exprimentes spectandæ proponuntur tabulæ; qualis *p. 32.* a Titiano picta, nobilem apud Venetos Pisaurorum familiam ad pedes & aram B. Virginis filiolum gestantis prostratam exprimens, in ædibus Fratrum Franciscanorum Venetiis extans; ista item quæ a Jo. Holbenio delineata Thomæ Mori gentem adumbratam refert *p. 191.* inque Basileensi Academia asservatur; ac tandem familiæ suæ decora exhibens *p. 200.* proponitur tabella, in qua spectandus sistitur Carolus Patinus sedens, illiusque humero innixa Conjux, avi Guidonis effigiem digito veluti monstrans filiabus, quarum major natu Gabrielis altera manu librum gestat, minor Carola Catharina patri adstans sphæram tenet, doctrinæ ac omnis generis studii indicia. Testis istius eruditionis idoneus hoc ipsum volumen est, cujus elegantias exposuimus, quas ipsa in annexa cuivis tabulæ Dissertatione prolixius explicat; non solum præstantiam artis in quavis commendans & accurate exponens, verum etiam vitia & lapsus artificum, interdum a vero aberrantium, dum nimium penicillo luxuriant, ingeniose notat. Id cumprimis reprehendit, quod ad artis magis ostentationem, quam rei veritatem exprimendam multa confinxerint, & magna pompæ varietate imagines exornarint, quæ rebus tamen, quas exhibent spectandas, minus conveniat: ita nuptiis Cananæis, quibus Christus temperantiæ magister cum matre interfuit, a tenuis etiam fortunæ hominibus apparatis, minus convenire putat tantam magnificentiam, tot dapes, tam augustam domum, regias porticus, pretiosas gemmas, ministrantium tantam turbam, ludionumque & musicorum concentuum apparatum, præsertim autem fastigiis columnarum imposita Gentilium simulacra, quæ Alex. Varotarius & Andr. Vicentinus penicillo expressit *p. 52. 57 58.* vel columnas, arcus, peristylia & statuas ædificiorumque majestatem, qua Simonis leprosi ædes Paulus Calliarius Veronensis ad suæ artis ostentationẽ exornavit *p. 65. 66. 74.* Monu-

menti autem marmorei, e quo Beata Virgo in cœlos assumta confingitur, figuris, symbolis ac emblematibus exornati splendorem, paupertati ejus parum consentaneum *p. 92.* excusat, & Hannibalis Caraccii peritiam eximie commendat, id agentis ut insignis triumphi hujus pompam magnificum sepulcrum æquaret: *Quis enim est,* subjicit, *e pictorum numero, vel ex iis qui artis fama inter cæteros eminent, qui in suis operibus nonnulla rerum sinceræ veritati adversantia non adjiciat? Usu jam comprobatum est, ut si quædam ad veritatem picta paululum ab operis perfecta venustate deficiant, artificum figmenta jam ante concessa ornatu adscititio lacunam impleant.* In Pussini tamen tabula militem, coram Salomonis tribunali infantem dissecturum, Romano verius quam Hebræorum more armatum *p. 16.* & in Pauli Calliarii Veronensis icone Sebastianum coram Diocletiano stantem, vestimenta Imperatori magis quam martyri apta gerentem *p. 102.* Ægyptiorum etiam Hebræorumque tecta acuminata, quæ plana pingi par fuerat, *p. 14.* & *90.* notat. Anachronismos quoque & ἀπρεπείας subinde occurrere in præstantissimorum pictorum imaginibus, recte observat: ita Hieronymum, seculi quarti Doctorem, Christi præsepio accumbentem, vestitum Cardinalium, qui tamen multis post ipsum seculis ab Innocentio IV. A. 1244 fuerunt constituti, prolixam etiam barbam gerentem, contra quas toties declamaverat, minus recte repræsentatum *p. 26.* monet; diversorum etiam seculorum homines eadem in tabula, una veluti in scena, simul produci minus apposite *p. 33. 83. 84.* ait; & *p. 114.* frequentissimum a pictoribus errorem committi annotat, quod Græcorum Romanorumve prælia fumo e tormentis bellicis prodeunte exornent; quæ tamen nonnisi post viginti secula, invento pyrii pulveris usu, adhibita fuerint. Vestem etiam Paridis in Veronensis Pauli effigie Phrygium potius quam Italum in habitum compositam mallet *p. 163.* *Enimvero*, ait, *qui hominum communis error est, ut peregrina, quæ nunquam sensibus perceperunt, eadem sub familiarium sibi ac domesticorum conceptu imaginationi sistant, etiam pictores hactenus nondum deseruisse videmus. Ineptiam eorum hic notare liceat, qui Græcos Romanosve Gallicis aut alienis vestibus induunt: id enim observare sæpe mihi contigit a præstantissimis pictoribus erratum. Ut taceam de ineptis illis seu pictoribus seu poetis, Christiana sacra Ethnicis fabulis accommodantibus, Hymenæum Junonem-*

que

quæ nuptiis Jacob & Rahel advocantibus, Mercurium Tobiæ præficientibus, Jovemque tonantem cum Mose verba facientem. An decent talia? nonne absona? cachinnos certe Democritis movent, veriùs Heraclitis luctum.

Patet hinc, in pictore non artem modo requiri effigiandi belle quæ animo concepta sunt, verum etiam acre judicium in constituendis omnibus ad argumentum quod exequi proposuit sibi facientibus, eoque idoneis nec alienis & vero minus consentaneis accessionibus exornando. Nec minori judicio aut ingenio opus est ei, qui vim artis assequi, quidque ei conveniat, quid dissentaneum sit, arbitrari deque tabulis pictis sententiam dicere velit. Hic enim quam maxime illud Quintiliani Lib. IX Inst. Orat. cap. 4. valet: *docti rationem artis intelligunt: indocti, voluptatem*; & apposite pictor quidam apud Plutarch. tom. 2. f. 575. sub init. lib. de Genio Socratis dixit, ἐοικέναι τοὺς μὲν ἰδιώτας καὶ ἀτέχνους θεατὰς ὄχλον ὁμοῦ πολὺν ἀσπαζομένους, τοὺς δὲ κομψοὺς καὶ φιλοτέχνους, καθ᾽ ἕκαστον ἰδίᾳ τῶν ἐντυγχανόντων προσαγορεύουσι· τοῖς μὲν γὰρ οὐκ ἀκριβὴς ἀλλὰ τύπῳ τινὶ γίνεται μόνον ἡ τῶν ἀποτελεσμάτων σύνοψις· τοὺς δὲ τῇ κρίσει μετὰ μέρος τὸ ἔργον διαλαμβάνοντας, οὐδὲν ἀθέατον οὐδὲ ἀπροσφώνητον ἐκφεύγει τῶν καλῶν, ἢ τοὐναντίον γεγονότων. Tali judicio valere ingeniosam doctamq; Virginem, Patinam, nec animum saltem omni scientiarum genere excultum, verum etiam *oculos eruditos* habere, ut Cicero parad. 5. loquitur, vel τεχνικὰ ὄμματα, ut Ælianus Lib. XIV Var. Hist. cap. 47. eos appellat, qui non superficiarie picturas tuentur, sed ad artis regulam examinatas accurate dijudicant, volumen hoc, cujus elegantiam exosculamur, demonstrat.

SFERA ASTRONOMICA DEL PADRE BONAventura Cavalieri.

hoc est,

Sphæra Astronomica Patris Bonaventuræ Cavalerii &c.

Romæ, apud Ant. Manari, 1690, in 12. Constat plagulis 15.

POstumus hic Autoris celeberrimi fœtus iterato nunc prodit opera Domini *Urbani D' Aviso* Romani, qui eundem philosophicis quibus-

quibusdam disquisitionibus, praxibus & problematis astronomicis, ac tractatu de erectione thematis cœlestis juxta viam rationalem, non parum locupletavit. Ipse quidem *Cavalerii* labor commodo videtur susceptus tyronum Astronomiæ; compendio enim complectitur doctrinam sphæricam, additis paucis, Planetarum theoricam, Cometas & Stellas novas attinentibus, de quibus plura profari impertinens fuerit. Clarissimo vero *Editori* nobiscum una orbis eruditus non exiguas debet gratias, quod tanti mathematici vitam, de qua non nisi pauca nobis in *Chronico* suo *Astronomorum, Tomo primo Almagesti* insinuavit *Ricciolus*, studiosius descriptam in limine libelli hujus voluerit exhibere. Nec ingratam Lectoribus nostris, præcipue Cisalpinis, quibus scilicet libelli copia rarius contingit, rem facturos nos confidimus, si ipsam hanc narrationem, quantum licebit contractam, hic inseramus.

Editus est in hanc lucem *Bonaventura Cavalerius* Mediolani, anno proximi seculi nonagesimo octavo, honoratis prognatus parentibus: quorum cura, præter cæteras virtutes, ad pietatem sedulo formatus, eandem studiis, quibus in tenera ætate imbutus est, perpetuo conjunxit. Latinæ autem linguæ addiscendæ causa scholæ traditus, summam mox ingenii vim in rhetoricis & maxime poeticis exercitationibus prodidit, quam ad alia deinceps studia præclare, multoque cum applausu, applicuit. Cumque paternæ ædes vicinum haberent Collegium Patrum Jesuatorum, S. Hieronymo sacrum: eorum non tantum frequenti consuetudine delectatus *Cavalerius*, sed & exemplis incitatus, prensare Ordinem hunc instituit; votique sui ob singulares, quæ ipsum ornabant, animi virtutes damnatus, novitiatus, ut vocant, annum cum laude exegit. Pronissimo deinde totius Conventus assensu religionem professus, eo cum successu philosophicis theologicisque se dedit studiis, ut postquam sacerdotio inauguratus esset, Pisas amandandum duxerint Superiores, in illustri scilicet illius civitatis Academia opportunitatem præbituri uberiorem, insignes quas ostentabat ingenii dotes in publicum proferendi. Non perinde lætum *Cavalerio* fuit hoc imperium, patriæ Lombardiæ cum Thuscia permutationem haud leviter aversanti. Commodum autem tum temporis in eodem (S. Hieronymi) Conventu Pisis commorabatur P. *Benedictus Castellus*, Ordinis S. Benedicti, & in Academia Pisana Professor publicus: qui animad-

animadversa *Cavalerii* ægritudine eundem blande consolatus, persuasionibus suis ab eo non difficulter obtinuit, ut se hodego mathematicis animum adjungeret studiis: non vulgaria enim ab ingenio tam acri vividoque in hoc doctrinæ genere sibi pollicebatur. Nec mora, eo mox effectu Elementa *Euclidea* adorsus est, ut in stuporem conjectus *Castellus*, Deo gratias debere *Cavalerium* pronunciaret, qui ingrata hac mutatione eidem viam comparandæ immortali famæ stravisset. Paucissimis enim diebus sex priora Elementa *Euclidis* proprio Marte pervolverat; adjutus postea a *Castello* cætera brevissimo tempore absolvit. *Archimede* dein, *Pappo*, *Apollonio* aliisq; autoribus consultis, ita super iis cum magistro suo contulit, ut is *Galilæo*, qui mathesin eo tempore Pisis profitebatur, miraculi instar memoraverit, tam vasti hominem ingenii repertum, qui tantillo tempore eos in mathesi profectus facere potuerit, qui non nisi magnum promitterent mathematicum. Captus hoc augurio *Galilæus*, tenerrimo affectu complexus est *Cavalerium*, charissimumque deinde habuit suorum discipulorum: nec veritus est in suis *de Motu locali dialogis*, cum jam *Geometriam* suam *Indivisibilium* publicasset *Cavalerius*, eidem huic palmam præsagio decernere inter ingenia seculi nostri excellentissima. Pisis mandato suorum postea Parmam in Conventum S. Benedicti concessit Cavalerius, ubi tractatum scripsit de *Sectionibus conicis*, & septem libros *Geometriæ Indivisibilium*. Cum autem A. 1629 e vita excessisset *Jo. Antonius Maginus*, primarius mathematum Lector in Academia Bononiensi, obtinendæ ejus cathedræ, dictos tractatus in manus tradidit *Cæsaris Marsilii* amici sui Bononiensis, qui eosdem mathematicis memoratæ Universitatis, *Ovidio Montalbano*, *Carolo Antonio Mancino*, & *Antonio Mariæ Bonasonio* aliisque communicavit. Hi, deprehensa profunditate ingenii *Cavaleriani*, rem detulere illustrissimis viris, *Octaviano Zambeccario*, *Achilli Voltæ Confalonerio*, aliisque Senatorii ordinis, quorum commendatione & patrocinio optatam spartam mense Novembri anni 1629 consecutus est.

Anno 1632 typis commisit *Tractatum* de *Sectionibus conicis*, sub titulo *Speculi Ustorii*; in quo scitissima ratione multas harum sectionum proprietates demonstravit, aliis non observatas: & *Directorium Uranometricum*, in gratiam Trigonometriæ, tam planæ quam sphæricæ, beneficio Logarithmorum perficiendæ; adjunctis Tabulis Geo-

metricis & Logarithmicis, regulisque resolutioni quorumcunque problematum Geographicorum necessariis. Triennio abhinc, A. 1635 *Geometriam* edidit *Indivisibilium*, quo opere parem consecutus est famam cum principibus mathematicorum, quos aut lapsa tulerunt secula, aut postera unquam sunt latura. Prodiere paulo post ejus publicationem *Centrobaryca Pauli Guldini*, Societatis Jesu Presbyteri, in quibus cum præter alia in methodum Indivisibilium directa, inventionem ejus *Sovero & Keplero* deberi, *Cavalerio* objecisset: Noster defensioni suæ tractatum adornavit in forma dialogi, in quo & a plagio intentato se vindicavit (*ediderat enim suam de curvi & recti Proportione promota opus* Bartholomæus Soverus *anno demum 1630; cum* Geometriam Indivisibilium ipse jam anno 1629 censuræ subdidisset mathematicorum Bononiensium) & cæteris objectionibus respondit. Apologiam hanc, antequam formas subiret typographicas, cum ostendisset *Joanni Antonio Roccæ*, celebri mathematico & amico suo conjunctissimo, qui tum forte Mutina Bononiam concesserat, & in Collegio, in quo degebat *Cavalerius*, hospitabatur; hic vero a contentionibus alienior editionem dissuaderet, quod *Guldino* disceptationem urgente, se molestiæ reciprocandarum pluries responsionum implicaturus esset *Cavalerius*: destitit hic a proposito, curamque potiorem habuit dilucidandæ suæ methodi, cujus eximium postea specimen præbuere *Exercitationes Geometricæ*. Hoc tamen laboris & studii aliæ identidem interrupere operæ: *Compendii regularum de Triangulis, per viam Logarithmorum*, A. 1638; *Novæ practicæ astrologicæ*, & centuriæ variorum problematum A. 1639; *Trigonometriæ planæ sphæricæque*, linearis & Logarithmicæ, A. 1643 publicatorum. Urgentibus deinde plurimis auditorum suorum, quos genethliacæ addiscendæ cupido tenebat, Tractatum, quem *Rotam Planetariam* inscripsit, sub nomine *Sylvii Philomantii*, forte quod Genethliacæ, cui infensior erat, nomine suo pretium aliquod conciliare fastidiret, A. 1646 edidit: in quo beneficio planisphærii, & quorundam circulorum a *Lansbergio* inventorum, & secundum regulas libri hujus dispositorum, facies cœli in plano, ad quodcunque datum punctum describitur.

Tandem A. 1647, qui supremus *Cavalerio* fuit, *Exercitationes Geometricas*, supra memoratas, in quibus methodum suam Indivisibilium

lium luculentissime exponit, earundemque tertia *Guldiniana* speciatim objecta diluit, publici juris fecit, eoq; perfecto vivere simul desiit; tanquam nobilissimus ingenii partus non leviori pretio, quam auctoris sui vita, publico redimendus fuerit. Morbus enim articularis, qui toto vitæ tempore *Cavalerium* exercuit, atq; ita excruciavit, ut nec pedũ nec manuum (nisi quod ægre digitos regendo calamo scriptorio in potestate habuit) officio uteretur, occupatis denique gula & pectore, eundem ad tumbam deduxit. Transiit ad alteram vitam *Bononiæ*, ex *Cœnobio S. Mariæ de Mascarella*, cujus perpetuus Prior erat, beneficio Brevis Apostolici, ab *Urbano VIII*, intercedente Cardinali *Julio Sacchetto*, cum Legatum Sedis Romanæ *Bononiæ* ageret, impetrati, ut quiete sua tranquille frueretur, nec alieno subesset arbitratui. Mortuus est Calendis Decembribus, anno ætatis quadragesimo nono. Statura fuit mediocri, animi magni, a bonis literis ornatus, conversationis suavissimæ, amatus æstimatusque omnibus, maxime Mathematicis sui temporis: e quibus (ut cætera celebrium mathematicorum testimonia, Editori præsentis tractatus recensa, taceamus) vel solum hic commemorasse sufficiat *Evangelistam Torricellium*, *Cavalerii* condiscipulum, cui tanti *Cavaleriana* methodus fuit, ut sub finem *Introductionis* suæ *ad dimensionem Parabolæ*, eam ejusque autorem insigni hoc elogio exornare non dubitaverit: *Hæc est in mathematicis spinetis via vere regia, quam primus omnium aperuit, & ad publicum bonum complanavit, mirabilium inventorum machinator* Cavalerius. Quæstionibus & problematibus, undecunque ipsi propositis, liberali indefessaque opera nunquám non satisfecit. Nec privatorum solum studiis cultus, sed Principum etiam amicitia inclaruit *Cavalerius*; *Magno Duci Hetruriæ Ferdinando II* eo in pretio habitus, ut propria lectica Florentiam ad se delatum aliquandiu familiariter secum habuerit. Ex discipulis, quorum plurimos reliquit, præcipue nominandi nobis veniunt *Stephanus de Angelis* Venetus, & *Petrus Mengolus* Bononiensis: uterque post mathematum Professor, ille in Patavina, hic in Bononiensi Academia; uterque scriptis mathematicis editis celebres.

Cæterum & hoc visum est indicare, quod alias a Ricciolo, *& ipso* Cavalerii *amicissimo, accepimus: eundem, qui nostro emortualis fuit, annum &* Torricellio *&* Vincentio Reinerio (*tribus adeo eximiis* Galilæi *alumnis*) intra duos menses fatalem extitisse.

APOLOGIA PRO PATRIBUS JESUITIS BELgis, præsertim Professoribus S. Theol. Lovaniensibus, de Hæresi postulatis in materia de Peccato Philosophico, adversus sycophantam Gallum, Janseniani veneni satorem, auctore Joanne Segers PP. Societatis nuper Auditore.

Coloniæ, typis Arnoldi ab Egmond, 1690, in 4.

Constat plagulis dimid. 43.

NOvæ Hæreseos a Jesuitis in Theologia morali, de peccati Philosophici & Theologici discrimine, traditæ ac propugnatæ Denunciationes quinq; retulere Acta Eruditorum; primam *A. 1689 mense Decembri pag. 620*, alteram *A. 1690 mense Julio pag. 319*, tertiam *mense Octobri pag. 502*, quartam *A. 1691 mense Martio pag. 104*, & quintam *mense Aprili pag. 183*. Nunc, cum scriptum occurrat pro Jesuitis ab ipsorum discipulo, adversus Arnaldum Denunciationum auctorem, quod non obscure passim in contextu indicatur compositum; nos & illud merito exhibemus, atque argumenta ejus Lectori candide communicamus. In præfatione narrat, litem omnem a Jansenistis malitiose motam esse, utpote qui infensissimi Jesuitarum hostes omnem captent occasionem se ulciscendi, quod Societatis Patres primi Jansenium aggressi sint, atque ejus hæresin cum Calviniana eandem esse demonstrantes effecerint, ut communibus Ecclesiæ suffragiis illius errores damnarentur. Disputationem ipsam in duas quasi partes dispescit, quarum priore doctrinam Jesuitarum exhibet, in altera sistit adversarium ingentes de nihilo, ut ait, excitantem tragœdias.

Capite *primo* præmittit, peccatum dupliciter considerari, uno modo, quatenus formalem Dei offensam continet, altero modo, quatenus cum ratione pugnat: priori consideratione appellari Theologicum, posteriori Philosophicum; & ita etiam in Thoma reperiri. Et Theologicum quidem peccatum mereri sempiternas pœnas, quod malitiam complectatur quodammodo infinitam, non solum Jesuitas, sed etiam alios Theologos statuere: at de pœna peccati Philosophici discrepare Jesuitas, dum alii existiment, neque damni pœnam, neque sensus mereri sempiternam, nec expelli per hujusmodi peccatum gratiam sanctifican-

ctificantem; alii contendant gratiam ſanctificantem expelli, contrahi pœnam damni, non tamen ſenſus æternam. Quæ ſententia poſterior Auctori Apologiæ perplacet. Neminem autem ait Jeſuitarum aſſerere, peccatum dari philoſophicum a theologico reipſa ſeparatum, ſed quicquid de peccato mere philoſophico tradiderunt, dictum eſſe ab iis ex hypotheſi, ſi detur, ſi dari poſſit peccatum mere philoſophicum. Quare adverſarium ſycophantice propoſitionem hypotheticam detorquere ad abſolutam, & abſurda inde elicere. Etenim Jeſuitas adeo non exiſtimare, pure philoſophicum peccatum reipſa dari, ut plerique contendant, dari non poſſe, propter notitiam Dei in hominibus naturalem. Atque ejus doctrinæ non Jeſuitas primos & ſolos auctores eſſe, *cap. 2.* oſtendit, ſed præiviſſe ipſis Thomam 2a. 2æ. q. 29. a. 3. diſerte pronunciantem: *Si poſſet eſſe converſio ad bonum commutabile, ſine averſione a Deo, quamvis eſſet inordinata, non eſſet peccatum mortale.* Et Gerſonem lect. 4. corol. 1. dicentem: *Nulla transgresſio legis naturalis aut humana, ut naturalis eſt vel humana, eſt de facto peccatum mortale.* Conſpirare recentiores Thomiſtas, inter Gallos Joannem Baptiſtam Gonetum, inter Hiſpanos Vincentium Ferre & Dominicum de Navarette, inter Belgas Martinum Harnæum. Conſentire in ſchola Franciſcana Belgica, Guilielmum Herinx, & in Carmelitana Franciſcum Bonæ Spei; adſtipulari Joannem Alphonſum Curielem Canonicum Salmanticenſem, aliosq; Theologos quamplurimos. Cap. 3. detegere ſuſcipit calliditatem, quam vocat, verſutiam, fraudulentiam adverſarii in accuſando tum Profeſſore Divionenſi, tum Profeſſore Lovanienſi, veluti theſeos Divionenſis patrono. Theſis Divionenſis, quæ occaſionem præbuit liti, his verbis propoſita fuit: *Peccatum Philoſophicum ſeu morale eſt actus humanus diſconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi. Theologicum vero mortale eſt transgreſſio libera legis Divinæ. Philoſophicum, quantumvis grave, in illo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, eſt grave peccatum; ſed non eſt offenſa Dei, neque peccatum mortale diſſolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum.* Quam crudam & imprudenter prolatam theſin Noſter approbare non vult, propter abſurdisſima conſectaria, quæ ex ea deducuntur. Sed benignum, qui acceſſerit, interpretem, juxta mentem univerſæ Jeſuitarum Societatis in hunc modum expreſſurum eſſe: *Peccatum philoſophicum, quantumvis grave, in illo, qui DEUM vel ignorat* INVICTE, *vel de Deo actu non cogitat*, NE QUIDEM TE-

 NUI

NUI ET REMISSO, *est grave peccatum, sed non est offensa Dei* &c. Atque hoc sensu thesin a cavillatore potuisse & debuisse accipi, quod manuscripta Professoris Divionensis haberet, in quibus conclusiones & fundamenta suæ sententiæ exposuerat. Professor Lovaniensis, Josephus de Reux, thesin scripserat: *Fieri potest, ut ab homine ordinariis tantum divinæ gratiæ auxiliis prævento, existentia Dei ignoretur tantisper inculpate.* Omisisse adversarium, cum citaret mala fide, vocē *tantisper*, atque ob falsationem correptum respondisse, id a se factum fuisse per incogitantiam. Quæ omnino frivola sit, & indigna Disputatore accurato & circumspecto exceptio. Aliam criminationem esse adversarii dicentis, Jesuitas in doctrina de peccato philosophico eundem sibi scopum præfixisse, quem Michael Molinos princeps Quietistarum intenderit, nimirum latam peccandi licentiæ viam aperire. Cap. 4. defendit Jesuitas Belgas, præsertim Lovanienses, quibus eandem hæresin, quam theseos Divionensi auctori adversarius affinxerit & imputaverit. Cap. 5. expendit ac frangere nititur machinas, quibus per vim & fraudem Belgarum doctrinam detorqueat ad sensum Divionensi a se affictum. Machina *prima: ad peccatum sufficit sola voluntas facti, nulla prorsus opus est notitia malitiæ.* Hanc evertit ostendendo refragari Philosophis & Theologis, exceptis Jansenistis. *Altera* machina: *stultum dictu est, Tiberios, Cajos, Nerones, Heliogabalos nulla perpetrasse scelera, nisi cum actuali aut habituali Dei notitia.* Noster eam invertit, dicens, stultum esse inficiari a Tiberio &c. & ejusmodi monstris peccata commissa esse vere theologica, testantibus tam diserte historiis, eos hominum nequissimos & conscientiæ stimulis, & Numinis metu, fuisse velut de mente dejectos. Immo quod plus est, illos eosdem non Dei solum notitiam assecutos esse asseverat, verum & Christum sua culpa ignorasse. Machina *tertia: non solos Americanos, sed Romanos etiam atque Græcos gentiles, auxiliis tam humanis quam divinis ad assequendam Dei notitiam necessariis sine sua personali culpa fuisse destitutos:* unde infertur, inter illos innumeros peccasse mere philosophice, atque adeo sempiternas pœnas & immanissima supplicia non fuisse meritos. Negat vero Noster antecedens, probans auxilia vel humana, vel divina, ne barbaris quidem defuisse. Id quod in sequentibus latius deducit. Nam *cap. 6.* monstrat, adversarium in suo de Gentilibus omni ope tum humana tum divina

divina citra suam culpam destitutis paradoxo, bellum Philosophis, Patribus, Sacris Literis, Theologis omnibus indicere, qui multa de notitia Dei naturali in Gentilibus tradant. *Cap. 7.* novum bellum indicat altera parte assertionis, qua Americanos, Romanos, Græcos, nulla sua culpa toto vitæ tempore cœlestibus gratiæ auxiliis destitutos fuisse perhibuit, excitari tum S. Literis, pronam Dei in omnes homines voluntatem prædicantibus, & mortem Christi pro omnibus & singulis hominibus obitam adstruentibus, tum Patribus & Theologis, qui eadem de amore Dei ac morte Christi diligenter inculcent, & gratias in omnes homines illarum capaces exinde derivent. Caput ultimum consectaria educit ex sententia adversarii, de subtracta Romanis, Græcis, Americanis gratia, nulla prævia eorum personali culpa toto vitæ tempore, qua potuerint ad Dei notitiam pervenire, sponte fluentia. Nimirum ea doctrina fidem debilitari, spem infringi, charitatem in Deum & Jesum Christum eliminari, charitatem in proximum extenuari, virtutum omnium studium & curam religionis extingui, morum honestati certam stragem inferri, Deum auctorem statui præceptorum servatu impossibilium, Deum tanquam tyrannum induci.

In Epilogo Apologiæ suadet adversario, ut Jansenio ex animo valedicat, Jesuitas alios, quam visi hactenus ipsi sint, experturo. In fine tandem protestatur, cum audiverit Theses Divionenses de peccato Philosophico & Theologico esse proscriptas Romæ, se eas isto sensu recipere nolle, aut defendere, quo damnatæ sunt. Se enim Jesuitarum esse discipulum, cui alte impressum sit, summam deberi Sedis Apostolicæ, & S. Congregationis statutis ac decretis, reverentiam & obsequium.

Christian Weisens Curiöse Gedancken von deutschen Versen rc.

CHRISTIANI VVEISII MEDITATIONES CURIOSÆ super Poesin Germanicam, ut sciat studiosa Juventus bonos versus dignoscere, eosdem componere & modum denique in studiorum hoc genere retinere.

Lipsiæ, apud Jo. Friedericum Gleditschium, 1691, in 8. Plag. 44.

Nondum

NOndum cessat clarissimus Autor præclaris ingenii monumentis studiosæ Juventuti ad familiariorem cum Musis politioribus consuetudinẽ aditum patefacere. Et novissimum quidem hoc argumenti est poetici, quo rationem ad carminis Teutonici laudem, quam ipse adeptus dudum est, aspirandi accurate & perspicue docere sustinuit. Tria vero quã maxime agit. *Primo* enim docet, qua in re consistat versuũ indoles, & quid ad exteriorẽ eorum faciem requiratur, idque fit in *parte prima. Tum* in superiora redit secula, & discrimen inter veterum & recentiorum Poesin profundius investigat; *denique* & artificia ostendit, quibus ad elaborationem carminis applausum seculi demerituri utendum sit: quæ duo *parte secunda* exequitur, ubique vero præcepta exemplis profana & sacra, læta & tristia exprimentibus, illustrat.

Prima pars *quatuor* capitibus absolvitur, quorum *primum* de rhythmis agit. Ubi observat, singularem rhythmis inesse suavitatem, qui exinde etiam plerisque nationibus allubuerint. Etsi enim ab antiquioribus & Græcis & Latinis versuum hoc genus non frequentatum fuerit, repertos tamen esse inter exteros pariter & nostros, qui Latinos etiam rhythmos auditu perquam jucundos condiderint; cujus generis specimina Autor ipse, præter alibi vulgata, in fine capitis subjecit. Cum vero nostra lingua multis videatur duriuscula, huc imprimis operam ponendam esse monet, ne ingratior in rhythmis sonus auribus molestus accidat. Prolixe itaque universam hanc doctrinam expedit; quidque de *Sonnetis* atq; *Madrigalibus*, ut vocantur, habendum sit, & numquid non sine rhythmis in nostra etiam lingua versus fieri possint, qualia exempla e Lipsia prodiisse ait, sollicite disquirit. *Secundum* circa scansionem occupatur, de qua tria præcipue expedit, tum quid circa pedes eorumq; varias species tenendum, tum in qua re ipsorũ suavitas quærenda, tum quomodo connectendi invicem sint; qua occasione de accentu scansionis & pronunciationis, de epithetis, de pronunciatione prosaica, de versibus ex meris monosyllabis constantibus, de positione, de apostrophis, de syncope & epenthesi, de dialecto, de vocibus duos accentus sustinentibus, de verbis & nominibus compositis, de cæsura denique prolixius disserit. *Tertium caput* circa *constructionem* satagit, quam cum ejusmodi principiis inniti jubeat, quæ viri cæteroquin eximii non æque per omnia observasse videntur, modeste eadem *Verisimilium* in modum tradit, relicta unicuique in sectandis iisdem libertate,

tate, ut fateatur tamen, in ipsa praxi nunquam ab iisdem se fuisse destitutum. Quoad *verba* itaque, ea non a Germanis tantum intelligi, sed usu etiam frequentari vult; non familiari solum sermone, sed etiam panegyrico, quamvis & hic pro norma istum agnoscat. Ergo cum istis facere non vult, qui recens effictis & nondum usitatis vocabulis singulare aliquod decus fœtibus suis conciliare se opinantur, quamvis linguæ nostræ, ad Græcorum imitationem, potestatem isthanc non penitus adimere velit; qua occasione Deorum etiam gentilium nomina, per prosopopœiam licet a quibusdam excusata, a plerisque tamen non intellecta, excesse e carminibus jubet, nisi quorum jam diu nota sunt vocabula, amœnis allusionibus elocutionique inservientia. Non tamen Gallica vocabula plane rejicit, modo excessu ne peccetur. De ipsa *constructione* hanc regulam iterum iterumque inculcat, *nullam tolerandam in versu esse, nisi quæ & valeat in prosa*, ejusque præceptionis fundamentum ex ipsa natura linguæ facile ait patescere. Nam quod liæ linguæ in versibus trajectionibus utantur, id inde esse, quoniam & in soluto sermone pari libertate gaudeant, quod secus fiat in Germanica. Germanis igitur naturali constructionis ordini summa industria inhærendum esse, nisi de orationis gratia multum decedere sibi cupiant. Tria vero impedimenta esse præcipue, quæ in hoc negotio aliquibus obstare videantur, cum alii scansionem aliter non procedere, alii rhythmum perire, alii vero sensum aliter fluere non posse existiment; quæ omnia tamen ingeniose non minus quam accurate tollit, monstrata ubique ratione, qua evitari incommoda ista aptissime possint: ubi obiter de *imitatione*, quam duplicem facit, adstrictiorem unam & difficiliorem, liberiorem & faciliorem alteram, utilissima præcepta adjicit. Denique vero quid de *licentia poetica* circa constructionem habendum sit, explicat, ac neq; rhythmi repercussionem, neq; emphasin, neq; parenthesin, (id quod celeberrimo *Morhofio* visum erat) regulæ obstare posse, deducit; & an constructio dubia sit, an particulæ relativæ sæpe prosint, quid constructio ex abrupto sit, manifestum facit. *Quarto capite* in *genera carminum* inquirit, & unde existant, & ut ratione materiæ & ratione usus discriminentur, explicat, suggerens imprimis scitissimum monitum, quo, offerente se conscribendi carminis occasione, quam aptissimum semper genus eligi queat. Hinc *caput quintum* usitatioribus carminum generibus totum impendit

Cccc &de

& de Alexandrino, de Elegiis, de Trochaico, de Dactylico, de Odis denique prolixissime disserit, & quid singula peculiariter sibi deposcant, quid ea deceat, quid denique in illis liceat, dilucide præcipit. Demum *capite sexto* inusitatiora genera, de quibus hoc loco agere instituit, nullis regulis contineri annotat, & quam multiplex tum ratione syllabarum, tum ratione pedum, tum ratione generum suscipi variatio queat, multis tradit; quamvis & istud addat, licentiam istam non usque adeo vagam esse, ut non elegantissimo semper sensu compensanda sit. In fine disquisitio instituitur, an Latinorum genera carminnm in Germanicis etiam procedant; quod equidem non negat Autor, licet vix operæ pretium illum facturum esse fateatur, qui isti rei suam addicere velit operam.

Pars secunda tum *de discrimine veteris & novæ poeseos*, tum de prudenti & facili *imitatione* tractat. Ubi tamen primo omnium *de usu Germanicorum poematum* quædam præmittit, & hic quidem nimis aliquos excedere, omnia carminibus replentes; aliquos vero abjectius quam par erat de elegantissimis literis pronunciare contendit. Ipse *poetas* inter & *poeseos studiosos* distinguit. *Poetas* olim sapientes fuisse, rerum divinarum & humanarum scientiam versibus includentes; indeque Homerum & Virgilium tantopere olim æstimatos, quod juventutem de arcanis Deorum, sacrificiis, omnique virtutum apparatu instruerent; nobis vero, quibus verioris de Deo prudentiaque politica cognitionis lux aliunde affulgeat, tanta hodie in veneratione eos jure non esse. Interim a multis seculis *poetæ* titulo eximia ingenia Imperatores exornasse, nomenque Poetæ hac ratione eruditæ Nobilitati adscriptum. Sed quod alicubi in contemtu sint, in eo quidem ipsos partim extra culpam esse, partim nullatenus excusari posse. Cæterum *poeseos studiosum* artem istam pro mero parergo & veluti instrumento habere, quo in superioribus excolendis studiis utatur. Maxime eam inservire eloquentiæ, & affectibus hominum demulcendis, sive lætitia afficiantur, sive tristitia corripiantur, sive amoris dulcedini indulgeant, accommodatissimam esse. Curiosa vero sunt admodum, quæ *differentiam veteris & novæ poeseos* explicant. Veteres inquit, gentilismo immersos, parum circa nitorem linguæ conciliandum elaborasse, eruditionis supellectile destitutos. Postmodum etiam, illato cum religione Christiana in Germaniam scientiarum lumine,

juven-

juventutem Latinæ solum linguæ, Barbarismis insuper nimis quam defœdatæ, notitia imbutam fuisse; neque plus ab istis *Teutonicis Cantionum Magistris* expectari potuisse, indoctis illis & elegantiæ omnis expertibus. Lætiorem omnia faciem superiore demum seculo induisse, reflorescentibus solidioribus literis, & *Luthero* nostro præcipuum linguæ patriæ decus asserente, cujus etiam poesin admirabilem sane esse judicat, ut ne nunc quidem in multis ab ullo superatus sit. Secutos ipsum fuisse *Justum Jonam, Paulum Speratum, Matthesium, Nicolaum Hermannum* aliosque, qui omnes naturæ potius impetum, quam artis regulas sectati fuerint: ut inde ipsorum in carminibus occurrant *emendanda* quædam, ut nempe neglectus ille linguæ; quædam *excusanda*, qualis constructio atque scansio; *admiranda* denique aliqua, & adhuc hodie imitanda, ut perspicua & ponderosa scribendi ratio. Hodiernam vero poesin natales debere *Martino Opitio*, omnis generis doctrina copiose instructo, & Italorum, Gallorum, maxime Heinsii exemplis excitato: & istum virum jam pervidisse omnia, quæ ad consummatam carminis elegantiam requiruntur; cujus tamen juvenilia a maturioribus sint secernenda, e quibus speciminis in vicem odam ejus omnium optimam, ut vocat, legendam Lectoribus sistit. Hæc nova contexendorum carminum ratio cur non amplius exculta progressus ulteriores fecerit, equidem varie allegatis rationibus quam plurimis ait disquiri: ut quod nimia a nobis verborum habeatur cura; quod exterorum superstitiosiores simus imitatores; quod versuum nimia obruamur copia, ut vix bonorum haberi queat delectus; quod Mæcenates denique hodie deficiant Marones gratia foventes & præmiis. Sibi id inde existere videri, quod festinare nimis jubeamur carmina, quæ tamen, ut ex veteribus exemplis patescat, ad exquisitam elegantiam meditandi spatium inprimis sibi deposcant. Forsitan & eminentiora ingenia nolle se minutioribus istis occupare, ad sublimiores disciplinas reique publicæ utiliores se conferentia. Aliam quæstionem esse, num institutis *Societatibus* de lingua ipsa ad aliarum gentium imitationem magis magisque excolenda, consilia agitari debeant, quibus tamen vix successum in Germania polliceri audet; suam interim, quæ unice cœtui ejusmodi peragenda sint, libere expromens sententiam, nec dissimulans, quid ab *illustri Societate Frugifera* jam præstitum, & quid ulterius votis expetendum sit. Ad *imitationem* ait pertinere ante omnia *præ-*

parationem, quæ tum exquisitiora realia, ex disciplinis & experientia arcessenda; maxime vero affectuum illam ὁρμὴν, ex perlectione similis argumenti poematis, uti & ex profunda rei ipsius atque casus ejusmodi meditatione, nobis obvenientem, quæque nihil aliud quam furor poeticus sit, requirat. Hinc demum de *dispositione* cogitationem suscipiendam esse, quæ vel artificialis sit & nostræ potestatis, vel naturalis atque realis, ab argumento nobis oblata. Quæ circa *operationem* monenda erant, ea prolixo satis professorem inter & auditorem dialogo, scite tamen & prudenter, executus est, non sine jucunditate perlegendo.

De cætero non possumus non duorum adhuc Voluminum, in usum juventutis a clarissimo Autore editorum mentionem brevibus saltem subjicere. Paulo enim ante *Curiosas* etiam *de Epistolis Germanicis Meditationes* luci publicæ exposuit, de quibus dicendi fortasse redibit occasio, cum ultima pars, quam pollicitus est, accesserit. Interim dum in isto absolvendo occupatur, *Tabulas Chronologicas* aliquoties promissas hoc ipso anno evulgavit, quibus *Rerumpublicarum mutationes a nato Christo usque ad nostra tempora* sub unum conspectum revocat, secutus in iis concinnandis *Calvisii* inprimis vestigia, quod certis principiis videret innitendum.

SUITE DE L' INNOCENCE OPPRIME'E dans les Filles de L' Infance.

id est,

Continuatio tractatus de innocentia in Virginibus ab infantia Christi cognominatis oppressa; sive Relatio de condemnatione Caroli Peissonelli Medici Massiliensis, multorumque aliorum variæ conditionis hominum, quos Jesuitæ causæ illi implicuerint. Narratur etiam, quid acciderit Episcopo Vasionensi.

Tolosæ, apud Petrum de la Noue, 1691, in 12. Plag. 11.

Historiam casuum, quibus Virgines illæ in Gallia afflictæ fuerunt, in Actis nostris A. 1689, p. 365. enarravimus. Quæ vero nunc idem

(ut vi-

(ut videtur) autor recenset, & pro sequela rigoris in virgines exerciti habet, maxima ex parte ad alios spectant, quorum, ut hominum parum celebrium, nomina & fata prolixe & singulatim exponere tædiosum foret. Præcipua igitur quædam ex relatione hac afferemus, ex quibus intelligi potest, quam dura sit sors illorum ex Clero Gallicano, aut qui iis adstipulantur vel favent, qui Pontificis gratiam Regiæ præferunt, utque levissima quæque ejus affectus indicia acerrime vindicentur. Exhibetur in fine libelli exemplum sententiæ a judicibus Regiis *Massiliæ d. 12. Febr. 1689*, post consumtum in inquirendo duorum fere annorum tempus, pronunciatæ. Condemnati judicio illo sunt viri insignes laici & clerici, his necquicquam privilegium fori opponentibus. Bibliopola Lugdunensis *Laurentius Albinus* (Aubin) qui antea ob tractatum Episcopi Apamiensis *de jure Regaliæ* excusum accusatus, utcunque tamen sese a periculo sibi intentato liberaverat, jam ad annos quinque ad triremes condemnatus est, ob libros pro Pontifice in eadem controversia de *Regalia* scriptos & ex Italia ad ipsum missos, qui cum vinctus ad triremes duceretur, publice exclamavit, se Jesuitarum victimam esse. Medico in titulo libelli nominato, ad annos septem Regno interdictum fuit: *Antonio Isoardo*, honesto civi Massiliensi, dispensatori Episcopi Vasionensis, ad annos decem. *Guilielmus Cauletus*, agnatus Apamiensis Episcopi, Præses mitratus Parlamenti Tolosani, a munere suo ad triennium suspensus fuit. Idem ad certos annos Canonicis & Presbyteris quibusdam injunctum est; mulctæ etiam pro modo facultatum aut culpæ plerisque dictatæ, & publicæ deprecationis ceremonia imposita. *Cerlius* Vicarius *Apamiensis*, cujus effigiem patibulo suspensam fuisse in Actis A. 1689, p. 267. narravimus, ab his judicibus, profugus adhuc & latitans, ad triremes damnatus est; item *Doratus* Archipresbyter Aquensis Multi alii, bonis in fiscum redactis, perpetuo exulare jussi sunt, plerique prius squalidis carceribus diu detenti & fame atque frigore pene enecati. Crimen generaliter in sententia notatur, quod contravenerint jussis & declarationibus regiis, de receptione & distractione librorum in regno prohibitorum, & quod varia machinati sint contra officium Regi debitum. Autor tamen calamitatis hujus causam Jesuitis, & inter hos *P. de la Chaise* attribuere non dubitat, tenacibus odii adversus Virgines illas ab *infantia Jesu* cognominatas, quibus plerique ex reis faverant, concepti. Com-

probat id Autor potissimum casu Episcopi *Vasionensis*. *Vasio* oppidum est *Avenionensis* tractus, Pontificiæ ditionis. Episcopus (*Geneto* nomen est) librum de Theologia morali antehac ediderat, qui contraria sentientibus Jesuitis displicuit: postea vetus odium renovavit, cum quibusdam ex virginibus illis e Gallia fugatis, haud invito Pontifice *Innocentio XI* receptum dedisset; cæterum Gallis vicinis æstimatus ob multas dotes, & ob præstitam, quam Autor celebrat, in convertendis Reformatis operam. Cum vero a regiis ministris solicitatus, virgines tradere aut expellere nollet, neque hæ sua sponte cedere cuperent, atque jam duo haberent Collegia, Regis jussu, etiam antequam Avenionensem ditionem occupasset, d. 29. Sept. A. 1688. Asmus quidam ex ductoribus regiis, cum quatuor turmis dimachorum summo mane Vasionem ingressus, œconomum primo Episcopi *Isoardum*, supra nominatum, dein ipsum lecto extractum & durissime habitum, cum presbyteris quibusdam cepit & in oppidum Nemausum abduxit, unde postea in insulam Ream translatus, & in loco insalubri quindecim mensibus, ademtis omnibus fere vitæ commoditatibus, detentus fuit. Virgines ex Vasionensi diœcesi vi abreptæ, in monasteria dispersæ & custodiæ deditæ sunt. Si fides est Autori, plerique ex Clero, qui in has miserias inciderunt, singulari pietatis studio invidiam sibi conciliarunt, dum lectioni Biblicæ præter morem reliquorum diligenter incumberent, tum conciones atque instructiones juventutis & plebejorum, item examina & censuras confitentium, ad normam potius sacrarum literarum & ad emendationem sinceram, quam ex receptis ab aliis consuetudinibus susciperent, ab æmulis pro novatoribus & *Quietistis* diffamati. Maxime vero nocuit, quod, ut dictum est, ab institutis Jesuitarum dissentirent, & Episcoporum Canonicorumq; vetera jura & Pontificiam autoritatem contra regia jussa, in materia *Regaliæ* & collationis beneficiorum ecclesiasticorum, tuerentur. Subjuncta est tractatui brevis relatio, de ultimo rigore adversus Virgines captas in monasteriis exercito, & proposita illis formula, qua se ab instituto illo abdicarent, quam tamen paucæ admisisse dicuntur, reliquis contra conscientiam & veritatem subscribere nolentibus, quarum rationes ab Autore defenduntur.

DEFENSE DE L' HISTOIRE DES VARIAtions &c. i. e.

Jacob

Jacobi Benigni Bossueti Meldensis Episcopi Defensio Historiæ suæ de Variationibus, contra Responsum Basnagii, Ministri Roterodamensis.

Lutetiæ, apud Joh. Anissonium, 1691, in 12. Plag. 11.

BAsnagii opus, Episcopi Meldensis historiæ de variationibus oppositum, prolixe recensuimus *A. 1690 p. 392. 472. 517.* Hoc refutaturus Episcopus dissertationem hanc primam edidit, & Reformatis, quos charos fratres, ut solet, appellat, inscripsit. In exordio non minus de *Basnagii*, quam *Jurii* vehementia & duritie questus, illam disceptationis partem ante omnia tractandam sibi sumit: *an Reformati in Gallia ex religionis suæ principiis arma adversus Reges arripuerint, tumultus exciverint, & sic rebellionis crimen incurrerint?* id quod, ut in historia sua fecerat, denuo confidenter affirmat, & *Basnagii* exceptiones operose refutat. Præmittit aliquid de *Calvini* sententia, qua *Servetus* condemnatus est, & acriter reprehendit recentiores ex Reformatis, qui Principibus jus puniendi hæreticos, aut eos a professione errorum suorum prohibendi aperte denegant, cum tamen contrarium etiam a Protestantibus usu & praxi teneri evidens esse dicat.
Basnagium erroris arguit in historia *Anastasii & Juliani apostatæ*, §. 6. sqq.
adductisque & examinatis scriptorum testimoniis dicta ejus confutat.
Augustini sententiam valde urget, jus omne subditis ad arma, adversus 10. 11.
immutabilem legem Dei, in Principes arripienda abjudicantis. Eli- 12.
dit, quæ ab exemplo *Armeniorum* contra *Persas* insurgentium adduxe-
rat *Basnagius*, & contradictiones ei objicit. Speciatim persequitur 16.
historiam conjurationis *Ambosianæ* a *Beza* probatæ, quod adversa-
rius, ut ait, negare non potuerit. *Calvino* denuo imputat, quod re- 20.
bellionem probaverit, & concionatoribus, quod contra pacem *Aure-*
lianensem protestati sint. Frustra pro belli legitima causa allegari 22.
contendit lanienam *Vassiacenam*, nullo publico consilio factam. Ne-
gat fas fuisse subditis edictorum regiorum violationem armis ulcisci, 23.
aut observationem eorum vi extorquere; neque juvari causam rebelli- 24.
um literis *Catharinæ Mediceæ*, Reginæ, cui jus nullum fuerit motus
a Condeo & Reformatis excitatos permittendi aut approbandi. Ex 28.
synodo Reformatorum Lugduni A. 1563 habita demonstrat, Pastores
diserte

diserte approbasse & manifeste statuisse, Evangelium armis defendendum esse. Malæ causæ indiciū esse dicit, quod argumentum hoc silentio a *Basnagio* transmissum sit. Addit & alia de synodo ista. In historia *Valdensium*, qui superiori seculo contra *Sabaudiæ* Ducem arma ceperant, falsificationem historiæ *Thuani & Popelinerii* a *Basnagio* sibi ob-
§. 30. jectam in ipsum retorquet, & concionatores *Valdensium* omnino statuisse, quod licite bellum pro religione geri possit, ex Thuano ostendit.
31. dit. Spargit etiam quædam contra *D. Burnetum*, Episcopum Saris-
32. beriensem, & *Basnagii* fratrem, historiæ literariæ autorem. Sequuntur alia argumenta ex synodorum Reformatarum decretis &
34. ex *Bezæ* scriptis, item ex epistola Parisiensis Ecclesiæ nomine ad *Catharinam* Reginam data. Persistit in accusatione, quod Reformati
35. cædem Ducis *Guisii* procuraverint & probaverint, atque iterum D. *Burneto* dicam scribit, quod in *Critica* sua male allegaverit scriptores
38. Gallos, & rerum regni Gallici imperitus sit, *Thuanum* quoque falso citaverit; neque contentus est, quod *Burnetus* errorem quendam in historia de regimine regni Navarræi agnoverit, sed exigit, ut crimina
39. a se Protestantibus & *Crammero* objecta agnoscat. Addit haud pau-
40. ca ex historia motuum Scoticorum, ut ostendat, rebellionis culpa Scotos non caruisse, nec excusari a *Burneto* posse, sicut nec celebrem illum
41. *Joh. Knoxium*, reformationis Scoticæ præcipuum autorem. *Lutherum* postea vel maximum rebellionis & belli Smalcaldici instigatorem fuisse, ex thesibus ejus A. 1540 & 1545 editis constare putat, & jura Prin-
44. cipum Germaniæ in bello illo destruere conatur. Tumultus Pacciani exemplum proponit, quem improbatum licet a Melanchthone, Luthero tamen probatum esse haud dubitat. Sed ista, & quæ de aliis
44. Lutheri in hanc sententiam dictis repetit, a nostratibus dudum examinata sunt, & veritas in nupero sæpiusque a nobis laudato opere *Seckendorfiano* egregiis documentis demonstrata est. Disputat inde cum
46. *Basnagio* de verbis Melanchthonis, quæ negat a se falso aut maligne allegata esse. Anabaptistis & Munzero non favisse *Lutherum* ultro
40. concedit, sed illorum errores ex Lutheri dogmatibus ulterius extensis ortos esse contendit. Veterum quoq;, Cochlei & similium, calumniam recoquit, quod *Lutherus* ab initio blanditus sit rusticis rebellantibus, & hos in Principes animaverit; hinc eum, ut falsum Prophetam acriter
50. taxat, & librum ejus *de libertate Christiana*, & quæ de rusticis scripsit, vehemen-

vehementer insectatur; de quibus omnibus, ex inspectis *Lutheri* scriptis integris,& absque præjudicio expensis judicandum est. Progreditur inde ad encomium libelli in *Hollandia* publicati, nec nobis ignoti, cui titulus est: *Avis aux Refugiés*, i.e. *Admonitio ad exules Gallos*. Gratias agit Deo, si autor libri, ut conjicit, sit ex Protestantibus. Demonstratum ab eo inter alia esse ait, quam frustra *D. Jurius* fidelitatem Reformatorum in Gallia erga Regem suum laudaverit. Succedit disputatio satis prolixa & fervida de *digamia Hassiaca*, quam pro scopulo inevitabili Reformationis habet & exaggerat. Hanc historiam ex instrumentis authenticis optima fide traditam,& defensionem Lutheri, ex suprarelato opere Seckendorfiano, Lib. III §. LXXIX Add. III, qui volent,petere possunt,& considerare, cujus ponderis sint, quæ Bossuetus ex illa contra Protestantes argumentatur. §.56. sqq.

OSTEOLOGIA NOVA,

or some nevv Observations of the Bones and the Parts belonging to them, by Clopton Havers, M. D. Fellow of the R. S.

sive,

Cloptoni Havers, Med. D. & Societ. Reg. Sodalis, Observationes novæ de Ossibus partibusque ad ea spectantibus.

Londini, sumtibus Samuelis Smith, 1691, in 8. Plag. 2●.

Osteologiæ novæ titulum haudquaquam præter meritum ingenioso huic scripto præfixum fuisse, facile cuivis ipsum pervolventi patescet: dum in eo, posthabitis iis, quæ extrinsecam ossium figuram atq; compagem aliasq; circumstantias, jam tum passim annotatas ac descriptas concernunt, talia potissimum proponere sategit Nobilissimus Autor,quæ circa hanc humani corporis partẽ ab Anatomicis hujus seculi neglecta hactenus, vel nondum satis eruta fuere; quæq; adeo ipse aut acuta speculatione,aut oculari indagatione definienda sibi atq; illustranda sumsit, sedulo ubiq; in consilium adhibitis variis experimentis & observationibus, tam hominum, quam brutorum circa ossa factis. *Quinque* vero in universum *discursibus* suum huncce laborem inclusit, Re-

giæ etiam Societati, cujus ipse perdignum est membrum, per intervalla communicatis atque prælectis, ejusdemque, competentis nempe talibus in causis tribunalis, suffragio haud obscure comprobatis, dum ipsius maxime hortatu ad eorum publicationem incitatum semet Autor profitetur: quorum singulis quid pertractetur, per compendium nunc pro instituti ratione indicare aggredimur: utut prævideamus, difficile quodammodo fore, tantam materiæ ubertatem, quanta succinctis his discursibus comprehenditur, intra paucarum pagellarum limites ita compingere, ne plurima, scitu tamen dignissima, intacta relinquantur.

Et *primus* quidem in ordine *Discursus* naturæ ossium & partibus ea tum constituentibus, tum obvestientibus, explicandis destinatus est. Nimirum ab ovo, quod ajunt, rem exorsus Autor, initio breviter disserit de generatione fœtusque formatione, scite & ex mechanicis velluti legibus adumbrans, qua ratione per fermentationem particula-
pag. 13. rum in ovulo materno excitatam, prima jamtum uti cæterorum membrorum, ita & Ossium stamina continente, circulatio sanguinis sua capiat exordia, indeque postmodum juge molis incrementum & partis ad partem adpositio procedat. Sermone hinc propius ad propositum thema converso, ad membranam, quæ ante alia in ossibus spectandam
16. semet exhibet, describendam se confert, *Periosteum* puta: de cujus origine cum Anatomici non consentiant, Noster strictiori examine præmisso comperisse se ait, illud, quacunque demum in parte corporis consideretur, a duplici velut fonte scaturire, fibrasque adeo ipsum constituentes duorum generum esse: nimirum quasdam, & eas quidem semper ossi ipsi contiguas, ac recta ab una ad alteram ossis extremitatem procurrentes originem ducere a dura matre, per diversa nempe cranii loca prodeunte & a capite sic ad universam ossium compagem semet diffundente, ne quidem articulationibus cursum ejus interrumpentibus, cum ibi non obscure fibrosarum harum propaginum super
19. ossium ligamentis continuatarum vestigia legerit Autor. Alias vero, his superincumbentes, periostei fibras a musculis ac tendinibus singularum corporis partium subnasci & istuc propagari observat, easque non ita recto, ut illas, tramite procurrere; sed pro diverso musculorum situ & ipsas varium obtinere positum, ita ut alicubi plane aliæ alias
20. decussare fuerint visæ: & has quidem non raro intra ipsam ossis sub-

stantiam

ſtantiam radices agere animadvertit, penetrantes reliquam perioſtei membranam, eas inſtar circuli ambientem. Atque huic fibrillarum pag. 24.
inſertioni non modo deberi putat exquiſitam illam oſſium ſenſationem, quam ſæpe in partibus etiam membrana ſua denudatis habere deprehenſa ſunt; (nervos enim, quales nonnulli hic ſuſpicari voluere, Autor, accuratiſſime licet facta inquiſitione, in oſſium nullo, præterquam
in dentibus reperire ſe potuiſſe teſtatur) ſed & quadantenus firmam 22.
iſtam hujus cum illis cohæſionem acceptam refert: cujus tamen potiorem cauſam quærendam vult in gelatinoſa oſſium, dum primum naſcuntur, qualitate, liquato glutini æmula, unde non poſſint non con-
tiguæ ſibi membranæ tenaciter adhæreſcere. Inter uſus perioſtei, quos 27.
diverſos allegat, potiſſimus eſt, quod animales ſpiritus ſufficiat oſſibus pro fovendo calore ac ſenſu, nec non accretione & nutritione eorũ per-
ficienda; præterea vero eandem membranam inſervire (non ſolitarie 26.
tamen) ſtatuit ad limites incremento oſſium ponendos, dum nempe ulteriorem tenſionem admittere jam recuſet: cui quidem nil quidquam obſtare autumat hujus membranæ tenuitatem; quandoquidem experientia ſimile quid fieri oſtendat in arboribus, non raro ob corticis anguſtiam amplius augmentum haud capientibus; nec non in morbo illo equorum, quem Angli *Hidebound* vocant, ubi pariter adſtricta nimis cutis, utut non omnino tenſionem reſpuens, impedimento eſſe credatur, ne animal ad juſtam ſtaturæ dimenſionem creſcere valeat. Progreditur hinc Autor ad examinandas partes oſſium conſtituen-
tes, quas terreas partim, partim ſalinas ſtatuit: tametſi enim haud diffiteatur, 32.
cuncta demum *principia chymica* per ignis torturam ex iſtis elici poſſe (proportione licet admodum inæquali, dum terreſtrem quidem materiam ſolam $\frac{2}{3}$ aut ſaltem $\frac{5}{9}$ conſtituere, ſpiritum cum phlegmate circiter $\frac{1}{8}$, oleum non multũ ultra $\frac{1}{24}$, ſal volatile forte $\frac{1}{30}$ efficere deprehendit) attamen eorum pleraq; pro peregrinis & adventitiis agnoſcit, dum ſpiritus quidẽ & phlegma vaſis ſanguiferis & interſtitiis oſſearum particularum, oleum vero medullæ per ea diffuſæ accepto ferenda ſint, adeoq; non magis oſſium partem conſtituere dici queant, quam ſanguis
pro parte venarum aut arteriarũ reputari. Sal tamen volatile aut potiorẽ 33.
ſaltem ejus portionem pro genuina rigidorum horum corporum parte habet; dum obſervavit, illud non modo poſt deſtillationem brevi iterum ſolideſcere & cryſtalliſari, ſed & quoad ſaporem ſalibus fixis, ac

ſpeciatim lapidi prunellæ, ratione frigiditatis multum affine eſſe. Porro curioſe deſignat formam atque ſitum particularum, indeque conſtantem oſſium texturam, quam & pro faciliori captu per adjectam
Tab.XIII. *figuram* adumbrare quodammodo annisus eſt. Nimirum ſtatuit ma-
Fig. I. teriæ hujus ſalino-terreſtris particulas forma oblongas eſſe, directoque ſitu collocatas, ita quidem ut altera alterius extremitati jaceat contigua: ex his vero componi chordas *A, A, A*, parallelas & rigidas, quarum plures contiguæ dein laminas, laminæque tandem oſſium parietes conſtituant. Et has quidem chordas in extima oſſis parte jugiter contiguas & parallelas manere vult, nec in extremitate oſſis terminatas, ſed illic arcus in modum reflexas & chordis alterius lateris in
pag. 36. *BB* occurrentes: interiores vero chordarum ordines quod attinet, annotat Autor, eos licet circa meditullium, ut in *AAAA*, paralleli perdurent, prope oſſis caput tamen, ut in *DDDD*, paulatim a ſitu hoc divergere & laminarum loco faſciculos formare, *cancellorum* inſtar decuſſatos, *CC:* reliquarum vero chordarum ulterius non paucas prope *FFFF* a ſociarum agmine diſcedere, ad formandas cavernulas *EE*, quibus oſſium capita fere ſcatent: ut adeo evidens ſit, horum parietes in media regione (ubi nempe ob majus fractionis periculũ neceſſitas id maxime expoſcebat) longe craſſiores eſſe, quam circa extrema:
37. quemadmodum & Autor in oſſe femoris prope medium eos reipſa quater craſſiores, facta dimenſione, deprehendit, quam in capite oſſis. Cæterum ne quis putet, circa haſce partes, cartilagine ſcilicet munitas, chordarum contiguarũ curſum interrumpi: contendit Autor, ca-
38. rum ſeriem vel ideo inde non turbari, cum particularum cartilagines componentium parilis, ut in oſſibus, diſpoſitio obtineat, nec alia interſit differentia, niſi quod hic particularum una alterius extremitatem non plene attingat; ſed alterna inter ſingulas ſpatiola interfluo aeri
Fig. 2. humorive relinquantur; uti in *Fig. 2.* quadantenus ob oculos ponitur.
43. Memorat ulterius Autor *poros* oſſium, eosque duorum generum: alios nempe longitudinem eorum pervadentes, & ex interſtitiis parallelarum chordarum oſſearum ortos; alios transverſos, ac per ſingulas laminas nulla certa ſerie diſperſos, iſtis prioribus ſubſervientes, & in eos medullare oleum, gradatim ex interioribus in exteriores laminas
50. transmiſſum, convehentes. Varias inſuper in extima oſſium ſuperficie obſervat ſtrias, ſulcos, aliasque inæqualitates ad firmiorem perioſtei

TAB. XIII. ad A 1691.
pag. 576.

Fig. 1.

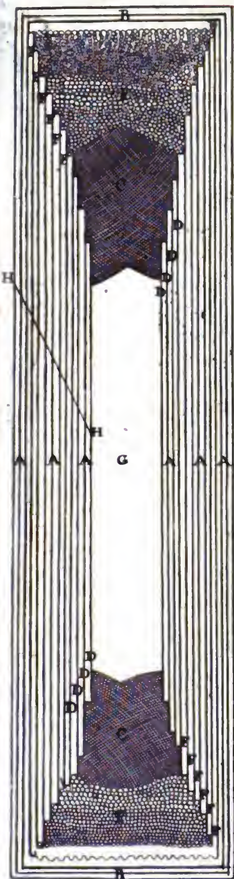

Fig. 3.

Fig. 4.

Fig. 5.

ostei adhæsionem tendinumque implantationem facientes. Specia-
tim vero in osse frontis, necnon circa sincipitis ossa, suturamque sagit-
talem, peculiare pororum genus annotavit, intra ipsam cranii substan- pag. 52.
tiam penetrantium: quos proinde non adeo dictis modo finibus de-
stinatos autumat, maxime cum tendinum musculorumque adjacenti-
um ratio tale quid efflagitare haud videatur; quam potius aliis & no-
bilioribus usibus dicatos conjicit, nimirum ut spiracula quasi sint, per
quæ immediate (non demum auxilio glandularum cutanearum &
massæ sanguineæ ministerio) eliminari ac dissipari valeant noxii vapo-
res intra cranium prognati, atque sic supera hæc regio animæ sedes a
nubibus nebulisve serena manere queat. Et ex porosa hac cranii con-
formatione jam patescere putat, tum cur sudor e fronte citius & copio-
sius fere, quam ex ulla alia corporis portione erumpat; tum qua ra-
tione emplastra & epithemata partibus his applicata, nec non fonticuli
in cervice aperti juvent in affectibus cephalicis citius, quam si aliis locis
adhiberentur, ubi per viam sanguineæ circulationis demum evacuatio-
nem fieri oporteret. Fatetur tamen, se non in omnibus subjectis talis- 55.
modi poros cranii reperire potuisse: unde hariolatur, hanc eorum ab-
sentiam forsitan jugi quorundam cephalalgiæ, aut etiam nativæ alio-
rum stupiditati causam præbere posse. Transit hinc ad exponendos
meatus ossa perforantium arteriarum atque venarum, cum nutritiarum,
tum medullarium: quarum has quidem nunquam recta intra ossium ca-
vitatem tendere; sed plerumque obliquo itinere inter eorum laminas,
more ureterum intra vesicæ tunicas, serpere observat, adeo ut quando- 57.
que sesquipollicis longitudinem in medio ossis emetiantur, licet hu-
jus crassities vix octavam pollicis partem superet: cæterum hanc arte-
riarum insertionem ratione numeri & loci tam mire variare notat,
ut vix bina quis offensurus sit sceleta, quæ exacte hac in parte conso-
nent; licet respectu directionis, qua vasa hæc aut sursum intra ossis 59.
cavitatem tendant, aut deorsum, unam eandemque in omnibus ejus-
dem speciei individuis viam tenere, cujuslibet ossis, cum simili suo col-
lati intuitu soleant. Rationem vero, cur hoc vel illo in membro sur-
sum potius, quam deorsum, & vice versa ferantur, Autor per pluscu-
la exempla a situ partium, respectu habito ad positum trunci corpo-
ris & aortæ, indeque pendente commodiori insertione deducit. Acce-
dit inde ad describendam internam ossium cavitatem, non uno ubique

modo comparatam, dum in aliquibus quidem ampla est & unica, in meditullio saltem; in aliis multiplex & spongiæ instar in plures cavernulas distincta: priorum superficiem interiorem lævem fere &
pag. 61. uniformem (nisi ubi turgescentia nimis vasa sanguifera sui vestigium ossi imprimant, ut in cranio & majorum articulationum ossibus aliquando fieri observat,) circa extremitatem utramque in clathratam quasi texturam, tandemque in cellulas spongiosas desinere ait. Et *Cancellos* quidem istos osseos (quos in tibiis equorum aliorumque brutorum bajulantium elegantissime omnium figuratos testatur) inservire potissimum reputat pro suspendenda massa medullari, cujus nempe non modo vasa sanguifera huc illuc trans cancellos continuentur, sed communis quoque membrana undique medullam ambiens iisdem in-
66. tertexatur: ac proinde cum in ossibus bovinis parum hujus texturæ cancellatæ adsit, non absimile technasma a provida natura substitutum refert, dum medulla super diversis tenuibus schidiis osseis, transverso situ per interiora latera dispositis recumbat, quo ita ejus pondus in plures quasi partes divisum melius sustineatur, nec medulla deorsum in unum concidat cumulum. Rationem quoque reddere nititur, cur certa modo ossa, quorum catalogum dat, amplam talem cavitatem, (pro molis nempe proportione) nacta, reliqua vero intus non nisi mi-
67. nutis cellulis instructa sint: cum enim advertisset, ossa articulata generaliter sic excavata esse, judicavit id fieri, partim ut firmiora, laminis nempe magis compactis forent; partim ut pleniori medullaris olei penu instruerentur, cujus nempe majorem copiã continuo motu insumerent: ac ideo ossiculis etiam ossis hyoidis largam cavitatem obtigisse observat, moventibus nempe, quotiescumque quid aut deglutimus
68. aut loquimur: uti & illis, quæ in corde bovino inveniri solent, quæ gemina semper & articulata se reperisse perhibet; cum ipsa quoque motum in qualibet cordis aut systole aut diastole exerant. Respondet etiam objectionibus, quæ contra hanc assertionem ab ossium nonnullis, articulatis quidem, nec tamen larga cavitate donatis, moveri
70. possent: speciatim de costis monet, quod licet omnium frequentissime, singulis nempe respirationibus, in motum cieantur, ille tamen levis admodum & obscurus sit, nec ita magnas proinde medullæ expensas exigat; dum facta computatione constet, costas in parte sui maxime a centro remota, agitatione sua non emetiri ultra $\frac{1}{192}$ sui circuli;

culi; cum e diverso tibia regulari incessu $\frac{1}{12}$ & qnandoque $\frac{1}{4}$, os cubiti vero nonnunquam $\frac{1}{3}$ circuli motu suo describat. Cætera ossa, pag. 71.
uti dictum & alias notum est, loco amplæ cavitatis non nisi minusculas easque numerosas cavernulas intra se habent: atque hæc rursum in triplici differentia esse Noster expertus est: alia scilicet una cum cellulis etiam cancellorum osseorum aliquid includere; alia meris cavernulis iisque simplicibus referta esse; alia denique pariter quidem nil nisi cellulas continere, sed quarum binæ, ternæ aut etiam plures in unum coalescere videantur. Omnibus vero id commune esse advertit, 72.
quod cavernularum una cum cæteris adjacentibus communicet ope pororum atque meatuum, per quos non modo oleosus medullæ liquor ex una in alteram feratur, sed & ejusdem membrana nec non vasa sanguinea multifariam distribuantur: quandoquidem tam in horum pororum numero, quam cellularum figura, miram ubiq; varietatem deprehendit. Curiosa quoque sunt, quæ de meatibus arteriarum nutritiarum, 74.
per totidem distincta foraminula fere in unam ossis extremitatem, trunco corporis propiorem intrantium, venarumque ex opposito extremo, inde ut plurimum magis rubente, rursus exeuntium annotavit. Sub finem denique hujus Discursus peculiarem *Dentibus*, tanquam singulari ossium speciei, non parum a cæteris distinctæ, tractationem impendit. Nimirum primo observat, e duplici dentes materia constare, al- 79.
tera molliori & vere ossea tantum, altera duriori & quasi lapidea, quæ alteri illi in partibus extra gingivas extantibus corticis instar incumbat, eamque a consumtione & detritione immunem præstet: unde fieri arguit, quod dentes post noxam semel acceptam tam cito computresce- 85.
re observentur: dum nempe gingivis (ut intra quas dura hæcce crusta mox deficere incipit) alicubi forte læsis vel absumtis, dentis portio munimine hoc velut siliceo destituta, & jam externis injuriis exposita, non possit diu integro in statu perdurare. Tametsi vero corticalis hæc 78.
dentium substantia nitore non minus quam soliditate silicem æmuletur; animadvertit tamen, eam ab aqua forti, a cujus vi iste indemnis manet, facile arrodi: unde colligere jubet, quantum damni dentibus inferatur per acida potentiora, oleum puta spiritumve vitrioli & similia, quibus passim eos expolire moris est. Cæterum notat, strias cor- 79.
ticis hujus lapidei ratione situs neutiquam consonare cum filis illis seu chordis, e quibus interior & ossea dentis pars constet: quin potius manifestam,

nifestam, quam latius expromit, utrobique differentiam elucere: præ-
pag. 83. terea licet non modo *canini* & *incisores* generaliter, dura hacce crusta undique obvestiantur; ratione molarium tamen non exiguam inter diversa animalium genera discrepantiam Autor annotavit: dum in homine quidem, leone aliisque carnivoris eos itidem totos, quatenus extant, lapideo hoc munimine tectos scribit: at in equis, ovibus, capris aliisque brutis, granis aut gramine pasci solitis, non basin molarium, sed latera tantum, dura ista materia, in aciem velut assurgente, stipari; imo & alicubi ipsi substantiæ osseæ velut intermixtam diversis locis ultra istam acute emicare, ac ad imas usque radices inde descendentem sæpius deprehendi refert. Porro & hoc in dentibus tanquam pecu-
89. liare observat, quod periosteo destituantur, non modo qua e gingivis extant, ubi nempe id eorum muneri obfuisset; sed & in parte abscondita ipsisque radicibus: quamvis enim hæ non omnino nudæ alveolis insertæ stent, sed membrana cum gingivis & palato communi obvelentur, cui in maxilla superiori accedit portio aliqua durioris & carnosæ substantiæ, intra alveolos una descendens, pro majori firmamento: ipsum tamen, uti fert. periosteum maxillas stipans ad dentes usque non pertingit, utut prope satis ad eos accedat: dum alveolos intus obducens, altero sui latere horum substantiæ osseæ, altero dictæ membranæ
87. & carni dentes firmanti fit contiguum. Hunc autem periostei defectum abunde a provida natura, ne scilicet dentes spirituum influxu carerent, compensari innuit per nervos, quos videlicet, tanquam sortem præ cæteris ossibus præcipuam iidem obtinent. Nempe nervus, uti perhibet, seu potius fasciculus minorum nervorum, 16, 12. 7. nunc plurium nunc pauciorum, secundum maxillæ longitudinem intus procurrens, ad singulas cujusque dentis radices suos propagat ramulos, nunc in ipsa extremitate, nunc a latere (utroque etiam, ubi una tantum denti radix est) osseam dentis substantiam subintrantes, foramine non-
82. nunquam nudis oculis sat conspicuo. Denique confutat Autor sententiam eorum, qui dentes continuo crescere, indeque uno evulso oppositum longiorem fieri autumant: ait enim, ut maxime talis elongatio deprehenderetur, tamen id non tam pro genuino incremento, partis præsertim corticalis, haberi posse, quam pro aliquali protrusione ab extravasato succo nutritio facta; ut de quo alias constet, quod dente exemto e mandibula paulatim intra vacuum alveolum fluere, ejusque cavitatem ossea substantia complere soleat. *Discur-*

Discursus secundus totus impenditur explicando abstruso satis negotio accretionis atque nutritionis, cum totius corporis in genere, tum in specie ossium: quam quidem utramque a massa potius sanguinea quam nervis procedere Autor agnoscit; remota simul famosa illa objectione, quam in atrophia paralysin comitante quæsiverunt alterius opinionis patroni. Nimirum statuit, chylum sanguini affusum, dum ad cor appellit, circulando magis magisque comminui & attenuari, unde paulatim ejus particulæ aptiores reddantur diversis partium poris, quibus destinentur: & quemadmodum sic quolibet in loco continuæ circulationis beneficio deponantur particulæ singularum glandularum poris figura congruæ, ita speciatim in glandulis porisve nutritiis (quibus non in extremitate, per glandulas fere aliorum humorum, v. g. seri secretorias occupata, sed in lateralibus arteriarum partibus suum adsignat locum) a reliqua massa sanguinea separari succum alibilem; & ipsum quidem non unius ubique generis, quum diversis membrorum partibus formandis dicatus sit, generatim tamen fere gelatinosum: qui adeo continuo pulsu & affluxu sequentium particularũ propellatur tandem ad interstitia fibrarum, nec non ossearum chordarum, cæterarumque partium, ubi jam spirituum ea jugiter pervadentium motui ac potestati velut subjiciatur, magisque immediate accretioni animalis impendatur. Spiritibus nempe duplicem tribuit motum, alterum quidem directum, qui a termino ad terminum tendat, alterum rotatorium circum propria sua centra: (qualem duplicem motionem & in scintillis e silice excussis, & in lapide ex funda projecto spectari, & per simile a sphæra in plano provoluta petitum declarari posse innuit;) cum ergo spiritus ita moventes jugiter occupati sint e via submovere, quicquid eorum cursui objaceat, hinc fieri, ut occurrentes ita particulas gelatinosas seu nutritias motu suo rotatorio impellant atque urgeant intra spatia lateralia, quousque ea pateant aut vi obtineri queant, ut quo ipsæ facilius, quam in directum, propulsæ secedant. Ac obiter notat Autor, probabile esse, quod gelatinosa viscositas succi nutritii, motui spirituum obviam sic posita, non parum retundat eorum impetum & rapiditatem, indeque natum fervorem temperet: quodque a defectu potissimum hujus repaguli oriantur hectici illi calores, qui nimias evacuationes sequi amant. Accretionem proinde omnem in eo consistere autumat, quod, dum animal adhuc tene-

pag. 92. 141. 97. 118.

rum eſt, tonusque partium laxior & fibræ magis tenſiles exiſtunt aptæ-
que, ut laterali preſſioni cedere & locum facere poſſint, nutritiæ illæ
particulæ in eas cuneorum inſtar impingantur, earumque dimenſio-
nem continuo adaugeant, ac ſpeciatim in interſtitia chordarum oſſea-
rum ſemet ingerant eaque compleant: usque dum tandem fibræ ita
tenſæ & partes contiguæ, extremitatesque particularum oſſa conſti-
pag. 146. tuentium ita counitæ ſint, ut ulterius cedere neſciant: aut ſaltem ſin-
gulæ partes tam fixum & ſolidum induerint habitum, ut earum quies a
ſpirituum motu amplius ſuperari ſe aut disjungi haud patiatur: quo
129. facto jam ſuccus nutritius fere deſinat rotatorio ſpirituum motu ad la-
tera deponi, incipiatque magis directo eorum motui ſubeſſe, recta
nempe, cum alius cedendi locus non ſuperſit, per anguſtos interſtitio-
rum vaſorumque canaliculos propulſus, donec ad horum extremitates
131. variasque glandulas excretorias perveniat. Atque hinc etiam unice
terminum figi judicat incremento corporum animalium, ſtaturæque
adeo dimenſionem pendere, non parum licet in ejusdem ſpeciei indi-
viduis variantem, prout nempe in aliis fibræ citius vel ſerius tenſæ par-
tesque compactæ evadant, & oſſearum chordarum extremitates inter
ſe conſolidentur: utut non inficietur, quandoque copioſiorem ſucci
nutritii ſuffectionem, majoremve ſpirituum vel copiam vel vigorem,
partes fortiori preſſura impetentium, dum adhuc vel ad latera, vel in
extremitatibus cedere aptæ ſunt, non exiguum hac in re momentum
addere poſſe; ſicut e diverſo certum ſit, alterutrius horum defectum
133. ſolenni animalium incremento haud parum detrahere. Ab explicata
vero ſic accretione ejusque proceſſu admodum differre credit *nutri-
tionem* ipſam: hanc etenim neutiquam in jugi appoſitione materiæ no-
væ ad partes ſolidas conſiſtere vult, ſed unice in continuo ſupplemen-
to fluidorum, ſpirituum puta humorumque neceſſariorum pro im-
plendis fiſtulis & canaliculis aliisque vaſis, e quibus univerſam corpo-
ris machinam conſtare compertum eſt, ne iis quidem partibus exceptis
quas pro meris parenchymatis antiqui habuere. Et licet haud neget,
quin ſi per accidens ab ulcere aliove caſu contingat ſolidas quasdam
partes abſumi aut deteri, novæ tum particulæ per rotatoriam ſpirituum
motionem determinentur ad reſarciendum illud vacuum: regulariter
tamen tali reſtauratione in ſtatu ſano nequaquam opus eſſe ait, adeo ut
ne ſemel quidem per integrum vitæ ſpatium totam partium ſolidarum
ſubſtan-

substantiam universaliter reparari seu renovari credat: quas ipsas pag. 138.
nempe in extrema etiam tabe intemeratas perdurare inde arguit, quod tali constent materia, quæ nec exhalari se, nec colliquari patiatur, adeoque aliter quam per modum erosionis consumi nequeat: quæ ipsa tamen nec absque acutissimis doloribus, (quales in morbo illo non sentiantur,) fieri posset, nec ossibus (quæ nempe in aqua forti facilius dissolvantur, quam fibræ musculares,) probabiliter tum parceret, quorum tamen magnitudini in tabidis nil decedere constet. Sub finem discursus hujus Autor ex data hac hypothesi deducit naturam &
ortum tum *rachitidis*, tum *gummosorum nodorum* a lue Venerea na- 155.
scentium: & illius quidem hanc esse causam arguit, quod in pueris hoc morbo affectis unum ossium latus altero citius exuat primitivam suam consistentiam cartilagineam, justoque celerius obrigescens ineptum evadat suscipiendæ ulteriori accretioni, qua interim in altero & molliori ossis latere continuata non possit non incurva tortuositas produci:
horum vero, nodorum nempe Venereorum in ossibus, non aliam esse 158.
materiam perhibet, quam induratum succum nutritium, per lacunas chordarum ossearum, a venenosis & acrimonia nimia præditis particulis sanguineis erosarum, impellente motu spirituum rotatorio trajectum & exsudantem.

Tertius Discursus thesaurum ossibus inclusum, *medullam* enucleat, ejusque naturam & officium plenius, quam hactenus fere ab aliis
factum, ob oculos ponit. Licet vero sub hoc nomine communiter 164.
tota illa massa heterogenea, quæ ossibus continetur, & communi quoque membranula tenuissima ac vitri instar pellucente ubique comprehensa est, venire soleat: corporis tamen proprie ita dicti ac immedia-
te pro ossium usu hic depositi materiam totam oleosam esse, Autor as- 161.
severat ejusdemque ubivis naturæ: licet alicubi ob copiosiorem ni-
trosarum particularum admixtionem solidioris, quam alibi consisten- 175.
tiæ sit, itemque aliæ ejus partes, maxime minoribus cellulis inclusæ, aliis ob interspersa numerosa vascula sanguinea, magis rubere videantur. Ne vero quis autumet, medullare hoc oleum confuso tan-
tum acervo intra ossium cavitatem jacere, curiose monstrat, quomo- 165.
do communis illa tunica intrinsecam ossis superficiem investiens eique hinc inde per transmissas venulas propriosque poros connexa, distinctos intra se complectatur utriculos seu lobulos membraneos, (cujus-

 modi

Fig. 3. modi unum ſeparatim repræſentat *Figura 3.)* tam figuræ quidem; quam capacitatis ratione multum inter ſe variantes, cavernularumque formæ, ubi ampla non eſt oſſis cavitas, reſpondentes, ac e pluribus veſi-
pag. 162. culis rotundis & mole æqualibus compoſitos. Ad harum jam veſicularum plurimas, glandularum ſcilicet ſecretoriarum vice fungentes, derivari teſtatur totidem, imo plures quandoque arteriæ medullaris ramulos, oleoſum illic tributum deponentes: ex his vero ope pororum veſiculas inter ſe mutuo jungentium liquorem hunc porro ad reliquas, arteriis deſtitutas, gradatim transfundi; quibus ad congruam dis-
171. tenſionem repletis, putat lobulos ſemet contrahendo (ad inſtar fibrarum in veſica & ſimilibus membranoſis cavitatibus) oleum ſuum, ope mutui illius pororum commercii, velut e ſpongia preſſa diffluens, diſtribuere verſus oſſium parietes & capita, ubi eo opus ſit; experimento enim comperit, illud non peculiares per ductus eo derivari, ſed ſtillatim tantum ex his in alias veſiculas tandemque ad oſſium po-
168. ros ferri; quæ ipſæ veſiculæ, ſi medullam omnem ſic elabi, aut, ſi durior, ſuper ignem eliquatam effluere patiaris, exſiccatæ ſpongiæ figuram apprime repræſentare dicuntur. Uſum tandem medullaris olei quod attinet, Noſter penitus improbat eorum ſententiam, qui illud
178. in oſſium nutrimentum impendi autumant, (id quod ſpeciatim de ſubſtantia medullari inter utramque cranii tabellam jacente ſolet aſſeri,) quandoquidem liquor hic pinguis aptus non ſit ad induendum oſſeam ſoliditatem: utut non repugnet, ſi quis modo ſupra dicto nutritionem capere non renuat pro continuo tantum ſupplemento fluidæ volatiliſve materiæ, juſtam plenitudinem tonumque vaſorum conſer-
179. vantis. Cæterum uſum medullæ generalem quidem in eo conſiſtere ſtatuit, quod unctuoſitate ſua jugiter oſſa in debito temperamento tueatur; ne ob nimiam ſiccitatem evadant fragiliora aut plane rimas agant, quod nempe aeri expoſita ſponte non raro facere obſerventur.
173. Specialem vero & majoris momenti uſum præſtare oleum hoc exiſtimat in oſſibus articulatis; poſtquam obſervavit illud e peculiaribus poris circa eorum capita & ſinus ſitis notabili copia transſudare, (fluxu nonnunquam aliquandiu poſt mortem adhuc continuante) ibidemque intime permiſceri liquori iſti mucilaginoſo, pariter circa oſſium arti-
180. culos hærere ſolito, de quo in ſequenti Diſcurſu pluribus diſſerit. Ex utriusque ergo hujus liquoris connubio iſtis in partibus inito produci perhibet

perhibet axungiæ speciem nulli alii secundam, & multiplicis utilitatis; quippe quam non modo inservire contendit lubricandis articulationibus, sed & prohibere, ne ossa inter movendum aut mutuo incalescant, aut atterendo absumantur. Præterea vero & cartilagines & ligamenta tueri a siccitate & inde metuenda rigiditate, quæ lubricum horum super ossibus motum non parum retardare alias posset: unde & ab hu- pag. 184.
jus unguenti defectu commode deducit causam crepitationis articulorum, quæ in subjectis gracilibus & scorbuticis subinde observatur: tametsi agnoscat, eam quandoque & a nimia ac præternaturali laxitate ligamentorum originem habere posse.

Quartus Discursus de *glandulis mucilaginosis* inscribitur. Nimirum cum Autor in præcedenti mentionem fecisset mucilaginis certæ cum oleo medullæ commisceri circa articulationes solitæ, intimius hic in ejus naturam ac fontes, a nemine, ut putat, ante se detectos aut descriptos, inquirit. Occasionem indagationi dedit viscidus ille 189.
liquor nunquam non circa articulorum regionem semet offerens, qui cum ab oleosa medullæ substantia venire posse haud videretur, suspicionem peculiarium organorum secretoriorum Nostro primum injecit. Strictius ergo facto examine tum interstitii articulationum, tum membranæ eas immediate obtegentis & undique ambientis, reperit non modo intra sinus ossium partes quasdam molliores & vesiculosa spongiosaque textura conspicuas; sed & ambientem illam membranam (quam laxam satis deprehendit, atque hinc probabiliter alii fini, quam ossium connexioni, fortius jam tum per ligamenta factæ, destinatam judicavit) variis vidit protuberantiis & inæqualitatibus præditam ac revera glandulosam: quam ipsam consequenter mucilagini secernendæ dicatam esse, dubitare desiit Noster, postquam exinde talem exprimere liquorem manifeste licuit. Noviter ita a se detectas glandulas *Articularium* nomine insignire primum animus fuit: postquam autem earum similes dein etiam inter musculos ac circa tendines, nec non in gula pro lubricando ciborum deglutitorum itinere, reperit, maluit generali titulo *Glandularum Mucilaginosarum* ipsas notare. Duo- 190.
rum vero generum eas esse perhibet, alias quidem pusillas & agminatim super membranis articulationum dispersas, æqualis omnes magnitudinis, instar earum, quas in vaginali testium tunica, peritonæo, capsula cordis ac pleura disseminatas videre est: alias vero grandiores

& in locis quibusdam dictæ membranæ finibusque ossium articulato-
rum adeo conglomeratas, ut separatas conspicuasque per se forment
glandulas: quas posteriores potissimum hoc Discursu persequi Autor
pag. 195. intendit. Harum ergo catalogum potiores ipsarum sedes designantem
communicat: unde patescit, earum numerum non ubivis eundem esse,
dum quibusdam articulis nonnisi singulæ, aliis vel quaternæ quinæve in
191. partem cesserunt. Perhibet autem eas generatim pellucidas esse, ali-
cubi tamen ob intertexta vasa sanguifera rubentes; cæterum mol-
liculas quidem, non autem more aliarum glandularum friabiles aut
compressione disrumpi aptas; contextasque non ex lobulis, sed plu-
sculis membranis vesicularum rotundarum, contiguarum, ac tenaci-
ter cohærentium numero haud exiguo obsitis, mutuoque sibi super-
193. stratis, adeo ut vel septenas alicubi dividere a se invicem liceat. Per
poros ergo harum glandularum mucilaginem a massa sanguinea per
arterias advecta secerni vult: idque quo commodius fieret, sanguisque
sat temporis haberet ad lentum hunc liquorem hic deponendum, ob-
servat venas iisdem concessas mire anfractuosas spectari, ut scilicet
sanguinis inde refluentis cursus nonnihil retardaretur. Figuram ea-
rum admodum variare ait, perinde ut situm; quem tamen generaliter
ita comparatum esse testatur, ut injuriam quidem pati nequeant a mu-
tua ossium compressione; at nihilosecius aliqualem & leviculam ab
articuli inflexione aut extensione pressuram subeant: quæ ipsa vero
non modo humoris istius excretionem pro inungendo, ubi opus, ossis
capite, juvet, sed & simul securitatem præstet ab obstructione alioquin
ob viscidam ejus naturam metuenda. Externam earum formam de-
Fig. 4. & 5. lineatam sistunt *Fig. 4. & 5*, quarum illa separatam talem glandulam e
sinu ossis humeri prope cubitum exemtam exhibet: hæc vero per
AAA genu parte sui anteriori apertum exprimit, triplici nempe hu-
jusmodi glandula *aaa* stipatum: *bbbb* est membrana immediate su-
per interstitio articuli jacens; *c* vero patellæ in medio sitæ faciem re-
199. præsentat. Ejusdem generis glandulas Autor semet etiam reperisse
narrat circa musculos, dum communem eorum membranam undique
iis stipatam vidit, ad instar antea dictæ membranæ articulos vestientis:
sed & præterea plures conglomeratarum seu grandioris speciei glandu-
larum inter diversos tendines positas reperit: atque has ipsas affinem
cum articulorum glandulis usum præstare conjicit, in lubricandis & ab
attriti-

itione præservandis musculis, dum eorum alios passim super aliis
moveri oportet: creditque mucilagini istic, olei medullaris loco admi-
sceri pinguedinem a glandulis adiposis, magno numero per totum
corpus dispersis, affusam: quas nempe in gracilibus etiam subjectis mu-
nere hoc defungi putat, quamdiu modo oleosi quid a sanguine separa-
ri queat: creditque macilentiæ causam non in eo tantum quærendam pag. 206.
esse, cum sufficiens adiposi liquoris quantitas ab iis non elaboratur;
sed & multoties exinde pendere, quod memorata musculorum inuncti-
one nimia ejus profusio per immoderatos labores & membrorum mo-
tus fiat; unde contingere existimat, quod non facile operarii, utut ha-
bitu maxime sano & athletico præditi, pinguescere videantur, nisi
cum abdicata vita laboriosa quieti & otio semet mancipent. Liquo- 201.
ris porro per glandulas mucilaginosas secreti qualitatem quod attinet,
docet eum albumini ovorum consistentia similem, nec tamen semper
ita limpidum, sed quandoque subflavum; cæterum sapore salsum esse
compositumque ex particulis aquosis & salino-terreis, quas circiter $\frac{1}{32}$
ejus partem efficere docuit evaporatio. Licet autem agnoscat, serum
sanguinis ei multum affine ac probabiliter ejus portionem esse; revera
tamen differre inde probat, quod serum igni expositum mox inspisse-
tur in gelatinam, & evaporatum fere $\frac{1}{11}$ post se relinquat; mucilago
vero sic maxima sui parte in liquorem magis tenuem convertatur, & in
summitate modo cuticulam cum pauxillo coaguli albidi contrahat, ac
de ea post totalem evaporationem vix $\frac{1}{35}$ remaneat. Cum vero pro- 210.
babile judicet, liquorem tantopere ad vitales functiones necessarium
pro sui elaboratione peculiarem officinam esse nactum, consultum du-
cit munus hocce *lieni* adsignare, utpote qui (dum non absolute ad vi-
tam animalis necessarium esse constet) tali officio destinatus videatur,
quod ad commodius vivendum quidem faciat, sed quo carere quodam-
modo liceat: in defectu enim mucilaginis, jamjam solũ oleosum liquo-
rẽ ei alioquin admisceri solitũ, axungiæ in musculis & articulis lubrican-
dis vices præstare ariolatur; defectus vero hujus incommoda facile
animadversum iri, si animalia viscere hoc privata violentis motibus &
exercitiis impenderentur. Conjecturæ occasionem maxime dedit 212.
qualitas succi, quem nunquam non in lienis parenchymate offendere
est, mucilagini scilicet articulorum admodum affinis. Cæterum pro
magis stabilienda hac hypothesi Autor non modo rationem reddit, cur
liquor

liquor hic nec receptaculum commune, nec proprios ductus pro
pag. 214. dispensatione nactus sit; sed & ingeniose per experimentum quoddam adumbrat, quomodo ejus generatio in liene fiat; quæ quidem recensere nimis longum forte foret. Denique ex glandulis hisce mucilaginosis idem arcessit originem duorum morborum, Medicis plerum-
216. sqq. que nimis negotii facessentium, *rheumatismi* puta & *arthritidis:* quorum utrumque quidem ex eodem fonte fluere arguit, materia nempe heterogenea & morbifica, per glandulas has e massa sanguinea tum temporis per solennem crisin separari solita: hoc tantum discrimine, quod in rheumatismo exoneratio talis materiæ fiat inter partes musculares, in arthritide vero circa articulorum regionem. Pro cujus majori confirmatione & dilucidatione Autor varia communicat experimenta in mucilagine hac per affusionem diversorum liquorum facta, & ex iis secutos effectus: indeque porro argute differit de natura & symptomatis obstinatorum horum morborum, conjecturas simul experimentorum phænomenis fultas suppeditans, quomodo huic hypothesi convenienter eorum cura caute instituenda sit pro diversitate humoris peccantis, nunc acris, nunc salsi, nunc acidi: quæ quidem omnia lectu uti dignissima, ita jucundissima quilibet nobiscum fatebitur talium curiosus.

Restat ut de *quinto* & ultimo *Discursu* paucis dicamus, qui de *cartilaginibus* agit, ossium naturæ nempe adeo cognatis, ut earum plurimas tractu temporis in ossa converti constet: a quibus proinde Autor eas vix aliter differre statuit, nisi quod in his particulæ rigidæ extre-
271. mitatibus suis non omnino contiguæ sint, sed paulisper distantes. E qua ipsa conformatione porro ingeniose deducit earum tam flexibilitatem, quam potentiam elasticam restituendi semet in priorem situm post inflexionem, similemque structuram & in aliis corporibus parili qualitate præditis obtinere credit. Plura hinc de cartilaginum usu, vasis san-
285. guiferis, temperamento aliisque proprietatibus differit: inter alia vero insignem indicat usum, quem cartilagines, quæ costas veras cum sterno connectunt, in respirationis munere præbeant, utut hactenus a nemine satis annotatum. Scilicet in *inspiratione* putat earum ope cavitatem thoracis notabiliter ampliari, dum angulo, quo costis connectuntur, magis ad rectam lineã aut potius obtusiorem saltẽ positum redacto, tam sternum antrorsum, quam costæ retro, versus vertebras protrudi

trudi nonnihil videantur: unde majorem ſequi pectoris ampliationem neceſſum ſit, quam per ſolam coſtarum elevationem a plano mediaſtini, quo alias acutiori angulo inclinant, in angulum minus acutum. Hunc vero potiſſimum cartilaginum harum ſcopum eſſe Noſter vel inde pateſcere arguit, quod angulus ipſe, quo appendices hæ cum co- pag. 290.
ſtis uniuntur, ſemper maneat cartilagineus, utut reliqua pars cum tempore oſſeam induat rigiditatē, ne ſcilicet mobilis illa flexilitas reſpirationē juvans ceſſaret cum tempore, cum alioqui nil prohiberet, quo minus integer coſtarum arcus ex oſſe ſolido conſtare æque commode poſſet. Sed porro non minorem harum cartilaginum inter *exſpirandum* 293.
etiam utilitatem eſſe agnoſcit, dum elaſtica ſua poſt factam extenſionē (quæ nempe in elaſtico corpore incurvo idem facit, quod in recto inflexio) ſemet reſtituendi potentia ad priorem angulum revertentes, thoracis compreſſionem notabiliter augeant: unde & potiſſimum pendere exiſtimat, quod in omni cadavere, ſive inter inſpirandum ſive expirandum quis defunctus ſit, thorax contractus ſpectetur, appendicibus nempe coſtarum cartilagineis nativum ſuum poſitum & angulum ſponte & absque ulla muſculorum actione recuperantibus ſternumque adeo deprimentibus, quod nempe a ſolo pulmonum flacceſcentium collapſu vix in eum ſitum diſponi poſſet. Atque hæc fere ſunt potiora Novæ hujus Oſteologiæ contenta: in quibus recenſendis ſi forte quis obſervationum novitate & elegantia illectos nos modum exceſſiſſe cauſetur, librum ipſum, quæſumus, pervolvat, fatebiturque nos parca potius, quam prodiga manu ejus opes diſpenſaſſe: quartus certe Diſcurſus, ubi de indole & cura Rheumatiſmi & Arthritidis tractatur, ob plurima, quæ continet, utilia & ſingularia, pleniorem jure merito, niſi materiæ copia obrutis fuiſſet properandum, relationem efflagitaſſe videbitur.

SACRUM MUSEUM MANTUANÆ CONgregationis Carmelitarum de obſervantia: authore Clemente Maria Felina.

Bononiæ, ex typogr. Piſariana, 1691, in 4. Alph. 1. plag. 6.

EX perantiquo Carmelitarum in Ecclesia Romana Ordine, nova velut propago nata seculo XV post Christum natum fuit, *Mantuanæ Congregationis* nomine insignita, a Præsidentibus primum generalibus, inde postquam ab Eugenio IV Summo Pontifice ab obedientia Provincialium ordinis exempta esset, a Vicariis generalibus gubernata. Illius Congregationis Vicarius generalis iterato fuit præsentis libri Author, idemque S. Theologiæ Magister ac Doctor, qui exercendi, ut videtur, in arte poetica ingenii causa, præcipuorum Congregationis illius Mantuanæ membrorum laudes distichis olim decantavit non ineptis, quæque digna judicavit Vir Clarissimus *Gaudentius Robertus*, ut studio suo luci publicæ exponerentur. Sed majus cum tempore volumen ejusdem Roberti cura prodibit, totius Carmelitarum Ordinis Acta & Opera complexurum, quod nobis quoq; plura de illo Ordine dicendi occasionem non poterit non præbere.

Errata.

Mens. Jun. pag. 289. lin. 18. pro *quanquam hic* lege *quanquam & hic.* Mens. Nov. p. 540. lin. ult. pro *nephriticis* lege *arthriticis.*

INDEX.

I. Libri ad Theologiam & Historiam Ecclesiasticam spectantes.

R. *Abrah.* Abenezræ *epistola Sabbati.* 249
R. *Henrici* Ainsvvorthi *annot. in Pentateuchum, Psalmos & Canticum Canticorum.* 340
Petri Allixii *historia antiquarum Pedemontii ecclesiarum.* 254
Anonymi *compendium doctrinæ de tolerantia civili.* 460
Sepher Orchoth Zaddikim. 251
Sepher Schülchan Aruch, *ex R. Isaaci Loria scriptis excerptus.* 249
Relatio de condemnatione Caroli Peissonelli. 568
Antonii Arnaldi *denuntiatio IVta peccati philosophici.* 104
denuntiatio Vta pecc. philos. 183
historia Johannis de Palafox. 529

historia persecutionum Bernardini de Cardenas & Philippi Pardi. 529
querela de impostoribus, qui ultra annum falsas literas ejus nomine ad Theologos Duacenses scripserunt. 533
Chronologiæ Samaritanæ synopsis, ab Eduardo Bernardo *ex MSC. excerpta.* 167
Samuelis Bocharti *Hierozoici compendium.* 56
Jac. Benigni Bossueti *defensio historiæ suæ de variationibus contra Basnagium.* 571
Edvardi Brovvn *appendix ad Orthuinum Gratium.* 134
Th. Burnetii *responsio ad objectiones Erasmi Warren.* 329
Th. Comberi *historia de usu liturgiarum in ecclesia Christiana.* 123
Fasciculus dissertationum, collectus a Th. Crenio. 335
Eduardi Gee *introductio in Rob. Personii libellum.* 2
Th. Godvvini *Moses & Aaron.* 109
Orthuini Gratii *fasciculus rerum expetendarum.* 134
Misnæ pars. Vertit Gul. Guisius. 251
Nic. Gürtleri *historia Templariorum.* 376
Hermanni ab Hardt *præloquium in Autographa Lutheri.* 422
Joannis Hoornbeckii *Socinianismi confutati compendium.* 56
Fl. Josephi *opera, cum prolegomenis Th.* Ittigii. 244
Petri Jurii *repræsentatio Socinianismi.* 449
Michaelis Lequien *defensio textus Hebræi & Versionis Vulgatæ.* 162
Melch. Leydekkerus *de fœdere & testamento Dei.* 523
Ex R. Isaaci Loriæ *scriptis excerptus liber* Scülchan Aruch. 249
Joh. Henr. Maji *dissertationes sacræ.* 173
Claudii Francisci Menestrerii *refutatio prophetiarum falso adscriptarum S. Malachiæ super electionibus Pontificum.* 144
Misnæ *pars, cum notis Gul. Guisii.* 251
R. Nathanis *Spirensis liber* Megalleh Amukoth. 250
Lud. Nogueira *expositio Bullæ cruciatæ Lusitaniæ concessæ.* 547
Laur. Odhelii *Synagoga bifrons.* 523
Joannis Overalli *liber Convocationis anni 1606.* 5
Jacobi Perizonii *cum Ulrico Hubero disquisitio de Prætorio.* 239
Roberti Personii *libellus memorialis de reformatione Angliæ.* 2
Francisci Porteri *compendium annalium eccles. Hiberniæ.* 142

Odorici Raynaldi *annales ecclesiastici.* 189
Abbatis de la Roque *memoriæ ecclesiasticæ.* 153
Tomus II. Autographorum Lutheri *in bibliotheca* RUDOLPHI AUGUSTI *Ducis Brunsu. & Luneb.* 422
Sebastianus Schmid *in Koheleth.* 378
in epist. Pauli ad Colossenses, aliasque. 90
Justi Christophori Schomeri *specimen Theologiæ moralis.* 253
Viti Ludovici a Seckendorf *historia Lutheranismi.* 345
Jo. Segers *apologia pro PP. Jesuitis de hæresi postulatis in materia de peccato philosophico.* 560
Pauli Segneri *Incredulus inexcusabilis.* 380
Wilhelmi Sherlock *vindiciæ dogmatum de SS. Trinitate & Filii Dei incarnatione.* 213
Thomæ Smith *Miscellanea.* 81
Frid. Spanhemius *de Papa fœmina.* 390
Joh. Baptistæ Thiers *historia comarum adscititiarum.* 397
Antonii Varillas *historia de revolutionibus Europæ ob Religionem T. V. & VI.* 25
Jacobi Usserii *historia controversiæ de Scripturis & Sacris vernaculis.* 290
Erasmi Warren *Geologia.* 97
Joh. Rod. Wetstenii *historia Susannæ.* 228
Henr. Whartoni *notæ in Jac.* Usserium. 290
Christoph. Wittichii *investigatio epistolæ ad Hebræos.* 525

II. Juridici.

Gerhardi Feltmanni *diss. de accessionibus memorabilibus immani aquarum vi vel terræ motu factis.* 359
de titulis honorum, libri duo. 464
Gerhardi Noodt *Probabilium Juris libri IV. de Jurisdictione & Imperio libri II. & ad L. Aquil. liber I.* 268
Georgii Adami Struvii *comment. ad lib. V. Decretalium* 327
Barthol. Leonh. Suendendörferi *Processus Fibigianus.* 49

III. Physici & Medici.

Joannis Bernoulli *diss. de effervescentia & fermentatione.* 64
Roberti Boyle *Medicina hydrostatica.* 485

Metho-

Methodus hydrostatica prætentandi min[arum] æstimationem. 511
Joannes Ciampinus *de incombustibili lino.* 401
Cloptoni Havers *osteologia nova.* 573
Pauli Hermanni *Floræ Lugduno-Batavæ flores.* 217
Abortus bicorporeus monoceps, descriptus a Francisco de Honuphriis. 388
Joh. Lockii *tentamen circa cognitionem humanam.* 501
Praxeos Mayernianæ *in morbis internis syntagma.* 57
Jo. Nic. Pechlini *observat. physico-medicæ.* 230
Leon. Plukenetii *phytographia.* 493
Bernardini Ramazzini *dissertatio de constitutione anni 1690, ac de rurali epidemia Mutinensis agri.* 185
Car. Raygeri *scholia in Paulum Spindlerum.* 43
Friderici Ruyschii *observationum centuria.* 66
L. S. *collegium medicum practicum.* 122
Gerardi Sermes *brevis explanatio sani & morbidi hominis status.* 121.
Pauli Spindleri *observationum medicinalium centuria.* 43
Dan. Tauvry *anatomia rationalis.* 471
Varignonii *novæ conjecturæ circa gravitatem.* 299

IV. Mathematici.

Jacobi Bernoulli *specimen calculi differentialis in dimensione parabolæ helicoidis.* 13
Specimen alterum calculi differentialis in dimetienda spirali logarithmica, loxodromiis nautarum & angulis triangulorum sphæricorum, cum additamento ad problema funicularium. 282
demonstratio centri oscillationis, ex natura vectis. 317
Joannis Bernoulli *solutio problematis funicularii.* 274
Bonaventuræ Cavalerii *sphæra astronomica.* 555
Hier. Coetsii *Euclidis elementa.* 267
Henr. Coggeshalli *ars praxin geometricam facile exercendi, &c.* 479
Nic. Coppolæ *animadv. super resolutione geometrica duarum mediarum continue proportionalium.* 183
O. V. E. *vide* G. G. L.
Jo. Casp. Eisenschmid, *de figura telluris elliptico-sphæroide.* 315

Christoph. Cellarii *supplementa in Basilium Fabrum.* 496
Joh. Claubergii *opera philosophica.* 374
Alexii Comneni λογαριακή. 375
Francisci Deseine *bibliotheca Slusiana.* 23
Joh. Henr. Eggelingius *de orbe stagneo Antinoi.* 447
Joh. Henr. Ernesti *diss. de Pharisaismis in libris profanorum scriptorum occurrentibus.* 92
Basilii Fabri *thesaurus eruditionis scholasticæ.* 496
Gul. Fleetvvood *Inscriptionum sylloge.* 342
Leonardus Gaultruchius *de DIs & religione ethnicorum.* 93
Joh. Frid. Gronovius *de sestertiis.* 375
Pascasii Grosippi *tabulæ nummariæ.* 375
Christiani Grubelii *disquis. de lingua Germanorum.* 52
Caroli Cæsaris Malvasiæ *marmora Felsinea.* 1
Henr. Meibomii *augmentum in V. H. Voglerum.* 302
Ægidii Menagii *diss. de Heautontimorumeno Terentiana* 86
Carolæ Catharinæ Patinæ *literæ de monumento Ulpiæ Marcellinæ.* 337
tabellæ selectæ. 549
Andreæ Petermanni *philosophiæ Cartesianæ adversus censuram P. D. Huetii vindicatio.* 431
Wilhelmi Petty *arithmetica politica.* 407
Adami Rechenbergii *de studiis academicis liber* 89
J. Rondelli *diss. de Chœnice Pythagoræ.* 75
Claudii Salmasii *epistola ad J. Fr. Gronovium.* 375
Jo. Schotani *exetasis censuræ, qua P. D. Huetius philosophiam Cartesianam inique vexavit.* 431
Jo. Eberhardi Schvvelingii *exercit. in P. D. Huetii censuram Philosophiæ Cartesianæ.* 431
Gaspar Scioppius. *Vide, Pascasius* Grosippus.
M. Ant. Severini *philosophia ludi scachorum, & de πετλεία antiqua.* 405
Ezech. Spanhemii *epistolæ duæ ad Laur. Begerum.* 505
Val. Henr. Vogleri *introductio in notitiam bonorum scriptorum.* 302
L. Volusius *Mæcianus de asse.* 375
Georg. Henr. Ursini *grammatica Græca.* 265
Christiani Weisii *meditationes curiosæ super poesin Germanicam.* 563

